

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ  
ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ  
МАРІУПОЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА  
ГО «ФОНД РОЗВИТКУ МАРІУПОЛЯ»  
АРІЕЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, Ізраїль  
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ ТА ГУМАНІТАРИСТИКИ (WSEH), Республіка Польща  
ДУНАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ  
«ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»  
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ (EIDV), Словацька Республіка  
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (EUST), Республіка Польща  
ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ  
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ З РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА БІЗНЕС-ОСВІТИ  
АСОЦІАЦІЯ СПРИЯННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ «SPACETIME»

# **СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВНОГО ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

**Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції  
(Маріуполь, 9 жовтня 2020 р.)**

М а р і у п о л ь  
2020

**Редакційна колегія:**

**Голова** – *Марова С. Ф.*, д.держ.упр., професор, голова оргкомітету, ректор Донецького державного університету управління;

**Заступник голови** – *Балуєва О. В.*, д.е.н., професор, заступник голови оргкомітету, проректор з наукової роботи Донецького державного університету управління

**Члени ради:**

*Токарева В. І.*, д.держ.упр., професор, проректор з науково-педагогічної роботи Донецького державного університету управління;

*Смирнова І. М.*, д.пед.н., доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія»;

*Солоха Д. В.*, д.е.н., професор, декан факультету економіки Донецького державного університету управління;

*Дятлова В. В.*, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Донецького державного університету управління;

*Черниш О. І.*, д.держ.упр., професор, завідувач кафедри менеджменту невиробничої сфери Донецького державного університету управління;

*Стойка А. В.* д.держ.упр., професор, завідувач кафедри туризму Донецького державного університету управління;

*Тарасенко Д. Л.*, д.е.н., доцент, декан факультету права і публічного управління Донецького державного університету управління;

*Маслов І. З.*, к.т.н., механік I-го розряду, завідувач кафедри судових енергетичних установок і систем Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія»;

*Калініна І. В.*, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін Донецького державного університету управління;

*Никифорова Н. О.*, к.і.н., доцент, завідувач кафедри соціології управління Донецького державного університету управління;

*Хороших В. В.*, к.держ.упр., доцент, завідувач кафедри маркетингу Донецького державного університету управління;

*Драгомірова Є. С.*, к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму Донецького державного університету управління;

*Ткаченко О. Г.*, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Донецького державного університету управління.

Затверджено рішенням Вченої ради Донецького державного університету управління від 01.10.2020 р. № 2.

**С 83** *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання) м. Маріуполь, 9 жовтня 2020 р. Маріуполь. 2020. 442 с.*

У збірнику представлені матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку». Наведено погляди представників органів державної та місцевої влади, наукової спільноти та практиків щодо проблем формування стратегічного потенціалу державного та територіального розвитку та пошуку шляхів їх вирішення. Матеріали будуть корисними для науковців, практиків, керівників підприємств, викладачів вищої школи, аспірантів, студентів.

Шановні учасники і гості конференції!

Формування нових стратегічних пріоритетів державного та територіального розвитку є, безумовно, актуальним питанням для України, особливо враховуючи такий дестабілізуючий фактор, як втрата контролю над частиною своєї території. Проте в умовах євроінтеграційного курсу країни на прикладі успішного закордонного досвіду та за умов багатосторонньої підтримки та сприяння, а також залученості широкого кола зацікавлених сторін, існує великий потенціал для реформування та удосконалення.

Щорічне проведення Міжнародної науково-практичної конференції в ДонДУУ демонструє усталеність спрямованості на конструктивний діалог між органами державної та місцевої влади, науковою спільнотою та практиками щодо проблем формування стратегічного потенціалу державного та територіального розвитку та пошук шляхів їх вирішення.

Виховання у майбутніх фахівців самостійності, творчого мислення та відповідальності є основним завданням закладів вищої освіти України та світу. Важливою передумовою вдосконалення цих якостей була і залишається наука, яка не може розвиватися без обміну досвідом між різними науковими школами та пошуку можливостей для апробації та впровадження результатів досліджень.

Так, конструктивний діалог між представниками наукової еліти, влади, бізнесу, некомерційних організацій на базі Донецького державного університету управління в рамках проведення Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку» має створити синергетичний ефект співробітництва та вивести науковців і практиків на новий рівень світогляду та результативності як основної категорії виміру змін в сфері економіки та публічного адміністрування, а також довіри – в соціальній сфері.

Щиро бажаю всім учасникам конференції плідної співпраці, результативності та нарощення соціального й інтелектуального капіталів, перспектив розвитку наукової думки!



*МАРОВА С. Ф.*,  
доктор наук з державного управління, професор,  
ректор Донецького державного університету управління

**СЕКЦІЯ 1**  
**СТАЛИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ**  
**ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН**

МАРОВА С.Ф., БЕЛЯКОВА О.В. Теоретичні основи формування концептів забезпечення довгострокового ефективного розвитку України .....	16
ТОКАРЕВА В.І., СОЛОХА Д.В. Визначення концептуальних складових державної політики забезпечення довгострокового ефективного розвитку країни .....	18
СОЛОХА Д.В., ПРОСЯНОК В. В. Інноваційний вектор розвитку економічної системи – основа довгострокового сталого розвитку країни .....	20
КАЛЬЯНОВ А.В. Стратегічний розвиток економіки в контексті глобалізаційних викликів.....	22
ПАТИКА Н.І. Напрями державної політики у сфері зайнятості сільського населення .....	24
ЛОХМАН Н.В. Моніторинг конкурентоспроможності України на основі індексу глобальної конкурентоспроможності .....	27
ЧЕЧЕЛЬ А.О. Воднева енергетика як стратегічний напрямок політики сталого розвитку в Україні .....	29
TULAI O., NYTKA S. Peculiarities of financing healthcare facilities of Ukraine within implementation of the state program of medical guarantees .....	32
ГОРОХОВА Т.В. Економічні наслідки впровадження карантинних обмежень, спричинених поширенням Covid 2019 у світі.....	34
ХОРОШИХ В.В. Закордонний досвід методів боротьби з корупцією .....	37
ДІДЕНКО В.С. Реалізація Цілі 6. сталого розвитку «Чиста вода та належні санітарні умови» як фактор реформування галузі водопостачання в Україні .....	38
МІНІНА О.В. Регіональний стратегічний план управління відходами як інструмент забезпечення сталого розвитку територій в умовах децентралізації .....	41
КОЗЛОВА В.Я. Проблеми адаптації бухгалтерського обліку України при введенні в практику МСФЗ.....	44

VASILEC O. The urgency of an integrated approach to evaluation review of an economic growth like the question of the effectiveness interaction of state and territorial administration .....	46
ЄРЕМЕНКО О.М. Основні проблеми та виклики адаптації країн до нестабільних зовнішніх умов світового ринку .....	48
СУЗДАЛЄВА О.С. Державно-приватне партнерство на місцевому рівні як інструмент взаємодії держави та бізнесу на засадах сталості.....	50
ВОРОЖЦОВА А.Д., ЛОХМАН Н.В. Паритет зайнятості населення та оплати праці на ринку праці України.....	52
ДОВГОПОЛ Н.Г., ХОМЕНКО І.О. Екологічний моніторинг атмосферного повітря в Чернігівській області.....	55
СНОПЕНКО Г.В., БАЛУЄВА О.В. Методологія «OKR» як інструмент управління персоналом підприємства в умовах нових глобальних перетворень .....	57
РОМАНЮТА В.С., ЯСИНСЬКА Н.А. Особливості, переваги і недоліки електронних державних закупівель .....	59
АСЛАНОВА Д.Д., ЯСИНСЬКА Н.А. Проблеми розвитку аудиту в Україні .....	61
БОГДЯЖ Є.Р., ЯСИНСЬКА Н.А. Сталий стратегічний розвиток економіки в умовах цифровізації .....	63
КОРОСТЕЛЬОВА Д.О., ЛОХМАН Н.В. Фінансовий результат як характеристика ефекту промислового виробництва .....	65
МЕЛІХОВ А.А., ГАРГАЛА О.В. Закономірності просторового розвитку малого підприємництва в умовах глобалізації .....	67
САВОСТЬЯНЕНКО М.В., КЛИМЕНКО К.В. Роль МФО у розвитку банківського сектору України в умовах пандемії Covid-19.....	69
МАСЛАК В.П., КОРНІЛОВА О.В. Трансформація теорій мотивації в сучасних умовах господарювання підприємств .....	72
СЕМЕНЕНКО Д.О., КОРНІЛОВА О.В. Моральне стимулювання, як додаткове заохочення персоналу організації .....	74
ЗУБАРЕВА І.Є., КОРНІЛОВА О.В. Стимулювання підвищення якості праці персоналу підприємств ресторанного господарства .....	76

БІЛІНЕЦЬ О.В., ЛИНЕНКО А.В. Рейтингове оцінювання банків України як передумова забезпечення сталого економічного розвитку .....	77
ЯЦУК Г.М., ТАРАСЕНКО О.В. Аналіз впливу пандемії Covid-19 на економічний розвиток України .....	80
ГОЛУБЕЦЬ І.Є., СИВОЛАП Л.А. Управління розвитком інвестиційної діяльності підприємства.....	82
МАЙШМАЗ К.Є., СИВОЛАП Л.А. Удосконалення механізму антикризового управління підприємством.....	85
СВЯТОЙ М.О., СИВОЛАП Л.А. Управління фінансовими результатами діяльності промислового підприємства: прикладний аспект .....	88
ЗВІЗДАЙ Є.І., СИВОЛАП Л.А. Аналіз фінансового стану підприємства за підсумками звітного періоду .....	91
БОГОМАЗОВА В.В., КАРАВАН Н.А. Характеристика рівня забруднення атмосферного повітря м. Кам'янське .....	93
ХАРИТОНОВ Є. А., ПРИСВІТЛА О.В. Інноваційно-технологічний розвиток диверсифікованого підприємства .....	95
ФЕДОРОВА М.В., ТАРАСЕНКО О.Ю. Е-урядування як ефективний інструмент сервісно-орієнтованої держави .....	97
СУХОВА К.К., ТАРАСЕНКО Д.Л. Стратегічне управління розвитком міст: можливості та переваги.....	100
ЯКОВЛЄВА Я.Ю., ПЕНЕЗ О.В. Зміцнення економіки України в умовах глобалізаційних змін .....	101
ОГНЄВА А.В. Ринок праці України в епоху змін .....	103
ПАПРОЦЬКИЙ Р.О. Проста агентно-орієнтована модель фіскальної реформи економіки України .....	105
ГАЛОЧКІНА А.-Т.В. Особливості прогнозування інфляційних процесів на основі кривої Філіпса .....	107
КОВАЛЬ Л.О. Економіко-математичне моделювання ВРП регіонів України.....	109
ПОПЛАВСЬКА Н.В. Державне регулювання соціальної відповідальності бізнесу на макроекономічному рівні, як запорука сталого розвитку України .....	110

ЧИЙПЕШ Н.М. Тенденції розвитку інновацій на ринку кредитних послуг України.....	112
ПЕТРОВА Л.Г. Соціологічний аналіз фінансової поведінки молоді у контексті підвищення фінансової грамотності.....	114
КОНОНОВ С.О. Будівництво доріг як національний проєкт.....	117
БАЙРАК А.О., ЧЕЧЕЛЬ А.О. Розвиток приватного медичного сектору в системі охорони здоров'я України (на прикладі медичної лабораторної діяльності) .....	119

## СЕКЦІЯ 2

### ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

ВОРОНА П.В. Місцеві вибори за новим виборчим кодексом України, як механізм кадрової політики та територіального розвитку .....	122
КІРІН Р.С. Користування вторинними георесурсами в умовах постконфліктних територій: правове забезпечення .....	125
МАНУІЛОВА К.В., ГБАЛО О.В. Становлення адміністративно-територіального законодавства України в умовах децентралізації влади .....	128
ФРОЛОВ Ю.М. Адміністративна відповідальність колективних суб'єктів – самостійний вид адміністративної відповідальності .....	130
ХАЙЛОВА Т.В., КНЯЗЬКОВА Л.М. Особливості державного регулювання регіонального розвитку .....	132
ФІЛІПЕНКО А.С. Бюджетна децентралізація як складова адміністративно-територіальної реформи в Україні .....	134
КАМЕНСЬКИЙ Д. В. Кейс про виведення коштів з ПриватБанку або конфіскація майна «по-американські».....	136
БУТИРІН Є.О. Революційна модернізація місцевого самоврядування в Австрійській імперії у другій половині XIX ст. ....	140
ФЛАТОВ В.В. До питання законності обмеження виборчих прав громадян, які проживають у населених пунктах на лінії розмежування.....	142
ЧВАЛЮК А.М. Щодо необхідності внесення змін до правил виїзду з України громадян України, з метою приведення їх у відповідність із нормами міжнародного права.....	145

КАЛІНІНА І.В. Проблеми правового статусу судових експертів у кримінальному провадженні.....	147
ГРИГОР'ЄВА В.В. Принцип верховенства права у системі принципів державної служби в Україні .....	150
ГУЗЕНКО О.П. Актуалізація питань митних правовідносин в Україні.....	153
КАДАЛА В.В. Окремі питання правового регламентування митної справи в Україні .....	155
КЛІМОВА У.Д., МЕЛЬНИК О.В. Ціннісне значення процесу доказування у кримінальному провадженні.....	157
КОНЮШЕНКО Я.Ю., КОРОЛЬ М.Г. Важливість показань свідка у кримінальному провадженні.....	160
КОНЮШЕНКО Я.Ю., БИЧАЙ Н.Р. Захист прав дитини у кримінальному провадженні як стратегічний напрям державного розвитку.....	162
ПОЛЯКОВ Є.О., ЗАГОРОДНЯ Н.В. Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації .....	164
СИЛЕНКО Н.Г., ГРИГОР'ЄВА В.В. Стратегія розвитку міста Маріуполя: спадковості і нововведення.....	166
САХНО М.В., ГРИГОР'ЄВА В.В. Інститут медіації в адміністративному судочинстві.....	168
ГАНЖЕРЛІ А.І., ХОББИ Ю.С. Місцеве самоврядування в Україні .....	171
КОБЕЦЬ Т.В., ХОББИ Ю.С. Перспективи вдосконалення правового регулювання територіального розвитку України .....	174
ОЗІРНА М.В., ХОББИ Ю.С. Тенденції та перспективи розвитку Донецького регіону .....	176
РИБАЛЬЧЕНКО А.В., ЦИКЛАУРІ О.Б. Функціонування сучасної ювенальної юстиції України: порівняльно-правовий аналіз.....	177
САЄНКО С.О., ЦИКЛАУРІ О.Б. До питання «обходу закону» в міжнародному приватному праві.....	180
ІСАЄВА А.В., ЗЕЛІНСЬКА М.І. Класичний парламентський режим в Україні: переваги та можливості.....	182



ВІТЕНКО І.Л., КОРОБКА В.М. Міграційна криза як виклик інтеграційним процесам в Європі.....	184
МАРТЬЯНОВА Р.А. Нелегальна міграція через навчання – сучасні виклики для системи державного управління.....	187
МИКОЛАЄНКО А.В., РИМАРЧУК О.В. Інститут дізнання у кримінальному процесі: новели та реалії.....	191
НОСОВА А.С., РИМАРЧУК О.В. Підстави проведення негласних (слідчих) розшукових дій .....	193
КАМІНСЬКА О.Л. Інновація процесуального інтерв'ю щодо неповнолітнього.....	195
ГОЛУБЕНКО Л.О. Адміністративно-правова відповідальність як спосіб захисту авторського права в Україні.....	197
ГОРЯЧЕВ В.М. Аналіз перешкод на шляху гармонізації до національного законодавства міжнародних стандартів аудиту .....	200
ШЕВЧУК С.О. Діяльність державної прикордонної служби України із протидії організованій злочинності: криміналістичний аспект .....	202
КРУГЛОВ О.М. Співвідношення принципів верховенства права і законності у юрисдикційній діяльності органів державної влади .....	204
ЦИКЛАУРІ О.Б. Публічне управління сталим розвитком міст (досвід м. Гельсінкі).....	206
ПОЛІТОВА А.С. Протидія тероризму як вектор європейської інтеграції України .....	208
СЕНТЮШКІН Г.Г., КРУГЛОВ О.М. Громадянство як фактор впливу на місцеву політику в Україні.....	211

### Секція 3

#### **ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ВИМІР**

НИКИФОРЕНКО Н.О., НИКИФОРЕНКО А.Р. Міграції у світлі економічної теорії .....	213
НИКОЛАЄВА В.І. Стратегічні орієнтири реформування державного управління у сфері соціальної роботи .....	215

КЛИМЕНКО В.С., КОЗИНЕЦЬ І.П. Аналіз заморожених конфліктів на пострадянському просторі у контексті загрози територіальній цілісності України .....	218
СУРОВЦЕВА І.Ю. Інститути соціального контролю в системі соціальної роботи .....	221
ЛУКОВЕНКО І.Г. «Русский мир» як виклик українському громадянському суспільству.....	223
ОЛЕШКО О., РЕКОВА Н.Ю. Аналіз стану відновлення сфер життєдіяльності постконфліктних міст (на прикладі м. Краматорськ) .....	226
РЕШЕТНИКОВ О.С., ЧАПЛИК М.М. Методи збору інформації про життя на тимчасово окупованих територіях.....	229
ВАРЕНИК В.О., ІВАНОВА Н.С. Конфлікт Туреччини та Греції – юридичний та політичний аспекти.....	232
МАЗУРІНА А.М., ТУРЧИНА С.О., НОГА І.М. Підвищення фінансової незалежності місцевих громад (на прикладі міста Маріуполь) .....	234
КАЛЬЧЕВ К.Е., ІВАНОВА Н.С. Гуманітарна катастрофа Кримського півострова як наслідок окупації.....	237
СИНИЦЯ К.А., НИКОЛАЄВА В.І. Технології соціальної роботи з кризового втручання.....	239
ЛОМАКІНА Т.А. Комунікативний процес у місцевому самоврядуванні.....	242
ЄРМОЛАЄВА О.М. Психологічні проблеми внутрішньо переміщених осіб та шляхи подолання їх на прикладі використання арт-терапевтичних технік .....	244

#### **Секція 4**

### **ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ТА ЗОВНІШНІХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ**

БОРЕЦЬКА Н.П. Сучасні особливості розвитку економіки України в глобалізованому світі .....	247
ДЕЛІНІ М.М. Еволюційний аспект європейської інтеграції України.....	249
ДЯТЛОВА В.В. Запровадження європейського підходу до технічного регулювання зовнішньої торгівлі в рамках угоди про асоціацію ЄС та України.....	250

ДІДЕНКО Н.Г. Реалізація антикорупційної ініціативи ЄС в Україні як складова євроінтеграційного процесу .....	254
ТКАЧОВА Н.М., КАЗАНСЬКА О.О. Європейський вектор розвитку як основний державотворчий пріоритет України .....	257
KAIRA Z.S., VASCHENKO O.P. Business environment features important for SME's development .....	260
КОЛОСОК Е.В., КОЛОСОК В.М. Логістичні інновації та інноваційна логістика у діяльності промислових підприємств в умовах європейської інтеграції .....	262
KUCHEROVA H. The role of information transparency in the context of european integration.....	264
ПОВАЖНИЙ О.С. Сучасний розвиток вищої освіти: Європейський контекст ..	268
ТОКАРЕВА В.І. Новітні аспекти наслідків інтегрування України до ЄС.....	271
ТРОХИМЕЦЬ О. І. Вплив європейської інтеграції на стан соціально-економічної системи України .....	274
ФІЛІПЕНКО Т.В. Європейські підходи до процесу децентралізації в Україні...	275
ФОКІНА-МЕЗЕНЦЕВА К. В. Інформаційна безпека в умовах глобалізації ринків .....	277
AMELNYTSKA O. Mechanism of management of sustainable development of domestic logistics systems in the conditions of European integration.....	280
КОРОБКА В.М. Формування правового світогляду – важливий фактор трансформації й модернізації українського суспільства .....	282
БАЛАШОВ М.І. Проактивне управління фінансово-економічною безпекою підприємств в умовах глобалізації.....	284
БІЛОУС-СЕРГЄЄВА С.О. Економічне підґрунтя євроінтеграційного курсу України.....	288
ДЯТЛОВА Ю.В. Реформування регуляторно-наглядових систем щодо ринків фінансових послуг: європейський досвід .....	290
ЄРОХИНА Д.О., ГЛАЗОВ Ю.С. Зовнішньоторговельні контракти: сучасний досвід і проблеми укладання в епоху цифрової економіки .....	293

МАЛІЧ Л.А. ПЕТРИК І.В. Інтеграція України в Європейський Простір: перешкоди та позитивні наслідки.....	296
МАМАТОВА Л.Ш. Стратегічне планування розвитку міст як вектор руху євроінтеграційних змін в Україні .....	398
НІКУЛЬЧЕВ М.О., РЕВА О.В. Технології конвенціональної комунікації: реалії України і європейський досвід.....	301
TANCHYK O. Scenarios of Ukraine's development in the context of European integration .....	303
ТКАЧЕНКО О.Г. Стан та проблеми розвитку торговельних відносин України та ЄС .....	305
ТОЛПЕЖНИКОВА Т.Г. Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств .....	308
УДОВИЧЕНКО К.А. Політика забезпечення економічного зростання за умов досягнення рівноваги .....	312
РОДІНА О.Г., КОЛОТИЛО А.Д., РОДІН М.Д. Угода про асоціацію між Україною та європейським союзом як важливий етап економічної інтеграції....	315
ТОКАРЕВА У. Європейська політика створення безбар'єрного простору ...	317
АГАПОВА В.В. Державне регулювання бенчмарків: досвід ЄС для України ....	320

### **Секція 5**

#### **ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА**

ЧЕРНИШ О.І. Методичний підхід до управління корпоративною соціальною відповідальністю .....	323
СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА І.А., КУЗЬМЕНКО Г.О. Сучасний стан формування та розвитку управлінської культури державних службовців .....	325
ВОВК С.М. Механізми аутсорсингу у медичних закладах України .....	327
ВЕРЕСКУН М.В., ЗАХАРОВ С.В. Управління трафіком в системі інтернет маркетингу сучасних підприємств .....	330
ЧУПРИНА О.О. Формування стратегічних основ регулювання міграційного руху населення: закордонний досвід .....	333

ЛИСИЙ А.О. Модель дослідження PR-діяльності.....	336
ЧЕРНИШОВ О.Ю. Підходи до стратегічного управління розвитком підприємництва .....	338
ХАВРОВА К.С., СИРМАМІЇХ І.В. Комплексна оцінка інтелектуалізаційної діяльності підприємств .....	340
ЛИНЕНКО А.В. Реакція об'єднань підприємств в Україні на коронакризу .....	343
ПОТАПОВА Н.М. Інформація як складова підприємницького середовища .....	345
ТАНЧИК О.І. Американська модель корпоративної соціальної відповідальності у системі світового бізнесу .....	347
КОРНІЛОВА О.В. Оптимальне значення показника стабільності персоналу.....	349
ЛЯШКО І.І. Напрями удосконалення маркетингового менеджменту підприємства .....	351
КРАВЧЕНКО О.В. Концепція хмарного інформаційного простору виконавчих органів державної влади Донецької області.....	353
ОЧЕРЕДЬКО О.О. Перспективи розвитку сучасних холдингових структур .....	357
ВОВК Т.В. Механізми дослідження соціального комплексу міста в ринковій економіці .....	359
ПОЛОВІН С.М. Excellent apps to help business people of Ukraine learn foreign languages .....	361
КРАВЧЕНКО А.В., ОНЩЕНКО В.В. Ефективність логістики та її економічний вплив.....	364
КАЛІНІНА Г.Г., УСТИНОВ Р.Г. Значення послуг зі зростаючою доданою вартістю для розвитку сучасного порту .....	366
ОРДА О.С., МЕЛІХОВ А.А. Методи управління персоналом в умовах економічної нестабільності .....	368
КУЛІК Я.В., ЛОХМАН Н.В. Антикризове управління підприємством як умова запобігання банкрутства .....	370
ГУСАКОВ С.В., КОМАР Ю.М. Дослідження чинників розвитку передових морських портів .....	372
БАРСЬКИЙ І.М., МАКАРЕНКО М.В. Встановлення впливу альянсів на функціонування портів .....	374

РЯБЧУК В.В., ЧЕРНИШ О.І. Обґрунтування необхідності дослідження впливу змін технологій в морському середовищі на діяльність порту .....	377
ЄРМАК В.В., СЛАВКОВА О.П. Напрями удосконалення системи соціального забезпечення населення територіальної громади .....	379
ШАПОВАЛОВА О.Р., ЄРЕМЕНКО О.М. Визначення стратегії і тактики поведінки компанії на ринку на засадах ефективних маркетингових досліджень .....	381
КНАРЧЕНКО Т.О., LI HAOYING The theoretical aspects of the management technologies of the enterprises .....	383
СТЕПКО В.А., БОБК Т.В. Особливості розвитку ЗВО в сучасних умовах формування інформаційного суспільства .....	385
КНАРЧЕНКО Т.О., ZIMING LIU Research of the management system of Chinese universities sports center .....	387
ПОНОМАРЕНКО О.В., ХАРЧЕНКО Т.О. Мотивація медичного персоналу в умовах реформування системи охорони здоров'я України.....	389
КОРАБЕЛЬ Л.В., ХАРЧЕНКО Т.О. Особливості управління персоналом на підприємствах державного сектору.....	391
СЕМЕНЕНКО С.В., ХАРЧЕНКО Т.О. Автономізація лікувальних закладів в умовах реформування системи охорони здоров'я України.....	393
ПЕТРОВСЬКА О.В., ХАРЧЕНКО Т.О. Оцінка стану надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування .....	395
СТАРОКОНЬ Д.Р., ТУРБИНА О.І. Розвиток екологічного туризму в Маріуполі .....	396
ЗУБЕНКО О.В., ТУРБИНА О.І. Особливості розвитку сучасного менеджменту в Україні .....	398
ЧЕСТЮНІНА М.Е., ТУРБИНА О.І. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні .....	400
ЛИСИЙ Є.О. Оцінка середовища розвитку річкових перевезень в Україні .....	403
ПАВЛОВСЬКА Ю.В. Дослідження рівня інноваційного розвитку України для розвитку сучасного менеджменту та бізнес-середовища .....	405
СЛІНЧЕНКО В.М., ОЛЕЙНИК О.А., ВАСИЛЕЦЬ О. І. Цифрові трансформації у контексті розвитку сучасного бізнесу .....	408

**Секція 6**  
**РОЗВИТОК ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ**  
**ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ**

НЕСТЕРОВ О.Ю. Система управління безпекою мореплавання.....	411
ГАЛЬКЕВИЧ М.В. Державно-приватне партнерство як інструмент розвитку транспортної галузі.....	414
KNODOVA Y.O. Development of Ukraine's transport-logistics system in the context of integration processes .....	416
ОЧЕРЕДЬКО О.О. Управління конкурентоспроможністю в галузі морського транспорту.....	418
РОЖКОВА А.А., ІВАНОВА Н.С. Розвиток транспорту в умовах євроінтеграції державної транспортної системи України.....	421
КОЗЕЛЬСЬКА К.А. Сприятливий ринок інвестицій та ефективна реалізація інвестиційної політики в Україні .....	423
ЛАЗАРЕВСЬКА Ю.А. Аналіз ринку логістичного бізнесу України .....	425
БУКІНА М.Д. Визначення ступеня необхідності показників якості в системі оцінювання пасажирських перевезень.....	427

**Секція 7**  
**ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ УНІВЕРСИТЕТУ, БІЗНЕСУ**  
**ТА ВЛАДИ З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ**

НИКИФОРЕНКО Н.О., ЧАПЛИК М.М. Запровадження студентоцентрованого навчання в ДонДУУ в контексті реалізації проєкту Eduspace.....	429
ПЕРЕСАДА О.М. Проблеми та перспективи забезпечення європейських освітніх стандартів у функціональній діяльності сучасного університету.....	431
HORIUNOVA K. University-business-government cooperation for the tourism industry sustainable development.....	433
ОРЛОВ С.В. Досвід взаємодії університету, бізнесу та влади з забезпечення якості вищої освіти .....	435
НЕРСЕСОВ В.Р. Впровадження інноваційної складової в екосистему «університет-бізнес-держава».....	437
СТОЙКА А.В., ДРАГОМІРОВА Є.С. Місце та роль громадських організацій в системі забезпечення якості освіти .....	439

Секція 1

СТАЛИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ  
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

---

---

УДК 338

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ  
ДОВГОСТРОКОВОГО ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

*МАРОВА С. Ф.,*

доктор наук з державного управління, професор,  
*Донецький державний університет управління*

*БСЛЯКОВА О. В.,*

кандидат економічних наук, доцент,

*Азовський морський інститут Національного університету  
«Одеська морська академія»*

Процес ефективного функціонування економіки виступає головним елементом розвитку будь-якого суспільства, як на макрорівні (на рівні держави, великих промислових регіонів), так і на мікрорівні (рівні підприємств, промислових комплексів).

Розуміння проблем і перспектив економічного розвитку мають важливе значення для України, її промислового сектора, тому що можуть бути основою для наукового відновлення стратегічних напрямків трансформації окремих промислових підприємств і оцінки ефективності теперішніх й майбутніх досягнень.

Позитивними результатами останніх років, в умовах фактичної відсутності зовнішнього кредитування української економіки, стали – активізація інвестиційної діяльності, збільшення експортного потенціалу, скорочення зовнішнього боргу, збільшення валютних резервів, відродження діяльності промислових підприємств традиційних галузей, їхній розвиток і модернізація, перехід до роботи в нових ринкових умовах.

Позитивні процеси в економічному розвитку дозволяють зробити висновок про те, що за роки реформ в українській економіці сформований досить вагомий потенціал росту, що в умовах адекватної економічної політики і стабільної політичної ситуації зможе забезпечити (у стислий термін) відчутні позитивні зміни як у загальному розвитку економіки, так і в забезпеченні добробуту людей.

Успішна реалізація накопичених позитивних змін на рівні підприємств припускає розробку й упровадження в практичну повсякденну економічну діяльність механізмів управління ефективним розвитком, теоретичні основи яких зв'язані з теоріями економічного росту, що, хоча і є теоріями макрорівня, все-таки дозволяють визначити економічні передумови для ефективного розвитку промислових підприємств, що складають основу кожної розвинутої економічної системи.

Особливості й стимули економічного розвитку знаходяться завжди в колі найбільш актуальних проблем і виступають об'єктом вивчення ще з часів становлення класичної економічної думки.

Теорія економічного росту вивчає економічні, політичні і культурні умови, необхідні для здійснення структурної й інституціональної трансформації держави,



з метою найбільш ефективного поширення результатів прогресу на можливо більше число підприємств і широкі верстви населення.

У наукових дослідженнях з питань економічного росту для аналізу стану економіки і тенденцій її розвитку найбільше часто використовуються неокласичні підходи, відповідно до яких учені-економісти свою увагу приділяють як проблемам довгострокового характеру, так і короткостроковим економічним задачам.

Досліджувати проблеми ефективного економічного розвитку, на нашу думку, слід за наступними основними напрямками аналізу:

- модель лінійних стадій росту;
- теорії структурних перетворень;
- теорію зовнішньої залежності;
- неокласичну теорію (приватизація і вільні ринки);
- концепцію ендегенного росту, так звану нову теорію економічного росту.

Аналіз кожного з названих напрямків вимагає більш докладного розгляду цих альтернативних підходів для обґрунтування напрямків управління ефективним розвитком і вибору науково обґрунтованих механізмів їхньої реалізації на рівні підприємства.

Вихід із стану слабкої розвиненості може бути описаний серією кроків або стадій, через які повинна пройти будь-яка країна. Цей висновок був отриманий як результат вивчення економічної історії розвинутих країн, що пройшли через стадію ривка до самостійно підтримуваного росту.

Що ж стосується інших країн, у тому числі й України, то вони знаходяться на стадіях або традиційного суспільства, або дозрівання передумов для ривка. Перейти ж до ривка вони можуть тільки при виконанні визначених умов. Однією з головних умов є мобілізація внутрішніх і іноземних інвестицій з метою прискорення економічного росту.

Таким чином, одним із головних «секретів» економічного росту є просте збільшення заощадженої частини національного доходу, і якщо завдяки росту податків, іноземної допомоги і/чи скороченню споживання норма заощаджень зросте, то ріст ВВП прискориться.

Країни, здатні зберігати від 15 до 20% ВВП, можуть рости (розвиватися) набагато швидше тих, у кого норма заощаджень нижче і формувати умови для ривка. Крім того, як стверджують представники цієї теорії, такий ріст буде самопідтримуваним.

На жаль, як показує досвід економічного розвитку багатьох країн, можливості економічного розвитку, закладені в теорію стадій росту, працюють не завжди. Головна причина цього в тім, що нарощування заощаджень й інвестицій є необхідною, але недостатньою умовою прискореного росту.

Інші підходи до пояснення особливостей економічного росту використовуються в теоретичних і емпіричних моделях структурних перетворень і парадигмі зовнішньої залежності, підходів прямо протилежних теорії стадій росту.

Необхідно враховувати дію таких сучасних факторів економічного середовища як працевзберігаючий характер сучасного технічного прогресу, міграція капіталів, відсутність будь-яких надлишків робочої сили в сільській місцевості, зростання безробіття в містах та ін.

На відміну від моделі стадій росту модель структурних змін визнає, що країни є частиною взаємозалежної міжнародної системи і її вплив може як прискорити, так і загальмувати розвиток на національному рівні.

Емпіричні дослідження структурних зрушень в економіці України показують, що темпи і форми розвитку можуть сильно розрізнятися в залежності як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів, багато із яких не підконтрольні на національному рівні. Але, незважаючи на ці розходження, прихильники моделі структурних зрушень стверджують, що можна виділити ряд напрямків і форм розвитку, загальних майже для всіх країн.

На відміну від країн що розвиваються, Україна, як і інші постсоціалістичні держави Європи, маючи більш високий вихідний рівень економічного розвитку, а також визначений тривалий час, знаходячись у рамках «особливого шляху», не була включена в цю систему відносин. І метою даного етапу розвитку є прагнення не потрапити в залежність, а як можна більш ефективно використовувати наявний міжнародний поділ праці у своїх інтересах.

Аналіз показує, що на них можна впливати через державну політику, раціональну організацію зовнішньої торгівлі й програми зовнішньої допомоги розвитку. Звідси прихильники структуралістської школи роблять досить оптимістичний висновок, що «правильний» вибір економічної політики здатний привести до самостійно підтримуваного росту.

УДК 336

### **ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВГОСТРОКОВОГО ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ**

*ТОКАРЕВА В. І.,*

доктор наук з державного управління, професор,

*СОЛОХА Д. В.,*

доктор економічних наук, професор,

*Донецький державний університет управління*

Економічне середовище будь-якої держави вимагає постійного системного дослідження й регулювання з метою реалізації національних інтересів. При визначенні умов і передумов ефективного суспільного розвитку необхідно виходити з того, що провідних позицій можна досягти й утримувати лише у тому разі, якщо періодично порівнювати обраний курс з тими задачами й цілями, що були визначені на державному рівні.

Соціально-економічні умови, що постійно змінюються, впровадження науково-технічного прогресу, впливають на порівняльну ефективність розвитку окремих промислових підприємств, галузей, і навіть окремих регіонів.

Розробка ефективної економічної політики, що дозволить об'єднати ринкові механізми і розумне державне регулювання, є вкрай складною задачею саме через особливості інституціональної й політичної структури конкретних країн.

В умовах консервативної інституціональної структури і глибокої соціально-економічної нерівності ні ринковий механізм, ні державне регулювання не в змозі

справитися з поставленими задачами. Їхнє рішення неможливе в рамках будь-якої однієї ідеології: все залежить від аналізу конкретної ситуації в країні.

Потенційно висока рентабельність інвестицій часто зводиться на низький рівень комплементарних інвестицій у людський капітал (систему освіти), інфраструктуру і НДОКР. Із цих видів інвестицій порівняно мало витягається користі для внутрішнього розвитку в порівнянні з економічно розвинутими країнами.

Індивідуальний інвестор одержує, особисто для себе, дуже мало з тих непрямих вигід, що створюють його внесок в перераховані вище сфери, оскільки механізм вільного ринку не забезпечує потрібного рівня комплементарних інвестицій.

Оскільки такі додаткові інвестиції приносять і суспільну, і індивідуальну вигоду, держава може поліпшити розподіл ресурсів, фінансуючи суспільні витрати (створюючи інфраструктуру) і одночасно стимулюючи частки інвестиції.

У реальному економічному житті причиною повільного росту ВВП можуть бути не тільки низька норма заощаджень, але і неефективність економічних стимулів, нераціональний розподіл ресурсів. Але вплив таких диспропорцій на коротко- і середньострокові темпи росту недооцінюються новою теорією, що концентрує увагу на факторах, які визначають довгостроковий ріст.

На сьогодні у світовій економіці періодично спостерігається надвиробництво й, відповідно, зниження цін на більшість видів продукції перших рівнів технологічного переділу, до яких зокрема, відноситься і продукція підприємств промислового сектору.

Ефективність промислового розвитку, як і обсяг потреб у цих видах продукції, істотно залежить від кон'юнктури світового ринку. Це визначає необхідність постійного вивчення й обліку зовнішньоекономічних умов, зміна яких значною мірою диктується транснаціональними компаніями і політичними силами.

Аналізуючи світові тенденції розвитку промислового виробництва, слід зазначити, що основний обсяг приросту виробництва промислової продукції у світі на сьогодні забезпечують сім високорозвинених країн, що володіють 46 з 50 макротехнологій.

Швидкий розвиток промисловості Сінгапуру, Тайваню, Сянгану (Гонконгу) відрізняється тим, що в цих країнах в рамках ефективною (як свідчить практика) державної політики забезпечення довгострокового розвитку країни були впроваджені по 1-2 макротехнології.

Ще однією умовою забезпечення довгострокового ефективного розвитку країни в рамках державної політики є те, що технологічний розвиток України і її промислових підприємств на світовому ринку сприймається як поява потенційно небезпечного конкурента і штучно стримується.

У першу чергу зусилля конкурентів спрямовані на економічне придушення високотехнологічних українських галузей, при цьому витиснення йде не тільки з міжнародного, але і внутрішнього ринків. Спостерігається прагнення ізолювати українську економіку від споживання власних природних ресурсів, придушити відтворення інтелектуального потенціалу.

Ефективного розвитку промислового сектору можна досягти тільки за рахунок якісних змін, інтегрованого підходу до мобілізації факторів довгострокового росту, визначення особливостей власного напрямку розвитку.

Копіювання чужих, нехай навіть успішно реалізованих моделей розвитку, може дати тільки короточасний ефект. Це тотожно постійному відставанню в гонці із завоювання ринків.

Напрямки інтенсифікації розвитку внутрішнього ринку безпосередньо пов'язані з посиленням ролі промислових підприємств, орієнтованих на виробництво продукції кінцевого споживання. Підтвердженням цього є наявність зв'язку між темпами зростання промислового виробництва і збільшенням питомої ваги в регіональних комплексах частки підприємств машинобудування (виступаючих споживачами промислової продукції підприємств металургійного комплексу) і, пов'язаних з ними підприємств харчової й легкої промисловості.

Досягнуті Україною певні успіхи останніх років з твердих позицій економічної науки ще не можна назвати економічним ростом. Економічний ріст відбувається за рахунок розвитку факторів виробництва, якщо економіка вже досягла свого потенційного рівня і подальший ріст вимагає інвестицій. Так, наявні позитивні досягнення української економіки варто точніше охарактеризувати як успіхи стабілізаційної політики, що привела до збільшення ВВП, а отриманий приріст є результатом більш повного використання наявних основних фондів.

Характеризуючи інноваційну діяльність вітчизняних промислових підприємств, необхідно відзначити, що її здійснюють менш ніж 20% підприємств. Таким чином, сфера інновацій усе ще не є привабливою для вітчизняних й іноземних інвесторів.

Високі ставки банківського кредиту і високий економічний ризик цієї діяльності роблять її неконкурентоспроможною серед інших видів діяльності.

Питома вага іноземних інвесторів є незначною. Наявна структура прямих іноземних інвестицій та їхні обсяги, за весь період незалежності України, свідчать про відсутність «стратегічної» ролі іноземного інвестора і несприятливий інвестиційний клімат, що безумовно слід виправити на рівні державної політики забезпечення ефективного довгострокового розвитку країни.

УДК 330

### **ІННОВАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ – ОСНОВА ДОВГОСТРОКОВОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ**

*СОЛОХА Д. В.,*

*доктор економічних наук, професор,*

*Донецький державний університет управління,*

*ПРОСЯНОК В. В.,*

*кандидат технічних наук, доцент,*

*Азовський морський інститут Національного університету*

*«Одеська морська академія»*

Центральним елементом усіх системних перетворень і економічних реформ є створення багатоукладної конкурентної ринкової економіки, зокрема, за допомогою приватизації. Процеси приватизації й роздержавлення, особливо в останні кілька років, придбали масштабний характер.

Характеризуючи протікання приватизаційних процесів все-таки слід зазначити їхню недостатню ефективність, пов'язану з тенденцією диспропорції, що підсилюється між пропозицією та попитом на об'єкти приватизації.

Крім того, залишаються досить складними технологія й механізм приватизації, що не гарантують захисту від адміністративного втручання.

Це негативно відбивається на поведінці як національного, так і закордонного інвестора, знижується їхня зацікавленість у розміщенні капіталу у виробництво і його прискорене відновлення.

Однією з головних негативних соціальних тенденцій, пов'язаних із проблемами розвитку промислових підприємств гірничо-металургійного комплексу, залишається досить скромний рівень заробітної плати, хоча по Україні він є одним із найбільш високих. Частка витрат на оплату праці в структурі собівартості продукції, при її абсолютному зростанні, має тенденцію до зниження.

Наявність гострих проблем, на наш погляд, значно знижує ефективність розвитку промислових підприємств гірничо-металургійного комплексу, потребує негайного рішення задач розробки ефективних механізмів ініціювання економічного розвитку, стимулювання інноваційної складової росту й прогресивних структурних змін, що, у свою чергу, дозволить кардинально змінити динаміку розвитку.

Визначений прогрес, що спостерігається на ряді великих промислових підприємств регіону, повинний супроводжуватися якісними змінами, виправленням глибоких структурних деформацій, прискоренням інноваційного відновлення виробничого потенціалу, відродженням і розвитком вітчизняного високотехнологічного і наукомісткого сектора економіки, що вже довели свою конкурентоздатність в умовах важкої й тривалої економічної кризи.

Ключовою проблемою реалізації цих підходів виступає інноваційне відновлення регіонального промислового виробництва, створення сприятливого інвестиційного й підприємницького клімату, особливо по відношенню до підприємств гірничо-металургійного комплексу.

Процес переходу економіки у фазу економічного росту базується на ефективному механізмі з використанням інвестиційних і інноваційних ресурсів, що в цілому сприяє розвитку промислових підприємств.

Оцінка результативності розвитку безпосередньо пов'язана з розробкою концепції ефективного розвитку промислових підприємств з урахуванням регіональних особливостей і тенденцій.

Для великих промислових підприємств розробка концептуальних підходів, використання яких дозволить забезпечити їм високий рівень ефективності розвитку в довгостроковій перспективі, має особливе значення, тому що дозволить ідентифікувати можливості стійкого росту, визначити умови для переорієнтації на структурні зміни і зв'язані з ними можливості виходу на нові експортні ринки, оцінити динамічні переваги, що безпосередньо стосуються трансферу технологій, удосконалювання менеджменту, посилення конкурентоздатності й ефективного використання власних конкурентних переваг.

Розвиток інноваційної сфери пов'язаний зі складом і якістю науковців.

Незначний обсяг державного фінансування, при різкому зниженні попиту виробничої сфери на науково-технічну продукцію через відсутність вільних

засобів, призвели до нестабільної роботи більшості наукових і науково-технічних установ.

В результаті тільки 36% кандидатів і 42% докторів наук, від їхньої загальної кількості, займалися в Україні науково-технічною роботою.

Тому однією з найважливіших умов ефективного розвитку промислового сектору є стимулювання інноваційного розвитку, пов'язаного зі станом науково-технічного й технологічного секторів, його забезпеченістю кваліфікованими фахівцями, збільшенням обсягів науково-технічної інформації, поліпшенням матеріально-технічного забезпечення науки.

Ініціювання інноваційної сфери діяльності промислових підприємств у регіоні має достатні підстави. Це і наявний науково-технічний потенціал, і та увага, що цьому питанню приділяють місцеві органи влади.

Необхідно відзначити, що розвиток економічних реформ як в Україні в цілому, так і її регіонах зокрема, супроводжувався посиленням диференціації у соціально-економічному положенні окремих територій.

Наявність подібних протиріч може стати причиною подальшого розвитку процесів сегментації ринкового простору і вимагає проведення державної регіональної політики, націленої на подолання різких розходжень соціально-економічного положення територій, що виступає однією з умов управління ефективним розвитком промислових підприємств, особливо для регіонів із складним соціально-економічним станом, до яких, зокрема, відносяться райони шахт, що закриваються.

Підтримка регіонального паритету шляхом використання різних методів державної регіональної політики, зокрема, підтримка національних соціальних стандартів є істотною статтею державних витрат.

Консолідація суспільства на основі економічного росту, з одного боку, може розглядатися як передумова і як умова ефективного розвитку промислових підприємств, а інноваційна складова цього процесу як ключова ланка забезпечення цього росту в довгостроковій перспективі.

УДК 330.34

## СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

*КАЛЬЯНОВ А. В.,*

доктор медичних наук,

професор, старший науковий співробітник,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Сучасний кризовий стан трансформаційних процесів в політиці, економіці, фінансовій сфері, освіті, науці та культурі вимагає врахування впливу на їх розвиток провідних чинників та динамічних процесів, пов'язаних з глобальною та системною кризами цивілізації, культурно-історичною, політичною, економічною та фінансовою глобалізаціями, які провокують певні системні ризики, загрози та її наслідки. Дестабілізаційні процеси на міжнародному глобальному ринку і конфлікт інтересів бізнес-одиниць породжують економічну глобалізацію, яка охоплює ринкову, транзитивну й тіньову сферу економіки між глобальними, регіональними

та галузевими аспектами глобалізації в умовах адміністративно-економічних регіонів та тісного взаємозв'язку глобалізації світової економіки та соціально-економічного розвитку окремих держав [1].

У XXI столітті за визначенням фахівців і вчених людство повинно перейти з віку енергетики до віку інформатики, тобто суспільство з індустріального перетвориться на інформаційне. Вчені прогнозують і кінцеві точки переходу. Так, Сполучені Штати Америки перейдуть у це суспільство у 2020, Японія – 2030, Україна – у 2070 році [2]. Зміна субординації між економічними, соціальними й духовними чинниками на користь останніх є однією з найважливіших ознак розвитку сучасного глобалізованого світу та цивілізації.

В умовах динамічних і складних процесів глобалізації у всіх сферах буття і посилення міжнародної конкуренції, що характеризують сучасну світову економіку, в Україні з'явилися об'єктивні передумови й нагальна необхідність розробки Національної довгострокової стратегії розвитку економіки в контексті глобалізаційних викликів.

В цьому зв'язку Кабінет Міністрів України офіційно розпочав створення Національної економічної стратегії – 2030. Головними її векторами, за якими буде розвиватися Україна, є: стимули для промисловості, агросектору, видобування, транспортні коридори, ІТ та R & D, інфраструктури та внутрішніх перевезень, енергетичного сектору. Ініціативи, що закладені у стратегії, будуть втілені у державні цільові програми. Акцелераторами переходу до інноваційної моделі розвитку економіки до 2030 року мають бути наступні зміни у [3]:

- підходах до державного управління, усунення дублювання повноважень, боротьба з корупцією, забезпечення верховенства права;
- якості економічного зростання, яке повинно стати інноваційним, інклюзивним та стійким;
- політиці зайнятості – зайнятість із гідною оплатою праці, яка скорочує як абсолютну, так і відносну бідність;
- сферах охорони здоров'я та освіти. Освітні процеси повинні враховувати тенденції майбутнього, мають оновлюватися освітні стандарти. Освітній процес повинен будуватися на основі інклюзивності та цифровізації, формуватися та розвиватися освітньо-наукові кластери.

Для розробки вказаної стратегії об'єдналися близько 60 компаній та 30 аналітичних центрів в Центр економічного відновлення.

Покладаючись на сучасний світовий досвід в галузі глобалістики, можна стверджувати, що в умовах глобалізованої економіки підйом провідних галузей економіки господарського комплексу, соціальної сфери України та її регіонів повинні здійснюватися на основі застосування окремих соціально-інтеграційних систем, найефективнішою формою яких є інноваційні кластерні об'єднання, розробки та реалізації основних положень відповідної кластерної політики, виходячи з того, що кластер – один з найважливіших інструментів розвитку економіки, науки, культури, держави та регіонів і у кластерного підходу немає серйозних альтернатив.

Виходячи з встановлених концептуальних науково-теоретичних підходів з проблем розвитку глобалізованої економіки й суспільства на сучасному етапі та у зв'язку з деякими емпіричними й науковими даними, необхідним є розширення

меж ґрунтовних наукових досліджень на мультидисциплінарних засадах політики трьох «і»: інтеграції, інновації, інвестиції.

З метою підвищення конкурентоспроможності експорту українських товарів до зарубіжних країн необхідна розробка та затвердження відповідних спільних програм, які враховують спеціалізацію за кожною країною по найбільш розвинутих напрямках з подальшим обміном новітніми технологіями.

Список використаних джерел:

1. Шконда В. В., Кальянов А. В. Глобалізація: оцінки, наслідки, регулювання: монографія. Донецьк: Донбас. 2014. 166 с.

2. Винарик Л. С., Васильєва Н. Ф. Информационная экономика Украины периода трансформации индустриального общества: Материалы обл. науч.-практ. конференции (Донецк 23 ноября 2002 г.). Донецк: ДИХП, 2002. с. 182–187.

3. Кабмін офіційно розпочав створення Національної економічної стратегії – 2030. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/09/8/664835/>.

УДК 331.5:316.4

## НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

*ПАТИКА Н. І.,*

доктор економічних наук, доцент,

*Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

На вітчизняному сільському ринку праці спостерігаються диспропорції кон'юнктури, зростання рівня безробіття серед сільського населення, дефіцит робочих місць, що становить потенційну загрозу для стабільного соціального розвитку та економічної безпеки держави. З огляду на вказане актуалізується питання щодо дослідження проблем зайнятості сільського населення та пошук дієвих шляхів їх вирішення.

Як видно з графіку рівня зайнятості сільського населення, зображений на рис. 1, з 2003 р. відбувалося стабільне його підвищення (з 54,7% у 2003 р. до 63,5% у 2013 р.). У 2014 р. відбулося різке зниження рівня зайнятості на 7,6 в. п., яке продовжилося і в наступні три роки і тільки у 2018 р. започаткувався новий підвищувальний тренд.

Істотне зниження рівня зайнятості сільського населення пояснюється багатьма чинниками, демографічними, соціально-економічними, політичними тощо. Зокрема, відбувається скорочення сільського населення. За період 1991-2019 рр. чисельність сільського населення скоротилася на 3893,5 тис. осіб (або 23,1%) з 16859,2 тис. до 12965,7 тис. осіб, а частка сільського населення в загальній чисельності населення України зменшилася на 1,6 в. п. [1]. Паралельно цим процесам зростає частка населення старшого віку – згідно зі статистичними даними 41% жителів села є особами пенсійного віку [1].



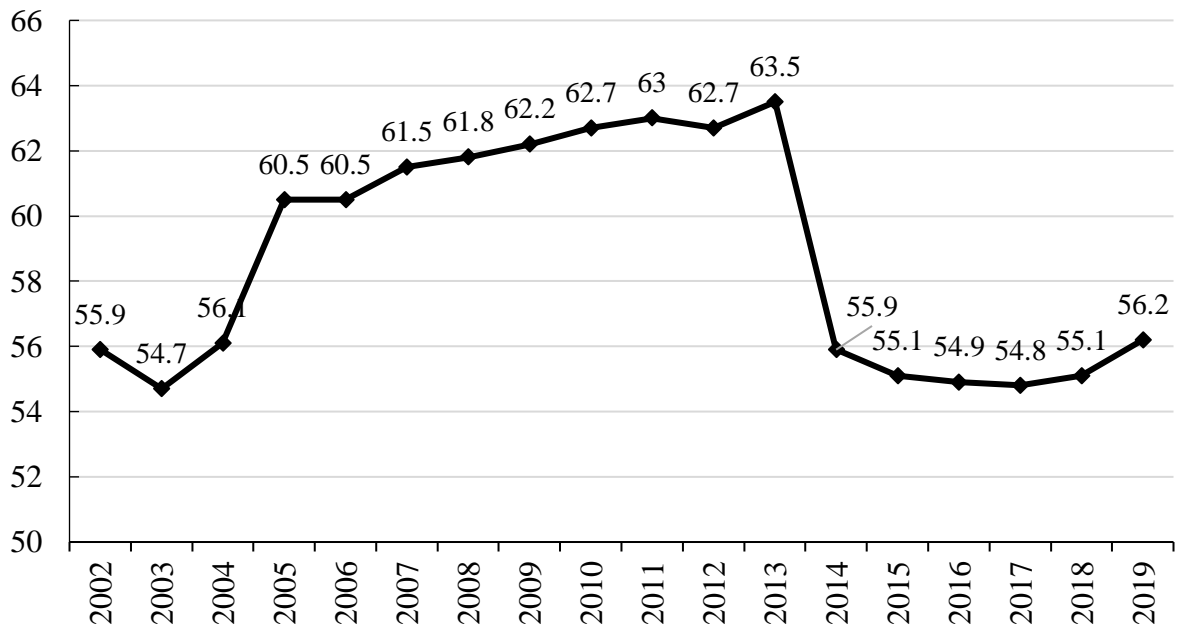


Рис. 1. Рівень зайнятості сільського населення в Україні за період 2002-2019 рр., %

*Джерело:* складено автором за даними Державної служби статистики України [1]

Зменшується кількість зайнятих безпосередньо у сільськогосподарському виробництві – з 21,6% у 2000 р. до 18% у 2018 р. [1]. Змінюється й сама структура сільськогосподарського виробництва. З початку 1990-х років до сьогодні обсяги валового виробництва продукції рослинництва зростають, а у тваринництві, навпаки, скорочуються. Таким чином частка продукції рослинництва у загальних обсягах сільськогосподарського виробництва зростає з 51,5% у 1990 р. до 73,7% у 2018 р. [1]. Суттєве зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції у тваринництві, як більш трудомісткої галузі, негативно позначилося на зайнятості в сільському господарстві.

Чисельність зареєстрованих безробітних серед сільського населення поступово скорочується, проте кількість безробітних, що припадає на одну вакансію на підприємствах сільського господарства, мисливства та лісового господарства зростає. За період 2005-2015 рр. цей показник зріс з 44 осіб у 2005 р. до 173 осіб у 2015 р. [1]. Це ознака того, що сільський ринок праці характеризується стійкою тенденцією збільшення пропозиції робочої сили відносно низького попиту на неї. У 2018 рр. кількість безробітних, що припадала на одну вакансію, знизилася до 64 осіб, що є позитивною тенденцією, однак частка вакансій аграрної сфери у сукупному їх обсязі по економіці України залишається на низькому рівні в 4,28% [1].

Суттєвим демотивуючим чинником щодо зайнятості сільського населення є низький рівень оплати їхньої праці. Станом на 2019 р. середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві в еквіваленті повної зайнятості становила 8738,0 грн, що в середньому на 1759,0 грн менше, ніж середня заробітна плата по Україні, і на 3050 грн менше, ніж заробітна плата в промисловості загалом за вказаний період.

З метою врегулювання ситуації, що склалась на сільському ринку праці, та задля розв'язання проблем зайнятості сільського населення пріоритетними завданнями державної політики мають стати:

1. Підтримка сталого економічного розвитку сільських територій та створення сприятливих умов для підвищення зайнятості сільського населення.

2. Мінімізація негативних наслідків демографічного неблагополуччя сільських територій на основі максимального використання наявного потенціалу сільських поселень.

3. Удосконалення правової бази управління вітчизняним аграрним сектором економіки та сферою зайнятості економічно активного сільського населення.

5. Розвиток людського капіталу та поліпшення якісного складу трудових ресурсів. Державна політика в цьому напрямі має сприяти зростанню життєвого рівня сільського населення, підвищенню кваліфікації й продуктивності праці, зменшенню диференціації між доходами сільського і міського населення. Ключовими елементами такої політики мають бути:

1) забезпечення збалансованості професійної освіти та попиту на робочу силу відповідно до потреб ринку;

2) використання інноваційних методів і форм підготовки керівного персоналу та професійного навчання працівників аграрної сфери відповідно до сучасних вимог;

3) надання освітніх послуг на основі формування системи безперервної професійної освіти шляхом удосконалення навчальних програм, планів, проведення інформаційно-консультаційних заходів щодо формування позитивної мотивації стосовно здобуття професійних знань упродовж трудового життя;

4) розвиток аграрної професійної освіти, модернізація професійного навчання та підвищення кваліфікації працівників сфери сільського господарства, в тому числі щодо опанування інструментарію конкурентних відносин, виробництва органічної продукції;

5) створення мережі мобільних професійно-консультаційних пунктів у сільських та селищних радах із залученням фахівців дорадчих служб. Сільськогосподарські виробники повинні мати можливість скористатися різними програмами країн-ЄС, інших зарубіжних країн, які спрямовані на структурні проблеми та їх вирішення у сільському господарстві;

6) навчання та перепідготовка працівників сільського господарства для підвищення їх здатності щодо використання інновацій та удосконалення на цій основі техніко-технологічного забезпечення господарств, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, отримання конкурентних переваг та підвищення рівня конкурентоспроможності;

7) забезпечення підвищення рівня доходів сільського населення, зменшення їх диференціації у порівнянні з доходами міських жителів;

8) здійснення комплексу організаційних, правових та економічних заходів щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності та відтворення трудового потенціалу сільського населення;

9) розбудова і розвиток мережі соціально-побутових, медичних, освітніх, культурних закладів на селі;

10) створення і впровадження довгострокової цільової програми підтримки сільських молодих сімей, надання пільгових кредитів для отримання освіти, придбання житла, розвитку сімейного підприємництва.

Заходи економічної політики щодо підвищення рівня сільської зайнятості, у першу чергу, повинні бути пов'язані з використанням комплексного підходу до розвитку сільських територій та аграрного сектору.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper\\_new.html](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html).

УДК 339.972

## МОНІТОРИНГ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ІНДЕКСУ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

*ЛОХМАН Н. В.,*

доктор економічних наук, доцент,  
завідувач кафедри економіки та бізнесу,  
*Донецький національний університет економіки і торгівлі  
імені Михайла Туган-Барановського*

Досягнення значного рівня конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку слід розглядати як результат ефективного формування та використання національних конкурентних переваг. Визначення статусу конкурентоспроможності країни можливо за допомогою міжнародного рейтингу.

Основоположним рейтингом у світовому просторі виступає Індекс глобальної конкурентоспроможності / The Global Competitiveness Index, який являє собою глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності за версією Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum).

Напрямом дослідження цього рейтингу виступає дослідження економічних процесів, галуззю дослідження – державне управління. Визначення цього рейтингу здійснюється кожного року починаючи з 2004 року.

Індекс глобальної конкурентоспроможності відображає детермінанти довгострокового зростання. Лідуючі позиції (топ 10) займають країни Західної Європи (Швейцарія – перше місце, Німеччина – п'яте місце) і Північної Європи (Нідерланди – 4 місце, Швеція – 7 місце, Велика Британія – 8 місце, Фінляндія – 10 місце). Друге місце в рейтингу 2017-2018 років займають Сполучені Штати Америки, які в період 2016-2017 років займали третє місце [2].

Традиційно країни Східної Азії мають високі позиції, так Сінгапур займає третє місце, який в попередньому періоді займав друге місце, Гонконг (6 місце) та Японія (9 місце). Найнижчий показник глобальної конкурентоспроможності у країн Африки: Бурунді, Сьєрра-Леоне, Лесото, Малаві, Мавританія, Ліберія, Чад, Мозамбік, Ємен (129-137 місця відповідно; індекс конкурентоспроможності складає 3,2-2,9).

Далі зупинимося на характеристиці рейтингу конкурентоспроможності України, як у просторовому, так і у часовому вимірі. Згідно з таблицею 1 та

рисунку 1, Україна в період 2017-2018 років займає 81 позицію зі 137 країн, її індекс складає 4,1.

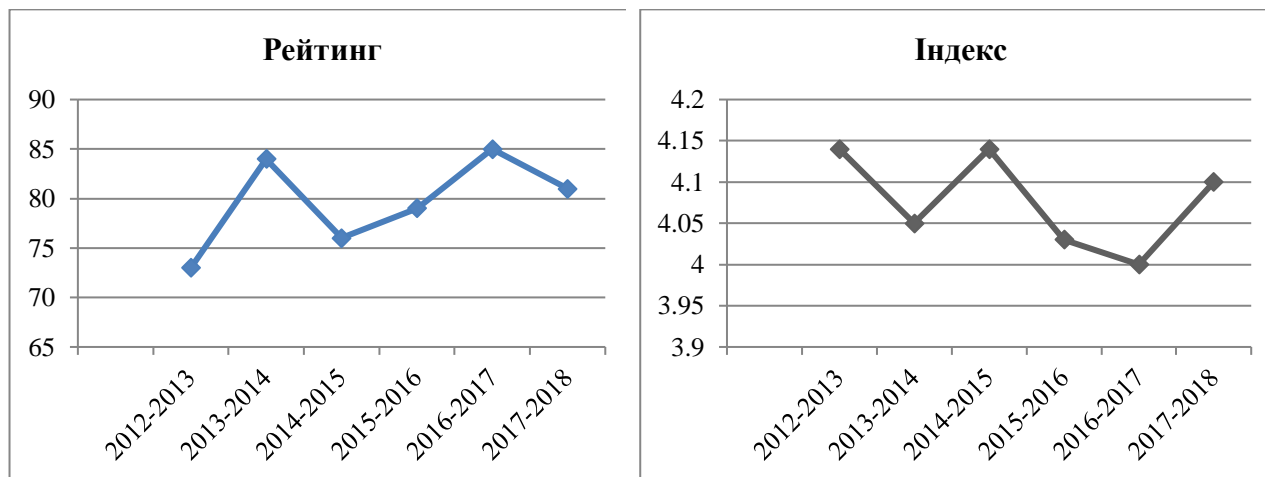
Таблиця 1

Динаміка змін показника рейтингу та індексу конкурентоспроможності  
України за 2012-2018 роки згідно рейтингу глобальної конкурентоспроможності

Період	Рейтинг	Індекс	Кількість країн, що досліджувалися	Тенденція	
				За рейтингом	За індексом
2017-2018	81	4,1	137	↓	↑
2016-2017	85	4,0	138	↑	↓
2015-2016	79	4,03	140	↑	↓
2014-2015	76	4,14	144	↓	↑
2013-2014	84	4,05	148	↑	↓
2012-2013	73	4,14	144	X	X

*складено на основі [1-6]*

Цей показник свідчить про низький рівень конкурентоспроможності нашої країни, так гірший показник європейських країн лише у Греції (87 місце) та Молдови (89 місце).



а) Динаміка змін рейтингу конкурентоспроможності України

б) Динаміка змін показника індексу конкурентоспроможності України

Рис. 1. Динаміка змін показників рейтингу та індексу конкурентоспроможності України згідно рейтингу глобальної конкурентоспроможності

*складено на основі [1-6]*

У попередньому періоді 2016-2017 роках, Україна займала ще найнижчу позицію – (85 місце, індекс конкурентоспроможності дорівнювався 4,0). У період 2015-2016 та 2014-2015 роках країна займала у рейтингу вищі позиції: 79 рейтингове місце (індекс 4,03); 76 рейтингове місце (індекс 4,05). Низьке значення рейтингу Україна мала і у 2013-2014 роках (84 рейтингове місце, індекс склав 4,05). Найкращу позицію протягом досліджуваного періоду Україна мала у 2012-2013 роках (73 рейтингове місце, індекс склав 4,14).

Отже, аналіз рейтингу глобальної конкурентоспроможності країн світу дає можливість визначити свою конкурентну позицію серед різних економік світу, зорієнтуватися на кращі країни, визначити свої плани та перспективи.

Найважливішим напрямом підвищення конкурентоспроможності економіки країни виступає розвиток інноваційної політики держави та формування потенціалу для її реалізації.

Список використаних джерел:

1. The Global Competitiveness Report 2016–2017. URL: [http://www3.weforum.org/docs/GCR20162017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017\\_FINAL.pdf](http://www3.weforum.org/docs/GCR20162017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf).
2. The Global Competitiveness Report 2017-2018 URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/>.
3. The Global Competitiveness Report 2015–2016. URL: [http://www3.weforum.org/docs/gcr/20152016/Global Competitiveness Report 2015-2016.pdf](http://www3.weforum.org/docs/gcr/20152016/Global%20Competitiveness%20Report%202015-2016.pdf)
4. The Global Competitiveness Report 2014–2015. URL: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2014-15.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf).
5. The Global Competitiveness Report 2013–2014: Full Data Edition is published by the World Economic Forum within the framework of The Global Competitiveness and Benchmarking Network. URL: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2013-14.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf).
6. The Global Competitiveness Report 2012–2013. URL: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2012-13.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf).
7. International Telecommunication Union: The ICT Development Index 2017 <http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html>.

УДК 620.93

## **ВОДНЕВА ЕНЕРГЕТИКА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ**

*ЧЕЧЕЛЬ А. О.,*

доктор економічних наук, доцент  
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування  
*Донецького державного університету управління*

Інтерес до потенціалу водню як розповсюдженого енергоносія, використання якого не супроводжується шкідливими викидами, набув актуальності в останні десятиліття. Водень стає все вагомішою темою для енергетики майже у всіх регіонах, різних країнах та компаніях, які бачать потенційно важливу і широку роль водню для майбутньої «чистої» енергетики (зі звіту МЕА для саміту G20, 2019 р.). Характерною ознакою є розробка цілої низки урядових програм та дорожніх карт в різних країнах світу – від Америки до Австралії, зокрема в провідних азійських та європейських державах. Характерними прикладами є «Воднева дорожня карта Європи» (Hydrogen Roadmap Europe), «Національна воднева стратегія Німеччини» (Die Nationale Wasserstoffstrategie), «Воднева стратегія для

кліматично нейтральної Європи» (A hydrogen strategy for a climate-neutral Europe), схвалені у 2019-2020 роках.

Однією з головних цілей водневої стратегії є вирішення питань збереження довкілля та сталого розвитку. Широке використання водню як екологічно прийняттого енергоносія в останні роки, розглядається як найбільш перспективний шлях до суттєвого скорочення шкідливих викидів в атмосферу. Нова угода в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC), щодо регулювання заходів зі зменшення викидів двоокису вуглецю, підписана в Парижі 2015 року, має на меті спрямовувати зусилля на обмеження глобального зростання температури на планеті. На відміну від Кіотського протоколу, Паризька кліматична угода передбачає, що зобов'язання зі скорочення шкідливих викидів в атмосферу беруть на себе всі держави, незалежно від ступеня їхнього економічного розвитку. Зокрема, європейська практика застосування водню має як екологічні, так і технологічні аспекти. Проводиться перехід Європи на декарбонізовану енергетичну систему. 28 держав-членів ЄС відповідно до Паризького протоколу підписали та ратифікували угоду (COP21), щодо утримання глобального потепління в межах «значно нижче» доіндустріальних рівнів, і зобов'язуються докладати зусиль для обмеження підвищення температури.

Перехід до нової моделі енергетики має радикально перетворити способи виробітку, передачі, збереження та споживання енергії. Це вимагатиме практично вільної від вуглецю генерації енергії, підвищення енергоефективності та глибокої декарбонізації транспорту, будівництва та промисловості. Як впливає з досліджень, досягнення енергетичної перебудови в ЄС потребуватиме масштабного використання водневих технологій. Без них ЄС не зможе досягти означеної мети по декарбонізації (Hydrogen Roadmap Europe). Звичайно, водень є не єдиним важелем декарбонізації, але це без сумніву важливий фактор в ряду інших технологій.

Паризька кліматична угода набула чинності у 2016 році, і Україна стала однією з перших сторін цієї угоди. Більше того, Україна увійшла в десятку світових країн-лідерів, яка подала до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року (СНВР), схвалену урядом у 2018 році.

«Декарбонізація енергетики України» є ключовим розділом СНВР, оскільки частка енергетичного сектору у загальних обсягах викидів парникових газів (ПГ) сягає 65%, а разом із викидами ПГ, що утворюються в секторі «Промислові процеси», частка досягає 82%. Для оцінки скорочення викидів ПГ були визначені та враховані заходи з декарбонізації енергетики України, які в тому числі передбачають збільшення виробництва та споживання електричної енергії з відновлюваних джерел, розвиток міжнародної інтеграції України у сфері відновлюваної енергетики та інших секторах. Група заходів у сфері модернізації та інновацій включає також впровадження технологій акумулювання енергії та розвиток технологій виробництва водню. Адже цілі України, як одного з учасників Паризької кліматичної угоди – це скорочення викидів CO<sub>2</sub> на 25% до 2020 року, на 40% до 2030 року, і пропонується амбітна ціль до 2050 року – скорочення на 70%, що не можна здійснити при традиційній структурі джерел енергії.

Водень може мати надзвичайно широке використання. Однак сьогодні він використовується в основному при переробці нафти та виробництві добрив. Для

переходу до «чистої» енергетики його також потрібно впровадити в галузях, де він майже відсутній, таких як транспорт, житлово-комунальне господарство та виробництво електроенергії. Важливим рушієм до переходу на водневі технології є парадигма енергетичного переходу, або переходу до безвуглецевої екологічно безпечної економіки. Успішний енергетичний перехід означає поєднання доступності та безпеки постачання енергії, захисту клімату, інноваційного та інтелектуального спрямування. Цей перехід має довгострокову перспективу, і тривалий час має співіснувати з традиційними технологіями, які лишаються частиною енергетичної системи.

Нині в електроенергетиці на водень припадає менш як 0,2% виробленої електроенергії, в основному в металургії, на нафтохімічних заводах і нафтопереробних виробництвах. Сучасні дослідження показують, що водень може перекрити до 85% всіх енергетичних потреб в секторі індустрії та 92% потреб побутового сектору й індивідуальних споживачів. Він може замінити природний газ для побутових потреб, бензин – у двигунах внутрішнього згоряння, спеціальні види пального – в ракетній техніці, ацетилен – у процесах зварювання металів, кокс – у металургійних процесах, метан – у паливних елементах.

Важливою передумовою масштабного впровадження водневих технологій є міжнародна співпраця, як стосовно технічних розробок, інвестування у масштабні проекти, так і створення глобальної мережі зі зберігання та транспортування водню, сприяння спільному ринку технологій, обладнання та водневої продукції.

#### Список використаних джерел:

1. Public Administration for Sustainable Development: New Challenges and Perspectives : Collective Monograph / The general ed. Chechel A. O., Khlobystov Ie. V., Śleziak M. Mariupol - Bielsko-Biala (Poland): University of Economics and Humanities, 2020. 354 p. URL: [https://dsum.edu.ua/storage/documents/monographs/Public%20Administration%20for%20Sustainable%20Development/Monograph\\_2020.pdf](https://dsum.edu.ua/storage/documents/monographs/Public%20Administration%20for%20Sustainable%20Development/Monograph_2020.pdf).
2. Orlova Nataliia, Chechel Anna. The Determinants of Ukraine's Sustainable Development. Scientific Journal «MIND» Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (University of Economics and Humanities), 8/2019. URL: [https://mindjournal.wseh.pl/sites/default/files/article/0320/the\\_determinants\\_of\\_ukraines\\_sustainable\\_development.pdf](https://mindjournal.wseh.pl/sites/default/files/article/0320/the_determinants_of_ukraines_sustainable_development.pdf).

UDK 336.5

**PECULIARITIES OF FINANCING HEALTHCARE FACILITIES OF UKRAINE  
WITHIN IMPLEMENTATION OF THE STATE PROGRAM OF MEDICAL  
GUARANTEES**

*OKSANA TULAI,*

Doctor of Economics, Professor,

Professor of the Department of Finance named after S. I Yuriy

*West Ukrainian National University*

*SVIATOSLAV NYTKA,*

Master's Degree Student

*West Ukrainian National University*

Today determination of the state healthcare guarantee package has to be based on the healthcare priorities including current economical status and financial capacity of the country. Ukraine needs healthcare system providing qualitative service for each citizen regardless of his/her age, gender, social status or the place of residence [1, c. 86].

Since 2018, new so-called British model of the healthcare financing has been implementing in a staged manner in Ukraine. Except for the primary healthcare, institutions of specialized and highly-qualified medical care have been added to the new system of financing since April 1, 2020.

Expenses of Great Britain as well as other European countries with similar model of healthcare financing composite 9,8%-11% of GDP. 115,9 billion UAH or 2,6% GDP are planned in the State Budget of Ukraine for 2020 [2]. This causes significant risks of underfunding domestic branch of healthcare as a whole or its separate sectors.

The main source of new healthcare system financing are the funds of the State Budget of Ukraine. Payments for each person's treatment do not depend on the amount of his/her individual contributions. Budget funds are being distributed via new, modern mechanism of strategic procurement of medical services. The subject of the procurement is state guarantee package of medical care – transparently defined scope of primary, secondary (specialized) and tertiary (highly-specialized), emergency healthcare and medications. The right to receive this package will be provided for all citizens of Ukraine. The price of these services will be completely covered by the insurance system [3].

The National Health Service of Ukraine (NHSU) as central body of the executive, implements the policy in the field of state financial guarantees of healthcare for population and is an authorized body being responsible for efficient expenditure of the state funds while providing medical services within the Program of medical guarantees. This is provided by the Law of Ukraine 'On State Financial Guarantees of Public Health Care' and Regulation about NHSU. The task of NHSU is to carry out the procurement of qualitative and safe medical services for the patient within the program budget [4]. 72 billion hryvnias have been assigned for the Program of medical guarantees for 2020, which is 64% of the annual budget for the entire healthcare branch. 44,4 billion hryvnias (from April 1, 2020) out of these have been assigned for specialized and highly specialized health care. 19,1 billion hryvnias have been planned to spend for primary medical care.

During the period of the Program of medical guarantees implementation (January – August, 2020), NHSU have procured services at medical institutions for 41,7 billion



hryvnias. 11, 8 billion hryvnias out of these have been received by 1619 institutions of primary health care, 23,4 billion – by 1656 institutions of specialized health care and 3 billion – by 25 institutions of emergency health care [5].

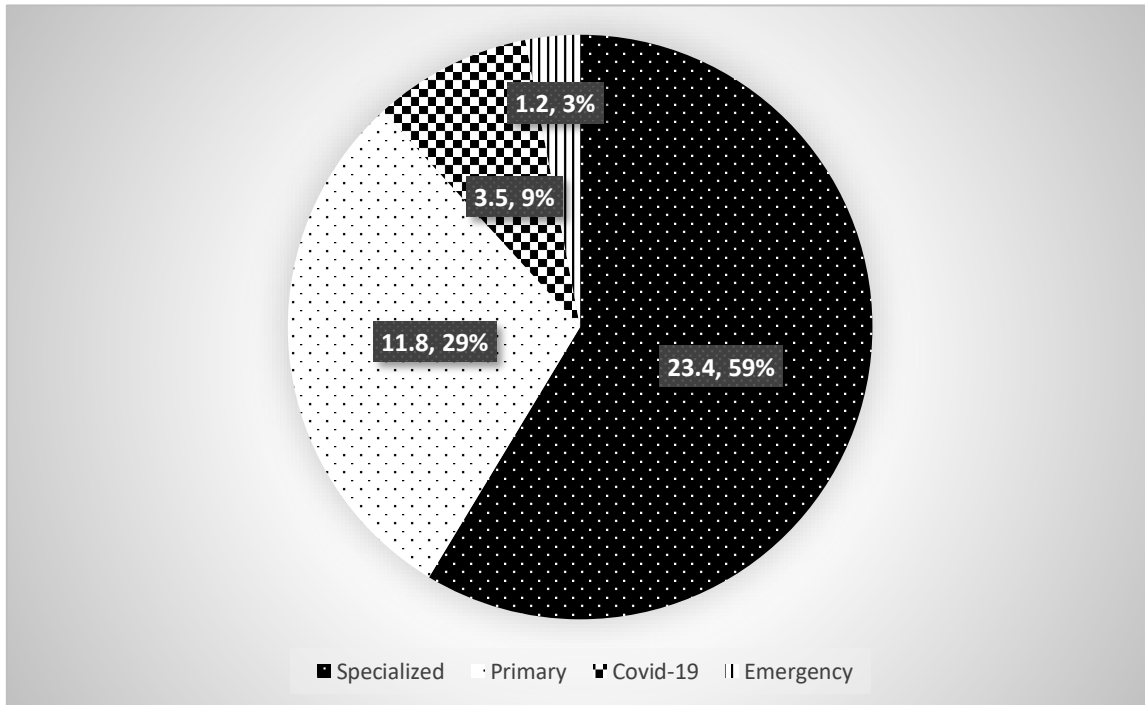


Image 1. Structure of payments for medical services providers carried out by NHSU for the period January-August, 2020 (billion, UAH) \*

\*Developed on the basis [5]

Five prioritized medical services procured by NHSU for premium price are defined in the Program of medical guarantees for 2020. This includes the treatment of the acute stroke, acute heart attack, help in labour and complicated neonatal cases, instrumental investigations for early diagnostic of cancer. Payments for specialized medical institutions for provided prioritized services during the period of April-August, 2020 composited 2 billion hryvnias.

The pandemic COVID-19 has become a significant challenge in the field of healthcare institutions financing. NHSU has concluded contracts with 1215 providers of such services. Institutions providing medical care for patients with COVID-19 have already received 3,5 billion hryvnias as at August 31, 2020.

Table 1  
 Structure of financing health care providers in January-August, 2020 according to specialties \*

	Healthcare institutions	Number of medical care providers	Amount of payments
1	Specialized medical care	1656	23 376 998 282
2	Primary medical care	1619	11 825 004 378
3	COVID-19	1215	3 489 239 904
4	Emergency medical care	25	3 007 573 194
5	Total		41 698 814 758

\*Developed on the basis [5].

It is to be noted that obligatory conditions for receiving funds from NHSU by the health care provider are as follows:

- 1) Autonomisation of the institutions (changing the status to public utility company (business venture/state-run enterprise);
- 2) computerization of the institution;
- 3) connection of the institution to the Central database of the electronic health care system, so-called e-Health, through the selected MIS (medical information system);
- 4) presence of valid license to conduct business in medical practice;
- 5) concluding an agreement with the National Health Service of Ukraine.

NHSU carries out the financing exclusively for medical services filled into the electronic healthcare system e-Health by the provider.

Thus, the expenditures analysis for the period of functioning of new system of healthcare institutions financing (January – August, 2020) has shown good adaptability of the selected model in Ukraine even in the conditions of emergency calls and risks which appeared in the pandemic COVID-19. New approaches to financing provide for clear and transparent guarantees of the state regarding charge-free healthcare and efficient distribution of public funds.

Список використаних джерел:

1. Тулай О. І. Проблеми та перспективи державного фінансування системи охорони здоров'я в Україні. *Фінанси України*. 2016. № 4 (245). С. 84–99.
2. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України № 294 від 14.11.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>.
3. Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. №1013-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-p#Text>.
4. Програма медичних гарантій 2020. Національна служба здоров'я України. URL: <https://nszu.gov.ua/likar-2020>.
5. Оплати надавачам медичної допомоги за програмою медичних гарантій. Національна служба здоров'я України: e-Дані. URL: <https://nszu.gov.ua/e-data/dashboard/pmg-pay>.

УДК 338.14:616-036.21

**ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВПРОВАДЖЕННЯ КАРАНТИННИХ  
ОБМЕЖЕНЬ, СПРИЧИНЕНИХ ПОШИРЕННЯМ COVID 2019 У СВІТІ**

*ГОРОХОВА Т. В.,*

кандидат економічних наук, доцент

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

11 березня 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) охарактеризувала COVID-19 як пандемію, вказуючи на понад 3 мільйони випадків та 207 973 смертей у 213 країнах та територіях [1]. Інфекція не тільки перетворилася на кризу охорони здоров'я, але й вплинула на світову економіку. Значний економічний вплив відчули компанії та організації по всьому світу через

зниження продуктивності праці, загибель людей, закриття бізнесу, порушення торгівлі та знищення туристичної галузі.

Кризова ситуація на тлі розповсюдження пандемії, спричиненої COVID-19 вимагає від світових лідерів активізувати співпрацю щодо готовності до епідемій та забезпечити необхідне фінансування для міжнародних колективних дій.

В умовах глобалізації, урбанізації та змін навколишнього середовища спалахи інфекційних хвороб та епідемії стали глобальними загрозами, що вимагають колективної реакції. Хоча більшість розвинених країн, переважно європейських та північноамериканських, мають потужний нагляд і системи охорони здоров'я в режимі реального часу для управління поширенням інфекційних хвороб, покращення можливостей державного сектору охорони здоров'я в країнах з низьким рівнем доходу та високим ризиком, включаючи нагляд за людьми та тваринами, робочу силу готовність та зміцнення лабораторних ресурсів – потрібно підтримувати, використовуючи національні ресурси, доповнені міжнародним донорським фінансуванням.

Слід зазначити, що міжнародні колективні дії між урядами, неурядовими організаціями та приватними компаніями підтримуються у створенні та фінансуванні технологічних платформ для пришвидшення досліджень та реагування на нові патогени з епідемічним потенціалом [2, 3]. У випадку COVID-19 така співпраця є критично важливою, особливо для розробки та виробництва вакцини. Коаліція з питань інновацій щодо готовності до епідемій (CEPI), глобальне партнерство, започатковане в 2017 році, відстежувало глобальні зусилля в галузі розробки вакцин проти COVID-19 і виступає за міцне міжнародне співробітництво з метою забезпечення того, щоб вакцина при розробці вироблялася в достатній кількості та що рівний доступ буде наданий всім країнам незалежно від платоспроможності [3]. Крім того, постраждали країни можуть отримати вигоду від обміну технологічними інноваціями щодо відстеження контактів, такими як коди швидкого реагування на здоров'я (QR), для більш ефективного управління спалахом. Однак є важливі наслідки щодо конфіденційності, які потрібно враховувати. У випадку COVID-19 колективне реагування та прийняття превентивних заходів для зупинки глобального поширення було здійснено занадто пізно, після того, як COVID-19 вже проник в інші регіони за допомогою міжнародних пересувань.

На додаток до значного навантаження на системи охорони здоров'я, COVID-19 мав серйозні економічні наслідки для постраждалих країн. Пандемія COVID-19 спричинила прямий вплив на доходи через передчасну смерть, простої на робочому місці та зниження продуктивності праці, що створило негативні наслідки з перебоями постачання, а виробнича діяльність сповільнюється через глобальні збої в ланцюгах поставок та закриття підприємств. Наприклад, у Китаї індекс виробництва у лютому знизився більш ніж на 54% від значення попереднього місяця [4].

На додаток до впливу на виробничу економічну діяльність, споживачі зазвичай змінювали поведінку своїх витрат, головним чином через зменшення доходів та фінансів домогосподарств, а також страх і паніку, які супроводжують епідемію [5]. Такі галузі послуг, як туризм, гостинність та транспорт, зазнали значних збитків через зменшення кількості подорожей.

На додаток до помітної нерівності у здоров'ї, особливо в країнах, які не мають загальної охорони здоров'я, економічний вплив пандемії COVID-19 буде неоднорідним у розподілі доходів країни. Наприклад, офісні працівники частіше переходять до гнучких режимів роботи під час обмежень, тоді як багато працівників промисловості, туризму, роздрібною торгівлі та транспорту зазнають значного скорочення роботи через обмеження громади та низький попит на їх товари та послуги.

Отже, поширення вірусу, ймовірно, продовжуватиме порушувати економічну діяльність та негативно впливати на виробництво та сферу послуг, особливо в розвинених країнах, очікується, що фінансові ринки будуть і надалі нестабільними. Все ще залишається питання, чи матиме ця криза, що розгортається, тривалий структурний вплив на світову економіку чи в основному короткострокові фінансово-економічні наслідки. У будь-якому випадку очевидно, що заразні хвороби, такі як COVID-19, можуть спричинити серйозні економічні та фінансові витрати на регіональну та світову економіки. Через високі транспортні зв'язки, глобалізацію та економічний взаємозв'язок стримувати вірус та пом'якшувати ризики імпорту було надзвичайно складно і дорого, оскільки хвороба почала поширюватися в різних місцях. Це вимагає міжнародних колективних дій та глобальних інвестицій у розробку та розподіл вакцин, а також профілактичні заходи, включаючи нарощування потенціалу у епідагледі в режимі реального часу та розвиток можливостей відстеження контактів на національному та міжнародному рівнях. Оскільки спалахи нових інфекцій найімовірніше не зникнуть найближчим часом, необхідні активні міжнародні дії не тільки для порятунку життя, але й для захисту економічних систем.

#### Список використаних джерел:

1. World Health Organization. Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): Situation Report 100. Geneva (2020).
2. Yamey G, Schäferhoff M, Aars O, Bloom B, Carroll D, Chawla M, et al. Financing of international collective action for epidemic and pandemic preparedness. *Lancet Global Health*. (2017) 5:e742–4. doi: 10.1016/S2214-109X(17)30203-6.
3. Le TT, Andreadakis Z, Kumar A, Román RG, Tollefsen S, Saville M, et al. The COVID-19 vaccine development landscape. *Nat Rev Drug Discov*. (2020) 19:305–6. doi: 10.1038/d41573-020-00073-5.
4. National Bureau of Statistics of China. Purchasing Managers Index for February 2020 National Bureau of Statistics of China [Press Release]. Beijing: Department of Service Statistics of NBS. (2020). Available online at: [http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202003/t20200302\\_1729254.html](http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202003/t20200302_1729254.html).
5. Горохова Т. В. Модифікація інструментів ефективного просування брендів під час карантинних заходів. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Управлінська діяльність: досвід, тенденції та перспективи» (24 квітня 2020): збірник наукових праць. Харків: ХНУБА, 2020. С. 40–42.

УДК 328.185

## **ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД МЕТОДІВ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ**

*ХОРОШИХ В. В.,*

кандидат наук з державного управління, доцент,  
завідувач кафедри маркетингу,  
*Донецький державний університет управління*

Запобігання корупції – це один із самих актуальних напрямів наукових досліджень в Україні. Тому вивчення закордонного досвіду та створення умов для його адаптування є надзвичайно актуальним для нашої держави.

Одним із позитивних прикладів боротьби з корупцією є приклад Грузії, яка за допомогою певних заходів довела корупційну складову до мінімального впливу на економіку держави.

Уряд Грузії прагне підтримувати і розвивати зусилля по боротьбі з корупцією за допомогою включення в цей процес всіх ключових зацікавлених сторін та слідування цілям державної політики в цій галузі, сформульованих в стратегії та плані дій, розроблених відповідно до рекомендацій міжнародних організацій. Останні роки були відзначені прийняттям державних політичних документів по боротьбі з корупцією: Національної стратегії та Комплексному плану дій по боротьбі з корупцією, які зачіпають конкретні корупціогенні сфери, а також ставлять на меті реалізацію заходів щодо попередження корупції. У 2010 році були реалізовані проекти з впровадження системи електронних державних закупівель, подачі декларацій про майно он-лайн, електронного бюджетування, електронного Казначейства та проведення електронних аукціонів. Крім того, були проведені реформи в сфері приватизації, оптимізовано і спрощено порядок ліцензування, прийнято новий Податковий кодекс і створено інститут Уповноваженого з прав підприємців. З 2011 року в містах Батумі і Руставі функціонують Центри по наданню державних послуг – установи, функція яких полягає в безперешкодному, вільному від корупції і ефективному наданні державних послуг населенню. В реалізації цього проекту беруть участь наступні відомства та установи: Служба реєстрації актів цивільного стану, Національне агентство державної реєстрації, Національна архівна служба, Національне бюро правопорядку, Нотаріальна палата Грузії, філія Законодавчого бюлетеня і звіт Законів Грузії.

З метою зниження корупціогенних ризиків була суттєво реформована система державних закупівель. В результаті була впроваджена Єдина електронна система державних закупівель. В даний час всі тендерні процедури реалізуються в електронній формі. Е-держзакупівлі дозволили знизити витрати на участь в тендерах, забезпечили прозорість у використанні бюджетних коштів, справедливий і неупереджений процес аналізу тендерних заявок, пряий доступ до всієї інформації щодо держзакупівель і підвищили рівень конкуренції.

На цей час усунені всі бюрократичні бар'єри, що перешкоджають швидкої та ефективної реалізації надання адміністративних послуг. Запроваджено і широко реалізується принцип «єдиного вікна». Ці зміни зробили послуги простими, орієнтованими на споживача, вільними від корупції, значно підвищилась їх цінність та скоротився час на їх отримання. Особливої уваги заслуговують

спрощені процедури реєстрації бізнесу та власності, видача паспортів, надання нотаріальних послуг населенню.

Уряд Грузії приділяє велику увагу прозорості реалізованих реформ і підвищенню рівня обізнаності населення. Інформація про нові ініціативи та процеси реформ в області боротьби з корупцією доступна на постійній основі в різних засобах масової інформації, включаючи інформацію про кримінальне переслідування посадових осіб за злочини, пов'язані з корупцією, засідання Ради по боротьбі з корупцією та т.і. Детальна інформація про національну політику по боротьбі з корупцією, а також інформація про Раду по боротьбі з корупцією, її засіданнях і т.п. розміщується на веб-сайті Міністерства юстиції Грузії, який регулярно оновлюється для відображення всіх відповідних заходів, що реалізуються в зазначеній сфері. Протоколи засідань Ради по боротьбі з корупцією, затверджені Радою звіти, Національна стратегія і план дій по боротьбі з корупцією та інші відповідні документи також розміщуються на зазначеному веб-сайті. Крім того, поради на місцях під егідою Ради з реформи кримінальної юстиції періодично забезпечують надання інформації населенню за допомогою доповідей про реформи і виклики їм, в тому числі і в сфері боротьби з корупцією.

Таким чином, запровадження комплексу жорстких мір надало можливість Грузії набагато поліпшити ситуацію з запобіганням корупції. Як свідчить світова статистика, повністю викоринити корупцію не вдається ні одній країні, але знизити її поріг цілком можливо.

УДК 351:328.18(477)(061.1)

## **РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛІ 6. СТАЛОГО РОЗВИТКУ «ЧИСТА ВОДА ТА НАЛЕЖНІ САНІТАРНІ УМОВИ» ЯК ФАКТОР РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ ВОДОПОСТАЧАННЯ В УКРАЇНІ**

*ДІДЕНКО В. С.,*

кандидат наук з державного управління,  
*Інститут водних проблем і меліорації НААН*

Реалізація Цілі 6. сталого розвитку «Чиста вода та належні санітарні умови» передбачає необхідність забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання.

В Україні для реалізації цієї цілі здійснюється системна робота, яка охоплює різні напрями – відновлення водних ресурсів, перегляд підходів до управління водними ресурсами, наближення їх до європейських стандартів, розуміння їх ролі у житті людини та дбайливого ставлення до води, надання доступу до безпечної питної води.

Прикладами управління цими процесами на державному рівні є Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», що гарантує забезпечення кожної людини питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів питного водопостачання залежно від району та умов проживання; державної підтримки, регулювання та нагляду у сфері питного водопостачання і водовідведення; Водний кодекс України, Кодекс України про надра, закони України «Про охорону навколишнього природного середовища»,

«Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Окремо для покращення стану у сфері водопостачання та водовідведення було прийнято загальнодержавну цільову програму «Питна вода України» на 2006–2020 рр., що затверджена Законом України від 20 жовтня 2011 р. № 3933-VI. Загальнодержавну цільову програму розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року, Стратегію державної екологічної політики України на період до 2020 року.

Започатковані реформи та реалізація заходів Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України» дозволили забезпечити певне покращення ситуації із забезпеченням доступу населених пунктів до централізованого водопостачання та централізованих систем водовідведення.

Разом з тим, індикатори ЦСР-6 лише частково охоплено в державній політиці України, про що зазначається в аналітичній доповіді щодо аналізу державних стратегічних документів України щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року, де зазначається відсутність цільових показників щодо доступу населення до централізованого водопостачання, доступності сучасних систем водовідведення. Державні стратегічні документи містять завдання, які стосуються лише певної території України (наприклад, населених пунктів басейну Дніпра і населених пунктів, які користуються привізною водою). Щодо підвищення ефективності водокористування, індикатор водоемності ВВП взагалі не розглядається. Терміни виконання всіх завдань обмежуються 2020 і 2021 роками [1, с. 25–26].

Таким чином, реалізація Цілі 6. сталого розвитку «Чиста вода та належні санітарні умови» потребує наразі актуалізації, перш за все, у стратегічних документах. Зокрема, у Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, зазначається, що погіршуються середовище життєдіяльності, якість повітря, питної води, продуктів харчування, що впливає на життя та здоров'я людей, триває нераціональне використання природних ресурсів, деградація лісів, водних басейнів, сільськогосподарських угідь (п. 28). Екологічна безпека, зокрема безпека середовища життєдіяльності людини, – один із найвищих пріоритетів, тому потрібно створити умови для підтримання екологічної рівноваги на території України, модернізації комунальної інфраструктури, посилити охорону навколишнього природного середовища, упровадити новітні системи поводження з відходами і скоротити промислові викиди, забезпечити ефективне використання природних ресурсів, захищати ліси і водойми, розвивати заповідний фонд, запобігати виникненню негативних наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру та усувати їх (п. 56) [4].

Важливим питанням реалізації ЦСР-6 є визначення розмірів фінансування та розподіл коштів за програмною класифікацією видатків «Експлуатація державного водогосподарського комплексу та управління водними ресурсами». Комплексність ЦСР-6 показує, що ці витрати охоплюють значну кількість об'єктів з різними характеристиками та необхідністю впровадження додаткового моніторингу їх стану, що потребує довгострокового планування та залучення додаткових коштів. Крім того, управлінською проблемою є також визначення того, які об'єкти мають бути профінансовані першочергово, що не завжди обґрунтовано у державних програмах. Дослідження глобальних технологічних трендів щодо витрат на

водопостачання, каналізацію та обладнання і доходи від надання послуг у цій сфері постійно зростають. Наприклад, обсяг капітальних витрат на водопостачання, каналізацію та інші системи в США у 2017 р. становив 3,9 млрд дол. [2, с. 85].

Отже, в силу обмеженості бюджетного фінансування, відсутності взаємоузгодженості та оцінки впливу між різними галузевими програмами, концентрації на найбільш проблемних питаннях такі програми виконуються лише на 20–50% та суттєво не покращують ситуацію із водопостачанням. Це актуалізує питання в умовах децентралізації про підвищення ролі та фінансової і організаційної спроможності об'єднаних територіальних громад, місцевих бюджетів у вирішенні питань забезпечення населення доступом до якісного водопостачання, зокрема розробки у кожній громаді місцевої стратегії водопостачання.

Наприклад, під час розробки стратегії у сфері розвитку питного водопостачання в об'єднаній громаді пропонується розглянути різні сценарії розвитку: створення єдиної централізованої чи децентралізованої системи водопостачання на всій території ОТГ; використання ринкового або соціального підходу до тарифоутворення [3, с. 7–8].

Технологічним аспектом досягнення Цілі 6 є визначення систем водопостачання, які можуть ефективно функціонувати в Україні, зокрема ми пропонуємо використовувати органам державного управління при проведенні модернізації підприємств централізованого питного водопостачання концентрацію коштів для впровадження новітніх технологій і спорудження нових водоочисних станцій; здійснювати акціонування підприємств централізованого питного водопостачання з обов'язковим збереженням контрольного пакету за органом місцевого самоврядування; залучати інвестиції під державні гарантії; вносити до програм соціально-економічного розвитку територій інноваційно-інвестиційні проекти підвищення якості послуг централізованого питного водопостачання, адаптовані до місцевих умов. Це передбачає диференційований підхід до модернізації підприємств централізованого питного водопостачання в залежності від величини населеного пункту та обсягів можливого фінансування.

При модернізації станцій водопідготовки за рахунок бюджетних коштів різних рівнів пропонуємо для великих та середніх міст України доповнювати існуючі технологічні схеми станцій водопідготовки озонсорбційними блоками. Робота такого блоку підвищує ефективність очищення води від органічних забруднень приблизно на 50%, при цьому забезпечується надійна дезодорація води при появі у висхідній воді неприємних запахів, а кількість тригалометанів у питній воді не перевищує допустимих норм.

Іншим способом, який в умовах скрутного фінансування підвищить якість питної води, є застосування сучасних фільтрів та інших конструктивних елементів.

Вважаємо, що для модернізації підприємств централізованого питного водопостачання необхідно розвивати вітчизняне виробництво інноваційного обладнання та матеріалів випереджаючими темпами, для чого необхідно створювати механізм відбору передових технологій і готових до застосування технологічних рішень, трансферт цих технологій до підприємств водопостачання, стимулювати попит на інноваційну вітчизняну продукцію, розвивати ринок технологій і послуг в сфері водопостачання.



Реалізація Цілі 6. сталого розвитку «Чиста вода та належні санітарні умови» є важливим фактором реформування галузі водопостачання в Україні, яка потребує комплексного підходу на стратегічному, організаційному та технологічному рівні з відповідним фінансуванням та залученням коштів різних рівнів. В умовах децентралізації це передбачає досягнення балансу між загальнодержавним та місцевим рівнем у визначенні обсягів модернізації водопостачання та забезпечення населення доступом до якісної питної води, в програмах соціально-економічного розвитку територій та при реформуванні системи централізованого питного водопостачання – інноваційно-інвестиційних проєктів підвищення якості послуг водопостачання, адаптованих до місцевих умов.

Список використаних джерел:

1. Аналіз державних стратегічних документів України щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року: Аналітична доповідь. К.: Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. 84 с.
  2. Глобальні технологічні тренди у розрізі окремих цілей сталого розвитку: монографія / Т. Писаренко, Т. Кваша, О. Паладченко та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2019. 300 с.
  3. В. І. Козак, О. О. Козлюк. Розробка галузевих стратегій та програм водопостачання, водовідведення та санітарії в об'єднаних територіальних громадах: методичний посібник. К.: DESPRO, 2019. 62 с.
- Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: [www.president.gov.ua](http://www.president.gov.ua).

УДК 332.1:504

**РЕГІОНАЛЬНИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ЯК  
ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ В  
УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

*МІНІНА О. В.,*

кандидат економічних наук, доцент,

*Національний університет «Чернігівська політехніка»*

Сталий стратегічний розвиток економіки України в умовах сучасних глобалізаційних змін може бути забезпечений лише завдяки збалансованому, гармонізованому і всебічному розвитку її регіонів.

Сталий розвиток за своєю суттю передбачає не лише стабільне економічне зростання – він має гармонійно поєднувати три складові: економічну, соціальну та екологічну. Взагалі появу терміну «сталий розвиток» (sustainable development) пов'язують з ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка сформулювала його як «розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, проте не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [1, с. 626].

Однією з найгостріших проблем сучасності є проблема поводження з відходами. Необхідність створення та забезпечення ефективного функціонування системи управління відходами в Україні, а також впровадження на національному

та регіональному рівні стратегічного планування, що передбачатиме виконання ряду заходів, спрямованих на реформування та удосконалення системи управління відходами, обумовила процес вирішення даного питання на всіх рівнях. Зокрема, у листопаді 2017 р. було схвалено Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року [2], що має на меті впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівнях, зменшення обсягів утворення відходів шляхом збільшення обсягу їх переробки та повторного використання. У 2019 р. Урядом було затверджено Національний план управління відходами до 2030 року [2]. Нині триває процес розробки регіональних планів в усіх областях України.

Угодою про Асоціацію з ЄС у відповідності до Директиви 2008/98/ЄС («Про відходи») Україна зобов'язалася підготувати регіональні плани управління відходами, встановити принцип «споживач платить» та впровадити принцип розширеної відповідальності виробника.

Слід підкреслити, що в умовах децентралізації регіональне стратегічне планування процесів поводження з відходами має стати одним з ключових інструментів забезпечення сталого розвитку територій. Нові підходи до управління відходами повинні змінити ставлення громад до утворення, поводження та накопичення відходів, перетворивши їх з проблеми на сировину для подальшої переробки та використання. Переорієнтування не лише технологій, але і мислення, на розбудову рециркурної економіки – основа успіху та розвитку територіальних громад. Ефективність і швидкість цього процесу залежить від організації моделі управління відходами, створення сучасної інфраструктури по їх збору, переробленню та утилізації, а також формування прогресивного екологічного світогляду.

На сьогодні процес створення регіональних планів поводження з відходами ще не закінчився. Кожен регіон має свої особливості, найгостріші проблеми в сфері управління відходами, перелік гальмуючих факторів щодо вирішення зазначених проблем, проте без регіонального стратегічного планування вони взагалі не будуть вирішені. Зокрема, наприклад, у Чернігівській області динаміка показників відходоємності суспільного виробництва не збігається із загальнонаціональною (рис. 1). Це означає, що регіон має свою специфіку щодо відходоємності виробництва, а отже і утворення відходів [4].

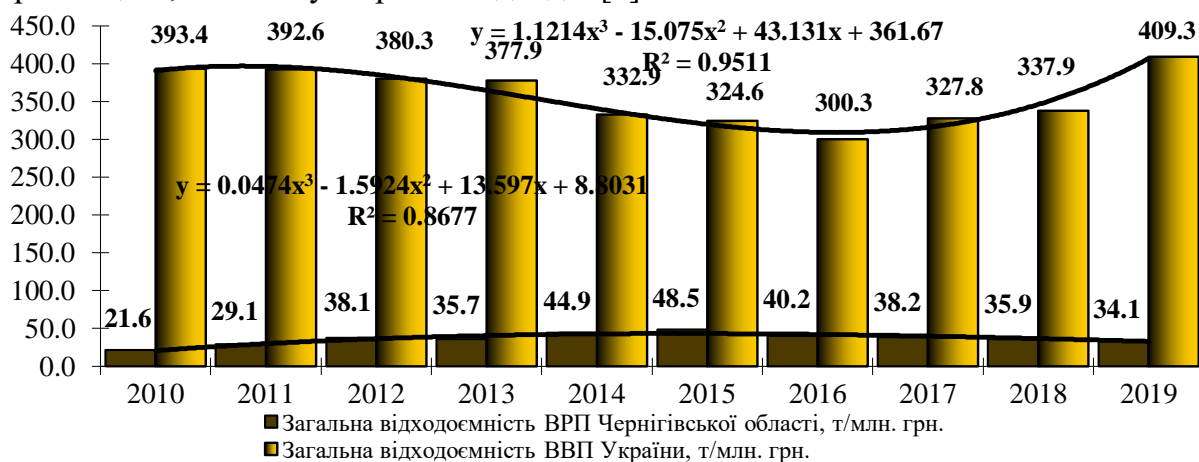


Рис. 1. Динаміка показників відходоємності реального ВВП України та реального ВВП Чернігівської області, т/млн грн.

Регіональні плани будуються на основі прогнозів. Оскільки описана динаміка відходоємності ВРП Чернігівської області відображується досить достовірною моделлю ( $R^2 = 0,8677$ ), вона може бути застосована для прогнозування обсягів відходів (рис. 2).

Як показують прогнозні дані, за умов відсутності керуючих впливів і збереженні раніше окреслених тенденцій розвитку темпи зростання обсягів відходів у регіоні через 7 років почнуть випереджати темпи зростання реального ВРП. Саме тому до основних завдань регіонального планування відноситься врахування реального стану сфери поводження з відходами в регіоні, виявлення тенденцій, що склалися, факторів, що чинять вплив, змін, що відбуваються політичній, соціально-економічній та суспільній сферах регіону і країни, у тому числі пов'язаних з адміністративно-територіальною реформою, процесами децентралізації, формуванням ОТГ тощо.

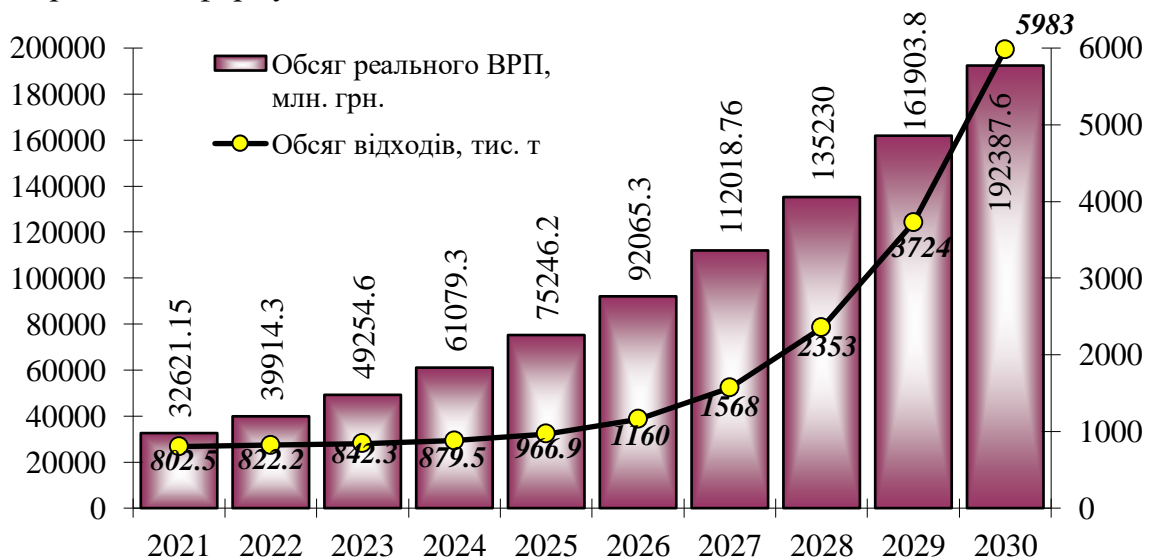


Рис. 2. Інерційний прогноз обсягу реального ВРП та обсягів відходів Чернігівської області, т/млн грн.

Відсутність протягом тривалого часу адекватного реагування на виклики, що сформувалися у сфері відходів, призвела до критичної ситуації, яка склалася з їх утворенням, накопиченням, зберіганням, переробленням, утилізацією та захороненням, і характеризується подальшим розвитком екологічних загроз. Усунення цих загроз і вирішення проблем управління відходами – це основні завдання, на виконання яких спрямовано розробку регіональних планів поводження з відходами.

#### Список використаних джерел:

1. Майєр Джеральд М., Раух Джеймс Е. Філіпенко А. Основні проблеми економіки розвитку. К.: Либідь, 2003. 688 с.
2. Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року» від 8 листопада 2017 р. №820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-p#Text>.
3. Розпорядження КМУ «Про затвердження Національного плану управління

відходами до 2030 року» від 20 лютого 2019 р. №117-р. URL: [https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-upravlinnya-vidhodami-do-2030-roku?fbclid=IwAR2qQSadRbXxSHeGUq1ulk\\_TzBsEVYVxm8-1\\_HcMemlW242ObfmSqQ5r9nE](https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-upravlinnya-vidhodami-do-2030-roku?fbclid=IwAR2qQSadRbXxSHeGUq1ulk_TzBsEVYVxm8-1_HcMemlW242ObfmSqQ5r9nE).

4. Головне управління статистики у Чернігівській області. URL: <http://www.chernigivstat.gov.ua>.

УДК 657:006.035

## **ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ УКРАЇНИ ПРИ ВВЕДЕННІ В ПРАКТИКУ МСФЗ**

*КОЗЛОВА В. Я.,*

кандидат економічних наук, доцент,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Інтеграція у світову систему України були неможливі без сучасних систем обліку. Тому було вжито заходів щодо переведення бухгалтерського обліку на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) і складання фінансової звітності по ним, яка повинна була забезпечити відкритість і транспарентність діяльності організацій всіх форм власності. Можна сказати, що в Україні починаючи з 2012 року підприємства та організації перейшли на міжнародні стандарти фінансової звітності громадського сектора.

05.10.2017 р. ВРУ був прийнятий Закон № 2164, яким внесені зміни до Закону про бухгалтерський облік. Основна мета цих змін – привести положення основного бухгалтерського Закону у відповідність до законодавства Європейського Союзу, зокрема Директиви ЄС № 2013/34 / ЄС [1]. Розширено коло підприємств, які зобов'язані застосовувати МСФЗ. Всі підприємства, які становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення, повинні складати звітність за МСФЗ (ст. 12 Закону про бухгалтерський облік).

Відзначимо, що до підприємств, що становлять суспільний інтерес, належать і всі великі підприємства незалежно від форми власності. Відповідно, вони теж зобов'язані складати звітність за МСФЗ.

Особливості складання першої звітності за МСФЗ регулює МСФЗ 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності».

Звернемо увагу і на нове поняття «таксономія фінансової звітності». Таксономія фінансової звітності – це склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю (ст. 1 Закону про бухгалтерський облік) [1]. На відміну від національних П(С)БО, міжнародні стандарти не містять конкретних форм того ж балансу або звіту про фінансові результати, а просто наводять перелік статей, які потрібно розкрити узвітності (це і називається таксономією) [1]. Таксономію фінансової звітності стверджує Мінфін.

Підприємства, які зобов'язані складати звітність за МСФЗ, подають фінансову звітність на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі.

Першим звітним періодом, за який підприємства – обов'язкові користувачі МСФЗ, подавали фінансову звітність на підставі таксономії за міжнародними стандартами в електронній формі, був 2019 рік (п. 2 розд. II Закону № 2164) [1].

Але, попри організаційні успіхи, на сьогодні існують проблеми з ведення бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ.

Серйозна проблема полягає в тому, що в бухгалтерському середовищі досі немає розуміння МСФЗ і його впливу на облікові процеси і, основне, немає розуміння необхідності повномасштабного переходу на МСФЗ та вигоди від такого переходу. Наші національні стандарти були орієнтовані на МСФЗ, що могло сприяти їх освоєнню, але організації малого і середнього підприємництва не відчували необхідності в застосуванні НСФО.

Ще одна проблема: МСФЗ, що розробляються і затверджуються Радою з МСФЗ, ні в одній державі не є нормативним документом. Проте, наприклад, директива ЄС зобов'язує складати консолідовану звітність за МСФЗ організації, чії цінні папери звертаються на європейських біржах. З'ясовується, що МСФЗ обов'язково тільки для організацій, чії акції котируються на біржах. В такому випадку незрозуміла необхідність застосування МСФЗ державними підприємствами, суб'єктами малого і середнього підприємництва.

МСФЗ знаходяться в стані постійної зміни та оновлення. Крім того, впливає і подальша адаптація МСФЗ до US GAAP. Процедура зміни або заміни стандарту вельми трудомістка, а тому і не швидка [3].

Нині існує велика потреба в кваліфікованих фахівцях. Багато в чому це пов'язано з тим, що МСФЗ припускають оцінку тих чи інших причетних до фінансової звітності подій, в той час, як бухгалтерські співробітники старої формації не мають досвіду оцінки бухгалтерських подій.

Оцінити рівень компетентності і потенціал професійного зростання працівників дозволяють програми професійної сертифікації.

Основними загальними перешкодами ведення бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ в Україні також є:

1. МСФЗ постійно піддаються уточненням і коректувань, які, як правило, доводяться до відома бухгалтерів з великим запізненням.

2. При трансформації фінансової звітності, а в подальшому, на практиці складання фінансової звітності, вкрай важко буде враховувати такий принцип МСФЗ, як пріоритет економічного змісту над юридичною формою. На перший погляд, ця проблема не істотна, але, маючи на увазі усталені традиції ведення бухгалтерського обліку, може стати значною складністю в порівнянності, наприклад, бухгалтерського та податкового обліку.

3. Розкриття інформації про залежних сторін, яка в наших умовах, в ряді випадків, отримати неможливо. Якщо, наприклад, дочірні або асоційовані компанії визначаються просто, то між особами ключового управлінського персоналу компаній або власниками акцій закрита область не тільки для МСФЗ.

4. Українські стандарти бухгалтерського обліку розроблені на основі МСФЗ, проте у МСФЗ є норми, які є абсолютно новими для вітчизняних.

Важливо відзначити, що перехід України на міжнародні стандарти вимагає вивчення і, отже, запозичення позитивної світової практики, в зв'язку з чим планується продовжити активну участь у міжнародному розвитку системи бухгалтерського обліку та аудиту.

Список використаних джерел:

1. Нормативно-правова база. Кабінет Міністрів України. Урядовий портал. Офіц. веб сайт. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/list>.
2. Нормативно-правові акти. Урядовий портал. Єдиний веб-портал виконавчої влади України. URL: [http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat\\_id=32854](http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=32854).
3. Міжнародні стандарти Фінансової звітності. Надання впевненості та етики. Видання 2019 року / пер. з англ. К.: ТОВ «СТАТУС», 2019. 1152 с.

УДК 316

**THE URGENCY OF AN INTEGRATED APPROACH TO  
EVALUATION REVIEW OF AN ECONOMIC GROWTH LIKE THE  
QUESTION OF THE EFFECTIVENESS INTERACTION OF STATE  
AND TERRITORIAL ADMINISTRATION**

VASILEC OLGA,  
Senior lecturer in Sociology,  
*Sociology Department National Technical University of Ukraine  
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

The ability of the state as a set of institutional management practices to function effectively, best manifests itself in the characteristics of its interaction with the united territorial communities. When the state as a fundamental structure is not formed, but there are only clans and mafiz groups, there can be nothing else but a permanent redistribution of power and spheres of influence. It should be useful for anybody of us, particularly in the patrial dimension of our life activity, to rely upon the knowledge, skills and competencies and experience of domestic specialists in the field of management, both state and public, analysts and administrative practitioners, representatives of social, behavioral sciences, especially looking through the high esteem of those in across global publics.

Author of a famous book “How Asia Works: Success and Failure in The World’s Most Dynamic Region” Joe Studwell underlined the idea of the relevant interference of the state authorities to the domestic affairs of some region. There are three critical interventions that governments can use to speed up economic development [1]. It is, above all, about the right choice of investment direction and organization of the resource base, based on human capital, above all. It is the local authorities that are better informed about the potential of the region, and about the problems of coordinating the actions of different economic actors, social profiling in their choice of different behavioral strategies and tactics.

Economic growth, taken as an indicator to facilitate the reporting form, says little about the real development of the region, since development indicates the qualitative and systemic characteristics of life, contradictions and prospects, inclusive.

It is necessary to consider the economic growth of the region having become familiar with the methods for assessing this growth, as well as with what indicators are taken as markers of this growth. In addition, one cannot ignore the presence, along with the official statistics, of real ones, that is, one that reflects the real employment of the population and the income of shadow business.

This is where the real laws of economics are intertwined with the political influence of various groups. The effectiveness of public administration consists in the ability to build a strategy of interaction between various actors, to determine the zones of possible conflicts, transferring tension from the socio-cultural plane to the economic one, since it is the latter that implies a great opportunity for the negotiation process. The developmental state does not dictate, but manages the situation through prioritization and the possibility of compromises, reaching the maximum possible consensus under the given circumstances.

Blackmail technologies are, in modern conditions, ineffective from all sides of the participants in the interaction, since it deprives them of their true subjectivity, turning them into hostages of already established, previous positions, and not actual and strategically justified interests, the realization of which should be at the forefront of the formation of relevant positions for the future communication. Peace, where you build it, not where you plan to find it for your own other benefits.

It is difficult and problematic to determine the trends that manifest themselves in the growth or decline of GDP, without taking into account the shadow sphere in the implementation of social practices. In addition, under modern globalist conditions, for Ukraine especially, the issue of the influence of external management, that is, one of the political factors of the great importance for the economic life. It is absolutely not the random case but the representative mark that since 2013 The World Bank, writes Joe Studwell, has changed its terminology and now refers to Gross National Product (GNP) as Gross National Income (GNI) [1]. The methodological difference that we should take note of is that between GNI, which covers a country's income from both domestic and international sources, and GDP, which reflects income in the domestic economy alone. It is assumed that the political significance of economic growth is to increase consumption, employment and, as a result, increasing of the happiness index. It's presuppose orientation on sustainable development of all society like the hole integrity, personal and collective, at the same time, responsibility on the productiveness optimal solutions in their specific and long-term perspective.

For a manager, this is, among other things, strengthening his position in public life. The ability to manage loans may be a more relevant area of responsibility for the regional authorities, but the ability to defend independence in state policy, obtain loans on their own terms, which implies competence in finding creditors, indicative strategic planning, the unconditional priority of the country's national interests as the integrity of its civil society – this is the space for maneuver for leaders of state building.

At the same time, it is should be take into consideration the existence of objective laws in the functioning of the economy. Cyclical development, international crises and "black swans" – the time of their appearance and manifestation may not coincide with the specific terms of managerial cadences. Therefore, the story of the "three envelopes" is an almost universal constant in the unpredictable world of the liquid modernity (Z. Bauman)

Under the contemporary situation we have a deal with coronavirus as an obstacle of the implementation of the projects have been worked out, but at the same time this challenge opens new opportunities for the cooperation of the different social actors, for the ascent of the truly organic solidarity in our society.

References:

1. Joe Studwell. How Asia Works: Success And Failure In The World's Most Dynamic Region. 420 p., Grove Press New York, 2017

УДК 338.001.36

**ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ АДАПТАЦІЇ КРАЇН ДО  
НЕСТАБІЛЬНИХ ЗОВНІШНІХ УМОВ СВІТОВОГО РИНКУ**

*СРЕМЕНКО О. М.,*

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри маркетингу,

*Донецький державний університет управління*

Посилення певних тенденцій у розвитку сучасного світового господарства спричиняють виникнення деяких глобальних проблем та викликів, що вимагають не тільки теоретичного обґрунтування даних явищ, але і прискореної адаптації національних економік до них. Тільки на шляхах інноваційного розвитку можна активно брати участь у сучасному світовому господарстві, використовувати переваги світового поділу праці для вирішення соціально-економічних завдань.

Сучасне світове господарство являє собою глобальний простір, у рамках якого відбувається гігантське переміщення товарних потоків та потоків капіталів: фінансового, людського, науково-технічного, а також супроводжуваних їх потоків різних послуг і інформації. Разом з тим розвиток світового господарства відчуває на собі вплив різних чинників, які трансформують окремі сегменти взаємовідносин між його суб'єктами, що ведуть до появи нових глобальних викликів і навіть певних дисбалансів, що позначається на його функціонуванні. [1, с. 223–226]

Основними глобальними викликами сучасності, які безпосередньо визначають подальший розвиток світогосподарських зв'язків є:

1. Прискорена трансформація світогосподарських зв'язків, пов'язана не тільки зі зростанням чисельності населення Землі, але й більш високими темпами зростання світового ВВП. На цьому тлі окремі країни зуміли модернізувати свою економіку і зуміли успішно інтегруватися у світовий модернізований процес, а окремі залишилися на попередньому технологічному рівні.

2. Глобальний демографічний дисбаланс, пов'язаний зі старінням людського капіталу в розвинених країнах і високими темпами природного приросту населення в країнах, що розвиваються, що в свою чергу формує нові міграційні потоки, трансформує національний людський капітал, посилює соціальну напруженість в окремих регіонах і країнах.

3. Загострення продовольчої проблеми, пов'язаної з відставанням темпів зростання продовольчих товарів від темпів приросту народонаселення, скороченням розмірів орних земель, зменшенням біоресурсів, проявом різних природних катаклізмів, окремих епідемій та захворювань, браком прісної води і т. д.

4. Енергетично-сировинна проблема, яка охоплює більшість розвинених і окремі країни, що розвиваються, вирішення якої передбачає нові технологічні підходи, заміна вуглеводневої економіки на альтернативні, більш ефективні та



поновлювані джерела енергії, забезпечення сталого та безпечного їх відновлення, впровадження ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій виробництва товарів. Одночасно загострюється боротьба за нові сировинні ринки та економічний простір (Арктика, космос, морські і океанічні ресурси). [2, с. 34–41]

5. Майбутня нова індустріальна революція, що базується на економіці знань, ефективності використання людського та науково-технологічного капіталу, переходу до нового технологічного укладу виробництв, тобто до нанотехнологій, що використовуються не тільки у виробничій сфері, але і в інших сферах життєдіяльності людини. Цей революційний технологічний прорив призведе до істотної зміни структури потреб на світових ринках, викличе нові кон'юнктурні зрушення, загострить і видозмінить конкурентну боротьбу між його суб'єктами.

6. Наростаюча соціальна нестабільність та криза традиційних цивілізацій. Дана проблема обумовлена посиленою тенденцією в соціальній нерівності між країнами, коли найбільш розвинені країни (близько 1 млрд осіб) споживають близько 80% світового ВВП, а також посилюється розривом у доходах громадян всередині самих країн. На цьому тлі відбувається переоцінка окремих культур і цивілізацій, що ще більше посилює соціальну напруженість, викликає протести й навіть революції і перевороти. Виникає загроза окремих націоналістичних міжнародних терористичних угруповань, які намагаються використовувати соціальну напруженість для досягнення своїх вузькокорисливих цілей, не мають прогресивної спрямованості. При цьому видозмінюються і можливі засоби та форми досягнення цих цілей (використання кіберпростору, інформаційні війни, атомний шантаж, захоплення заручників тощо).

7. Відсутність стабільної міжнародної економічної безпеки та відповідних ефективних інструментів її забезпечення. Потенційна можливість виникнення нових світових фінансово-економічних криз поки не усунена, періодичність їх виникнення скорочується, наслідки стають все більш руйнівними не тільки для окремих країн і регіонів, але й для всього світового господарства. Все це справляє істотний вплив на формування внутрішньої та зовнішньоторговельної політики країн-учасниць світового господарства, пошуку найбільш ефективних шляхів захисту своїх національних інтересів, адаптації до нових реалій на світових ринках.

Успішне вирішення соціально-економічних і політичних проблем в країні, формування сучасної системи господарювання і управління, використання конкурентних переваг для заняття свого гідного місця в міжнародному поділі праці багато в чому залежать від ходу здійснення модернізації економіки і включає три найважливіші напрямки [3, с. 78–83]: технологічне оновлення матеріальної бази виробництва, структурну перебудову економіки за рахунок наукоємних галузей і перехід на інноваційний шлях розвитку. При цьому повинно бути інституційне забезпечення цих напрямків (політичні, правові, соціальні, макроекономічні та інші перетворення).

#### Список використаних джерел:

1. Хмара М. П. Сучасні виробничі системи в умовах глобальних перетворень. Стратегія соціально-економічного розвитку України: зб. наук. праць. Київ, 2015. Ч.1 С. 223–226.
2. Маркевич К., Сіденко В., Юрчишин В. Перспективи виходу України на ринки висхідних країн. Аналітична доповідь. Київ: Заповіт, 2015. 116 с.

3. Структурні зміни у світовій торгівлі як чинник розвитку внутрішнього ринку України: колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НААН України Т. О. Осташко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К. 2019. 350 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/310.pdf>.

УДК 351:332

**ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ ЯК  
ІНСТРУМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ НА ЗАСАДАХ  
СТАЛОСТІ**

*СУЗДАЛЄВА О. С.,*

кандидат наук з державного управління,  
декан факультету менеджменту,

*Донецький державний університет управління*

Виникнення державно-приватного партнерства на місцевому рівні (далі – МПП), як нової форми взаємодії влади та бізнесу, продиктоване тими ж самими можливостями, які закладені в даному механізмі: воно надає можливість отримати значні вигоди для кожного учасника такого партнерства (забезпечення суб'єктів підприємництва необхідними ресурсами розвитку та формування ринків збуту виготовленої продукції, а також вирішення низки соціально-економічних проблем розвитку територій).

При цьому МПП слід розуміти як форму контрактного договору між органами влади та суб'єктами підприємництва, який передбачає активне використання технічних, фінансових та управлінських ресурсів приватного сектору для досягнення завдань, поставлених муніципалітетами. Складність розвитку МПП (органи місцевого самоврядування, з одного боку, та приватний бізнес – з іншого) пов'язана насамперед з відсутністю вільних коштів у місцевому бюджеті. Територіальні громади, які є деокупованими або постраждалими внаслідок конфлікту, зіткнулися з браком коштів у бюджеті, але завдяки реформі децентралізації, ініційованої Кабінетом Міністрів України, бюджети територіальних громад матимуть можливість брати участь у механізмі державно-приватного партнерства.

Тим не менш, повноцінна реалізація цього механізму потребує:

широкого та гласного обговорення проєктів, їх публікацію в ЗМІ на стадії обговорення;

поєднання проєктів зі стратегічними цілями соціально-економічного розвитку територій, цільовими муніципальними програмами, на засадах яких необхідно визначати пріоритети розробки проєктів МПП;

чітке визначення ініціаторів МПП-проєктів, розмежування повноважень при підготовці та контролі реалізації МПП між органом представників та виконавчим органом, розміщення інформації про укладені договори МПП на офіційному сайті, надання інформації про укладені угоди МПП відповідним органам.

Повноцінне правове регулювання МПП потребує, щоб місцевими правовими актами були встановлені:

порядок визначення пріоритетних для використання МПП напрямів та галузей;

порядок підготовки, контролю та звітності за МПП-проектами;  
 порядок оцінювання проміжних та заключних результатів МПП-проекту;  
 порядок суспільної та незалежної експертизи МПП-проекту та його результатів;

норма про публічне обговорення МПП-проектів та їх результатів.

Також необхідно встановити розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування в питанні ДПП.

Адаптація механізмів МПП являє собою складну, відкриту систему, яка реалізується в різних аспектах за умови виконання певних принципів. Важливо доповнити принципи наступними положеннями: прозорість діяльності зі сторони МПП, конкурентоспроможність, індивідуальність, узгодженість, стратегічний підхід, збалансованість, конкурсність, результативність (таблиця 1).

Таблиця 1

Принципи реалізації ДПП-проектів на місцевому рівні

Принципи, які прописані в діючому законодавстві	Запропоновані принципи (додатково)
законності	прозорості діяльності сторін МПП
рівноправності учасників МПП у відносинах, пов'язаних із виконанням угоди про МПП	конкурентоздатності: реалізація МПП-проектів з метою посилення потенціалу соціально-економічного розвитку території
невтручання учасників МПП в автономну компетенцію один одного	індивідуальності: розуміння унікальності кожного МПП-проекту
дотримання прав та законних інтересів учасників угоди про МПП	узгодженості: МПП-проекти повинні бути узгоджені з стратегією ВПКТ
добровільного виконання учасниками МПП обов'язків, забезпечення їх виконання	стратегічного підходу: актуальність МПП-проектів, які реалізуються, повинна проглядатися мінімум на 10 років
сумлінне та взаємовигідне співробітництво учасників МПП	збалансованості: взаємовигідний розподіл ризиків, вигоди, гарантій та обов'язків між учасниками МПП
забезпечення доступності інформаційного ресурсу про проекти МПП для суб'єктів господарювання	конкурсності: визначення приватного партнера на конкурсних засадах;
розвиток соціально-економічних, виробничих, фінансових, інноваційних, інфраструктурних, політичних чинників, які визначають ступінь привабливості інвестиційного ринку території та знижуючих інвестиційні ризики	результативності: встановлення критеріїв та показників, які дозволяють визначити досягнення результатів МПП

\*Складено автором

Ефективна адаптація МПП з метою досягнення бажаного образу в майбутньому деокупованої та постраждалої від конфлікту території потребує виваженого організаційно-економічного механізму, який би враховував як існуючий потенціал території, так і потенціал розвитку, мав у собі методологію, розроблену концепцію, процедури реалізації та ін.

Об'єктами управління МПП є як проекти, так й інститути. Інститути включають правила та норми, які регулюють відношення між суб'єктами економіки з приводу МПП, та організації, які забезпечують ці відносини.

Розвиток інститутів ДПП дозволяє сформувати середовище, яке необхідне для реалізації МПП-проектів. Чітко визначені компетенції та технології управління дозволять місцевій владі в особі публічного партнера з успіхом реалізувати МПП-проекти.

Таким чином, механізм ДПП включає для досягнення зазначених цілей потенціал приватних інвесторів і спрямований на підвищення ефективності використання коштів за дотриманням балансу інтересів державного та приватного секторів, а також на диверсифікацію ризиків інвесторів, а при формуванні дорожньої карти їх досягнення з'являються цілі МПП, як інструменту «розширки» вузьких місць у тих сферах, де взаємовигідне співробітництво держави та бізнесу буде більш ефективним, ніж пряме державне фінансування.

УДК 314.93

### ПАРИТЕТ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

*ВОРОЖЦОВА А. Д.,  
здобувач ОС «Магістр»  
Науковий керівник: ЛОХМАН Н. В.,  
доктор економічних наук, доцент  
Донецький національний університет економіки і торгівлі  
імені Михайла Туган-Барановського*

Сьогодні розвиток ринку праці в Україні здійснюється в процесі постійної взаємодії попиту та пропозиції через взаємозалежність цих факторів від політики оплати праці, що сприяє адаптації кількості та якості робочої сили до кількості та якості робочих місць.

За результатами обстеження робочої сили в I кварталі 2020 р. кількість зайнятого населення у віці 15 років і старше, становила 16,6 млн осіб, а у віці 15–70 років – 16,5 млн осіб. Кількість безробітного населення віком 15 років і старше та у віці 15–70 років склала по 1,5 млн осіб [1].

Рівень зайнятості населення віком 15 років і старше становив 51,7%, а серед населення віком 15–70 років – 58,2%. Рівень безробіття серед робочої сили віком 15 років і старше становив 8,5%, а серед осіб у віці 15–70 років – 8,6% (рис. 1).

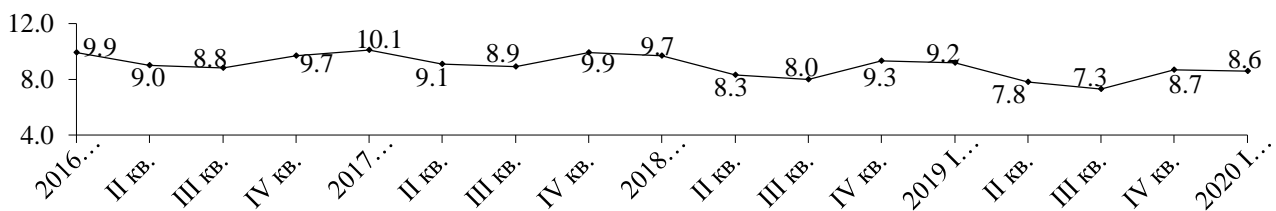


Рис. 1. Рівень безробіття населення віком 15–70 років (у % до робочої сили відповідного віку)

*складено на основі [1]*

Циклічність рівня безробіття зумовлена як факторами сезонності та віковими межами, так і рівнем заробітної плати за аналізований період.

Середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій у травні 2020 р. становила 10542 грн, що у 2,2 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (4723 грн) [1].

Порівняно із квітнем, розмір середньої номінальної заробітної плати збільшився на 1,1%, а за останні 12 місяців (відносно травня 2019 р.) – на 3,0% (рис. 2).

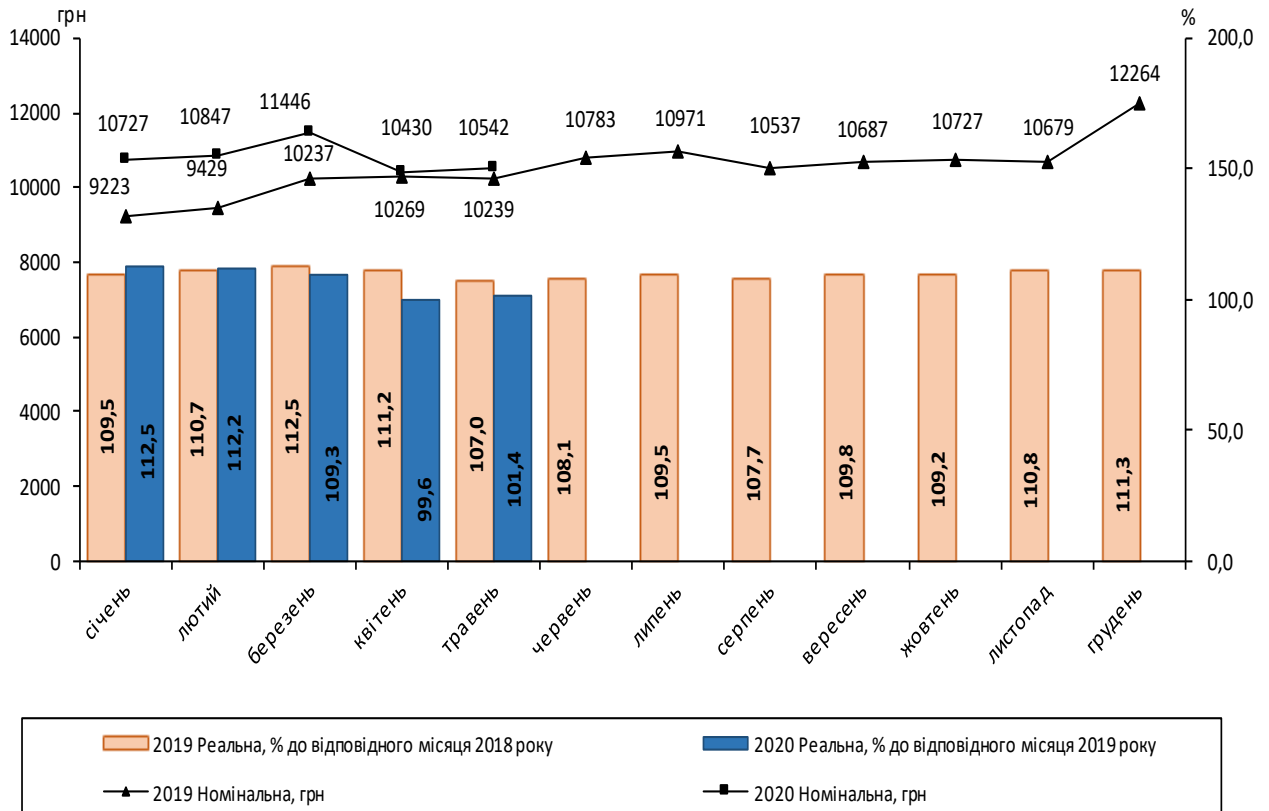


Рис. 2. Динаміка середньої заробітної плати у 2019–2020 роках  
 складено на основі [1]

Індекс реальної заробітної плати у травні 2020 р. порівняно із квітнем 2020 р. становив 100,8%, а відносно травня 2019 р. – 101,4%. Представлені результати аналізу свідчать про постійну позитивну динаміку росту середньої заробітної плати у 2019–2020 рр., що є фактором росту пропозиції на ринку праці [1].

На 1 червня 2020 р. загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати становила 3142,8 млн грн, або 104,9% порівняно з 1 травня 2020 р. (рис. 3).

**Секція 1. СТАЛИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ  
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН**

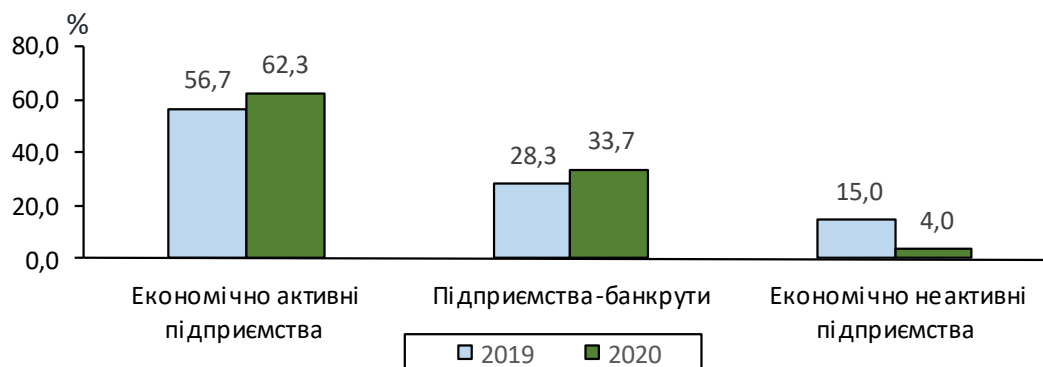


Рис. 3. Структура заборгованості з виплати заробітної плати на 1 червня 2019–2020 років (у % до загальної суми) складено на основі [1]

Заборгованість працівникам економічно активних підприємств на 1 червня 2020 р. становила 1958,3 млн грн (107,5% порівняно з 1 травня 2020 р.) [1] (рис. 4).

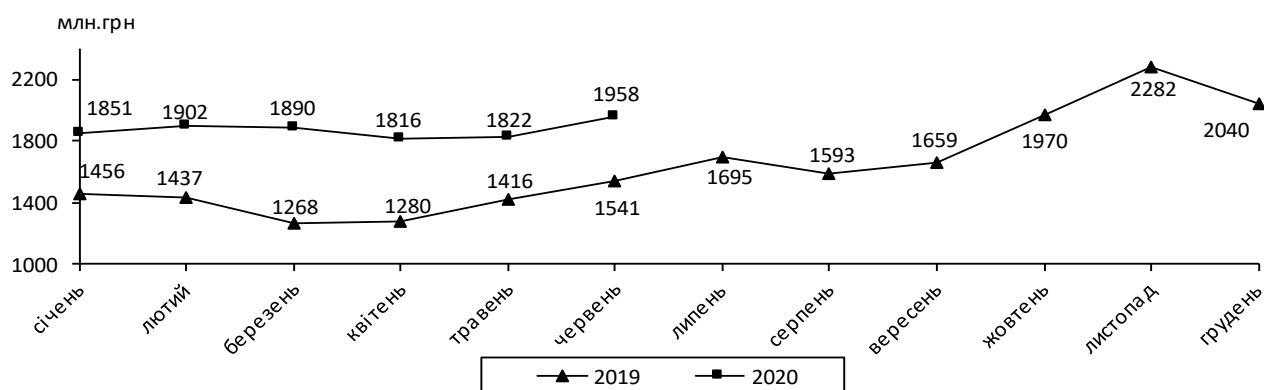


Рис. 4. Динаміка заборгованості з виплати заробітної плати на економічно активних підприємствах у 2019–2020 роках (на 1 число відповідного місяця) складено на основі [1]

Якщо порівняти данні статистичних спостережень, представлених на рис. 1 і рис. 4, то можливо побачити зворотній зв'язок, який свідчить про те, що ріст заборгованості по заробітній платі тягне за собою збільшення безробітних на ринку праці.

Отже, зайнятість на ринку праці має пряму залежність від росту заробітної плати і зворотній зв'язок із заборгованістю підприємств з виплати заробітної плати.

Список використаних джерел:

1. Ринок праці 2019-2020рр. Укрстат. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 502

## ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*ДОВГОПОЛ Н. Г.,*  
здобувач вищої освіти, гр. ЕП-171  
*Науковий керівник: ХОМЕНКО І. О.,*  
доктор економічних наук, професор  
*Національний університет «Чернігівська політехніка»*

Проблема забруднення навколишнього середовища, особливо повітряного басейну не стає менш актуальною з плином часу. Для розв'язання даної проблеми необхідно розвивати і вдосконалювати системи екологічного моніторингу, який повинен здійснюватися на основі сучасної організаційної і технологічної бази.

Стан атмосферного повітря населених пунктів області досліджувала державна установа «Чернігівський обласний лабораторний центр МОЗ України».

Згідно з результатами досліджень атмосферного повітря в місті Чернігові загалом рівень забруднення було оцінено як низький за індексом забруднення повітря (ІЗА).

Визначені середньорічні концентрації домішок не перевищували середньодобової гранично допустимої концентрації (ГДКс.д.), за винятком діоксиду азоту (речовина 3-го класу небезпеки), середня концентрація якої становила 2,5 ГДКс.д. Протягом року середньомісячна концентрація діоксиду азоту становила від 2,3 до 3,0 ГДКс.д.

Середньорічні та максимальні середньомісячні концентрації важких металів набагато нижче допустимого максимального значення.

Забруднення повітря діоксидом азоту було трохи вищим у районі вулиці Всіхсвятської.

Протягом року спостерігалось незначне збільшення середньомісячних концентрацій: тверді речовини у завислому стані – у серпні, чадний газ – у травні, діоксид азоту – у травні-червні. Середньомісячні концентрації діоксиду сірки протягом року становили від 0,6 до 0,8 ГДКс.д.

До основних джерел, що мають найбільший вплив на забруднення атмосферного повітря в Чернігівській області належать агропромисловий сектор, підприємства і дорожні транспортні засоби.

За даними Управління статистики в Чернігівській області [1], викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення в атмосферу в 2019 році склали 27,437 тис. т., що на 7,5% менше, ніж у попередньому році. Викиди забруднюючих речовин із стаціонарних джерел в Чернігівській області в атмосферу на душу населення становили 27,5 кг і в розрахунку на 1 км<sup>2</sup> – 860,0 кг.

На рисунку 1 зображено динаміку викидів в атмосферу Чернігівської області графічно.

Найбільшу частку викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря мають підприємства-енергетики, викиди яких сягають 9,529 тис. т, що займає 34,73% серед інших забруднюючих джерел.

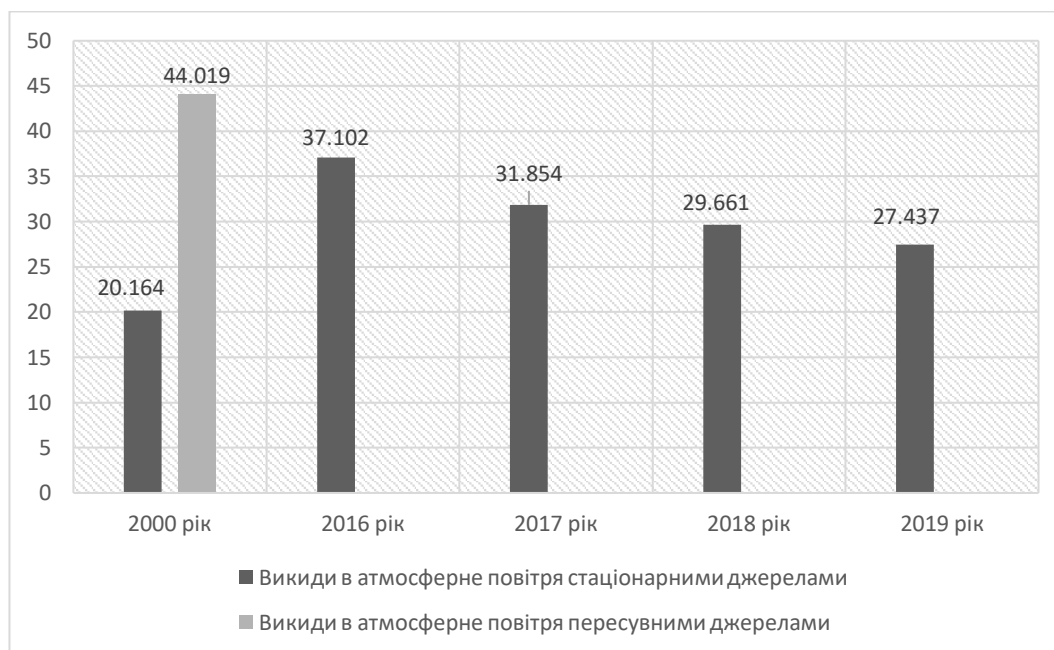


Рис.1. Динаміка викидів в атмосферне повітря [1]

У 2019 році Державна екологічна інспекція у Чернігівській області провела 439 перевірок для моніторингу стану повітря. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 351 особу на суму 59,738 тис. гривень. Зібрано 62 985 тис. грн, що становить 105%. Подано 74 позови на суму 500,273 тис. грн, стягнуто 80 позовів на суму 526,760 тис. грн.

У 26 компаній із 113 стаціонарних джерел забруднення повітря відібрано 407 проб викидів забруднюючих речовин. Проведено 1709 визначень.

Крім того, було виміряно рівень забруднюючих речовин у повітрі від 84 мобільних транспортних джерел.

Заяви на призупинення діяльності без дозволу на викид забруднюючих речовин в атмосферу подали ПБП «Вимал» та ТОВ «Ванесса» [2, с. 11–19].

#### Список використаних джерел

1. Статистична інформація Управління статистики в Чернігівській області. URL: <http://www.chernigivstat.gov.ua/statdani/>.

2. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернігівській області за 2019 рік.

3. Хоменко І. О., Бабаченко Л. В., Падій Я. В. Проблеми та напрями переробки твердих побутових відходів в Україні. *Економіка та суспільство*. 2017. № 12. С. 454–458.

4. Khomenko I. O., Yusukhno S. I., Rakhnii O. Y. Ecological degradation and its main reasons. *Юність науки – 2019: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених.* (м. Чернігів, 17-18 квітня 2019 р.). у 2-х ч. Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2019. Ч. 1. С. 63–64.

Хоменко І. О., Івченко Н. В. Проблеми сталого розвитку в Україні. *Юність науки – 2019: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених.* (м.



Чернігів, 17-18 квітня 2019 р.). у 2-х ч. Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2019. Ч. 1. С. 35–36.

УДК 331.1

## **МЕТОДОЛОГІЯ «ОКР» ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НОВИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

*СНОПЕНКО Г. В.,*

аспірант

*Науковий керівник: БАЛУЄВА О. В.,*

доктор економічних наук, професор,

проректор з наукової роботи

*Донецький державний університет управління*

Світ змінюється дуже швидко, і щоб залишатися конкурентоспроможними, компаніям необхідно швидко вчитися і швидко адаптуватися до змін. Сьогодні менеджери стикаються з новими проблемами, які вимагають інновацій для пошуку рішень, і це означає, що потрібна серйозна реструктуризація робочих процесів та бізнес-моделей.

Кожен співробітник прагне бути ефективним, організованим і продуктивним. Багато компаній просуваються вперед у розвитку своєї власної «культури продуктивності». Для цього існує безліч методів і інструментів, один з них – ОКР.

ОКР – Objectives and Key Results або Цілі і Ключові Результати – це методика визначення бажаних цілей і досягнення необхідних результатів у бізнесі, яка використовується для планування та моніторингу виконання завдань. ОКР – це система, яка допомагає побудувати ієрархію цілей від рівня всієї компанії, до рівня окремо взятого фахівця. Під цілями розуміють вимірні досягнення, що надають цінність для компанії або для клієнтів, а ключові результати – однозначні ознаки того, що дана мета досягнута.

У загальній структурі ОКР складається з 6 частин, а саме:

1. Опис місії
2. Цінності компанії
3. Довгострокові ОКР компанії
4. Короткострокові ОКР компанії
5. ОКР короткострокового управління
6. Короткострокові індивідуальні ОКР [1]

Як правило, по-перше, встановлюються ОКР компанії. Після цього ОКР можна передавати іншим членам організації. Департаменти можуть самостійно визначати ОКР. Ці ОКР можуть бути суворо узгоджені з ОКР компанії або можуть побічно підтримувати їх.

Така децентралізація визначення ОКР прискорює реалізацію стратегій, оскільки рішення не повинні затверджуватися головним офісом. Крім іншого, це вимагає більшої відповідальності в децентралізованих підрозділах організації і являє собою відхід від стилю управління зверху вниз, що йде поруч з культурою відповідальності в компанії. В цьому відношенні впровадження ОКР в багатьох компаніях пов'язано з культурними змінами і, зокрема, зі зміною стилю управління. ОКР зазвичай встановлюють на короткий період часу, наприклад, на три місяці.

Після цього циклу прогрес оцінюється на основі ключових результатів. На основі цих результатів OKR для наступного циклу необхідно скоригувати і затвердити. Таким чином, прогрес в реалізації заходів знаходиться в центрі контролю, а не аналіз відхилення факту від плану, як це переважає при традиційному контролі через бюджети. На рисунку 1 представлено цикл OKR із подіями.

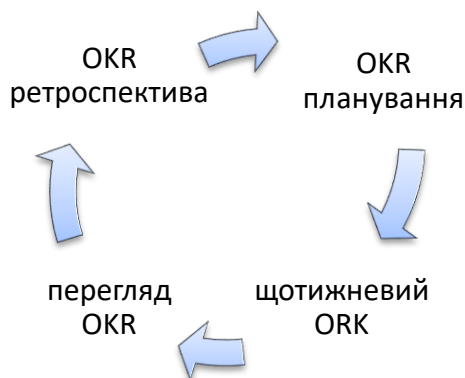


Рис. 1. Цикл OKR

Кожна нова ідея вимагає тестування. OKR встановлюються щоквартально, і для оцінки прогресу повинна проводитися щотижнева перевірка OKR. Це означає, що цикл навчання досить швидкий, і можна швидко вносити зміни, якщо немає бажаних результатів.

Робота по OKR дозволяє вирішити такі завдання:

- побудувати логічну ієрархію цілей в організації, від цілей всієї компанії до персональних;
- зосередити зусилля всього персоналу в потрібному напрямку;
- розставити акценти і реалізувати найважливіші цілі;
- покращити комунікацію між відділами, щоб всі розуміли мету і завдання один одного;
- децентралізувати прийняття рішень, допомагаючи співробітникам проявити креативність;
- впровадити методику прозорого делегування повноважень і відповідальності за досягнення результатів [2].

При цьому, важливо розуміти, що OKR – це не система моніторингу і контролю робочого часу персоналу, а результати OKR не повинні бути підставою для фінансової мотивації. OKR дає підлеглим можливість самим вибирати метод досягнення мети, не чекаючи команди або схвалення менеджера. Ключова відмінність OKR від плану робіт або to-do листа – орієнтованість на отримання конкретної мети, а не опис шляху її реалізації.

Ефективність OKR підвищується до максимуму, коли організація оснащена інструментами, які дозволяють досягнути бажаного результату. Інтуїтивно зрозумілі інструменти, такі як Runrun.it, Smart Time Tracking і Dashboard, незамінні при вимірюванні успіху і прогресу OKR. Ці інструменти надають в режимі реального часу дані про такі речі, як загальне управління часом або статистику виконання робіт, а також інші набори інформації, необхідні організації для відстеження прогресу своїх OKR.

Епідеміологічна ситуація в усьому світі (COVID-19) змусила компанії більшу частину персоналу перевести на віддалену роботу, але робота на дому має свої проблеми на індивідуальному рівні. Для ТОП-менеджерів важливим завданням є збереження команди професіоналів та експертів, навіть, якщо вони працюють в різних містах або регіонах. Для цього рекомендовано застосовувати систему OKR, яка допоможе розставити пріоритети і зазначити вектор руху команди. У той час як всі ізольовані один від одного, загальні командні цілі можуть підвищити мотивацію та прихильність членів команди, завдяки тому, що близько 50% цілей не продиктовані згори вниз, а можуть бути внесені в обговорення як пропозиції від низу до верху і встановлені як OKR.

Отже, OKR дозволяє всім зацікавленим сторонам прийти до загального розуміння того, що необхідно зробити, не обмежуючи автономію або творчий підхід співробітників до пошуку власних рішень задачі або проблеми.

Список використаних джерел:

1. What is OKR? URL: [https://corvisio.com/what-is-okr/#OKR\\_Software](https://corvisio.com/what-is-okr/#OKR_Software).
2. Die Krisen und Umbruchsituationen agil managen. URL: <https://www.kudernatsch.com/lean-management-leadership-blog/>.

УДК 339.16.012.332

## **ОСОБЛИВОСТІ, ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЕЛЕКТРОННИХ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ**

*РОМАНЮТА В. С.,  
здобувач ОС «Магістр»  
спеціальності «Облік і оподаткування»  
Науковий керівник: ЯСИНСЬКА Н. А.,  
доктор економічних наук,  
професор Донецького державного  
університету управління*

Наразі день кожна закупівля, яка здійснюється державним сектором, має бути оприлюднена на одному з авторизованих майданчиків єдиної системи електронних публічних закупівель Прозорро [1]. Цю систему створено для публічного проведення та відображення електронних тендерних торгів. Вона почала свою роботу 31 липня 2016 року та регламентується Законом України «Про публічні закупівлі» [2].

Одними з головних задач і принципів системи є: скорочення рівня корупції, економія бюджетних коштів та наявність добросовісної конкуренції серед учасників державних закупівель. Слід зазначити, що у ході проведення публічних закупівель існують наступні етапи: визначення виду процедури закупівлі (допорогова закупівля, спрощена закупівля, відкриті торги, торги з обмеженою участю, конкурентний діалог, переговорна процедура закупівлі), оприлюднення оголошення (період уточнень), очікування пропозицій, проведення аукціону, розгляд пропозицій, визнання переможця, підписання договору.

Перевагами системи Прозорро є:

відкритість та доступність інформації (будь-хто за бажанням може зайти на Офіційний портал оприлюднення інформації про публічні закупівлі України і у відкритому доступі передивитись вже завершені закупівлі, бути присутнім у реальному часі під час аукціонів та моніторити активні закупівлі);

система Прозорро назавжди зберігає історію файлів та редагувань закупівлі, тому можна бути впевненим, що у системі відображається повна інформація про товар, послугу або роботу разом з укладеним договором;

прозора процедура тендерів і автоматичний вибір переможця дають змогу об'єктивно оцінити заявки з виключенням людського фактора;

суттєва економія коштів замовника;

можливість подачі вимоги про усунення невідповідності або скарги за результатами торгів при підозрі в порушеннях вітчизняного законодавства.

Актуальність проблеми дослідження обумовлюється тим, що як для замовників, так і для учасників даної системи існують не тільки позитивні, а й негативні сторони.

По-перше, неможливо викоринити корупцію з закупівель, які проводяться за бюджетні кошти. З кожним роком злочинці вигадують нові та вже цифрові схеми. Наприклад, замовник може штучно звузити коло учасників попередньо вступивши в змову з одним з учасників, чим саме порушить один з принципів державних закупівель – недискримінація учасників та рівне ставлення до них. Або два учасники домовляються між собою для виходу на один й той самий тендер, в якому один з них гарантовано перемагає, а інший – програє.

Сьогодні, в першу чергу, це зобов'язані контролювати самі замовники, адже за кожне порушення зі сторони замовника матеріальну відповідальність (штраф) несе уповноважена посадова особа замовника. Також у процесі контролю відповідності умов закупівель до вимог Закону беруть участь Антимонопольний комітет, громадські організації та зацікавлені особи, які можуть подати скаргу або вимогу про усунення невідповідності.

По-друге, у системі обмежений час на підготовку тендерної заявки. Навіть у процедурі відкритих торгів адаптований під Цивільний кодекс [2] та Закон України «Про публічні закупівлі» строк подачі пропозицій складає лише 16 днів. У цей час учаснику для участі у даному виді закупівель потрібно отримати довідки, які оформлюються від 5 до 10 днів, для їх оприлюднення у своїй електронній пропозиції в системі.

По-третє, оскільки переможцем закупівлі автоматично визначається учасник з найнижчою ціною пропозицією, то не завжди замовник отримує якісний товар. На прикладі закупівлі медичного обладнання – замовник у своїх закупівлях не може вказувати дискримінаційні вимоги до предмета закупівлі, лише технічний опис предмета закупівлі, але з обов'язковим зазначенням виразу «або еквівалент». Тобто в очікуваній вартості закупівлі замовник вказує суму швейцарського апарату штучної вентиляції легенів, а отримує аналог виготовлений в Китаї.

Отже, після проведення дослідження можна зазначити, що переваг у електронній системі закупівель набагато більше, ніж недоліків. Але проаналізувавши недоліки електронних державних закупівель з'ясовано, що у ході проведення закупівель зависокі вимоги покладено на уважність самих замовників, добросовісність учасників та контролюючих органів.

Список використаних джерел:

1. Офіційний портал оприлюднення інформації про публічні закупівлі України. URL: <https://prozorro.gov.ua/about>.
2. Законодавство України: офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

УДК 657:352

## ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АУДИТУ В УКРАЇНІ

*АСЛАНОВА Д. Д.,  
здобувач ОС «Магістр»,  
спеціальності «Облік і оподаткування»  
Донецький державний університет управління  
Науковий керівник: ЯСИНСЬКА Н. А.,  
доктор економічних наук,  
професор Донецького державного  
університету управління*

Аудит в Україні та процес його розвитку супроводжується виникненням проблемних питань, що обумовлені впливом цілого ряду чинників і обставин: недосконалість вітчизняного законодавства з аудиту, незначний практичний досвід, відсутність методики з проведення та документування процесу аудиту тощо [1]. Постає необхідність обґрунтування підходу, який би дозволяв розглядати аудит як цілісну систему з розвинутими інфраструктурою та забезпеченням, оцінювати її ефективність, характер та ступінь впливу на суспільно-господарські процеси. Становлення цивілізованого суспільства, розвиток приватного підприємництва як його економічної основи зумовили появу аудиту в Україні. Ухвалення в квітні 1993 р. Закону України «Про аудиторську діяльність» надало легітимності цій формі незалежного фінансового контролю і стало імпульсом її інтенсивного розвитку [2]. Понад 27 років в Україні існує система незалежного аудиту подібна країнам з ринковою економікою. З року в рік динамічно удосконалюється інфраструктура, забезпечення та функціонування цієї системи. Аудиторська палата України разом зі Спілкою аудиторів України проводить розробку на основі узагальнення вітчизняної та світової практики науково обґрунтованої методики та рекомендацій з питань аудиторської діяльності в Україні. Але наразі аудиторські фірми стикаються з низкою невизначених питань, що стосуються розроблення базової теорії аудиту; опрацюванні стратегій формування конкурентних переваг аудиторських фірм; формування методологічних засад і методичних аспектів проектування траєкторії розвитку професійного аудиту; конструювання оптимальної структури аудиторських компаній для визначення національної моделі промислового зростання країни тощо.

Встановлено, що нині аудиторська діяльність має перелік суперечностей та проблем. Недосконале регулювання ринку аудиторської діяльності в Україні призвело до проблем з підтвердження якості і достовірності фінансової звітності, що підвищує ризики банкрутства підприємств та банків, знижує рівень довіри до них з боку потенційних інвесторів та населення, а також створює перешкоди у залученні інвестицій у національну економіку загалом.

Аналіз ринку аудиторських послуг в Україні демонструє істотну диференціацію кількості суб'єктів аудиторської діяльності та вартості наданих ними послуг. Спостерігається така ситуація: кількість суб'єктів аудиторської діяльності – зменшується, а вартість послуг – зростає. Загалом тенденції розвитку аудиту можна оцінити як диверсифікацію аудиторських послуг з поступовим зростанням їх обсягів та вартості.

Здійснений аналіз ринку аудиторських послуг в Україні, демонструє істотну диференціацію кількості суб'єктів аудиторської діяльності та вартості наданих ними послуг. Суттєвим є вплив регіонального чинника, що призвело до найвищої концентрації ринку аудиторських послуг у м. Києві та Київській області. Одночасно зміна законодавчого регулювання в частині надання права на проведення обов'язкового аудиту фінансової звітності, а також обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес, зумовила структурні зміни в переліку послуг, які надаються аудиторами. У цілому, тенденції розвитку аудиту можна оцінити як диверсифікацію аудиторських послуг з поступовим зростанням їх обсягів та вартості [1].

Вважається, що реалізація реформи аудиторської діяльності в Україні сприятиме позитивному інвестиційному клімату в Україні, також забезпечить підвищення рівня довіри з боку інвесторів до фінансової звітності вітчизняних підприємств; підвищення рівня довіри до діяльності національних аудиторів; унеможливить надання неякісних аудиторських послуг, а також сприятиме прозорості та достовірності фінансової звітності емітентів цінних паперів, банків, страхових компаній, інших публічних компаній, у т. ч. державних підприємств, та відкриє українським аудиторам доступ на європейські ринки. Слід зазначити, що вдосконалення системи аудиту сприятиме не лише розвитку аудиторської діяльності в країні, а й держави в цілому, завдяки збільшенню доходів бюджету та скороченню витрат на адміністрування контрольно-ревізійного апарату. Розвиток аудиторської діяльності в Україні надасть змогу: заощадити державні кошти, що витрачаються на утримання контролюючих органів; одержати надходження додаткових коштів до бюджету за рахунок виявлення підприємств, що приховують результати своєї економічної діяльності; уникнути помилок, шахрайства та махінацій на підприємствах; забезпечити підвищення якості перевірок тощо.

Наразі можемо виділити пріоритетні напрями розвитку вітчизняного ринку аудиторських послуг. Підвищення шансів фінансового успіху суб'єктами аудиторської діяльності забезпечується, передусім, покращенням якості аудиторських послуг наданих професійними кадрами та розширенням їх діапазону з застосуванням спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення, а також володінням галузевими методиками проведення аудиту. Надання аудиторських послуг клієнту з врахуванням вимог міжнародних стандартів, законодавства ЄС, застосування передового досвіду з питань проведення аудиту, специфіки функціонування клієнта підвищить зацікавленість до аудиту [3].

#### Список використаних джерел:

1. Мулик Я. І. Аудиторська діяльність в Україні: сучасний стан, реформування і розвиток. Агросвіт. №7. 2020. С. 37–47. URL: [http://www.agrosvit.info/pdf/7\\_2020/7.pdf](http://www.agrosvit.info/pdf/7_2020/7.pdf).
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від

21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>.

3. Жукова Т. А., Єрмоленко К. О., Плікус І. Й. Сучасні проблеми аудиторських послуг в Україні. *Вісник СумДУ*. Серія «Економіка». № 1. 2020. С. 86–92. URL: [https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1\\_2020/1\\_2020\\_9\\_Iermolenko.pdf](https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1_2020/1_2020_9_Iermolenko.pdf).

УДК 332.025

## СТАЛИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

*БОГДЯЖ Є. Р.,  
здобувач ОС «Магістр»,  
спеціальності «Облік і оподаткування»,  
Донецький державний університет управління  
Науковий керівник: ЯСИНСЬКА Н. А.,  
доктор економічних наук,  
професор Донецького державного  
університету управління*

Дослідження обраної теми пов'язане з відсутністю чіткого алгоритму створення стратегії сталого розвитку в Україні. Прийняття Указу Президенту «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та реалізація програми Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» не розв'язали проблем щодо практичних кроків в цьому напрямку. На шляху досягнення сталого розвитку, експерти доходять висновку, що основною перешкодою щодо цього є відсутність ефективної взаємозалежності й взаємодії між окремими компонентами тріади сталого розвитку: економічним зростанням, соціальним прогресом і захистом навколишнього середовища [1, 2, 3]. Проте практичні вимоги сучасності вимагають більшої уваги до перспектив цифровізації економіки. Нині у всьому світі відбувається пошук науково обґрунтованих шляхів та механізмів розвитку цифрової економіки. Можна стверджувати, що ми наближаємось якщо не до консенсусу, то до конструктивного компромісу в тому, що без глобальної цифрової інтеграції процесів світового і національного розвитку вирішити поточні та перспективні проблеми людства неможливо. Проте і рівень економічний, суверенних та політичних викликів значно великий. Разом і цим, основною проблемою залишається визначення джерел, характеру, напрямів і структури цифрових процесів, їх допустимих і прийнятних для соціуму та природи меж.

У вітчизняній і зарубіжній літературі з проблем сталого стратегічного розвитку економіки досить часто пропонуються наукові підходи, що базуються переважно на альтернативності сталого розвитку та економічного зростання. Так, Дж. Стігліц, Дж. Акерлоф і М. Спенсу дослідженні ринків з асиметричною інформацією наводять низку доказів щодо негативних ознак роботи таких ринків [4]. Дж. Сорос, у свою чергу, виокремлює та актуалізує проблему пошуку нових підходів у розбудові економічної теорії як соціальної науки та методів її вивчення та опису. Проте, специфіка його дослідження пов'язана із помилковістю, рефлексивністю та принципами людської невизначеності на фінансових ринках [5]. Як зазначено в [6], доречно провести шість зразкових перетворень, необхідних для

досягнення сталого розвитку в період цифровізації економіки та довготривалої стійкості до та після 2050:

людський потенціал та демографія;  
споживання та виробництво;  
декарбонізація та енергетика;  
харчування, біосфера, вода;  
розумні міста;  
цифрова революція.

Цифровізацію варто розглядати як інструмент, а не як самоціль. За системного державного підходу цифрові технології стимулюватимуть створення робочих місць, підвищення продуктивності, темпів економічного зростання та якості життя громадян України. Цифровізація дала невеликим компаніям та проектним командам можливість створювати нові продукти та швидко виводити їх на ринок нарівні з присутніми там великими компаніями. Це призвело до початку зміщення «центрів інновацій» з великих компаній до малих (стартапів тощо). Цифрова трансформація зумовлює появу нових унікальних систем і процесів, що складають їх нову ціннісну сутність (наприклад, Uber, Airbnb, цифровий банкінг тощо).

Існують два сценарії розвитку цифрової економіки в Україні, залежно від оцінки критичності та необхідності здійснення швидких та глибоких змін у традиційному економічному укладі – інерційний (еволюційний) та цільовий (форсований). Інерційний (еволюційний) сценарій передбачає інерційне продовження тенденцій минулого, тобто сприйняття як неперіоритетну технологізацію та цифровізацію економіки та використання людського капіталу. Цільовий (форсований) сценарій передбачає перехід української економіки протягом 5–10 років до розвитку та появи в її структурі значної частки цифрової економіки (до 65% ВВП), досягнення у 2030 р. номінального ВВП України 1 трлн дол. США [7].

Згідно з цільовим сценарієм, ключовою стратегією України щодо цифровізації має стати фокус на внутрішній ринок, а ключовими ініціативами – формування у споживачів (бізнес, держава, громадяни) мотивацій, попиту та потреб у цифрових технологіях. Відповідно, сучасний сталий стратегічний розвиток економіки в умовах цифровізації реалізується за допомогою удосконалюваних державних нормативних актів, цифрової інфраструктури, що розвивається швидкими темпами, та громадян, яким властиві рефлексивність та нерациональність.

#### Список використаних джерел:

1. Власенко В. О. Екологічна економіка як інструмент упровадження сталого розвитку: поняття та принципи правового регулювання. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 5/6. С. 22–28.
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президенту України від 30.09.2019 №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президенту України від 12.01.2015 №5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.



4. Committee, NobelPrize, 2001. "George A. Akerlof, A. MichaelSpence, Joseph E. Stiglitz: Markets with Asymmetric Information," Nobel Prizein Economics documents 2001-2, Nobel Prize Committee.

5. SorosG., 2014. Fallibility, reflexivity, andthehumanuncertaintyprinciple. Journal of Economic Methodology. Pp. 309-329.

6. TWI2050 - TheWorldin 2050 (2019). TheDigitalRevolutionandSustainableDevelopment: OpportunitiesandChallenges. ReportpreparedbyTheWorldin 2050 initiative. InternationalInstituteforAppliedSystemsAnalysis(IIASA), Laxenburg, Austria.100p. URL:<https://www.die-gdi.de/uploads/media/TWI2050-for-web.pdf>.

7. УКРАЇНА 2030Е – КРАЇНА З РОЗВИНУТОЮ ЦИФРОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.

УДК 338.001.36

### ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ЕФЕКТУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

*КОРОСТЕЛЬОВА Д. О.,  
здобувач ОС «Магістр»,  
Науковий керівник: ЛОХМАН Н. В.,  
доктор економічних наук, доцент,  
Донецький національний університет економіки і торгівлі  
імені Михайла Туган-Барановського*

Процес виробництва на будь-якому промисловому підприємстві здійснюється при належній взаємодії трьох визначальних його чинників: персоналу (робочої сили), засобів праці і предметів праці та спрямований на отримання ефекту у вигляді доходу та прибутку, як комплексного віддзеркалення кінцевих результатів використання зазначених засобів виробництва і робочої сили за певний проміжок часу.

У січні 2020 р. порівняно із груднем 2019 р. сезонно скоригований індекс промислової продукції становив 101,2% [1].

У січні 2020 р. проти січня 2019 р. індекс промислової продукції, скоригований на ефект календарних днів, склав 95,3% (рис. 1).

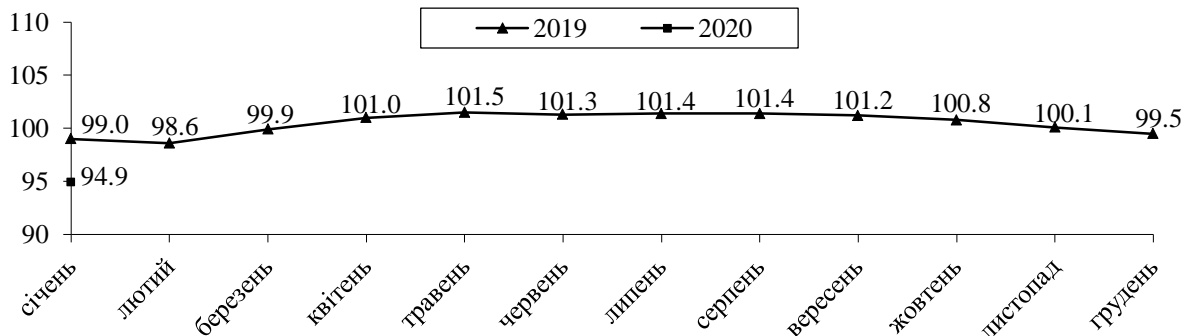


Рис. 1. Індекси промислової продукції (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

складено на основі [1]

У 2019 р. фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств становив 422,2 млрд грн прибутку (у 2018 р. – 335,1 млрд грн), що свідчить про збільшення ефекту діяльності зазначених підприємств.

Прибуток становив 596,3 млрд грн, або 110,3% порівняно з 2018 р., збитків допущено на суму 174,1 млрд грн (або 84,7%). Частка збиткових підприємств, як і у 2018 р., становила 21,7% [2] (рис. 2).

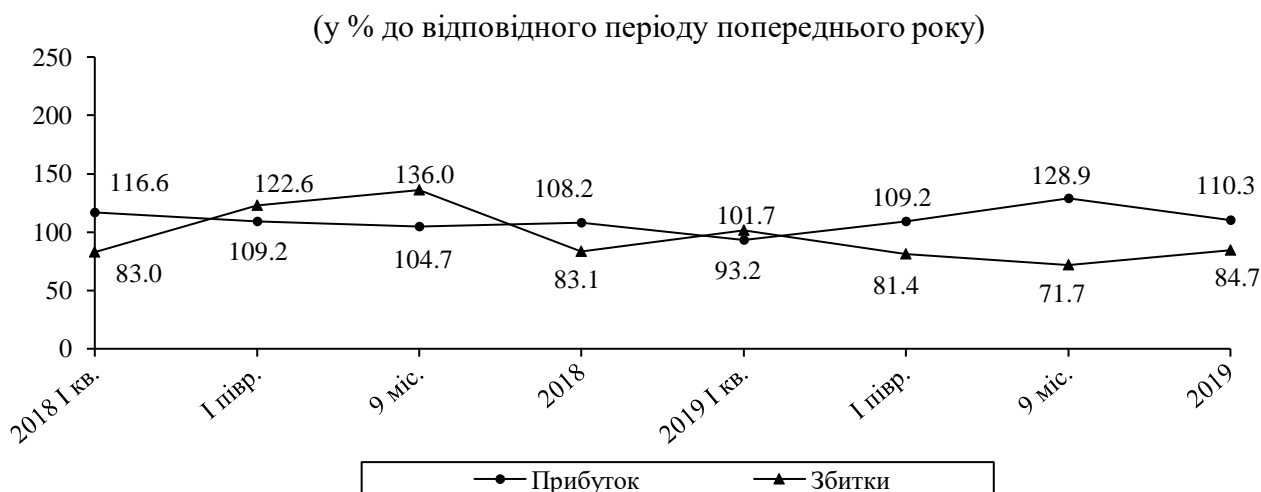


Рис. 2. Темпи зростання (зниження) прибутку та збитків  
складено на основі [2]

При цьому, на показники фінансових результатів вплинули не тільки обсяги виробництва промислової продукції, але і інфляція на ринку, яка в січні 2020 р. порівняно із груднем 2019 р. становила 0,2%, із січнем 2019 р. – 3,2%. [3] (рис. 3).

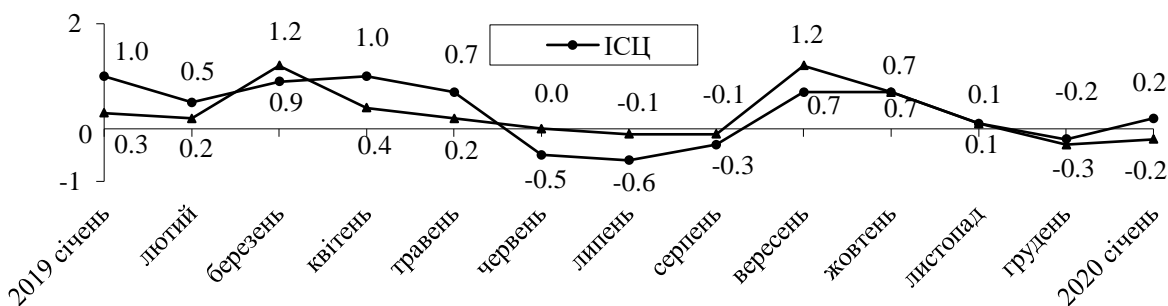


Рис. 3. Зміни цін (у % до попереднього місяця)  
складено на основі [3]

Таким чином, на показники фінансових результатів діяльності промислових підприємств як ефекту їх діяльності впливають фактори, що характеризують обсяги виробленої продукції та зміни цін на нею.

Список використаних джерел:

1. Промисловість 2019-2020 pp. Укрстат. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Діяльність підприємств 2019-2020 рр. Укрстат. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.  
3. Ціни 2019-2020 рр. Укрстат. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

УДК 330.34:332.1

## **ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

*МЕЛІХОВ А. А.,  
доктор економічних наук, професор,  
ГАРГАЛА О. В.,  
здобувач ОС «Магістр»,  
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Для формування реалістичних уявлень про просторовий розвиток малого підприємництва, що дозволяють задовільно описувати генерацію знань, виробництво інновацій та їх тиражування у рамках ендогенних моделей, виникає наполеглива потреба розробки концептуального підходу, що дозволяє здолати обмеженість традиційного аналізу, заснованого на спрощеному розумінні економічної реальності, коли мікросуб'єкти безпосередньо адресуються в макросистеми ідеального ринкового типу. Обмеженість традиційного аналізу не дозволяє належним чином врахувати просторову неоднорідність розвитку економіки, своєрідність внутрішньо- і міжрегіональних взаємозв'язків, а також значну диференціацію соціально-економічних умов розвитку малого підприємництва в регіонах країни.

Дослідження закономірностей еволюції просторових механізмів розвитку малого підприємництва і чинників, що впливають на них, важливе з точки зору розвитку економічної науки. Збільшення щільності економічного заповнення територій і залучення до господарського обороту нових територій привели до посилення дефіциту простору. Процес цей має історичний характер, проте в ХХ ст. він надзвичайно прискорився у зв'язку із зростанням населення Землі і підвищенням темпів економічного розвитку. Скорочення вільних просторових ресурсів і очікування подальшого посилювання цього процесу надає їм особливу цінність, веде до загострення конкуренції, ставить на порядок денний завдання оптимізації їх використання.

Альтернативні концепції, що склалися до теперішнього часу, мають певні достоїнства, оскільки вони орієнтовані на виявлення ключових закономірностей просторового розвитку і, отже, відповідних чинників. Проте в них не враховується належним чином усе різноманіття найважливіших чинників і зв'язків, вони не дозволяють отримати необхідне бачення закономірностей еволюції економічної діяльності і малого підприємництва. Сьогодні активно використовується цілий ряд теоретичних моделей, які ґрунтуються на безлічі допущень і спрощень.

Автори економетричних моделей прагнуть врахувати безліч чинників з оцінкою їх внеску у просторовий розвиток, проте для багатьох територій при цьому залишається важко з'ясовною значна частка зростання ВРП; цілісного уявлення про закономірності просторового розвитку не виникає, оскільки для різних територій часто важливий різний набір значущих чинників. У теперішній час

відсутня цілісна нормативно-правова і концептуально-програмна база просторового розвитку малого підприємництва. Суспільство і влада не оцінюють негативні наслідки диспропорцій в розвитку малого бізнесу.

У багатьох дослідженнях було показано вплив рівня інноваційної активності територій на їх економічний і соціальний розвиток, структурну диверсифікацію виробництва і сфери послуг, якість людського потенціалу. Крім того, розглянуті основні елементи територіальних інноваційних моделей, взаємозв'язки між ними і чинники, що необхідні для досягнення бажаних результатів.

Проте домінуючі підходи, що сформувалися в рамках економічного мейнстріму з його опорою на методологічний індивідуалізм, залишаються обмеженими і мають істотний недолік: часто на основі аналізу успішної моделі розвитку певної території робляться спроби перенесення цього досвіду на інші території без належного урахування їх особливостей. У зв'язку з цим сьогодні важливим стає радикальне переосмислення уявлень, що склалися у рамках економічного мейнстріму, і розробка реалістичнішого підходу до формування територіальних моделей інноваційного розвитку малого підприємництва.

Для релевантного опису процесів, що визначають особливості формування різних територіальних моделей інноваційного розвитку малого підприємництва, запропонований методологічний підхід, що базується на уточненій парадигмі дослідження відповідно до економічної реальності у вигляді синтезу системного, еволюційного і просторово-часового підходів.

Пропонований теоретико-методологічний підхід передбачає використання багатовимірної системи просторово-часових координат, що включає економіко-ціннісний, організаційно-інституційний, техніко-економічний, цикло-часовий вимір, що дозволяє враховувати основні види ефектів (вигод), які виникають в залежності від здібностей локальних систем малого підприємництва створювати ті або інші форми організації інноваційних процесів.

Системний підхід дозволяє досліджувати організаційно-інституційну структуру території, усі елементи якої пов'язані між собою, доповнюють один одного і в сукупності забезпечують виконання основних функцій, покладених на територіальну модель інноваційного розвитку малого підприємництва. Використовуючи еволюційний підхід можна зрозуміти і оцінити внутрішню динаміку системи, взаємозв'язку між суб'єктами малого підприємництва і базисними блоками в умовах еволюції бізнес-середовища. Для розширення і доповнення ідей цих підходів пропонується просторово-часовий підхід, який передбачає використання багатовимірної системи просторово-часових координат, що включає культурно-ціннісний, організаційно-інституційний, техніко-економічний, цикло-часовий вимір.

Розгляд процесів просторового розвитку національної економіки і малого підприємництва з позиції концепції динамічних здібностей і з урахуванням положень системного аналізу, теорії складності і еволюції дозволяє виділити наступні властивості і закономірності, що властиві цим процесам:

- системна зв'язаність територіальних утворень, які мають різні здібності до зміни в ході постійних взаємодій, що відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищі; вони не являються абсолютно автономними один від одного, а взаємозалежні;
- економіка країни виступає як складна полірегіональна система (організм),

що розвивається на основі вертикальних (центр-регіон) і горизонтальних (міжрегіональних), коопераційних і конкурентних взаємодій, які входять в систему світогосподарських зв'язків;

- територіальні структури інтегровані в загальний для країни економіко-часовий простір, з одного боку, вони різні по цілях, ресурсах, компетенціях і здібностях, з іншого боку, вони орієнтовані на виконання загальної місії і загальні культурно-ціннісні орієнтири, і об'єднані загальними функціями, при цьому завдяки інтеграції і комплементарності з'являється макросистемний ефект;

- кожне територіальне утворення виступає як відкрита, складна, динамічна система, яка існує в певному культурному, інституційному, технологічному і територіальному просторі, обмежена в ресурсах і маневреності, має внутрішню структуру і саморозвивається, коеволюціонує із зовнішнім середовищем;

- накопичення змін і надбання нових властивостей територіальних утворень і національної економіки відбувається на основі розвитку і реалізації їх динамічних здібностей, формування яких залежить від активності підприємницьких структур і ролі малого підприємництва;

- загальний коридор (вектор) просторового розвитку підприємницьких структур і малого підприємництва задає база знань і базисні технології, культурно-ціннісні орієнтації і інститути.

Сучасні процеси глобалізації і просторового розвитку створюють новий баланс сил, викликаний ефектами глобальної і локальної інтеграції. Це явище, що дістало назву «глокалізація», виражає двосторонній процес, в ході якого зв'язки між суб'єктами економічної діяльності стають одночасно більш локалізованими і транснаціональними. Мінливі умови ведення малого підприємництва, пов'язані з переходом до інноваційної конкуренції, пред'являють нові вимоги до формування інноваційної політики, вибору пріоритетів, моделей і інструментів її реалізації. Насичення територіального простору елементами інноваційної діяльності є сьогодні найважливішим чинником успішного розвитку національної економіки і соціальної сфери, при цьому у території розширюються можливості для запобігання і скорочення негативних впливів змін в бізнес-середовищі.

УДК 339.7

### **РОЛЬ МФО У РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19**

*САВОСТЬЯНЕНКО М. В.,*

старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки *НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління»*

*Науковий керівник: КЛИМЕНКО К. В.,*

кандидат економічних наук,

старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки *НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління»*,

В умовах глобальних викликів і загроз, спричинених пандемією COVID-19, провідні міжнародні фінансові організації (далі – МФО) проводять активну політику підтримки банківського сектору нашої держави з метою подальшого збереження своєї провідної ролі в підтримці збалансованого розвитку банківського

сектору України. У цьому контексті важливо забезпечити максимальне використання всього доступного спектру послуг та інструментів МФО, що сприятиме забезпеченню виконання актуальних завдань економічного розвитку та підвищенню ефективності фінансової політики (в т.ч. щодо розбудови банківського сектору) в Україні.

Так, у країнах з розвинутою економікою, в якості антикризових заходів, центральні банки забезпечують приплив кредитних ресурсів в реальний сектор економіки. Наприклад, у зв'язку з пандемією COVID-19 Федеральна резервна система США оголосила про подальше зниження процентної ставки, покупку фінансових активів, видала інструкції щодо напрямів політики і зниження нормативів обов'язкових резервів. Ключові центральні банки провідних економік світу вжили рішучих скоординованих заходів щодо пом'якшення грошово-кредитної політики і відкриття свопових ліній для зменшення напруженості на світових фінансових ринках [1].

Надалі можуть знадобитися свопові лінії для країн з ринком, що формується. З огляду на це, заходи політики центральних банків в країнах з ринком, що формується і країнах, що розвиваються мають забезпечити збалансоване рішення особливо складних завдань, пов'язаних з наслідками посилення припливу капіталу і шоків цін на біржові товари [1].

Нинішня криза, спричинена пандемією COVID-19 стала стрес-тестом для країн на перевірку дієвості змін, прийнятих після фінансової кризи. На думку експертів МВФ в даній ситуації слід рекомендувати банкам виявляти гнучкість в дотриманні існуючих нормативних положень, наприклад, шляхом використання їх буферів капіталу і ліквідності, і перегляд умов кредитів для позичальників, що зазнають труднощі [1].

В Україні вже були виконанні попередні заходи згідно з Меморандумом з МВФ з метою отримання траншу 5 млрд дол. США, зокрема що стосується банків, то це: ухвалення пакету законодавства, яким вносяться зміни до Закону про банківську діяльність, Закону про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), Кодексу адміністративного судочинства, та інших процесуальних кодексів з метою покращення процедур раннього втручання та банківського врегулювання.

Для контролю їхнього виконання Фонд використовує так звані структурні маяки – зобов'язання прийняти ті чи інші закони або нормативи, імплементація яких свідчитиме, що країна-позичальник проводить необхідні реформи, серед яких: плани скорочення прострочених кредитів (*non performing loans – NPLs*) державних банків мають бути офіційно погоджені акціонером та затверджені Радою фінансової стабільності (РФС) та НБУ; прийняття змін до Закону про банківську діяльність, підготовлених за співпраці з фахівцями МВФ та Світового банку з метою усунення прогалин щодо ефективної практики корпоративного управління відповідно до Базельських принципів корпоративного управління для банків 2015 року; запровадження нової структури (з належним графіком впровадження) та буферів капіталу, надати НБУ юридичних повноважень щодо виставлення вимог щодо нормативів достатності капіталу та ліквідності, виходячи з профілю ризику банку, посилення вимог щодо ліцензування та акціонерів; внесення змін до Закону про ФГВФО та інших законів з метою удосконалення механізму ліквідації банків та повернення активів [2].

Окремо зупинимося на державних банках. Кабмін на засіданні 2 вересня 2020 р. схвалив запропонований Мінфіном варіант Стратегії реформування державного банківського сектору «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи)» [3]. Згідно з вказаним документом, мета держави – зменшити частку ринку державних банків до 25% до 2025 року шляхом продажу мажоритарних пакетів акцій іноземним та місцевим стратегічним інвесторам, МФО, а також за допомогою здійснення первинного розміщення акцій.

Країни з розвинутим банківським ринком мають частку ринку банків державного сектору менше ніж 30% (наприклад, країни Західної Європи, такі як Великобританія, Франція, Іспанія, Італія, Португалія).

Держава очікує, що банки державного сектору розпочнуть переговори з фінансовими радниками для визначення дорожньої карти та стратегії продажу для досягнення зниження частки держави до грудня 2021 р. і вже досягла певного прогресу у сприянні успішного продажу державної частки за кількома напрямками:

- АБ «УКРГАЗБАНК». Міжнародна фінансова корпорація, як структура Світового банку, схвалила надання позики банку, яка буде конвертована в додатковий капітал банку.

- АТ «Ощадбанк». Створюються всі необхідні передумови для забезпечення входження МФО у капітал Ощадбанку до кінця 2020 р. Ці умови включають декілька факторів, таких як позбавлення державної гарантії вкладів Ощадбанку та приєднання до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (жовтень 2020 р.). Очікується, що участь МФО у капіталі Ощадбанку призведе до мажоритарної або повної приватизації банку до кінця 2025 р. [3].

- АТ КБ «ПриватБанк». Держава має на меті вийти з капіталу банку.

- АТ «Укрексімбанк». Для Укрексімбанку держава прагне знайти міноритарного інвестора на 5-річному горизонті з потенційною приватизацією в довгостроковій перспективі.

- Для усіх банків державного сектору держава забезпечить необхідний достатній рівень капіталу. Водночас, ці банки мають розробити кодекс етики та підготувати детальні плани щодо виходу держави з капіталу банків відповідно до цих Зasad та забезпечити подальший контроль їх виконання [3].

Окремим пунктом Уряд позначив у Стратегії, що держава поступово змінюватиме облігації, якими здійснювалася докапіталізація держбанків, на стандартні ринкові держоблігації, а будь-яку подальшу докапіталізацію здійснюватимуть за допомогою стандартних ринкових держоблігацій [4].

Під час розроблення нових стратегічних документів слід зважати на головні аспекти реальної картини співпраці з МФО, дотримуючись національних інтересів у сфері підтримання відповідного рівня фінансової безпеки банківського сектору. Водночас варто об'єктивно оцінювати ситуацію, забезпечувати режим максимального сприяння для вжиття взаємовигідних заходів за участю міжнародних партнерів.

Як бачимо, стратегічні напрями розвитку співпраці банків з МФО в Україні потребують удосконалення процесу формування й реалізації зовнішньої політики, адекватного аналізу партнерських відносин й окреслення пріоритетних векторів співробітництва з надійними партнерами – як державами, так і МФО. Таке стратегічне партнерство передбачає взаємодію, якій передують об'єднання зусиль

країн-партнерів задля досягнення цілей у пріоритетних сферах співпраці в середньо- та довгостроковому періодах з метою забезпечення стрімкого поступу держави у банківський сектор.

Список використаних джерел:

1. Policy Action for a Healthy Global Economy. URL: <https://blogs.imf.org/2020/03/16/policy-action-for-a-healthy-global-economy/>.
2. Додаток І. Меморандум про економічну та фінансову політику від 02 червня 2020 року. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files>.
3. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи). URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/SOB%20Strategy.pdf>
4. Уряд планує приватизацію кожного з держбанків. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/685164.html>.

УДК 331.101.3

### ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕОРІЙ МОТИВАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

*МАСЛАК В. П.,*  
здобувач ОС «Магістр»,  
кафедри управління персоналом  
та економіки підприємства  
*Науковий керівник: КОРНІЛОВА О. В.,*  
кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри управління персоналом  
та економіки підприємства,  
*Донецький державний університет управління*

В умовах трансформації механізмів і методів господарювання, перед підприємствами встає необхідність працювати по-новому, опановуючи нові типи економічної поведінки, нові моделі мотивації персоналу. У зв'язку з цим, зростає значення внеску кожного працівника в кінцеві результати діяльності підприємства, можливість його виміру та отримання відповідної винагороди.

Основні аспекти мотивації праці розглянуто в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як О. Амоша, С. Бандур, Д. Богиня, І. Бондар, О. Власюк, І. Гнибіденко, О. Грішнова, Б. Данилишин, А. Колот, Б. Генкін, В. Костаков, О. Панкратов, Л. Чижова, Н. Шаталова та інші.

У працях зазначених учених, з різних точок зору, досліджено теоретичні й практичні питання щодо ефективного управління персоналом. Але, незважаючи на це, більшість вітчизняних підприємств на сьогодні мають неефективну систему мотивації персоналу. Питання розробки та впровадження дієвої мотивації необхідно вирішувати, враховуючи специфіку діяльності кожного господарюючого суб'єкта. При розв'язанні цієї проблеми доцільним є урахування вітчизняного та зарубіжного досвіду [1].



При побудові мотивації на підприємстві слід опиратися на потреби працівників. В якості домінуючих можуть виступити потреби в їжі, житлі, у творчості, досягненні успіхів та інші.

Поліпшення умов праці – найгостріша проблема сьогодення. На етапі переходу до постіндустріального суспільства зростає значущість умов праці, як однієї з найважливіших потреб людини. Новий рівень соціальної зрілості індивіда гальмують несприятливі умови трудового середовища. Умови праці, виступаючи не тільки потребою, але і мотивом, що спонукує працювати з певною віддачею, можуть бути одночасно і фактором, і наслідком мотивації праці.

Також, не слід забувати про те, що всі люди за своєю природою різні, а, отже, неоднакові і їхні погляди щодо влади, визнання, успіху, відповідальності, просування по службі, фінансової винагороди. Необхідного рівня результативності праці можна досягти, використовуючи різні системи мотивації.

Мотиваційна теорія потреб А. Маслоу має вигляд піраміди, де потреби розташовані за ієрархією від первинних потреб нижчого рівня (фізіологічних та безпеки) до вторинних потреб більш високого рівня (причетності та самовираження). Згідно з пірамідою потреб А. Маслоу, рух від потреби до потреби відбувається тільки знизу вгору.

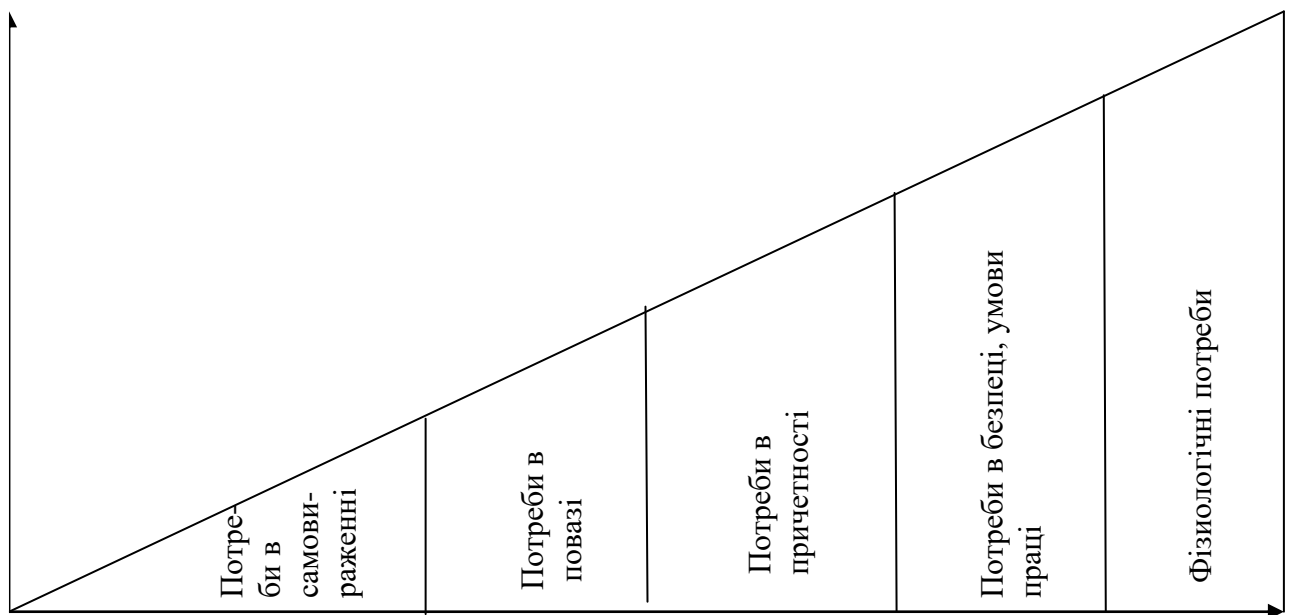


Рис. 1. Трансформація потреб по А. Маслоу

На сьогодні типова система мотивації організації являє собою практично повне задоволення основних потреб за рахунок стабільності роботи і заробітку, також задовольняється потреба і в причетності. Як видно з рис. 1, задоволення потреб проходить в одній площині тобто не існує ієрархії потреб. У більшості сучасних підприємств найманий працівник «продає свою здатність до праці і особистий час» за задоволення більшою мірою перших трьох потреб.

А між тим, більше успішними є ті компанії, які побачили, що класична система потреб вимагає трансформації підходу щодо їх задоволення і скористалися

концепцією паралельного мотивування. Паралельне мотивування це мотивування відразу за всіма мотивами одночасно для задоволення всіх категорій потреб.

Таким чином, у своїй діяльності, підприємствам слід використовувати різні теорії мотивації персоналу та адаптувати їх відповідно до сучасних умов діяльності підприємств на ринку.

Список використаних джерел:

1. Семикіна М. В. Мотивація конкурентоспроможної праці: теорія та практика регулювання: монографія. Кіровоград: Пік, 2003. 426 с.
2. Устіловська А. С. Мотивація персоналу як один з основних інструментів успішного управління персоналом. «Молодий вчений», № 4.4 (44.4) квітень, 2017 р. С. 112–115.

УДК 331.101.386

### **МОРАЛЬНЕ СТИМУЛЮВАННЯ, ЯК ДОДАТКОВЕ ЗАОХОЧЕННЯ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ**

*СЕМЕНЕНКО Д. О.,  
здобувач ОС «Магістр»,  
кафедри управління персоналом  
та економіки підприємства  
Науковий керівник: КОРНІЛОВА О. В.,  
кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри управління персоналом  
та економіки підприємства  
Донецький державний університет управління*

Проблема мотивації набирає значущості з розвитком соціально-економічних відносин. Персонал є найскладнішим та специфічним видом ресурсів, що використовує підприємство у своїй діяльності. Ефективність діяльності підприємства у великій мірі залежить від ефективності праці персоналу. Через зацікавленість працівника у роботі, можна домогтися зростання економічних показників діяльності підприємства.

В свою чергу, підприємство реалізує свій потенціал до економічного зростання лише за умов ефективної мотивації. Стимулювання праці реалізується на основі дієвої мотивації персоналу [1].

Питанням ефективного стимулювання праці на підприємстві присвятили свої наукові роботи, як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Серед них: А. Афонін, В. Абрамов, Д. Богиня, А. Грішнова, Г. Дмитренко, М. Дороніна, А. Єськов, І. Завадський, М. Карлін, А. Колот, О. Віханський, Н. Любомудрова, В. Сладкевич, К. Альдефер, В. Врум, Ф. Герцберг, О. Кузьмін, Д. Мак-Грегор, Д. Мак-Клелланд, А. Маслоу, Е. Мейо, М. Мескон, Р. Оуен, та інші.

Поняття «стимулювання праці» охоплює всі напрямки, що використовуються в управлінні, методи мотивації, впливу, винагороди, зокрема адміністративні, економічні (матеріальні), соціально-регулятивні.

Стимулювання може бути матеріальним та нематеріальним. Існує декілька видів нематеріального стимулювання: моральне заохочення; просування по службі; присвоєння титулу або звання; отримання вільного графіка виходу на роботу.

Серед форм здійснення морального стимулювання можна виділити такі, як:

- стимулювання у формі особистого визнання, яке найчастіше виявляється з боку керівництва компанії. У даному випадку мова йде про те, що в доповідях вищому керівництву особливо відзначаються працівники, або вони отримують право особисто представити результати власної роботи або колективного проєкту особисто керівнику компанії та значущим для неї клієнтам. Таким працівникам гарантується право підпису в документах, у розробці яких вони брали участь. Також працівники отримують нагоди з пригоди свят та ювілейних дат персонально;

- стимулювання у формі публічного визнання частіше виражається в широкому поширенні інформації про досягнення працівників у корпоративних газетах, що випускаються організаціями, або на спеціальних стендах («дошках пошани»). Практикується публічне нагородження працівників, які особливо відзначилися, спеціальними значками, грамотами, внесення їх імен в спеціальні книги історії компанії, демонстративних шанувань за зовнішні і внутрішні професійні досягнення (конкурси майстерності, отримання сертифікатів якості, наукового ступеня). Іноді публічне визнання супроводжується преміями, цінними та подарунками [2];

- стимулювання відповідальних виконавців вільним часом та можливістю працювати не тільки в офісі, а й любому іншому місці.

З більшості мотиваторів, що спонукають людину до праці є потреба в причетності до спільної праці та її результатів та задоволення своїх інтересів у самоствердженні. Усвідомлена потреба перетворюється у свідому мету, що визначає поведінку працівника, його трудову активність. Хоча праця в Україні на сьогоднішній день розглядається, в основному, лише як засіб заробітку, можна припустити, що потреба в грошах буде зростати до певної межі, що залежить від рівня розвинутої соціально-економічних відносин та принципу розподілу ВВП.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів, підприємства мають шанс підсилити мотивацію персоналу саме за рахунок нематеріального стимулювання працівників.

Отже, головним завданням керівництва будь-якого підприємства, або організації повинно стати створення на ньому ефективного мотиваційного механізму, який базується як на матеріальних, так і нематеріальних стимулах до високоефективної праці.

#### Список використаних джерел:

1. Васюта В. Б., Бульбаха Л. І. Мотивація праці персоналу на підприємстві в сучасних умовах господарства. 2016р. 432 с.
2. Литзинюк А. А. Мотивація і стимулювання трудової діяльності. URL:[https://stud.com.ua/34677/menedzhment/motivatsiya\\_i\\_stimulyuvannya\\_trudovoyi\\_diyalnosti](https://stud.com.ua/34677/menedzhment/motivatsiya_i_stimulyuvannya_trudovoyi_diyalnosti).

УДК 331.101.4

**СТИМУЛЮВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ  
ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА**

*ЗУБАРЕВА І. Є.,*

здобувач ОС «Магістр»,  
кафедри управління персоналом  
та економіки підприємства

*Науковий керівник: КОРНІЛОВА О. В.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри управління персоналом  
та економіки підприємства

*Донецький державний університет управління*

У ринкових умовах поширення індустрії послуг в організації харчування є найбільш розвинутим в Україні та в усьому світі. Саме постійний розвиток підприємств ресторанного господарства та якості їх послуг є свідченням зростання гідного рівня життя в країні. Сьогодні підприємства ресторанного господарства все більше уваги приділяють відстеженню та аналізу якості послуг обслуговуючого персоналу. На всіх етапах розвитку підприємств ресторанного господарства слід проводити дослідження впливу факторів на підвищення якості праці обслуговуючого персоналу.

Питанням управління якістю приділено увагу в роботах зарубіжних учених Джон Р. Уокера, Р. Форда, К. Ісікави, М. Штурмана, Дж. Аутри. Із сучасних українських науковців проблеми якості праці досліджували А. М. Расулова, Л. В. Фролова, В. Г. Топольник, Д. В. Нагернюк, Г. Т. П'ятницька та ін.

Якість обслуговування відіграє значну роль в підвищенні іміджу та конкурентоспроможності будь-якого підприємства ресторанного господарства. Якість обслуговування в кафе, ресторані повинна відповідати вимогам його відвідувачів, як постійним так і потенціальним. Саме обслуговуючий персонал, з яким спілкуються відвідувачі, створює той рівень обслуговування який може приваблювати більше відвідувачів, в порівнянні з підприємствами-конкурентами [1].

До групи обслуговуючого персоналу відносять: адміністратора (метрдоителя), офіціантів (III, IV, V розрядів), барменів, баристів, швейцарів, гардеробників [2].

Набір якостей обслуговуючого персоналу ресторанного господарства слід досліджувати з урахуванням задач, які виконуються згідно посади, що займає працівник. Так, наприклад, відносно ключових характеристик якості праці обслуговуючого персоналу, як офіціант, слід використовувати такі показники, як швидкість обслуговування, уважність, точний і швидкий розрахунок з відвідувачами та ін.

Основними характеристиками якості праці працівника обслуговуючого персоналу є:

- рівень професійної підготовки і кваліфікації;
- знання і дотримання професійної етики поведінки;
- знання нормативних і керівних документів, що стосуються професійної діяльності.

- знання і дотримання посадових інструкцій і правил внутрішнього розпорядку підприємства;
- дотримання вимог санітарії, правил особистої гігієни і гігієни робочого місця;
- знання і дотримання заходів пожежної безпеки, правил охорони праці і техніки безпеки;
- володіння загальною культурою, дотримання професійної етики в процесі обслуговування споживачів;
- знання вимог нормативних документів на продукцію і послуги громадського харчування.

Офіціант має володіти такими якісними характеристиками: вміння слухати і чути, не нав'язуючи свої рішення, люб'язність, знання психології, доброзичливість, чемність, відмінне знання меню і технології приготування страв та напоїв, ввічливість, комунікабельність, акуратність, наявність почуття власної гідності, вміння контролювати свої емоції, здатність подати себе, витриманість тощо. Офіціант повинен знати все меню, всі страви, пропоновані гостям. Основою трудової діяльності офіціанта є спілкування з відвідувачами. Офіціант повинен усвідомлювати, що його праця потрібна людям і, що його професія цінується в суспільстві, адже він є важливою частиною всього складного ланцюга від приготування страв до подачі їх відвідувачам.

Таким чином, якість обслуговуючого персоналу ресторанів визначається як набір його професійних та особистісних компетенцій та залученим досвідом.

#### Список використаних джерел:

1. Расулова А. М. Роль персоналу в забезпеченні конкурентоспроможності ресторану. *Вісник ДонДУЕТ. Серія Економічні науки.* 2004. № 3 (23). С. 174–180.
2. Фролова Л. В., Дибок В. Д. Проектування системи управління якістю обслуговуючого персоналу підприємств ресторанного господарства. *Mechanism of Economic Regulation.* 2014. № 3. С.63–71.

УДК 336.719

### **РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

*БІЛІНЕЦЬ О. В.,  
здобувач ОС «Магістр»  
Науковий керівник: ЛИНЕНКО А. В.,  
кандидат економічних наук, доцент,  
Запорізький національний університет*

Різні рейтингові оцінки банків є чіткими індикаторами, що характеризують надійність фінансових установ, довіру до них і перспективи їхнього розвитку. Втім залишається відкритим питання правильного вибору з-поміж різноманітних рейтингів відкритого доступу, що оприлюднюються рейтинговими агентствами й не лише. Рейтингування має проводитися регуляторами, зокрема Національним

банком України чи Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, або ж уповноваженими рейтинговими агентствами і визнаними міжнародними рейтинговими агентствами, що забезпечуватиме високу вірогідність рейтингових оцінок банків України. Лише такі об'єктивні рейтинги можуть бути інструментом банківського регулювання, справляти стимулюючий вплив на діяльність банків, створюючи сприятливі умови для розвитку «здорової» банківської системи, а також сталого економічного зростання держави.

Рейтингування є діяльністю з надання професійних послуг на фінансовому ринку, спрямованою на визначення кредитоспроможності об'єкта рейтингового оцінювання, що може бути проведена рейтинговим агентством. На офіційному сайті Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку визначено всього 3 визнаних міжнародних рейтингових агентства (Standard and Poor's, Moody's Investors Service, Fitch Ratings) і 5 уповноважених агентств, а саме: ТОВ «Рейтингове агентство «СТАНДАРТ-РЕЙТИНГ», ТОВ «Кредит-Рейтинг», ТОВ «РЕЙТИНГОВЕ АГЕНТСТВО «ЕКСПЕРТ-РЕЙТИНГ», ТОВ «РЮРІК», ТОВ «Рейтингове агентство «ІВІ – Рейтинг») [1]. Оцінкам цих агентств можна довіряти, проте їх також бажано порівнювати й робити висновки за результатами зіставлення декількох рейтингів банку.

На думку У. Я. Грудзевич, характерною ознакою методик оцінки діяльності банків усіх рейтингових агентств є використання таких показників, як якість активів, достатність капіталу, ліквідність, прибутковість і ризику. Таким чином практично всі рейтингові агентства використовують ті самі показники, що і Національний банк України при оцінці фінансового стану банків за системою CAMELSO [2, с. 111].

Національним банком України розроблено порядок комплексної рейтингової оцінки банку за системою CAMELSO за результатами інспекційної перевірки, що здійснено з метою унормування процедур і критеріїв визначення рейтингових оцінок за складовими рейтингової системи.

Основою рейтингової системи є оцінка ризиків, притаманних діяльності банків, і визначення рейтингових оцінок за такими компонентами:

- капітал (С);
- якість активів (А);
- менеджмент і корпоративне управління (М);
- надходження (Е);
- ліквідність (L);
- чутливість до ринкових ризиків (S);
- операційний ризик (О).

Комплексна рейтингова оцінка визначається для кожного банку відповідно до рейтингових оцінок, визначених за компонентами, зазначеними вище [3].

За рейтинговою системою передбачається встановлення кожного банку цифрової рейтингової оцінки за сімома компонентами. Комплексна рейтингова оцінка визначається на підставі рейтингових оцінок за кожним із цих компонентів. Кожен компонент рейтингової системи оцінюється за чотирибальною шкалою, де оцінка «1» є найвищою, а «4» – найнижчою. Комплексна рейтингова оцінка також визначається за чотирибальною шкалою.

Комплексна рейтингова оцінка «1» свідчить про те, що банк є надійним за всіма показниками, спроможним протистояти більшості економічних спадів (крім

надзвичайних), вважається стабільним і таким, що має кваліфіковане керівництво.

Комплексна рейтингова оцінка «2» свідчить про те, що банк має недоліки в роботі, і якщо ці недоліки не будуть усунені, то вони можуть призвести до значних проблем, пов'язаних із платоспроможністю та ліквідністю.

Комплексна рейтингова оцінка «3» свідчить про те, що банк має суттєві недоліки в роботі, загальна платоспроможність банку під загрозою. Така комплексна рейтингова оцінка свідчить про те, що потрібні негайні конкретні дії служби банківського нагляду.

Комплексна рейтингова оцінка «4» свідчить про те, що ліквідність і платоспроможність банку незадовільні, банк потребує спеціальних оздоровчих заходів та негайних конкретних дій служби банківського нагляду.

Рейтингова оцінка банку є власністю Національного банку України і, на жаль, конфіденційною інформацією, призначеною виключно для внутрішнього використання, тож вона не підлягає опублікуванню в засобах масової інформації. В цьому контексті Т. Г. Савченко й А. В. Джолос слушно зауважили, що рейтингова методологія оцінювання українських банків потребує подальшого дослідження для розроблення публічної комплексної системи оцінювання банків України [4, с. 1351].

Надійні банківські рейтинги усувають інформаційну асиметрію на фінансовому ринку, що дає змогу різним економічним агентам ухвалювати оптимальні рішення, які мінімізують ризик виникнення фінансових «бульбашок» у переоцінених секторах економіки, а це стабілізує всю макроекономічну систему [5, с. 218].

Варто зазначити, що рейтинг є своєрідним індикатором стану банківської установи, може застосовуватися як універсальний інструмент створення і підтримки позитивного іміджу та ділової репутації банку, а також вважається необхідною передумовою транспарентності фінансового ринку й підвищення інвестиційної привабливості економіки [6, с. 294].

Рейтингове оцінювання банків України надає регулятору необхідну інформацію для заходів впливу з метою забезпечення фінансової стабільності банківської системи. Система рейтингових оцінок банківської діяльності CAMELSO має стати доступною для клієнтів банків України. Крім того, для об'єктивної оцінки стану та перспектив банку необхідно порівнювати декілька рейтингів від визнаних міжнародних, а також уповноважених рейтингових агентств, що сприятиме прозорості банківського бізнесу, справлятиме стимулюючий вплив на окремі банки та забезпечуватиме передумови для сталого економічного розвитку в стратегічній перспективі.

#### Список використаних джерел:

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Рейтингові агентства. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/register/litsenzuvannia-ta-reestratsiia/reitynhovi-ahentstva>.
2. Грудзевич У. Я. Оцінка банків національними рейтинговими агентствами. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Львів, 2017. Вип. 2 (124). С. 108–113.
3. Про схвалення процедур інспектування: Рішення Правління Національного банку України від 01.11.2016 р. № 393-рш. URL:

[https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/law/01112016\\_393-rsh.pdf?v=4](https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/01112016_393-rsh.pdf?v=4).

4. Джолос А. В., Савченко Т. Г. Публічна система рейтингової оцінки банків України: призначення та інформаційна модель. *Економіка та суспільство*. Мукачеве, 2017. №13. С. 1347–1352.

5. Миронов Ю. Б. Стабілізація національної економіки на основі банківського рейтингування в умовах макроекономічної нестабільності: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2016. 242 с.

6. Лавров Р., Кравченко А. Рейтингування банків як індикатор їхньої успішності на фінансовому ринку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. Чернігів, 2019. № 3 (19). С. 294–304.

УДК 338.124.2

### АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

ЯЦУК Г. М.,  
здобувач ОС «Бакалавр»  
Науковий керівник: ТАРАСЕНКО О. В.,  
кандидат економічних наук,  
Донецький державний університет управління

Особливість нової кризи в умовах пандемії – це те, що вона створює безпрецедентну невизначеність, руйнує цілі сектори економіки, змінює ланцюги виробництва та скорочує робочі місця, призводячи до безробіття. Це дуже важливо, як для країни, так і для світу, бо від цих складових залежить подальше життя людей.

Ціль даного дослідження полягає в тому, щоб визначити як пандемія COVID-19 впливає на економічний розвиток України.

Динаміка ВВП, який є сукупною вартістю всього виробленого на певній території за певний проміжок часу, є основним показником економічного розвитку країни.

Те, що світова криза в поточних умовах передбачає введення карантину і зупинку виробництва в різних країнах світу, що передбачає руйнування виробничих ланцюжків. Україна в цьому питанні не так залежна, оскільки, на жаль, економіка країни виробляє не так багато продукції обробної промисловості. У минулому країна програла конкуренцію в цьому плані. Однак припинення виробництв в інших країнах дає шанс для українських виробників по завоюванню нових ринків.

Оцінки негативного впливу карантинних обмежень на українську економіку коливаються у межах від 6% за прогнозом НБУ[1] до 8,2% за оцінкою МВФ [2].

Головними драйверами змін ВВП України є промислове виробництво, особливо гірничо-металургійний комплекс та сільське господарство.

Падіння промислового виробництва за півріччя склало понад 12% [3]. Втрат зазнали майже усі галузі за виключенням фармацевтичної, яка на тлі ажіотажного попиту на ліки та антисептики спромоглася на зростання. Найбільш глибокий спад виробництва зазнали галузі, що виробляють товари інвестиційного призначення та хімічна промисловість через падіння попиту на добрива з сільського господарства.



Додаткових труднощів зазнали експортно-орієнтовані галузі. До скорочення попиту і падіння цін на світових ринках додалося посилення протекціоністських заходів з боку традиційних країн-імпортерів української продукції. Зокрема у металургійному комплексі зафіксовано падіння виробництва сталі на 7,6%, прокату на 4,7%, а трубної продукції майже на 30% у порівнянні з 2019 роком [4].

Що стосується сільського господарства, а ця галузь економіки навряд чи сильно постраждає від введення карантину. Адже польові роботи не передбачають масового скупчення людей, і навіть в умовах загального карантину сільське господарство продовжить свою роботу. Однак, внаслідок скорочення доходів населення як в Україні, так і в країнах, у які здійснюються експортні поставки української сільськогосподарської продукції, можна прогнозувати падіння цін та скорочення доходів галузі.

Через закриття внутрішніх та міжнародних пасажирських перевезень та зменшення обсягів торгівлі товарами у транспортному секторі, передбачається скорочення обсягів надання послуг на 10-15% порівняно з 2019 роком [5]. Особливих труднощів зазнає галузь міжміських пасажирських перевезень. Лідером падіння стали авіаційні перевезення, які втратили майже 70% у порівнянні з попереднім роком [6].

Банківський сектор зустрів кризу, яка викликана пандемією з показниками достатності капіталу, які значно перевищують мінімально допустимий рівень, отже надлишки капіталу можуть бути спрямовані на підтримання стабільності банківської системи. Відбувається певне скорочення як строкових депозитів, так і кредитів, що відбиває погіршення доходів населення та інвестиційного попиту бізнесу, що може перетворитися на проблему, якщо тривалість дії карантинних обмежень буде занадто великою.

У сфері зайнятості відбулося зростання зареєстрованих безробітних у 1,8 разів. За оцінками Торгово-промислової палати України, рівень безробіття становить 13,7-15,4%. Це найвищий показник за останній 15 років [7].

Через спад економіки під загрозою опинилися малий і середній бізнес. Багатьом підприємцям та виробникам через неспроможність кредитування важко протриматися більше декількох місяців. Зрозуміло, що найбільше від карантину в Україні потерпають бізнеси зі сфери послуг: готелі, спорт-клуби та спа-салони тощо. Найскладніше і «міським» бізнесам, які надавали послуги з оренди суконь на церемонії, проводили івенти, офлайн-навчання, а також розважальним центрам та креативним просторам. Виграють сервіси доставки, онлайн-платформи будь-якого напрямку, продавці контенту, постачальники і продавці товарів першої необхідності, індивідуальні коучери-викладачі всіх напрямків.

Аналіз впливу пандемії, дозволяє дістатися висновку про те, що Україна – як країна, що є елементом глобальної економіки залежить від зовнішніх чинників, а саме від динаміки глобального економічного розвитку та попиту та формату карантинних та протекціоністських заходів які будуть застосовувати уряди різних країн. Наслідками карантинних обмежень є падіння ВВП; зростання безробіття, безповоротна втрата доходів та банкрутство окремих підприємств малого і середнього бізнесу; розрив ланцюжків постачання та призупинення виробництва; скасування замовлень на промислові товари, відмова від інвестицій та укладення нових угод.

Список використаних джерел:

1. НБУ може погіршити прогноз падіння ВВП на 2020 рік мінімум до 6% - банкіри. *Економічна правда*: URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/21/663191/>.
2. МВФ погіршив прогноз падіння ВВП України в 2020 році – Ліга. URL: <https://ua-news.liga.net/economics/news/mvfpogirshiv-prognoz-padinnya-vvp-ukraini-v-2020-rotsi>.
3. Денков Д., Каракуц А., Щедрін Ю. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. Київ. «Центр прикладних досліджень», 2020, 56 с.
4. Підсумки роботи ГМК України за I півріччя 2020 р. URL: <http://www.ukrmetprom.org/pidsumki-roboti-gmkukraini-za-i-pivri>.
5. Коронавірус vs бізнес: як переживає карантин транспортна галузь. URL: <https://mind.ua/openmind/20210689-koronavirus-vs-biznes-yak-perezhivae-karantin-transportna-galuz>.
6. Державна авіаційна служба України. Оперативна інформація. URL: <https://avia.gov.ua/pronas/statistika/operativna-informatsiya/>.
7. Державний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/>.

УДК 658.14

## УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*ГОЛУБЕЦЬ І. Є.,*

*здобувач ОС «Бакалавр»*

*Науковий керівник: СИВОЛАП Л. А.,*

*кандидат економічних наук, доцент,*

*Донецький державний університет управління*

Управління розвитком інвестиційної діяльності в сучасних умовах – це найважливіша складова в загальній системі управління підприємством. Ефективна інвестиційна діяльність суб'єкта господарювання здатна забезпечити міцний фундамент для економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності підприємства, а також рівня його прибутковості в довгостроковій перспективі.

Методологічним аспектам управління розвитком інвестиційної діяльності підприємств присвячені роботи провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів М. Білика, І. Бланк, В. Гриньової, В. Грідасова, О. Данілова, С. Кривченко, Я. Крупки, Г. Куліша, Т. Майорової, М. Назарова, А. Пересади, П. Рогожина, В. Федоренко, Л. Червоної, В. Шевчука, Д. Тобіна, Дж. А. Бейлі, П. Друкера, В. Шарпа та ін.

В умовах фінансової нестабільності та кризового стану економіки України надзвичайно важливого значення набуває активізація інвестиційної діяльності, оскільки без цього неможливо здійснювати прогресивні структурні зрушення в економіці, інноваційне оновлення її реального сектора, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави [1, с. 32–35].

Досягнення високих показників ефективності діяльності підприємства можливе лише за умови реалізації інвестиційної діяльності, спрямованої на інноваційне відтворення [2].

ДП «Маріупольський морський торговельний порт» входить у п'ятірку провідних портів України по своєму економічному розвитку, але враховуючи складну політичну і економічну ситуацію на сході України порт втратив значні обсяги вантажообігу [3].

Портом надається повний комплекс послуг, пов'язаних із вантажопереробкою. Основними напрямками діяльності порту є:

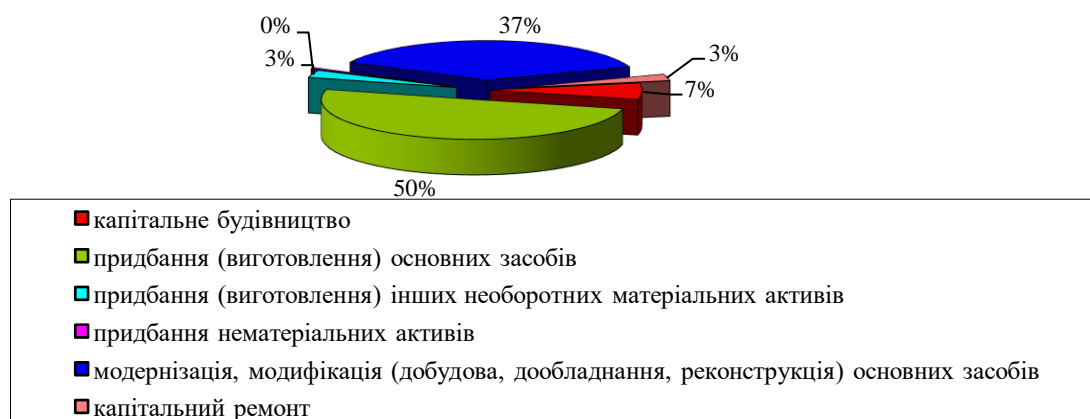
- організація та виконання вантажно-розвантажувальних робіт;
- надання транспортно-експедиторських та інших послуг;
- надання послуг з перевезення вантажів залізничним транспортом;
- зберігання вантажів та здійснення складських операцій з вантажами[3].

Структура інвестиційного портфеля ДП «Маріупольський морський торговельний порт» за період з 2018 року по 2020 рік представлена за допомогою рис. 1.

2018 рік



2019 рік



2020 рік

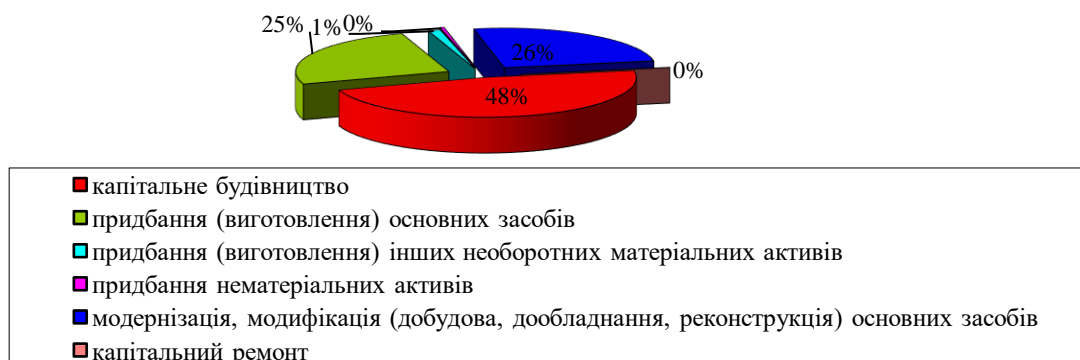


Рис. 1. Структура інвестиційного портфеля ДП «ММТП», % [3]

За аналізований період структура інвестиційного портфеля ДП «Маріупольський морський торговельний порт» змінилася таким чином: частка обсягів інвестицій за статтею «Капітальне будівництво» зросла з 4% до 49%; частка обсягів інвестицій за статтею «Придбання (виготовлення) основних засобів» зменшилась з 44% до 25%; частка обсягів інвестицій за статтею «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів» зменшилась з 4% до 1%; частка обсягів інвестицій за статтею «Придбання нематеріальних активів» знизилась з 2% до 1%; частка обсягів інвестицій за статтею «Модернізація, модифікація (добудова, дообладнання, реконструкція) основних засобів» знизилась з 43% до 25%; інвестиції за статтею «Капітальний ремонт ДП «ММТП»» на 2020 рік не були заплановані, а у 2018 році склали 3%. Із загального об'єму фінансування інвестицій портом у розмірі 437,5 млн грн без урахування ПДВ, виконання будівельно-монтажних робіт по проєкту «Будівництво зернового терміналу на території ДП «ММТП» складає 42% [3].

Успішний розвиток підприємства залежить від ефективної реалізації інвестиційної стратегії, яку потрібно обирати враховуючи поточний стан підприємства, його діючу технічну, технологічну та фінансову базу, особливості здійснюваної фінансово-господарської діяльності. Обрана інвестиційна стратегія повинна бути узгоджена з фінансовими ресурсами, що планується спрямувати на інвестиції; з результатами і реальними витратами на їх впровадження; з визначеністю по термінах виконання; з загальноекономічними умовами оточуючого середовища. Виходячи з цього, буде доцільним для ДП «ММТП» впровадити інвестиційний проєкт, що надасть підприємству конкурентних переваг перед іншими портами та дозволить підвищити прибутковість і поліпшити його техніко-економічні показники.

Список використаних джерел:

1. Романова Т. В. Напрямки підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. № 11. 2014.
2. Акуленко В. Л. Аналіз теоретичних підходів до управління інвестиційною діяльністю підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2012. № 3. С. 66–73.

3. ДП Маріупольський МТП ПЗ до ФП на 2020.docx URL:  
<http://mtu.gov.ua>.

УДК 638.5:005.3

### **УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ**

*МАЙШИМАЗ К. Є.,  
здобувач ОС «Бакалавр»  
Науковий керівник: СИВОЛАП Л. А.,  
кандидат економічних наук, доцент,  
Донецький державний університет управління*

Механізм антикризового управління є складною системою, орієнтованою на запобігання кризам та усунення впливу середовища, що дозволяє зберегти конкурентні переваги підприємства завдяки власним ресурсам. Створений на підприємстві механізм антикризового управління – це складна система аналізу та оцінки загроз, протидії, локалізації та усунення кризових явищ створену на основі стратегічного, маркетингового і фінансового управління.

Основною метою антикризового управління підприємством є розробка та реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності та забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства для виходу з кризового стану. Основними завданнями антикризової політики на мікрорівні є: 1) оперативне виявлення ознак кризового стану; 2) недопущення банкрутства підприємства, 3) локалізація кризових явищ, 4) фінансова стабілізація підприємства, 5) запобігання повторенню кризи [1, с. 201].

Конкретний зміст управлінських заходів залежить від глибини фінансової кризи. З цих позицій антикризове фінансове управління може становити: 1) систему профілактичних заходів, спрямованих на попередження фінансової кризи, 2) систему конструктивних та дійових заходів, спрямованих на виведення підприємства з фінансової кризи [1, с. 203].

Основними завданнями антикризового управління підприємством є: 1) забезпечення росту чистого грошового потоку підприємства, зниження загальної суми фінансових зобов'язань, 2) зниження рівня поточних витрат та зниження рівня фінансових ризиків [2, с. 14].

Вибір конкретних механізмів фінансової стабілізації підприємства повинен бути направленим на поетапне вирішення наступних задач: 1) усунення неплатоспроможності підприємства, відновлення фінансової стійкості, 2) забезпечення стійкого росту підприємства в довгостроковому періоді [3].

Процес антикризового управління підприємством включає наступні етапи: 1) здійснення постійної діагностики фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення симптомів фінансової кризи, 2) розроблення системи профілактичних заходів щодо запобігання фінансовій кризі в ході здійснення діагностики фінансового стану підприємства, 3) ідентифікація параметрів фінансової кризи в разі діагностування її настання, 4) вибір механізмів фінансової стабілізації підприємства, адекватних масштабам його кризового фінансового стану, 5) розроблення і реалізація комплексної програми виведення підприємства з

фінансової кризи, 6) контроль за реалізацією програми виведення підприємства з фінансової кризи, 7) розроблення і реалізація заходів щодо усунення підприємством негативних наслідків фінансової кризи [3].

Процес антикризового управління складається з відособлених, але тісно взаємопов'язаних частин – функцій.

У загальному вигляді взаємозв'язок цих функцій у процесі антикризового управління фінансовими ресурсами підприємства можна визначити такою схемою (рис. 1).



Рис. 1. Загальна схема антикризового управління фінансовими ресурсами на підприємстві  
*розроблено на основі 3, 4.*

Зазначимо основні функціональні та методологічні особливості антикризового менеджменту. Окремі його функції (ланки) за своїм змістом здебільшого збігаються з основними фазами управлінського циклу: 1) діагностика наявних проблем. Досягнення цілей антикризового менеджменту значною мірою залежить від своєчасного виявлення кризи. Це забезпечується завдяки застосуванню інструментарію діагностики банкрутства, механізмів раннього попередження та реагування, інших аналітичних прийомів. 2) загальне формулювання цілей та розроблення антикризової стратегії. Антикризова стратегія визначає основні немонетарні та монетарні цілі змін, що плануються на підприємствах, а також загальні механізми досягнення зазначених цілей (концепція антикризової діяльності). 3) оперативне планування. Ефективність планування забезпечується застосуванням науково обґрунтованих методів прогнозування фінансових показників (експертні, методи екстраполяції тощо); аналізом наявних альтернатив; координацією та збалансуванням планів. Важливим при цьому є підбір найефективнішого каталогу антикризових заходів, який після запровадження

його на підприємстві забезпечував би планомірне досягнення ним визначних цілей. 4) прийняття рішення та реалізація планів. Після затвердження відповідних планів, здійснення санаційного аудиту (у разі необхідності) проводиться робота щодо реалізації антикризових заходів. Прийняття правильних рішень ускладнюється, з одного боку, наявністю багатьох альтернатив у виборі методів залучення фінансових ресурсів та напрямів їх використання, а з іншого – значною кількістю обмежувальних чинників: дефіцит часу, високий рівень ризику. 5) внутрішній та зовнішній контроль. Саме за допомогою контролю можна виявити та подолати негативні процеси та явища, які мають місце у функціонуванні підприємства, саме контроль повинен пояснити походження досліджуваних кризових явищ, вказати на причини їх виникнення, саме він сприяє розробці та прийняттю ефективніших антикризових рішень, коригує поведінку підконтрольного об'єкта, слідкує за здійснення антикризового процесу відповідно до розробленої антикризової програми та підвищенням результативності антикризового впливу. 6) рапортування (рекомендації щодо корекції планів та діяльності). Аналіз відхилень при цьому відображається у формі діаграм, графіків, схем. У звітах поряд із фіксацією відхилень пояснюються їх причини та формуються пропозиції щодо корекції планів чи вдосконалення фінансово-господарської діяльності. Зворотний зв'язок у рамках системи антикризового фінансового управління забезпечується тим, що звітні аналітичні матеріали керівництву підприємства для оперативної корекції антикризових заходів, показників плану санації та відповідних бюджетів [5, 6]. Проведення організаційних заходів щодо здійснення ефективного антикризового управління підприємством, установою, організацією передбачає побудову поетапних структурних схем здійснення загального менеджменту та схем безпосередньої реалізації управління підприємством в період кризи.

#### Список використаних джерел:

1. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навчальний посібник для студентів вузів. К.: Центр учбової літератури, 2012. 303 с.
2. Скібіцька Л. І. Антикризовий менеджмент: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 584 с.
3. Коваленко О. В. Теоретичні і практичні аспекти сучасного антикризового управління промисловим підприємством. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 4(8). С. 34–42.
4. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 568 с.
5. Прокопенко І. Ф., Ганін В. І. Методика і методологія економічного аналізу: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 430 с.
6. Штангрет А. М., Караїм М. М. Антикризове управління фінансовою безпекою підприємства: теоретичні аспекти. *Економічний вісник університету*. 2013. Вип. 20(1). С. 178–182.

УДК 55211:669.013(477.62-2)

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ  
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ**

*СВЯТОЙ М. О.,  
здобувач ОС «Магістр»  
Науковий керівник: СИВОЛАП Л. А.,  
кандидат економічних наук, доцент,  
Донецький державний університет управління*

Враховуючи, що у процесі здійснення виробничо-фінансової діяльності підприємства використовується велика кількість взаємопов'язаних матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, підприємство повинно орієнтуватися на досягнення позитивного фінансового результату та постійно шукати шляхи його збільшення. Управління фінансовими результатами необхідне для своєчасного виявлення та усунення недоліків в розвитку компанії, а також визначення резервів для покращення фінансового стану підприємства і забезпечення його фінансової стійкості.

Забезпечення ефективності фінансового менеджменту на конкретному підприємстві передбачає обґрунтування, формування та реалізацію адекватної моделі управління фінансовими результатами як цілісної системи прогнозування, планування і контролю за процесами формування та розподілу фінансових результатів підприємства в процесі здійснення його фінансово-господарської діяльності.

Питання організації економічного аналізу фінансових результатів в сукупності з оцінкою внутрішніх та зовнішніх факторів для здобуття конкурентних переваг промислового підприємства потребують дослідження, що дозволить забезпечити керівництво компанії повною та своєчасною інформацією для швидкого реагування та прийняття ефективних управлінських рішень.

Щоб підвищити ефективність виробництва, забезпечити розвиток та запобігти банкрутству підприємства обов'язково повинні проводити загальний фінансовий аналіз, ефективно управляти джерелами коштів та розподіляти фінансові ресурси [1].

Основні показники, за якими можна визначити, чи є ефективною діяльність підприємства, є прибуток і рентабельність [2].

В умовах жорсткої конкуренції виживає, як правило, більш ефективне підприємство, яке має більш високе співвідношення прибутку до витрат. В існуючих умовах ринку має місце ситуація, коли, за інших рівних умов, перемає підприємство з найменшими витратами на виробництво продукції або послуг. Динаміку показників чистого доходу і чистого фінансового результату ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ» представлено на рисунку 1.



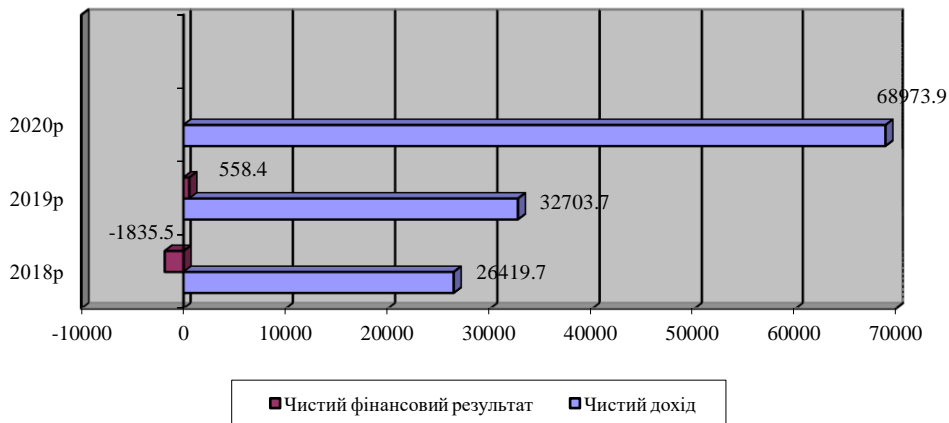


Рис. 1. Динаміка показників фінансового результату ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ», млн грн [3]

Незважаючи на те, що чистий дохід за аналізований період зріс на 42554,2 млн грн, підприємство у 2020 році отримало чистий збиток у розмірі 130,9 млн грн, який менше показника 2018 року на 1704,6 млн грн, але все ж таки свідчить про погіршення становища, так як 2019 рік компанія завершила з прибутком у 558,4 млн грн [3].

Результати аналізу показників рентабельності ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ» представимо у табл. 1 [3].

Таблиця 1

Динаміка показників рентабельності ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ»

Показники	Рекоменд. значення	Період		
		2018р.	2019р.	2020р.
1	2	4	5	6
Валова рентабельність реалізованої продукції, %	>0	-3,85	5,55	4,19
Операційна рентабельність реалізованої продукції, %	>0	-8,37	2,15	0,25
Чиста рентабельність реалізованої продукції, %	>0	-6,95	1,71	-0,19
Рентабельність сукупного капіталу, %	>0	-5,26	0,8	-0,2
Рентабельність власного капіталу, %	>0	-7,6	2,2	-0,5
Чиста рентабельність продукції, %	>0	-6,69	1,81	-0,42
Рентабельність основних засобів, %	>0	-7,06	1,95	-0,49
Рентабельність оборотних активів, %	>0	-9,44	2,0	-0,27
Рентабельність необоротних активів, %	>0	-0,07	1,83	-0,45

За даними таблиці 1, тільки показники валової й операційної рентабельності реалізованої продукції мають позитивні значення, інші свідчать про збитковість діяльності підприємства.

При здійсненні своєї виробничої діяльності ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ»» проводить велику кількість фінансово-господарських операцій і постійно несе

витрати, які пов'язані з їх проведенням. Операційні витрати є основною складовою витрат підприємства, динаміку яких наведемо у таблиці 2 [3].

Таблиця 2

**Операційні витрати ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ» за елементами**

Найменування показника	Період					
	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Матеріальні витрати	24130	80,6	27755	83,3	47830	86,6
Витрати на оплату праці	1080	3,6	1085	3,3	1408	2,5
Відрахування на соціальні заходи	281	0,9	255	0,8	325	0,6
Амортизація	2261	7,5	2525	7,6	2833	5,0
Інші операційні витрати	2198	7,4	1712	5,0	2928	5,3
Разом	29950	100	33332	100	55323	100

Аналіз даних таблиці показує, що протягом досліджуваного періоду показник матеріальних витрат у грошовому виразі зріс на 98,22%, витрат на оплату праці – на 30,4%, відрахувань на соціальні заходи – на 15,7%, амортизації – на 25,3%, інших операційних витрат – на 33,2%. Загалом збільшення склало 84,7%. В структурі витрат також відбулися зміни: на 6% зросла доля матеріальних витрат, а доля усіх інших елементів знизилась відповідно на 1,1%, 0,3% 2,5% та 2,1%. На підприємстві планується впровадити інноваційний проект, реалізація якого дозволить створити умови для посилення економічної безпеки підприємства за рахунок покращення фінансових результатів та підвищення фінансової стійкості.

На ефективність діяльності підприємства, у першу чергу, впливає собівартість продукції, зниження якої можливо досягти збільшенням обсягів виробництва (підвищенні використання виробничої потужності); скороченням витрат на виробництво, підвищуючи продуктивність праці, ошадно використовуючи сировину, матеріали, електроенергію, паливо та устаткування; шляхом скорочення витрат непродуктивного характеру і виробничого браку. Аналіз ділової активності підприємства показав, що ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ» має достатній рівень ділової активності для конкурентної боротьби за лідируючі позиції на ринку, що неможливо без здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності, яка забезпечить мінімізацію витрат і підвищення фінансових результатів.

Список використаних джерел:

1. Побережець О. В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності підприємства: моногр. Херсон: Видавництво: Грінь Д. С., 2016. 500 с.
2. Бланк И. А. Управление прибылью. К.: Ника-Центр. 2007. 768 с.
3. URL: <https://azovstal.metinvestholding.com/ua>
4. URL: <https://metinvestholding.com>

УДК 631.162: 657.37

## АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ПІДСУМКАМИ ЗВІТНОГО ПЕРІОДУ

*ЗВІЗДАЙ Є. І.,*

*здобувач ОС «Магістр»*

*Науковий керівник: СИВОЛАП Л. А.,*

*кандидат економічних наук, доцент,*

*Донецький державний університет управління*

В умовах ринкових трансформацій особливого значення набувають рішення пов'язані з пошуком нових підходів до підвищення ефективності фінансового стану підприємства, спрямованих на забезпечення стабільного розвитку.

Оцінка перспективного та поточного фінансового стану підприємства є одним з актуальних завдань фінансового аналізу.

Методологічними принципами оцінки фінансового стану підприємства можуть бути:

- системність – узгодженість елементів оцінки та взаємозв'язок з іншими елементами механізму;
- адаптивність – постійний моніторинг та аналіз результатів діяльності підприємства;
- комплектність – охоплення всіх основних аспектів фінансового стану [1, ст. 1].

Фінансовий стан підприємства – це реальна та потенційна спроможність підприємства забезпечити належний рівень фінансування господарської діяльності, що характеризується сукупністю показників наявності, розміщення і використання ресурсів підприємства та джерела їх фінансування.

Напрями аналізу:

- аналіз активів і пасивів балансу;
- аналіз ліквідності й платоспроможності;
- аналіз фінансової стійкості;
- аналіз ділової активності;
- аналіз рентабельності підприємства [2, ст. 441].

Аналіз активів і пасивів балансу здійснюється за допомогою методів вертикального і горизонтального аналізу.

Фінансова діяльність підприємства відображена в формах бухгалтерської звітності:

- Форма 1. Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- Форма 2. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
- Форма 3. Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)
- Форма 3-н. Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)
- Форма 4. Звіт про власний капітал [3, ст. 1].

Аналіз фінансового стану підприємства може здійснюватися на основі форми 1 «Баланс», в якій визначено порядок розрахунку основних показників фінансового стану, представлено їх коротку характеристику і нормативні значення.

Основне призначення фінансової звітності – надати внутрішнім і зовнішнім користувачам правдиву, достовірну інформацію про майновий і фінансовий стан

підприємства, про фінансові результати та ефективність господарювання за звітний період.

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо придбання, продажу та володіння цінними паперами; участі в капіталі підприємства; оцінки якості управління; оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання; забезпеченості зобов'язань підприємства; визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу; регулювання діяльності підприємства; інших рішень [4, ст. 104].

Систематичне забезпечення інформацією щодо витрат на підприємстві, класифікація видів витрат та аналіз об'єктів підприємства дає можливість впливати на показники діяльності підприємства в цілому, як виробничі так і фінансові.

Таким чином, фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Аналіз фінансового стану підприємства є необхідною умовою для нормального функціонування та необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємств. Оцінка є необхідною передумовою для ведення діяльності підприємства усіх форм власності, а також є важливою для основних користувачів (інвестори, власники, керівництво підприємства, банки, постачальники та інші кредитори, працівники підприємства, органи державного управління, юридичні та фізичні особи), яких цікавить фінансово-господарська діяльність вітчизняних та зарубіжних підприємств [5, ст. 7].

Діяльність підприємства характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, які необхідні для нормального функціонування підприємства, доцільним їх розміщенням та ефективним використанням, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю.

Виділено п'ять головних методів аналізу фінансового стану підприємства, у кожного з них існує перелік переваг і недоліків. Найбільш трудомісткими є коефіцієнтний, комплексний та інтегральний методи. Також основним недоліком методів є відсутність стабільної сукупності нормативних значень. Більш швидкими методами оцінки виступили беззбитковий та рівноважний методи. Хоча і вони мають свої недоліки, такі як неврахування деяких сторін діяльності підприємства, а саме: конкурентоспроможність, ділова активність, кредитоспроможність, тощо.

Таким чином, аналіз фінансового стану підприємства дає якісну та кількісну інформацію про його діяльність, яка необхідна для багатьох суб'єктів ринку.

Водночас з метою її достовірності використання у процесі управлінських рішень, доцільно використовувати коефіцієнтний або комплексний метод, адже вони є найбільш обширними і охоплюють всі сфери діяльності підприємства. Дані методи представляють підприємство і всі його зв'язки як взаємопов'язану систему рухів фінансових ресурсів, що дає змогу найширше оцінити його фінансовий стан [6, ст. 1].

Список використаних джерел:

1. Фінансовий стан підприємства. Калашнікова Т. В. URL: <http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/1001/1/Фінансовий>.
2. Яцишин Н. Методика аналізу фінансового стану підприємства *Економічний аналіз*. 2012. Т. 10(4). С. 439–445. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan\\_2012\\_10\(4\)\\_102](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10(4)_102).
3. Форми фінансової звітності URL: <https://buhgalter911.com/blanki/finansovaya-otchetnost/formi-finansovoi-zvitnosti-zgidno-npsbo-1/formy-finansovoyi-zvitnosti-dodatok-1/>.
4. Роль фінансової звітності в управлінні підприємством URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197258314.pdf>.
5. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств URL: [http://www.agrosvit.info/pdf/10\\_2015/10.pdf](http://www.agrosvit.info/pdf/10_2015/10.pdf).
6. Аналіз фінансового стану підприємства: сутність і необхідність URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1016>.

УДК 332

**ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНЯ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ  
М. КАМ'ЯНСЬКЕ**

*БОГОМАЗОВА В. В.,  
здобувач ОС «Бакалавр»  
Науковий керівник: КАРАВАН Н. А.,  
кандидат економічних наук, доцент,  
Дніпровський державний технічний університет*

В сучасних умовах господарювання особливої актуальності набувають дослідження екологічної складової як внутрішнього фактору сталого розвитку окремих регіонів України.

Так в регіональній доповіді департаменту екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації «Про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2019 рік» відмічається, що для Дніпропетровщини проблема охорони навколишнього природного середовища є резонансним питанням. З одного боку, область виробляє більше 20% усієї реалізованої промислової продукції України, а з іншого – має місце велика концентрація промислового комплексу, діяльність якого призводить до значного рівня техногенного навантаження на довкілля[1, с. 2].

Промисловий комплекс Кам'янського становлять 48 основних підприємств, які належать до 10 галузей промисловості, у тому числі металургійної і хімічної, які є основними забруднювачами атмосфери. При цьому, екологічний стан Кам'янського є складним за багатьма факторами, і в першу чергу, за станом забруднення атмосферного повітря. Характеристика основних забруднювачів повітря міста наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі  
м. Кам'янське [2, с. 9]

Назва забруднюючої речовини	Середньорічний вміст, мг/м <sup>3</sup>	Середньодобові ГДК, мг/м <sup>3</sup>	Максимальні разові ГДК, мг/м <sup>3</sup>	Максимальний вміст, мг/м
Пил	0,4	0,15	0,5	1,5
Двооксид сірки	0,007	0,05	0,5	0,04
Оксид вуглецю	3	3,0	5,0	6
Двооксид азоту	0,07	0,04	0,2	0,41
Оксид азоту	0,04	0,06	0,40	0,11
Сірководень	0,006	-	0,008	0,015
Фенол	0,007	0,003	0,010	0,024
Аміак	0,05	0,04	0,20	0,27
Формальдегід	0,009	0,003	0,035	0,034

За даними мережі спостережень Національної гідрометслужби України за комплексним індексом забруднення атмосфери (*КІЗА*) у 10-ти містах України рівень забруднення характеризувався, як високий. Загальний рівень забруднення атмосферного повітря в містах України у першому півріччі 2020 р. оцінювався як підвищений. Порівняно з аналогічним періодом минулого року він дещо знизився, перетнувши межу з «високого» до «підвищеного» (з 7,1 до 6,9) [3, с. 2–3].

Відповідно до *КІЗА* у першому півріччі 2020 року, Кам'янське змінило свою позицію у національному рейтингу, а саме піднялося з четвертої позиції на другу (див. табл. 2).

Таблиця 2

Комплексний індекс забруднення атмосфери

2019 рік		2020 рік (I півріччя)	
	<i>КІЗА</i>		<i>КІЗА</i>
Маріуполь	17,9	Маріуполь	14,3
Дніпро	17,2	Кам'янське	13,1
Одеса	14,4	Одеса	13,0
Кам'янське	14,3	Дніпро	12,4
Миколаїв	13,7	Кривий Ріг	12,0

Слід зазначити, що розрахункове значення *КІЗА* для Кам'янського у 2020 році порівняно із 2019 роком дещо зменшилося (з 14,3 до 13,1). Така спадна динаміка обумовлена зменшенням обсягів викидів шкідливих речовин у атмосферу з 103312,3 т до 83335,8 т. У свою чергу, зменшення обсягів викидів шкідливих речовин стало, на жаль, результатом скорочення промислового виробництва.

Аналіз зміни середнього рівня забруднення атмосфери в м. Кам'янське вказав на збільшення рівня забруднення повітря по двооксиду сірки, оксиду азоту, сірководню, фенолу, формальдегіду. На тому ж рівні залишились величини середніх концентрацій по пилу, оксиду вуглецю, двооксиду азоту, аміаку [1, с. 8].

Таким чином, рівень забруднення атмосфери м. Кам'янського залишається високим. Саме тому, вирішення проблеми зниження шкідливого навантаження на

атмосферу повинно стати пріоритетною задачею для усіх промислових підприємств міста.

Список використаних джерел:

1. Регіональна доповідь департаменту екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації «Про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2019 рік». URL: <https://adm.dp.gov.ua/storage/>.

2 Екологічний паспорт Дніпропетровської області за 2019 рік. URL: <https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/EKOLOGIA>.

3 Огляд стану забруднення навколишнього природного середовища на території України за перше півріччя 2020 року (за даними мережі спостережень Національної гідрометслужби України). URL: <http://cgo-sreznevskyi.kyiv.ua/data/ukr-zabrud-viz>.

УДК 33;338.33

## **ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДИВЕРСИФІКОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

*ХАРИТОНОВ Є. А.,*

*здобувач ОС «Бакалавр»*

*Науковий керівник: ПРИСВІТЛА О. В.,*

*кандидат економічних наук, доцент,*

*Дніпровський державний технічний університет*

Процес впровадження інновацій та інноваційного розвитку має циклічний характер. Інноваційний розвиток забезпечує довготривале існування підприємства та ефективність діяльності. Необхідною умовою ефективного інноваційного розвитку є його збалансованість. Вона полягає в одночасному впровадженні різноманітних інновацій [1].

Результатами реалізації інноваційних стратегій на підприємствах мають стати їх високі науково-технічні досягнення, зростання ефективності виробництва, а отже і бізнесу, якісно кращі ресурсозбереження та екологізація діяльності [2].

Дослідники та підприємці виділяють певні стратегії інноваційного розвитку підприємства в залежності від його життєвого циклу, такі як: стратегія виживання та оновлення; інтенсифікації зусиль; запобігання дії негативних факторів впливу; стабілізації та зміцнення досягнутих позицій.

Різні способи диверсифікації та стратегії інноваційного розвитку дають змогу підприємству або виробництву підвищити свій потенціал та охопити нові ринкові сегменти та ін. Для того щоб зрозуміти чи потрібно нове виробництво або розвивати діюче на рис. 1 приведено графічну модель, яка описує розвиток диверсифікації на підприємстві.

На початку даної моделі вказано що потрібно зробити моніторинг бізнес-середовища. Це потрібно для того щоб зрозуміти вподобання споживачів, визначити потенціал, вивчити діяльність конкурентів, стан економіки та ін.

Наступний пункт це встановлення ринкових тенденцій, після якого дивлячись на те чи сприятливі тенденції розвитку відбувається оцінювання потенціалу розвитку.

Якщо потенціал дуже малий або немає, тоді відбувається дослідження його розвитку у наступному блоку. Якщо ж потенціал великий, тобто присутній, відбувається перехід до блоку розширення номенклатури продукції.

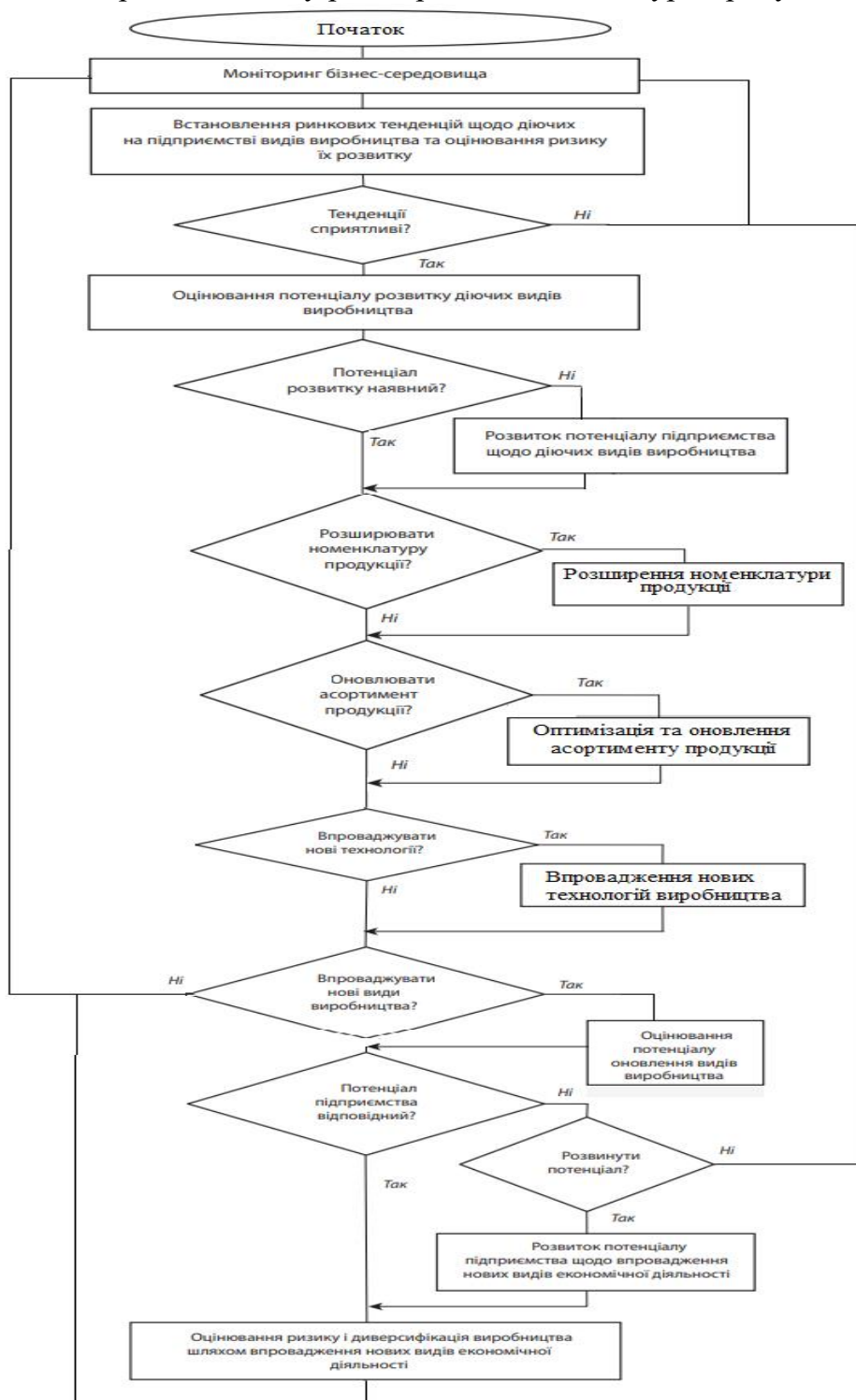


Рис. 1. Графічна модель розвитку диверсифікації на підприємстві [3]

В блоці розширення номенклатури відбувається дослідження питання чи потрібно випускати більше продукції даним підприємством. Якщо так, то



виробництво розширює спектр своєї продукції та відбувається перехід до наступного блоку.

Наступний блок представляє собою розширення та оновлення асортименту продукції. Після цього на підприємство потрібно впроваджувати нові технології та нові види виробництва відповідно.

Для впровадження нових видів виробництва відповідно потрібен потенціал. Потенціал представляє собою наявні можливості для виробництва нової продукції, яка б відрізнялася від існуючої [3]. Якщо потенціалу немає, то передбачаються кроки для його підвищення та розвитку. Якщо потенціал є то підприємство оцінює ризики та виконує власне диверсифікацію. Після цього циклічний процес моделі повторюється.

Оцінка потенціалу підприємства є результатом визначення та аналізу якісних і кількісних характеристик об'єкта, що ним управляють (керують), а також самого процесу управління ним. Оцінка дає можливість встановити як працює підприємство, чи досягаються поставлені цілі, які зміни й удосконалення в процесі управління впливають на повноту використання потенціалу підприємства, його ефективність. Ефективне управління потенціалом підприємств потребує систематичного здійснення достовірної оцінки його вартісної величини.

Оцінка потенціалу підприємства передбачає дослідження елементів оперативного та стратегічного управління підприємством й залежить від різноманітних інтересів замовників оцінки.

Список використаних джерел:

- 1.Прийняття проектних рішень: навч. посібник / Р. В. Фещур та ін.; за ред. проф. Р. В. Фещура. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. 220 с.
- 2.Ковтун О. І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади. *Економіка України*. 2013. №4(617). С. 44–56.
- 3.Дрімаловська Х. В. Розвиток диверсифікації на підприємствах. URL:[http://www.lp.edu.ua/sites/default/files/dissertation/2016/3070/dysertaciya\\_drymalovska.pdf](http://www.lp.edu.ua/sites/default/files/dissertation/2016/3070/dysertaciya_drymalovska.pdf).

УДК 328:004

## **Е-УРЯДУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ СЕРВІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ДЕРЖАВИ**

*ФЕДОРОВА М. В.,*

здобувач ОС «Магістр»  
спеціальності «Публічне управління та  
адміністрування»

*Науковий керівник: ТАРАСЕНКО О. Ю.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
Донецький державний університет управління

Запорукою ефективності державного управління, в сучасних умовах розвитку, мають стати відкритість, прозорість та надання якісних послуг. Сучасна держава має бути орієнтована на забезпечення відповідного рівня сервісу.

В рухливих умовах сьогодення немало роль в процесі забезпечення конкурентоспроможності будь-якої сфери відіграють інформаційні технології. Задля забезпечення належного рівня сервісу громадян країни, як фізичних так і юридичних осіб, значне місце відводиться інформаційно-комунікаційним технологіям.

У даний час концепція інформаційного менеджменту трансформувалася в концепцію сервісної держави, яка конкретизує електронне управління стосовно цільових завдань і функцій публічних інститутів, пов'язуючи його зі створенням інтегрованих багаторівневих інформаційних систем, що забезпечують міжвідомчу взаємодію та інформаційну комунікацію громадян (організацій) і держави [1].

Європейська Комісія визначає е-урядування як використання в державних структурах інформаційно-телекомунікаційних технологій на тлі проведення організаційних реформ і формування в публічних службовців навичок, спрямованих на поліпшення функціонування держструктур і підвищення рівня надаваних ними послуг [2]. Тобто, використання зазначених технологій спрямовано на підвищення рівня послуг через державні структури. Для відображення ступеня готовності країн до реалізації та використання послуг електронного урядування застосовується індекс розвитку електронного урядування (E-Government Development Index, EGDI).

В світовому рейтингу розвитку електронного урядування Україна у 2020 році посідає 69 місце. Для порівняння представимо дані країн пострадянського простору в таблиці 1.

Таблиця 1

Рейтинг пострадянських країн щодо розвитку електронного урядування

Країна	Місце в рейтингу	Індекс розвитку електронного урядування	Субіндекс розвитку державних онлайн-сервісів	Субіндекс телекомунікаційної інфраструктури	Субіндекс людського капіталу
Литва	20	0,8665	0,8529	0,8249	0,9218
Польща	24	0,8531	0,8588	0,8005	0,9001
Росія	36	0,8244	0,8176	0,7723	0,8833
Чехія	39	0,8135	0,7235	0,814	0,903
Білорусь	40	0,8084	0,7059	0,8281	0,8912
Болгарія	44	0,798	0,7706	0,7826	0,8408
Латвія	49	0,7798	0,5824	0,8399	0,9172
Україна	69	0,7119	0,6824	0,5942	0,8591

*\*сформовано авторами на основі даних [3]*

Індекс розвитку електронного урядування розраховується відповідно до субіндексів розвитку державних онлайн-сервісів, телекомунікаційної інфраструктури та людського капіталу. Таким чином, індекс розвитку електронного урядування в Україні складає у 2020 році 0,7119. Якщо порівнювати з представленими країнами пострадянського простору, то Україна має найнижчий індекс, в той час, коли Литва має індекс 0,8665. Білорусь знаходиться на 40 місці в рейтингу всіх країн, а Болгарія на 44, маючи індекс 0,798.

Слід зазначити, що Україна потребує значного розвитку послуг електронного урядування як інструменту сервісно-орієнтованої держави.

Суть сервісного підходу полягає в розгляді елементів системи як сукупності сервісних механізмів, що забезпечують:

можливість подати документи й отримати результат надання послуги через центри надання адмінпослуг за принципом єдиного вікна;

надання адмінпослуг в е-вигляді як основоположного елемента у процесі формування нової моделі публічного управління;

отримання адмінпослуги своєчасно і відповідно до стандарту її надання;

отримання повної, актуальної та достовірної інформації про порядок надання адмінпослуг, у т. ч. в е-формі;

надання адмінпослуг органами відповідно до адмінрегламентів;

надання адмінпослуг відповідно до реєстру адмінпослуг;

доступність для копіювання та заповнення в е-формі запиту та інших документів, необхідних для отримання адмінпослуги;

можливість отримання заявником із використанням онлайнтехнологій процесу та результатів надання адмінпослуги;

можливість сплати заявником державного збору за надання адмінпослуг та здійснення заявником плати за надання адмінпослуг у доступній формі, у т. ч. дистанційно в е-формі;

використання ідентифікаційної е-картки як документа, що посвідчує особу громадянина, а також засвідчує право громадянина на отримання адміністративних та інших послуг;

упровадження концептуальних принципів використання сервісних технологій [2].

Нажаль, багато процесів на сьогодні залишаються забюрократизованими, несучи великі часові втрати та можливості для проявів корупції. Для реалізації концепції сервісно-орієнтованої держави доцільним та своєчасним є використання та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в процесі державного управління.

#### Список використаних джерел:

1. Клімушин П. С., Спасібов Д. В. Концепція сервісно-орієнтованої держави в контексті модернізації публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2017. №2(57). С. 3.

2. Механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві: монографія. П. С. Клімушин, Д. В. Спасібов; за ред. О. В. Радченка. Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2017. 116 с.

3. E-Government Survey 2020. Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development. UNITED NATIONS. New York, 2020. P. 266–272.

УДК 352:332.01

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІСТ:  
МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ**

*СУХОВА К. К.,  
здобувач ступеня доктора філософії  
Науковий керівник: ТАРАСЕНКО Д. Л.,  
доктор економічних наук, доцент,  
Донецький державний університет управління*

В сучасних умовах проведення реформи децентралізації влади все більшої актуальності набуває процес стратегічного розвитку міст та територій. Зазначений розвиток залежить від ефективності використання відповідних інструментів стратегічного управління.

Стратегічне управління є різновидом процесу прийняття управлінських рішень і передбачає такі стадії: усвідомлення необхідності прийняття рішення; діагностику і структуризацію проблеми; формування варіантів подальших дій; прийняття одного або декількох варіантів для реалізації: реалізацію рішення; контроль за виконанням і оцінку результатів [1, с. 20].

В контексті розвитку міста стратегічне управління можна представити як процес, що визначає порядок дій з розробки і реалізації стратегії, яку затверджує міська рада.

Стратегія розвитку міста – це документально зафіксований проєкт перспективних напрямів, пріоритетів, цілей, завдань соціально-економічного та культурного розвитку міста, яка визначає можливий сценарій цього розвитку на середньострокову (5 років) та довгострокову (20 років) перспективу, а також система комплексних заходів, які забезпечують досягнення головної мети та завдань міського розвитку на перспективу [2].

В процесі розробки стратегії попередньо здійснюється аналіз та оцінка сучасного стану території, що стає підґрунтям для формування стратегічного бачення.

Доцільним в процесі розробки стратегії є використання стратегічних інструментів, таких як SWOT-аналіз та PEST-аналіз. В свою чергу, SWOT-аналіз дозволяє провести детальне дослідження зовнішнього й внутрішнього середовища громади. Результатом проведеного SWOT-аналізу мають стати дійові рішення. PEST-аналіз надає змогу поглянути на розвиток міста з точки зору визначення та оцінки зовнішніх факторів оточуючого середовища.

Одним з ефективних методів розроблення стратегічних планів розвитку міст є залучення громади. Створення робочих груп надає можливості формування стратегічного бачення мешканців місцевої громади щодо розвитку міста або відповідної території.

Обрання вдалої стратегії розвитку міста формує позитивний імідж місцевих органів влади.

Стратегія має враховувати інтереси мешканців міста.

Таким чином, слід зазначити, що використання стратегічного підходу до розвитку міста надає наступні можливості та переваги [3, с. 8–9]:

допомагає точніше оцінити актуальний стан міста;  
полегшує процес розподілу ресурсів;

визначає додаткові внутрішні ресурси для розвитку окремих сфер життєдіяльності міста;  
відображає інтереси всіх мешканців місцевої громади;  
створює передумову для діалогу й ефективної взаємодії влади, бізнесу та громади;  
усуває або зменшує кількість внутрішніх конфліктів щодо розвитку громади міста;  
вказує на перспективні галузі для залучення інвестицій;  
є підставою для підготовки заявок на залучення зовнішнього фінансування;  
допомагає спрогнозувати майбутнє міста;  
допомагає вчасно долати виклики та вирішувати проблеми;  
підвищує ймовірність успіху органів місцевого самоврядування в реалізації завдань;  
демонструє ефективність діяльності місцевої влади, зокрема й щодо готовності задовольнити найважливіші потреби мешканців;  
створює позитивний імідж міста.

Розвиток міст та територій значною мірою впливає на розвиток держави в цілому максимально враховуючи потреби суспільства. Стратегічне управління в рамках сьогоденних реформ та викликів є незмінним інструментом управління розвитком територій в умовах невизначеності та впливу внутрішніх факторів.

Проведене дослідження дає змогу дійти висновку, що саме за рахунок стратегічного управління здійснюється формування стратегії, яка визначає бачення розвитку території в майбутньому і встановлює орієнтири щодо досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Гевко О. Б., Шведа Н. М. Стратегічне управління: навчальний посібник. Тернопіль. ФОП Паляниця В. А. 2016. С. 20.
2. Проект Статуту територіальної громади міста Маріуполя. URL: <https://mariupolrada.gov.ua/ru/page/statut-teritorialnoi-gromadi>.
3. Кейс-стаді. Розробка стратегій розвитку міст в Україні: інструкція та огляд практик. Федерація канадських муніципалітетів. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2019. С. 8–9.

УДК 330

## **ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН**

*ЯКОВЛЄВА Я. Ю.,  
здобувач ОС «Бакалавр»  
спеціальності «Облік і оподаткування»,  
Науковий керівник: ПЕНЕЗ О. В.,  
старший викладач кафедри фінансів та обліку,  
Донецький державний університет управління*

Глобалізація економіки, як процес і його можливі наслідки, давно знаходяться в центрі уваги більшості закордонних і вітчизняних вчених. Саме тому

в наші дні, таке поняття як «світова економіка» та її зміни, піддається глибокому теоретичному аналізу. Завдяки зміцненню міжнародних відносин і розвитку інтернаціоналізації, у всьому світі активуються процеси глобалізації – в господарстві, в культурі, політиці, а також у соціальній сфері. Звідси виникає, що глобалізація – це перехід від економік окремих країн до економіки міжнародного масштабу.

Глобалізація на рівні окремої країни характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою в цілому. Всупереч зростанню глобалізації світової економіки далеко не всі країни в рівній мірі в неї інтегровані. Існує кілька головних показників, що визначають ступінь інтеграції економік різних країн в глобальну економіку, серед яких:

- відношення зовнішньоторговельного обігу до ВВП;
- прямі закордонні вкладення, які направляються в країну і з країни, і портфельні операції;
- потік платежів в державу і з держави, пов'язаних з передачею технології [1].

Глобалізація – це також процес стрімкого розвитку продуктивних сил, що вимагає нового типу виробничих відносин не тільки в окремій країні, а в масштабах світової економіки. Завдяки цьому створюються великі можливості, які, у свою чергу, формують жорсткі правила: або конкуренція, або збанкрутування цілих країн, які повільно, але неухильно, деградуєть – їх залишають громадяни, які роз'їжджаються по світу в пошуках кращої долі [3]. На жаль, саме це відбувається в Україні зараз. Безперервне посилення економічного становища нашої держави обумовлено нестійкою політичною ситуацією, розривів економічних відносин зі східним сусідом. І особливо негативним фактором для України є деіндустріалізація національної економіки.

Ми живемо в державі, яка тісно пов'язана з бізнесом. В Україні домінують приватні корисливі інтереси, національні інтереси продані, а ідеологія та реальні програми розвитку країни відсутні. Для розвитку глобалізаційних процесів потрібен розвиток і створення великих компаній за участю держави. Розробка національної промислової політики повинна спиратися на досвід високорозвинених країн і виходити з власного минулого і сучасного соціально-економічного і політичного розвитку країни.

По-перше, ключову роль у зміцненні економіки відіграватиме входження в загальносвітовий економічний простір. Разом з цим, участь у поділі праці на новій економічній основі.

По-друге, підвищити якість освіти для формування здібних управлінців. Для цього необхідно формувати культуру здорової критики наявних стратегій, досліджень, з метою їх якісного поліпшення і вироблення поглибленої обґрунтованої аргументації дій.

По-третє, створити умови для здорової конкуренції. Звідси впливає посилення контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, посилення системи контролю якості національної продукції, продовження закупівлі іноземних патентів на сучасні технології. В кінцевому результаті масове виробництво і конкуренція повинні привести до зниження витрат на одиницю продукції та роздрібних цін. Це дозволить при наявних доходах значно розширити реальний споживчий кошик.

Виходячи з досвіду всіх країн з розвиненою економікою, наша первісна задача полягає в розробці програми модернізації країни, де інноватизація – її складова [2]. Але не потрібно повністю переймати економічну поведінку інших країн. Потрібно всього лише взяти кращі якості й самим прагнути до кращого. Тільки таким чином можна відродити довіру до національної ідеї, почуття національної єдності.

Для отримання позитивних результатів головну роль грає енергія суспільства, адже це є основною рушійною силою в адаптації країни до глобалізаційних процесів. Дотримуючись послідовності дій і бажання розвивати економіку України, стане можливий перехід до підтримки ефективної інноваційної промислової політики підприємств, який мають конкурентні сили для виходу і закріплення на глобальних ринках.

Потрібно пам'ятати, що наша держава володіє потужним інтелектуальним, людським і промисловим потенціалом, має унікальну мінерально-сировинну базу, дуже вигідне географічне положення. Всі ці компоненти можуть бути залучені та використані в створенні сучасної промисловості з високим технологічним укладом і сприяти входженню у світову систему технологій. На цій основі можна зробити державу не об'єктом міжнародних відносин, а активним учасником.

#### Список літератури:

1. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. Глобалізація і безпека розвитку. К. КНЕУ. 2001. 160 с.
2. Дикань В. Л., Кузуб А. В. Глобалізаційні процеси в економіці України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 58. С. 9–18.
3. Тарасенко О. С. Вплив процесів глобалізації на світову економіку. *Молодий вчений*. 2019. С. 389–392.

УДК 331.5+364.22

### **РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ЗМІН**

*ОГНСВА А. В.,*

асистент кафедри управління персоналом  
та економіки підприємства,

*Донецький державний університет управління*

Ринок праці є механізм, у якому покупці та продавці здійснюють процеси купівлі-продажу послуг праці, вступаючи у відносини товарного обміну. Коли економіка країни перебуває у стані циклічного піднесення, попит на робочу силу зростає, ринок праці розширюється. Якщо суспільне виробництво переживає кризу, попит на робочу силу зменшується, ринок праці звужується.

Коронавірусна хвороба 2019 – інфекційна хвороба, яка вперше виявлена у людини в грудні 2019 року в місті Ухань, Центральний Китай. Хвороба почалася як спалах, що обернувся у пандемію. Пандемія коронавірусу занурила світ у нову економічну кризу, яка за масштабами вже перевершила кризу 2008-2009 років та може стати найсильнішою за останні 100 років. Відгомін нової кризи відчують усі країни.

Коронавірус повністю перекроїв ринок праці, став серйозним викликом для сфери зайнятості. 11 березня 2020 Кабінет міністрів прийняв постанову Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19, якою на території України встановлено карантин з 12 березня 2020 року. Заходи, що були прийняті, мають певні наслідки для економічного зростання:

- скорочення зайнятості. Органами законодавчої і виконавчої влади та місцевого самоврядування адміністративним шляхом призупинена господарська, підприємницька діяльність низки секторів економіки, і серед них – туризм, громадське харчування, транспорт, індустрія спорту та розваг.

- доходи суб'єктів господарської діяльності, а отже, й домогосподарств, що пов'язані із секторами економіки, діяльність яких призупинена, заборонена та обмежена, стрімко знизилася. Абсолютна більшість домогосподарств обмежують витрати через зниження доходів, погіршення споживчих настроїв та непередбачуваного майбутнього. За короткий період приватне споживання сконцентрувалося на товарах першої необхідності. Попит на інші товари різко зменшився, що має негативний вплив на всі сфери економічної діяльності.

- міжнародна торгівля. Обмеження вільного переміщення товарів, людей, зниження до мінімуму міграційних потоків, подорожей призвело до порушення глобальних логістичних ланцюгів, дефіциту проміжних товарів з країн, які зазнали найбільших втрат, що пов'язані з пандемією COVID-19. Зазначене вище вносить суттєві зміни у всі складові глобального і національних ринків праці, впливаючи одночасно на попит, пропозицію та ціну послуг робочої сили.

За даними Державної служби статистики України, середньооблікова кількість штатних працівників за видами економічної діяльності у липні 2020 року (тис. осіб) мала наступні зміни [1]:

Таблиця 1

Зміна значення кількості штатних працівників за видами економічної діяльності

*(збільшення/зменшення до червня 2019 року)*

промисловість	- 77,6	будівництво	-1,4
освіта	+4,2	фінансова діяльність	+6,8
охорона здоров'я	-44,5	адміністративне обслуговування	-13,2
торгівля та ремонт	+19,7	мистецтво та спорт	+3,5
транспорт	-4,8	інформація та телекомунікації	-5,8
державне управління й оборона	+31,1	операції з нерухомим майном	-1,4
сільське, лісове та рибне госп-во	-35,5	розміщування й харчування	-15,0
професійна та наукова діяльність	+4,8	інші види послуг	-0,5

За період дії карантину (з 12 березня по 31 серпня 2020 року) статус безробітного отримали 446 тис. осіб, що на 64% більше ніж за аналогічний період минулого року.

При цьому, останнім часом кількість зареєстрованих безробітних стабілізувалася. Так, у квітні звернулися за допомогою у працевлаштуванні та отримали статус безробітного 149 тис. осіб, у травні їх кількість становила 97 тис. осіб, у червні – 75 тис. осіб, а у серпні – 48 тис. осіб.



Наприкінці червня тодішній голова Національного банку України Яків Смолій зазначив, що витoki більшості проблем українського ринку праці пов'язані не з COVID-19. Пандемія радше внесла певні корективи в прояви означених проблем вітчизняного ринку праці. Він назвав п'ять причин проблем українського ринку праці, які стали притаманними ще до початку пандемії COVID-19 у світі [2]:

1. невідповідність навичок претендентів тим вимогам, які встановлюють роботодавці.

2. низька продуктивність праці.

3. скорочення та старіння населення.

4. трудова міграція.

5. низький рівень участі жінок у робочій силі.

Отже, часткове відновлення економічної активності в Україні дозволило українському бізнесу поступово збільшувати кількість вакансій, але пандемія коронавірусу продовжує серйозно впливати на здоров'я громадян та спричиняти безпрецедентні перебої в економіці. З можливою новою хвилею пандемії та впровадженням більш жорстких обмежень, вітчизняні підприємства отримають сильніший удар і можуть знов почати скорочувати робочі місця. Реалії сьогодення вказують на те, що все залежить від розвитку подій із карантинном та коронакризою.

Список використаних джерел:

1. Державної служби статистики України. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>.
2. Прогноз безробіття НБУ. URL: [https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/nbu-prognozuje-pik-bezrobittya-v-drugomu-kvartali-349230\\_.html](https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/nbu-prognozuje-pik-bezrobittya-v-drugomu-kvartali-349230_.html).

УДК 330.46:519:7

## **ПРОСТА АГЕНТНО-ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ФІСКАЛЬНОЇ РЕФОРМИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

*ПАПРОЦЬКИЙ Р. О.,*

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,  
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Станом на зараз проведення середньострокової та довгострокової ефективної фіскальної та монетарної політики для досягнення макроекономічної стабільності, є неможливим без розвитку сучасного економіко-математичного інструментарію, зокрема макроекономічних моделей, які описують поведінку складних економічних систем і дають змогу будувати та досліджувати сценарії розвитку економіки при застосуванні різних комбінацій фіскальних і монетарних інструментів в динаміці.

Агентне моделювання є одним з трьох основних напрямків імітаційного моделювання, використовується у випадку, коли систему неможливо або дуже важко формалізувати та підібрати аналітичну модель для вирішення поставленої задачі. Основна ідея, що є основою агентно-орієнтованих моделей (АОМ) полягає у побудові «обчислювального інструмента» (що представляє собою набір агентів з певними властивостями), який дозволяє проводити симуляції реальних явищ.

Остаточна мета процесу створення АОМ – відстежити вплив флуктуацій агентів, що діють на мікрорівні, на показники макрорівня [1, 2].

Основне завдання даного дослідження дослідити вплив фіскальної політики та демографічної ситуації на розвиток економіки в Україні.

Агент зовнішнє середовище відповідає за ситуацію в економіці в цілому, агент фірма відповідає за виробництво і створення доданої вартості. Агент домогосподарство відповідає за споживання (визначається за допомогою функції Кейнса). Агент держава визначає надходження та видатки держбюджету. Агент банк відповідає за перенесення коштів з теперішнього до майбутнього споживання або навпаки [3, 4].

Для обчислень використано статистичну інформацію з офіційної сторінки Державної служби статистики України [5–8] та Національного банку України [9]. Модель реалізована на мові програмування Python.

Для прогнозу розвитку економіки програма використовує ітераційний підхід, на кожній з ітерацій агент виконує свій хід і всі показники записуються в таблицю. Одна ітерація дорівнює одному року.

На першому етапі відбувається визначення капіталу та праці, після дані показники вносяться в функцію виробництва для отримання створеного доходу в економіці. На наступному етапі моделі відбувається отримання сукупних доходів населення та сплата податків. На третьому етапі відбувається споживання та формуються заощадження. Останній етап це підсумування загальних доходів держави від податків.

В цілому вплив фіскальної реформи буде такий:

- Збільшення споживання на 4,8% в середньому за весь період прогнозу;
- Збільшення доходу на 2,69% ;
- Збільшення надходження ПДВ на 3,36%;
- Зменшення загального податкового надходження на 2,58%;
- Збільшення дефіциту бюджету на 50%.

Отже, на основі результатів вище доцільно вводити дану реформу за умови оптимізації витрат на пенсійне забезпечення та максимально швидкого переходу на приватне пенсійне забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Romulus-Catalin Damaceanu. Agent-Based Computational Economics Using NetLogo, Iasi, 154p.
2. Зомчак Л. М. Агентно-орієнтоване моделювання кризових явищ в економіці. Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса 15-16 квітня 2016 р.). Одеса: ОНЕУ, 2016. С. 418–420.
3. Зомчак Л., Рудницька Я. Економетричне моделювання залежностей між макроекономічним станом України та обсягами залучених депозитів. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 49. С. 196–200.
4. Зомчак, Л. М. Моделювання динамічних характеристик фінансових активів в умовах стохастичного середовища. Автореф. дис. к. е. н. Львів. 2007. 20 с.

5. Амортизація. Державна служба статистики: веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Валовий внутрішній продукт. Державна служба статистики: веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності. Державна служба статистики: веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Доходи та витрати населення. Державна служба статистики: веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Макроекономічні показники. НБУ: веб сайт. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=23487024&cat\\_id=57896](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896).

УДК 338.27:330.332

### **ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ОСНОВІ КРИВОЇ ФІЛЛІПСА**

*ГАЛОЧКИНА А.-Т. В.,*

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,  
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Аналіз інфляційних процесів, зокрема в Україні, є важливим завданням макроекономічної політики.

Інфляція як явище відома з IV-III ст. до н.е. У загальному трактуванні інфляція означає знецінення грошей внаслідок перевищення кількості грошових знаків, що перебувають в обігу [1].

Негативним аспектом є те, що інфляція посилює злочинність, значно активізує спекуляцію та «тіньову» економіку, корупцію, дезорганізує господарські зв'язки, призводить до кризи державних фінансів, посилює диспропорції в економіці [1].

Пріоритетним для наукових інститутів та Національного Банку України є прогнозування інфляційних процесів.

Багато наукових статей та досліджень відомих зарубіжних економістів, таких як Джона Мейнарда Кейнса, Роберта Манделла, Альфреда Маршалла, Мілтона Фрідмена, Ірвінга Фішера та інших, присвячено вивченню цього явища. Сферою прогнозування інфляції в Україні були зацікавлені такі науковці: Олена Білан, Андрій Гриценко, Степан Панчишин, Анатолій Щербак.

Запропоновано багато різних підходів. Найпопулярнішими є ті, що базуються на розширеннях кривої Філіпса. Рекурсивні методи, засновані на регресії, мали певний успіх. Однак при використанні таких методів виникають три проблеми.

По-перше, коефіцієнти параметрів можуть змінюватися з часом. Прийнято вважати, що нахил кривої Філіпса з часом змінюється. Якщо це судження вірне, то коефіцієнти прогнозних параметрів, що визначають цей нахил, також будуть непостійні. Рекурсивні методи погано розроблені для фіксації такої зміни параметрів.

По-друге, кількість можливих параметрів може бути надто великою. Гроен Дж. та його колеги у праці «Прогнозування інфляції в реальному часі у світі, що змінюється» розглядають 10 параметрів [2]. Дослідники, що працюють з

факторними моделями, наприклад праця «Прогнозування інфляції» Дж. Стокка та М. Ватсона, зазвичай мають набагато більше параметрів. Існування такої кількості предикторів може призвести до величезної кількості моделей [3]. Якщо набір моделей визначається тим, включений чи виключений кожен з  $m$  потенційних параметрів, то у дослідника є  $2^m$  моделей. Це породжує суттєві статистичні проблеми для стратегій вибору моделей. Наслідком цього були спроби використання усереднення байєсівських моделей і автоматизація процесів вибору моделі. Негативним аспектом дослідження та прогнозування є побудова моделей, які мають багато параметрів, що впливає на точність та оцінювання якості моделі.

По-третє, динамічність моделі, тобто зміна її в часі впливає на якість та результати прогнозування. Наприклад, набір параметрів інфляції 50 років тому та в наш час може суттєво відрізнятись. Деякі змінні можуть добре прогнозувати спад показника, але не його зростання. У іншій науковій праці Дж. Стокка та М. Ватсона «Прогнози інфляції на кривій Філіпса» [4], виявляють, що прогнози кривої Філіпса добре працюють у відповідні періоди, але в інші використання одновимірних моделей для прогнозування є кращим.

Наслідком цього є можливість використання різних моделей прогнозування у різні моменти часу для досягнення найбільш якісного прогнозу інфляційних процесів. Цікаво виглядає можливість застосування вейвлект-технологій для перед прогнозного аналізу, як у праці Зомчак Л. [5], методів нелінійної динаміки (Зомчак Л. [6]), динамічного ковзного середнього (як у статті Г. Купа та Д. Коробіса [7]) тощо. Загальна структура різних методів прогнозування включає в себе залежну змінну, таку як інфляція та пояснювальні змінні, включаючи відставання інфляції, рівень безробіття та інші можливі параметри.

Список використаних джерел:

1. Ватаманюк, З. Г., Панчишин, С. М., & Реверчук, С. К. та ін. Економічна теорія: макро-і мікроекономіка: навчальний посібник. / за ред. Ватаманюка З. Г., Панчишина С. М. К.: Видавничий дім "Альтернативи". 2003. 606 с.
2. Groen J. J., Paap R., & Ravazzolo F. (2013). Real-time inflation forecasting in a changing world. *Journal of Business & Economic Statistics*, 31(1), 29–44.
3. Stock J. H., & Watson M. W. (1999). Forecasting inflation. *Journal of Monetary Economics*, 44(2), 293–335.
4. Stock J. H., Watson M. W. (2008). Phillips curve inflation forecasts. (No. w14322). *National Bureau of Economic Research*.
5. Garratt A., Mitchell J., Vahey S. P., & Wakerly E. C. (2011). Real-time inflation forecast densities from ensemble Phillips curves. *The North American Journal of Economics and Finance*, 22(1), 77–87.
6. Зомчак Л. М. Передпрогнозний аналіз фондового індексу ПФТС методами вейвлет-технологій *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць*. Випуск 22. Суми: УАБС НБУ, 2007. С. 296–304.
7. Зомчак Л. М. Стохастичне моделювання та прогнозування нелінійної динаміки цін на фондовому ринку. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. Вип. 45. Львів. 2011. С. 96–101.
8. Koop G., Korobilis D. (2012). Forecasting inflation using dynamic model averaging. *International Economic Review*, 53(3), 867–886.

УДК 332.1:330:34

## ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВРП РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

*КОВАЛЬ Л. О.,*

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,  
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Протягом останніх років розвитку регіонів України приділяють значну увагу. Проведений аналіз державного бюджету показав, що у 2019 році Урядом реалізуються 79 програм державної підтримки розвитку територій на які передбачено 84,1 млрд грн. У 2018 році обсяг такої підтримки склав понад 66 млрд грн [1]. Реформа децентралізації в Україні розпочалась у 2014 році і вже за перших 5 років проведення реформи децентралізації, у всіх областях України відбулося зростання ВРП, який є основним показником розвитку регіонів.

Об'єктом дослідження є валовий регіональний продукт як основний показник розвитку регіонів. Предметом є використання економіко-математичних методів та моделей на регіональному рівні.

Серед методів, які найчастіше застосовуються для моделювання на регіональному рівні, можна виділити: методи панельного моделювання, як у працях Дж. Цима та А. Альмельда [2] (досліджували зв'язок між витратами на охорону здоров'я, ВВП країни та станом здоров'я населення, у розрізі 25 країн Європи); Ф. Канова та М. Чікареллі [3] (вважають, що широке застосування панельного моделювання протягом останніх років, зумовлене вдосконаленням методів збору та обробки даних); Зомчак Л. та Умриша Г. [4] (розробили панельну модель залежності ВРП від рівня розвитку сільського господарства); симульативного моделювання, як у роботі Зомчак Л. та Волошина І. [5] (розробили симульативну модель регіонального інноваційного розвитку України); методи інтегрального оцінювання регіонів (Вдовин М. Л. та Боднар О. В. [6] оцінили конкурентоспроможність регіонів України за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена) тощо.

Для дослідження даних на регіональному рівні часто застосовують методи панельного моделювання. Панельне моделювання є одним з основних методів, який застосовується для моделювання та аналізу регіонів, адже дозволяє виявити та проаналізувати зміни на індивідуальному рівні, що неможливо ні в рамках окремих моделей часових рядів, ні в рамках моделей варіаційних рядів.

У цій роботі було використано дані Державної служби статистики України [6] у період з 2004 по 2018 роки, а саме ВРП, витрати та доходи населення, капітальні інвестиції, а також кількість населення та забруднення. Дані для АР Крим наявні лише у період з 2004 по 2012 роки, тому має місце незбалансована панельна модель, тобто така, у якій для певних об'єктів дослідження відсутні дані за певні періоди часу. Проте перевагою панельного моделювання є те, що відсутність даних за певний незначний проміжок часу не має негативного впливу на якість моделі.

При панельному моделюванні регіонів України, було реалізовано чотири моделі. Перша модель, показує загальний середній рівень розвитку регіонів по країні протягом досліджуваного періоду часу. Друга модель побудована за допомогою методу фіксованих ефектів, що дало змогу розглянути кожен регіон з

притаманними йому особливостями. При побудові третьої моделі було розраховано фіксовані ефекти як для регіонів, так і для років, що дало змогу проаналізувати кожен регіон в розрізі певного року. Четвертої моделі, окрім витрат, заощаджень та інвестицій та фіксованих ефектів регіонів та років, враховує також кількість населення та рівень забруднення. Побудовані моделі мають високий рівень точності, від 95,91% до 98,98%. Здійснено прогноз ВРП для регіонів України на 2019 рік. Тож, таким чином, панельне моделювання регіонів України, було розділено на чотири основних етапи, на кожному з яких модель ставала більш детальною та точною, там самим покращуючи отриманий результат. Кожна з моделей може застосовуватись незалежно від інших. Для прогнозування ВРП України за 2019 рік було використано модель з фіксованими ефектами регіонів, що дало змогу отримати значення ВРП з точністю 97.89% ще до того як офіційні значення ВРП опублікуються на сайті Держаної служби статистики України.

Список використаних джерел:

1. Державна підтримка розвитку територій у 2019 році. Національний проект Децентралізація. 2019. URL: [https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/438/State\\_support\\_for\\_territorial\\_development\\_in\\_2019.pdf](https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/438/State_support_for_territorial_development_in_2019.pdf).
2. Cima J., Almeida A. Health Expenditure, GDP Growth and the Financial Crisis: A Panel Data Analysis for OECD European Countries. *FEP Working papers*. 2018.
3. Canova F., Ciccarelli M. Panel Vector Autoregressive Models. *ECB Working Paper Series*. 2013.
4. Зомчак Л. М., Волошин І. Б. Симультаивна модель інноваційного розвитку регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 2. С. 854–858. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/174.pdf>.
5. Зомчак Л. М., Умриш Г.Т. Моделювання залежності валового регіонального продукту від сільського господарства України на основі лонгітюдних даних. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С. 972–977.
6. Вдовин М. Л., Боднар О. В. Інтегральне оцінювання зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 42. С. 217–224.
7. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 001.11:3.085:658.8

## ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ НА МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНІ, ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ПОПЛАВСЬКА Н. В.,  
здобувач ступеня «Доктор філософії»  
Донецького державного університету управління

Соціальна відповідальність підприємств стає невід'ємною частиною сучасного існування бізнес-середовища. Необхідність відповідальності

роботодавців перед працівниками стосовно умов праці, своєчасної виплати заробітної платні, надання пільг та інше вже не піддаються сумніву та набули значної трансформації за останнє століття. Але стосовно відповідальності бізнесу на макроекономічному рівні багато питань та задач залишаються невирішеними.

Саме макроекономіка, як галузь економічної науки, забезпечує необхідні умови для сталого економічного зростання завдяки вивченню поведінки економіки як єдиного цілого, закономірностей функціонування національної економіки.

Умовно можна розподілити соціальну відповідальність бізнесу на зовнішню та внутрішню. До зовнішньої відповідальності відносяться взаємні зобов'язання суспільства або держави та бізнесу. Також зовнішня відповідальність відображається у взаєминах конкретної бізнес-структури з іншими виробничими організаціями (комерційними і некомерційними). Під внутрішньою відповідальністю традиційно вважають відповідальність роботодавців перед працівниками, а також відповідальність працівників за вирішення економічних проблем компанії і завдань, які вона зобов'язана виконувати в суспільстві.

Держава має прямий та опосередкований вплив на обидва прояви соціальної відповідальності бізнесу. Постає питання вплив на який тип відповідальності є найбільш ефективним з макроекономічної точки погляду. Відомо, що багато питань внутрішньої відповідальності підприємств були вирішені у 20 столітті, наразі це мало значне відображення у зростанні ефективності праці, збільшенні обсягів виробництва та інше. Але питання зовнішньої відповідальності майже всі залишаються відкритими.

До прямого впливу держави на формування соціальної відповідальності можна віднести розвиток нормативно-правової бази, оподаткування, програми фінансової підтримки, економічні санкції, визначенні пріоритети державних інвестицій та інше. До опосередкованого впливу відносяться сприяння благодійності, правова та організаційна підтримка, підвищення рівня соціальної усвідомленості громадян та інше.

К. Девісом було розроблено Концепцію соціальної відповідальності бізнесу, яка наступні положення:

- соціальна відповідальність продукується суспільною владою, а органи влади мають створювати умови і бути прикладом соціальної відповідальності;
- суб'єкти підприємництва повинні мати ринкові мотиви діяльності та бути відкритими у своїх операціях для громадськості;
- соціальні витрати мають бути ретельно розраховані з точки зору правомірності їх віднесення на собівартість виготовлення продуктів або надання послуг, оскільки в кінцевому підсумку сплачуються споживачем;
- установи та організації, як і громадяни, залучаються до відповідальності за вирішення поточних соціальних проблем, в тому числі і тих, які знаходяться за межами звичайних сфер їх діяльності [1, с. 32].

Герасимчук З. В. і Корсак В. І. вважають, що за підтримки органів влади потрібно проводити стимулювання розвитку соціальної відповідальності бізнесу шляхом задоволення потреб зацікавлених сторін, що забезпечить перехід підприємств від найнижчого рівня розвитку соціальної відповідальності бізнесу до найвищого – сталого розвитку [2, с. 61].

Орлов П. А. зазначає, що «ефективне державне регулювання передбачає аж ніяк не максимальне розширення втручання органів державного управління в діяльність підприємств, а вибір для регулювання лише найбільш важливих сфер і розробку якісної системи контролю над ними, а також суворої відповідальності винних за допущені порушення» [3, с. 44].

Якщо, ми розглядаємо прямий вплив держави на соціальну відповідальність бізнесу, то Україна має достатньо потужну кількість нормативно-правових актів, які мають регулювати її. Однак, ці акти часто корегуються та мають декларативний характер. Насамперед, це обумовлено зависоким рівнем корупції, незначними штрафами, порівняно за шкодою, яка може бути заподіяна громадянам та суспільству в цілому.

Таким чином постає питання, яким чином збудувати систему соціально-відповідальних відносин держави та бізнесу на макроекономічному рівні задля задоволення обох сторін. Це питання набуло найбільш актуальності у зв'язку з пандемією Covid 19. Пандемія Covid 19 розкрила основні проблеми:

- держава не була спроможна до вирішення нагальних проблем у сфері охорони здоров'я, інформування громадян, забезпечення необхідними засобами захисту та інше,

- бізнесове середовище потребувало допомоги з боки держави в послабленні податкового навантаження.

Ці проблеми були обумовлені відсутністю взаємного діалогу між державою та бізнесом, відсутністю системи взаємовигідних соціально-відповідальних відносин. Саме побудова ефективної системи соціально-відповідальних відносин між владою та бізнесом забезпечить сталий розвиток країни на макроекономічному рівні.

Список використаних джерел:

1. Катаев С. Социальная ответственность как сфера практической социологии. *Теоретичні аспекти соціолога*. 2013. № 2(3). С. 31–34.
2. Герасимчук З. В., Корсак В. І. Формування соціальної відповідальності регіональних роздрібних торговельних організацій. Соціальна відповідальність влади, бізнесу, громадян: монографія: у 2-х т. / за ред. Г. Г. Півника; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. Д.: НГУ, 2014. Т.1. 629 с. С. 54–63.
3. Орлов П. А. Социальная ответственность субъектов хозяйствования и их маркетинга в свете глобального экономического кризиса: состояния и основные факторы повышения. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 3. С. 41–53.

УДК 330.3

## ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ НА РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

ЧИЙПЕШ Н. М.,  
аспірантка,

*Національний університет «Чернігівська політехніка»*

В умовах стратегічного розвитку економіки України основним засобом досягнення високої економічної результативності будь-якої організації є здатність



вчасно реагувати на зміни ринку кредитних послуг та його ресурсної бази. В добу інформатизації суспільства та швидкого зростання економічної та технологічної освіченості людини, фінансово-кредитні установи запроваджують нові ресурсні бази для задоволення потреб споживача. Так з'являється потреба в інноваціях. Кредитний ринок кожної країни з ефективно функціонуючою економікою є осередком інноваційних продуктів та результатів інтелектуальної діяльності людини. Впровадження новітніх технологій у країнах з перехідною економікою, в тому числі і в Україні, є досить складним процесом, оскільки вимагає великих фінансових ресурсів.

Загальною рисою в інноваційно-технологічному розвитку ринку кредитних послуг України та Європи є активне інвестування в поліпшення операційної діяльності, оптимізацію взаємодії із споживачем та покращення рівня інтеграції кредитних установ з іншими системами (соціальними мережами, онлайн-покупками, тощо).

Для забезпечення сталого інноваційного розвитку кредитний ринок України впроваджує в свою діяльність нові технології. За умови дотримання цього напряму українські кредитні установи мають можливість підвищити рівень конкурентоспроможності на міжнародному ринку фінансових послуг, поліпшити якість та швидкість їх надання, що матиме лише позитивний вплив для сфери надання фінансових послуг економічним суб'єктам.

Кредитна діяльність в сучасних умовах значно диверсифікована та є однією з найбільш активною галуззю економіки. Поява інновацій на ринку спричинена процесами інформатизації суспільства, виникненням нових форм надання фінансових послуг, підвищенням конкуренції між банківськими і небанківськими фінансово-кредитними установами. Також впровадження технологій зумовлюється періодично виникаючими кризами в фінансовому секторі, що є стимулом до посилення активності в області інновацій, направленої на підвищення фінансової стійкості фінансових установ [1, с. 31–35].

Інновації у кредитній сфері – це кінцевий результат інноваційної діяльності кредитної установи, який отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого кредитного продукту чи послуги, які впроваджено в практичну діяльність [2, с. 20].

Необхідним інструментом розвитку міжнародної конкурентоспроможності кредитного інституту є розробка довгострокових інноваційних стратегій. Впровадження інновацій через ринки, канали збуту, клієнтські групи, технології формують портфель інвестиційних проєктів, що сприяє позитивному розвитку.

Мета кредитної галузі досягти максимально стабільної прибутковості, що нерозривно пов'язане із споживачем. Споживач став основною рушійною силою розвитку кредитних інновацій. Отже, з'являються інновації, орієнтовані на послуги з управління коштами споживача (аналіз витрат, інструменти бюджетування) і соціальні інтернет-мережі (соціальний банкінг).

Найбільш розповсюджені інноваційні технології, які використовуються кредитними організаціями – дистанційне управління рахунками. За допомогою яких можна здійснювати фінансові операції різними способами: за допомогою персонального комп'ютера – е-банкінг; інтернету – інтернет-банкінг; портативних засобів – мобільний банкінг [3, с. 407–408].

На даний момент, досвід кредитних установ розповсюдився серед найбільших кредитних організацій світу та зазнав змін в результаті поетапного розвитку та

удосконалення.

Новим напрямом кредитних інновацій є зближення установ з соціальними мережами. Сьогодні передовими є проєкти ідентифікації клієнта по фотографії в соціальних мережах. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на смартфон та зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter и LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж, або включає сигнал тривоги [4].

Українські кредитні установи, як правило, залучають досвід своїх західних партнерів, що зменшує набуття власного досвіду та власних унікальних розробок, але скорочує витрати на створення нових продуктів, тестування та апробацію.

Конкурентоспроможність кредитних установ визначається рівнем відповідності очікуваним потребам споживачів і швидкими темпами зростання клієнтської бази. Отже, кредитні інновації, що проявляються в реалізації передових фінансових продуктів і послуг, стають можливістю проникнення на нові ринки і збільшення прибутків. При впровадженні інноваційних технологій в кредитних організаціях, слід ризикувати і нехтувати випадки фінансових втрат, адже саме інновації у кредитній сфері і в економіці в цілому, сприяють підвищенню конкурентоспроможності і інвестиційної привабливості країни на сучасному етапі розвитку.

Таким чином, інноваційні технології в наш час відіграють значну роль. Основними світовими тенденціями у розвитку кредитних інновацій є тісний взаємозв'язок установи з споживачем, інтеграція організації в ІТ-сектор, взаємодія кредитного інституту з соціальними мережами та залучення новітніх технологій, що формує сталий інноваційний розвиток ринку кредитних послуг України.

#### Список використаних джерел:

1. Андреева А. В. Роль фінансових інновацій в розвитку ринку банківських послуг. *Банківські послуги*. 2010. № 6.
2. Родін Д. Я. Формування і просування фінансових інновацій банківського інституту на банківському ринку кредитних послуг. *Фінансова аналітика: проблеми і рішення*. 2015. № 22.
3. Чиж Н. М. Банківські інновації: проблеми та перспективи. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. Випуск 9 (33). Ч. 4. 2012.
4. Английские банки тестируют идентификацию клиентов по селфи. Банковские инновации. URL: [http://prodengi.kz/innovacii\\_v\\_bankah\\_anglijskie\\_banki\\_testiruyut\\_identifikaciyu\\_klientov\\_po\\_selfi/](http://prodengi.kz/innovacii_v_bankah_anglijskie_banki_testiruyut_identifikaciyu_klientov_po_selfi/).

УДК 316

## СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

ПЕТРОВА Л. Г.,  
здобувач ОС «Магістр»,  
спеціальність 054 «Соціологія»,  
Донецький державний університет управління

Важливу роль в економічному зростанні країни та підвищення рівня доходів населення відіграє фінансова освіта і фінансова грамотність. Суспільство досягає

найбільших економічних успіхів, коли громадяни країни мають розвинуті навички прийняття відповідальних і свідомих рішень у фінансовій сфері. Фінансова грамотність сприяє подоланню бідності, зниженню економічних ризиків суб'єктів підприємництва та фізичних осіб.

Дослідженнями поведінкового аспекту прийняття фінансових рішень займаються здебільшого зарубіжні вчені. Важливий внесок у розробку поведінкових теорій та гіпотез здійснили: М. Вебер, Г. Беккер, Т. Веблен, Т. Гілович, Д. Канеман, А. Сміт, А. Тверські, Р. Талер та ін.. Серед вітчизняних науковців дослідженням даної проблематики займалися: М. Касьян, Т. Кізіма, Ю. Куликов, В. Леонов, О. Шаманська та ін.

Актуальність питань низького рівня фінансової грамотності населення особливо зросла в останні десятиліття, коли значно загострилися проблеми непомірного особистого боргового навантаження, відсутності ефективних заощаджень, нездатності громадян вживати адекватних заходів, спрямованих на захист власного добробуту тощо. Саме у цей період відбулося посилення уваги урядів розвинених країн світу до проблем підвищення фінансової грамотності. В рамках проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» за партнерською участю Національного банку України у грудні 2018 року було проведено всеукраїнське дослідження на тему «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні». В дослідженні брали участь країни, які за даними Світового банку ухвалили стратегію розвитку фінансової грамотності (44 країни), а у 27 країнах цей документ знаходиться на етапі розробки [1].

USAID – Агентство США з міжнародного розвитку (англ. United States Agency for International Development, USAID) – незалежне агентство федерального уряду США. Співпраця Агенства розпочалася з 1991 р., після відновлення незалежності України та розпаду Радянського Союзу, розпочався період переходу країни до ринкової економіки та представницької демократії. У 1992 р. було укладено двосторонню угоду між Україною та USAID про гуманітарне і техніко-економічне співробітництво, яка мала на меті сприяти країні у реалізації її економічного, політичного та суспільного потенціалу.

Проводила дослідження агенція «SmartSteps» [2].

За даними дослідження Україна посіла останнє місце – 30-те. Середній бал за ставлення до фінансових питань в Україні склав 2,4 (за шкалою від 1 до 5) і був набагато нижчим за середній показник (3,3) тридцяти країн, які брали участь в опитуванні ОЕСР [2].

Згідно дослідження, крім індексу можна отримати багато цінної інформації відношення українців до фінансової грамотності:

- 12% респондентів тримають заощадження в банку;
- 52% зберігають гроші готівкою вдома;
- 60% користувались будь-яким фінансовим продуктом за останні два роки;
- 82% ретельно контролюють витрати;
- 73% вчасно сплачують рахунки;
- 70% планують доходи і витрати.

Отримані результати демонструють, що більшість українців цікавляться питаннями фінансової грамотності. При цьому 70% опитаних вважають, що дітей мають навчати розпоряджатися своїми грошима в школі. 61% цікаво дізнатися більше про те, як краще розпоряджатися своїми фінансами.

Найнижчий рівень фінансової грамотності у віковій групі 18-24 роки. Наразі це свідчить про те, що програми з фінансової грамотності для підлітків та молоді повинні стати першочерговими та бути в пріоритеті. Програми з підвищення рівня фінансової грамотності мають складатися з «м'яких» питань, щодо планування майбутнього, а саме – турбота про завтрашній день та бути готовими обговорювати фінансові питання і знаходити шляхи вирішення. На добробут населення України впливає як поведінка людей по відношенню до грошей, так і недовіра до банківської системи, та їхнє ставлення до реформ.

Зважаючи на широкий спектр досліджень, слід зазначити, що питання впливу поведінкових чинників на процес прийняття фінансових рішень молоддю потребує більш глибокого прикладного та науково-теоретичного дослідження. Це є надзвичайно важливим з огляду на необхідність формування ефективної державної політики щодо створення належних умов для покращення добробуту і якості життя українців, зокрема молоді та підвищення рівня їхньої фінансової грамотності. Лише громадяни, які володіють певним багажем фінансових знань, можуть самостійно аналізувати і оцінювати зміни в економіці та фінансах держави та, відповідно до обставин, моделювати стратегію своїх фінансових рішень і покращувати їхню якість.

Під фінансовою поведінкою розуміються різноманітні зовнішні прояви діяльності з використання грошей, орієнтованих на досягнення різних цілей, в контексті формальних і неформальних правил і соціальних відносин. Таким чином, область фінансової поведінки, на відміну від соціологічних теорій грошей, передбачає аналіз дій людей у конкретних соціокультурних контекстах, включаючи їх мотивацію і смисли, зумовлені приналежністю до груп, соціальними ролями, статусами, характером зв'язків, рівнем культури.

Підводячи підсумки, треба зазначити, що завдання підвищення фінансової грамотності – це, безумовно, сфера відповідальності і держави, і бізнесу, і сім'ї. Проте для того, щоб досягнути належного рівня фінансової грамотності, треба передусім здолати відверто пасивне ставлення більшості українців до створення власного добробуту і сформуванню у наших співвітчизників філософію «брати відповідальність за самого себе», завдяки якій кожен громадянин зможе досягти фінансової незалежності та зберегти її упродовж усієї життєдіяльності. Щоб відбулися зміни в ставленні і поведінці українців, треба проводити масштабну інформаційно-роз'яснювальну роботу, впроваджувати програми, акцентувати на позитивні зміни які зможуть привести до покращення якості життя.

#### Список використаних джерел:

1. Бонд Р. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки FINREP. Проект розвитку 13 фінансового сектору. Київ, 16 с.
2. Організація економічного співробітництва і розвитку OECD 2018. URL: <https://finpost.com.ua/news/13389> OECD/INFE Toolkit for measuring financial literacy and financial inclusion.

УДК 353.1

## БУДІВНИЦТВО ДОРІГ ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОЄКТ

*КОНОНОВ С. О.,*

аспірант,

*Донецький державний університет управління*

Якби вас попросили збудувати успішну країну, з чого ви почали б? Хтось волів би першим ділом об'єднати всіх громадян навколо спільної мети, бо такому народу море буде по коліна, а будь-яке завдання виявиться під силу. Інші намагалися б змінити ментальність громадян, адже успішні люди – успішна країна. Комусь ближче передусім побудувати ефективну систему суспільних відносин, яка максимально розкривала б потенціал кожної людини, перетворюючи сукупність індивідуальних досягнень на успіх цілої країни. Хтось спробував би реалізувати конкурентні переваги землі, розвиваючи на цьому фундаменті потужні галузі світового масштабу.

Кожна така думка не позбавлена сенсу. Але жодну з них неможливо реалізувати в чистому вигляді. Досвід України це підтверджує, перед українцями постало завдання побудувати успішну країну. Щоб його виконати, було розпочато реформи в доброму десятку напрямів. Відтоді минуло чотири роки, і зараз можна стверджувати, що результати багатьох перетворень далекі від бажаних. На успішність претендують тільки ті реформи, для проведення яких вдалося зібрати всі необхідні фактори: прогресивних людей, об'єднаних спільною метою та готових змінювати й змінюватися, ефективну систему взаємодії, благодатну для перетворення галузь та чимало інших факторів, успішних випадків небагато, але всі вони доводять: за наявності необхідних складових навіть найдепресивнішу галузь можна перетворити на передову. До таких галузей належить автодорожнє господарство.

Можливо, це й добре, що у 2014-2017 роках Україна пережила глибоку економічну кризу. У бюджеті практично не було грошей на дороги. З'явилася можливість безболісно запровадити нові принципи функціонування галузі, запобіжники проти корупції, відшліфувати на малих обсягах фінансування нову систему, підготувати базис для якісного стрибка. Протягом двох років усі закупівлі здійснюються виключно в системі ProZorro. Завдяки цьому маємо не тільки неймовірну економію коштів, а й якісні зміни: на ринок виходять іноземні компанії, у галузі з'являється конкуренція, це забезпечує нову якість роботи українських автодорожників, професія дорожника повертає собі престиж.

Вдалося створити нову систему підтримки якості виконаних робіт, тепер за всіма контрактами на середній ремонт гарантія не менш як п'ять років, на капітальний — не менш як десять. Якщо експертиза встановить, що ремонт виконано неякісно, підрядчик, відповідно до нових договорів, муситиме ліквідувати всі дефекти власним коштом. Це дає підстави керівникові Укравтодору не сумніватися в якості доріг, відремонтованих в минулих роках.

Якісні зміни в галузі вплинули на поведінку автодорожників. Можливо, трохи зарано, але в них з'явилася впевненість у завтрашньому дні, тож вони стали мобілізувати ресурси. На кінець 2019-го року працівники галузі на місцях стверджували, що мають ресурси наростити масштаб будівельних і ремонтних

дорожніх робіт у кілька разів. Питання лише в обсягах та ритмічності фінансування.

Хоча сьогодні ситуація в дорожньому господарстві радикально відрізняється від тієї, що була чотири роки тому, поки що важко чітко зрозуміти всі наслідки для країни масштабного будівництва автошляхів. Їх може бути ціла низка :

По-перше, якісні дороги — це реалізований транспортний і транзитний потенціал, що сам по собі забезпечить величезні економічні дивіденди. А вже спочатку для будівництва доріг мобілізуються величезні ресурси, створюються сотні тисяч чи навіть мільйони робочих місць (не тільки для автодорожньої, а й для суміжних галузей, як-от виробництва щебеню, піску, асфальту, техніки, палива). А потім, коли дорога оживає, біля неї знаходять роботу ще сотні тисяч чи навіть мільйони (заклади харчування, проживання, автозаправки тощо). Країна з якісними дорогами може перебирати на себе значні транзитні й туристичні потоки з країн-сусідів і заробляти на цьому величезні гроші.

По-друге, якісні дороги роблять людей ближчими. Вони зменшують відстані між найвіддаленішими куточками країни та соціальними групами. З хорошими дорогами подорожі стануть доступнішими, а спілкування, обмін думками, ідеями, життєвим досвідом між українцями з різних куточків країни стане частішим і більш плідним. Що, як не спілкування, потрібно для формування української нації.

По-третє, масштабне дорожнє будівництво згуртує людей, з дорогами мають справу всі без винятку. Те, у якому вони були стані, турбувало кожного. Якщо шляхи ставатимуть кращими, це створюватиме приводи для позитивних розмов, репортажів медіа, зростання віри в державу й довіри до неї. Та й сам широко трансльований процес будівництва привертатиме увагу мільйонів і викликатиме в них захват. Це може стати об'єднавчим фактором народу.

По-четверте, розбудова мережі якісних автошляхів стане першим вдалим національним проектом. Щоб Україна була успішною, кожному з нас треба вчитися бути успішним, а для того вкрай необхідні якісні приклади, камертони, на які налаштовувалися б мільйони. Поки що таких прикладів нам бракує, над їх створенням треба працювати всім разом. Будівництво доріг – хороший варіант.

Список використаних джерел:

1. Сайт КМУ. URL: [bigbud.kmu.gov.ua](http://bigbud.kmu.gov.ua).
2. Строительство автомобильных дорог/ под ред. В. Н. Яромко. 2016. 202 с.
3. Сайт Міністерства Інфраструктури України. URL: <http://mtu.gov.ua>, Дорожнє господарство.

УДК 339.166(477):616-071(043)

**РОЗВИТОК ПРИВАТНОГО МЕДИЧНОГО СЕКТОРУ  
В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ  
(НА ПРИКЛАДІ МЕДИЧНОЇ ЛАБОРАТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)**

*БАЙРАК А. О.,*

ст. викладач кафедри публічного управління та  
адміністрування

*ЧЕЧЕЛЬ А. О.,*

доктор економічних наук, доцент,  
завідувач кафедри публічного  
управління та адміністрування

*Донецького державного університету управління*

«Vene dignoscitur, bene curatur» (добре розпізнається, добре лікується) – говорить латинське прислів'я. Ще з давніх часів було раніше відомо, що запорука успішної діяльності лікаря замикається в його можливостях, щоб правильно встановлювати діагноз. Однак, лише зараз в арсеналі засобів, поряд з тривіальною інтерпретацією скарг та симптомів, мануальну діагностику та природну інтуїцію важливе місце займають лабораторні дослідження.

Перш за все слід розуміти, що коли йдеться про розвиток лабораторної діагностики в Україні, маються на увазі як мінімум дві паралельно існуючі системи: державна і приватна. Кожна з них має свої переваги і недоліки. Практично не перетинаючись, вони і не приносять плодів здорової конкуренції, що веде до прогресу, а, скоріше, в умовах неузгодженого співіснування, в різному ступені завдають шкоди один одному.

Внутрішні проблеми державного сектора представлені в першу чергу не раціональним і, як наслідок, штучно перетворюється на недостатнє, фінансуванням. Величезні бюджетні кошти розподіляються серед необґрунтовано «роздутого» кількості лабораторій і центрів, нівелюючи таким чином значний «чисельник» значним «знаменником». На ділі це виглядає мінімізацією заробітної плати, ніж усувається важливий мотиваційний фактор діяльності співробітників (від яких залежить терміни і якість результатів аналізів) і скороченням спектра досліджень, більш орієнтованих на кількість необхідних лікувально-профілактичними установами (ЛПУ) рутинних тестів, «з'їдають» лівову частку засобів для можливої закупівлі дорогих реактивів (адже замість одного ПЛР-дослідження можна виконати сотню банальних мікроскопій).

Так, на сьогоднішній день в Україні працюють понад 5 тисяч клініко-діагностичних лабораторій, в основному загального профілю; спеціалізовані лабораторії серед них складають близько 20%.

Звертає на себе увагу той факт, що «відносно невеликі за територією і населенням області мають практично таку ж кількість лабораторій, як великі індустріальні центри. Наприклад, в межах одного міста часто знаходиться кілька міських і обласних диспансерів різних профілів, кожен з яких має свою маленьку лабораторію. Вона займає 3-4 кімнати, має штат і досить примітивно обладнана. Потрібно сказати, що значна частина цих лабораторій ні за технічним станом приміщень, ні по оснащенню, ні за кадровим складом не відповідають сучасним вимогам, а коштів на утримання вимагають чималих.

До сих пір на озброєнні більшості лабораторій є застаріле обладнання, що призводить:

- по-перше, до необґрунтовано величезному витраті дорогих реактивів (старі апарати вимагають «завантаження» більшої кількості клінічного матеріалу і, як наслідок, збільшується видаткова частина);
- по-друге, при «ручному» дослідженні біоматеріалу допускаються похибки, що, природно, спотворює результати («досі лікарями призначається велика кількість малоінформативних аналізів; практикується недешева тактика багаторазового невиправданого дублювання досліджень в різних ЛПУ; відсутня система наступності досліджень» [1]).

І як результат, «згідно з даними, отриманими в ході контролю якості лабораторних тестів, в державних лабораторних установах тільки в 60-70% випадків можна отримати достовірний результат лабораторних досліджень» [1].

Однак, не цілком райдужна ситуація складається і на ринку приватних лабораторій. Не маючи проблем державного сектора, як кадрових так і фінансових (компактний штат дозволяє грамотно розподіляти фонд заробітної плати і мати преміальні резерви, досить мотивуючи професійну діяльність співробітників; фінансування з боку західних інвесторів дає можливість приватним лабораторіям активно розвиватися, обслуговуючи до 500 тисяч пацієнтів на місяць і виконувати широкий спектр лабораторних послуг), приватні лабораторії в умовах рентабельності змушене орієнтовані тільки на платоспроможну частину населення, яка в умовах кризи значно скоротилася.

Навіть багаторічні лідери на ринку приватної лабораторної діагностики, забезпечені кращими аналізаторами і унікальним обладнанням [2], стикаються з проблемами зниження як кількості пацієнтів, так і номіналу «середнього чека». Як вихід з положення лабораторії використовують систему залучення «корпоративного клієнта». Це дає можливість, використовуючи чужу «рекламний майданчик», залучати кошти, уникаючи додаткових штатних і орендних витрат. Така ж модель цілком може стати тим містком, який і здатний з'єднати для плідного симбіозу діяльність державних і приватних лабораторій.

Отже, науково-обґрунтованим рішенням ситуації, що склалася може стати аутсорсинг, який представляє собою передачу звичайно не ключових функцій організації зовнішнім виконавцям, тобто стороннім спеціалізованим фірмам (аутсорсерам). У більш широкому сенсі: передача організацією на підставі договору певних бізнес-процесів або виробничих функцій на обслуговування іншій компанії, що спеціалізується у відповідній області.

Доцільність аутсорсингу полягає в:

- зниженні вартості за рахунок скорочення і контролю витрат, звільнення внутрішніх ресурсів компанії для інших цілей, фокусування на провідній діяльності тощо;
- збільшення якості отримуваних послуг;
- рішенні кадрових проблем;
- збільшення потоку пацієнтів (у великої лабораторії з'являється можливість отримати більш низьку ціну на аналіз).

Соціально-економічне становище України вимагає не тільки корінного перегляду традиційного погляду на існуючу систему охорони здоров'я, а й диктує необхідність впровадження сучасних економічно обґрунтованих методів ведення



менеджменту, що дозволить з одного боку на законодавчому рівні підтримати великий і середній бізнес, залучаючи значні інвестиції, а з іншого - заощадити бюджетні кошти за допомогою ресурсозберігаючих технологій в лікувально-діагностичному процесі [1, 4] і зробити більш доступними європейські стандарти в діагностичному протоколі.

Список використаних джерел:

1. Ліпеліс Г. Майбутнє лабораторної діагностики за новими технологіями. Медичний портал «Здоров'я України». URL: <http://www.health-ua.org/archives/health/543.html>
2. Котенко К. Супево - міжнародні стандарти лабораторної діагностики в Україні. Медичний портал «Здоров'я України». URL: <http://health-ua.com/article/3407.html>
3. Цветікова А. Лабораторна діагностика здатна дати 80% інформації про стан здоров'я людини. Інформаційне агентство «Українські Національні Новини» URL: <http://www.unn.com.ua/ru/news/1517245-laboratorna-diagnostika-zdatna-dati-80-informatsiyi-pro-stan-zdorovya-lyudini>
4. Безлюдько О. Аутсорсинг лабораторних послуг. URL: <http://documents.tips/documents/-55bee609bb61ebb70b8b4568.html>

## Секція 2

# ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

---

УДК 342.511

## МІСЦЕВІ ВИБОРИ ЗА НОВИМ ВИБОРЧИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ, ЯК МЕХАНІЗМ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

*ВОРОНА П. В.,*

доктор наук з державного управління, доцент,  
перший проректор Інституту підготовки кадрів  
державної служби зайнятості України,  
депутат Полтавської обласної ради.

Місцеві вибори 2020 року в Україні мають відбутися за новоухваленим Виборчим кодексом і вже на новій адміністративно-територіальній основі країни. Під час цих місцевих виборів, домінуючу роль відіграватимуть політичні партії, і вони фактично стають головним інструментом державного механізму формування регіональної й місцевої кадрової політики територіального розвитку в умовах трансформаційних перетворень. А Виборчий кодекс стає основою правового забезпечення цього державного механізму. Трансформаційними перетвореннями для генези місцевого самоврядування є введення нового Виборчого кодексу, і на новій адміністративно-територіальній основі країни – залишились в старій конфігурації лише області України, а кількість районів та громад значно зменшилась.

Перші вибори пройдуть у 1 439 об'єднаних територіальних громадах, де будуть обирати голів громад, депутатів сільських, селищних, міських рад громад. Оскільки в Україні відбулось укрупнення районів і тепер замість 490 ми отримали 136 районів, то й вибори проходитимуть до райрад новостворених територіальних одиниць, але для виборців їхні повноваження є незрозумілими. Рішення про їхнє утворення ухвалено на підставі Постанови Верховної ради України від 17 липня 2020 року «Про утворення та ліквідацію районів», Розпоряджень Кабінету міністрів України від 12 червня 2020 року про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад.

Відповідно до Виборчого кодексу у об'єднаних територіальних громадах з кількістю виборців у до 10 тисяч виборців депутатів місцевої ради обиратимуть за мажоритарною системою в багатомандатних виборчих округах. При цьому у кожному з них може бути обрано не менше двох і не більше чотирьох депутатів. У тих громадах де кількість виборців 10 тисяч і більше – депутатів обиратимуть за системою пропорційного представництва за відкритими виборчими списками від місцевих організацій політичних партій. Єдиний партійний список буде розділений на кілька територіальних виборчих округів, на які поділяється єдиний багатомандатний виборчий округ громади, району чи області [1, 3].

Серед проблемних питань, які створюють значні складнощі в проведенні місцевих виборів, є невизначеність із епідемічною ситуацією в Україні у зв'язку із негативною динамікою поширення COVID-19 під час виборчого процесу та необхідність вжиття додаткових засобів захисту всіма суб'єктами виборчого

процесу в разі проведення виборчого процесу в умовах карантину і жорсткого контролю що до його дотримання.

У ЦВК зауважили, що лишається надпроблемою наявність тимчасово окупованих територій, визначення меж територій, на яких вибори не можуть організуватися та проводитися; проблеми з фінансуванням місцевих виборів (скорочення бюджету); можливі проблеми з формуванням та функціонуванням виборчих комісій усіх рівнів. Окрім цього, під час організації, підготовки і проведення місцевих виборів можуть виникнути труднощі із застосуванням положень закону «Про публічні закупівлі» [5].

Відповідно до Виборчого кодексу 92 тисячі виборців – це 1,6% від загальної кількості виборців, які могли б змінити виборчу адресу – змінили виборчу адресу. При явці виборців до виборчих дільниць на рівні 50% – це понад 3,2%, що може суттєво вплинути на результати волевиявлення, особливо за умов добре організованого консолідованого голосування [2]. Тобто йдеться про потенційну маніпуляцію під час виборчого процесу, що може вплинути на реальність волевиявлення виборців і розстановку політичних сил у владі, що не відповідає виборчим уподобанням громадян України. Ця норма Виборчого кодексу може стати основою для технології виборчих маніпуляцій.

Тому на думку і науковців, і правників необхідно кардинально переглядати цей механізм (зміни виборчої адреси), тому що йдеться не лише про те, що ми не тільки вирішуємо проблеми для певної категорії виборців, а посилюємо вплив політичної партії і впливаємо на політичний ландшафт країни. Його радикальна зміна може спровокувати дочергові парламентські та президентські вибори в Україні.

Проблемою новітньої виборчої кампанії є запровадження виборчої застави. У зв'язку з тим, що партії, які проплачують за рахунок «спонсорів» заставу на місцевих виборах з партійної каси у т. ч. за мажоритарними округами власні кошти мають змогу бути більш привабливими для місцевих кандидатів, а їх фінансовий стан надає більше шансів для проведення політичної реклами. Тобто маємо ситуацію коли політичні партії створені олігархами матимуть гарні стартові умови.

Таблиця 1

Розмір грошової застави для кандидатів в депутати сільської, селищної, міської, районної та обласної рад на місцевих виборах 25 жовтня 2020 року

<i>Орган місцевого самоврядування</i>	<i>Чис. насел.</i>	<i>застава, грн.</i>
Харківська обласна рада	2 007 849	446 189
Полтавська обласна рада	1 095 018	243 337
Полтавська обласна рада	1 095 018	243 337
Кременчуцька районна рада	307 402	68 312
Лубенська районна рада	156 609	34 802
Миргородська районна рада	162 888	36 197
Полтавська районна рада	468 119	104 026
Київська районна у місті Полтаві рада	79 252	17 612
Полтавська міська рада	238 893	53 087
Решетилівська міська рада	20 752	4 612

*Продовження табл. 1*

Диканська селищна рада	15 278	3 395
Новосанжарська селищна рада	17 638	3 920
Чугівська селищна рада	10 194	2 265
Щербанівська сільська рада	13 316	2 959
Нехворощанська сільська рада	3 840	1 000
Новоселівська сільська рада	4 420	1 000
Терешківська сільська рада	8 516	1 000

*за джерелом [4]*

Певною мірою на проведення місцевих виборів може вплинути ще один, не передбачений нормативними документами фактор – статистика захворюваності на коронавірус. У десятках країн світу на тлі пандемії COVID-19 вирішили перенести вибори різного масштабу – президентські (Польща, Молдова, Ісландія), парламентські (Чорногорія, Литва, Грузія, Румунія, Хорватія) та місцеві (Іспанія, Австрія, Велика Британія, Франція). Але ці країни переносили здебільшого вибори, які мають відбутися найближчим часом, а українські вибори теж вже незабаром. На той час імовірно Україна або вже вийде зі стану надзвичайної ситуації, або ситуація, як показує динаміка може погіршитись. Але стан карантину не є юридичною підставою для непроведення виборів, і як запевняють представники Офісу Президента, вибори переноситися не будуть. Але зростання захворюваності може теж суттєво повпливати на суттєве зниження (зменшення) явки виборців.

Список використаних джерел:

1. Виборчий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2020, № 7, № 8, № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
2. Виборчу адресу змінили 1,6% українців із тих, хто міг би це зробити – КВУ. Інтерфакс – Україна. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/election/687133.html>.
3. Місцеві вибори 2020: стартувала виборча кампанія. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12777>.
4. ЦВК визначив розмір грошової застави на місцевих виборах. Інтерфакс. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/election/687071.html>.
5. ЦВК назвала основні проблеми у підготовці до місцевих виборів. Укрінформ. 16 вересня 2020. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3016633-cvk-nazvala-osnovni-problemi-u-pidgotovci-do-miscevih-viboriv.html>.

УДК 349.6: 622.01

**КОРИСТУВАННЯ ВТОРИННИМИ ГЕОРЕСУРСАМИ В УМОВАХ  
ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

*КІРІН Р. С.,*

доктор юридичних наук, доцент,  
*Інститут економіко-правових досліджень  
імені В. К. Мамутова НАН України*

Розкриваючи існуючі екологічні проблеми та сучасний стан довкілля Донбасу Верховна Рада України констатувала [1], що військовими діями, руйнацією інфраструктури та екологічно небезпечних підприємств на тимчасово окупованій території України (далі – ТОТ) порушено екологічну рівновагу, що: 1) призвело до небезпечних змін стану довкілля; 2) спричинило шкоду здоров'ю та порушило безпеку життєдіяльності для п'яти мільйонів населення на території близько 30 тис. кв. км.

Основними загрозами є:

- затоплення шахт та можливість виходу токсичних шахтних вод на поверхню, проникнення у підземні води;
- загроза потрапляння їх до річки Сіверський Донець та Азовського моря;
- припинення роботи очисних споруд та пошкодження сховищ токсичних та радіоактивних відходів;
- пошкодження територій природно-заповідного фонду;
- забруднення атмосферного повітря та ґрунтів хімічними продуктами внаслідок вибухів боєприпасів;
- знищення ландшафтів та рослинності у зв'язку з використанням військової техніки та будівництвом оборонних споруд;
- знищення значних площ лісів унаслідок викликаних воєнними діями пожеж та неконтрольованих рубок.

Провівши аналіз стану та перспектив розвитку видобувних підприємств вугільної галузі, які наразі перебувають на ТОТ Донбасу, автори [2, с. 21–22] визначили, що сумарні обсяги видобутку вугілля у 2025–2035 рр. досягатимуть 100 млн т, у т.ч. 25–27 млн т на території, що наразі окупована. Порівняно з попередніми прогнозами розвитку вугільної промисловості щорічні втрати обсягів видобутку вугілля в результаті окупації частини територій Донбасу оцінюються в 15–20 млн т.

При цьому, значущість вугілля, як основного вітчизняного енергетично-сировинного ресурсу вимагає від держави і вугільних підприємств розробки економічного механізму стимулювання екологічно сталого розвитку вугільної галузі. Це дозволить не тільки зменшити обсяг вилливу вугледобувних підприємств на довкілля, а й створити передумови покращення ефективності їх господарської діяльності.

Для багатьох суб'єктів вугільних відносин використання вторинних ресурсів є одним з основних, а іноді і єдиним, напрямом їх розвитку, оскільки використання побічної сировини процесів видобування вугілля в якості вторинних ресурсів допоможе вугільним підприємствам вирішити одразу дві проблеми.

По-перше, переробка та реалізація допоміжної продукції вугільного підприємства принесе йому додатковий або навіть основний економічний ефект, а

впровадження цього напряму зможе вивести вугільне підприємство на новий, інноваційний рівень розвитку. По-друге, утилізація відходів сприятиме зменшенню негативного впливу на довкілля. Тому питання технологічного й геологічного вивчення, видобування, переробки і використання вторинних вугільних ресурсів, особливо в умовах постконфліктних територій уявляються надзвичайно актуальним напрямом дослідження, а їх правове забезпечення вимагає відповідної адаптації.

О. Р. Губанова запропонувала модель організаційно-економічного механізму стимулювання вторинного ресурсокористування, яка є системою, що складається з таких підсистем [3, с. 35–36]: - підсистема інструментів стимулювання вторинного ресурсокористування; - підсистема забезпечення (зовнішні умови функціонування механізму); - підсистема контролю (критерії оцінки результативності механізму).

Крім того, зазначена дослідниця слушно зауважує, що важливою умовою успішного розв'язання задачі економічного стимулювання господарського використання вторинних ресурсів, а також підвищення відповідальності щодо застосування рециклінгу відходів, уявляється вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема, у сфері оподаткування і нормування відходонакопичення.

Зазвичай, до видів відходів видобутку і збагачення корисних копалин відносять: 1) розкривні породи відкритого видобутку; 2) вміщуючі породи підземного видобутку; 3) порода, шлами, хвости збагачення (флотації); 4) шахтні води; 5) газоподібні викиди.

Особливу групу вторинних георесурсів представляють собою техногенні родовища корисних копалин, визначення яких наведено у ст. 5 Кодексу України про надра (далі – КУпН) [4].

Крім того, одним з легальних видів користування надрами, відповідно до положень ст.ст. 14 та 22 КУпН є надання надр для захоронення відходів виробництва та інших шкідливих речовин, скидання стічних вод. Вирішення цього питання, згідно зі ст. 8 КУпН належить до відання Кабінету Міністрів України.

Натомість до повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері гірничих відносин відповідно до їх компетенції, серед іншого, належить здійснення контролю за збиранням, переробкою, утилізацією та захороненням промислових відходів гірничих підприємств [5, ст. 11].

При цьому, до основних екологічних вимог у сфері проведення гірничих робіт віднесено: - раціональне використання мінеральних відходів порідних відвалів (сховищ) для повторної переробки на основі широкого застосування новітніх технологій; - запобігання осіданню, підтопленню, заболочуванню, засоленню, висушенню та забрудненню відходами виробництва поверхні землі [5, ст. 34].

Достатньо перспективні, але на жаль й досі не реалізовані належним чином, відносини, що виникають у зв'язку з покращанням умов праці та безпеки праці шахтарів, геологічним вивченням надр з метою виявлення запасів, подальшим видобуванням газу (метану) з вугільних родовищ, промислова розробка яких не здійснювалася, незалежно від їх подальшого використання, видобуванням газу (метану) вугільних родовищ при дегазації діючих шахт і тих, що готуються до експлуатації, та на відпрацьованих вугільних родовищах, використанням газу (метану) вугільних родовищ як матеріального та/або енергетичного ресурсу, регулює відповідний закон [6].

Нарешті, слід звернути увагу й приписи Закону України «Про відходи» [7, ст. 4], яким визначено, що особливості регулювання відносин щодо поводження з невлонюваними газоподібними речовинами, що викидаються безпосередньо у повітря, радіоактивними відходами і речовинами, забрудненими ними, розкритими породами гірничодобувних підприємств, які за технологією зворотного відвалоутворення використовуються для закладення виробленого простору, а також вторинними матеріальними чи енергетичними ресурсами та іншими відходами визначаються відповідними законами.

В цьому аспекті, правове забезпечення користування вторинними георесурсами, особливо в умовах постконфліктних територій, має достатній потенціал для розвитку.

Список використаних джерел:

7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. *Офіційний вісник України* від 12.04.2019 р., № 28, стор. 29, ст. 980.

8. Макаров В. М., Перов М. О. Оцінка стану вугільної промисловості на тимчасово окупованих територіях Донбасу. *Проблеми загальної енергетики*. 2018. Вип. 3. С. 16–22.

9. Губанова О. Р. Теоретико-методологічні засади формування організаційно-економічного механізму стимулювання вторинного ресурсокористування. *Вісник Одеського державного екологічного університету*. 2012. Вип. 13. С. 29–37.

10. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

11. Гірничий закон України від 6 жовтня 1999 р. № 1127-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14?find=1&text>.

12. Про газ (метан) вугільних родовищ: Закон України від 21 травня 2009 р. № 1392-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-17#Text>.

13. Про відходи: Закон України від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

УДК 351

**СТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО  
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ**

*МАНУІЛОВА К. В.,*

доктор наук з державного управління,  
доцент кафедри менеджменту і логістики

*Одеської національної академії харчових технологій*

*ГІБАЛО О. В.,*

підполковник,

старший викладач кафедри гуманітарних і соціально-економічних дисциплін

*Військової академії*

Успішне функціонування публічної влади України й ефективне управління державою неможливе без кардинальних змін, передусім без значних перетворень в адміністративно-територіальному устрої в нашій державі.

Чинний адміністративно-територіальний устрій України сформовано в радянську добу впродовж 1932-1989 рр. (в результаті адміністративно-територіальних реформ 1957-1960 рр.; 1962 р., 1965-1966 рр.).

Зі здобуттям Україною незалежності перед урядом знову постала проблема необхідності внесення змін в адміністративно-територіальний устрій України відповідно до сучасних викликів й з врахуванням національних традицій і реалій.

Впродовж 1991-2013 рр. завдяки внесенню змін відносно кількості міських районів, селищ міського типу, сільських населених пунктів. Втім, означені зміни, суттєво не змінили адміністративно-територіальний устрій. Наразі триває становлення законодавчої бази щодо формування нового адміністративно-територіального устрою України.

Сьогодні можна констатувати, що процес реформування адміністративно-територіального устрою йде у напрямку якісних та кількісних змін. Зокрема, на законодавчому рівні України прийнято низьку нормативно-правових актів, у яких визначено нову адміністративно-територіальну одиницю-громаду.

Підкреслимо, що існування територіальних громад на українських теренах має давні історичні традиції, що склались, ще за часів додержавного періоду історії України. Так, громади були у праслов'ян, у добу Русі-України, у певному модифікованому вигляді (під різними назвами, статусом, повноваженнями тощо) громади продовжували існувати на українських теренах у литовсько-польську добу, в козацько-гетьманський період, а також в імперський період на підросійській території. Радянська доба є перерваною традицією існування громад.

Майже три десятиліття в Україні повільно триває повернення до прогресивних національних традицій. Адже, існування сильного місцевого самоврядування в територіальній громаді є ключовою вимогою до вступу в Європейський Союз.

На законодавчому рівні визначено статус територіальної громади як первинної та ключової адміністративно-територіальної одиниці. у 140 ст. Конституції України й у ст. 6 закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року.

До наступної спроби реформування адміністративно-територіальний устрій України слід віднести прийняття «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» (далі «Концепція») затвердженої 1 квітнем 2014 р. У тексті «Концепції» наголошено на необхідності



«формування критеріїв для адміністративно-територіальних одиниць різного рівня адміністративно-територіального устрою держави здійснюється з урахуванням того, що: адміністративно-територіальний устрій складається з трьох рівнів: базового (адміністративно-територіальні одиниці – громади); районного (адміністративно-територіальні одиниці – райони); регіонального (адміністративно-територіальні одиниці – Автономна Республіка Крим, області, м. Київ і Севастополь)».

Втім, закріплення на законодавчому рівні існування територіальної громади було певним чином формальним і декларованим актом. Оскільки, означені нормативно-правові акти фактично не змінили ситуацію з адміністративно-територіальним устроєм України. Останній продовжував зберігати застарілі радянські риси (статус, розподіл повноважень та фінансів тощо залишилися такі самі, як й в радянську добу) з певними незначними змінами (наприклад, Криму було надано статус автономної республіки).

Значним кроком вперед в напрямку закріплення за територіальною громадою статусу – основної територіально-адміністративної одиниці стала розпочата у 2014 році реформа децентралізації влади. Означена реформа передбачає значні трансформаційні перетворення майже в усіх сферах суспільно-політичного життя нашої держави.

Стосовно адміністративно-територіальної сфери, то сьогодні в Україні тривають процеси удосконалення законодавства України відносно всіх сфер життя об'єднаної територіальної громади (далі – ОТГ). А саме прийнято низьку законів України, які уточнюють питання: визначення адміністративних центрів та затвердження територій ОТГ, виборів депутатів і голів у ОТГ, розподілу субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури ОТГ; внесення змін у законодавчі акти України щодо: управління земельними ресурсами в ОТГ, статусу старости села, селища, до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів ОТГ.

Отже, дослідження вітчизняного законодавства в царині розбудови адміністративно-територіального устрою української держави засвідчило, що лише реформа децентралізації влади України сприяла запровадженню в нормативно-правові акти прогресивних європейських стандартів в організацію місцевого самоврядування, становленню ОТГ, як традиційної й основної адміністративно-територіальної одиниці в державі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Остання діюча з Коментарями. URL: <https://konstitutsiya.com.ua/st-140>.

2. Закон України «Про місцеве самоврядування». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997. № 24, ст. 170 від 21 травня 1997 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

4. Про формування територіальних громад URL: <https://decentralization.gov.ua/gromadas/legislation>.

УДК 342.9

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КОЛЕКТИВНИХ  
СУБ'ЄКТІВ – САМОСТІЙНИЙ ВИД АДМІНІСТРАТИВНОЇ  
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

*ФРОЛОВ Ю. М.,*

доктор юридичних наук, професор,  
професор кафедри правознавства  
*Бердянський державний педагогічний  
університет*

Серед усіх видів юридичної відповідальності особливе місце займає відповідальність адміністративна, яка являє собою такий вид юридичної відповідальності, що виникає при скоєнні правопорушень у публічно-правовій сфері, до якої, зокрема, відноситься й сфера освіти. Питання про адміністративну відповідальність колективних суб'єктів правовідносин наразі залишається дискусійним, адже класична доктрина адміністративного права відносить до суб'єктів адміністративної відповідальності лише людину в стані дієздатності та осудності, тобто фізичну особу. Проте, ще за радянських часів низка вчених вважали можливим визнання організацій та інших юридичних осіб суб'єктами юридичної відповідальності [1, с. 97–100; 2, с. 10–11]. Зокрема, В. Новосьолов підкреслював, що адміністративна відповідальність юридичних осіб є одним із дієвих засобів забезпечення виконання покладених на них обов'язків [2, с. 10–11]. Сьогодні переважна більшість науковців вважають доцільним визначати колективних суб'єктів як потенційних учасників суспільних правовідносин, пов'язаних із притягненням їх до адміністративної відповідальності. Так, Ю. Битяк і В. Зуй розглядають адміністративну відповідальність як вид юридичної відповідальності фізичних і юридичних осіб перед органами виконавчої влади або судом за порушення адміністративно-правових норм на основі застосування адміністративних стягнень [3, с. 121]. І. Слубський, даючи визначення адміністративної відповідальності як елемента адміністративно-правового статусу юридичної особи, виходить з її розуміння як органічної частини загального інституту адміністративної відповідальності з усіма притаманними останньому властивостями і ознаками. Дослідник пропонує розглядати її як засіб забезпечення виконання ними своїх обов'язків перед державою в особі повноважних органів, з чого випливає висновок про наявність двох цілей, які переслідує адміністративна відповідальність юридичних осіб: а) покарання у вигляді накладення адміністративного стягнення; б) забезпечення виконання юридичною особою своїх обов'язків перед державою з метою дотримання встановлених умов діяльності [4, с. 7]. О. Зима також визначає адміністративну відповідальність як складову частину адміністративної відповідальності, яка, проте, розвиваючись, набуває низки ознак, що відрізняють її від адміністративної відповідальності фізичних осіб і дають змогу говорити про неї, як про окремий під інститут адміністративної відповідальності [5, с. 10]. М. Костів розподіляє ознаки адміністративної відповідальності колективних суб'єктів на дві групи. Перша складається з ознак, характерних як для адміністративної відповідальності юридичних осіб, так і для адміністративної відповідальності взагалі:

- притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб здійснюється компетентними державними органами і посадовими особами;
- наслідком притягнення юридичної особи до адміністративної відповідальності є застосування до неї адміністративного стягнення;
- адміністративні стягнення застосовуються компетентними органами та посадовими особами до порушників (юридичних осіб), які їм безпосередньо не підпорядковані;
- адміністративна відповідальність юридичних осіб, як і будь-яка адміністративна відповідальність, має встановлюватись законами;
- підставою адміністративної відповідальності здебільшого виступає адміністративне правопорушення (проступок).

Другу групу становлять специфічні, притаманні лише адміністративній відповідальності юридичних осіб, ознаки:

- суб'єктом відповідальності виступає юридична особа у цілому, а не конкретна її посадова особа, працівник;
- підставою адміністративної відповідальності для юридичної особи у встановлених випадках може виступати і цивільне правопорушення;
- адміністративна відповідальність може бути накладена за наявності вини правопорушника, а в окремих випадках і без її врахування [6, с. 15–16].

Сьогодні в Україні поступово відбувається закріплення на законодавчому рівні механізму правового регулювання адміністративної відповідальності колективних суб'єктів, що виявляється в ухваленні нормативних актів, які, зокрема, регулюють питання притягнення юридичних осіб (підприємств, установ, організацій) до адміністративної відповідальності в різних сферах суспільних відносин. Наразі питанню адміністративної відповідальності колективних суб'єктів присвячено цілу низку законів і підзаконних актів, серед яких: Закони України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», «Про виключну (морську) економічну зону України», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про громадські об'єднання», Положення про порядок накладення та стягнення штрафів за порушення законодавства про захист прав споживачів та ін. Проте, вони й досі не становлять єдиної, цілісної системи, здатної ефективно врегулювати питання адміністративної відповідальності колективних суб'єктів правовідносин. Сучасні дослідники відзначають майже повну відсутність у чинному законодавстві положень і принципів щодо адміністративної відповідальності колективних суб'єктів, нерегульованість механізму їх притягнення до адміністративної відповідальності, відсутність системності у видах санкцій, які застосовуються до різних видів колективних суб'єктів [7, с. 194].

Таким чином, адміністративна відповідальність колективних суб'єктів, це самостійний вид адміністративної відповідальності, яка полягає, у можливості застосування уповноваженими державними органами та/або їх посадовими особами передбачених законодавством адміністративних санкцій до колективного суб'єкта – правопорушника.

Список використаних джерел:

1. Шемшученко Ю. С. Відповідальність юридична. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 1. А-Г / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.:

Укр. енцикл., 1998. 672 с. С. 437.

2. Новоселов В. И. Административная ответственность юридических лиц. *Советская юстиция*. 1981. № 23. С. 10–11.

3. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Административное право Украины: Учебное пособие. Х: Одиссей, 1999. 224 с. URL: <https://lawbook.online/page/adminpravo/ist/ist-9--idz-ax251.html>.

4. Слубський І. Й. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Київський національний ун-т внутрішніх справ. К., 2008. 20 с.

5. Зима О. Т. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. Х., 2001. 19 с.

6. Костів М. В. Адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб та особливості її реалізації в адміністративно-деліктних відносинах: автореф. дис.: спец. 12.00.07; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2005. 21 с. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%9C.%D0%92.\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%9C.%D0%92.$).

7. Адміністративне право України: підручник / за ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2005. 544 с. URL: <http://library.nlu.edu.ua/BIBLIOTEKA/SAIT/FAKULTET%208/2/Admin-Pravo.pdf>.

УДК 353:[34:323.174]

## ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

*ХАЙЛОВА Т. В.,*

кандидат наук з державного управління, доцент,

*КНЯЗЬКОВА Л. М.,*

кандидат юридичних наук, доцент

*Донецький юридичний інститут МВС України*

Регіональна політика є невід'ємною складовою частиною державної політики у будь-якій країні світу. Державне регулювання соціального розвитку повинно бути повністю узгоджено із загальним курсом реалізації стратегічно-важливих економічних реформ в Україні. Головним завданням державного управління регіональним розвитком є досягнення оптимального балансу між інтересами держави та інтересами розвитку її регіонів.

Натепер специфічні риси соціального розвитку регіонів України зумовлені територіально-галузевою та інституційною структурою господарства, ресурсним забезпеченням, особливостями режиму відтворення населення. Слід відзначити, що під розвитком регіону розуміють розвиток кожної окремої територіальної одиниці в часі. Це вказує, що найважливіших проблем розвитку регіонів України належать питання загострення диференціації соціального та економічного розвитку територій нашої держави.

За сучасних умов трансформації суспільства державне регулювання регіонального розвитку може здійснюватися у формі:

- трансфертів, спрямованих до місцевих бюджетів з державного бюджету, для вирівнювання фінансового забезпечення регіону;
- додаткової фінансової підтримки депресивних регіонів;
- державних цільових програм, спрямованих на розв'язання територіальних проблем;
- бюджетних інвестицій і конкретних інвестиційних проєктів та ін.

Аналіз соціально-економічної, політичної ситуації в Україні дозволяє нам констатувати, що здійснення державного регулювання територіального розвитку в Україні стикається з багатьма труднощами. Зокрема, І. Райнін вказує, що головними перешкодами до забезпечення ефективного державного регулювання регіонального розвитку є: відсутність системного підходу до регіональної політики; низька інституційна та фінансова спроможність місцевих органів влади щодо вирішення питань місцевого значення; відсутність дієвих та ефективних механізмів формування місцевих бюджетів на основі гарантованих державою соціальних стандартів надання послуг населенню незалежно від місця проживання; незавершеність формування та недосконалість моделі управління на регіональному рівні [1].

Але у процесі розробки державної регіональної політики слід урахувати, що пряма бюджетна підтримка всіх регіонів неможлива; джерела зростання потрібно шукати на регіональному та місцевому рівнях, спираючись на місцеве самоврядування, підприємницькі структури, формуючи для них сприятливі умови для вирішення проблем.

Вважаємо, що державне регулювання розвитку регіонів потребує належного нормативно-правового забезпечення. Основа законодавчого управління регіональним розвитком закладена у ст. 132 Конституції України [2], де зазначено, що територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій. Також конституційна норма про місцеве самоврядування підкріплена і у Законі України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування», що цілком відповідає Європейській Хартії місцевого самоврядування. Також інституційно-правовою базою розвитку регіонів є Закон України від 08 вересня 2005 року № 2850-IV «Про стимулювання розвитку регіонів» [3], де визначено комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересах їх жителів та держави в цілому.

Закон України від 01 липня 2010 року № 2411-VI «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [4] також визначаються засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки і оборони, в економічній, соціальній і

гуманітарній сферах, в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики України.

Таким чином, вважаємо, що метою державного регулювання територіального розвитку має бути стимулювання розвитку територій, нездатних функціонувати у режимі саморозвитку, та підтримка й активізація соціальної мобільності населення окремих регіонів. Забезпечення рівних умов функціонування соціально-економічних комплексів регіонів України вимагає цілеспрямованих дій з боку держави шляхом регулювання розвитку регіонів та сприяння окремим регіонам, використання особливостей їх природного, виробничого і ресурсного потенціалу.

Разом з тим, формування державної регіональної політики в Україні слід здійснювати на нових засадах, залучаючи до цього процесу суб'єктів суспільних відносин на регіональному і місцевому рівнях, у тому числі органи виконавчої влади, територіальні громади, недержавні організації, суб'єкти підприємництва тощо. Вважаємо, що метою удосконалення організації влади на регіональному і місцевому рівнях має стати розбудова сучасної європейської комунальної (муніципальної) моделі місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Райнін І. Л. Адміністративно-правове регулювання управління розвитком регіону: монографія. Харків: Золота миля, 2016. 616 с.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text>.
4. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.

УДК 343.222

## **БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛADOVA АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ**

*ФІЛІПЕНКО А. С.,*

кандидат юридичних наук, доцент,  
*Донецький юридичний інститут МВС України*

На сучасному етапі Україна неухильно спрямовує свої зусилля на реалізацію євроінтеграційного курсу, виконання міжнародно-правових зобов'язань, в тому числі з питань розвитку місцевої і регіональної демократії.

Подальша демократизація суспільства, децентралізація влади на засадах субсидіарності були і залишаються пріоритетами України.

Важливу роль у цих процесах відіграє реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади відповідно до основних положень Європейської хартії місцевого самоврядування, яка стала невід'ємною складовою національного законодавства у цій сфері.

Підтвердженням тому стало визначення в програмних документах Президента, Уряду та Верховної Ради України пріоритетів серед яких –

децентралізація влади, передача фінансових ресурсів та зміцнення матеріально-фінансової основи органів місцевого самоврядування, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідних територіях, надання високоякісних та доступних.

Першочерговим кроком на шляху реформи місцевого самоврядування стало завдання щодо фінансової децентралізації, яка розпочалася шляхом прийняття змін до Бюджетного і Податкового кодексів України, зокрема передачі органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень і стабільних джерел доходів для їх реалізації; стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом з відповідним ресурсним забезпеченням на рівні міст обласного значення тощо.

Основним інструментом, за допомогою якого територіальні громади здійснюють свої функції, є бюджет. Тому питанням і проблемам, що стосуються формування дохідної частини бюджетів місцевого самоврядування, пошуку і реалізації резервів їх наповнення, розширенню бази оподаткування приділяється досить велика увага.

Основними новаціями бюджетних відносин у контексті децентралізації стало наступне:

1. Законодавчо чітко закріплено терміни затвердження місцевих бюджетів, незалежно від прийняття державного бюджету (врегульовано принцип самостійності місцевих бюджетів).
2. Розширено делеговані повноваження місцевих органів влади, у тому числі шляхом передачі повноважень на виконання державних функцій та ресурсу галузевим міністерствам.
3. Перерозподілено видаткові повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування відповідно до принципу субсидіарності.
4. Закріплено за місцевими бюджетами стабільні джерела доходів та започатковано стимулювання податкоспроможності громад.
5. Систему балансування замінено системою бюджетного вирівнювання, яка передбачає горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя.
6. Формування доходів та видатків загального фонду місцевих бюджетів здійснюється за єдиним кошиком (замість I та II кошика).
7. Скорочено кількість загальнодержавних та місцевих податків і зборів шляхом їх об'єднання за відповідною специфікою
8. Удосконалено систему оподаткування місцевих бюджетів.
9. Надано можливість переведення власних ресурсів місцевих бюджетів (у частині бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ) з казначейської на банківську форму обслуговування, встановлення чітких термінів проходження платіжних доручень місцевих бюджетів та відповідальності за їх порушення.
10. Запроваджено механізми стимулювання громад до об'єднання – об'єднані громади отримують значні фінансові ресурси та прямі міжбюджетні стосунки з державним бюджетом [1].

Завдяки внесеним змінам, місцеві органи влади зможуть самостійно формувати свої місцеві бюджети на наступний рік, починаючи з 15 вересня відповідного року. Вони братимуть за основу закріплені стабільні довгострокові

дохідні джерела і видаткові повноваження та основні параметри, визначені у проекті державного бюджету, поданому Урядом до Верховної ради. Міністерство фінансів не визначатиме індикативні показники за доходами і не доводитиме їх до місцевих бюджетів.

Отже, нові умови, які забезпечуються завдяки впровадженню реформ з децентралізації, сприяють створенню нового лідерства, відповідальності та активного залучення громадян на місцевому рівні задля більш ефективного та якісного управління власними громадами та задоволення місцевих потреб.

Список використаних джерел:

1. Казюк Я. М. Механізми формування та реалізації державного управління бюджетними ресурсами на місцевому рівні: монографія. Київ; Херсон: Вишемирський В. С. 2014. 425 с.

УДК 343.7(73+477)

**КЕЙС ПРО ВИВЕДЕННЯ КОШТІВ З ПРИВАТБАНКУ  
АБО КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА «ПО-АМЕРИКАНСЬКІ»**

*КАМЕНСЬКИЙ Д. В.,*

кандидат юридичних наук, доцент,  
завідувач кафедри правознавства

*Бердянського державного педагогічного університету*

У серпні цього року представники федеральної прокуратури США одночасно подали у федеральний суд Південного округу штату Флорида два цивільні позови про конфіскацію двох об'єктів комерційної нерухомості, розташованих у штатах Кентуккі та Техас загальною вартістю близько 70 млн дол. [1].

Розслідування ФБР та складені за їхніми результатами позовні заяви безпосередньо пов'язані зі «справою ПриватБанку», активно висвітлювані в українському (і не лише) медіапросторі уже протягом декількох років. Принагідно висловлю застереження: запропонований увазі читача матеріал обмежується юридичним аналізом положень окремого процесуального документа, а саме – цивільного позову про конфіскацію об'єкта комерційної нерухомості, розташованого у м. Луїсвілл (штат Кентуккі), який, на думку американських прокурорів, було придбано на кошти, раніше незаконно виведені з ПАТ «ПриватБанк» (далі – ПриватБанк).

Нагадаю: за результатами незалежного розслідування компанії Kroll, які були передані Національному банку України в січні 2018 року, було виявлено, що ПриватБанк був об'єктом масштабних шахрайських дій як мінімум протягом десяти років до націоналізації (2006–2016 рр.), що призвело до заподіяння банку збитків щонайменше в розмірі 5,5 млрд дол. [2].

Результати розслідування та пов'язана з ними позиція НБУ наразі активно оскаржується ексвласниками українського банку.

Зупинюсь лише на декількох ключових положеннях, на які спирається федеральна прокуратура в обґрунтування позиції про незаконне походження коштів, спрямованих на придбання комерційної нерухомості в Сполучених Штатах, зокрема бізнес-центру в м. Луїсвілл у 2011 році.



Американська прокуратура наполягає на тому, що екс-власники банку використовували свій вплив і повноваження для того, щоб заволодіти коштами, розміщеними на рахунках ПриватБанку.

Власне схема виведення коштів з банку була, на думку державних юристів, простою: співвласники ПриватБанку оформлювали заявки на отримання в ньому кредитів, які вони (виходячи зі статусу основних акціонерів та здійснюваного оперативного контролю над банком) гарантовано отримували і при цьому рідко повертали, за винятком погашення кредитів за рахунок коштів від нових позик.

Механізм реалізації схеми був, навпаки, складним і ретельно завуальованим. Як випливає з фабули позову, ексвласники банку (сукупно володіли понад 80% акцій) використовували низку компаній, якими вони володіли або контролювали, щоб подати заявки на одержання кредитів у ПриватБанку. Далі заздалегідь поінформовані лояльні працівники ПриватБанку обробляли подані заявки та супровідні документи і, відповідно, погоджували їх як легітимні. Спеціально створений «тіньовий» кредитний комітет банку задовольняв кредитні заявки, незважаючи на помилки та неправдиві відомості в поданій документації. Згодом отримані пов'язаними компаніями кредитні кошти були розділені, об'єднані та переведені через широку мережу компаній з використанням, як правило, рахунків у кіпрській філії ПриватБанку, з метою ретельного приховування джерела їх походження, призначення, права власності та права управління. Загалом кредитні гроші «прокручувались» через банківські установи по всьому світу. Коли настав час для погашення отриманих у ПриватБанку кредитів, інші кредитні кошти використовувались для погашення «старих» кредитів, або, у невеликій кількості випадків, вони погашались за рахунок прибутку компаній, раніше придбаних на кредитні кошти. Систематичне неповернення багатомільйонних кредитів, *de facto* виданих пов'язаним з власниками банку компаніям, заповдіяло ПриватБанку збитки на суму в декілька млрд дол. Тут варто висловити застереження: сформульована федеральною прокуратурою й описана в позовній заяві фабула справи має характер припущення (суб'єктивної оцінки) до тих пір, поки її не буде підтверджено (або ж відхилено) відповідним рішенням суду присяжних.

Разом із двома партнерами, американськими бізнесменами з офісом у м. Маймі, ексбенефіціари банку утворили низку компаній, у назві більшості з яких було використане слово «Optima» – зокрема, «Optima Ventures», «Optima Management Group», «Optima International» та ін. Ці компанії регулярно використовувались для інвестування в американські бізнес-проекти незаконно виведених з банку коштів: зокрема протягом декількох років було придбано майже 465 тис. квадратних метрів комерційної нерухомості в штаті Огайо (декілька будівель у діловій частині м. Клівленд), декілька металургійних заводів у штатах Кентуккі, Західна Вірджинія та Мічиган, завод з виробництва мобільних телефонів в штаті Іллінойс та комерційна нерухомість у штаті Техас.

Власне об'єктом нерухомості, який фігурує у позові та який державні юристи прагнуть конфіскувати, є бізнес-центр «PNC Plaza» у м. Луїсвілл, придбаний у 2011 році підконтрольною ексвласникам ПриватБанку компанією «Optima 500 LLC». За результатами фінансового розслідування федеральна прокуратура дійшла висновку про те, що придбання цього об'єкта нерухомості фінансувалось за рахунок двох кредитів, фіктивно отриманих ексвласниками банку та переведених, після низки маскувальних банківських операцій, на рахунки в США.

Варто підкреслити: якість і ретельність описаних у позові фактичних обставин варта високої професійної оцінки на адресу представників федеральних правоохоронних органів (передусім ФБР), особливо враховуючи ту обставину, що більша частина протиправної поведінки була реалізована за межами США (здебільшого в Україні та на Кіпрі) і була поєднана з ретельно приховуваними фінансовими операціями. Видається, що стабільно результативна практика розслідування агентами ФБР правопорушень в економічній сфері повинна бути фахово опрацьована під час створення вітчизняного Бюро економічної безпеки (чи його аналога).

Юридичний бік розглядуваного кейсу вартий окремої уваги.

По-перше, заяви на отримання та користування двома згаданими вище кредитами вказували, на думку прокурорів, на викрадення та незаконну конвертацію коштів ПриватБанку. Вони також одночасно утворювали шахрайство з боку та водночас проти ПриватБанку, оскільки дії еквласників по суті уособлювали (визначали) діяльність банку в описаній у позові частині. Перекази грошових коштів з України до Кіпру і далі до США були переказами у міжнародній торгівлі та мали ознаки легалізації. Відповідно, придбання «PNC Plaza» також утворювало як передачу, так і отримання незаконно привласнених коштів у міжнародній торгівлі та «відмивання» грошей.

По-друге, переведення сум двох кредитів, отриманих та використаних в обманний спосіб, не мали об'єктивної економічної мети. Відповідні трансакції були розроблені для того, щоб приховати та замаскувати зміст, джерело походження, право власності та контроль за незаконно отриманими кредитними коштами.

По-третє, у тексті позову про цивільну конфіскацію наведені окремі статті КК України, які, на думку федеральних прокурорів, були порушені внаслідок отримання та подальшого переведення у США фіктивно оформлених кредитів на пов'язаних із банком осіб: ідеться про диспозиції ст. ст. 190, 191, 209, 218-1, 219, 220-2, 222, 364-1 КК. Зауважу, що хоча за умови офіційного підтвердження описаної вище фабули справи ознаки сукупності злочинів (за вітчизняним кримінальним правом) і вбачаються в поведінці осіб, які незаконно отримали та згодом використали кредитні ресурси, водночас ця сукупність не може охопити всі перераховані злочини. Видається, що завданням федеральної прокуратури в цій частині було продемонструвати присяжним, які розглядатимуть справу про конфіскацію, що описані дії щодо незаконного отримання та нецільового використання кредитних коштів формально підпадають під декілька приписів українського кримінального законодавства.

Річ у тім, що одним із юридичних обґрунтувань (на підставі § 981(a)(1)(C) КК США) для здійснення цивільної конфіскації майна, придбаного в США на кошти, що надійшли від іноземного банку, повинно бути вчинення власником (власниками) або кінцевими бенефіціарами майна протиправних дій, які передували отриманню та переведенню коштів у США. У цивільному позові прокурори наполягають на тому, що майно (актив) відповідача – це майно, яке становить або є похідним від нього, та яке пов'язане з: 1) вчиненням в іншій країні злочину, пов'язаного з шахрайством, або схемою чи спробою обману іноземного банку (у цьому випадку – ПриватБанку) (у порушення § 1956 (c)(7)(B)(iii) федерального КК); 2) міжнародним транспортуванням та передачею викрадених, конвертованих або отриманих у шахрайський спосіб грошових коштів чи майна на суму понад 5 тис. дол. (§ 2314 КК

США; тобто, у цій справі, дії з переведення кредитних коштів у США); та 3) отриманням, зберіганням, приховуванням, зберіганням, продажем та розпорядженням викраденими, конвертованими або отриманими в шахрайський спосіб грошима чи майном на суму понад 5 тис. доларів, переведеними у США з іншої країни (§ 2315 КК США; тобто, у цій справі, дії з отримання таких коштів у США – *Д.К.*). Варто додати, що три зазначені діяння визнаються протиправною діяльністю, а саме легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом, на підставі §§ 1956(c)(7)(A) та 1956(c)(7)(B)(iii) КК США. До слова, § 1956 США визнає злочином дії особи, яка усвідомлюючи, що використовуване у фінансовій операції майно утворює доходи від певних видів протиправної діяльності, здійснює або намагається здійснити таку фінансову операцію, яка насправді охоплює кошти від протиправної діяльності.

У контексті визначення перспектив описаного позову про цивільну конфіскацію активу заслуговує на увагу положення частини «С» § 983 КК США, який регламентує загальні правила провадження у справах про цивільну конфіскацію. Там зазначено, що тягар доказування у таких справах покладається на представників уряду (тобто прокурорів) у спосіб переваги доказів сторони (йдеться про стандарт установлення вини у цивільній справі, на відміну від більш суворого для встановлення у кримінальних справах стандарту вини «поза розумним сумнівом») щодо того, що майно справді підлягає конфіскації. Якщо обстоювана стороною уряду теорія (аргументація) конфіскації полягає в тому, що майно використовувалося для вчинення або сприяння вчиненню кримінального правопорушення, або використовувалося під час вчинення кримінального правопорушення, уряд повинен довести, що між оспорюваним майном та правопорушенням був істотний юридичний зв'язок.

Для порівняння: ст. 354 ЦК України передбачає, що до особи може бути застосовано позбавлення права власності на майно за рішенням суду як санкція за вчинення правопорушення (конфіскація) у випадках, установлених законом (ч. 1); обсяг та порядок конфіскації майна встановлюються законом (ч. 2). Одним із таких спеціальних законів є, як відомо, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» (далі – Закон про конфіскацію незаконних активів). В обґрунтовальній частині пояснювальної записки до проєкту цього Закону було, поміж іншого, зазначено, що відповідно до Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) країни повинні створювати механізми, які б дозволяли без винесення обвинувального вироку конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом, або інструментів злочину (Рекомендація 4). Американська сторона, як бачимо, активно втілює цю рекомендацію в практиці правозастосування.

Законом про конфіскацію незаконних активів були внесені системні зміни до низки нормативних актів (зокрема, КК, КПК, ЦПК, низки спеціальних законів), які регламентують юридичні підстави відповідальності за незаконне збагачення, а також порядок конфіскації активів, які були набуті представником державної або місцевої влади незаконно, у формі незаконного збагачення.

До слова, Закон України «Про запобігання корупції» закріпив, з урахуванням внесених Законом про конфіскацію незаконних активів змін, імперативну норму:

активи, набуті внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку (ст. 69). А глава 12 «Особливості позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави» розділу III ЦПК регламентує, зі свого боку, деякі питання, пов'язані з пред'явленням позову про визнання необґрунтованими активів та їх стягненням в дохід держави, а також правових наслідків визнання активів необґрунтованими.

Насамкінець варто визнати: Україна, на відміну від США, нещодавно створила нормативну базу та вперше застосовує на практиці складні механізми конфіскації незаконно одержаних активів. Ці механізми є суперечливими, вони критикуються в суддівських і наукових колах, як власне і норма КК, присвячена відповідальності за незаконне збагачення. Водночас вони офіційно закріплені в нормативних джерелах, а отже мають на сьогодні обов'язковий характер. До того ж, якщо передбачений американським законодавством перелік протиправних діянь, участь у вчиненні яких може бути підставою для застосування конфіскації майна в цивільному порядку, є традиційно широким, то в нашій державі відповідні механізми сьогодні мають здебільшого «антикорупційний» вектор, що, своєю чергою, окреслює широкі горизонти для подальшого розвитку і вдосконалення спеціальної нормативної бази і правозастосовної практики.

Список використаних джерел:

1. Justice Department Seeks Forfeiture of Two Commercial Properties Purchased with Funds Misappropriated from PrivatBank in Ukraine. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-seeks-forfeiture-two-commercial-properties-purchased-funds-misappropriated>.

2. Шахрайство у ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» до націоналізації. Результати розслідування. URL: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/privat\\_fraud\\_pr\\_2018-01-16.pdf](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/privat_fraud_pr_2018-01-16.pdf).

УДК 342.553(477)

## **РЕВОЛЮЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В АВСТРІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТ.**

*БУТИРІН Є. О.,*  
кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри теорії та філософії права  
*Одеського державного університету внутрішніх справ*

Під впливом революційних подій 1848–1849 рр., вперше в історії імперії Габсбургів, відбулись докорінні зміни в поглядах на характер державної влади. Запровадження конституційного правління посунуло абсолютизм тим самим приєднавши Австрійську державу до західноєвропейських країн де вже діяв принцип розподілу влад. Ганс Кох визначив цю добу австрійської історії – ера кінця абсолютизму та нової візії австрійської парадигми, що проголошувала необхідність трансформації Габсбурзької імперії в монархічну федерацію народів [1, с. 39, 51].

У цей час до політичного життя долучаються представники буржуазії. Просвітництво та політизація суспільства шляхом політичної публіцистики обумовили появу феномену громадської думки, який доволі часто вступав у протиріччя з волею Богоданого імператора. Широкий суспільний резонанс отримали погляди лідерів думок та дискусії інтелектуалів, що породило таке явище як політичні петиції, що містили в собі вимоги політичного та національного змісту. У такий спосіб широкі верстви населення почали долучатися до державно та національно політичних дискусій та конфліктів. Почали діяти представницькі органи в державі.

За цих обставин подальша еволюція місцевого самоврядування проходила в умовах розвитку буржуазної державності, на тлі жорсткої боротьби глобального абсолютизму з народно-національною демократією, що ледве народилася. Централізована монархічна влада виявилася нездатною до ефективного виконання своїх функцій особливо соціального плану. Початкова реакція Габсбургів на революційні виклики була вкрай негативною, династія докладала всіляких зусиль до суворого контролю за внутрішньодержавним життям. Відтак вживались заходи щодо викорінення всіх тих суспільних інституцій, які могли слугувати підґрунтям для змін. Однією з таких інституцій і була самоврядність, насамперед самоврядність міст, з притаманною їй міським правом. Утім збереження монархічного режиму вимагало компромісів, обумовлювало проведення політичних, економічних та правових реформ, які неминуче вели до модернізації абсолютистської монархії в конституційну, а поліцейської держави в правову. Саме під час цього протистояння поліційно-абсолютистського режиму та ліберально-демократичних кіл австрійського суспільства було сформовано опозиційно-ліберальну програму до складу якої увійшла, популярна на той час в Європі, доктрина самоврядування громад [2, с. 271].

Власне для Галичини друга половина XIX ст. пройшла під знаком реформ, які принципово змінили адміністративний устрій краю, а відтак зазнало змін й управління на містах. У цей час починає втілюватися ідея децентралізації монархічної влади, яка оформилась через автономію провінцій імперії. Переслідувались дві цілі, з одного боку були присутні намагання посилити єдність держави, а з іншого надати більше можливостей самоврядності окремих країв, навіть визнати за ними право участі в законодавчій справі [3].

Провідний принцип покладений в основу організації адміністративного самоврядування в Австрійській імперії полягав у створенні системи самоврядних органів на рівні крайового управління, більш менш самостійних та існуючих поряд з урядовими, але без безпосереднього підпорядкування центральному урядові. Отже, запроваджувана система суттєво різнилася від англійської чи то німецької моделі, бо австрійське самоврядування не передбачало долучення громадян до діяльності урядових органів, навпаки, передбачалась сепарація завдань та функцій урядового управління та самоврядування.

На реформування системи адміністративного управління революційні події мали неабиякий вплив насамперед поширенням ліберальної державної парадигми. Саме вона породила нову модель місцевого самоврядування, що найшла своє втілення у Тимчасовому законі 17 березня 1849 р. [4, с. 203–222], виданому на підставі березневої Конституції 1848 р., яке стало першим у Європі сучасним законодавчим актом щодо самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Kohn H. The Habsburg Empire, 1804–1918. Princeton: N. J., Van Nostrand, 1961. 187 p.
2. Klabouch J. Die Lokalverwaltung in Cisleithanien. *Die Habsburgermonarchie, 1848–1849*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1975. Bd. 2: Verwaltung und Rechtswesen. XVIII+791 s.
3. Mayrhofer E. Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst in den im Reichsrath vertretenen Königreichen und Ländern mit besonderer Berücksichtigung der diesen Ländern gemeinsamen Gesetze und Verordnungen. Wien: Verlag Manz, 1875. Vol. II. 1624 s. S. 227; Gumpłowicz L. Einleitung in das Staatsrecht. Berlin: Julius Sittenfeld, 1889. § 37–38.
4. Kaiserliches Patent vom 17 März 1849, giltig für Geisterreich ob und unter der Enns, Salzburg, Steiermark, Illirien, bestehend aus Kärnthen und Krain, Kürz und Kradiska, Istrien und Triest mit feinem Gebiete, Tirol und Borarlberg, Böhmen, Mähren, Schlesien Galizien und Lodomerien mit Aufschmiss und Zator, Krakau, Bukowina und Dalmatien, womit ein provisorisches Gemeinde-Gesess erlassen wird. *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich* (RGBl). № 170. Jahrgang 1849. Wien: Aus der faizerlich-föniglichen Boz und Staatsbrucferei, 1850. 826 s. S. 203–222.

УДК 342.8

**ДО ПИТАННЯ ЗАКОННОСТІ ОБМЕЖЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВ  
ГРОМАДЯН, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ НА ЛІНІЇ  
РОЗМЕЖУВАННЯ**

*ФІЛАТОВ В. В.*,  
кандидат юридичних наук  
доцент кафедри цивільного, господарського  
та екологічного права,  
*Університет митної справи та фінансів*

Реалізація громадянами України виборчого права є основоположною умовою демократичного сталого розвитку держави. Це стосується й місцевих виборів, які відбудуться в Україні у жовтні поточного року. В умовах децентралізації влади, необхідно забезпечити максимальну прозорість цих виборів та створити умови доступу до виборчого процесу громадянам усіх підконтрольних Україні територій. Однак на сьогодні, ситуація є дещо неоднозначною, що вказує на часткове порушення виборчого права громадян, які проживають у населених пунктах, розміщених на лінії зіткнення. Спробуємо розібратися у чому саме полягає порушення виборчого права з боку держави.

15 липня 2020 року Верховна Рада України своєю Постановою № 795-ІХ призначила чергові вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів на неділю 25 жовтня поточного року. У зв'язку з тимчасовою окупацією окремих українських територій, ці вибори не відбудуться в Криму та на території так званих Л-ДНР [1]. Якщо виходити з норм цієї Постанови, то на території підконтрольних Україні населених пунктів Донецької та Луганської областей, місцеві вибори також повинні відбутися. Це достатньо принципове питання, адже є

два ключові аспекти, які вказують на необхідність таких виборів. По-перше, триває процес децентралізації, і усі громади, у тому числі й ті, що знаходяться у так званій «сірій зоні», повинні обрати своїх представників на посади в органах місцевого самоврядування. По-друге, від початку конфлікту на територіях, які знаходяться на лінії розмежування місцеві вибори не проводилися, і це дозволило попередній владі залишитися на своїх посадах. Хоча, дуже багато з таких «управлінців» на початку окупації підтримували ідею створення самопроголошених республік. Саме тому, виникла необхідність змінити місцеву владу на контрольованих територіях Донбасу.

Однак 8 серпня цього року з'явилася Постанова Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК) № 161 «Про неможливість проведення перших виборів депутатів окремих сільських, селищних, міських рад Донецької та Луганської областей та відповідних сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2020 року». По суті у документі йдеться про неможливість проведення місцевих виборів на окремих територіях Донецької та Луганської областей [2]. Таку позицію ЦВК обґрунтовує консультаціями з відповідними військово-цивільними адміністраціями та правоохоронними органами, в рамках яких з'ясувалося, що проведення виборів на цих територіях становить небезпеку для місцевого населення. Здебільшого йдеться про загрозу обстрілів, і питання безпекового виміру. Тобто, держава в окремих населених пунктах не може організувати вибори та забезпечити безпеку виборців. До списку населених пунктів, де вибори не проводитимуться зокрема потрапили окремі територіальні громади Бахмутського, Щастинського, Волноваського, Маріупольського, Покровського та Сєвєродонецького районів.

Отже, виникає ситуація, коли окрема частина громадян України, які проживають на контрольованій території Донецької та Луганської областей просто не зможуть реалізувати своє право на формування місцевої влади. З одного боку, можна взяти до відома і реальність тих загроз, про які зазначає ЦВК. З іншого боку очевидно, що таке рішення матиме негативні наслідки. По-перше, попередня влада, яка вже засідалася у своїх кріслах, так і залишиться на місцях та буде і надалі проводити власну політику. По-друге, громадяни, які проживають в населених пунктах, що потрапили до обмежувальних списків, можуть скаржитися до українських судів, а можливо і до Європейського суду з прав людини щодо обмеження їхніх конституційних прав. Навряд чи це сприятиме покращенню ситуації та формуванню проукраїнської позиції, якої так не вистачає на цих територіях. Окрім суто соціальних проблем, це рішення ЦВК суперечить низці нормативно-правових актів українського законодавства, а саме:

- нормам Конституції України стаття 38), які закріплюють право кожного обирати та бути обраним, зокрема і на місцевому рівні [3]. Тим більше виникає логічне питання: чому на парламентських та президентських виборах питання про безпеку виборців та неможливість організувати виборчий процес в цих населених пунктах і громадах не ставилося. Начебто тоді, суспільно-політична ситуація була набагато кращою;

- нормам Виборчого кодексу України (стаття 7), які передбачають у тому числі і право брати участь у місцевих виборах [4]. У цьому випадку, мова йде про усі можливі вибори, які проводяться на законних засадах. Це право не обмежується лише можливістю обирати. Сюди варто зарахувати і право на участь у виборчому

процесі, а також право самому обиратися. Тобто, мова йде про системні обмеження, які передбачає Постанова ЦВК № 161;

- нормам Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 12), які регламентують, що сільський, селищний, міський голова обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі [5];

- нормам Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (стаття 7), які передбачають виборчу основу формування територіальних громад та їхніх представницьких органів [6]. Отже, мова йде про те, що означене рішення ЦВК суперечить тенденціям децентралізації влади в Україні.

Таким чином держава абсолютно необґрунтовано обмежує окремі категорії громадян в участі у місцевих виборах, що може розглядатися дискримінацією за ознакою місця проживання. Така політика неоднозначно сприймається не тільки громадянами України, а й нашими європейськими партнерами, що може призвести до певних іміджевих втрат держави. На нашу думку, основним аргументом на користь незаконності рішення ЦВК є наявність юрисдикції України по відношенню до територій, на яких місцеві вибори не відбудуться. Інакше кажучи, держава повністю контролює ці території, а органи влади здійснюють свої повноваження. У такому випадку, подібні рішення розглядаються виключно як політичні. Що є метою таких рішень – це окреме питання для дискусії.

Список використаних джерел:

1. Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 році: Постанова Верховної Ради України від 15 липня 2020 р. № 795-ІХ. *Голос України*. 2020. № 125.

2. Про неможливість проведення перших виборів депутатів окремих сільських, селищних, міських рад Донецької і Луганської областей та відповідних сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2020 року: Постанова ЦВК від 08 серпня 2020 р. № 161. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0161359-20/card6#Public>.

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-ІХ. *Голос України*. 2019. № 251.

5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Урядовий кур'єр*. 1997. № 39.

6. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII. *Голос України*. 2015. № 39.



УДК 342.71 (477)

**ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ПРАВИЛ ВИЇЗДУ З  
УКРАЇНИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, З МЕТОЮ ПРИВЕДЕННЯ ЇХ У  
ВІДПОВІДНІСТЬ ІЗ НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

*ЧВАЛЮК А. М.,*

кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри спеціально-правових дисциплін,  
*Донецький державний університет управління*

Право вільно залишати будь-яку країну, включаючи свою власну, є одним із суттєвих елементів конституційно-правового статусу, а також свободи людини і громадянина. Важливим завданням будь-якої демократичної держави є належне законодавче забезпечення цього права й наступне його дотримання. В Україні існує певна нормативна база з цього питання, однак вона є недосконалою, оскільки час її формування припав на період відсутності науково обґрунтованої концепції державної політики України у сфері свободи пересування.

Міжнародний аспект зазначеного права закріплено у ст. 2 Протоколу 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї (Далі – Конвенція): «1. Кожен, хто законно перебуває на території будь-якої держави, має право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання в межах цієї території. 2. Кожен є вільним залишати будь-яку країну, включно зі своєю власною. 3. На здійснення цих прав не можуть бути встановлені жодні обмеження, крім тих, що передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки, для підтримання публічного порядку, запобігання злочину, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб. 4. Права, викладені в пункті 1, також можуть у певних місцевостях підлягати обмеженням, що встановлені згідно із законом і виправдані суспільними інтересами в демократичному суспільстві» [1]. Зазначена норма Конвенції кореспондується з положенням ст. 33 Конституції України, відповідно до якої кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом [2].

Такі обмеження встановлюються, ст. 6 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» де встановлено підстави для тимчасового обмеження права громадян України на виїзд з України. Зокрема, право громадянина України на виїзд з України може бути тимчасово обмежено у випадках, коли: він обізнаний з відомостями, які становлять державну таємницю (до закінчення терміну, встановленого статтею 12 цього Закону); стосовно нього у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, застосовано запобіжний захід, за умовами якого йому заборонено виїжджати за кордон (до закінчення кримінального провадження або скасування відповідних обмежень); він засуджений за вчинення кримінального правопорушення (до відбуття покарання або звільнення від покарання); він ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього судовим рішенням або рішенням інших органів (посадових осіб), що підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому

законом (до виконання зобов'язань або сплати заборгованості зі сплати аліментів; він перебуває під адміністративним наглядом Національної поліції (до припинення нагляду) [3]. Таким чином, можна впевнено стверджувати про існування значного кола підстав обмеження свободи пересування. Фактичний механізм реалізації права на пересування полягає у вилученні (чи вимозі добровільної здачі) громадянином закордонного паспорта та відповідному внесенні даних до реєстру осіб яким заборонено виїзд за кордон.

Перевірити про відсутність чи наявність обмежень на виїзд за кордон можна за допомогою сервісу відкритих державних даних. Також можна отримати інформацію безпосередньо від Державної прикордонної служби України, але цей тип інформації вважається персональними даними, тому отримати його можна тільки подавши запит особисто або через пошту. Непоодинокі випадки коли про існування обмежень на виїзд особа дізнається вже на кордоні. Однак нас більш цікавлять випадки, коли особу позбавляють навіть шансу реалізувати своє право на вільне залишення країни.

Стаття 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» встановлює, що документами, що дають право громадянину України на виїзд з України і в'їзд в Україну, є: паспорт громадянина України для виїзду за кордон; дипломатичний паспорт України; службовий паспорт України; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну (дає право на в'їзд в Україну). У передбачених міжнародними договорами України випадках замість зазначених документів для виїзду з України і в'їзду в Україну можуть використовуватися інші документи [3]. Позиція законодавця є однозначною – для виїзду за кордон пересічний громадянин має пред'явити закордонний паспорт. Однак чи є ця вимога законною з урахуванням норм міжнародних конвенцій ратифікованих Україною та практики ЄСПЛ з означених питань?

Практичний інтерес у вище наведеному контексті становить й рішення ЄСПЛ у справі Власов та Беньяші проти Росії (заяви № 51279/09 та 32098/13, рішення від 20 вересня 2016 року). У цій справі заявники скаржилися, що рішення про відмову у видачі їм закордонних паспортів, за якими вони могли виїхати з Російської Федерації, порушували статтю 2 Протоколу № 4 до Конвенції. Надаючи свою оцінку доводам сторін, Європейський Суд повторив, що пункт 2 статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції гарантує кожному право покинути будь-яку країну і попрямувати в іншу країну за вибором особи, в яку йому дозволять в'їзд. Захід, за допомогою якого особі відмовлено у використанні документа, який при його бажанні дозволив би йому залишити країну, є втручанням за змістом статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції і повинна відповідати вимогам, що містяться в пункті 3 цієї статті (також див. рішення у справі «Бартіка проти Російської Федерації» (Bartik v. Russia), скарга № 55565/00, § 36, ECHR 2006-XV, рішення у справі «Напіяло проти Хорватії» (Napijalo v. Croatia) від 13 листопада 2003 р, скарга № 66485/01, § 68). Враховуючи, що Україна визнає юрисдикцію ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, то застосування судами цієї Конвенції має здійснюватися з обов'язковим урахуванням практики ЄСПЛ [4]. Таким чином, відсутність закордонного паспорта не має стати перешкодою для виїзду з України.

Однак, такі перешкоди існують. По-перше, навіть за умови виїзду з України без закордонного паспорта немає гарантій, що такій особі буде дозволено в'їхати в іншу країну. По-друге, зазначену особу (відповідно до положень українського законодавства) все одно з України не випустять, чим створять підстави для подання відповідної скарги до ЄСПЛ.

Ми впевнені, що рішення ЄСПЛ скоріш за все буде винесено на користь цієї особи, але пройде значний час й навіть сама потреба у виїзді з України може втратити свій сенс. Саме через це громадяни України вдаються до національних способів захисту порушених прав, які хоч і не гарантують належного результату, але характеризуються порівняно швидкою формою реалізації. Що, однак, не позбавляє вітчизняного законодавця обов'язку внести зміни до правил виїзду з України громадян України, щоб привести їх у відповідність із нормами міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї (укр/рос). *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2373.
2. Конституції України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3857-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 18. Ст. 101.
4. Дроздов О., Дроздова О. Відмова у видачі закордонного паспорта визнано Європейським судом з прав людини таким що призвело до порушення ст. 2 (Свобода пересування) Протоколу 4 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (аналітичний огляд окремих рішень ЄСПЛ). URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/41383dc232f28e592472\\_file.pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/41383dc232f28e592472_file.pdf).

УДК 347.948

## **ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

*КАЛІНІНА І. В.*,  
кандидат юридичних наук,  
завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін,  
*Донецький державний університет управління*

Судовий експерт – це не зацікавлена у результатах кримінального провадження обізнана особа, яка володіє спеціальними знаннями і практичними навичками, залучена стороною кримінального провадження у порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством, та прийняла експертизу до свого проведення.

У процесуальному сенсі експертом є фізична особа незалежно від займаної посади, яка залучена стороною кримінального провадження або судом, який розглядає матеріали кримінального провадження. Експерт – активний учасник

кримінального процесу, який самостійно в межах поставленого йому завдання аналізує, виявляє і пояснює неочевидні факти, що мають значення у кримінальному провадженні шляхом дослідження представлених йому об'єктів і матеріалів.

Основним процесуальним завданням судового експерта є проведення повного, всебічного дослідження на дійсно науковій основі, з використанням сучасних досягнень науки. Судовий експерт зобов'язаний надати об'єктивний висновок із поставлених перед ним питань у суворій відповідності з науковими положеннями і представленими йому матеріалами.

При детальному аналізі діяльності експерта в кримінальному судочинстві виявляється його двояка природа. З одного боку, це діяльність процесуального характеру, оскільки експерт виступає у кримінальному провадженні за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду. Наявність одного з процесуальних актів про залучення експерта становить правову підставу проведення експертизи, відсутність – позбавляє експертизу процесуального характеру. Оскільки призначення та провадження судової експертизи регламентується Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК України), діяльність судового експерта, поряд з іншими слідчими (судовими) діями, виступає як процесуальна дія. З іншого боку, фактичною підставою проведення судової експертизи є необхідність у відповідних спеціальних знаннях для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження. Цією необхідністю обумовлюється призначення експертизи і вибір експерта відповідного профілю знань.

Під експертним дослідженням в рамках проведення судової експертизи розуміється вивчення досвідченою особою представлених йому об'єктів і матеріалів провадження, виявлення, аналіз або порівняння притаманних їм властивостей і ознак із застосуванням відповідних прийомів, методик і технічних засобів, оцінка і формулювання на основі спеціальних знань висновків у вигляді відповідей на поставлені питання. Саме в цьому сенсі використання експертом спеціальних знань додає його діяльності вузькопрофільний науково-технічний характер і складає її другу (непроцесуальну) сторону. Обидві сторони тісно взаємопов'язані, оскільки науково-технічна діяльність експерта, яка позбавлена її правової регламентації, втрачає своє значення у кримінальному судочинстві.

Аналізуючи спеціальну літературу А. І. Вінберг та Н. Т. Малаховська представили модель експерта у вигляді основних якостей «ідеального» експерта [1, с. 41–42]. За їхньою думкою така модель включає: компетентність – в обсязі спеціальних пізнань для даного виду експертизи, вирішення питання про спосіб проведення експертизи; реактивність, тобто здатність вирішувати творчі завдання, коли немає алгоритмів методів їх вирішення повністю або частково; евристичність, яка розглядається як здатність бачити або створювати неочевидні проблеми; інтуїцію – здатність приходити до висновку про досліджуваний об'єкт без усвідомлення шляху руху думки до цього висновку; предикатність, яка виражає здатність передбачити майбутній стан досліджуваного об'єкта; всебічність – здатність бачити проблему з різних точок зору; об'єктивність, яка виражається в особистій незацікавленості до розслідуваної події; автономність – незалежність експерта від думки учасників процесу, від будь-яких впливів осіб, зацікавлених у кримінальному провадженні; оптимальність – у достатніх результатах; надійність – обґрунтованість вибору методів і засобів використання, що гарантують найбільш

достовірне рішення експертної задачі; знання належної документації, вимог процесуального закону; внутрішнє переконання – як суб'єктивна основа для прийняття рішення в результаті творчого мислення, володіння спеціальними знаннями і правильним діагностуванням досліджуваних об'єктів; спрямована спостережливість; аналітичний характер мислення; фіксована увага і зосередженість; підвищена органометрична чутливість (зорова, звукова, нюхова тощо в залежності від виду експертиз, відповідно: почеркознавча, фонографічна та ін.).

Вирішення цієї проблеми вимагає розробки серії необхідних експериментів, анкетування, інтерв'ювання та інших наукових методів, які застосовуються задля таких цілей.

Важливим питанням для з'ясування та розуміння правового статусу судового експерта є визначення компетенції судового експерта та його компетентності.

Компетенцію експерта можна розглядати у двох аспектах. По-перше, це коло повноважень, права і обов'язки експерта, що визначені процесуальними кодексами. По-друге, це комплекс знань в області теорії, методики і практики судової експертизи певного роду, виду. Крім того, розрізняють об'єктивну компетенцію, тобто обсяг знань, якими повинен володіти експерт, і суб'єктивну компетенцію – ступінь володіння конкретним експертом цими знаннями. Суб'єктивну компетенцію часто називають компетентністю експерта. Вона визначається його освітнім рівнем, спеціальною експертною підготовкою, стажем експертної роботи, досвідом у вирішенні аналогічних експертних задач, індивідуальними здібностями [2, с. 198].

Вірно вказувала Н. І. Клименко, що про компетентність експерта в конкретній експертизі свідчать результати та умовиводи щодо проведеного дослідження, відображені у висновку експерта, а відомості про освіту, кваліфікацію, підготовку експерта характеризують його компетенцію. Тобто, компетентність експерта в конкретній експертизі визначається за результатами всебічної оцінки висновку експерта, спрямованої на з'ясування повноти проведеного дослідження, правильності вибору методик і методів аналізу виявлених властивостей і ознак об'єктів, кінцевих і проміжних висновків. Таким чином, компетентність експерта встановлюється після провадження дослідження та надання висновку [3, с. 17].

Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, що розглянуте питання є багатоаспектним та потребує подальшої уваги науковців, оскільки постійна зміна законодавства у сфері судової експертизи викликає проблеми і в визначенні процесуального статусу судового експерта у кримінальному провадженні. До того ж розмежування понять «компетенція» та «компетентність» судового експерта викликає суперечки і розбіжності у наукових колах. На сьогодні залишається недостатньо висвітленим у науковій літературі питання критеріїв та методів оцінки компетентності експерта.

Список використаних джерел:

1. Винберг А. И., Малаховская Н. Т. Судебная экспертология. Общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз: Учебное пособие. Волгоград, 1979. 183 с.

2. Гуріна Д. П., Калініна І. В. До питання щодо компетенції та компетентності судового експерта у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2018. Випуск 63. С. 195–203.

3. Клименко Н. І. Загальна теорія судової експертології. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2018. 262 с.

УДК 342.9

## **ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СИСТЕМІ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ**

*ГРИГОР'ЄВА В. В.,*

кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри спеціально-правових дисциплін,  
*Донецький державний університет управління*

Питання щодо принципів державної служби залишаються актуальними, що обумовлено забезпеченням результативності функціонування держави шляхом забезпечення ефективної діяльності органів державної влади, реалізації та охорони інтересів громадян, суспільства та держави. Саме тому особливе місце у системі принципів державної служби займає принцип верховенства права, як такий що максимально зорієнтований на ефективне забезпечення реалізації людоцентричної ідеології державної управлінської політики.

Теоретичні та практичні розробки з питань державної служби, зокрема принципів її діяльності запропонували правники-адміністративісти В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, В. О. Галай, С. Ю. Дубенко, В. Я. Малиновський, Т. В. Мотренко, О. Ю. Оболенський, Ю. М. Старілова та інших.

Тривалу історію становлення має доктрина верховенства права, зокрема, у зарубіжній науковій думці у різних аспектах досліджували М. Розенфілда, Б. Таманаги, Л. Фуллер, Д. Гом'єн, Д. Валадеса, в українській науковій думці питанням розкриття поняття принципу верховенства права приділяли увагу С. Головатий, О. Гончаренко, С. Гусарев, О. Зайчук, А. Колодій, М. Козюбра, Ю. Кравченко, Н. Оніщенко, О. Петришин, П. Рабінович, О. Руднева, М. Селіванов, Т. Фулей, Ю. Шемшученко та ін.

Діапазон думок щодо тлумачення та призначення принципу верховенства права доволі широк від найвищого правового призначення як «інструмента правового відродження» до категоричного заперечення самостійності даної категорії. Досі спостерігається недостатня визначеність змісту цієї категорії що у більшості обумовлено дискусійністю та фактичною відсутністю однозначного тлумачення.

Неодмінно треба нагадати, що саме система загального англо-саксонського права вважається батьківщиною категорії «верховенства права» як фундаментальний конституційний принцип англійського права. Зокрема термін «верховенство права», що англійською «the rule of law» був запропонований у 1656 році англійським вченим і політичним діячем Д. Гаррінгтоном [1]. Але доктринальним джерелом уявлень про верховенство права визнається праця англійського вченого А. Дайсі «Основы государственного права Англии. Введение в изучение английской Конституции» [2] у якій було обґрунтовано значення й

сутність верховенства права, зокрема сформовані такі складові цієї категорії як недопущення зловживання адміністрацією владою, що їй належить, підпорядкування усіх підданих країни англійським законам та судам та судовий захист прав й свобод людини.

Обидві доктрини, теорії верховенства права та правової держави, як здобутки різних правових систем, побудовані на визначені пріоритетності права, тісно пов'язані між собою, особливо наглядним це є в світових інтеграційних процесах, зближення правових систем, їх уніфікації та гармонізації. На думку М. Козюбри при дослідженні «истории развития английского «Rule of law» и немецкого «Rechtsstaat» наблюдались существенные расхождения, сегодня вряд ли есть весомые основания для поиска существенных различий между верховенством права и правовым государством, ... в современном мире они являются «обобщенными названиями родственных концепций». Отличия между ними сегодня скорее терминологические, чем содержательные» [3].

У сучасному світі постулати доктрини верховенства права поступово впроваджено на міжнародному рівні у міжнародно-правових актах зокрема, Загальній декларації прав людини (1948 р.) на європейському рівні Статуті Ради Європи (1949 р.) та Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (1950 р.).

Принцип верховенства права покладений в основу створення та діяльності Ради Європи, проголошуючи у Статуті «відданість духовним та моральним цінностям, які є спільним надбанням їхніх народів і справжнім джерелом особистої свободи, політичної свободи та верховенства права, принципам, які становлять підвалини кожної справжньої демократії» зобов'язуючи кожного члена Ради Європи «визнати принципи верховенства права та здійснення прав людини і основних свобод всіма особами, які знаходяться під його юрисдикцією» (преамбула та ст. 3. Статуту Ради Європи).

Однак ні один нормативний документ не має конкретизації змісту верховенства права та вимог для його забезпечення. Тому значним етапом у формуванні уявлень про верховенство права, його складових змісту з урахуванням практики Європейського суду з прав людини та тривалих доктринальних досліджень були здійснені Європейською комісією «За демократію через право» (Венеційська комісія) [4].

Активне розповсюдження верховенства права є свідченням сучасного правового розвитку країни до якого Україна долучилась, поклавши верховенство права як загальноновизнаний універсальний правовий принцип в основу конституційного ладу після входження в 1995 році до Ради Європи (закон України «Про приєднання України до Статуту Ради Європи») та ратифікації Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (1997 р.). Конституція України проголосила нашу державу демократичною та правовою державою (ст. 1), дію принципу верховенства права (ст. 8).

Закон «Про державну службу» нормативно закріплюючи систему принципів державної служби, що є публічно-правовим інститутом, який спрямований на виконання завдань та функцій держави за допомогою особливого виду професійної службової діяльності, віддається пріоритет принципу верховенства права. Тим самим проголошуючи базовим правовим положенням для усієї системи державної служби принцип забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина

відповідно до Конституції України, що визначають зміст та спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань і функцій держави (с. 4 Закону)

Однак початком «формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народові, національним інтересам» як мета «людиноцентристської» Концепції адміністративної реформи в Україні [5], тобто як зазначав В. Б. Авер'янова налагодження цивілізованих взаємозв'язків (відносин) людини з державними органами та їх посадовими особами [6].

Слід зазначити, що принцип верховенства права збагачує сучасне розуміння верховенства закону, особливо набуває актуальності при реалізації дискреційних повноважень посадовими особами. Тому наділяючи правом при здійсненні повноважень самостійно обирати варіант поведінки та рішення на власний розсуд законом повинні бути встановлені чіткі межі, бо «цей механізм повинен забезпечувати, з одного боку, захист особи від свавільного втручання органів державної влади у її права і свободи, а з другого – наявність можливості у особи передбачати дії цих органів» [7]. Ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи спеціальна Рекомендація R (80) 2 «Щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами» запровадила керівні принципи при обирає найоптимальнішого варіанту рішення з погляду досягнення публічних інтересів є складовою системи вимог спрямованих на забезпечення реалізації принципу верховенства права.

Система принципів проголошених у ст. 4 Закону України «Про державну службу», а саме здійснення державної служби із дотриманням принципів: верховенства права, законності, професіоналізму, патріотизму, доброчесності, ефективності, забезпечення рівного доступу до державної служби, політичної неупередженості, прозорості та стабільності має чітке практичне значення. Кожний окремий принцип має вагоме значення та спрямований на ефективність діяльності державного службовця, саме тому, системна (комплексна) реалізація усіх принципів спрямована на посилення базового принципу державної служби – верховенства права, який являє невід'ємну частину правової, політичної та суспільної культури та створює умови для успішної реалізації перетворень у системі взаємодії держави та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Golding M. Retroactive Legislation and Restoration of the Rule of Law. *Annual Review of Law and Ethics*. 1993. № 1. P. 172.
2. Дайси А. В. Основы государственного права Англии. Введение в изучение английской Конституции / пер., доп. по 6-му англ. изд. О. В. Полторацкой, под ред. проф. П. Г. Виноградова. М.: Типограф. Товарищества И. Д. Сытина, Пятницкая ул., свой домъ, 1905. 658 с.
3. Козюбра Н. И. Верховенство права - основополагающий принцип правовой и политической систем Украины. В монографии: Правовая система Украины: история, состояние и перспективы: в 5т. Т.1: Методологические и историко-теоретические проблемы формирования и развития правовой системы Украины / Под общ. ред. М. В. Цивика, А. В. Петрицева. Харьков: Право, 2011.



4. Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) Доповідь «Про верховенство права», схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr).
5. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні. Указ Президента України від 22 липня 1998 року N 810/98 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98>.
6. Авер'янов В. Б. Принцип верховенства права в новій адміністративно-правовій доктрині. Часопис Київського університету права. 2006. №1. С. 2–6.
7. Рішення КСУ у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та положень пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України 2Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» (справа про щомісячне довічне грошове утримання суддів у відставці) від 8 червня 2016 року № 3-рп/2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-16>.

УДК 35.073.6

#### **АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАНЬ МИТНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ**

*ГУЗЕНКО О. П.,*

кандидат економічних наук, доцент

*Донецький юридичний інститут МВС України*

Митні правовідносини відіграють доволі значну роль в системі проведення операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Як поняттєва категорія «митні правовідносини» являє собою суспільні відносини, які регулюються нормами митного права і виникають у процесі і з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України. При цьому формують їх в період документування митних операцій та узгодження правил спілкування між комерційними партнерами. Тема є доволі актуальною та сучасною так, як торкається питань юридичного підкріплення позиції комерційних партнерів.

Ключовим законодавчим актом, який регламентує митні правовідносини вважається Митний Кодекс України. Чинний Митний Кодекс України прийнято 13 березня 2012 року. Структурно МКУ законодавець розробив з урахуванням 21 розділу, які розмежовано на 83 глави і 590 статей [1]. Крім того, законодавець деталізує окремі положення Кодексу в таких законодавчих актах як Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», «Про режим іноземного інвестування», «Про гуманітарну допомогу» та інші.

Чисельні наукові праці свідчать про те, що питання митних правовідносин залишається доволі актуальним та сучасним. На даний час дискусійна платформа серед науковців, у більшості випадків окреслюється у сфері специфічних рис митних правовідносин. Серед науковців варто зазначити наступних Н. Ю. Щербюк

[2], А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк та ін. [3], В. В. Ченцов, С. В. Кувакін, А. В. Мазур та ін [4] та інші.

У своїх наукових розробках вчені визначають митні правовідносини, які трактуються з урахуванням юридичного та фактичного сегментів:

- юридичний зміст митних правовідносин, представляють собою передбачені нормами митного права реальні можливості суб'єктів митних правовідносин щодо здійснення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

- фактичний зміст митних правовідносин розкриваються як фактична поведінка суб'єктів митних правовідносин, у межах якої реалізуються їхні суб'єктивні права та юридичні обов'язки. В юридичній літературі фактичний зміст правовідносин, також отримав назву матеріального змісту.

Ми вважаємо, що юридичний і фактичний зміст як категорії митного правовідношення не є тотожними. Юридичний зміст митного правовідношення є значно ширшим поняттям, адже визначається закріпленими у нормі права законодавцем можливостями учасника митних правовідносин

Доволі змістовно розкриває особливості митних правовідносин: у своїй праці Н. Ю. Щербюк [2]: Науковець стверджує, що вони виникають, функціонують і розвиваються лише на основі митно-правових норм, які містяться у різних джерелах. Відносини, які не врегульовані нормами права, не мають правового характеру. На його погляд, зазначені відносини є індивідуалізованими, оскільки в них вступають конкретні суб'єкти – носії юридичних прав і обов'язків. При цьому учасниками правовідносин може бути дві і більше сторін.

На нашу думку, до складу специфічних особливостей митних правовідносин слід віднести те, що вони виникають внаслідок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України або ж пов'язані із таким переміщенням. Іншими словами, зазначені правовідносини носять майновий характер, оскільки передбачають переміщення матеріальних чи грошових цінностей. Така особливість пов'язана зі специфікою предмета правового регулювання митного права.

А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк та ін. [3] стверджують, що специфічною ознакою митних правовідносин варто вважати їх публічний характер. Таке твердження науковців витікає з того, що для їх виникнення, як правило, достатньо волевиявлення однієї із сторін. У переважній більшості стороною у цих правовідносинах виступає орган доходів і зборів, який у своїй діяльності застосовує імперативний метод: стягує митні платежі, здійснює митний контроль, притягує до відповідальності винних осіб.

В свою чергу В. В. Ченцов, С. В. Кувакін, А. В. Мазур та ін [4] звертають увагу на той факт, що митні правовідносини охороняються від можливих порушень примусовою силою держави в особі її органів. Учасник правовідносин, який вважає, що його права порушено, має право звернутись за захистом у компетентні органи. Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини у громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Саме зазначений факт надає можливість включити таке явище до пакету специфічних відносин.

Таким чином, митні правовідносини представляють собою урегульовані нормами митного права суспільні відносини, що виникають між митним органом

та фізичними особами, суб'єктами господарювання у процесі або з приводу переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України, забезпечуються державою з метою захисту національних інтересів та реалізації приватного права, законного інтересу в митній сфері. Вони наділені специфічними особливостями та виступають основою забезпечення якісного рівня проведення митних операцій. Враховуючи існуючі проблеми сьогодення стає зрозумілим, що їх змістовність має постійно оновлюватися з огляду на зміни, які відбуваються в митних процедурах.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
2. Щербюк Н. Ю. Митне право: конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право». Луцьк: Луцький НТУ, 2017. 311 с.
3. Митна справа: підручник / за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.
4. Митне право України: навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Ченцова та Д. В. Приймаценка. Вид. 3-тє. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. 328 с.

УДК 339.54

## **ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ**

*КАДАЛА В. В.,  
кандидат юридичних наук,  
доцент, завідувач кафедри ГПД,  
Донецький юридичний інститут МВС України*

Актуальність питань правової основи митної справи полягає в тому, що саме митна справа є важливим інструментом для забезпечення її державних інтересів у цій сфері, а саме: захисту національного ринку; забезпечення безпеки та добробуту населення та забезпечення надходжень до бюджету.

Правову платформу здійснення митної справи надає Митний кодекс України [1]. Зазначений правовий акт розкриває в гл. 1. Основи державної митної справи та вказує базові основи для її розуміння.

Законодавець звертає увагу на той факт, що правову платформу в питаннях митної справи складають Конституція України, Митний та Податковий Кодекси України, а також інші закони України, що регулюють питання митно-тарифного регулювання та міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Взагалі законодавець пропонує вважати ключовими складовими митної справи наступні основні сегменти:

по-перше, порядок переміщення через митний кордон товарів та інших предметів;

по-друге, митне регулювання, пов'язане з встановленням мит і митних зборів, процедури митного контролю та інші засоби проведення в життя митної політики.

У відповідності із змінами внесеними Законом № 141-IX від 02.10.2019 року [2] до Митного кодексу України [1] законодавець розширює перелік основних сегментів, які у сукупності складають митну справу, а саме включається такий фронт робіт як:

- митний контроль та митне оформлення товарів, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів та ведення митної статистики;
- обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності та здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України;
- запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної митної політики, становлять митну справу.

Разом з тим, законодавець підкреслює той факт, що митна справа здійснюється з додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів та системи митної статистики, інших загальновизнаних у світі норм і стандартів.

Ми поділяємо думку Дубініна А., Сорокіна С., Зельніченко О. [2] стосовно того, що важливою основою розвитку митної справи є принципи її здійснення, які відображають систему фундаментальних, важливих положень та цінностей, що описують взаємодію між суб'єктами, котрі здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Слід зазначити, що відповідно до законодавства державна митна здійснюється на основі таких принципів [1]:

- виключної юрисдикції України на її митній території;
- виключних повноважень органів доходів і зборів України щодо здійснення державної митної справи;
- законності та презумпції невинуватості;
- єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;
- спрощення законної торгівлі;
- визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності;
- додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб;
- заохочення доброчесності;
- гласності та прозорості;
- відповідальності всіх учасників відносин, що регулюються Митним кодексом України.

Сьогодні функціонування митної системи свідчить про наявність багатьох проблем, які позначаються на ефективності її роботи, а націленість України на євроінтеграцію потребують її реформування з метою більш злагодженої організації роботи митних органів.

За результатами проведених досліджень можна зробити наступні висновки. По-перше, законодавець влучно вказує на той факт, що державна митна справа націлена на реалізацію державних митних інтересів, із чого випливає, що лише держава в особі її органів володіє абсолютним правом на здійснення такої справи.

По-друге, складові митної справи в Україні визначені на законодавчому рівні, що свідчить про наявність єдиного підходу до її проведення. По-третє, існує нагальна потреба постійного оновлення складових митної справи так, як зміна правових регуляторів в сфері оподаткування відбувається доволі часто. По-четверте, сфера досліджень має бути продовжена у напрямку принципів та функцій, які закріплені на законодавчому рівні та мають суттєвий вплив на формування митної справи сучасності.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України Закон України № 4495-VI від 13.03.2012 р. Верховної Ради України (ВВР), 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. С. 552.
2. Дубініна А., Сорокіна С., Зельніченко О. Митна справа: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 320 с.

УДК 343.14

### **ЦІННІСНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

*КЛИМОВА У. Д.,*  
курсант 407 н/г ННІ №1  
*Науковий керівник: МЕЛЬНИК О. В.,*  
кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри кримінального процесу  
*Національної академії внутрішніх справ*

Однією з умов здійснення належного захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування і судового розгляду кримінального провадження є дотримання процесуального порядку отримання доказів у кримінальному провадженні, тобто здійснення кримінального процесуального доказування в порядку, передбаченому КПК України.

Поняття доказу виступає основоположною категорією теорії кримінального процесу та практичної діяльності його суб'єктів. Докази відіграють провідну роль у виконанні завдань кримінального процесу, бо виступають єдиним засобом встановлення істини в кримінальному провадженні. До невід'ємних ознак кримінально-процесуальних доказів належить їх допустимість, належність, достовірність і достатність. [1, с. 15].

Доказування в кримінальному провадженні являє собою нерозривну єдність пізнавально-практичної та розумової діяльності сторін кримінального провадження, що здійснюється в порядку, передбаченому КПК України.

Доказування – це розумова і практична діяльність компетентних учасників процесуальних відносин, що полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.[2, с. 156].

Отже, доказування в кримінальному процесі являє собою пізнавальну діяльність. Серед особливостей даної діяльності можна виділити обмеження процесу пізнання рамками меж та предмета доказів.

Як предмет доказування виступає сукупність обставин, які підлягають встановленню за допомогою доказів.

Під межами доказування в кримінальному процесі розуміють межу доказової діяльності, що забезпечує міру знань суб'єкта доказування про обставини справи, що достатня для прийняття процесуального рішення певного виду. [3, с. 1224].

Говорячи про межі доказування, потрібно пам'ятати про декілька основних їх особливостей. По-перше, у кожному конкретному провадженні вони визначаються предметом доказування. По-друге, вони визначаються також глибиною дослідження кожної обставини, що входить до складу предмета доказування. Нарешті, межі доказування також визначають обсяг доказового матеріалу, достатній для того, щоб вважати достовірно встановленими всі необхідні обставини.

Метою доказування є встановлення даних у конкретному кримінальному провадженні і вирішення спору між сторонами кримінального провадження.

Тобто, кримінальне процесуальне доказування, як нерозривна єдність пізнавально-практичної та розумової діяльності складається з трьох взаємозалежних та взаємопов'язаних етапів:

1) отримання доказів:

(а) пошук, виявлення (встановлення), а при необхідності, вилучення фактичних даних та їх джерел;

б) перевірка, оцінка фактичних даних і їх процесуальних джерел;

в) надання фактичним даним та їх процесуальним джерелам значення певного доказу в кримінальному провадженні);

2) перевірка та оцінка отриманих доказів;

3) використання цих доказів для прийняття процесуальних рішень у кримінальному провадженні (оперування доказами, встановлення на їх підставі фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, обґрунтування доказами своєї правової позиції сторонами кримінального провадження, прийняття уповноваженими суб'єктами кримінального провадження законного, обґрунтованого та справедливого процесуального рішення). [4, с. 80].

Доказування містить дві невід'ємні складові. З однієї сторони, це діяльність суду та інших уповноважених осіб, врегульована процесуальним законодавством (процесуальна форма), з іншої – пізнавальна (розумова), що відповідає законам логіки.

Докази відіграють провідну роль у виконанні завдань кримінального процесу, бо виступають єдиним засобом встановлення фактичних даних у кримінальному провадженні. До невід'ємних ознак кримінально-процесуальних доказів належить їх допустимість, належність, достовірність і достатність. З'ясовано, що допустимість доказів – це дозволеність для органу чи посадової особи, яка веде кримінальний процес, через положення процесуального права використати їх як докази; належність доказів – спроможність фактичних даних надавати інформацію щодо обставин, які входять в предмет доказування, служити аргументами в процесі встановлення всіх фактичних обставин.

Поняття належності та допустимості доказів у кримінально-процесуальній науці слушно розглядається як одне з вихідних положень теорії судових доказів. Правильне розкриття цього поняття має важливе теоретичне і практичне значення. Воно істотно впливає на весь хід доказування: збирання, перевірку та оцінку доказів, захист прав і законних інтересів суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, досягнення істини по кожному кримінальному провадженню.[5, с. 88].

Проблема процесу доказування посідає одне з центральних та найголовніших місць у кримінальному процесі. Саме від правильності та повноти отримання певних доказів залежить прийняття правосудного рішення стосовно винуватості особи у вчиненні протиправних дій. Аксіологічне (ціннісне) значення процесу доказування, у зв'язку з цим, складно перебільшити. Як зазначає В. Рожнова, «окремі питання...потребують не внесення змін до КПК України та інших законів (оскільки їх там унормовано), а підвищення рівня правової культури та правосвідомості осіб, які здійснюють такі дії та беруть участь в їх проведенні» [6, с. 32].

Безсумнівно, сьогодні, коли слідчий (дознавач) переобтяжені кількістю кримінальних проваджень, ефективність досудового розслідування може носити варіативний характер, проте, головним чинником в часи реформ завжди виступатимуть високі моральні стандарти та офіцерська честь.

#### Список використаних джерел:

1. Погорецький М. А. Актуальні питання теорії доказів. Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України Х.: Видавець Строков Д. В., 2013. С. 15–22.
2. Доказування у кримінальному провадженні: курс лекцій / О. О. Бондаренко, Г. І. Глобенко та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. О. Юхна; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2018. 156 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. К.: Юстініан, 2016. 1224 с.
4. Лобойко Л. М. Кримінальний процес України. Загальна частина. Посібник. К.: 2015. 80 с.
5. Осетрова О. С. Класифікація правил недопустимості доказів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*: Серія юридичні науки. 2014. № 5–2. С. 87–91.
6. В Рожнова. Участь захисника (адвоката) в проведенні обшуку. Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи: міжвідомча науково-практична конференція (Національна академія внутрішніх справ, 2017). С. 31–38.

УДК 343.135

## ВАЖЛИВІСТЬ ПОКАЗАНЬ СВІДКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕНІ

*КОНЮШЕНКО Я. Ю.,*

кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри кримінального процесу,

*КОРОЛЬ М. Г.,*

здобувач ОС «Магістр»

навчально-наукового інституту №1

*Національної академії внутрішніх справ*

Будь-яка особа може стати свідком певної події, в тому числі злочину. Сутністю допиту є отримання доказової інформації, з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Таким чином, для виконання завдань кримінального судочинства, котрі передбачені в ст. 2 Кримінального процесуального кодексу така особа може бути викликана для допиту, набувши при цьому процесуального статусу свідка. Під час здійснення кримінального провадження важливе місце в збиранні доказової інформації належить допиту свідка. Як наголошує Л. М. Лобойко, особливо актуальною проблемою при отриманні показань від свідка в процесі допиту є психологічний тиск, обман чи залякування з боку слідчих [1, с. 45].

К. Плева зазначає, що визначення статусу свідка в кримінальному процесі є важливим явищем, оскільки саме ця особа є основним носієм доказової інформації. Відносно свідка, варто наголосити на його спеціальну функцію, здійснення свого цивільного обов'язку [2, с. 143].

Якщо розглядати свідка як суб'єкта, який є джерелом показань, то ключовою особливістю його процесуального статусу порівняно з підозрюваним, обвинуваченим та потерпілим є наявність законодавчо закріпленого обов'язку давати правдиві показання по суті обставин, які підлягають доказуванню під час кримінального провадження. Таким чином, за визначенням ст. 65 Кримінального процесуального кодексу України свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [3].

Свідка як учасника кримінального провадження зазвичай відносять до групи тих осіб, які відіграють допоміжну роль у здійсненні кримінального провадження поруч з експертом, спеціалістом, перекладачем тощо. Свідок не має зацікавленості у результатах провадження, а тому інформація, яка ним надається, може максимально наближатися до правдивої. Саме завдяки такій особливості правового статусу свідка його показання відіграють особливу важливість у здійсненні кримінального провадження.

М. Р. Мазур вважає, що можна виділити об'єктивні (ті, які не залежать від властивостей людини, якості сприйняття та інших психічних процесів, але перебувають у прямій залежності від навколишнього середовища) та суб'єктивні групи чинників формування показань свідків [4, с. 145].

Показання свідка належать до категорії «особистісних доказів», які відображають особистість свідка, що безпосередньо впливає на формування сукупності показань та можливості їх отримання, перевірки та використання



особою, що проводить допит. Також, варто наголосити, що вікові особливості свідків зумовлюють особливості застосування з боку слідчих тактичних прийомів задля отримання правдивих свідчень. Так, свідок та потерпілий, який не досяг шістнадцятирічного віку, про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань та за завідомо неправдиві показання за статтями 384 – 385 КК України він не попереджається. Йому лише роз'яснюється обов'язок говорити на допиті тільки правду. Отже, законодавець також надає певні переваги неповнолітнім особам. Допит неповнолітніх як свідків, так і потерпілих повинен мати місце лише у крайніх випадках [5, с. 78].

Так, останнім часом серед вітчизняних науковців, так і серед практичних працівників органів досудового розслідування та прокуратури обговорюється доцільність впровадження в кримінальне судочинство методики проведення процесуального інтерв'ю в Україні. Процесуальне інтерв'ю – це інструмент, що сформувався, завдяки міждисциплінарним науковим розробкам та був відшліфований за час багаторічної практики роботи поліцейських, детективів, прокурорів Британії, Австралії, Норвегії, Канади та інших країн, де існує професійна перепідготовка та відбір спеціалістів цієї сфери [6]. Природа цієї методики насамперед полягає в необхідності максимально абстрагуватися від будь-якої упередженості, ототожнення допитуваної особи з інкримінованим їй вчинком, попереднього оцінювання.

Таким чином, за свідком як суб'єктом кримінального провадження, що виступає джерелом показань законодавчо закріплений обов'язок давати правдиві показання по суті обставин, які підлягають доказуванню. Допустимістю показань свідка у кримінальному провадженні є чітке дотримання нормативних вимог процесуального закону при отриманні таких показань від належного суб'єкту та їх фіксації. Межами допустимості показань виступають нормативно визначені грані, наслідком виходу за які є визнання отриманих доказів неприпустимими.

#### Список використаних джерел:

1. Реформування кримінально-процесуального законодавства у частині регламентації окремих питань доказування. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2017. № 2(4).
2. Плева К. Правовий статус свідків за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 142–146.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI: Редакція від 03.08.2020 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page9>.
4. Мазур М. Р. Особливості формування показань свідка в кримінальному провадженні. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2015. № 12. С. 141–147.
5. Гончарова І. Особливості допиту неповнолітніх свідків та потерпілих. Актуальні проблеми правової системи України: матеріали науково-технічної конференції викладачів, аспірантів та студентів юридичного факультету, Суми, 11 травня 2012 р. / Відп. за вип. М. І. Логвиненко. Суми: СумДУ, 2012. С. 77–79.
6. Андрій Орлеан. Процесуальне інтерв'ю – на заміну звичним підходам до проведення допиту. 2019. URL: <https://ecpl.com.ua/news/protsesual-ne-interv-iu-na-zaminu-zvychnym-pidkhodam-do-provedennia-dopytu/>.

УДК 343.135

**ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЯК  
СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОГО РОЗВИТКУ**

*КОНЮШЕНКО Я. Ю.,*

кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри кримінального процесу,

*БИЧАЙ Н. Р.,*

здобувач ОС «Магістр»

навчально-наукового інституту №1

*Національної академії внутрішніх справ*

Захист прав людини загалом і прав дитини зокрема є одним із найбільш актуальних напрямів діяльності держав, які входять до міжнародної спільноти [1]. Про це свідчать фундаментальні документи, прийняті з цих питань Організацією Об'єднаних Націй, такі як Загальна декларація прав людини, прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року № 217 А (III), Конвенція ООН про права дитини, прийнята й відкрита для підписання, ратифікації та приєднання Резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року, деякі інші документи міжнародного права [2].

Актуальною є проблема захисту прав дитини і для України, де протягом останніх років відбувається бурхливий процес державотворення, становлення вітчизняного законодавства, формування державних інституцій і механізмів їх впливу на ситуацію в українському суспільстві. Ця проблема потребує ретельного вивчення, осмислення ситуації, яка склалася в державі, щодо захисту прав дитини та пошуку шляхів для забезпечення цих прав.

Забезпечення захисту прав людини, закріплених конституційними нормами, залежить не лише від вдосконалення системи правоохоронних органів, а також із відповідного правового регулювання судового процесу в цілому. Перш за все, це завдання стосується забезпечення права на захист дітей. І цих причин, що в контексті євроінтеграційних процесів в Україні внесено якісні зміни до національного законодавства міжнародні стандарти безпеки прав дітей, формування нових гарантій їх захисту, зокрема у кримінально-процесуальній галузі. Ось чому реформування соціально-економічної та інші умови функціонування суспільства і держави в цей час призвело до якісних змін у системі кримінального судочинства. Це стосується подальшої демократизації, гуманізації, підвищення рівня захисту прав і свобод дітей відповідно до міжнародних вимог та зобов'язань України перед світовим співтовариством [3].

Для подолання проблем пов'язаних із захистом дітей у кримінальному провадженні необхідно забезпечити:

- дотримання принципу презумпції невинуватості особи;
- належне та швидке повідомлення батьків або законних представників дитини про його затримання;
- доступ неповнолітніх до безоплатної вторинної правової допомоги шляхом удосконалення механізму швидкого залучення захисника;
- передбачити можливість звільнення неповнолітніх від відповідальності до розгляду справи судом з покладенням на них певних обов'язків (відвідування корекційних програм, закладу освіти тощо) [4, с. 125].

Необхідно визначити етапи ознайомлення дитини із системою кримінальної юстиції:

1. Досудове розслідування – на стадії досудового розслідування дитина вперше стикається з системою кримінального судочинства. Подальший хід кримінального провадження залежить від якості та повноти досудового розслідування. Захист прав дітей на цьому етапі відіграє вирішальну роль для повноцінної системи кримінального судочинства;

2. Судовий розгляд – необхідно забезпечити обов’язкову спеціальну підготовку суддів, які розглядають кримінальні провадження за участю дитини; спеціалізоване навчання прокурорів, які підтримують державне обвинувачення у справах неповнолітніх; безпосереднє інформування дитини про звинувачення та виклик її до суду; право на конфіденційність з урахуванням міжнародних стандартів та найкращих практик; вирішення проблемних питань, що виникають під час судового розгляду, у справах, що стосуються дітей, які є свідками або потерпілими, зокрема з точки зору визначення їх правового статусу;

3. Винесення вироку стосовно неповнолітнього та його виконання – останній етап судового розгляду. Слід передбачити, що звернення до спеціального навчального закладу для дітей та підлітків стосується лише дітей, які не досягли віку кримінальної відповідальності або звільнені від покарання за допомогою примусових заходів виховного характеру, у разі соціально небезпечних дій, які кваліфікують як тяжкі та особливо тяжкі злочини; вирішити питання про існування шкіл та професійно-технічних шкіл соціальної реабілітації з одночасним запровадженням ефективної альтернативи таким установам тощо;

– робота стосовно ресоціалізації дітей [5, с. 115].

Отже, проблема розвитку державних механізмів захисту прав дитини в Україні вимагає більш глибокого та всебічного аналізу, а діяльність окремих державних органів та служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей – всебічного наукового супроводу, науково обґрунтованої системи оцінки їх діяльності та потужне методичне забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН про права дитини, видана за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні. Київ, 2006. 32 с.

2. Конвенція ООН про права дитини: від 20 листоп. 1989 р. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021).

3. Джеральдіна Морріссон. Проблеми прав дитини в Україні. URL: [www.osvita.org.ua/articles/63.html](http://www.osvita.org.ua/articles/63.html).

4. Романюк В. В. Кримінальне судочинство щодо неповнолітніх: монографія. Харків: «Друкарня Мадрид». 2016. 252 с.

5. Тетерятник Г. К. Гарантії забезпечення прав і законних інтересів неповнолітніх у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 1. С.115–119.

УДК 342.25:352 (043.2)

**РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

*ПОЛЯКОВ Є. О.,*

здобувач ОС «Бакалавр»

спеціальності «Право»

*Науковий керівник: ЗАГОРОДНЯ Н. В.,*

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри юридичних дисциплін,

*Донецький юридичний інститут*

В умовах сьогодення розвиток українських громад, як і суспільства в цілому, потребує активної участі державної влади та органів місцевого самоврядування. Це потрібно насамперед для поліпшення якості життя населення до рівня європейських стандартів. Впровадження реформ децентралізації на практиці зберігає право охорони загальнодержавних інтересів, а місцеві органи державної влади мають змогу вирішувати місцеві та регіональні питання самостійно, що загалом дозволяють розширити взаємовідносини з населенням.

Однак сучасні реформи не можна назвати найбільш ефективною моделлю децентралізації, тому що насамперед потрібно враховувати національні особливості та переймати європейський досвід.

Питання децентралізації досліджувало багато відомих вчених, таких як М. Баймуратов, О. Батанов, Є. Бородин, П. Ворона, Н. Гончарук, В. Кравченко, В. Куйбіда, Ю. Хоббі та інші.

Метою роботи є аналіз розвитку сучасних правових засад та наукових аспектів розвитку громад в умовах децентралізації української влади.

Трансформаційні зміни в сфері управління відносно територіальних громад не викликали суттєвих зрушень в розвитку адміністративних територій. Це, насамперед, обумовлено моделлю державного управління, яка сформувалася у сучасній Україні. Наявність низки криз: політична, економічна, демографічна, кадрова, призводять до диспропорцій міжрегіонального розвитку [1].

Це виявляється тим, що територіальні громади є досить віддаленими від центру. Також досить критичним є низький рівень планування використання територій та логістики, а також слабкий зв'язок влади та адміністративних одиниць.

У ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що «територіальна громада «територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійним адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр» [2]. Із прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3] та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» [4] у регіонах розпочалася дуже важлива робота з їх впровадження. Перш за все ідеться про розробку перспективних планів формування територій громад. Важливо те, що від того, наскільки якісно та детально будуть розроблені та реалізовані плани, залежить подальший розвиток системи місцевого самоврядування та адміністративного управління в Україні.

Першим пунктом аналізу можна визначити економічний розвиток території та питання методології його проведення. Слід зазначити, що процес формування перспективних планів формування територій громад має три основні етапи. На першому етапі його розроблення визначаються потенційні адміністративні центри майбутніх спроможних територіальних громад. Як зазначає дослідник Ю. Ганущак, такими центрами, перш за все, правильно було б визначити міста обласного значення та районні центри [5]. Так, у більшості сучасних районів виділяються десь 2-3 майбутніх спроможних територіальних громад. Одночасно у кожній області є райони з населенням близько 5 тис. осіб, що теж дозволило б сформувати на їх основі одну перспективну громаду.

На другому етапі визначається зона доступності адміністративних одиниць до центру спроможної територіальної громади. Ця зона повинна бути не більше 20 км з твердим покриттям дороги для автомобілів.

На третьому етапі визначається територіальна громада із пунктів, що знаходяться поза межами доступності. Таким центром буде визначено село або селище з найкращою інфраструктурою чи те, що розташоване найближче до потенційної громади. Такий шлях децентралізації пройшли багато європейських країн, які довели ефективність цього процесу.

Проаналізувавши вищевикладене, можна зробити висновок, що на кожному етапі повинно підтримувати економічні, політичні та соціальні відносини для підвищення якості процесу децентралізації. Завжди важливим буде думка людей, які проживають у територіальній громаді, щодо питань її управління та саморегулювання.

Також помітним залишається недосконалість реформ у сфері децентралізації, це обумовлює необхідність продовжити наукові дослідження в цьому напрямі.

#### Список використаних джерел:

1. Сидоренко Н. О. Органи місцевого самоврядування України як суб'єкти міжнародного співробітництва в умовах європейської інтеграції: автореф. дис. канд. наук з держ упр.: 25.00.04. Дніпропетровськ, 2014. 20 с.
2. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015 р., № 13, стор. 734, стаття 91.
4. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 80.
5. Ганущак Ю. Реформа територіальної організації влади. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні. DESPRO». К.: Софія А. 2013. 160 с.

УДК 352.071(477.62-2)

## СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МІСТА МАРІУПОЛЯ: СПАДКОВОСТІ І НОВОВВЕДЕННЯ

*СИЛЕНКО Н. Г.,*

студентка I курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Право»

*Науковий керівник: ГРИГОР'ЄВА В. В.,*

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри спеціально-правових дисциплін,

*Донецький державний університет управління*

Сучасний період розвитку України характеризується процесами реформування місцевого самоврядування, децентралізації, комплексом секторальних реформ, спрямованих на наближення послуг до громадян та збільшення повноважень органів місцевого самоврядування.

Для збалансованого розвитку міста та громади, реалізації потенційних можливостей, а також для завчасного попередження можливих викликів, муніципалітетами міст України, як і багатьох демократичних держав світу, сьогодні впроваджуються Сучасний шлях стратегічного розвитку обрано містом Маріуполь. «Стратегія – це фундамент майбутнього нашого міста. Це структуровані цінності – яким ми з вами бачимо наше місто. І чіткий план – як ми його зробимо таким» – наводить пояснення стратегії розвитку мер Маріуполя Вадим Бойченко [1].

Щодо формування розуміння природи стратегічного планування робились різні пропозиції, зокрема Г. Хемел і К. К. Прахалад стверджують, що стратегія – багатомірне поняття, сутність якого полягає в тому, щоб створювати конкурентні переваги на завтрашній день швидше, ніж конкуренти зможуть зімітувати ті, якими ви володієте сьогодні [2]. Відомий американський економіст М. Портер вважає, що завдання стратегії подібне до завдання SWOT-аналізу: вибрати те, від чого відмовитися на користь сильних сторін та можливостей [3]. На нашу думку, найбільш точним та дієвим є поняття стратегії, запропоноване М. Альбертом та Ф. Хедоурі: стратегія як детальний і всебічний комплексний план, призначений для забезпечення виконання місії організації і досягнення її цілей в довгостроковій перспективі [4].

Розробка стратегії розвитку міста звичайно починається із вивчення профілю міста та окреслення основних викликів та проблем, на подолання яких буде спрямовано енергію та ресурси. Наступні кроки – це визначення місії, бачення, сценаріїв і напрямів розвитку громади міста, під які розробляються цільові програми фінансування.

Стратегія міста Маріуполя націлена на забезпечення виконання основної місії, а також розроблена на її основі задля досягнення найбільш вигідних показників на усіх напрямках розвитку міста. «Місія Маріуполя в Україні – бути вітриною українського Приазов'я, центром динамічного розвитку Сходу України, його економічним, соціальним і мультикультурним хабом. Символом незалежної і сильної європейської країни» [1].

Основні стратегічні напрями розвитку міста Маріуполя, розроблені відповідно до місії та з урахуванням бачення громади міста, включають три напрями:

- підвищення ефективності місцевої влади;
- підвищення економічної конкурентоспроможності;
- підвищення конкурентоспроможності якості життя,

які конкретизуються наступними програмами: новий муніципалітет, відкриту владу, сильну економіку, сучасний транспорт і якісні дороги, житлово-комунальне господарство, здорове місто, освіту як інвестицію в майбутнє, соціальну інтеграцію і підтримку, фізичну культуру і спорт, нову культурну платформу, безпечне місто, екологію, енергоефективність, інформаційні технології.

Враховуючи адаптивність стратегії розвитку, яка була окреслена у Стратегії 2021, ці напрями можуть змінюватися, відповідно до потреб міста, що робить чинну стратегію не просто нормативним документом, а саме ефективним інструментом, спрямованим на відповідь викликам та підтримку сталого розвитку міста. І мешканці міста, і експерти, і представники громадських організацій можуть вносити ідеї щодо розвитку міста, брати діяльну участь в удосконаленні проекту «Маріуполь: Стратегія розвитку–2021». Для цього Маріупольська міська рада запровадила зручний механізм участі громадян у реалізації Стратегії. Свої зауваження і пропозиції щодо шляху і способів розвитку Маріуполя можна залишати на сайті міськвиконкому [5].

Важливим розділом ефективної та дієвої стратегії розвитку є моніторинг виконання стратегії, тобто наявність чітко окреслених вимірюваних показників – індикаторів виконання конкретної програми за певним напрямом. Так за три останні роки міська влада Маріуполя звітувала про майже повну відповідність фактичних показників плановим за такими програмами, як новий муніципалітет, сучасний транспорт і якісні дороги (МТТУ), якісне теплопостачання.

Беручи до уваги значний відсоток виконання Стратегії-2021 за певними програмами, та з урахуванням змін, які відбуваються в місті, наразі триває розробка стратегії розвитку Маріуполя до 2030 року, до якої залучається широке коло представників громади, наукової спільноти, практиків та зовнішніх експертів.

Як і діючий програмний документ, у новій стратегії розвитку планується охопити ключові напрямки, які в свою чергу втілюватимуться у програмах: чисте довкілля, культура і спорт, трансформація економіки, освіта і наука, технології, дизайн міста, креативність молоді, функціональність, охорона здоров'я та імідж міста [6].

Як ми можемо бачити, Стратегії-2030 властивий певний відсоток спадкоємності, що каже про наявність довгострокових цілей та послідовність у процесі реалізації. Розробка «Стратегії Маріуполя 2030» реалізується з ініціативи Маріупольської міської ради та завдяки підтримці проектів USAID Democratic Governance East (DG-East) і USAID Economic Resilience Activity (ERA).

Резюмуючи, зазначимо, що за умови дотримання вказаної місії, програм розвитку, цілей та показників, міська влада з великою вірогідністю досягне поставлених задач, адже до розробки стратегічного документу міста долучено максимальну кількість зацікавлених сторін. Таким чином, Маріупольська міська влада реалізує послідовне впровадження ефективного демократичного управління та прискорення економічного розвитку шляхом підвищення

конкурентоспроможності міста Маріуполя, створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу та підвищення якості життя.

Список використаних джерел:

1. Маріуполь: Стратегія розвитку – 2021. URL: <https://mariupolrada.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%202021/Strategy-2021-UKR%20%283%29.pdf>.
2. Конкурируя за будущее. Создание рынков завтрашнего дня Г. Хамел, К. К. Прахалад. «Олимп-Бизнес», 2014.
3. Michael Porter. Competitive Advantage The Free Press, 1998. 580 p.
4. Основы менеджмента. М. Мескон, М. Альберт, Ф. М. Хедоури: Дело, 1997. 704 с.
5. Махсма С. Г. Маріуполь: стратегія 2021 як шлях до вдосконалення міста та громади. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. *Збірник наукових праць*. 2018. Вип. 21. С. 197–203.
6. В Мариуполе в онлайн-режиме обсудят «Стратегию развития 2030». Присоединиться могут все желающие. URL: <https://mrpl.city/news/view/v-mariupole-v-onlajn-rezhime-obsudyat-strategiyu-razvitiya-2030-prisoedinitnya-mogut-vse-zhelayushhie>.

УДК 342.9

## ІНСТИТУТ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

*САХНО М. В.,*  
здобувач ОС «Магістр»  
спеціальності 081 «Право»  
*Науковий керівник: ГРИГОР'ЄВА В. В.,*  
кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри спеціально-правових дисциплін  
*Донецького державного університету управління*

Україна після ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у вересні 2014 року в особі державних органів влади, які наділені повноваженнями в сфері європейської інтеграції впевнено забезпечують ефективне виконання взятих на державу міжнародно-правових зобов'язань. Важливим елементом виконання підписаної Угоди, є розробка ефективного механізму наближення законодавства України до права ЄС, що в свою чергу здійснює безпосередній вплив на формування державної політики України в цілому, а побудова ефективної системи здійснення правосуддя на засадах демократичності, справедливості, визнання людини найвищою соціальною цінністю, відповідності європейським та міжнародним правовим стандартам є головним показником правової держави.

На сьогоднішній день, основним завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних



осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Головними принципами на яких базується здійснення адміністративного судочинства є: верховенство права, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі, обов'язковість судового рішення, забезпечення права на апеляційний перегляд справи, забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом, розумність строків розгляду справи судом, неприпустимість зловживання процесуальними правами, відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення [2].

Сучасна картина в системі правосуддя склалася таким чином, що виникла необхідність пошуку нових більш альтернативних способів вирішення спорів. Так провідне місце в сучасній судовій системі набула судова медіація.

Для України судова медіація є новим видом вирішення конфліктів, в той час, коли в зарубіжних країнах вона вже досягла значного успіху в своєму використанні. Так, медіація в адміністративному процесі вже активно застосовується в США, Австралії, деяких країнах Європи, серед яких Німеччина та Голландія.

Що ж себе представляє інститут медіації в адміністративному судочинстві України?

Загалом «медіація» – це процедура позасудового вирішення конфліктів (спорів) з дотриманням принципів добровільності, самовизначення і рівності сторін, конфіденційності, незалежності та неупередженості, під час якої сторони конфлікту (спору) звертаються за допомогою до третьої сторони (медіатора) з метою досягнення угоди про позасудове вирішення конфлікту (спору), незалежно від того, чи був цей процес ініційований сторонами або запропонований судом [1].

Згідно із законодавством України процедура врегулювання спору за участю судді в адміністративному судочинстві регулюється положеннями глави 4 розділу II Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) [2]. Так, відповідно до ч. 1 ст. 184 КАСУ врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті.

Згідно зі ст. 180 КАСУ в підготовчому засіданні суд зобов'язаний з'ясувати, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді, а також за наявності згоди сторін встановити строки та порядок такого врегулювання спору.

Відповідно до ч. 2 ст. 184 КАСУ проведення врегулювання спору за участю судді в адміністративному судочинстві не допускається: 1) в адміністративних справах, визначених главою 11 розділу II КАСУ, за винятком справ, визначених статтею 267 цього Кодексу, та типових справ; 2) у випадку вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

Ст. 185 КАСУ, закріплено, що про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд постановляє ухвалу, у якій він має також вирішити питання про зупинення провадження в справі. У випадку колегіального розгляду справи врегулювання спору за участю судді проводиться суддею, який здійснював підготовку справи до розгляду. У випадку недосягнення сторонами мирного

врегулювання спору за наслідками проведення врегулювання спору повторне проведення врегулювання спору за участю судді не допускається.

Відповідно до КАСУ процедура врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про її проведення. Крім того, строк проведення такої процедури продовженню не підлягає.

Формами проведення врегулювання спору за участю судді процесуальним законодавством визначено наради, які у свою чергу можуть бути спільними, що проводяться за участю всіх сторін, їхніх представників і судді, та/або закритими, що проводяться за ініціативою судді з кожною зі сторін окремо. На початку проведення першої спільної наради з урегулювання спору суддя має обов'язково роз'яснити сторонам мету, порядок цієї процедури, їхні права та обов'язки, з'ясувати підстави та предмет позову, підстави заперечень та роз'яснити предмет доказування з категорії спору, який розглядається [2].

Крім того, суддя має запропонувати сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання їхнього спору. Водночас він також особисто може запропонувати сторонам та/або їх представникам можливий шлях мирного врегулювання спору, звернути увагу на судову практику в аналогічних спорах та здійснити інші дії, спрямовані на врегулювання спору. Проте йому забороняється надавати сторонам юридичні поради, рекомендації та здійснювати оцінку доказів у справі.

Слід також зазначити, що інформація, отримана будь-якою зі сторін чи суддею під час проведення врегулювання спору, є конфіденційною. Протягом цієї процедури протокол наради не ведеться, забороняється використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, здійснювати фото- й кінозйомку, відео- та звукозапис.

Згідно з ч. 1 ст. 188 КАСУ врегулювання спору за участю судді припиняється: 1) у разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участю судді; 2) у разі закінчення строку врегулювання спору за участю судді; 3) за ініціативою судді в разі затягування процедури врегулювання спору будь-якою зі сторін; 4) у разі досягнення сторонами примирення та звернення до суду із заявою про примирення або звернення позивача до суду із заявою про залишення позовної заяви без розгляду або в разі відмови позивача від позову чи визнання позову відповідачем. Про припинення врегулювання спору за участю судді постановляється ухвала, яка оскарженню не підлягає. Одночасно суддя вирішує питання про поновлення провадження у справі.

У разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участю судді, суддя постановляє ухвалу не пізніше наступного робочого дня після надходження відповідної заяви від сторони.

Про припинення врегулювання спору за участю судді у разі закінчення строку врегулювання спору за участю судді, суддя повинен постановити ухвалу не пізніше наступного дня з дня закінчення строку врегулювання спору за участю судді.

Справа передається на розгляд іншому судді у разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участю судді, у разі закінчення строку врегулювання спору за участю судді, за ініціативою судді в разі затягування процедури врегулювання спору будь-якою зі сторін [2].

Підсумовуючи вище викладене, можна дійти висновку, що запропонована законодавцем модель урегулювання спорів за участю судді є важливим кроком нашої країни на шляху імплементації європейських процесів та поліпшення доступу до правосуддя в Україні. Дискусійним питанням залишається те, що в Кодексі адміністративного судочинства України чітко не виписаний інститут медіації як частина судової практики, й зовсім відсутні будь-які посилання до інших нормативно-правових актів де б містилось таке тлумачення. Крім того, відкритим залишається питання щодо кадрового забезпечення суддівського складу. В Україні не вистачає досвідчених кваліфікованих медіаторів, а законодавець зовсім не включає питання, щодо володіння судьями спеціальними знаннями та навичками позасудового врегулювання спору. Таким чином існує ще ряд проблем, що обумовлені специфікою цієї процедури, які потребують детальнішого розгляду та опрацюваності.

Список використаних джерел:

1. Впровадження медіації в адміністративному судочинстві: за і проти URL: <http://www.prostopravo.com.ua>.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (з останніми змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n10935>.

УДК 352.07

## МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

*ГАНЖЕРЛІ А. І.,  
здобувач ОС «Бакалавр»  
спеціальності «Правоохоронна діяльність»,  
Науковий керівник: ХОББІ Ю. С.,  
кандидат юридичних наук, доцент  
Донецький юридичний інститут МВС України*

Після проголошення незалежності України і прийняття чинної Конституції України відбулися і продовжують відбуватися радикальні процеси демократизації суспільства і держави. Складовою частиною цих процесів є визнання і гарантування місцевого самоврядування в Україні, яке нині стало реалією суспільного життя.

Для з'ясування поняття місцевого самоврядування, передусім, доцільно провести порівняльний аналіз тих його визначень, які наводяться в національному законодавстві.

Місцеве самоврядування, як зазначається в Основному Законі України, «є правом територіальної громади – жителів села, чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» (ч. 1 ст. 140). Конституційне визначення місцевого самоврядування отримало свій розвиток у Законі «Про місцеве самоврядування в Україні», який визначає його як «гарантоване державою право та реальну здатність територіальної громади – жителів села, чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл,

селища та міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» (ч. 1 ст. 2) [1].

Отже, встановлюючи поняття місцеве самоврядування в Конституції та законах України, яке б досконале воно не було, але далеко не вичерпує до кінця змісту цього суспільно-політичного явища. Тому постає необхідність розглянути його основні принципи.

Принципи місцевого самоврядування – це сформовані в процесі еволюції місцевого самоврядування основоположні ідеї та правила які є основою діяльності територіальних громад та вибраних ними органів і посадових осіб для самостійного вирішення місцевих питань.

Проте, науковці України, зважаючи на те, що принципи місцевого самоврядування обумовлені його конституційно-правовою природою, з наукової точки зору поділяють їх на: загально правові (народовладдя, законність, гласність) – тобто ті, що застосовуються до організації та діяльності будь-якого органу демократичної влади[2].

Розглянемо, як ці принципи реалізуються в м. Маріуполь.

Порядок внесення місцевої ініціативи членами територіальної громади на розгляд засідання Маріуполя міської ради регулює:

1. Стаття 9. Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».
2. Положення про місцеві ініціативи у місті Маріуполі від 24.05.2017 № 7/18-1461.

Реалізація учасниками територіальної громади права на місцеву ініціативу здійснюється шляхом підготовки пропозиції щодо внесення на розгляд Маріупольської міської ради проекту рішення з питань, віднесених до відання місцевого самоврядування територіальної громади міста.

Проект рішення вноситься на розгляд сесії Маріупольської міської ради в порядку місцевої ініціативи, якщо за нього поставили свій підпис 150 або 300 мешканців міста в залежності від питання, яке виноситься на розгляд ради. Місцева ініціатива, внесена на розгляд Маріупольської міської ради, підлягає обов'язковому та першочерговому розгляду на відкритому засіданні ради за участю учасників ініціативної групи з питань місцевої ініціативи.

Друга група – це спеціалізовані принципи місцевого самоврядування (колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених відповідними законами; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування) ті, що закріплюють особливості саме місцевого самоврядування що є формою організації місцевої влади та ланок його системи [2].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що у спеціальній літературі з проблем місцевого самоврядування називаються й інші його принципи, зокрема такі:

- поєднання інститутів представницької і безпосередньої демократії як головних способів здійснення самоврядних функцій;
- реальної керованості територією;
- обов'язковості рішень органів місцевого та регіонального самоврядування, прийнятих у межах закону;

- взаємодії органу місцевого самоврядування з громадськими організаціями і рухами тощо.

Становлення і розвиток системи місцевого самоврядування, ефективність здійснення його завдань і функцій, формування дієздатних територіальних громад, підвищення ролі різноманітних форм безпосередньої демократії у житті суспільства залежать від того, наскільки повно забезпечені та захищені права місцевого самоврядування [3].

Одним з основних елементів механізму забезпечення прав місцевого самоврядування є система гарантій цих прав.

Гарантованість місцевого самоврядування досягається багатьма умовами, у тому числі і нормативно-обов'язковими настановами, тобто ступенем визнання й закріплення в законодавстві, хоча й не обмежується ними.

Тобто, під загальними конституційними основами гарантій місцевого самоврядування слід розуміти систему передбачених Конституцією та прийнятими на її основі й відповідно до неї законами базових конституційних принципів, закріплених в розділі I Конституції України, які формують юридичну модель усього суспільства, держави, їх взаємовідносин між собою, людиною та її асоціаціями (територіальними, релігійними громадами тощо), а також національного права в сукупності всіх його галузей.

Загальні конституційні основи гарантій місцевого самоврядування – це також і здійснення цих принципів, реальний стан суспільства, держави, муніципальної демократії та правової системи, який склався під їх впливом [3].

Таким чином, місцеве самоврядування реалізується і гарантується через його принципи, які умовно поділяються на загальні і спеціальні, а також загальними принципами побудови демократичної держави.

#### Список використаних джерел:

1. Завгородній В. А. Поняття, принципи та гарантії місцевого самоврядування в Україні. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1115/10.1.pdf>.
2. Грищук М. В. Принципи місцевого самоврядування як основні засади організації та функціонування місцевого самоврядування. URL: [http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/263/app-37\\_Grischuk\\_M\\_V\\_%28266-270%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/263/app-37_Grischuk_M_V_%28266-270%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
3. Саакян М. Б. Проблеми становлення правової демократичної держави. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pupch\\_2013\\_1\\_2.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pupch_2013_1_2.pdf).

УДК 342.26

**ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ  
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

*КОБЕЦЬ Т. В.,*  
здобувач ОС «Бакалавр»  
спеціальності «Правоохоронна діяльність»,  
*Науковий керівник: ХОББИ Ю. С.,*  
кандидат юридичних наук, доцент  
*Донецький юридичний інститут МВС України*

Актуальність обраної теми дослідження обумовлена підвищенням ролі європейської інтеграції в процесі територіального та державного розвитку України. Наша держава, як найбільша за площею країна Європи, зіткнулась з потребою розвивати власні території. На наш погляд, починати доцільно з правового регулювання окремого питання.

Метою цієї роботи є дослідження сучасного стану та подальших перспектив вдосконалення правового забезпечення державного та територіального розвитку України. Обране питання часто досліджувалося з позицій видозміни конституційно-правової моделі України. Частіше за все правове забезпечення територіального та державного розвитку України пов'язують із впровадженням федералізації та перебудовою форми державного устрою або із проведенням реформи місцевого самоврядування тобто децентралізацією. На нашу думку, трансформаційні перетворення в цій сфері впливають зі зміни векторів державного розвитку та перейняття Україною західних цінностей [1].

Держава створена людьми задля забезпечення людського блага. Саме через це, держава має турбуватись про захист прав та інтересів людини. Третє покоління прав людини пов'язане із забезпеченням колективних прав людини які можливо реалізувати тільки колективно. Наприклад, із територіальним розвитком тісно пов'язані права територіальних громад. Такі права слід реалізовувати саме в межах місцевого самоврядування. Таким чином, слід розглядати питання правого забезпечення розвитку територій саме в розрізі децентралізації [2].

Державний розвиток та розвиток місцевого самоврядування врегульовано Конституцією України. Кожному гарантовано право на участь у місцевому самоврядуванні. У 2015 році після початку реформи децентралізації влади розпочалося доповнення законодавства. Як наслідок, профільний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» було доповнено положеннями стосовно розширення джерел фінансування та фінансової автономії територіальних одиниць.

Сучасний стан правового регулювання державного розвитку та розвитку місцевого самоврядування і регіонального розвитку тісно взаємопов'язані. Справа полягає у тому, що за умови передачі повноважень та фінансів на регіональний та місцевий рівень, ми автоматично ставимо державний розвиток у залежність від ефективності використання наданих територіальним громадам можливостей [3].

Як наслідок, можна виділити ряд проблем у правовому забезпеченні територіального розвитку та державного будівництва України. Перша проблема криється у взаємодії місцевих органів самоврядування з місцевими органами державної влади. Дуалізм повноважень державних адміністрацій та виконавчих комітетів місцевих рад існував завжди. Але в розрізі перспективної реформи

державного управління та запровадження посад префектів територій замість адміністрацій це питання може стати більш проблемним. Інше невирішене питання пов'язане із фінансовим балансуванням. Рівень розвитку регіону часто корелюється з його фінансуванням. Бюджетним кодексом передбачено низку положень стосовно міжбюджетних субсидій, субвенцій, трансферів та дотацій. Київ на підставі закону про столицю має додаткові асигнування з Державного бюджету України. Але в цілому механізм фінансової взаємодії не налагоджений і в умовах децентралізації це створює диспропорцію в розвитку регіонів, а відтак і породжує економічне відставання одного від іншого [4].

З іншої сторони, проведення реформи місцевого самоврядування призвела до виникнення інституту об'єднаних територіальних громад та створення нового районного поділу в межах країни. Вже типовими є ситуації конфліктів об'єднаних територіальних громад з місцевими радами. Невирішеними є і територіальні розмежування. Всі ці питання стають більш загальними з огляду на потребу підготовки – законодавства до стандартів Європейського Союзу та ратифікації Україною Європейської хартії місцевого самоврядування [5].

Отже, підводячи підсумок слід зазначити, що перспективи розвитку держави та територій України криються в запровадженні європейського досвіду регулювання територіального будівництва.

#### Список використаних джерел:

1. І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко та ін. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підручник / за ред. С. Г. Серьогіної. 2-ге вид. переробл. та доповн. Х.: Право, 2011. 360 с.
2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: політико-правові проблеми: монографія. І. О. Кресіна, А. А. Коваленко, К. М. Вітман та ін. / За ред. І. О. Кресіної. К.: Логос, 2009. С. 24.
3. Копейчиков В. В. Державна влада і питання формування громадянського суспільства в Україні. *Правова держава*. К., 1995. Вип. 6. С. 44.
4. Хріпливець Д. Є. Теоретичні засади моделей місцевого самоврядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Електронне наукове фахове видання. 2010. №9.
5. Організаційно-економічні та правові механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади: монографія / кол. авт.; за заг. ред. П. І. Шевчука, І. Р. Залуцького. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2009. С. 9–10.

УДК 332

## ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ

*ОЗІРНА М. В.,*  
здобувач ОС «Бакалавр»  
спеціальності «Правоохоронна діяльність»,  
*Науковий керівник: ХОББИ Ю. С.,*  
кандидат юридичних наук, доцент  
*Донецький юридичний інститут МВС України*

В період проведення адміністративної реформи і з огляду на напружену ситуацію на Донбасі дослідження перспектив розвитку Донецького регіону є дуже актуальним.

Донецька область – адміністративно-територіальна одиниця України площею – 26 517,5 кв. км (4,4% від загальної території України). Сьогодні у Донецькій області на території, підконтрольній українській владі, діють 273 ради, із них 214 рад залучено до процесу децентралізації шляхом об'єднання або проведення громадських слухань. Передбачається об'єднання 273 рад у 38 об'єднаних територіальних громад.

Проект впровадження реформ децентралізації, запропонований Президентом В. Зеленським, не містить положень про особливий порядок самоврядування в окремих районах Донецької і Луганської областей. Остаточну децентралізацію планується завершити в 2021 році.

У 2016 році в результаті реформи децентралізації влади було змінено систему фінансування та знайдено інструменти фінансування регіонального і місцевого розвитку, які дозволяють місцевій владі ефективно вирішувати проблеми на місцях і не допускати їх виникнення. Це сприяло росту обсягів доходів місцевих бюджетів та фінансовому зміцненню громад, що, в свою чергу, впливає і на розвиток регіонів у цілому.

Особливо є ситуація в Донецькому регіоні, на соціально-економічний розвиток якого вплинули воєнні дії. Збройний конфлікт на сході України значно вплинув на міграцію в регіоні, рівень кількості населення, здебільшого працездатного, значно знизився.

Також фактичне припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення між підконтрольною територією і непідконтрольними районами змусило суб'єктів господарювання швидко змінювати специфікацію виробництва та шукати нових торговельних партнерів, іноді вдаючись навіть до закриття підприємств, а громадян – змінювати сфери працевлаштування. Це, в свою чергу, призведе до збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, що стане додатковим тягарем для місцевого бюджету через необхідність додаткових фінансових витрат на виплату допомоги по безробіттю, іншої соціальної допомоги, соціальне та медичне забезпечення [1].

Крім того, утворення лінії зіткнення призвело до ускладнення логістичних перевезень по територіях і як наслідок спад виробництва. А закриття підприємств, зокрема металургійних, внаслідок недовантаження їх виробничих потужностей, зростання ціни на їх продукцію та відсутність ринків збуту вплине на рівень безробіття, рівень доходів населення, додаткове навантаження на бюджети через



необхідність збільшення обсягів соціальних виплат. Подібні економічні зміни негативно вплинуть на наповнення місцевих бюджетів, що є критичним і для м. Маріуполь.

Щоб уникнути подальшого поглиблення кризи, необхідно провести реорганізацію управління на місцях на умовах децентралізації та налагодити виробництво і експорт власних товарів, покращити транспортну розв'язку для налагодження перевезення товарів та людей і інфраструктуру міст, які залишилися на підконтрольній території.

Для цього доцільно залучати зовнішню фінансову та матеріальну допомогу, як це відбувається в Маріуполі, де ремонт деяких об'єктів інфраструктури та життєзабезпечення відбувається за рахунок коштів іноземних держав та міжнародних фінансових установ.

Підсумовуючи можна сказати, що основною рисою розвитку регіону є стратегії, щодо зростання населення, працевлаштування, підвищення рівня заробітної плати, створення умов праці. Відповідна стратегія розвитку Донецького регіону була затверджена Розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17.02.2020 № 147/5-20 «Про затвердження Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року та Плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року», побачимо як вона буде реалізовуватися на практиці.

Список використаних джерел:

1. Соціально-економічний розвиток регіонів України: тенденції першої половини 2017 року. URL: [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-09/region\\_Ukr-d43fd.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-09/region_Ukr-d43fd.pdf).

УДК 341.1:351(477)(043)

### **ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

*РИБАЛЬЧЕНКО А. В.,  
здобувач ОС «Бакалавр»  
спеціальності 081 «Право»,  
Науковий керівник: ЦИКЛАУРІ О. Б.,  
старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін,  
Донецький державний університет управління*

Через складне соціально-економічне становище, соціальну незахищеність підростаючого покоління, законодавчі неврегульованості суспільних відносин, у тому числі й кримінально-процесуальні, на тлі зниження суспільної моралі й посилення правового нігілізму була загострена криміногенна ситуація в Україні.

Метою даної роботи є визначення основних проблем у функціонуванні інституту ювенальної юстиції в Україні в порівнянні з іншими країнами та пошук шляхів їх вирішення, з урахуванням іноземного досвіду.

Однією з гострих проблем сучасності є підліткова злочинність, що останнім часом зростає та молодшає. Така ситуація виникла в процесі зниження уваги до різноманітних сфер життєдіяльності людини: економічній, політичній, соціальній

тощо, що призводить до виникнення проблем у сім'ї. Згідно зі статистикою, кожне 130 кримінальне правопорушення скоєне неповнолітнім [1].

Вчинення злочину – це серйозне девіантне відхилення, через яке людина намагається реалізувати свої потреби, порушуючи, а часом і зовсім не помічаючи, права інших людей [2]. Найчастіше поштовхом до першого злочину підлітка є бажання самоствердитися, психологія групи, яка впливає на дитину та складнощі перехідного віку. Також є випадки, де дитина йде на правопорушення закону, щоб мати хоч якісь кошти на життя через відсутність батьківського піклування.

Неповнолітніх правопорушників формують соціальні умови, які їх оточують, тож здебільшого вони не винні в тому, що стали на кримінальний шлях.

Задля вирішення питання щодо криміналізації підлітків й була започаткована ювенальна юстиція. Але навіть вона має свої недоліки й суперечності, які частіше за все проявляються в зіткненні інтересів: з одного боку, вторгнення в сім'ю розцінюється як зазіхання на особисте життя, з іншого – нерідко виникає ситуація, коли дитину потрібно примусово й у найкоротші терміни забрати з родини заради безпеки самої дитини.

Ювенальна юстиція – це спеціалізована система правосуддя щодо неповнолітніх [3, с. 463] та система державних, муніципальних та громадських судових, правоохоронних та правозахисних органів, установ та організацій, що на основі ювенального права та за допомогою медико-соціальних і психолого-педагогічних методик здійснюють правосуддя щодо дітей, профілактику та попередження правопорушень дітей та проти дітей, захист прав, свобод та інтересів, а також соціалізацію дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації [4, с. 25].

Отже, ювенальна юстиція це система із захисту прав неповнолітніх, у якій діти можуть виступати як правопорушниками, так і жертвами злочинів, але їхні права будуть захищатися ювенальною юстицією у будь-якій ситуації.

Ювенальна юстиція з'явилася в Україні лише у XXI столітті й на шляху її впровадження виникли певні перешкоди:

- негативний досвід інших країн, де становище дітей не змінилося, а навіть погіршилося після введення ювенальної юстиції;
- негативне висловлювання служителів церкви щодо ювенальної юстиції, аргументуючи це протиріччям традиційним православним цінностям, які сформували сімейний уклад українського народу й наявний інститут сім'ї;
- налаштованість громади проти через переконання в тому, що: «ювенальна юстиція руйнує інститут сім'ї»;
- страх того, що система ювенальної юстиції призведе до поширення неповнолітньої злочинності та залишення злочинців без покарань.

Попри перешкоди 24 травня 2011 року Президентом України було схвалено Указ «Про концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх». Пізніше, через критику ювенальної юстиції суспільними групами, було змінено назву на «ювенальну юстицію».

Однією з дослідників проблем щодо ювенальної юстиції є Крестовська Наталя Миколаївна, українська вчена, ювеналістка, докторка юридичних наук. Згідно з її думкою, інститут ювенальної юстиції зарубіжних країн істотно відрізняється від української ювенальної юстиції. Здебільшого за кордом діють

сімейні суди, які були введені через потребу в особливій компетенції – судовий орган повинен був розглядати не тільки питання щодо правопорушення й покарання, а й ті, що виникли на протязі судового процесу у зв'язку з скоєним правопорушенням (опіка, піклування, санкції батьків, спори щодо майна тощо) [5].

Яскравим прикладом дії сімейного суду є Японія. Мета такого суду визначена у праві досить чітко: дитина, неповнолітній має потребу в сім'ї й повинен жити в ній в нормальних умовах, мати нормальні відносини з батьками, бути особистістю у сім'ї й мати повагу й свої права.

У США та Шотландії наявний спеціальний суд «щодо справ молоді». Система Нової Зеландії має альтернативну міру, що допомагає вирішити ситуацію, пов'язану зі злочинною поведінкою неповнолітнього, не доводячи до суду – за рахунок «сімейної конференції». На мій погляд, такий підхід має менш рушійну силу задля ще не сформованої психіки малолітнього правопорушника, але більш дієву силу щодо виправлення кримінальної поведінки особистості.

Також у Франції існує 2-рівнева ювенальна судова система, що вирізняє дві групи неповнолітніх злочинців:

а) підлітки від 13 до 16 років;

б) підлітки від 16 до 18 років, також ті, що вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Також французькі судді мають зв'язок з неповнолітніми, що потрапили під його юрисдикцію. Після винесення рішення злочинець повертається до «свого» судді й раз за разом показує рівень свого «виправлення».

Такий підхід не тільки дає змогу винести рішення, згідно з врахуванням його станом психіки, віком та тяжкістю скоєння злочину, що в процесі перевиховання та покарання буде мати позитивну дію, а має поступовий характер, адже на протязі процесу перевиховання працівники будуть бачити зміни в особистості злочинця.

На цей час в Україні відсутня цілісна модель інституту ювенальної юстиції, дії якої спрямовані лише на покарання та перевиховання дитини-правопорушника, а не запобіганню здійсненню злочинів. Увага не звертається на психічний, психологічний та сімейний стани малолітнього правопорушника, що є великою помилкою. Не визначаючи мету скоєння правопорушення, дитині призначають покарання, чим самим не усувають проблему, а лише маскують її.

Також однією з основних проблем української ювенальної юстиції є необізнаність населення щодо інституту ювенальної юстиції в цілому та її функції.

За даними проведеного опитування населення м. Покровськ у 2018 р., було виявлено, що на сьогодні в Україні, в умовах загострення проблеми підліткової злочинності, неповнолітні не знають ні своїх прав, ні куди звертатися у разі їх порушення. У ході цього опитування було також визначено, що батьки підлітків теж не знають про функціонування ювенальної юстиції.

Отже, в Україні обов'язково необхідно розвивати інститут ювенальної юстиції, однак це має бути не копія «західної моделі», яка передбачає окрему систему правосуддя для дітей і сімей, а особлива система допомоги дітям, у тому числі і тим, що вперше вчинили правопорушення або стали його жертвою. Також необхідно проводити лекції, докладніше пояснювати дітям їхні права та обов'язки під час шкільних занять, та іншими способами й розповсюджувати інформацію про служби допомоги неповнолітнім у випадках, коли їхні права порушуються.

Список використаних джерел:

1. Скільки злочинів в Україні скоюють підлітки. *Слово і діло: аналітичний портал*. URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2017/04/18/infografika/obshhestvo/skolko-prestuplenij-ukraine-sovershayut-podrostki>.
2. Бутяйкін І. А., Юрчук В. С. Тенденція розвитку ювенальної юстиції в зарубіжних країнах. *Юридичні науки*. 2018. № 3. С. 50–54.
3. Юридична енциклопедія / за ред. Ю. С. Редкол, О. О. Шемшученко. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. Т. 6. 768 с.
4. Чернова М. А. Розвиток ювенальної юстиції в закордонних країнах: Історико-правовий аналіз. *Соціально-економічні явища й процеси*. 2015. № 7. С. 210–215.
5. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. О., 2008. 42 с.

УДК 341.9(477)(043)

## ДО ПИТАННЯ «ОБХОДУ ЗАКОНУ» В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

САЄНКО С. О.,  
здобувач ОС «Бакалавр»  
спеціальності 081 «Право»,  
Науковий керівник: ЦИКЛАУРІ О. Б.,  
старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін,  
Донецький державний університет управління

У Законі України «Про міжнародне приватне право» дається таке визначення обходу закону – застосування до правовідносин з іноземним елементом права іншого, ніж право, передбачене відповідним законодавством [1]. Тобто, іншими словами, це намагання ухилитися від застосування «незручної» норми за допомогою іншої, більш вигідної.

У сучасній доктрині міжнародного приватного права й законодавчій практиці термін «обхід закону» має різні, часом суперечливі тлумачення, проблеми обходу закону виникають у багатьох сферах відносин. Власне, що таке обхід закону – поняття, пов'язане з нормами чи специфічне явище колізійного права? Очевидною є недоречність застосування цього терміну у сфері матеріально-правових відносин. Тут обхід закону може означати порушення законодавства. Застосовуючи в Україні іноземне право, суддя щоразу має пересвідчитися, що воно не суперечить вітчизняному публічному порядку, як, зрештою, і в тому, що в українському праві відсутня імперативна норма, яка підлягає обов'язковому застосуванню.

Питанню обходу закону присвятили дослідження багато науковців і практиків, серед них: В. В. Балдинюк, Є. О. Крутій, В. І. Кисіль, В. В. Кудашкін, Є. Д. Суворов., А. В. Муранов та інші, проте залишається низка невіршених питань.

Метою дослідження є здійснення пошуку шляхів удосконалення терміну «обхід закону», задля уникнення недоречності застосування цього визначення у сфері міжнародних відносин.

Історія виникнення обходу зумовила неможливість заборони учасникам міжнародних відносин вершити дії, які можуть так або інакше вплинути на прив'язку праввідносин до певного правопорядку.

Прив'язка норми засвідчує, який саме правопорядок має регулювати відповідне ставлення. Зміна прив'язки зазвичай може зумовити застосування іншого правопорядку. Це може стати результатом свідомих дій суб'єктів відносин задля уникнення незручного правового регулювання. Застосування «сприятливого» правопорядку забезпечується за допомогою штучного створення об'єктивного критерію, закріпленого у колізійній прив'язці.

Суб'єкт навмисно робить «помилкову» колізію законів, аби уникнути використання об'єктивно більш компетентного закону на користь менш компетентного.

Доктриною обхід закону розуміється таким чином:

1. Сутність обходу закону в міжнародному приватному праві – «прив'язка до певного законодавства... інколи створюється штучно особами, які бажають уникнути використання до їх праввідносин примусових законів, яким підпорядковане це праввідношення».

2. Заборона обходу закону «означає, що вибір сторонами підлягає застосуванню права не повинен переслідувати єдиної мети – уникнути імперативних норм, застосування яких до договору в іншому випадку було б обов'язковим. Такий вибір у категоріях англосаксонської системи права іменувався б добросовісним».

Згідно з законодавством України вибір права учасниками міжнародних відносин неприпустимий, але судова практика в Україні дала своєрідну інтерпретацію обходу закону шляхом поширення його дії на випадки здійснення вибору права учасниками міжнародних відносин. Згідно з п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» від 14 жовтня 2008 р. № 13, де встановлено, що угода про підпорядкування іноземному праву відносин між акціонерами – іноземними фізичними та/або юридичними особами – а також між акціонерами та українським акціонерним товариством щодо діяльності товариства, є нікчемною на підставі ст. 10 Закону України «Про міжнародне приватне право» (стосовно наслідків обходу закону) [2].

Даний висновок ґрунтується на тому, що «діяльність АТ, зареєстрованого в Україні як юридична особа, відносини між товариством та акціонерами, між акціонерами АТ щодо його діяльності, а також корпоративного управління регулюються виключно законами та іншими нормативно-правовими актами України» [2].

Сьогодні правова система жодної держави світу обхід закону не використовує як санкцію за відступ учасників міжнародних відносин від встановлених законодавцем меж для реалізації принципу автономії волі. Німецький вчений Л. Раапе дав таке визначення: «сутність справжнього обходу закону полягає в тому, що закон зовнішньо, формально дотримується, а порушується лише внутрішньо, по суті. При справжньому обході закону

дотримуються літери закону, але нехтують його духом, при несправжньому обході не дотримуються також і літери закону. Справжній обхід закону завуальовано, несправжній обхід закону є очевидним» [3, с. 138].

Багато науковців вважають, що обхід закону – це зловживання принципом автономії волі, коли учасники міжнародних відносин укладають угоду про вибір права з метою уникнення застосування до їх правовідносин норм права певного правопорядку. Однак на прикладі Закону України «Про міжнародне приватне право» нескладно довести, що такий підхід є хибним. Стаття 33 та 47 Закону України «Про міжнародне приватне право» визначають, що сфера дії права, що підлягає застосуванню до правочину та/або договору, охоплює, серед іншого, питання дійсності правочину та/або договору [1].

Враховуючи вищенаведене пропонуємо дати в п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» таке визначення: «обхід закону – це дії учасників приватноправових відносин стосовно створення та/або припинення одного іноземних елементів з метою застосування до приватноправових відносин права іншого, ніж право, передбачене належним законодавством». На нашу думку, це більшою мірою відображає зміст даного правового засобу і сприятиме його належному впровадженню у правозастосовну діяльність компетентних органів влади України, насамперед судових.

#### Список використаних джерел:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. №2709-IV (із наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.
2. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08#Text>.
3. Раапе Л. Міжнародне приватне право / за ред. Л. А. Лунца. Вид-во Іноземної Літератури, 1960. 607 с.

УДК 35. 075. 31

### КЛАСИЧНИЙ ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ РЕЖИМ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА МОЖЛИВОСТІ

*ІСАЄВА А. В.,  
здобувач ОС «Бакалавр»  
Науковий керівник: ЗЕЛІНСЬКА М. І.,  
кандидат політичних наук,  
доцент кафедри публічного  
управління та адміністрування  
Донецький державний університет управління*

На нашу думку, досить цікава модель інституту президентства, що передбачує наявність замість посади Президента колегіального органу управління державою [1].

Якщо казати про вірогідність еволюціонування існуючої парламентсько-президентської системи правління в чисту парламентську модель, то тут ми

можемо вказати декілька зауважень. По-перше, перед тим, як міняти систему правління, необхідно прорахувати, що ж доведеться змінювати. В парламентських республіках як правило:

- президент (якщо він узагалі є) не обирається всенародно. І має переважно символічні владні повноваження – як висловлюються правознавці, він здійснює функції церемоніального керівництва,
- існують двопалатні парламенти,
- членам Кабінету міністрів дозволяється поєднувати міністерську роботу з депутатською діяльністю,
- основну роль у законотворчій роботі виконують не парламенти, а уряди,
- не застосовується механізм імперативного мандата.

Класичні парламентські режими характеризуються номінальною участю президента в державному процесі. У деяких державах президент має формальне право призначати і знімати з посади прем'єрів та міністрів, приймати відставку урядів. Але насправді це не так право, як обов'язок. Дуже часто зазначена обставина не формалізована. У країнах, що сповідують парламентаризм, президент впливає на формування коаліції не більше, ніж будь-який інший громадянин. Тобто не впливає взагалі. Переговори про коаліцію – турбота новообраних парламентаріїв.

У багатьох парламентських (відповідно, знову-таки, до неписаного правила) заведено, щоб президент був безпартійним. Однак він обов'язково повинен мати авторитет і перебувати в контакті з усіма провідними політичними силами. Саме така персона здатна у кризовий момент виконувати обов'язки неупередженого арбітра.

Парламентаризму властива ефективна взаємодія парламенту й Кабінету Міністрів. А тому їхні контакти мають якісно інший, незвичний для нас характер. Лідер політичної сили, що перемогла, як правило, стає прем'єром. Термін його повноважень не регламентований, але пережити парламент, який його висунув, глава Кабінету і сам Кабінет не можуть. Члени уряду найчастіше відбираються з числа депутатів. Найстабільнішими парламентськими режимами є, як правило, ті, де сповідується принцип однопартійної більшості [2].

Отже, ми бачимо, що для втілення цієї моделі у життя в українських реаліях потрібно багато чого змінити.

Де-факто напівпрезидентська система виникла в Україні через відносну слабкість єдиного достатньо сильного інституту, який може вести контроль, – парламенту. Ідеологічні розходження та різність інтересів між парламентськими групами дуже сильні, через це в державі так і не сформувалася стабільна парламентська більшість. Насамперед, за умов парламентаризму необхідні стабільні міцні політичні партії, які не створюються на виклик ситуації та мають не лише чітку ідейну платформу, а й якомога більше прихильників, щоб набирати на виборах необхідну кількість голосів. Ідеальною є в цьому випадку двопартійна система.

Але для її впровадження в Україні потрібен ще деякий час, адже партійна система повинна еволюціонувати, перетворившись з системи 100 політичних партій, з невизначеними програмами та не маючи свого електорату, на систему, де дві партії можуть представляти всі верстви населення та дбати про інтереси українського народу. До того ж, якщо президента буде обирати саме парламент, то

це повинна бути людина з числа видатних осіб, яка б представляла країну у світі та впроваджувала таку політику, яка б не призводила до конфлікту між гілками влади.

Перехід до демократії не самоціль, а шлях створення цивілізованої сучасної системи, стабільної, здатної до саморозвитку і утворюючої всі необхідні умови для нормального життя людини. Проблема демократії для нашої країни – це проблема формування такої політичної системи, яка б забезпечувала керованість суспільством при участі народу, припускала б можливість заміни володарів без насильства, гарантувала б дотримання і захист прав і свобод людини. Сучасне готується минулим, але орієнтується на майбутнє. Українська демократія не може не спиратися на історичний досвід, так само як не використовувати плоди сучасної цивілізації з закладеними в них елементами постіндустріального суспільства.

Список використаних джерел:

1. Колегіальний Президент. URL: [www.menshov.kherson.ua/](http://www.menshov.kherson.ua/)
2. Рахманін С. Досвід боротьби з «Італійським страйком» URL: [http://www.zn.kiev.ua/ie/show/596/53326 //](http://www.zn.kiev.ua/ie/show/596/53326//).

УДК 341.01

## МІГРАЦІЙНА КРИЗА ЯК ВИКЛИК ІНТЕГРАЦІЙНИМ ПРОЦЕСАМ В ЄВРОПІ

*ВІТЕНКО І. Л.,*  
здобувач ОС «Бакалавр»,  
факультет права і соціального управління  
*Науковий керівник: КОРОБКА В. М.,*  
кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри державно-правових дисциплін  
*Донецького державного університету управління*

Останні декілька років характеризуються різким збільшенням напливу мігрантів в європейські країни, що викликано, перш за все, поширенням та інтенсифікацією збройних конфліктів на Близькому Сході, в Афганістані та деяких інших регіонах світу. Загальна кількість новоприбулих мігрантів до Європейського союзу за останні декілька років склала за даними ООН понад два мільйони людей. І хоча основними первісними реципієнтами цієї хвилі міграції є середземноморські країни Італія, Греція та Іспанія, найбільш привабливими для мігрантів залишаються Німеччина та скандинавські країни. Це пояснюється їх сподіваннями на швидке отримання притулку та більш вигідніші умови соціального забезпечення [1]

І хоча через відомі економічні та демографічні проблеми держав Європи (старіюче населення, скорочення робочої сили) міграція і досі розглядається як джерело додаткових трудових ресурсів для Заходу, вона, вочевидь, створює дуже серйозні проблеми як для окремих європейських країн, так і для Європейського Союзу в цілому і навіть тих країн, які тільки мають намір до нього приєднатися.

Неконтрольована хвиля міграції призвела до поляризації суспільства, радикалізації його окремих частин, укріплення позицій правих партій та рухів, які пропагують націоналістичні та іноді расистські погляди, що сприяє виникненню



внутрішніх політичних конфліктів у багатьох країнах. Вона кинула дуже серйозний виклик європейській солідарності, показавши великі розбіжності серед європейських країн в їх підходах до міграції в цілому [2]. Особливу тривогу у зв'язку з цим неконтрольованим напливом висловлюють країни, що першими приймають мігрантів, що скаржаться на їх несправедливий розподіл серед членів ЄС, а також країни Центральної та Східної Європи, які відверто бояться демографічних змін і втрати своєї християнської ідентичності через появу великої кількості мусульманського населення.

Величезні міграційні потоки кидають виклик свободі руху в межах Шенгенської зони, яка є одним з наріжних каменів європейської інтеграції. Маючи сумнів у надійності зовнішніх європейських кордонів та побоюючись проникнення терористів та інших злочинців під виглядом мігрантів, деякі країни застосували власні заходи для захисту національних кордонів, які заявлені як тимчасові, але можуть перетворитися на постійні [3, с. 140].

Однією з найбільших проблем, з якою не можуть впоратися країни Європи, є те, що значна кількість новоприбулих іммігрантів не мають наміру інтегруватися у європейське суспільство та культуру, а численні інтеграційні заходи країн-реципієнтів не досягають своєї мети. Присутність мігрантів як ізольованих анклавів з байдужим, недобррозичливим або навіть ворожим ставленням їх населення до навколишнього соціального середовища несе з собою загрозу відкритих суспільних конфліктів, а отже загрозу безпеці всієї країни [4, с. 23]. Непрямим підтвердженням реальності такого становища є те, що велика кількість екстремістів, котра поповнила ряди бойовиків Ісламської держави на Близькому Сході, була саме з Європи, а більшість терористичних актів, що мали місце останнім часом, були здійснені тими представниками екстремістських мусульманських течій, які зростали і виховувались у європейських країнах.

Практично в усіх країнах, які відчули на собі значний наплив мігрантів, відбулося погіршення криміногенної ситуації у зв'язку з численними порушеннями закону з їх боку. Напади та сексуальне насильство є тим, з чим стикаються громадяни, що викликає їх виправдане обурення та поступово починає для них асоціюватися з мігрантами у цілому. Це викликає додаткову напругу у суспільстві і посилює ксенофобські тенденції, які грають на руку правим партіям та різноманітним організаціям екстремістського толку.

Слід також зауважити, що навіть ті економічні вигоди, які декларувалися як одна з основних причин заохочення міграції, зараз підпадають сумніву. З одного боку, є побоювання, що мігранти можуть викликати недобророзумну конкуренцію на ринку праці, погоджуючись на меншу платню та забираючи робочі місця у корінного населення. З іншого боку, відчутна частина тих, хто іммігрував до Європи розглядає владу країн, які їх прийняли, в якості постійного джерела соціальної допомоги, надання преференцій та пільг і не мають наміру займатися будь-якою суспільно-корисною діяльністю. Якщо «нові європейці» не зможуть повноцінно інтегруватися до ринку труда Європейського Союзу, це призведе до виникнення додаткового тягаря і матиме негативні наслідки для економічного становища багатьох європейських країн.

Міграція, як законна, так і нелегальна, продовжує залишатися тією проблемою, що, вочевидь, роз'єднує Європу. Відсутність загальноєвропейського консенсусу щодо шляхів вирішення цієї проблеми призводить до напруження як у

відносинах між окремими країнами, так і в Євросоюзі в цілому. Для поліпшення становища з прийомом мігрантів переглянуті попередні угоди між країнами Союзу, зокрема, Дублінські домовленості, з метою більш справедливого розподілу обов'язків та відповідальності за управління міграційними потоками. Крім того, окремі країни заключають угоди з країнами сусідами щодо регулювання транскордонними міграційними процесами, але це викликає побоювання утворення певних «фракцій» в тому, що повинно бути єдиною європейською сім'єю, що виступає єдиним фронтом задля вирішення будь-яких проблем.

Окремі країни, такі, як Польща та Угорщина, котрі налаштовані рішуче проти прийому мігрантів до своїх країн, фактично перекладають весь тягар на плечі інших членів європейської спільноти, що, безумовно, підриває взаємну довіру [5]. Ціла низка країн відмовляється визнати, що Європа стикнулася з колективною проблемою, яку слід вирішувати сумісними зусиллями.

На жаль, розкол між країнами з популістськими урядами, які значною мірою і виникли як результат незадоволення міграцією, та рештою країн ЄС зберігається, а подекуди і розширюється. Під загрозу поставлено саме існування унікального історичного європейського проєкту, який з'єднав 28 країн континенту з населенням більш ніж пів мільярда людей та загальним ВВП майже 19 трильйонів доларів заради загальної мети – процвітання та демократії. Продовжує існувати екзистенціальний ризик для ЄС, тобто ризик того, що союз взагалі припинить своє існування, принаймні у його теперішній формі, що є, безумовно, найгіршим з можливих сценаріїв подальшого розвитку подій [6].

Слід зазначити, що є ще один вимір цієї проблеми, особливо актуальний для України. Невизначеність з вирішенням проблеми біженців та мігрантів призводить до зменшення привабливості євроінтеграції в очах пересічного громадянина та надає додаткові козирі тим політичним діячам, які виступають проти європейського вектора розвитку країни.

Проте надію надають позитивні економічні новини – після декількох років повільного розвитку економіки країн ЄС демонструють певне зростання, що перевищує очікування і надає нове «вікно можливостей» для подальшого просування вперед. Крім того, за обережними оцінками міграційні потоки пройшли свій пік і мають тенденцію до зменшення. Європейські лідери сподіваються, що це поряд з досягненням загальноєвропейських політичних домовленостей допоможе зберегти привабливість існуючого союзу, подолати так званий «євроскептицизм», зміцнити безпеку країн-учасниць та залучити до ЄС нових членів. Від рішень котрі будуть прийняті найближчим часом, залежить майбутнє об'єднаної Європи, яке все ще знаходиться під загрозою.

#### Список використаних джерел:

1. Бурова К. А. Міграційна політика Європейського Союзу: проблеми сьогодення. URL: [http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11251/1/Burova\\_\\_268-273.pdf](http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11251/1/Burova__268-273.pdf).
2. Міграційна криза загрожує розколом Євросоюзу. URL: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1401504-migracijna-krizazagrozhue-rozkolom-evrosoyuzu>.
3. Гребіник Я. Політична реакція країн ЄС на міграційну кризу. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*. 2018. № 1(6). С. 139–142.

4. Дорош Л., Івасечко О. Особливості функціонування та виклики розвитку ЄС у близькій перспективі 2017–2018 рр. *Humanitarian vision*. 2017. Vol. 3. Num. 1. С. 19–24.

5. Европейский Союз в борьбе с нелегальной иммиграцией: новые тенденции. URL: [http:// www.alleurora.ru/index2.php](http://www.alleurora.ru/index2.php).

6. Кермач Р. Проблема біженців в ЄС: довгострокові наслідки нового виклику. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: <http://dif.org.ua/article/problema-bizhentsivv-esdovgostrokovi-naslidki-novogo-vikliku>.

УДК 351:342.71

## НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ ЧЕРЕЗ НАВЧАННЯ – СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

*МАРТЬЯНОВА Р. А.,*

начальник відділу організації запобігання нелегальній міграції, реадмісії та видворення УДМС України в Хмельницькій області,  
здобувач ступеня «Доктор філософії»  
*Донецького державного університету управління*

Однією з умов розбудови європейської держави на сучасному етапі є формування та реалізація міграційної політики, вдосконалення системи державного управління міграційними процесами, запровадження ефективного контролю за дотриманням міграційного законодавства всередині держави, аналізів ризиків, які повинні бути спрямовані на забезпечення національної безпеки, захисту національних інтересів України та відповідати європейським стандартам та взятих Україною міжнародних зобов'язань.

На думку С. Денисюк «Міграційна політика це комплекс заходів, які належать до сфери державного управління й включають процес прийняття рішень, що врегульований правовими нормами, контрольований представницькою владою та спрямований на впорядкування міграційних процесів» [1, с. 112].

У наукових працях В. Ребало та В. Тертичка, говориться про тісний зв'язок державної політики з державним управлінням, які дали таке визначення: «Державна політика необхідна не тільки як форма державного управління, а як його найбільш міцний організаційний потенціал. І, навпаки, державне управління виступає як своєрідна форма політики і як засіб її практичного втілення в життя.

Великим поштовхом у необхідності визначення стратегічних цілей державної міграційної політики стали поглиблені відносини з Європейським Союзом у міграційно-візовій сфері, започатковані безвізовим діалогом між Україною та ЄС, 09 жовтня 2008 р. у м. Брюссель, та схваленим Планом дій для України щодо лібералізації візового режиму з Європейським Союзом у ході чергового Чотирнадцятого саміту Україна-ЄС, 22 листопада 2010 року.

На виконання 1 етапу Плану, 30 травня 2011 року, Указом Президента України №622/2011, було схвалено Концепцію Державної міграційної політики, де до основних механізмів реалізації державної міграційної політики щодо тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, було віднесено створення сприятливих умов для тимчасового в'їзду в Україну іноземців та осіб без

громадянства з метою навчання, та забезпечення здійснення контролю за в'їздом в Україну мігрантів з метою навчання.

На виконання 2 етапу Плану, 29 квітня 2015 року, спільним наказом МВС України, МЗС України, Мінсоцполітики України, МОН України, СЗР України, СБ України № 494/132/467/497/141/281, було затверджено Методику аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції, яка передбачає обмін статистичною та аналітичною інформацією між суб'єктами, зокрема, Державною міграційною службою України (ДМС) та Міністерством освіти і науки України (МОН) щодо чисельності та громадянства іноземців та осіб без громадянства, які навчаються у вищих навчальних закладах.

Вектор міграційної політики змінювався у розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом, що вимагало визначення міграційної політики як частини національної безпеки.

Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016, затвердженою Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України, якою міграційну політику держави визначено частиною національної безпеки, яка серед іншого, спрямована на ефективний контроль за міграційними процесами, дієвої боротьби з нелегальною міграцією.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р, було схвалено Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року, яка покликана привернути увагу до міграційних проблем, та націлена на вирішення питань взаємозв'язку міграційної політики з іншими сферами діяльності держави. Зокрема, проблемою зазначалось обмеження можливості виходу на український ринок праці найбільш підготовленої та інтегрованої частини іноземців, якими є іноземні студенти, що отримали освіту в Україні. Стратегією у сфері легальної міграції в Україну (ціль 4) передбачено гнучкість форм в'їзду та проживання мігрантів, які прибувають в Україну для навчання, та створення умов, за яких іноземні студенти після закінчення навчання зможуть продовжити період проживання в Україні [2].

Починаючи з квітня 2017 року в Україні було запроваджено спрощену систему оформлення довгострокової візи для навчання. Тобто, іноземні громадяни, здійснюють в'їзд на територію України на підставі візи виданої на запрошення навчального закладу, яка є і підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання в Україні органами ДМС.

Згідно статистичних даних Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України (УДЦМО) в період з січня 2018 року по липень 2018 року отримали офіційне запрошення на навчання в Україну – 25 тис. 263 іноземця. В цей період органами ДМС було оформлено 12 630 (шт.) посвідок на тимчасове проживання в Україні та 3 441 (шт.) продовжено.

Зважаючи на велику різницю між виданими запрошеннями на навчання в Україну та кількістю виданих посвідок на тимчасове проживання в Україні, можна припустити, що для іноземців з візовим порядком в'їзду в Україну, це легальний шлях здійснити в'їзд в Україну.

Крім того, іноземні громадяни які мають намір навчатися в Україні, користуються декількома шляхами, один із яких є це послуги Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України

(УДЦМОН), інші послуги компаній-агентів, які надають посередницькі послуги з набору іноземців до навчальних закладів України.

Однак, перелік агентів, фірм посередників (ТОВ, ПП, ФОП), які надають посередницькі послуги щодо навчання іноземців в Україні, не усі зареєстровані на офіційному сайті УДЦМО. [3] Із цього вбачається, що існує ймовірності того, що іноземні студенти можуть стати постраждалими внаслідок неправомірних дій фірм-контактерів, які надають комплекс послуг іноземцям щодо навчання в Україні, такий собі all-inclusive. Так, до прикладу, у 2018 році іноземні громадяни – студенти звернулись із численними заявами до ректора Донецького національного медичного Університету у м. Кропивницький про вчинення протиправних дій щодо них службовими особами ТОВ «Українські освітні послуги», фірми-контактера, що спричинило прийняття наказу ВНЗ про відрахування 600 студентів.

В свою чергу Державна прикордонна служба інформує про те, що при спробі незаконного перетину державного кордону України з Євросоюзом, почастишали випадки виявлення груп нелегалів-студентів. Так, до прикладу, 14.08.2020 року при спробі незаконного перетину державного кордону України, на кордоні з Румунією, було виявлено 5 іноземних студентів, громадян Алжиру, які документовані діючими посвідками на проживання в Україні. 22.09.2020 року в напрямку державного кордону з Польщею, було виявлено групу іноземних студентів із 4 осіб, громадяни Гани, Сьєрра-Леоне, Республіки Конго, які здійснили в'їзд в Україну легально, певний час були студентами, але вирішили шукати кращої долі у країнах Європейського Союзу.

Слід зазначити, що під час здійснення профілактичних заходів спрямованих на протидію нелегальній міграції, співробітниками органів Національної поліції та ДМС спостерігається тенденція до виявлення порушників міграційного законодавства, які після в'їзду в Україну не прибули до навчання, або після відрахування з навчальних закладів не здійснили виїзд з України. Так, до прикладу, 17.09.2020 року в м. Біла Церква, в гуртожитку місцевого Аграрного університету, було виявлено 26 іноземців, громадяни Індії, Непалу, Алжиру та Єгипту, які за порушення умов контракту були відраховані, однак ухилилися від виїзду після дозволено терміну перебування, та перейшли на нелегальне становище.

Відповідно до підпункту 7 пункту 4, підпункт 33 пункту 4 Положення про Державну міграційну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360, Державна міграційна служба України бере участь, у вирішенні питань пов'язаних із навчанням в Україні іноземців та осіб без громадянства, та відповідно до закону здійснює державний контроль за дотриманням законодавства у сфері протидії нелегальній міграції, притягує порушників до адміністративної відповідальності.

Серед поширених порушень у сфері протидії нелегальній міграції, які є підставою для притягнення до адміністративної відповідальності, можна виділити наступні:

1. Відповідно до пункту 20 Наказу МОН від 01 листопада 2013 року № 1541 «Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства», про іноземців, яких відраховано з навчального закладу відповідно до пунктів 2-6 частини першої статті 46 Закону України «Про вищу освіту», а також про іноземців, які без поважних причин припинили навчання або зникли з місця проживання, навчальний заклад, що надає освітні послуги такому іноземцю,

протягом 10 днів зобов'язаний повідомити територіальний орган чи підрозділ Державної міграційної служби України за місцем проживання іноземця (наслідки: притягнення до адміністративної відповідальності відповідальної особи по роботі з іноземцями – ст. 204 КУпАП). [4]

2. Відповідно до пункту 67 Постанови Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 №322, після закінчення строку дії посвідки іноземець та особа без громадянства зобов'язані в семиденний строк зняти з реєстрації місце проживання та виїхати за межі України. При цьому посвідка здається до територіального органу/територіального підрозділу ДМС (наслідки: притягнення до адміністративної відповідальності іноземця – ст. 203 КУпАП).

3. Відповідно до пункту 68 Постанови Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 №322, іноземець або особа без громадянства, стосовно яких прийнято рішення про скасування посвідки, повинні здати посвідку, зняти з реєстрації місце проживання та виїхати за межі України в семиденний строк з дня отримання копії такого рішення (наслідки: притягнення до адміністративної відповідальності іноземця – ст. 203 КУпАП).

4. Відповідно до пункту 4 Правил реєстрації місця проживання, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 р. № 207, іноземець чи особа без громадянства, які постійно або тимчасово проживають в Україні, зобов'язані протягом 30 календарних днів після зняття з реєстрації місця проживання та прибуття до нового місця проживання зареєструвати своє місце проживання (наслідки: притягнення до адміністративної відповідальності: іноземця – ст. 203 КУпАП; відповідальну особу по роботі з іноземцями – ст. 204 КУпАП).

Ще одним питанням, якому приділено увагу в Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, є створення високопрофесійного кадрового потенціалу, професійна діяльність яких пов'язана з виконанням функцій у сфері міграції та протидії нелегальній міграції.

Таким чином, можна дійти висновку, що викликом для системи державного управління є міграційні процеси, які насамперед пов'язані з ризиками використання іноземцями навчання для легального в'їзду в Україну та документування посвідками на тимчасове проживання; вчинення особами, які надають освітні послуги, протиправних дій, що призводить до порушення конституційних прав іноземних громадян на освіту; необхідність внесення змін у діюче законодавство, зокрема, щодо продовження строку тимчасово проживання в Україні іноземним громадянам, які планують продовжити навчання у ВНЗ України або працевлаштуватись; необхідність підготовки кадрів, які виконують функції державного управління у сфері управління міграцією, шляхом проведення курсів для підвищення кваліфікації державних службовців та вивчення міграційного законодавства під час підготовки державних службовців за освітнім рівнем «магістр з державного управління».

Список використаних джерел:

1. Денисюк С. Ф. Напрямки розвитку міграційної політики в Україні. *Форум права*. 2008. № 3. С. 111–115. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08dsfpvu.pdf/>.

2. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року: схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. №482-р

Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80>.

3. Український державний центр міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України. Офіційний сайт. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/agents-ua-table/>.

4. Порядок організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.11.2013 № 1541. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2004-13>.

УДК 343.123.1

## ІНСТИТУТ ДІЗНАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: НОВЕЛИ ТА РЕАЛІЇ

*МИКОЛАЄНКО А. В.,*

курсант

*Науковий керівник: РИМАРЧУК О. В.,*

кандидат юридичних наук,

*Національна академія внутрішніх справ*

01.07.2020 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 р. №2617-VIII, яким вносяться масштабні зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (далі – КК та КПК), пов'язані із запровадженням інституту кримінальних проступків.

Необхідність спрощеної процедури досудового розслідування обґрунтовується великою кількістю нетяжких правопорушень, що призводить до перевантаженості органів досудового розслідування, що веде до затримок у розслідуванні тяжких і особливо тяжких злочинів.

Інститут дізнання мав бути передбачений національним законодавством у 2012 році разом із прийняттям нового КПК. Однак реалізація цих законодавчих змін зайняла час, оскільки він вимагав принципово нового підходу до побудови матеріального права.

Інститут кримінальних проступків вже давно діє в правових системах деяких країн ЄС, де застосовується спрощена процедура досудового розслідування та судового розгляду. Слід відразу зазначити, що існують думки у практичних працівників та теоретиків, що спрощене провадження зменшує реальні правові гарантії сторін і натомість може призвести до зловживань з боку правоохоронних органів.

Перш за все, необхідно звернути увагу на те, що Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» не слідує усталеній законодавчій логіці: матеріальне право є первинним, а процесуальне – лише формою його реалізації, оскільки, оскільки, інститут кримінальних проступків уперше з'явився у КПК 2012 р. У статті 12 КК тепер визначається поділ кримінальних правопорушень на проступки та злочини. Так, кримінальний

проступок – це діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Таким чином, єдиним критерієм розмежування нетяжких злочинів та кримінальних проступків є розмір покарання за певні дії. Вводиться нова класифікація злочинів: нетяжкі, тяжкі, особливо тяжкі.

Зміни до КПК встановлюють особливості досудового розслідування у формі дізнання та судового провадження. Передбачаються нові процесуальні суб'єкти – дізнавач та керівник органу дізнання. Розширені повноваження дізнавача: надано можливість проводити негласні слідчі (розшукові) дії (установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу та зняття інформації з електронних інформаційних систем, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту).

Дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції України або уповноважена особа іншого підрозділу поліції, яка уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків.

Про уповноваження працівника поліції іншого підрозділу здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків Головою Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції, або особами, які виконують їх обов'язки, видається наказ. Засвідчена в установленому порядку копія наказу про уповноваження працівника поліції здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків надсилається до органу прокуратури відповідного рівня для внесення адміністраторами ЄРДР відповідних відомостей про реєстратора до довідника організаційної структури ЄРДР і надання працівнику поліції, уповноваженому здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, доступу до ЄРДР.

Під час досудового розслідування кримінальних проступків дізнавач самостійно приймає процесуальні рішення, крім випадків, коли закон передбачає прийняття (ухвалення) рішення слідчого судді, суду чи згоду прокурора, і є відповідальним за законне та своєчасне виконання цих рішень.

Строки досудового розслідування кримінальних проступків значно скоротилися. У випадку повідомлення особі про підозру або її затримання за підозрою у вчиненні кримінального проступку, розслідування має бути завершено не пізніше 72 годин. Якщо підозрюваний не визнає вину або кримінальний проступок вчинив неповнолітній підозрюваний, чи виникла необхідність у проведенні додаткових слідчих (розшукових) дій, строк досудового розслідування не може перевищувати двадцяти діб. Строк розслідування кримінальних проступків не може перевищувати одного місяця, у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, якщо особою заявлено клопотання про проведення експертизи у випадку, передбаченому ч.2 ст. 298-4 КПК. У виняткових випадках досудове розслідування може бути продовжене до двох місяців.

Загалом запровадження інституту кримінальних проступків є позитивним явищем, яке розвантажить підрозділи досудового слідства та спростить процесуальний порядок притягнення до кримінальної відповідальності.



Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»: Закон від 22.11.2018 р. №2617-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-20#Text>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон від 13 квітня 2012 року № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>.
4. Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: Наказ МВС від 20.05.2020 № 405 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>.

УДК 343.132

**ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ (СЛІДЧИХ) РОЗШУКОВИХ ДІЙ**

*НОСОВА А. С.,*

*курсант*

*Науковий керівник: РИМАРЧУК О. В.,*

*кандидат юридичних наук,*

*Національна академія внутрішніх справ*

Особливе місце серед засобів доказування у кримінальному провадженні займають негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД). Саме важливість цього інституту пояснюють підвищений інтерес дослідників до процесуального порядку проведення НСРД. До однієї із досліджуваних проблем належить – підстави проведення НСРД. Невирішеність певних проблем ускладнює практику застосування норм, чим часто ставить під сумнів допустимості доказів, отриманих у результаті проведення слідчих (розшукових) дій.

Слідчий, дізнавач, прокурор приймає рішення про проведення НСРД на основі аналізу матеріалів кримінального провадження, що є у наявності на певному етапі досудового розслідування.

Слідчий, дізнавач, прокурор складає постанову про проведення НСРД, яка повинна відповідати положення ст. 246, 251 КПК, а за необхідності провести негласну слідчу (розшукову) дію, яка вимагає рішення слідчого судді – клопотання, вимоги до змісту якого наведені в ч. 2 ст. 248 КПК. Розгляд клопотань, які віднесені до повноважень слідчого судді, здійснює слідчий суддя відповідного апеляційного суду в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – слідчим суддею Вищого антикорупційного суду (ч. 1 ст. 247 КПК). Слідчий суддя може надати дозвіл на ведення НСРД, якщо прокурор, слідчий, а у деяких випадках дізнавач, доведе наявність достатніх підстав вважати, що: вчинене кримінальне правопорушення відповідної тяжкості та під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин

кримінального правопорушення або встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (ч. 3 ст. 248 КПК).

Як справедливо зауважив з цього приводу С. В. Єськов, давши ім'я, для визначення підстав для прийняття рішень про негласні слідчі (розшукові) дії слід присвятити окрему статтю КПК під назвою «Підстави для негласних слідчих (розшукових) дій» [1, с. 73].

Доктрина кримінально-процесуального права традиційно розмежовує юридичні та фактичні підстави для проведення слідчих дій, у тому числі прихованих. Перший з них, на думку Д. Б. Сергєєвої, має два аспекти – широкий і вузький. У широкому аспекті під правовою підставою слід розуміти існування законодавчих норм, які регулюють (забезпечують) можливість здійснення певної процесуальної дії. У вузькому розумінні правовою основою є процесуальний документ, складений відповідно до встановлених законом вимог, що надає певному суб'єкту право здійснювати певну процесуальну дію [2, с. 178]. Фактичними підставами, на думку автора, є наявність у матеріалах кримінального провадження достатньої інформації, що вказує на можливість досягнення мети відповідної процесуальної дії [3, с. 57].

Водночас слід визнати, що поряд з відсутністю чітких формулювань у законі підстав для НСРД, підхід законодавця до визначення предмету та меж доказів під час розгляду слідчим суддею прокурорського запиту має певні вади. Як зазначає О. І. Полюхович, у буквальному розумінні ч. 3 ст. 248 КПК предметом доказування під час розгляду слідчим суддею клопотання слідчого (прокурора) є доведення факту вчинення кримінального правопорушення відповідної тяжкості та продуктивності використання НСРД як інструменту отримання доказової інформації, а також нормативне посилення на розслідування суддею фактів та аргументів, що має оціночний характер [4, с. 174]. Однак сукупність елементів предмета доказування в даному випадку цими обставинами не обмежується. На думку С. Р. Тагієва, одним із важливих моментів є те, що слідчий суддя враховує конституційне право особи на свободу від самообмови, викриваючи в кримінальному провадженні членів її сім'ї або близьких родичів. Проведення НСРД як щодо конкретної особи за відсутності «підстав підозрювати особу у вчиненні злочину» (пункт 5 ч. 2 ст. 248), так і щодо її рідних і членів сім'ї для отримання необхідних відомостей про злочин та особу неприпустиме. Йдеться про ті випадки, коли передбачається отримання інформації для викриття особи. [5, с. 154].

Таким чином, фактичні та юридичні підстави є важливими елементами механізму правового регулювання НСРД, що визначає актуальність теоретичних досліджень, спрямованих на формування правильного уявлення про характер умов, що дозволяють їм проводити та забезпечити ефективне використання. Жодна негласна слідча (розшукових) дія не може бути здійснена за відсутності певного кола підстав, передбачених законом, від існування яких залежить законність та обґрунтованість рішення про їх проведення, та як наслідок допустимість отриманих доказів.

#### Список використаних джерел

1. Єськов С. В. Підстави для втручання у приватне спілкування. *Науковий вісник Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 1. С. 72–77.

2. Сергєєва Д. Б. Проблемні питання постановлення ухвали про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»* 2014. № 1. С. 177–186.

3. Сергєєва Д. Б. Правові та фактичні підстави провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 4. С. 56–65.

4. Полюхович О. І. Проблемні питання судового розгляду клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». Вип. 1. Т. 2. 2016. С. 172–176.

5. Тагієв С. Процесуальні дії слідчого судді при наданні дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Слово національної школи суддів України*. 2013. № 4 (5). С. 145–155.

УДК 343.137.5:343.144

### ІННОВАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ІНТЕРВ'Ю ЩОДО НЕПОВНОЛІТНЬОГО

*КАМІНСЬКА О. Л.,  
ад'юнкт кафедри кримінального  
процесу Національної академії  
внутрішніх справ*

Більшість європейських країн уже довели можливість запровадження дружньої практики допиту неповнолітнього: коли він лише один раз приїжджає до спеціального приміщення і надає необхідні для розслідування свідчення. А команди, які працюють у цих приміщеннях, мають можливість провести відповідний допит дитини, здійснити психолого-психіатричну експертизу та судово-медичну експертизу на місці. Свідчення, які надає дитина (у якому б процесуальному статусі вона не перебувала), фіксуються відповідним чином (відео чи аудіозапис), що дає можливість використовувати отриману інформацію в судовому засіданні як прямий доказ.

На даний час практика проведення допиту в Україні стрімко розвивається відповідно до стандартів процесуального інтерв'ю, але поки що має риси, що притаманні більше обвинувальному підходу до отримання інформації від особи, особливо коли це неповнолітній. Підхід нової форми допиту – процесуального інтерв'ю повинен поширюватися на всю систему кримінальних процесуальних відносин, наслідком якого є віддання безумовного пріоритету людській гідності.

Методика процесуального (слідчого) інтерв'ю виникла в контексті масштабних реформ поліції Англії та Вельсу на початку 90-х років минулого століття. Дана методика не лише змінила характер спілкування слідчих із підозрюваними (у тому числі неповнолітніми), але й суттєво вплинула на зміну світогляду правоохоронців [3]. Розвиток цієї методики у практиці за кордоном надихнув і нашу державу на становлення інституту процесуального інтерв'ю задля вдосконалення способу отримання інформації і дотримання процесуальних прав осіб, в першу чергу, неповнолітніх.

В Україні одним із процесуальних джерел доказів згідно ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України [1] є показання, які надаються під

час допиту підозрюваним, свідком, потерпілим щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні та мають велике значення для вирішення завдань кримінального судочинства. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»[2], в Україні запроваджено інститут кримінальних проступків та пояснення осіб внесено до процесуальних джерел доказів [1].

З метою зменшення психічного травмування дітей (підозрюваних, потерпілих, свідків) вважається за можливе змінити назву процесуальної дії з «допит неповнолітнього» на «інтерв'ю неповнолітнього» та приєднувати матеріали даного інтерв'ю до кримінального провадження без додаткових допитів в подальшому. Проводити процесуальне інтерв'ю з дитиною необхідно відразу після повідомлення фактів, що свідчать про насильство будь-якого характеру та виключно у спеціально обладнаному або пристосованому для цих цілей приміщенні (так звані «зелені кімнати»). Процесуальне інтерв'ю повинно проводитись особою, яка є спеціально підготовленою (відповідний фах): слідчим/дознавачем, слідчим суддею, психологом [4].

Доречно було б закріпити на процесуальному рівні процедуру інтерв'ювання неповнолітнього (потерпілого, свідка, підозрюваного) під час досудового розслідування та судового розгляду, при цьому максимально наблизившись до європейських стандартів.

У групі психологічних чинників, пов'язаних із особистістю дитини, – малолітнього підозрюваного, потерпілого, свідка важливу роль відіграють його індивідуальні риси, сформовані в результаті попередніх пережитих подій і досвіду. Серед них, зокрема: потреба в надмірній увазі до себе з боку інших; страх перед покаранням і негативною оцінкою інших людей; фантазування та ідентифікація з іншими; психологічні захисні механізми тощо. Наприклад, психологічні захисні механізми є способом подолання сильних негативних емоцій – побоювання, тривоги, почуття вини, сорому. Серед дітей-правопорушників вони проявляються у формі захисних реакцій, що полягають у витісненні із свідомості негативних спогадів. Тому, процес інтерв'ювання повинен бути максимально дружнім до дитини і сприяти подоланню емоційних проблем допитуваного. Щоб таке «інтерв'ю» було ефективним, слідчому/дознавачу потрібно обов'язково встановити психологічний контакт з неповнолітнім підозрюваним, свідком, потерпілим, дотримуватись принципу вільної розповіді, задавати відкриті запитання, так як його покази є єдиним доступним джерелом інформації.

Встановлення психологічного контакту є основоположним правилом проведення «інтерв'ю», яке дозволяє виявити розуміння неповнолітнім правопорушником різниці між істиною і брехнею, допомагає слідчому, дізнавачу дізнатися про здібності дитини та про те, чи усвідомлює вона, що трапилось. «Інтерв'юери» повинні бути чуйними до неповнолітнього протягом усього процесу, оскільки це безпосередньо впливатиме на психологічний стан дитини. Загальновизнане правило – що комфортніше почувається опитувана особа, то більше інформації вона може розповісти.

Таким чином, для забезпечення методу процесуального інтерв'ю необхідно створити належні організаційно – матеріальні умови: обладнати кімнати для допитів неповнолітніх правопорушників таким чином, щоб дана процесуальна дія

була максимально дружньою до дитини. Також, провести навчання слідчих/дознавачів з приводу впровадження процесуально правильної методики опитування неповнолітнього – процесуального інтерв'ю, та обов'язково закріпити це на законодавчому рівні задля недопущення порушення процесуальних прав неповнолітнього. Доречно було б надати можливість судам використовувати показання, надані під час досудового розслідування, як докази безпосередньо, за умови дотримання критеріїв належності, допустимості, достовірності, а також забезпечення процесуальних прав і свобод дитини, так як за цим оцінюється рівень гуманістичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому.

Без сумніву, наявна низка перешкод, пов'язаних із впровадженням даного методу опитування, але їх подолання є цілком можливим задля забезпечення ефективного досудового розслідування щодо неповнолітніх.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами практики Конституційного суду України, Верховного Суду України та Верховного суду, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.: наук.-практ. посіб./ за заг. ред. проф. А. В. Столітнього. К.: Норма права, 2020. 1504 с.
2. Досудове розслідування кримінальних проступків: метод. рек. / С. С. Чернявський, М. С. Цуцкірідзе та ін. Київ: НАВС, 2019. 160 с.
3. Розкажи мені, що сталося або зізнайся! Дослідження про процесуальне інтерв'ю. Конференція від 24.09.2020. Ініціатива «Процесуальне інтерв'ю в Україні», 2020. Київ. URL: <https://justconf.com.ua/>.
4. Мельник О. В. Безпосередність дослідження показань, речей і документів: залучення дитини до судового засідання. Актуальні проблеми досудового розслідування та судового розгляду злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, шляхи їх вирішення: мат. Міжнар. Наук.-практ. конф. (Київ, 19 черв. 2020 р.) / за заг.ред. В. В.Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський, В. В.Корольчук. Київ: Нац.акад.внутр.справ, 2020. 413 с.

УДК 342.92:347

## АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

*ГОЛУБЕНКО Л. О.,  
здобувач ОС «Магістр»  
спеціальності 081«Право»,  
Донецький державний університет управління*

У сучасному світі інформаційних технологій захист прав на об'єкти інтелектуальної власності стає все більш актуальною проблемою. Правопорушення в даній сфері суспільних відносин не тільки порушують права і законні інтереси авторів творів науки, культури, мистецтва та інших правовласників, а й негативно позначаються на загальному рівні моральної культури та правосвідомості громадян, виступають одним із дестабілізуючих факторів, що впливають на зниження економічної безпеки держави. Останнє проявляється в інвестиційну

непривабливість ринків, переповнених товарами, введення яких в оборот супроводжується незаконним використанням результатів інтелектуальної діяльності. Крім того, до державного бюджету не надходять податкові та інші платежі з доходів, отриманих в результаті порушення виняткових і виключних прав на результати інтелектуальної діяльності.

Таким чином, захист прав на об'єкти інтелектуальної власності на сьогодні є одним з пріоритетних напрямків розвитку в багатьох країнах, в тому числі в Україні. Формування сучасного цивілізованого ринку інтелектуальної власності, забезпечення ефективного та надійного захисту прав і законних інтересів усіх його учасників – одна з ключових умов інноваційного розвитку та комплексної модернізації економічної, соціально-культурної та правової сфер життєдіяльності суспільства [1, с. 7].

Для захисту об'єктів інтелектуальної власності, державою передбачено певні види юридичної відповідальності: цивільно-правова, адміністративно-правова, кримінально-правова. Зосередимося на адміністративно-правовій відповідальності. Річ у тім, що більшість правовласників авторського права не вважають звернення до правоохоронних органів з проханням про притягнення винних до адміністративної відповідальності за порушення авторських прав ефективним заходом. Разом з тим, адміністративна відповідальність має низку переваг у порівнянні з іншими способами захисту прав (зокрема цивільно-правовим і кримінально-правовим). Тому, даному питанню необхідно приділяти значну увагу з метою ознайомлення та вдосконалення механізмів правового захисту інтелектуальної власності в Україні.

Традиційно інтелектуальну власність поділяють на об'єкти авторського права і суміжних прав та об'єкти права промислової власності. В даній роботі сконцентруємося на інституті авторського права. Він формується з цивільно-правових норм, що регулюють відносини «по визнанню авторства та охорони творів науки, літератури й мистецтва, встановлення режиму їх використання, наділення їх авторів немайновими та майновими правами, а також захисту прав авторів і інших правовласників» [2].

При цьому для вивчення цього питання, важливо усвідомити відмінності між поняттями «охорона прав» і «захист прав». Охорона прав пов'язана з встановленням загального правового режиму, що дозволяє забезпечувати їх безперешкодну реалізацію при нормальних (непорушених) умовах цивільного обороту, а захист прав пов'язаний зі встановленням спеціальних правових заходів, що дозволяють забезпечувати їх відновлення у випадках порушень [3, с. 20].

Оскільки авторські права належать до суб'єктивних цивільних прав, то регулювання їх охорони здійснюється відповідно до норм цивільного законодавства України й нормами міжнародних договорів, що ратифікуються Україною, тоді як регулювання їх захисту здійснюється відповідно до норм галузевого законодавства, що передбачає спеціальні цивільно-правові, адміністративно-правові, кримінально-правові та інші заходи юридичної відповідальності, що застосовуються у випадках, коли авторські права порушені або оскаржені.

Публічна відповідальність за цивільно-правові порушення авторських прав закріплена в Кодексі України про адміністративні правопорушення у двох статтях – ст. 51-2 «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» і ст. 164-9

«Незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» [4].

Інститут адміністративної відповідальності як спосіб захисту авторських прав, містить в собі значний потенціал. Якісними перевагами адміністративної відповідальності в порівнянні з цивільною й кримінальною відповідальністю є, зокрема, оперативність і відносна простота процесуальної форми, а також, застосування органами юрисдикції активних заходів, спрямованих на припинення адміністративного правопорушення, доведення вини та притягнення винних до адміністративної відповідальності (на відміну від цивільно-процесуального порядку захисту прав, коли тягар доведення вини відповідача лягає на позивача). Крім того, однією з переваг є можливість використання результатів застосування заходів адміністративного примусу, документованих в установленому порядку, в якості доказів для подальшого розгляду і захисту інтелектуальних прав в цивільно-правовому порядку.

Але на сьогодні, основним недоліком адміністративної відповідальності за порушення авторських прав є накладення незначного штрафу, максимальний розмір якого становить двісті неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (3400 гривень). Водночас на практиці для успішного притягнення порушника до адміністративної відповідальності від правовласника може знадобитися чимало зусиль, пов'язаних з поданням доказової бази при розгляді справи про адміністративне правопорушення та участю в ньому [5].

Однак необхідно відзначити, що в разі притягнення порушника до адміністративної відповідальності правовласник фактично не отримає грошову компенсацію за порушення авторських прав (якщо відповідна вимога не буде заявлена в цивільно-правовому порядку). Крім того, для самого порушника негативні наслідки будуть мінімальними, це незначний штраф та конфіскація знаряддя вчинення або предмета адміністративного правопорушення, як додаткове покарання. Зазначені обставини сприяють тому, що адміністративна відповідальність не часто використовується правовласниками для захисту своїх прав та інтересів.

Резюмуючи викладене, адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері авторського права можна визначити як засіб юридичного захисту та охорони прав авторів творів науки, літератури, мистецтва чи інших громадян або юридичних осіб, які мають виключне право на результат інтелектуальної діяльності. В адміністративній відповідальності є значний потенціал, але поки не будуть переглянуті у бік збільшення розміри адміністративних стягнень за правопорушення у сфері авторського права, цей правозахисний потенціал не буде належним чином реалізовано.

Список використаних джерел:

1. Карпухина С. И. Защита интеллектуальной собственности и патентование. М.: Центр экономики и маркетинга, 2002. 352 с.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003 № 40-44. Ст. 356.
3. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття). Міжрегіональна академія управління персоналом. К. 1998. 52 с.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

5. Узагальнення застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності (статті 51-2, 164-9 КпАП): Узагальнення судової практики Верховним судом України від 01.01.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na018700-06#Text>.

УДК 657.6 (477)

## АНАЛІЗ ПЕРЕШКОД НА ШЛЯХУ ГАРМОНІЗАЦІЇ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ АУДИТУ

*ГОРЯЧЕВ В. М.,*

студент ОС «Магістр»  
спеціальності 081 «Право»

*Донецький державний університет управління*

Основна причина складності прямого застосування іноземних стандартів – відмінність у сутності правових систем країн. Механізми, які успішно функціонують в умовах англо-саксонської правової системи, можуть стати рудиментарними в умовах України. Додатково необхідно ураховувати національні умови. Навіть міжнародні стандарти аудиту (далі – МСА) у більшій своїй частині прописувалися під глобальне економічне об'єднання країн – ЄС, ВВП якого можна рівняти з США, а узагальнені темпи економічного розвитку виходять на перші позиції у світі. Цілком зрозуміло, що в Україні трохи інша диспозиція і застосування МСА в її умовах не дасть результату, аналогічному ЄС.

Особливу роль у гальмуванні розвитку аудиторської діяльності відіграють економічні перешкоди, що проявляється у різному рівні технічного забезпечення, різною орієнтацією замовників аудиторських послуг та іншими особливостями [1]. Як правило, аудит проводиться за ініціативою акціонерів. Окремий аудитор має діяти виключно у їх інтересах, не порушуючи принципу об'єктивності та неупередженості. На практиці це створює значні проблеми практичного характеру.

Застосування МСА також породжує ряд проблем. Складна термінологія МСА ускладнює процес їх тлумачення. У тексті МСА, зокрема в підпунктах Д12-Д13 «Форма висловлення аудиторської думки» МСА 200 «Загальні цілі аудитора та проведення аудиту відповідно до міжнародних стандартів аудиту», зазначено, що думка аудитора стосується того, чи складено фінансову звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосованої концептуальної основи фінансової звітності [1, с. 46]. При цьому у МСА є вказівка на три важливі положення: концептуальна основа подання; концептуальна основа достовірного подання; концептуальна основа дотримання вимог [2].

Національне законодавство ж не містить вказаних понять і через це виникає питання їх практичного застосування, оскільки сам закон містить імперативну вимогу усебічного застосування МСА при складанні аудиторського звіту. Ще одним прикладом даної проблеми є термін «достатня впевненість». АПУ роз'яснює цей термін як «високий, але не абсолютний рівень впевненості». При чому достатність виражає міру кількості. «Впевненість» же тлумачиться словниками як



«тверда віра, як почуття людини». Рівень – це ступінь величини або значущості. Виникає питання як розглядати «Достатню впевненість», якщо «достатність» піддається виміру, а впевненість є абстрактним почуттям людини [3, с. 73].

Аналізуючи термінологію МСА, можна прийти до висновку, що майже увесь обсяг понять, вказаний у стандартах, може тлумачитися неоднозначно. Серед термінів МСА виділяється «Зареєстрований на біржі суб'єкт господарювання». Визначення цього терміну у контексті українського законодавства повністю лягає на плечі аудитора, який навряд прийде до однозначного висновку. Якість професійного перекладу МСА теж перебуває на неналежному рівні. Про це свідчить ситуація з терміном «оцінка». У словнику термінів, вміщеному в МСА, наведено визначення двох англійських термінів: «Asses» й «Evaluate». Тільки перший термін має відношення до ризиків. Другий же має кардинально інше значення.

Застосування одного терміну у різних ситуаціях може спричинити практичні колізії при проведенні окремих аудиторських операцій. У перекладах АПУ можна зустріти термін «партнер». Відсутність цього терміну у національному законодавстві тягне собою непорозуміння та конфлікти для учасників правовідносин, що витікають з процедури проведення аудиту. Кого відносити до категорії партнер у аудиторській фірмі теж не зрозуміло. Не відомі також права і обов'язки цієї категорії працівників, адже, згідно з МСА, на «партнера» покладено обов'язки, певні права [3, с. 74].

Таким чином можна зробити висновок. Що гармонізація стандартів аудиту може виявитися неможливою внаслідок багатьох відмінностей між країнами. Більш виправданим вбачається прийняття мінімального пакету МСА. Внаслідок входження України у систему світових господарських зв'язків посилюється потреба виходу національного аудиту на міжнародний рівень, чому максимально сприятиме впровадження в Україні МСА. Проте українські стандарти аудиту, як зазначають експерти [4], повинні базуватись на чинному законодавстві, що робить неприйнятним застосування у нашій країні окремих положень МСА.

#### Список використаних джерел:

1. Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності від 17 травня 2006 року URL: [http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994\\_844/page](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_844/page).
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. 2013. URL: <https://www.apu.com.ua/>.
3. Зотов В. Аудиторська діяльність в Україні: законодавчо-нормативне регулювання, сучасний стан. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 11. С. 59–65.
4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1. / Пер. з англ.: О. Л. Ольховікова, О. В. Селезньов, О. О. Зеніна, О. В. Гик, С. Г. Біндер. Київ: МФБ і АПУ. 2010. 841 с.

УДК 343.98

## ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІЗ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

*ШЕВЧУК С. О.,*  
студент 2 курсу ОС «Магістр»  
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»  
*Донецький державний університет управління*

Організована злочинність – винятково небезпечне явище, яке в нашій країні, на жаль, як і раніше не тільки не зустрічає адекватної протидії з боку держави, а й надалі продовжує зміцнювати свої позиції у суспільстві, маючи та використовуючи корумповані зв'язки, часто підміняє офіційну владу, легальну економіку і громадянське суспільство.

Організована злочинність як об'єкт наукового дослідження давно привертає увагу вчених-криміналістів. Якщо кримінологів цікавлять причини утворення злочинних груп, вчинення ними злочинів і розробка заходів, спрямованих на їх профілактику, фахівців у галузі кримінального права – питання кримінальної відповідальності за злочини, вчинені злочинною групою, більш чіткої правової диференціації вини співучасників групових злочинів, то криміналістичне вивчення злочинних груп має кінцевою метою розробити рекомендації щодо розкриття та розслідування так званих групових злочинів [1, с. 127].

Криміналістичне пізнання сутності організованої злочинності і встановлення закономірностей, пов'язаних зі специфікою злочинного колективу, дій, методів, способів вчинення злочинів має певне наукове і практичне значення.

З'ясуванню сутності сучасної організованої злочинності, її відмінних ознак повинні передувати вивчення та наукове осмислення об'єктивних закономірних процесів виникнення організованої злочинності, причин її розвитку, економізації і політизації; стійкості кримінальних колективів і тривалості їх функціонування; професіоналізму членів організованої злочинної групи, інші особливості даного виду злочинності. Досліджуючи різні точки зору українських і російських вчених, слід відзначити відсутність у дослідників єдності поглядів щодо питання моменту виникнення організованої злочинності. Одні вчені вважають, що організована злочинність, як нове суспільне явище, почала виникати в роки перебудови; деякі вважають, що організована злочинність сформувалася в 1966 – 1982 роки; інші зазначають, що організована злочинність мала місце в період соціалізму, однак в ті роки була спрощеною і підпорядкованою бюрократії [2, с. 13–14] Аналізуючи визначення організованої злочинності, сформульовані в літературі, Аркуша Л. І. відзначила, що практично в кожному з них тією чи іншою мірою, прямо чи побічно вказується на неможливість її існування без стійких, високоорганізованих злочинних співтовариств, що сформувалися для здійснення постійної злочинної діяльності у вигляді промислу з метою наживи, і зробила висновок, що в криміналістичному аспекті сутністю організованої злочинності є організована злочинна діяльність, яка здійснюється організованими злочинними співтовариствами [3, с. 24]

Особливого значення протидія злочинності має для нашої держави, де це явище вийшло далеко поза межі загальнокримінального і перетворилося на чинник,

що загрожує самому існуванню держави та нації. Організована злочинність та пов'язана із нею корупція глибоко проникли в органи державної влади та економіку. Посилюється кримінальний контроль над інформаційною сферою, у тому числі шляхом використання глобальних комп'ютерних мереж, ЗМІ та телебачення. Діяльність кримінальних структур набуває терористичної спрямованості, що проявляється у набутті нею політичного забарвлення.

Здійснюючи стратегічний курс на євроатлантичну інтеграцію, Україна зобов'язалася вести боротьбу з організованою злочинністю. В той же час, за останні роки фіксується формування мережі високоприбуткового злочинного бізнесу, що спеціалізується на питаннях нелегальної міграції, зокрема переправлення, виготовлення підроблених документів високої якості та організація транспортного перевезення.

Транснаціоналізація організованої злочинності обумовлює участь у протидії цьому явищу органів охорони державного кордону. Одним із проявів транснаціоналізації є вчинення угрупованнями організованої злочинності злочинів транскордонного характеру, тобто пов'язаних із перетином державного кордону країни. У протидії такого роду злочинам беруть участь підрозділи органів охорони державного кордону [4, с. 81].

Стаття 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» серед інших функцій цього органу виділяє участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів; участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України [5].

Отже, чинним українським законодавством на Державну прикордонну службу покладено виконання суттєвого обсягу завдань саме у сфері протидії організованій злочинності. Основою протидії організованій злочинності в системі національної безпеки має стати комплексний підхід до рішення цієї проблеми, який буде передбачати удосконалення національного законодавства у сфері запобігання та протидії незаконній міграції, завершення реформування правоохоронних органів України, удосконалення координації діяльності суб'єктів інтегрованого управління кордонами з відповідними європейськими інституціями.

#### Список використаних джерел:

1. Смаль І. В. Організована економічна злочинність: криміналістичний аспект. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2009. Випуск 21. С. 125–131.
2. Корж В. П. Теоретические основы методики расследования преступлений, совершаемых организованными преступными образованиями в сфере экономической деятельности: монография. Харьков, 2002. 412 с.
3. Аркуша Л. І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2001. 218 с.
4. Краснов О. В. Діяльність Державної прикордонної служби України із протидії організованій злочинності. Реформування правової системи держави:

матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 28-29 червня 2019 р.). С. 81–84.

5. Про Державну прикордонну службу України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>.

УДК 340.5(340.115.7)

## **СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА І ЗАКОННОСТІ У ЮРИСДИКЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

*КРУГЛОВ О. М.,*

кандидат юридичних наук., доцент  
доцент кафедри правознавства

*Бердянського державного педагогічного університету*

Нормативне закріплення окремих філософських ідей справедливості, добросовісності та розумності у сфері юрисдикційного процесу виступає вагомою запорукою підвищення рівня довіри населення України до відповідної діяльності органів державної влади. Прийняття у 1996 році Конституції України стало революційним кроком у сприйнятті ролі держави у системі її відносин з фізичними та юридичними особами. Визначення людини, її життя, здоров'я, честі та гідності найвищими соціальними цінностями стало істотною умовою демократизації і загальної гуманізації українського суспільства.

Вказані тенденції у першу чергу проявилися на рівні положень ст. 8 Конституції України, де зазначається, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [1]. Аналіз цієї норми Основного закону дає можливість зробити висновок про універсальний (з точки зору суб'єктного складу) характер досліджуваного нами принципу. Нажаль, встановлюючи відповідну загальну засаду, Конституція України не конкретизує її зміст та суть. Крім того, подальша деталізація і сфера застосування принципу верховенства права у цьому нормативному акті обмежується професійною діяльністю суддів (ст. 129 і 147) і не передбачає його розповсюдження на діяльність інших юрисдикційних органів держави.

Суть проблеми проявляється також у тому, що навіть досвідчені юристи часто ототожнюють верховенство права з верховенством закону, що обумовлюється відсутністю чіткої законодавчої позиції з цього питання.

Так, у Законі України «Про національну поліцію» вказано, що під верховенством права слід розуміти засаду, відповідно до якої людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ч. 1 ст. 6) [2]. Верховенство права, з точки зору творців Закону України «Про державну службу», представляє собою забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України, що визначають зміст та спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань і функцій держави (п. 1 ч. 1 ст. 4) [3].

Натомість позиція Конституційного Суду України з досліджуваної проблеми передбачає, що «верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та

правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню» [4].

Термінологічна неузгодженість і проблема галузевого тлумачення досліджуваного нами конституційного принципу ускладняється також тим, що його закріплення на рівні переважної більшості процесуальних кодексів України (ч. 3 ст. 2 Господарського процесуального кодексу України [5], п. 1 ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України [6], п. 1 ч. 1 ст. 7 Кримінального процесуального кодексу України [7] тощо), не передбачає фіксації, скажемо, у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, яке може здійснюватися не тільки професійними суддями.

Крім того, Конституція України, визначаючи пріоритет «духу справедливості» над «буквою закону», фактично робить «крок назад», встановлюючи у ст. 19 правило, відповідно до якого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (верховенство закону).

Відповідно, органи державної влади, у тому числі судової, здійснюючи юрисдикційну діяльність, знаходяться між двох «вогнів»: з одного боку – необхідність максимального врахування прав, свобод та інтересів фізичних осіб (прав та інтересів юридичних осіб); а з іншого – неухильне дотримання Конституції України та законів.

Такий стан речей призводить до того, що юрисдикційна діяльність органів державної влади, їх посадових та службових осіб з точки зору реалізації концепції сервісної держави на сучасному етапі розвитку України, має вкрай неефективний характер, адже уповноважені особи, намагаючись забезпечити формальне слідування нормативним приписам, часто не враховують необхідність втілення ідеї справедливості, духу закону і його примат над буквою.

#### Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/ed20150702#n25>.

3. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/ed20151210#n63>.

4. Верховенство права: Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України. URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>.

5. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

УДК 351(043)

### ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТ (ДОСВІД м. ГЕЛЬСІНКИ)

*ЦИКЛАУРІ О. Б.,*

*старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін,  
Донецький державний університет управління*

Цілі сталого розвитку, затверджені на саміті ООН у 2015 році [1], адаптовані надалі для України [2], як взірць прагнень для майбутніх поколінь потребують подальшого реформування публічних інституцій у соціальній, економічній та екологічній сферах. Суттєвим кроком до наближення до світового руху зі сталого розвитку стало прийняття Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722/2019 [3].

Для досягнення поставлених глобальних Цілей сталого розвитку на світовому рівні значну роль відіграють не тільки держави, регіони, а й окремі міста. Трансформація цілей сталого розвитку від порядку денного до дій відбувається саме на рівні окремих міст. Для успішної реалізації цілей необхідна міцна співпраця між країнами та містами в майбутньому. Цілі ООН щодо сталого розвитку є універсальними та хвилюють усіх. Вся екосистема повинна працювати разом, щоб забезпечити позитивний результат. Це включає партнерство не лише між містами та націями, а й між корпораціями, організаціями та науково-дослідними інститутами.

Глобальна одинадцята Ціль сталого розвитку «Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів» тісно пов'язана з усіма іншими цілями та не може впроваджуватися на рівні міста ізольовано від інших. До руху впровадження Цілей доєдналися чимало міст різних країн, тому вважаємо за доцільне досліджувати вже отриманий ними опит публічного управління сталим розвитком на локальному рівні з метою удосконалення інтеграції у національній простір.

У травні 2018 року Нью-Йорк (США) став першим містом у світі, який звітував перед ООН про розробку Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) за моделлю на рівні міста. У червні 2018 року місто опублікував свій перший добровільний звіт про виконання, тобто Добровільний локальний огляд. Звіт ілюструє розвиток Нью-Йорка таким чином, щоб полегшити порівняння з показниками і індикаторами

ООН та надає розуміння успішності програми сталого розвитку стосовно цих лічильників. До цього процесу з добровільного звітування про розвиток міст та просування у досягненні ЦСР доєдналися й інші міста різних країн світу. Так, з метою проілюструвати успішність стратегії власного розвитку, у вересні 2018 року, місто Гельсінкі вирішило наслідувати приклад Нью-Йорка і стало першим європейським містом, що звітував про реалізацію проектів зі сталого розвитку.

Попри те що Гельсінкі вважається одним із лідерів різноманітних рейтингів за показниками якості життя, комфорту, екології та ін. влада та громада міста не зупиняються на досягнутому. Гельсінкі прагне бути найфункціональнішим містом у світі та виділитися як піонер у впровадженні ЦСР на місцевому рівні.

Першим кроком міської ради Гельсінкі із впровадження Глобальних цілей на місцевий рівень обговорення на семінарах оцінки поточного стану та необхідні зміни у середовищі міста на термін 2017-2021 років. Заходи із стратегічного планування розпочалися в середині червня 2017 року із залученням фахівців різних сфер, громадськості, науковців, тощо, та вже наприкінці вересня того ж року було прийнято Стратегію.

Стратегія ставить перед собою амбітні та чіткі цілі, які вказують на те, що місто хоче з кожним днем вдосконалюватись: створити більш міжнародне, спритне, орієнтоване на обслуговування та привабливе місто. Гельсінкі – це місце та громада, і місто роблять самі мешканці. Привабливість міста пов'язана з чистим та безпечним середовищем, унікальною міською культурою та участю мешканців у побудові гарного та функціонального повсякденного життя [4].

На першому етапі звітності було сформовано уявлення про міську стратегію Гельсінкі та її зв'язок із цілями ООН щодо сталого розвитку. Гельсінська стратегія визначає декілька цілей, завдяки яким місто бере участь у глобальній пропаганді цілей сталого розвитку ООН. Видання узагальнює міську стратегію Гельсінкі на три теми: забезпечення сталого зростання, поновлювані послуги та відповідальне управління фінансами. Відповідно до цих тем, можна визначити чотирнадцять цілей, які покликані реалізувати хоча б одну із Глобальних цілей сталого розвитку на місцевому рівні [5].

Стратегія впроваджується у життя через наступні проекти: Стратегія нерухомості; Пішохідний центр та підземна колекційна вулиця; Земельна політика; Морська стратегія; Зменшення нерівності та запобігання виключенню молоді – Інклюзивна програма; Програма руху; Сприяння добробуту та здоров'ю.

На сучасному етапі місто сконцентрувало увагу на реалізації п'яти Цілей сталого розвитку за якими і звітувало, проте, й інші ЦСР не залишаються без уваги [6, 7, 8]. Суттєве значення місцева влада Гельсінкі надає моніторингу результативності впроваджених заходів як за статистичними показниками так і з інших джерел: спілкування та консультації з мешканцями, науковцями, представниками бізнесу, перейняття досвіду міст інших країн тощо. За результатами звіту ситуація у місці покращується за більшістю показників. Навіть в умовах світової пандемії коронавірусу міська влада не залишає на самоті мешканців громади як під час карантинних заходів, так і після виходу з них.

Влада міста приділяє увагу не тільки підтримці охорони здоров'я, санітарних заходів, підтримці незахищених верств населення, а й підтримці бізнесу, приватних підприємців зокрема. Так, містом передбачено відкриття програми для оперативної підтримки приватних підприємців є головним і важливим зусиллям для Гельсінкі,

оскільки очікується, що заявки досягнуть 20 000–30 000 через масштабні наслідки коронавірусної епідемії. Загальна сума, яка буде розподілена як гранти в Гельсінкі, становить 43,5 млн євро [9].

Підсумовуючи викладене, вважаємо за доцільне зверну увагу, що для забезпечення дійсно сталого розвитку міст і громад, потрібно використовувати досвід провідних і успішних країн, приклад Гельсінкі є одним із них. Вбачаємо, успішність полягає у відповідальному ставленні не тільки публічної влади, а громади і бізнесу у прагненні до спільного сталого та збалансованого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція, прийнята в рамках 70-ї сесії Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року. URL: [http://sdg.org.ua/images/Agenda2030\\_UA.docx](http://sdg.org.ua/images/Agenda2030_UA.docx).
2. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: [http://un.org.ua/images/SDGs\\_NationalReportUA\\_Web\\_1.pdf](http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf).
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.
4. Maailman toimivin kaupunki – Helsingin kaupunkistrategia 2017-2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/strategia-ehdotus/>.
5. Kestävä kehitys konkretisoituu. URL: <https://www.hel.fi/uutiset/fi/kaupunginkanslia/kestava-kehitys-konkretisoituu>.
6. From Agenda to Action - The Implementation of the UN Sustainable Development Goals in Helsinki. 2019. URL: <https://www.hel.fi/static/helsinki/julkaisut/SDG-VLR-Helsinki-2019-en.pdf>.
7. Maailman toimivin kaupunki. Kestävän kehityksen tavoitteet. Kaupunkitasoisen toimeenpanoraportoinnin ensimmäinen osa. URL: <https://www.hel.fi/static/helsinki/julkaisut/helsinki-sdg-raportoinnin-osa-1.pdf>.
8. Maailman toimivin kaupunki. Kestävän kehityksen tavoitteet. Kaupunkitasoisen toimeenpanoraportoinnin toinen osa. URL: <https://www.hel.fi/static/helsinki/julkaisut/helsinki-sdg-raportoinnin-osa-2.pdf>.
9. Haku helsinkiläisten yksityrittäjien toimintatukeen koronavirustilanteessa. 2020. URL: <https://www.hel.fi/uutiset/fi/kaupunginkanslia/haku-helsinkilaisten-yksinyrittajien-toimintatukeen-koronavirustilanteessa-on-avautunut>.

УДК 343.34

## ПРОТИДІЯ ТЕРОРИЗМУ ЯК ВЕКТОР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

*ПОЛІТОВА А. С.,*

кандидат юридичних наук, доцент

Сьогодні важливим чинником, що сприяє терористичній діяльності, є терористичні організації, які об'єднують представників різних держав та навіть світу. Як правило, вони здійснюють свою діяльність на території декількох держав,



забезпечені розвинутою інфраструктурою, включаючи органи управління, фінансові інструменти, місця для підготовки бойовиків тощо. Між окремими терористичними організаціями налагоджено постійну взаємодію, співпрацю.

У ст. 13 «Боротьба з тероризмом» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, зазначено, що «Сторони домовились співпрацювати на двосторонньому, регіональному та міжнародному рівнях з метою запобігання та **боротьби з тероризмом** (виділ. – П.А.С.) відповідно до міжнародного права, міжнародних норм у сфері прав людини, а також відповідно до гуманітарного права та норм права, що регулюють статус біженців» [1].

Говорячи про протидію тероризму, слід констатувати, що для країн Європейського Союзу (далі – ЄС) ця проблема залишається актуальною та одним із перспективних напрямів діяльності із забезпечення національної безпеки. Відповідно до Контртерористичної стратегії ЄС, основними напрямками діяльності країн ЄС є запобігання, захист, припинення та реагування, а також відзначена необхідність співпраці та координації між державами у боротьбі з діяльністю, яка прямо або опосередковано може бути пов'язана з тероризмом.

В Україні існує достатня база для протидії тероризму. Це і Закон України «Про боротьбу з тероризмом», і Кримінальний кодекс України (ст.ст. 258, 258-1, 258-2, 258-3, 258-4, 258-5). Україна також є країною, що діє в рамках Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом (1977 р.), яка передбачає видачу підозрюваних в тероризмі, Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997 р.) і Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999 р.).

Разом з тим, протягом останніх років у нашій державі відмічається зростання кількості та збільшення інтенсивності терористичних загроз; зокрема кількість учинених терористичних актів на території України у 2014 р. зросла у 200 разів (у 2013 р. було порушено терористичного акту, 172 – створення терористичної групи чи терористичної організації й 45 – фінансування тероризму [2]). Слід відзначити, що на міжнародному рівні в Глобальному індексі тероризму у 2015 р. Україна піднялася з 51 на 12 місце за впливом цього феномена на політичні, соціальні та економічні процеси в державі. У 2019 р. вона зайняла 24 місце в Глобальному індексі тероризму серед 138 країн світу.

До причин, що впливають на поширення тероризму в Україні варто вказати наступні, які окреслили О. В. Стародубцева й О. Л. Хитра, зокрема:

– низький рівень діяльності ООН та інших міжнародних правозахисних організацій у вирішенні міжнародних конфліктів, коли спостерігаються загострення як однією із формою боротьби за зміну міждержавних кордонів добросусідських відносин між Україною та РФ, яка призвела до анексії Автономної Республіки Крим та східних регіонів республіки;

– протидія українській владі терористично-екстремістських груп за так званої «підтримки значної» частини населення на Сході України, з метою захисту доктрини «російського світу» та подальшим відокремленням зі складу держави території Донецької та Луганської областей;

– низький рівень ведення інформаційної пропаганди в окупованій території України, як відомо, громадську думку на сході України значною мірою формує саме засоби масової інформації РФ;

– недовіра до української влади, пов'язаної з незадовільними соціальними умовами життя населення;

– конфесійні конфлікти з приводу негативного та безпричинного впливу московського патріархату на національне релігійне середовище;

– відсутність високого рівня правової і політичної культур та професійних знань окремих високих державних посадовців у прийнятті вагомих рішень щодо забезпечення і протидії сучасному тероризму та сепаратизму в Україні [3, с. 162].

Підводячи підсумок нашого невеликого дослідження, можна констатувати, що тероризм – це тактика дій, яку в принципі неможливо знищити. Розвиток науки, технологій суттєво впливають на розвиток і удосконалення цієї загрози. Проте, актуальність протидії тероризму в Україні, поки відбувається події на Сході нашої держави, залишатиметься. Адже у Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020, відзначено, що низький рівень добробуту породжує зневіру і невпевненість у майбутньому, провокує насильство, що гальмує розвиток та консервує відсталість. Особливо небезпечним є укорінення радикальних суспільних настроїв і середовищ, які є основою для політичного насильства й сепаратизму, діяльності незаконних збройних формувань, **поширення тероризму**. Злочинність загрожує правам і свободам, законним інтересам людей, суспільства та держави [4].

#### Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text).

2. Статистичні дані. Генеральна прокуратура України: офіц. сайт. URL: [https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir\\_id=113653&libid=100820&c=edit&c=fo](https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&c=fo).

3. Стародубцева О. В., Хитра О. Л. Сутність та умови прояву тероризму в Україні. *Управлінські, правові та економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності населення і територій*: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, курсантів та студентів Л.: ЛДУ БЖД, 2019. С. 161–162.

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

УДК 342.717

## ГРОМАДЯНСТВО ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА МІСЦЕВУ ПОЛІТИКУ В УКРАЇНІ

*СЕНТЮШКІН Г. Г.,*

студент 4 курсу

гуманітарно-економічного факультету

*Науковий керівник: КРУГЛОВ О. М.,*

кандидат юридичних наук, доцент

*Бердянського державного педагогічного університету*

Посилення децентралізаційних тенденцій в Україні обумовлює необхідність проведення ґрунтовних досліджень у сфері визначення суб'єктного складу муніципальних правовідносин. Складність здійснення відповідного процесу, яка обумовлена суперечливим характером положень чинного законодавства, а також наявністю загрози виникнення сепаратистських ідей, обумовлює актуальність даної роботи.

Проблемі визначення суб'єктного складу муніципальних правовідносин приділяли увагу такі науковці, як М. Баймуратов, О. Батанов, В. Кампо, В. Кравченко та ін. Проте питання доцільності віднесення іноземців до складу територіальної громади як правило залишалось за межами їх уваги.

Мета дослідження полягає в огляді та аналізі категорії «суб'єкти територіальної громади» та визначенні потенційних напрямів її вдосконалення.

Методи дослідження. У роботі були використані як загальнонаукові методи пізнання (аналіз, синтез, індукція, дедукція та ін.) так і спеціально-юридичні способи здійснення наукових досліджень (формально-юридичний, теоретико-юридичний тощо).

У ст. 7 Конституції України вказується, що в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування [1]. Для тлумачення терміну «місцеве самоврядування» необхідно ознайомитись зі ст. 140 цього нормативного акту, де зазначається, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Аналізуючи викладені статті, можна дійти висновку, що мати громадянство України для того, щоб бути членом територіальної громади – не обов'язково. Такого тлумачення дотримуються і автори Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», адже в статті 1 цього закону вказується, що територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [2].

Виходячи з цих понять, постає питання визначення статусу іноземців, які постійно мешкають на певній території, сплачують податки до бюджету, як місцевого, так і державного, мають бізнес та вкладають грошові ресурси в розвиток інфраструктури, тобто є членами територіальної громади, але позбавлені права не тільки брати участь у формуванні представницьких органів, але також права на заняття певних посад у місцевому самоврядуванні. Це вказано в статті 38 Основного закону: «Громадяни мають право брати участь в управлінні державними

справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування».

З огляду на практику деяких країн Європейського союзу, ми вважаємо, що Україні необхідно ратифікувати Конвенцію Ради Європи «Про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні». Так, відповідно до ст. 6 цієї конвенції кожна країна, яка ратифікувала цю Конвенцію, зобов'язується надати кожному постійному мешканцю-іноземцю право голосувати та висувати свою кандидатуру на виборах до органів місцевого самоврядування, якщо він відповідає тим правовим вимогам, які пред'являються громадянам, і, крім того, на законних підставах постійно мешкає у відповідній державі протягом п'яти років, що передують виборам [3].

На нашу думку, іноземці, які постійно мешкають на певній території, та є членами територіальної громади, повинні мати право впливати на місцеву політику, яка безпосередньо їх торкається, мати можливість відстоювати інтереси районів, міст, сіл та селищ в якості депутатів міських та районних рад, а також обирати і бути обраними в якості міського голови, або старости села або селища.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
2. Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні від 05 лютого 1992 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_318](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_318).

**Секція 3**  
**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО**  
**РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ**  
**ВИМІР**

---

УДК 314.7:330.1

**МІГРАЦІЇ У СВІТЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ**

*НИКИФОРЕНКО Н. О.,*

кандидат історичних наук, доцент

*НИКИФОРЕНКО А. Р.,*

*Донецький державний університет управління*

Міграції (добровільні просторові переміщення зі зміною місця проживання (на певний час, з регулярним поверненням або назавжди) відображають специфіку людського буття в часово-просторовому континуумі. Вони виступають невід'ємною складовою активного вибору як базового атрибута людської поведінки. Люди мають змогу вибирати, оскільки є здатними відкривати причинно-наслідкові зв'язки, які детермінують процеси змін, ставити цілі й віднаходити найпридатніші засоби для їх досягнення. Люди вдаються до дій, виходячи з очікуваної чистої вигоди. Ці дії хоча б на короткий час змінюють відносні витрати й вигоди, пов'язані з тими можливостями, що відкриваються перед іншими людьми. Коли пропорція між очікуваним зиском й очікуваними витратами на будь-яку дію збільшується – люди вдаються до неї частіше, якщо зменшується – рідше [1]. Діючи у власних інтересах, люди створюють можливості вибору для інших; суспільна координація при цьому набуває рис процесу безперервного взаємного пристосування до змін в чистому зиску, що виникає в результаті їхньої взаємодії [2].

Висвітлення в медіях теми міграції є доволі політизованим. В Україні рушійними силами такої політизації (під якої припав на період після запровадження у 2017 р. «безвізу» з країнами ЄС), покликаної збурити громадську думку, дезорієнтувати мільйони пересічних українців, знецінити їхній особистий вибір, позбавити можливості поліпшити свій добробут та розширити життєві перспективи, упокорити найініціативніших та наймобільніших, підштовхнути уряд до запровадження обмежувальних заходів, поставити під сумнів курс України на інтеграцію з Заходом та соціокультурну модернізацію, стали вітчизняні фінансово-олігархічні угруповання – зацікавлені в утриманні на низькому рівні видатків на заробітну платню найманих працівників (насамперед, на експортоорієнтованих підприємствах хімічної та металургійної галузей), пов'язані з цими угрупованнями урядові та муніципальні чиновники – стурбовані несанкціонованою «згори» економічною активністю «населення», представники академічного середовища – небайдужі до успіхів своїх більш флексибельних та винахідливих співвітчизників, проросійські політичні сили – занепокоєні зміною вектору (зі «Сходу» на «Захід») щодо країн працевлаштування українських трудових мігрантів та уможливлених цією зміною трансформаціями ментальності останніх. Окремим дестабілізуючим чинником є значна присутність в українському інформаційному просторі російських медіа, які часто свідомо маніпулюють даними про трудову міграцію,

щоб переконати споживачів у погіршенні економічної, демографічної й політичної ситуації в Україні [3].

Вітчизняні дослідники вивчають міграцію переважно з позицій голлізму (спираючись на уявлення про неї як про певну соціальну цілісність – взаємопов’язаність одиничних актів людської поведінки межах певних множин та сукупностей – характеристики якої є визначальними для розуміння природи зазначених актів), есенціалізму (сприймаючи міграцію та похідні від неї поняття не як мовні конструкти, значення яких варіює у різного роду ситуативних контекстах, а під кутом зору певних сутностей – з властивими їм незмінними якостями та властивостями), етатизму й інтервенціонізму (вбачаючи в міграційних процесах насамперед об’єкт регуляторного впливу уряду та прагнучи долучитись до справи теоретичного обґрунтування й науково-методичного забезпечення міграційної політики, а також – удосконалення механізмів її реалізації). У дослідженнях, про які йдеться, теоретико-економічна складова не артикулюється або окреслюється надто побіжно, що подекуди веде до ненавмисного поширення стереотипів, які відтворюють відповідні – відкинуті чи поставлені під сумнів сучасною наукою – положення економічної думки минулого чи означає опосередковане повернення до ізоляціоністських умонастроїв наших далеких предків. Цим актуалізується потреба розгляду міграцій у світлі економічної теорії.

Економічно – міграції є актами діяльності окремих людей; оцінити їх придатність як засобів досягнення відповідних суб’єктивних цілей можна лише в контексті порівняння останніх та отриманих від діяльності результатів, у системі координат, утворюваній ринковими цінами. Для розуміння логіки міграцій їх слід розглядати як частину системи розподілу праці – фундаментального суспільного явища, через категорію цінності, за аналогією з вільним рухом товарів та капіталу. Імміграція через національні кордони потребує аналізу ідентично міграції, яка відбувається в межах країни. В іншому разі (якщо міграція через міжнародні кордони є нелегітимною) це має стосуватися і внутрішнього різноманіття [4].

Згідно з законом утворення зв’язків, сформульованим Д. Рікардо (1772-1823), міжрегіональний розподіл праці сприяє загальному підвищенню продуктивності праці та є вигідним для всіх його учасників, незалежно від специфіки розміщення природних факторів виробництва. Закон порівняльних витрат, розроблений Рікардо для спеціальної проблеми міжнародної торгівлі, є окремим випадком більш загального закону утворення зв’язків [2]. Виробничі фактори, як правило, переміщуються туди, де вони є найпродуктивнішими. Природні та людські умови постійно змінюються, й, як наслідок, це робить і продуктивність землі, праці та капіталу. Щоб скористатися сприятливою кон’юнктурою, люди мігрують туди, де їхній внесок є найбільш цінним. Рух від низькопродуктивних територій (у поточних українських умовах це – сільська місцевість поза зоною впливу великих поліфункціональних міст) до високопродуктивних територій обмежує відносно перенаселення. Територія є відносно перенаселеною, якщо капітал та робоча сила там – менш продуктивні, ніж на іншій території. Скорочення перенаселення означає зменшення цієї «диспропорції» завдяки мобільності людей та товарів [5, с. 84–86].

Рух робочої сили (як і рух товарів та капіталу) координується ринком за допомогою цінових сигналів на користь загального суспільного інтересу, шляхом постійного пристосування учасників цього руху до нових обставин, переоцінки

ресурсів, пошук сприятливих можливостей, перетворення їх на підприємницькі рішення. Ринки праці є пов'язаними між собою як в різних професіях, так і в цілому. Норма заробітної платні (на відміну від норми в конкретних галузях) визначається сукупною пропозицією робочої сили порівняно з різними кривими попиту на різні види праці в різних галузях. Зменшення загальної пропозиції робочої сили має тенденцію зміщувати всі криві пропозиції для окремих факторів праці вліво, збільшуючи таким чином рівень заробітної плати навколо [6].

Внаслідок міграцій (за інших рівних умов) бізнес поступово просувається до районів з низькою заробітною платою, а робоча сила – до районів з високою заробітною платою, тим самим створюючи тенденцію до вирівнювання ставок заробітної плати (для того самого виду праці), а також – до оптимальної локалізації капіталу. Міграції та рух капіталу через політичні кордони, що відокремлюють райони з високими зарплатами, та з національною (загальнодержавною) торговою та міграційною політикою, можуть бути послаблені – завдяки вільній торгівлі, або посилені – за допомогою заходів протекціонізму [7]. Прагнення встановити міграційні бар'єри навколо територій з менш сприятливими умовами виробництва призводить до загострення конфліктів та падіння добробуту [5, с. 85].

Список використаних джерел:

1. Хейне П. Экономический образ мышления. / Пер. с англ. М.: Каталаксия, 1997. 704 с. URL: [http://www.libertarium.ru/lib\\_thinking](http://www.libertarium.ru/lib_thinking).
2. Мизес Л. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории. М.: Экономика, 2000. 878 с. URL: <http://www.libertarium.ru/humanact>.
3. Міфи і факти про українську трудову міграцію до країн Вишеграду: довідник. Керівник проекту: Ірина Сушко, ГО «Європа без кордонів». URL: <https://www.slideshare.net/EWBУкраїна/ss-147973708>.
4. Deist J. Immigration Roundtable: Walter Block. URL: <https://mises.org/library/immigration-roundtable-walter-block>.
5. Mises L. von. Nation, state, and economy: Contributionns to the politics and history of our time. 1919, 1983. 258 p. URL: [https://cdn.mises.org/Nation,%20State,%20and%20Economy\\_3.pdf](https://cdn.mises.org/Nation,%20State,%20and%20Economy_3.pdf).
6. Deist J. Immigration Roundtable: Murray Rothbard. URL: <https://mises.org/library/immigration-roundtable-murray-rothbard>.
7. Deist J. Immigration Roundtable: Hans-Hermann Hoppe. URL: <https://mises.org/library/immigration-roundtable-hans-hermann-hoppe>.

УДК 351.84: 304.42

## СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

*НИКОЛАСВА В. І.,*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціології управління,

*Донецький державний університет управління*

В українському суспільстві пересічними громадянами слово «реформи» асоціюється з діями державних органів влади, яке не має конкретного змісту. Це

виникло завдяки частим анонсуванню і великою кількістю запроваджуваних реформ кожного Уряду (так, наприклад у 2014 році було надано старт 144 реформам), які в більшості або не були реалізовані, або не досягли своєї мети, окрім децентралізації.

Згідно останнього дослідження проведеного Інститутом Горшеніна спільно з Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні у вересні – грудні 2019 року про реалізацію реформ в українських реаліях, у кожного другого респондента (48,9%) виникають негативні асоціації. Негативними факторами, які заважають ефективній реалізації абсолютна більшість опитаних назвала: корупцію; небажання чиновників і політиків працювати на благо країни; менталітет населення, небажання щось змінювати, прагнення до стабільності; періодична зміна влади в країні, відторгнення кожною новою владою ідеї спадкоємності реформ; некомпетентність виконавців, непрофесійно підготовлена документація, недосконалі механізми реформ; відсутність контролю за виконанням реформ та системи покарання за провальну політику; недостатнє фінансування; зовнішній вплив, вплив інших країн на внутрішню політику [1].

Що стосується реформи у державному управлінні, то тільки 11,7% респондентів знають про її та 2,75 відсотків вважають позитивні наслідки. Про реформу системи пенсійного забезпечення та системи соціального захисту обізнані 48,3% опитаних. Результати, які респонденти вже відчули від пенсійної реформи є переважно негативними – 27,7%.

З 2015 року в Україні втілюється комплексна реформа державного управління відповідно до європейських принципів належного врядування. Основні напрями сфокусовані на підготовці якісних урядових рішень, формуванні професійної державної служби, впровадженні електронного врядування та наданні доступних послуг громадянам.

Стратегія реформування державного управління України та План дій з її реалізації розроблені на основі європейських принципів державного управління, визначених Програмою SIGMA (SIGMA – Support for Improvement in Governance and Management, спільна ініціатива, створена ЄС і Організацією економічного співробітництва та розвитку задля оцінки якості держслужби, сервісів і управління в країнах світу, від якої суттєво залежить фінансова допомога й інвестиції ЄС) [2].

Реформу державного управління називають «реформою реформ», бо дієва система державного управління – один з основних чинників конкурентоспроможності країни. А мета Стратегії реформи державного управління – вдосконалення системи державного управління і, відповідно, підвищення рівня конкурентоспроможності країни. Реформа державного управління також потребує посилення спроможності центральних органів виконавчої влади, відповідальних за різні напрями реформування.

Зберігаючи стратегічні орієнтири реформування державного управління, Кабінет Міністрів України своїми пріоритетними завданнями визначив [3]: цифровізацію адміністративних послуг, оптимізацію внутрішніх управлінських процесів, оновлення процесів формування політики, підвищення якості урядових рішень. Європейські принципи належного врядування задають базові показники, щодо яких можна вимірювати прогрес реформи державного управління в Україні, у тому числі у сфері соціальної роботи.



Зокрема, основними пріоритетами у соціальній сфері в українському суспільстві на найближчі роки є боротьба з бідністю, соціальна інклюзія, рівноправ'я чоловіків та жінок, а також діджиталізація (процес цифрової трансформації суспільства). Вважаємо доцільним розглянути процес діджиталізації у контексті державного управління системою соціальної роботи.

Ґрунтовний аналіз реформування державного управління у сфері соціальної роботи в умовах транзитивного суспільства дозволив узагальнити інноваційні електронні сервіси:

- система електронних закупівель Prozorro;
- система відкритих даних;
- портал державних послуг «Дія»;
- електронний лікарняний та електронна трудова книжка;
- довідково-інформаційна платформа;
- E-SOCIAL (єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою);
- Єдиний державний реєстр соціальної сфери;
- соціальні інтернет-мережі;
- електронна платформа для державних службовців
- програма «Електронний уряд»
- електронні навчальні модулі, курси
- освітні портали, електронні кабінети
- інтерактивні карти соціальних закладів та надавачів соціальних послуг
- автоматизація процесів МСЕК (медико-соціальних експертних комісій)
- сервіс e-Малятко
- мобільний додаток «Пенсійний фонд» та оцифрування пенсійних справ
- інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»
- реєстрація документів про призначення житлової субсидії
- інтеграція електронних реєстрів.

До переваг цих електронних сервісів можна віднести: автоматизацію нарахування та отримування різноманітних соціальних виплат, допомог, пільг, соціальних послуг та житлові субсидії; підвищення ефективності діяльності державних службовців і соціальних інспекторів; превенцію порушень та зловживань у процесі призначення соціальної підтримки; дотримання принципу адресності та справедливості у наданні різних видів соціальної допомоги; сприяння більш раціональному використанню бюджетних коштів.

Щодо використання соціальних інтернет-мереж для спілкування з місцевою владою, допомоги у прийнятті рішень, які стосуються місцевого самоврядування або простого ведення спілкування громади з міськими чиновниками, то такі новації ще не отримали широкого розповсюдження.

У той же час, при застосуванні державними установами програми «Електронний уряд», державні служби стають відкритими, оскільки інтернет-послуги базуються на існуючих у комп'ютерних мережах стандартах і доступні всім громадянам у будь-який час. Завдяки інтернет-технологіям, будь-які потреби громадян не залишаються без уваги, організації можуть стежити за проходженням

інформації, отриманої від громадян, і аналізувати її для надання якісних, оперативних і персоналізованих послуг.

Проте на шляху реалізації зазначених тенденцій та з урахуванням потенційних переваг використання інструментів електронних сервісів виникає ціла низка проблем (ряд факторів, які ускладнюють процес її реалізації): цифрова нерівність; комп'ютерна та ІКТ грамотність; слабка нормативно-правова база забезпечення електронної демократії; низький рівень компетенції громадян у сфері користування електронними сервісами та ін. Таким чином, спрощення отримання якісних соціальних послуг за допомогою розвитку доступних прозорих електронних сервісів вимагає вдосконалення механізмів державного управління і комплексного вирішення вищеперелічених проблем.

Список використаних джерел:

1. Балюк С., Клаунінг Н., Четвертухіна Л., Коваль-Гончар М. Дослідження «Реформи в Україні: зміни на краще чи імітація прогресу». Демократія та права людини. Київ, 2020. URL: [http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/Reformi v Ukrajini. Zmini na krashche chi imitacija progresu 21.04 .pdf](http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/Reformi_v_Ukrajini_Zmini_na_krashche_chi_imitacija_progresu_21.04_.pdf).
2. Звіт про виконання у 2018 році стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 роки. URL: [https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reform%20office/03\\_zvit\\_ukr\\_web.pdf](https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reform%20office/03_zvit_ukr_web.pdf).
3. Звіт про виконання у 2019 році Стратегії реформування державного управління України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/par-report-ukr-web.pdf>.

УДК 355.433

### **АНАЛІЗ ЗАМОРОЖЕНИХ КОНФЛІКТІВ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ У КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗИ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ**

*КЛИМЕНКО В. С.,  
кандидат політичних наук, доцент,  
КОЗИНЕЦЬ І. П.,  
кандидат історичних наук,  
старший науковий співробітник,  
Національний університет оборони України  
імені Івана Черняхівського*

Після розпаду біполярної системи міжнародних відносин світ має безліч регіональних, локальних конфліктів, зон напруженості, інших специфічних труднощів, у які було втягнуто десятки країн. Практично всі конфлікти мають подібні історичні та геополітичні джерела, позаяк сторони, які конфліктують, свого часу стали об'єктом експансії великих держав, жертвами їхнього структурування геополітичного простору – усі вони були обмежені у власних можливостях природного розвитку і сьогодні вирішують питання національного відродження.

Особливо це характерно для пострадянського простору, де непереможне прагнення Росії до відновлення статусу імперії започаткувало не тільки цілий ряд

заморожених конфліктів, але і дало численні приклади зневаги до міжнародного права, суверенної незалежності і територіальної цілісності держав [1]. Аналіз історичних та геополітичних засад заморожених конфліктів автори розкривають на прикладі Придністровського регіону РМ, вивчаючи вплив РФ на його врегулювання.

Придністровський конфлікт має глибокі історичні корені. Починаючи з XIII ст., територія сучасного Придністров'я входила до складу Галицько-Волинського, Молдавського, Великого Литовського князівств, Речі Посполитої, Османської і Російської імперій. У складі РМ Придністров'я з'явилося влітку 1940 р. після анексії СРСР території Бессарабії, яка ще в XIX столітті опинилася на шляху експансіоністських інтересів Російської імперії на Балканах.

У свій час створюючи на землях лівобережжя Дністра Автономну Молдавську СРР (АМСРР) у складі Української РСР (12 жовтня 1924 р.), керівництво СРСР менш за все переймалося відродженням молдавської державності. Вирішення «бессарабського питання» мислилося як перший етап у розпалюванні революції на балканському напрямку в рамках стратегічної лінії СРСР на світову революцію. Згідно планів радянського керівництва, Молдавська республіка мала б відіграти ту ж роль політико-пропагандистського фактора, що й Білоруська республіка щодо Польщі й Карельська – щодо Фінляндії. Вона слугувала б об'єктом привертання уваги бессарабського населення й дала б іще більший привід претендувати на з'єднання з нею Задністров'я [2].

АМСРР стала своєрідним полігоном, де відпрацьовувалася політика, засади якої створили сприятливий ґрунт для придністровського конфлікту. Основним завданням тоталітарної держави стало «формування» на підконтрольній території молдавського, тобто не-румунського, народу. Верховна Рада СРСР 2 серпня 1940 р. створила Молдавську РСР (МРСР) зі столицею у Кишиневі. Населення придністровських територій, які відходили до Молдавської РСР не було переважно молдавським, що стало одним із важливих чинників виникнення придністровського конфлікту [3].

Крім того, внаслідок активного ідеологічного впливу на момент початку політики перебудови в СРСР більшість корінного населення не ототожнювало себе з румунами і свято вірило, що говорить молдавською, а не румунською мовою.

До глибокого розколу молдавського суспільства в останні роки існування СРСР призвели суперечки з приводу державної мови. Конфлікт між лівим і правим берегами Дністра набув якісно нової форми після проведення в лютому – березні 1990 р. виборів до Верховної Ради МРСР. На емоційній хвилі овалного відродження у Верховній Раді МРСР створилася кваліфікована більшість, яка понад 2/3 голосів проголосувала за румунський триколон як державний прапор, сформувала уряд на чолі з представником Народного Руху Молдови М. Друком і 23 червня 1990 р. прийняла Декларацію про державний суверенітет МРСР.

Із союзного центру склалося враження, що Молдова впевнено рухається до виходу з СРСР, тому для блокування цього процесу було обрано такий імперський інструмент як сепаратизм: 18 серпня 1990 р. в м. Комрат проголошено «Гагаузьку Республіку у складі СРСР», а 2 вересня 1990 р. Проголошено «Придністровську Молдавську РСР у складі СРСР».

Відтоді й існує придністровська проблема, суть якої полягає у прагненні керівництва «ПМР» здобути для самопроголошеної республіки міжнародну

суб'єктність. Як історичний прецедент використовується створена 1924 р. комуністичними лідерами СРСР молдовська автономна державність на Лівобережжі Дністра.

Перебіг придністровського та інших заморожених конфліктів на терені колишнього СРСР, а також сучасна політика РФ щодо впливу на подібні конфлікти дозволяють дослідникам висловити припущення, що усі подібні конфлікти відбувались за сценарієм, розробленим у СРСР (РФ).

Керівництво РМ дозволило втягнути себе в постановку цього сценарію, допустивши ряд помилок, які сприяли консолідації населення Придністров'я навколо ідеї відокремлення від РМ. Водночас РФ розгорнула масштабну інформаційну війну проти РМ, систематично залякуючи населення Придністров'я жахами «насильницької румунізації».

Одним з вирішальних чинників сепаратизму Придністров'я стала дислокація на його території 14-ї радянської, а потім російської армії, яка прийняла участь у бойових діях на боці «ПМР», що стало вирішальним чинником в поразці молдавської армії.

Ряд дослідників припускають, що бойові дії, що розпочалися 19 червня 1992 р. в Бендерах, були ініційовані російськими спецслужбами [4]. Бендерські події підірвали чотиристоронній переговорний процес – Молдову було виключено з механізму вирішення конфлікту. Президент РМ був змушений підписати 21 липня 1992 р. в Москві Угоду «Про умови мирного врегулювання збройного конфлікту в Придністровському регіоні Республіки Молдова». Сам факт підписання цього документа президентом РФ Б. Єльциним свідчить про те, що РФ впродовж усього конфлікту володіла достатніми ресурсами для контролю над ситуацією. Ця Угода документально засвідчила фактичну капітуляцію РМ перед сепаратистським придністровським режимом і РФ.

Забезпечивши перемогу «ПМР» у збройному протистоянні з РМ силами армії, РФ й надалі використовує збройні сили, разом із розташованим там миротворчим контингентом, для посилення свого геополітичного впливу в регіоні. Така ситуація значно ускладнює процес врегулювання придністровського конфлікту та ставить під сумнів виконання РФ взятих на себе міжнародних зобов'язань.

Причиною зволікання у вирішенні конфлікту є небажання РФ залишити свій військовий форпост в цьому регіоні і таким чином втратити один з важелів впливу на ситуацію в ньому, адже Придністров'я є також важелем політичного впливу РФ на Україну. Свідченням цього є присутність неподалік від придністровської ділянки кордону з Україною російського військового контингенту із значною кількістю ударного озброєння. Військова присутність РФ у Придністров'ї є, таким чином, не лише гарантією існування «ПМР», але й загрозою півдню України.

Після російської окупації українського Криму і підписання РМ Угоди про асоціацію з ЄС у червні 2014 р. в експертному середовищі все настійливішою є думка про можливе включення «ПМР» до складу РФ, як нового варіанту врегулювання придністровського конфлікту [5, 6].

Таким чином, неврегульованість конфлікту в Придністров'ї є вигідною РФ, оскільки дозволяє не лише зміцнити позиції РФ в регіоні, а й стати на заваді євроінтеграційним планам РМ й України. Адже Придністров'я є тим військово-

стратегічним плацдармом РФ, що забезпечує її вплив у Південно-Східній Європі та на Балканах.

Що стосується України, то у 2012 році Збігнев Бжезінський писав: «Слід підкреслити, що без України Росія перестає бути імперією, але з Україною - ... моментально нею стає» [7]. І як свідчить історичний досвід, заморожені конфлікти є потужним інструментом в досягненні такої цілі.

Список використаних джерел:

1. Херпен М. Х. Ван. Війни Путіна. Чечня, Грузія, *Україна: незасвоєні уроки минулого*. Х.: Віват, 2015. С. 4, 301–302.
2. Бабюх Юрій. Витоки “бессарабської проблеми”: Автономна Молдавська Республіка у геополітичних розрахунках Кремля. *День*. 2009. 13 жовтня.
3. Бабюх Ю. Утворення Молдавської АСРР: геополітичні та етнічні аспекти. *Регіональна історія України. Збірник наукових статей*. К.: Ін-т історії України НАН України, 2010. Вип. 4. С. 123–134.;
4. Придністровье обратилось к России за признанием. URL: [www.tiras.ru/tema-dnja/40150-pridnestrovo-obratiloskrossii-za-priznaniem-i-oedineniem-k-rossii.html](http://www.tiras.ru/tema-dnja/40150-pridnestrovo-obratiloskrossii-za-priznaniem-i-oedineniem-k-rossii.html).
5. Придністровська проблема: погляд з України. К.: Істина, 2009. 272 с.
6. Путін натякнув, що не проти приєднати Придністров'я. URL: [http://espresso.tv/news/2014/04/17/putin\\_natyaknuv\\_scho\\_ne\\_protu\\_pryuednuvaty\\_prdnistrovua](http://espresso.tv/news/2014/04/17/putin_natyaknuv_scho_ne_protu_pryuednuvaty_prdnistrovua).
7. Brzezinski Zbigniew, *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*, p. 95.

УДК 364.023

**ІНСТИТУТИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ  
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

*СУРОВЦЕВА І. Ю.,*

кандидат історичних наук, доцент,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Соціальний контроль - це одне зі складних явищ соціальної реальності (життєдіяльності). Він охоплює різноманітні сфери соціальної дійсності та знаходить специфічне вираження в рамках багатьох суспільних процесів.

Як зазначають закордонні фахівці, соціальне благополуччя в будь-якому суспільстві має два основні пріоритети або цілі: соціальне забезпечення та соціальний контроль. Дисциплінарна влада або контроль в даний час часто притаманні установам соціального забезпечення, чия мета полягає в тому, щоб підготувати людей до продуктивного членства у суспільстві і здійснювати контроль над тими, хто відхиляється від встановлених норм або шаблонів. Фактично, упродовж декількох століть соціальні заклади перетворювалися на центри інтервенції, а ті члени суспільства, які знаходились в особливо невідповідному становищі через соціальну нерівність, несли найважчий тягар контролю [1].

Концептуальні рамки для вивчення ефективності соціального контролю в контексті практики соціальної роботи закладені працями К. Маркса, М. Фуко,

І. Гоффмана. Структурно-функціональна парадигма соціології прагне з'ясувати латентні функції соціальної роботи та протиріччя між її альтруїстично-емпатійними та наглядово-контролючими цінностями, символічне визнання ролі соціальних працівників як агентів соціального контролю, своєрідних «soft cop» («м'які поліцейські») [2].

Соціальний контроль у системі соціальної роботи покликаний вирішувати одночасно, як мінімум, чотири завдання: запобігання; мінімізація; нейтралізація; усунення різних форм девіантної та делінквентної поведінки. В управлінні девіантністю відбулися різкі зрушення, обумовлені професіоналізацією соціальної роботи. Інституалізувалися і різні види соціального контролю: від прямого нагляду і покарання до опіки, інспектування, тощо.

Підсистема соціального контролю багатовимірна і складна. Існують різні проблеми і бар'єри, що перешкоджають її повноцінному функціонуванню, зокрема, неузгодженість і протиріччя в діях акторів соціального контролю; високий ступінь недовіри населення до значної частини державних інститутів. Соціум все більше і частіше делегує повноваження соціального контролю самому індивіду, сім'ї, громаді, малій спільності. У зв'язку з цим надзвичайно зростає роль соціального працівника, який покликаний допомогти клієнту (в широкому його тлумаченні) в здійсненні внутрішнього самоконтролю.

Можна навести купу прагматичних прикладів, з яких видно, що соціальні працівники часто контролюють доступ до послуг на підставі відповідності клієнтів певним поведінковим очікуванням, слідкуючи за дотриманням індивідуальних планів реабілітації або лікування. Наприклад, у звіті Рахункової Палати зазначено про недоліки системи соціального інспектування в Україні, яка містить суттєві ризики щодо впевненості у забезпеченні адресності надання державної соціальної допомоги (ДСД) малозабезпеченим сім'ям, у здійсненні належного контролю і нагляду за наданням такої допомоги. Зазначене може призводити до отримання вказаної допомоги особами, які приховують свої реальні доходи [3].

Зміни в стандартизації надання послуг, веденні обліку та документації вимагають послідовної комунікації і участі в цьому процесі частини клієнтського кола, яке незнайоме з законодавством і скороченнями, використовуваними в системі соціальної роботи, що провокує створення відносин «залежності від держави», в яких клієнти покладаються на свої відносини з соціальними працівниками для отримання доступу до послуг.

Отже, для кращого розуміння процесу контролювання і підвищення ефективності профілактичних заходів слід вивчати професійні дискурси агентів соціального контролю, до яких традиційно відносять офіційні соціальні інститути, які здійснюють формальний контроль, і інститути, що реалізують неформальний соціальний контроль – сім'я, церква, цивільні (громадські) ініціативи [4].

Звичайно, державна політика контролю як макрорівневий феномен задає певні орієнтири, в яких знаходять відображення розуміння нормального / девіантного, ризиків, методів, засобів і меж контролю. Однак соціальний контроль як діяльність в своєму реальному вираженні протікає на мікрорівні соціальної реальності.

Інституційне забезпечення контролю у системі соціальної роботи в Україні представлено на центральному та регіональному (місцевому) рівнях. Низка нормативно-правових актів соціального спрямування вказує на контролюючі

повноваження органів влади щодо надання соціальних послуг. Так, ЦОВВ здійснюють контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, спрямованих на фінансування соціальних послуг. Як зазначається у Законі України «Про соціальні послуги», суб'єкти системи надання соціальних послуг взаємодіють на всіх етапах здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їх якості та контролю за дотриманням вимог, встановлених законодавством про соціальні послуги [5].

Таким чином, як показує аналіз історичного контексту соціальної роботи, напруженість між турботою та контролем у соціальній роботі була очевидною ще з перших кроків її розвитку. Наразі, у громадській свідомості продовжує домінувати традиційна модель суспільства добробуту - це модель доброзичливого суспільства, що пропонує допомогу менш вдалим за рахунок добрих справ професіоналів в системі соціальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Richards K. Social Work or Social Control: Power, and the Values and Contradictions in Social Work Practice and the American Indian. URL: [https://sophia.stkate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1782&context=msw\\_papers](https://sophia.stkate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1782&context=msw_papers).
2. Lyes C. The latent functions of social work: Social care or social control? URL: [https://www.academia.edu/5297524/The\\_latent\\_functions\\_of\\_social\\_work\\_Social\\_care\\_or\\_social\\_control](https://www.academia.edu/5297524/The_latent_functions_of_social_work_Social_care_or_social_control).
3. Звіт про результати аудиту ефективності впровадження проєкту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України», що підтримується коштами Міжнародного банку реконструкції та розвитку. URL: [https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/23-4\\_2018/Zvit\\_23-4\\_2018.pdf](https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/23-4_2018/Zvit_23-4_2018.pdf).
4. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
5. Шипунова агенты социального контроля о рисках девиантности молодежи. URL: <https://core.ac.uk/reader/235243670>.

УДК 322

## **«РУССКИЙ МИР» ЯК ВИКЛИК УКРАЇНСЬКОМУ ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВУ.**

*ЛУКОВЕНКО І. Г.,*

кандидат історичних наук,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін та

кафедри соціології управління

*Донецький державний університет управління*

Україна в цілому, та Донеччина зокрема, в концепті «руського мира» займають ключове місце. Російська агресія проти України має глибоке історичне коріння, яке ґрунтується на претензіях Росії до української державно-етнічної території [1, с. 7]. В історичній свідомості Росії землі, які тепер займає держава Україна, вважалися та вважаються російськими. України як самостійного, самоцінного, політичного, культурного явища в парадигмі «руського мира» немає взагалі. Сам факт існування України як суверенної незалежної держави

сприймається як непорозуміння, прикрість, помилка історії, України як держави взагалі не має бути [2, с. 379]. Суверенітет України всіляко нівелюється («виртуальний суверенітет», «незалежність»). Відношення до України («окраини») та українців («окраинцев») коливається від жорсткої вимоги знищення української державності як такої, до «перевиховання» «заблудших хохлов» та повернення їх до «русского единства», «возвращения Украины в русский мир».

Україна сприймається як проєкт, щось штучне, у кращому випадку вимушене, в гіршому – спеціально створений проєкт, «неестественное геополитическое образование», що має антиросійське, антиправославне підґрунтя. Більше того, як це не звучить парадоксально, але сама Росія (принаймні її радянська інкарнація) сприймається як творець сучасної України. Ленін, Сталін, Хрущов вказуються як творці України, як ті, хто «подарил» («отдал») «российские» землі Україні (популярне кліше в російському пропагандистському антиукраїнському дискурсі – «Украина состоит из подарков русских царей и советских генсеков»). А оскільки Україна сприймається як частина «российской цивилизации», то і сам факт її існування, як чогось окремого та самоцінного сприймається як таке, що спрямовано на розкол єдиної «российской цивилизации» і знищення російського простору.

Сам факт існування сучасної України сприймається болісно, в кращому випадку підкреслюється, що без Росії України бути не може. Як нещодавно писав російський одіозний політик О. Пушков: «они без России жить не могут. Без России теряется смысл существования Украины, ибо нет у нее другого места в мире, как относительно России» [3]. Тобто, підкреслюється умовність існування України, її «відносність» стосовно Росії. А по суті, наголошується, що Україна є невід'ємною частиною Росії, її культурно-ідеологічного, політичного, суспільного, економічного простору.

Території сучасної України для Росії є семантично дискретними: велика частина території України сприймається взагалі не як українська, а безпосередньо російська – Крим, «Новоросія», Слобідська Україна, Донбас, тобто ці землі сприймаються як частина простору історичної Росії, яка до України в принципі немає жодного відношення, тобто елементом природного ареалу «русского мира». У сучасному вимірі російсько-української війни ці території марковано сакраментальним «юго-восток». В цьому плані показовими є слова Жириновського, сказані ним напередодні, у 2013 р.: «Донбасс – это Россия, Крым – это Россия. Харьков – русский город!» [4].

Так звана «Малоросія» сприймається як власне Україна, але яку треба «повертати», яка «забула», що вона є частиною «великой России», яка була історичною областю Російської імперії. Вельми показовою в цьому відношенні є спроба Росії (через своїх окупаційних «гауляйтерів», зокрема Захарченка) продвинути ідею заміни України на «Малоросію». Ще 18 липня 2017 р. «голова ДНР» Захарченко зачитав Конституційний акт, згідно з яким «Малоросія» (тобто нова держава, яка має замінити Україну) повинна стати федеративною державою з широкою автономією. «Малоросія» заявляється в якості наступника нинішньої України (за винятком Криму), проєкту, який себе не виправдав. А отже, пропагувалося (і до певної міри пропагується і нині), що створення нової «держави» покликане зупинити «громадянську війну». Власне окуповані території



(«Донбас»), мають стати частиною цього «державного» утворення на правах федерації, а Донецьк мав стати столицею нової «держави».

В цьому контексті треба зазначити, що пропагована і досі російськими ідеологами та їх послідовниками та провідниками в Україні ідея, що Україна, це держава, яка не відбулася (failed state) і продемонструвала нездатність забезпечити своїм жителям мирне і благополучне сьогодення і майбутнє, що «на Україні нет признаков субъектности», є однією з найбільш небезпечних технологій, яка використовується у нинішній ідеологічній, інформаційній війні.

Нарешті, Західна Україна (особливо Галичина), маркується взагалі як щось чуже, вороже, а у державно-територіальному вимірі сприймається, як те, що треба віддати Польщі. Семантика Західної України та її вербальне вираження маркується «бандеровцями», «фашистами», «коллаборантами», «пособниками Гітлера».

Серед усього «юго-востока» т.зв. «Донбас» в російській ідеології займає важливе, але доволі протирічне місце. Адепти та ідеологи окупаційної адміністрації всіляко підкреслюють те, що «Донбас» є невід'ємною частиною Росії, «русского мира» (Захарченко: «Мы не забываем о том, что Россия – наша Родина»). Підкреслюється, що історія «донецкой земли» нерозривно пов'язана з історією Росії (як промислового «серця» Росії), підкреслюється спільність духовних традицій, цінностей та ідеалів, єдність мови. Сам факт існування «Донбасу» в складі України сприймається як прикрість, історична помилка (популярні кліше пропаганди – «Ленин отдал Донбасс Украине», «большевики подарили Украине Донбасс» тощо), а ідея приєднання «Донбасса» до Росії викидається у інформаційний простір з завидною регулярністю з 2014 р. З іншого боку, в самій Росії на офіційному рівні підкреслюється (в рамках парадигми «гражданской войны»), що Донбас це територія України, на яку Росія не претендує і не може претендувати, що події на «юго-востоке» це «внутриукраинский конфликт», а відтак, підкреслюється необхідність «прямого диалога Киева и Донецка/Луганска» (як відомо, Росія позиціонує себе не як сторона конфлікту, а як гарант виконання мінських угод).

Власне, в цьому проявляється гібридний характер війни, яку веде Росія проти України. На суспільному ж рівні відношення до «Донбасу» та його відношення до Росії не є гомогенним. Умовно можна поділити думки на кілька груп: а) входження Донбасу до складу Росії на правах повноправного «суб'єкта федерации», б) ті чи інші варіанти автономного статусу в рамках Росії (чи інші варіанти «інтеграції»), в) залишення Донбасу у складі України, але на правах або автономії, або федерації (т.зв. «особливий статус»), г) підтримка існуючого статус-кво, тобто розвиток цих територій як самостійних «незалежних» «держав».

Отже, головна мета концепції «русского мира», в чому можна вбачати головний виклик для української державності та громадянського суспільства – гомогенізація ментального простору України на базі російської (в лайтовому варіанті – малоросійської) ідентичності, нівелювання політико-державної суб'єктності України, її національно-культурної самобутності, національної пам'яті, духовно-релігійної окремішності. Територія України (принаймні, більша її частина) сприймається як частина «русской цивилизации», штучно відрізана від усієї іншої Росії, а українці сприймаються як «блудні діти», омануті коварним заходом, «русские, которые забыли, что они русские» та мають бути перевиховані та повернені до «общей купели», «единого русского народа».

Список використаних джерел:

1. Газін В. «Русский мир»: нова реальність старого міфу. «Русский мир»: нові реалії старого міфу. Матеріали круглого столу. Кам'янець-Подільський, 2011. С. 5–9.
2. Дугин А. Г. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. М., 1997, 608 с.
3. Пушков: Без России теряется смысл существования Украины. URL: <https://rg.ru/2020/07/17/pushkov-ukraine-nikak-ne-obojtis-bez-rossii.html>.
4. Жириновский заявил, что Харьков, Донбасс и Крым – это земли России. URL: <https://politics.segodnya.ua/politics/ZHirinovskiy-zayavil-что-Harkov-Donbass-i-Krym-eto-zemli-Rossii-457362.html>.

УДК 352:365

### АНАЛІЗ СТАНУ ВІДНОВЛЕННЯ СФЕР ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПОСТКОНФЛІКТНИХ МІСТ (НА ПРИКЛАДІ М. КРАМАТОРСЬК)

ОЛЕШКО О.,  
аспірант

Науковий керівник: РЕКОВА Н. Ю.,  
доктор економічних наук., професор  
Донбаської державної машинобудівної академії,

Паралельно з політичною стабілізацією у постконфліктних містах ведеться відновлення життєдіяльності. Це є важким завданням, що супроводжується низкою проблем та вимагає значних інвестицій. Узагальнення закордонних та вітчизняних напрацювань дозволило сформувані першочергові сфери відновлення життєдіяльності постконфліктних міст (рис. 1).



Рис. 1. Сфери першочергового відновлення життєдіяльності постконфліктних міст

Разом з тим, відновлення сфер життєдіяльності у постконфліктних містах ускладнюється низкою проблем. Економічні проблеми відновлення сфер

життєдіяльності постконфліктних міст, які визнаються науковцями як основоположні, є взаємопов'язаними з низкою інших проблем: правовими, ресурсними, інституційними та соціальними. Крім того, групи проблем можуть посилити та поглибити одна одну, нівелюючи економічні зусилля з відновлення сфер життєдіяльності міст.

Аналізуючи відновлення житлового фонду м. Краматорська, відзначимо, що в ході проведення АТО по об'єктах комунальної форми власності було частково зруйновано 47 житлових будинків. Основні види руйнувань – пробоїни в зовнішніх та внутрішніх стінах, руйнування плит перекриття, покрівель, балконів, фасадів і вікон [1]. У 2014 р. на виконання заходів, пов'язаних з ліквідацією наслідків проведення АТО, з бюджету міста було витрачено 4279,4 тис. грн, що відповідало відновленню лише восьми будинків. На 2015 р. було заплановано продовжити відновлення окремих будинків та виділити для цього з бюджету міста кошти в розмірі 3056,556 тис. грн, проте фактично було профінансовано 97,05% потреби. Враховуючи, що краматорський житловий фонд постраждав значно менше, ніж у Слов'янську (2 тис. будинків), Авдіївці (1,3 тис. будинків), Торецьку (0,9 тис. будинків), недофінансування цієї сфери не має критичного рівня, а частина робіт з відновлення житла виконується за рахунок коштів благодійних організацій та власними коштами мешканців, а також за рахунок допомоги промислових підприємств своїм робітникам.

Відновлення транспортної інфраструктури м. Краматорськ, зокрема автобусного парку, пошкодженого внаслідок бойових дій, у 2015 р. відбувалося за рахунок підприємств ПрАТ «Краматорське АТП-11410» та ТОВ «Юмвоса». З бюджету міста на цей захід коштів виділено не було. Відновлення пошкоджених тролейбусів передбачалося за рахунок бюджетних коштів, проте фактично цього не відбулося через брак коштів.

Схожа ситуація спостерігалася і з фінансуванням відновлення тепломереж: у 2014-2015 рр. було заплановано надати з бюджету міста 959,2 тис. грн, проте відновлювальний капітальний ремонт пошкодженого золотопроводу був здійснений за кошти підприємств, а капітальний ремонт пошкодженої ділянки теплотраси, який потребував 423,7 тис. грн профінансований у розмірі 26,208 тис. грн також за рахунок коштів підприємств.

Найбільшу питому вагу у постконфліктному відновленні сфер життєдіяльності м. Краматорськ мають соціальні аспекти: надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території (кошти державного бюджету), медичної допомоги особам, які переміщені з міст проведення АТО (переважно кошти бюджету міста), пільг по платі за харчування дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах (кошти бюджету міста). Виконання соціальних послуг та здійснення соціального захисту майже повністю фінансується відповідно плану: виключення складає лише 2016 р., коли було профінансовано 80% потреб у соціальній допомозі (рис. 2).

Таким чином, відзначимо ретельну увагу з боку держави та органів місцевого самоврядування до проблем підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших осіб, постраждалих в результаті проведення бойових дій, у той час, як відновлення житлового фонду, комунальної інфраструктури, транспортного господарства відбувається за рахунок бюджетних коштів доволі обмежено та не в повному обсязі.

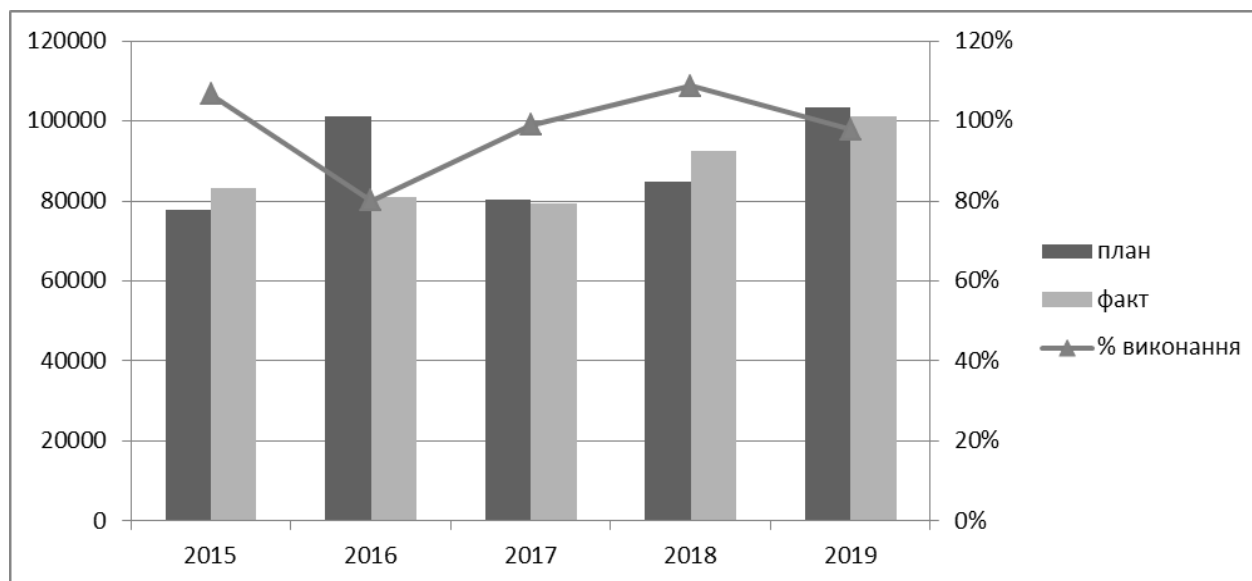


Рис. 2. Фінансування соціальних програм для внутрішньо переміщених осіб у м. Краматорськ, тис. грн

Відзначимо й той факт, що переміщення населення з тимчасово окупованих територій регіону впливає на демографічну ситуацію у місті, яка викликає потребу не тільки відновлювати постраждалі сфери життєдіяльності, а й розширяти їх. Так, Краматорськ є другим містом (після Маріуполя) у розподілі внутрішньо переміщених осіб за містами та районами Донецької області – він прийняв 9% цієї категорії населення (за даними Департаменту соціального захисту населення Донецької обласної державної адміністрації [2]). Станом на 01.10.2019 зареєстровано 48143 внутрішньо переміщених осіб, з них: дітей - 7189; інвалідів - 891; пенсіонерів – 27055; працездатних осіб – 13008 [1]. Порівняно з 2013 р. нижчу чисельність наявного населення міста (у 2013 р. - 197,1 тис. осіб, у 2019 р. – 185 тис. осіб) зростає питома вага непрацездатних осіб, тих, що потребують соціальної допомоги (діти, інваліди, пенсіонери).

Спостерігається додаткове навантаження на інфраструктуру і заклади, які надають основні послуги населенню. Наповнюваність груп дошкільних закладів м. Краматорська складає 127 дітей на 100 місць, тобто перевантаження ДНЗ складає 27%. Середня наповнюваність закладів шкільної освіти також щорічно зростає. Відзначається необхідність забезпечення закладів охорони здоров'я специфічним обладнанням, яке зазвичай є у наявності у обласних центрах.

Крім того, можна констатувати неналежну увагу до систем водопостачання та каналізації міста: у 2013 р. частка застарілих і аварійних мереж у цій сфері складала 22,9%, а у 2019 р. – вже 31,5%. Викликає занепокоєння й зниження загального обсягу фінансування природоохоронних заходів: якщо у 2013 р. переважно підприємствами було виділено 74980,5 тис. грн, то у 2019 р. – лише 3462,259 тис. грн, з них підприємства витратили 217,872 тис. грн.

Таке необачне ставлення до вкрай важливих напрямів постконфліктного відновлення міста актуалізує необхідність застосування системного підходу до визначення економічних можливостей відновлення сфер життєдіяльності та формування комплексного наукового підходу до планування відповідних заходів, що має стати предметом подальших розробок.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Краматорської міської ради. URL: <https://www.krm.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Донецької обласної державної адміністрації. URL: <https://dn.gov.ua/ua>.

УДК 316.653

## МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЖИТТЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

*РЕШЕТНИКОВ О. С.,  
здобувач ОС «Магістр»  
Науковий керівник: ЧАПЛИК М. М.,  
кандидат історичних наук,  
доцент кафедри соціології управління,  
Донецький державний університет управління*

Тимчасово окупована територія з плином часу для решти країни поступово перетворюється на «terra incognita». Процеси, які на ній відбуваються, достеменно невідомі більшості населення країни. Водночас розуміння цих процесів є вкрай важливим для побудови адекватної державної політики з повернення даних територій, досягнення порозуміння між громадянами країни, яких розділив військовий конфлікт тощо.

Тому існує нагальна потреба в отриманні об'єктивної інформації про те, що відбувається на тимчасово окупованих територіях. Адже дуже важливо розуміти соціальні, економічні, політичні, культурні, гуманітарні, екологічні тощо процеси, які відбуваються на тимчасово непідконтрольній території. Окремо варто зауважити на роль соціологічної інформації для розуміння внутрішніх процесів, які там мають місце. Варто зазначити, що на непідконтрольній частині Донбасу проводяться соціологічні опитування, у тому числі й кількісні заміри думки населення. Наприклад, колишній радник секретаря РНБО С. Сивохо рік тому говорив про електоральне соціологічне опитування в ОРДЛО на замовлення партії влади [1]. Інша справа – наскільки можна довіряти таким дослідженням та їх результатам. Хоча дані окремих соціологічних замірів думки населення тимчасово окупованих територій, на наш погляд, заслуговують на увагу. Наприклад, результати моніторингового опитування «Zentrum für Osteuropa - und internationale Studien» (ZOiS) у 2017 та у 2019 роках [2, 3]. В цілому соціологічна інформація, яка збирається на тимчасово окупованій території, неодноразово ставала предметом критики на предмет її надійності. Негативний резонанс та критику з боку соціологічної спільноти викликало дослідження, яке проводилося українською компанією «New Image Marketing Group» на непідконтрольній частині Донецької та Луганської областей та результати якого було опубліковано у газеті «Дзеркало тижня» [4, 5].

Соціологам та політологам відомий феномен «спіралі мовчання», коли індивід намагається приховати власні погляди, якщо вони йдуть врозріз із думкою більшості. Даний феномен розглядався та вивчався у демократичних суспільствах і там «спіраль мовчання» пояснювалася страхом ізоляції та бажанням

ідентифікувати себе із переможцями. Водночас у реаліях тимчасово окупованих районів Донбасу почуття страху може спиратися на значно серйозніше екзистенційне підґрунтя, яке полягає в страху за своє життя, здоров'я, особисту свободу тощо. При цьому участь в особистих інтерв'ю (face-to-face) містить небезпеку як для респондентів, так і для інтерв'юєрів.

Зазначимо, що останні українські дослідження, які проводилися Київським міжнародним інститутом соціології на всій території Донецької та Луганської областей відбулися у квітні та травні 2014 року [6, 7]. Після цього були окремі дослідження (того ж КМІС), але вони вже не охоплювали повністю Донецької та Луганської областей [8].

Окремими соціологами та соціологічними організаціями висувуються пропозиції та навіть практикуються соціологічні заміри, наприклад, у вигляді телефонних опитувань або інтернет-опитувань мешканців тимчасово окупованих територій. Однак і в цих випадках залишається відкритим питання анонімності та конфіденційності, а відтак і безпеки респондента, який не може бути відвертим та щирим під час таких опитувань, не говорячи вже про складнощі із побудовою вибірки та вірогідність великої похибки у таких дослідженнях.

Відтак у середовищі вітчизняних соціологів лунають дискусії щодо доцільності проведення соціологічних опитувань серед населення на тимчасово окупованих територіях через їхню складність, неможливість контролювати якість даних, а відтак і ненадійність отриманої інформації, а також з етичних, безпекових тощо проблем. Тому серед науковців немає одностайної думки з даного питання.

Так, з приводу того чи повинні соціологи проводити опитування на тимчасово окупованих територіях, українська соціологиня О. Балакірева зазначає: «Я впевнена: ми не тільки маємо право і повинні, а це і є певною мірою соціальна відповідальність соціологів на сьогоднішній день» [9, с. 159]. Водночас є і протилежні точки зору. Наприклад, українська історикиня О. Стяжкіна звертає увагу на ризики, які містить у собі «соціологія окупованих» [10].

Який же вихід із ситуації, що склалася є можливим? На нашу думку, в даній ситуації у якості альтернативних джерел отримання інформації про життя на тимчасово окупованих територіях перспективними є якісні опитування серед її мешканців, які з різних причин прибувають на територію, контрольовану урядом України, а також меншою мірою серед мешканців, які проживають на «материковій частині» країни та з різних причин і з різною частотою бувають на непідконтрольній території.

Зокрема, на нашу думку, у даному разі ефективними методами збору інформації можуть бути метод глибинних інтерв'ю, метод кейс-стаді (історія випадку), біографічний метод (історія життя) тощо. Збір первинної інформації за допомогою таких методів може забезпечити більший рівень анонімності та конфіденційності респондента під час опитування. Хоча дані таких опитувань не можуть претендувати на репрезентацію думки всього населення непідконтрольних територій.

Також, на нашу думку, евристичний потенціал, мають методи, які не потребують безпосередньої взаємодії із респондентом, зокрема такі, як якісний аналіз текстових документів, контент-аналіз текстових документів, аналіз візуальної та текстової інформації в ЗМІ, соціальних мережах тощо.

Тобто мова йде про інформацію, яку можна знайти у відкритих джерелах, та крізь призму якої отримати уявлення про соціальні, політичні, економічні, культурні тощо процеси, які відбуваються на тимчасово окупованих територіях.

Що стосується власне кількісних методів збору інформації, то такі опитування доцільно робити використовуючи більш нейтральний інструментарій, чесно оговорюючи обмеження подібних опитувань тощо.

Отже, існують певні альтернативи кількісним соціологічним замірам думки населення, надійність яких важко підтвердити. На нашу думку, в даному випадку є доречним застосування певного альтернативного або комбінованого набору методів збору інформації про життя на тимчасово окупованих територіях. Поєднання декількох таких методів збору інформації збільшує надійність отриманої внаслідок їх застосування інформації.

#### Список використаних джерел:

1. Партія Зеленського замовила соціопитування в окупованому Донбасі – Сивохо. *Дзеркало тижня*. URL: [https://zn.ua/ukr/POLITICS/partiya-zelenskogo-zamovila-socopituvannya-v-okupovanomu-donbasi-sivocho-327901\\_.html](https://zn.ua/ukr/POLITICS/partiya-zelenskogo-zamovila-socopituvannya-v-okupovanomu-donbasi-sivocho-327901_.html).
2. Gwendolyn Sasse The Donbas – two parts, or still one? The experience of war through the eyes of the regional population. ZOiS Report 2/2017. URL: <https://www.zois-berlin.de/publikationen/zois-report/zois-report-22017/>.
3. Gwendolyn Sasse, Alice Lackner Attitudes and identities across the Donbas front line: What has changed from 2016 to 2019? ZOiS Report No.3 / 2019 August 2019. URL: <https://www.zois-berlin.de/publikationen/zois-report/zois-report-32019/>.
4. Ведернікова І., Кравченко В., Мостова Ю., Силіна Т. Тест на сумісність. *Дзеркало тижня*. 2019. № 42, 9–15 листопада. URL: [https://zn.ua/ukr/internal/test-na-sumisnist-329032\\_.html](https://zn.ua/ukr/internal/test-na-sumisnist-329032_.html).
5. Тест на профнепригодність. 21 вопрос социологов к опросу в ОРДЛО. URL: <https://www.liga.net/society/cards/test-na-profneprigodnost-21-vopros-sotsiologov-k-oprosu-v-ordlo>.
6. Думки та погляди жителів південно-східних областей України: квітень 2014. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=302&page=1>.
7. Ставлення до унітарної держави та сепаратизму в Україні. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=319>.
8. Як змінилося ставлення населення України до Росії та населення Росії до України. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=404&page=49%22page=49>.
9. Балакірева О. Методологічні аспекти реалізації емпіричних досліджень на непідконтрольних уряду України територіях. *Український соціум*, 2019, №4(71). С. 159–165.
10. Олена Стяжкіна: Соціологія окупованих. *Deutsche Welle*. URL: <https://goo.su/2gk0>.

УДК 341.947:327.5(495+560)

## КОНФЛІКТ ТУРЕЧЧИНИ ТА ГРЕЦІЇ – ЮРИДИЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ

*ВАРЕНИК В. О.,*

здобувач ОС «Бакалавр»

гуманітарно-економічного факультету

*Науковий керівник: ІВАНОВА Н. С.,*

кандидат політичних наук,

доцент кафедри правознавства

*Бердянського державного педагогічного університету*

Греція й Туреччина є давніми геополітичними супротивниками попри членство двох країн у НАТО. Країни не зуміли домовитися про розмежування Егейського моря, що неодноразово призводило до збройних сутичок.

Станом на 21 липня 2020 року турецький корабель *Otuç Reis* проводив чергову фазу робіт з пошуку та розвідки родовищ у східному Середземномор'ї – у виключній економічній зоні Греції біля грецького острова Кастельроссо. Це викликало невдоволення з боку Греції та призвело до напруження ситуації в регіоні й загострення двосторонніх відносин між Туреччиною та Грецією. Військового розвитку подій вдалось уникнути за допомогою втручання партнерів НАТО та ЄС.

Кожна країна впевнена у власній правоті, тому в будь-який момент може відбутись ескалація конфлікту. На це, зокрема, вказує здійснення військових замовлень Грецією, які анонсував прем'єр-міністр Кіріакос Міцотакіс 12 вересня (18 французьких винишувачів *Rafale* та 4 фрегати) [1].

МЗС Греції заявило протест Туреччині та порушило питання незаконної розвідки у грецькій виключній економічній зоні в ЄС, НАТО й ООН.

Після запобігання військового конфлікту між Туреччиною та Грецією, за посередництвом найвпливовіших країн Європи, зокрема Німеччини, спір переходить у юридичну площину в міжнародні інституції.

Конфлікту передували угоди між Єгиптом, Грецією та Італією щодо розмежування морських зон та між Туреччиною та Лівією з аналогічним предметом договору. Обидві угоди грубо порушували права іншої сторони, що і призвело до конфлікту.

Юридична позиція Туреччини полягає в тому, що територія, на якій проводилась сейсмічна розвідка, є 12-мильною зоною материкової Туреччини і декілька невеликих за розміром островів не можуть позбавити її права на цю зону.

Згідно з ч. 2 ст. 2 п. 1 Конвенції ООН з морського права від 1982 р. територіальне море – суверенітет держави на територію поза її материковою територією та внутрішнім морем. Згідно з ч. 2 ст. 3 цієї Конвенції кожна країна має право встановлювати до межі у 12 морських миль від вихідних ліній [2].

Де-юре частина цієї 12-мильної зони є виключною економічною зоною Греції. Поняття «виключної економічної зони» закріплено у ст. 55 Конвенції ООН з морського права (далі – Конвенція), а саме: ця зона встановлює особливий правовий режим, відповідно до якого права та юрисдикція прибережної країни, а також права і свободи інших країн регулюються цією Конвенцією.

Варто зазначити, що відповідно до статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН з метою досягнення справедливого рішення континентальний шельф



розмежовується за принципом рівної віддаленості від ближчих точок вихідних ліній, від яких відмірюється ширина територіального моря, тобто Туреччина не має повної 12 мильної зони і конфронтує з цією ж зоною грецьких островів [3].

«Континентальний шельф» згідно зі ст. 76 Конвенції охоплює морське дно і надра вздовж усієї сухопутної території держави до зовнішнього кордону підводної окраїни материка або на відстані 200 морських миль від вихідних ліній, від яких вимірюється ширина територіального моря, коли зовнішній кордон підводної окраїни материка не розповсюджується на таку відстань.

Згідно з ч. 1 ст. 77 Конвенції прибережна держава володіє суверенними правами щодо континентального шельфу з метою розвідки та розробки його природних ресурсів. У ч. 2 цієї статті зазначено, що інші держави не мають права займатись розвідкою чи розробкою природних ресурсів на цьому континентальному шельфі без належного дозволу держави-власника, навіть за умови, що держава-власник не реалізує ці права.

Згідно зі ст. 56 Конвенції прибережна держава має право здійснювати низку заходів у виключній економічній зоні, зокрема, реалізовувати суверенні права з метою розвідки, розробки та збереження природних ресурсів у цій зоні та інші види діяльності, передбачені цією статтею.

Отже, юридично Греція має виключне право на сейсмічну розвідку в зоні, у якій проводив таку розвідку турецький корабель, адже ця зона є виключною економічною зоною Греції.

Згідно зі ст. 59 Конвенції під час вирішення конфліктів з питань про виключну економічну зону мають враховуватись інтереси обох держав та міжнародної спільноти в цілому, спираючись на принцип справедливості та з урахуванням усіх наявних обставин.

Якщо поглянути на карту з континентальним шельфом двох країн, то стає помітним, що Греція володіє 90% цього шельфу. Береги Туреччини фактично оточені володіннями Греції, адже багато невеличких островів знаходяться у 12-мильній зоні Туреччини, що своєю чергою позбавляє права останньої на розвідку в цій зоні (див. Рисунок 1). Відтак, цей факт має бути враховано при розв'язанні даного питання.



Рис. 1. Зональна мапа Греції та Туреччини у Середземному морі

Варто зазначити, що Греція та Туреччина вже тривалий час намагаються домовитись щодо розвідки нафтогазових покладів у спірних територіях Східного Середземномор'я. Станом на 25 вересня 2020 року країни провели 61 раунд зондажних перемовин. У передостанній раз перемовини було перервано за ініціативи Греції, а 61 раунд пройшов уже після даного конфлікту 22 вересня 2020 року.

Отже, міжнародне морське законодавство визнає право Греції на розвідку на цій території як виключній економічній зоні Греції, але варто зазначити, що Афіни проігнорували інтереси Туреччини, ініціюючи регіональний договір без участі останньої, що порушує ст. 59 Конвенції, однак і Туреччина вступила в аналогічні договірні відносини.

Унаслідок цього між країнами протягом багатьох років триває процес перемовин щодо права на розвідку в даному регіоні певних типів природних ресурсів, але цей процес ускладнено регіональним суперництвом країн та територіальними й політичними конфліктами на його тлі. До цього процесу прикута пильна увага міжнародної спільноти для запобігання військово конфлікту, і, як показала остання криза, така увага є обґрунтованою.

Список використаних джерел:

1. Грецький репортер «Греція закупить 18 нових літаків та 4 нових фрегати, щоб підсилити обороноздатність». URL: <https://greece.greekreporter.com>.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй та Статут Міжнародного Суду. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_010#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text).
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 1982 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_057#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text).

УДК 352:336

### **ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ МІСЦЕВИХ ГРОМАД (НА ПРИКЛАДІ МІСТА МАРІУПОЛЬ)**

*МАЗУРІНА А. М.,  
здобувач ОС «Магістр»,  
спеціальності «Публічне управління та адміністрування»  
ТУРЧИНА С. О.,  
здобувач ОС «Магістр»,  
спеціальності «Публічне управління та адміністрування»  
Науковий керівник: НОГА І. М.,  
кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри фінансів та обліку  
Донецького державного університету управління*

Процес зростання економіки України на сучасному етапі розвитку залежить від рівня фінансова незалежність місцевих громад, успішної реалізації механізму формування дохідної частини місцевого бюджету та контролю за своєчасністю та повнотою його виконання для подолання можливостей фінансових та інших втрат. У цьому процесі ключовим елементом фінансової незалежності місцевих громад є

формування доходів місцевих бюджетів, що визначає умови реалізації програм економічного та соціального розвитку територій.

Основи фінансової незалежності місцевих органів влади визначено положенням Європейської Хартії місцевого самоврядування, зокрема «...право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень» [1].

Досвід закордонних країн доводить, що успішна реалізація бюджетної децентралізації та запровадження нової системи міжбюджетних відносин сприяють зміцненню фінансової незалежності місцевих бюджетів органів самоврядування та надають їм можливість найбільш ефективно розв'язувати питання розвитку своїх територіальних громад.

Вагомим інструментом наповнення місцевих бюджетів є система місцевого оподаткування, саме органи місцевого самоврядування наділені повноваженнями щодо становлення переліку та ставок місцевих податків та зборів у межах визначених законом і до певної міри їх адміністрування.

Згідно зі статтею 10 Податкового кодексу України [2] до місцевих податків належать: податок на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортний податок; плата за землю), єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір. Місцеві податки та збори забезпечують значні надходження до місцевих бюджетів, фінансову незалежність під час реалізації масштабних проєктів соціального (лікувально-медичні заклади, школи, дитячі сади, парки та сквери тощо) та економічного (транспорт, дороги, туризм, підтримка підприємництва та ін.) розвитку міста.

Особливої уваги з питань підвищення ступеня фінансової незалежності та спроможності фінансування програм соціально-економічного розвитку місцевих громад заслуговує м. Маріуполь як місто з успішним кейсом проведення реформи бюджетної децентралізації, розвитку територій завдяки обґрунтованій зміні адміністративно-територіального устрою.

Перш за все треба зазначити, що за економічними показниками місто Маріуполь забезпечує 8,5% валютних надходжень в економіку держави, випускається 52% промислової продукції регіону, підприємства міста забезпечують 32% загального експорту чорних металів у економіку держави. На місто доводиться 41,6% іноземних інвестицій всього регіону [3].

У структурі власних доходів міського бюджету м. Маріуполь останні роки спостерігається тенденція до збільшення частки податкових надходжень, про що свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1  
Структура власних доходів міського бюджету м. Маріуполь  
за 2017-2019 рр.\*

Показники	Рік						Зміна 2019 р. до 2017 р., млн грн (+/-)
	2017		2018		2019		
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	
<i>Податкові надходження</i>							
ПДФО	1465,23	74	2061,35	77,6	2755,19	78,6	+1289,96
Плата за землю	230,06	11,6	229,82	8,7	285,58	8,1	+55,52

**Секція 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ  
В УМОВАХ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ВИМІР**

Продовження табл. 1

Єдиний податок	115,96	5,7	151,67	5,7	190,62	5,4	+74,66
Акцизний податок	126,9	6,4	131,3	4,9	136,45	3,9	+9,55
Неподаткові надходження	45,6	2,3	82,01	3,1	137,25	3,9	+91,65

\*Розраховано та складено авторами за даними [4]

У 2019 році обсяг податкових надходжень складав 96,1% доходів місцевого бюджету м. Маріуполь (без урахування міжбюджетних трансфертів) і збільшився на 74% у порівнянні з 2017 роком. Збільшення надходжень відбувались за наступними джерелами: податок на доходи фізичних осіб на 88%, плата за землю – на 24,1%. Бюджетоформуючими підприємствами в місті у звітному році залишаються: ПРАТ «ММК ім. Ілліча», ПРАТ «МК «Азовсталь», ФК «Шахтар», ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДІНГ», АТ «СКМ».

На загальнодержавному рівні у структурі доходів місцевих бюджетів місцеві податки та збори становлять у середньому до 35%, а решта – це надходження загальнодержавних податкових надходжень. У м. Маріуполь цей показник становить 49,2% у 2017 році; 55,8% у 2018 році та 67,7% у 2019 році. За рекомендацією Міністерства фінансів України оптимальна частка місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів повинна становити 70%. Структура доходів міського бюджету м. Маріуполь свідчить про успішну реформу міжбюджетних відносин, середньострокове бюджетне планування, ефективне адміністрування податків і зборів, нового адміністративно-територіального устрою базового та субрегіонального рівнів.

За прогнозними даними на 2020 рік основними факторами зростання власних доходів міського бюджету міста Маріуполь стануть:

підвищення мінімальної заробітної плати на 13,2% (з 4173 грн до 4723 грн);

підвищення розміру прожиткового мінімуму на 8% (з 2102 грн до 2270 грн);

підвищення заробітної плати працівників комунальних підприємств міста на 22%.

Наведений аналіз загального обсягу та структури дохідної частини місцевих бюджетів м. Маріуполь доводить, що протягом останніх років відбувається процес розширення впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний стан міста та його потенціал до подальшого розвитку.

Збільшення власної дохідної частки місцевих бюджетів та зменшення їх залежності від трансфертів з державного бюджету свідчить, що місцеві органи влади мають можливість сформувати фінансові ресурси для надання якісних і різноманітних послуг своїм жителям, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати програми для покращення умов комфортного проживання усіх представників громади, створювати умови для збільшення соціального капіталу, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для підприємництва та залучення інвестицій в економіку міста.

Список використаних джерел:

1. European Charter of Local Self-Government (1985): Charter, International Document / The Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/168007a088>.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. URL:  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Офіційний сайт Маріупольської міської ради. URL:  
<https://mariupolrada.gov.ua/page/zvitnist>.

4. Звіти про виконання бюджету міста. URL:  
<https://mariupolrada.gov.ua/page/zvitnist>.

УДК 341.223.2(477.75:470):504

## ГУМАНІТАРНА КАТАСТРОФА КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА ЯК НАСЛІДОК ОКУПАЦІЇ

*КАЛЬЧЕВ К. Е.,*  
здобувач ОС «Бакалавр»  
гуманітарно-економічного факультету  
*Бердянського державного педагогічного університету*  
*Науковий керівник: ІВАНОВА Н. С.,*  
кандидат політичних наук,  
доцент кафедри правознавства  
*Бердянського державного педагогічного університету*

Від початку тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя Російською Федерацією Україна припинила водопостачання до Кримського півострова. Ця рішуча відповідь є чи не єдиним чинником політико-дипломатичного та економічного тиску на державу-агресора. Метою якого є пришвидшення процесу деокупації Криму.

Проте останнім часом питання відновлення водопостачання України до Криму набуло широкого резонансу у зв'язку з проблемою водозабезпечення населення внаслідок злочинної політики окупаційної влади.

20 лютого 2014 року Росія здійснила міжнародний злочин, порушивши основні принципи міжнародного права. Посягнувши на територіальну цілісність та суверенітет України, російські війська розпочали окупацію Криму.

У ніч проти 27 лютого будівлі Верховної Ради та Уряду АРК захопили та встановили на них російські прапори. 16 березня було проведено так званий референдум, а вже через два дні, 18 березня, – проголошено «приєднання» Криму до РФ.

Одним з механізмів реакції України на окупацію стало припинення водопостачання, оскільки Росія неспроможна самостійно забезпечувати водними ресурсами півострів, а згідно з міжнародним гуманітарним правом держава-окупант відповідає за все, що відбувається на тимчасово окупованій території, яка перебуває під її контролем. Частина перша ст. 55 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року (Четверта Женевська конвенція) передбачає, що держава-окупант зобов'язана за допомогою усіх наявних засобів забезпечувати населення харчовими продуктами та медичними матеріалами, зокрема, постачати необхідні харчові продукти, медичні матеріали та інші припаси, якщо ресурсів окупованої території виявиться недостатньо [1]. Отже, прямим зобов'язанням є забезпечення цивільного населення окупованої території всіма необхідними ресурсами.

Згідно з даними «Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2014 році» [2], на питні та побутові потреби мешканців Криму щороку використовувалося близько 101–105 млн м<sup>3</sup> води, що приблизно у 9 разів менше запасів води на півострові. Тобто питні та господарсько-побутові потреби населення Криму повною мірою могли б забезпечувати власними водними ресурсами, але на цей момент ситуація з водою на Кримському півострові є критичною. Основними причинами цього є:

1) перетворення Криму на «велику військову базу». За понад 6 років окупації кількість військових на півострові зросла більш ніж у тричі. Те саме стосується техніки: ракетних комплексів, установок протиповітряної оборони, підводних крейсерів, човнів і танків, що, відповідно, і вимагає більшої кількості води на підтримку та забезпечення військового потенціалу.

2) політика переміщення Російською Федерацією власного населення на півострів з метою зміни демографічної ситуації в Криму, що визнано воєнним злочином Женевською конвенцією від 12 серпня 1949 року. За даними з доповіді генсека ООН Антоніу Гутерріша щодо ситуації з правами людини в анексованому Росією Криму, з 2014 року на півострів переїхало близько 140 тисяч росіян [3].

Відновлення водопостачання в Крим до його повернення під контроль української влади може мати низку негативних наслідків:

- на зовнішній арені відбудеться послаблення міжнародної коаліції у протистоянні агресії РФ та згортання міжнародного політико-дипломатичного тиску на державу-окупанта, зокрема – міжнародних санкцій;

- у підсумку постачання водних ресурсів на тимчасово окуповану територію зменшить фінансову та економічну вартість утримання Криму для держави-окупанта, що сприятиме подальшій інтеграції Кримського півострова до складу РФ;

- на «зеконюванні» кошти відкриваються нові можливості для збільшення фінансування окупаційних спеціальних і правоохоронних органів. В умовах остаточного завершення формування «поліційної держави» репресії російської окупаційної адміністрації проти громадян України в Криму лише посилюватимуться. Як наслідок – це сприятиме продовженню зміни демографічної структури Кримського півострова.

Отже, навіть з урахуванням збільшення чисельності населення Кримського півострова внаслідок незаконного переміщення сотень тисяч громадян Росії місцеві водні ресурси цілком здатні задовольнити потреби жителів Криму. Потенційне відновлення Україною водопостачання до Кримського півострова необхідне державі-окупанту для забезпечення розвитку «вкраденої» промисловості, сільського господарства та військових баз.

За умови реалізації Україною послідовної державної політики щодо неприпустимості відновлення водопостачання у Крим, до деокупації Україна має всі шанси стримати агресію РФ та відвернути найгірші сценарії гібридної війни.

Список використаних джерел:

1. Четверта Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_154](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154).

2. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2014 році. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/10/Natsionalna-dopovid-za-2014.pdf>.

3. Доповідь Генсека ООН Антоніу Гутерріша щодо ситуації з правами людини в анексованому Росією Криму. URL: <https://undocs.org/ru/A/74/276>.

УДК 364-2

## ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З КРИЗОВОГО ВТРУЧАННЯ

*СИНИЦЯ К. А.,*

здобувач ОС «Бакалавр»

*Науковий керівник: НИКОЛАЄВА В. І.,*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри «Соціології управління»,

*Донецький державний університет управління*

Благодійна організація (БО) Карітас України є членом однієї з найбільших міжнародних мереж благодійних організацій у світі та Європі. Слово «Caritas» означає любов і милосердя, співчуття й благодійність. Протягом 25 років, сотні тисяч потребуючих українців отримали матеріальну, соціальну, психологічну та юридичну допомогу завдяки роботі організації.

БО Карітас надає необхідну підтримку та послуги різним соціально вразливим групам населення, у тому числі і внутрішньо переміщеним особам (далі по тексту ВПО), які постраждали внаслідок воєнного конфлікту в Україні. За останні роки їх кількість зросла в рази, тепер ВПО вже більш ніж півтора мільйона.

Один із проєктів, що впроваджуються у відповідь на проблеми та потреби ВПО, «Створення соціальних центрів для нарощення потенціалу осіб і громад, які постраждали внаслідок конфлікту в Україні, у сфері подолання труднощів та самозахисту». У рамках якого передбачається імплементація заходів щодо мінімізації або подолання кризових ситуацій, розвитку потенціалу внутрішньо переміщених осіб для захисту власних прав та інтересів, покращення їх психологічного та соціального становища і підвищення здатності долати несприятливі умови, об'єднання зусиль ВПО і членів приймаючих громад для забезпечення громадського добробуту, а також поліпшення соціальних послуг на місцевому рівні за допомогою мережі взаємозв'язків між органами місцевої влади, НУО та клієнтами. Діяльність проєкту реалізується в кризовому центрі, ресурсному центрі, центрі розвитку громад та центрі для дітей та молоді. Робота всіх центрів є взаємодоповнюючою та дозволяє охопити широке коло потребуючих осіб.

**Мета:** Забезпечення соціальної допомоги та підтримки найбільш потребуючого населення України незалежно від національної приналежності чи віросповідання.

**Місія:** Розвиток традицій добродійної діяльності та здійснення соціальної роботи, виходячи із християнських морально-етичних цінностей.

На даний момент, фахівцями Карітасу впроваджується близько 10 проєктів соціального та гуманітарного напрямку за підтримки міжнародних благодійних організацій та міністерств розвитку багатьох Європейських країн.

В БО Карітасі Маріуполь працює більш ніж 60 працівників та близько 30 волонтерів, які допомагають впроваджувати проєкти та соціальні ініціативи.

Діяльність організації базується на основі соціального служіння, робота ведеться виключно в рамках міжнародних гуманітарних стандартів.

Географія діяльності: БО Карітас Маріуполь надає допомогу в буферній зоні Донецької області, від Маріуполя до Авдіївки, включно з прилеглими до Маріуполя районами.

Робота БФСЦ впроваджується у чотирьох регіонах України: Київ, Запоріжжя, Краматорськ і Маріуполь.

Кожен локальний БФСЦ включає 4 сектори:

- кризовий центр – діяльність спрямована на мінімізацію або подолання кризових ситуацій, підвищення потенціалу вразливих осіб для самодопомоги;

- центр розвитку громад – передбачає зусилля для посилення участі і самостійності з боку місцевих учасників (індивідів і груп) за рахунок діяльності у соціальному просторі для активізації громади;

- ресурсний центр – розбудовує потенціал місцевих зацікавлених сторін, які докладають зусиль для забезпечення громадського добробуту на місцях, а також здійснює адвокаційні заходи для поліпшення положення представників цільової групи;

- центр для дітей та молоді – допомагає дітям та молоді у складних життєвих обставинах, розвиває їх потенціал і спроможність, а також реалізує заходи для розширення їхніх прав і можливостей щодо гідного життя у суспільстві.

Діяльність зазначених центрів взаємопов'язана та передбачає обмін інформацією про потреби і проблеми населення, спільні дії для подолання проблем, формування пропозицій до місцевих органів влади щодо вдосконалення сфери соціальних послуг в конкретних локаціях.

Як цікавий приклад, що ілюструє майстерність планування стратегії реагування на можливі сценарії криз, визначення ранніх стадій кризи та здатності до організації негайних дій у відповідь, приведемо спеціальний контрольний план для кризової комунікації, запропонований Клаудією Рейнхард в роботі «Поради: як управляти кризовою ситуацією» [1].

Першою професійною відповіддю співробітників Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України на запит сучасності було створення при Інституті у березні 2014 року Кризового центру медико-психологічної допомоги, надаючи на волонтерських засадах психологічну допомогу населенню, фахівці центру вирішують широкий спектр завдань забезпечують супровід постраждалих під час громадянських протистоянь, працюють з групами вимушених переселенців з Криму та східних регіонів України, проводять комплекс психологічних і соціальних заходів, спрямованих на профілактику і реабілітаційну роботу з військовослужбовцями, здійснюють консультативно-психологічну, психокорекційну, психотерапевтичну допомогу, здійснюють профілактику травматизації та емоційного вигорання, проводять відповідні групи для волонтерів-психологів та представників інших помічних професій, здійснюють навчально-методичну роботу.

У своїй діяльності КЦ керується чинним законодавством України, орієнтується на найкращі практики українського та міжнародного досвіду, надає послуги із дотриманням законодавчих норм, зокрема:



- Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII [2];
- Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 № 2558-III;
- Державного стандарту соціальної послуги кризового та екстреного втручання, затвердженого Наказом Міністерства соціальної політики від 01.07.2016 № 716;
- Державного стандарту соціальної послуги консультування, затвердженого Наказом Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 № 678;
- Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах затвердженого Наказом Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016 № 318 [3].

Відбір клієнтів відбувається з урахуванням критеріїв уразливості ООН: особи та сім'ї без постійного доходу, самотні батьки; сім'ї з 3 і більше дітьми, люди з інвалідністю, особи з хронічними захворюваннями, люди віком від 60 років, жертви насильства, безпритульні, опікуни, прийомні сім'ї, діти-сироти, діти війни, сім'ї та особи з достатнім доходом, які потребують соціальних послуг, але з різних причин їх не отримували.

Клієнт може звернутися до Кризового центру за власним бажанням, направленням іншої організації / установи (поліції, ЦСССДМ, ССД, міської адміністрації, іншої НУО тощо), рекомендацією друзів та близьких:

- 1) Зателефонувавши на гарячу лінію Кризового центру;
  - 2) Самостійно звернувшись до адміністратора приймальні Кризового центру.
- У разі звернення до кризового центру іншої особи, їй надаються контактні дані центру та інформація про режим роботи.

До роботи кризового центру залучені такі фахівці: адміністратор приймальні (з функцією оператора кол-центру), кризовий консультант, кейс-менеджер, психолог, локальний координатор.

Кризовий консультант. Цей фахівець надає допомогу особам в кризі, швидко реагує на кризову ситуацію, залучає необхідні ресурси та здійснює заходи щодо подолання чи мінімізації кризової ситуації.

До його функціональних обов'язків входить:

- прийом та консультування клієнтів, які опинилися у кризовій ситуації або складних життєвих обставинах. Ця діяльність може відбуватись у приміщенні Кризового центру, за місцем перебування клієнта, також у буферній зоні (у складі мобільної групи);
- здійснення оцінки кризової ситуації й потреб клієнта, наявних ресурсів та обмежень;
- у разі необхідності (надання матеріальної допомоги) заповнення Картка клієнта;
- виконання запланованого;
- здійснення координації діяльності між установами, організаціями, що надають допомогу особам, які опинилися у кризовій ситуації. У разі необхідності направлення клієнта для отримання послуг в межах інших проєктів БО Карітасу або до інших організацій клієнта до іншої організації);
- зберігання копій всіх документів у особовій справі клієнта;
- надання консультацій, інформації про шляхи вирішення ситуацій, які пов'язані з кризовим станом;

- проведення індивідуальної роботи, яка спрямована на формування навичок попередження повторного потрапляння у кризову ситуацію;
- забезпечення допомоги у налагодженні стосунків з найближчим соціальним оточенням;
- участь в роботі мобільної бригади; надання консультацій та інформування місцевого населення щодо їхніх прав, гарантованих державою видів допомоги, умов отримання. Інформування місцевих фахівців, волонтерів, активістів про наявні ресурси, послуги;
- ведення професійної документації;
- підготовка інформаційного повідомлення про зміни в наявних ресурсах громади, які відбулися протягом тижня. Подання зібраної інформації на загальних зборах команди КІЦ;
- дотримання місії та цінностей організації, етичного кодексу та етичних принципів соціальної роботи.

Список використаних джерел:

1. URL: <https://imi.org.ua/advice/praktichniy-posibnik-dlya-pratsivnikiv-komunikatsiynih-struktur-v-organah-vladi-chastina-2-i2363>.
2. Наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування» URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15>.
3. Наказ Міністерства соціальної політики від 31.03.2016 № 318 «Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16>.

УДК 35:352+353

**КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОЦЕС У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ**

*ЛОМАКІНА Т. А.,  
аспірантка*

*Донецького державного університету управління*

Протягом останніх років в публічному управлінні України, і зокрема в комунікативних процесах, відбулися значні зміни, пов'язані, в першу чергу, з формуванням нової стратегії розвитку публічного управління, демократичних процесів, що вимагає переоцінення ролі територіальних громад у соціально-економічному житті держави.

Актуальним є питання формування та розвитку дієвої комунікації в місцевому самоврядуванні, яка має свої певні атрибути, котрі, в свою чергу, мають вплив на вибір комунікативної стратегії місцевого самоврядування, серед яких слід зазначити: певні взаємини, особливістю яких є взаємопов'язаність та взаємозалежність органів місцевого самоврядування та членів територіальної громади; не тільки географічна наближеність органів місцевого самоврядування до територіальних громад, що впливає на прийняття та реалізацію управлінських рішень; недостатність фінансових та людських ресурсів.

Основним наслідком, який витікає з проблем неналагодженого комунікативного процесу між громадою та органами місцевого самоврядування є недовіра громадян до органів влади та місцевого самоврядування, та загострення соціальних конфліктів.

Одним із напрямів вирішення зазначеної проблеми є розвиток сталої взаємодії між громадою та органами місцевого самоврядування завдяки активному впровадженню суспільних комунікацій, що включає в себе також і забезпечення достатніх фінансових ресурсів для підтримки збалансованого розвитку регіонів.

Також слід зазначити, що стала взаємодія між органами місцевого самоврядування та громадою має за мету постійне підвищення комунікативного потенціалу певного регіону, що може вимірюватись не лише локальними зниженнями та згладжуванням соціальних конфліктів, а й підвищенням загальної культури і технологічності комунікативних інструментів, що сприятиме якості надання соціальних послуг і, як слідство, зростанню інвестиційної привабливості регіону.

Базуючись на загальній теорії комунікацій, слід провести аналіз існуючого стану комунікативного процесу та виявити перешкоди, що заважають та знижують якість обміну інформацією між органами місцевого самоврядування та громадою. Існують базові класичні моделі комунікативного процесу, які розподіляються на моделі індивідуального впливу комунікації, міжособистого впливу та моделі впливу масової комунікації. На особливу увагу заслуговує синтезована узагальнена модель комунікативного процесу в місцевому самоврядуванні [1], яка складається з 13 елементів:

- суспільні і владні інституції, в тому числі соціальні системи місцевого самоврядування;
- виробництво комунікацій;
- комунікатори (джерело комунікації), яким може виступати як окремий член територіальної громади, так і група громадян;
- нормативне регулювання комунікативного процесу;
- суспільне регулювання комунікативного процесу;
- поле переказу повідомлення;
- поле відбору повідомлення;
- напрям надісланого повідомлення;
- вибіркоче сприйняття отриманого повідомлення;
- поле ефективного комунікування;
- громада;
- комуніканти;
- громадські інституції і соціальні системи.

Але представлена модель є суто теоретичною, тому ми вважаємо, що на даному етапі дослідження слід провести аналіз, спираючись на основні базові моделі комунікативного процесу задля порівняння результатів та виведення тієї моделі, яка буде максимально адаптована до певного регіону.

Заслуговує на увагу таке поняття, як комунікативний простір [2], яке являє собою складне утворення з певною системою зв'язків, наділене відповідними системними властивостями: цілісністю, структурністю, місцем кожного компонента в системі комунікативного процесу, має символічну, подієву, міфологічну та комунікативну складові, які базуються на серйозному історичному

підґрунті. Тому вважаємо за необхідне встановити та проаналізувати взаємозв'язки між комунікативним простором при формуванні комунікативного потенціалу місцевого самоврядування.

#### Список літератури

1. Руденко О. М., Штурхецький С. В., Ткаленко Н. В., Михайловська О. В. Місцеве самоврядування та суспільні комунікації: навч. посіб. К.: Кондор-Видавництво, 2019. 130 с.
2. Скрипник В. Мільйон гривень за ініціативу. *Голос країни*, № 20, 01 лютого 2008. С. 3.

УДК 159.9

### **ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЇХ НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ АРТ- ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНІК**

*ЄРМОЛАСВА О. М.,*

*Донецький державний університет управління*

За даними Міністерства соціальної політики України внаслідок збройного конфлікту, що триває на Сході країни, зареєстровано 1,43 мільйона внутрішньо переміщених осіб (ВПО) [1]. Ці люди покинули рідні домівки, вони стикаються з економічними та соціальними проблемами, намагаються будувати своє життя в нових містах та у громадах; також ця категорія людей має потребу у психологічній допомозі.

На даний момент питання психологічної адаптації, психологічного відновлення, а нерідко й психотерапевтичного лікування ВПО є невирішеним, не дивлячись на те що з початку збройного конфлікту минуло вже 7 років. Основні проблеми, про які говорять переселенці на групових та індивідуальних сеансах у психологів та психотерапевтів, це проблеми з особистою гнучкістю, прийняттям особистої невизначеності, втрата соціальної ідентичності, проблеми адаптації до нових умов життя. І це тільки верхівка айсбергу проблем людини-переселенця. На порядку денному стоять проблеми ресоціалізації, відповідальність за власні вчинки, культурний шок та питання культурного зростання [2]. Адаптаційні розлади тривала негативна реакція на стресову подію або ситуацію. Причиною може бути стрес або поєднання стресу і розладів організму. Такій розлад серйозно погіршує соціальний та професійний стан дорослої людини. Людина у такому стані концентрується на внутрішніх проблемах, боїться, або просто не бажає починати нове життя і сподівається незабаром повернутися до колишньої дійсності у себе вдома [3]. В ході практичної праці з ВПО, українські психологи виявили феномен «обмеженості майбутнього», а також втрату здатності планувати своє життя наперед, стійке бажання «жити одним днем». Як правило, цей феномен яскраво проявлявся у осіб з тих місць, які найбільше постраждали від бойових дій. Також у цих індивідуумів нерідко зустрічається і посттравматичний стресовий розлад. При цьому розладі спостерігається погіршення пам'яті, концентрації уваги, виразна неуважність і забудькуватість, амнезія щодо сумних подій або навпаки, нав'язливі

спогади, повтори. Часто переселенці розповідають про дуже явні (документальні), жахливі сні [4]. За даними дослідження «Приховані наслідки конфлікту: Проблеми психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб», проведеного організацією International Alert, та іншими, частка таких осіб складає 32%. В ході його проведення було опитано 2203 респондента по всій Україні. Серед респондентів, які взяли участь у дослідженні, також поширені такі психічні розлади: депресія (22%); тривожні стани (17%). У багатьох опитаних виявили не один, а обидва з наведених розладів. Симптоми усіх цих розладів частіше траплялися у опитаних жінок, ніж чоловіків. 74% респондентів, які потребували психіатричної допомоги у зв'язку з посттравматичним стресовим розладом, не отримали її, сказано в дослідженні. Головною причиною цього є висока вартість послуг і медикаментів [5]. Розглядаючи психологічні проблеми сімей-переселенців, найчастіше зустрічається проблеми на кшталт порушення взаємовідносин у сім'ї, коли зміна соціальної ситуації та обов'язків у родині часто змушує дітей і підлітків «включатися» в дорослі проблеми, до яких вони можуть бути не готові [6].

Практика психологів наочно показує, арт-терапія з її різноманітними видами такими як: ізотерапія, бібліо терапія (в тому числі і казко терапія) музикотерапія, драм терапія, лялько терапія, танцювальна терапія, пісочна терапія, глино терапія та тісто терапія, мандало терапія, дієво допомагають здолати вищеописані проблеми переселенців. Однак термін «арт-терапія» не новий, вперше його запровадив художник Адріан Хілл у 1938 році. Він винайшов цей термін у процесі роботи з людьми, хворими на туберкульоз. У своїй основі цей метод окреслює погляди Юнга та Фрейда, щодо вираження несвідомого через продукти творчої діяльності людини. Широке застосування арт-терапії в Україні почалося тільки з 2003 року, до цього часу вона використовувалася виключно в освітніх цілях. Цей метод захоплює психолога і клієнта своєю простотою з боку технічного застосування, високим інтересом до процесу арт-терапії з боку клієнта, високою ефективністю терапії, практичної відсутності протипоказань до застосування (крім важких психічних порушень таких як розлади свідомості, маніакальне збудження). Коли людина задіяна у творчому процесі малювання або русі танцю – вона звертається до свого творчого ества, до свого несвідомого.

О. Вознесенська зазначає: «Розповіді про те, що хвилює і лякає легше через творчість – в арт-терапії не потрібні слова». Є зарубіжні дослідники, які акцентують увагу на такому методі як музикотерапія, який дозволяє якомога ефективніше проникати у глибинні сфери особистості. Така терапія робить несвідоме людини доступнішим для психотерапевтичного аналізу, тому в окремих випадках функціонує продуктивніше інших напрямків консультування. Г. Ю. Айзенк описав механізми лікувальної дії музики: катарсис, регулювання емоційного стану і увиразнення свідомого переживання [7]. Переселенця потрібно вчити «майбутньому». Заново навчити його ставити мету у житті, зробити так, щоб жага мріяти набула другого життя. О. Вознесенська пропонує досягти цієї мети за допомогою створення «колажу бажань», «Колажу бажань – колажу цілей, планів – оповіді майбутнього життя. В процесі творчості людина розмірковує про своє життя та цілі, яких хоче досягти, намагається визначити головне на сьогодні. Це допомагає навести порядок в думках про майбутнє, налаштовуючись на краще. За своєю суттю, колаж бажань – це візуалізація внутрішнього образу, перенесенні на папір думок, почуттів і бажань» [2]. В ході занять арт-терапією клієнт всебічно

залучений до творчого процесу, людина зосереджена на виконанні окремих завдань, пов'язаних з втіленням своєї ідеї у життя за допомогою застосування дрібної або великої моторики (у ізотерапії: розмалювання, штриховка; у лялько терапії: вирізання, вишивка; у танці: біг, стрибки, рухи під музику і т.д.). Подібна зміна видів мозкової діяльності з застосуванням уваги, координації, логічного мислення, естетичного відчуття дозволяє творцю об'єктивно підсвідомо і свідомо обмірковувати свою проблему, навіть якщо клієнт не бажає, або боїться міркувати явно.

Зараз арт-терапевтичні техніки в українському суспільстві виявляють себе в контенті розважального характеру (шоу, книжки-розмальовки і т.д.). Не можна характеризувати популяризацію арт-терапії як різко негативне явище. Але має місце припущення, що це може впливати на думку клієнтів щодо ефективності та серйозності арт-терапевтичних практик.

Проблема психологічної адаптації ВПО залишається актуальною, незважаючи на зменшення масштабу бойових дій у зоні проведення операції об'єднаних сил. Серед різноманітних психологічних методик, які використовуються для надання психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам, важливе місце займає арт-терапія, як метод комплексного, позитивного впливу на особистість.

#### Список використаних джерел:

1. Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. URL: <http://khp.org/index.php?id=1578656588>.
2. Вознесенська О. Арт-терапія в роботі з вимушеними переселенцями. *Збірник наукових праць*. Вип. 2 (18). К. С. 23–41.
3. Психологические проблемы переселенцев: как жить дальше? URL: <https://112.ua/mnenie/psihologicheskie-problemy-pereselencev-kak-zhit-dalshe-151552.html>.
4. Лазос Г. П. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам (на прикладі роботи з переселенцями з Криму). Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. К.: ТОВ Видавництво «Логос.» С.26–46.
5. Третина переселенців страждають на посттравматичний розлад. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-40197862>.
6. Яковенко Т. В., Беседіна І. Є., Пікітіна І. І. Психосоціальна підтримка дітей та молоді, що знаходяться в складних життєвих обставинах: Методична розробка URL: [https://osvita.Ua/doc/files/news/545/54598/Osnovna\\_robota.docx](https://osvita.Ua/doc/files/news/545/54598/Osnovna_robota.docx).
7. Pavlicevic M. *Music Therapy in Context: Music, Meaning and Relationship*. London-Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2000. 145.

Секція 4

**ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР  
РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ТА  
ЗОВНІШНІХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ**

---

УДК 339.92

**СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ  
В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ**

*БОРЕЦЬКА Н. П.,*

доктор економічних наук, професор

*Київський національний університет технологій та дизайну*

У сучасному мінливому світі, коли міжнародна економічна інтеграція зазнає негативного впливу від посилення політичного протистояння між державами, аж до військових дій, а також від пандемії [1], але й перед національними економіками постає питання вибору вектору подальшого розвитку. Вирішення цього питання лежить в площині посилення національного розвитку, і це вкрай важливо для України, сучасна економічна політика якої цілеспрямована на пошук гідного місця в європейській цивілізації та в світовій економічній системі. Йдеться про те, щоб вибудувати відкриту і конкурентоспроможну економіку на основі філософії розвитку суб'єктності [2].

Суб'єктність країни значною мірою визначається чинниками динаміки і стабільності, які вступають у суперечність і одночасно зумовлюють один одного. При цьому, слід враховувати, що процеси глобалізації продовжать еволюціонувати, оскільки формування все нових зв'язків між людьми і країнами не можливо зупинити повністю. А ось форми глобалізації будуть змінюватися. Так, ще в грудні 2017 року, у своїй версії Стратегії національної безпеки, Д. Трамп заявив, що світ перетворився на сцену глобальної конкуренції, яка, безумовно, посилилась в умовах наростання розбалансованості конфігурації ринків та невизначеності змін. Тому міжнародній спільноті необхідно визначитися щодо нової рівноваги між національним і глобальним розвитком, а країнам важливо зосередити свої зусилля на пошуку і здобутті нових можливостей.

Однак, Україні необхідне не просто економічне зростання, але економічне зростання певної якості. Країна не може жити майже виключно за рахунок експорту сировинних ресурсів не тільки в силу того, що нестабільність цін на них зумовлює нестійкість розвитку, але й тому, що в цьому випадку вона приречена на все більшу технологічне та інституційне відставання. При розробці нової парадигми розвитку національної економічної системи необхідно врахувати не тільки тенденції розвитку світової економіки, але і ті специфічні умови сьогодення, які формують новий світопорядок, та обґрунтовувати заходи щодо згладжування їхнього негативного впливу на економіку країни.

В сучасних умовах динаміка ВВП України на 95% залежить від світових цін на сировину, тому, перш за все треба змінювати професію і перетворюватися з сировинного експортера на сучасного виробника [3]. Не має сумніву, що таким шляхом повинна стати індустріалізація на основі інноваційного розвитку та за допомогою оптимального поєднання активної ролі держави і сил ринку. Необхідна переорієнтація економічного розвитку на ті види економічної діяльності, які дають

зростаючу віддачу. Розвиток таких виробництв та експорту їх продукції надає потужний поштовх економіці через розвиток робочої сили, зростання зайнятості і доходів населення, здійснює мультиплікативний вплив на інші галузі і стабілізацію валютного курсу, зростання прибутків для власників такого бізнесу і збільшення надходжень до бюджету. Країни, що опанували зростаючою віддачою, створюють потужну основу для запуску спіралі самоприскореного зростання. Такими властивостями володіють види діяльності з високою доданою вартістю, зокрема, обробна промисловість з конкурентоспроможними технологіями, високотехнологічний сектор, сфера інтелектуальних послуг, у т.ч. інформаційні технології.

Важливим орієнтиром у комплексному вирішенні питань є зміна демографічних тенденцій та зняття напруженості на ринку праці, зростання зайнятості та поліпшення умов життя населення, подолання бідності. Багатогранність проблем обумовлює необхідність розробки нового економічного курсу, потужної конструктивної стратегії, яка дасть змогу вибудувати:

економічну незалежність, яка полягає в необхідності виходу на такий рівень ефективності національного виробництва і якості продукції, який зможе забезпечувати конкурентоспроможність економіки і збільшити світові товарні операції;

стратегічну стійкість національної економіки, яка передбачає створення певних гарантій і умов для підприємницької та інноваційної активності, здатних стримувати фактори, які дестабілізують економічну ситуацію в країні і суспільстві;

здатність економічної системи до саморозвитку і прогресу, до створення сприятливого клімату для інвестицій і інновацій, модернізації виробництва, підвищення продуктивності праці і т.п.

Таким чином, виклики сьогодення, з якими ще не стикалась міжнародна спільнота, потребують пошуку нової збалансованості розвитку національних економік в глобалізаційних процесах.

#### Список використаних джерел:

1. Шепотило О. Вплив COVID-19 на світову економіку та зовнішню торгівлю України. URL: <https://voxukraine.org/uk/vpliv-covid-19-na-svitovu-ekonomiku-ta-zovnishnyu-torgivlyu-ukrayini>.

2. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко та ін.; Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ: Національна академія наук України, 2019. 328 с. URL: <http://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2020/04/200410095902506-1348.pdf>.

3. Економічне майбутнє України: поради Римського клубу та фідбек вітчизняного бізнесу. URL: <https://delo.ua/business/ekonomichne-majbutnje-ukrajini-poradi-rimskogo-klubu-ta-fidbek-v-341003>.



УДК 327.4

## ЕВОЛЮЦІЙНИЙ АСПЕКТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

*ДЕЛІНІ М. М.,*  
доктор економічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
та природокористування України

Інтеграційні процеси України складають важливий аспект її сучасного функціонування та обґрунтовують нинішній стан в геополітиці. Орієнтація на європейську інтеграцію є основним рушієм економічного, політичного, соціального розвитку нашої країни. Основним пріоритетом України на цей час є досягнення відповідного рівня для здобуття повноправного членства в Європейському Союзі (ЄС).

Історично відносини України та ЄС можна представити за наступними етапами:

1. Грудень 1991 р. Міністр Зовнішніх відносин Нідерландів, яка на той час головувала в ЄС, визнав незалежність України.

2. Липень 1993 р. Україна оголосила вперше орієнтацію на Європейську інтеграцію в Постанові ВР України «Основні напрями зовнішньої політики України».

3. Листопад 2002 р. – Постанова ВР України «Про Парламентські слухання щодо співпраці України та ЄС».

4. Лютий 2007 р. – Декларація ВР України про початок переговорів щодо нової угоди між Україною та ЄС.

5. Липень 2010 р. – прийняття ЗУ «Про основи внутрішньої та зовнішньої політики», де важливим елементом зовнішньої політики України є забезпечення її інтеграції в Європейську політичну, економічну та юридичну сферу з метою отримання членства ЄС.

6. Травень 2011 р. – Постанова ВР України «Про рекомендацій парламентських слухань на тему: «Про стан і перспективи розвитку економічних відносин між Україною з ЄС та Митним Союзом».

7. Листопад 2013 р. – відмова в підписанні з боку Президента України Асоціації з ЄС спровокувала масові протести, що внаслідок цього сформувався в «Євромайдан».

8. Березень 2014 р. – ВР України прийняла Постанову «Про підтвердження курсу України на інтеграцію до ЄС та першочергові заходи у цьому напрямі.

9. 2014 р. – підписання та ратифікація Угоди про Асоціацію України та ЄС.

10. Червень 2017 р. – для громадян України почав діяти безвізовий режим [1].

Отже, Україна з самого початку своєї незалежності прямувала на входження в ЄС, а намагання змінити цей курс призвело до виникнення збройного конфлікту на території країни.

На цей час ЄС є стратегічним партнером України в зовнішній торгівлі. Так, за даними Eurostat наводиться статистика щодо торгівлі товарами між ЄС (28 країн) та Україною за 2013-2018 р.р. (табл. 1).

Таблиця 1

Зовнішня торгівля товарами між ЄС-28 та Україною, у 2013-2018 р.р., млн євро

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Експорт ЄС	23.899	16.995	14.033	16.568	20.194	22.065
Імпорт ЄС	13.882	13.734	12.844	13.182	16.683	18.019
Баланс	10.017	3.262	1.190	3.386	3.511	4.046
Загалом	37.781	30.729	26.877	29.749	36.877	40.085

\*Укладено за даними офіційного сайту статистики Eurostat [2].

Обсяг торгівлі ЄС з Україною щороку зростає, починаючи з 2015 р. З 2013 р. до 2015 р. спостерігалось значне зниження обсягів торгівлі, що можна пояснити загостренням політичної ситуації в Україні. На цей час спостерігається достатнє зростання імпорту в ЄС з України, що має позитивний вплив на економіку нашої країни, адже основним партнером України в зовнішній торгівлі великий проміжок час залишалась Російська Федерація. Наразі ми формуємо нові зв'язки з розвиненими країнами ЄС та підвищуємо обсяги збуту продукції. Варто відмітити, що різниця між експортом в Україну та імпортом із неї значно зменшилась з 10 млн. євро у 2013 р. до 4 млн. євро в 2018 р. Тобто імпорт із нашої країни розвивається більш швидкими темпами ніж раніше, що характеризує з позитивного боку українського товаровиробника, якість його продукції та конкурентоздатність.

В цілому, еволюційний розвиток відносин між Україною та ЄС був неоднозначний, але на цей час інтеграційні наміри закріплені документально та підтримуються діями як політичної влади, так й її громадянами. Наразі ЄС є основним партнером в багатьох сферах діяльності нашої держави та формує її соціально-економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Матеріали офіційного сайту Представництва України при Європейському союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua>.

2. Матеріали офіційного сайту Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

УДК 339.972

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПІДХОДУ  
ДО ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ  
В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ ЄС ТА УКРАЇНИ**

*ДЯТЛОВА В. В.,*

доктор економічних наук, професор,  
*Донецький державний університет управління*

Світові процеси глобалізації та поширення концепції вільної торгівлі викликали потребу в узгодженні та уніфікації процедур і вимог, що застосовуються

до експорту й імпорту товарів і послуг у системі технічного регулювання, зокрема основних її складових – стандартизації і сертифікації.

Стан системи технічного регулювання свідчить про технологічний прогрес будь-якої країни, конкурентоспроможність її продукції, а також про репутацію та технічну спроможність її виробників і оцінювачів відповідності. Ця система утворює своєрідний трикутник, основою якого є стандартизація та метрологія, у середині – оцінка відповідності (сертифікація), а вершиною – акредитація органів з оцінки відповідності, яка гарантує технічну компетентність оцінювачів відповідності. В той час як метрологія вже давно стала предметом міжнародної уніфікації, сфери стандартизації, оцінки відповідності (сертифікації) та акредитації органів з такої оцінки були визнані технічними бар'єрами в зовнішній торгівлі переважно з 70-х років 20-го століття, що обумовило процес їхньої гармонізації та запровадження європейського підходу [1].

Для усунення технічних бар'єрів у рамках Світової організації торгівлі було укладено Угоду про технічні бар'єри в торгівлі [2] та Угоду про застосування санітарних і фітосанітарних заходів [3]. Цими угодами передбачається усунення технічних перешкод у міжнародній торгівлі, гармонізація технічних вимог і процедур у стандартах різних країн, а також заохочується укладення угод про взаємне визнання (чи еквівалентність) оцінки відповідності та акредитації між країнами та їхніми об'єднаннями.

Європейський підхід до технічного регулювання зовнішньої торгівлі вважається методологічно новим. В умовах євроінтеграції постає гостра проблема невідповідності законодавства України у сфері технічного регулювання до законодавства ЄС, а через це – необхідності впровадження європейських директив. Тому актуальним є визначення існуючих тенденцій та проблем запровадження в Україні європейського підходу до технічного регулювання зовнішньої торгівлі в рамках Угоди про асоціацію ЄС та України [4].

Технічне регулювання в країнах ЄС має за основну мету створення єдиного ринку для країн-членів, де товари, послуги, праця і капітал вільно переміщуються. Оскільки системи стандартизації й сертифікації країн-членів створювали перешкоди єдиному ринку, то в ЄС розроблено нові єдині правила та вимоги, що відносяться до охорони здоров'я і довкілля, безпеки й ін. Такий підхід закріплено Директивою 98/34/ЄС.

В Україні адаптація законодавства у сфері технічного регулювання здійснюється шляхом запровадження технічних регламентів на основі відповідних директив ЄС. Термін «технічний регламент» визначено в Законі України «Про стандартизацію» (2001 р.). Законодавчо сутність технічного регулювання розкривається у Законі України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» (2005 р.). Терміни уточнено в Законі України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» (2015 р.) [5], відповідно якому «технічне регулювання – правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю)»; а «технічний регламент – нормативно-правовий акт, в якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні

адміністративні положення, додержання яких є обов'язковим. Він може також включати або виключно стосуватися вимог до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування в тій мірі, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва».

Держспоживстандартом України першими були розроблені процедурні технічні регламенти – «Про затвердження Опису національного знака відповідності та правил його застосування» (2001 р.) і «Про затвердження Порядку надання органам із сертифікації повноважень на проведення робіт із підтвердження відповідності у законодавчо регульованій сфері» (2002 р.), затверджених постановами КМУ. Надалі прийнято «Технічний регламент модулів оцінювання відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах з підтвердження відповідності» (2003 р.). Слід зазначити, що протягом 2002-2004 років наказом Держспоживстандарту розроблено і затверджено 13 технічних регламентів. Між тим, до кінця 2005 р. розгорнутого законодавства щодо технічних регламентів і технічного регулювання в Україні не існувало. Це обумовило суттєві складнощі, зокрема щодо організації робіт, їх фінансування, власне розроблення і погодження технічних регламентів, неузгодженості у законодавстві чи недостатній регламентованості норм. Крім того, невірним було й делегування Кабінетом Міністрів України повноважень Держспоживстандарту щодо затверджень технічних регламентів.

У 2005-2006 роках затверджено згідно з чинним законодавством Переліки національних стандартів, які в разі добровільного застосування є доказом відповідності вимогам технічного регламенту до 10 Директив ЄС. Базовий принцип під час формування цих Переліків – це застосування відповідних гармонізованих стандартів, що забезпечить однаковість та недискримінаційність застосування стандартів і технічних регламентів до вітчизняних та імпортованих товарів (національний режим).

Слід зазначити, що тільки частина технічних регламентів зазначеного Переліку була забезпечена гармонізованими національними стандартами (наприклад, щодо ліфтів чи іграшок). Впровадження технічних регламентів вимагає гармонізації національних стандартів, а застосування для підтвердження відповідності цим регламентам не гармонізованих стандартів є тимчасовим і винятковим заходом. Директивами ЄС на відповідні групи товарів передбачений механізм, що не перешкоджає використанню більшої частини національних стандартів на рівні країни за схемою: постанови урядів – національні стандарти. Такий підхід механізмами технічного регулювання забезпечує як конкурентоспроможність економіки, так і економічну безпеку держави [6].

Зважаючи на це, з урахуванням законодавства України за 2005-2008 роки, Держспоживстандарт створив Програму розроблення та впровадження всіх Директив ЄС так званого «нового підходу» як технічних регламентів, а також низки інших із розподілом повноважень і відповідальності між Центральними органами виконавчої влади, а саме міністерствами й іншими органами, за якими закріплені відповідні сфери технічного регулювання. Держспоживстандарт забезпечував координацію цієї Програми, брав активну участь у супроводі проектів постанов Кабінету Міністрів України стосовно затвердження технічних регламентів. У цей час ці повноваження покладено на Державне підприємство

«Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості».

Прийняті протягом 2006-2008 рр. технічні регламенти становили попередні зобов'язання щодо Угоди про асоціацію України з ЄС. Інші необхідно було прийняти протягом двох-п'яти років, починаючи з 2011 р., коли було укладено Угоду [4]. У рамках зобов'язань щодо Угоди прийнято 35 технічних регламентів, з яких в 2019 р. – 5 (14,3%), 2018 р. – 5 (14,3%), 2017 р. – 6 (17,1%), 2016 р. – 3 (8,6%), 2015 р. – 5 (14,3%), 2013 р. – 7 (20,03%), 2011 р. – 1 (2,9%), в 2008 р., 2007 р. і в 2006 р. – по одному (2,9%).

Однак перелік технічних регламентів не є вичерпним. За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, до сих пір не прийнято два технічних регламенти, а саме «Технічний регламент упаковки та відходів», «Технічний регламент високошвидкісних залізничних доріг» (пункт 2.24, 2.27 Додатку III до Угоди). Між тим, «Технічний регламент з підтвердження відповідності пакування (пакувальних матеріалів) та відходів пакування» затверджено та введено в дію Держспоживстандартом з 05.02.2005 р. Надалі, зміна концепції щодо правових аспектів організації технічного регулювання в Україні обумовила чітко встановлений орган, що затверджує технічні регламенти. Це обумовило перерозгляд цього технічного регламенту як не затвердженого актом Кабінету Міністрів України чи законом України. На засіданні Урядового комітету з питань економічної політики 17.07.2008 р. Технічний регламент знято з розгляду до прийняття Закону України «Про упаковку та відходи упаковки»

Завдання з розроблення на базі Директиви 94/62/ЄС проекту Закону України «Про упаковку та відходи упаковки» отримали Мінприроди та Держпідприємництва в 2014 році. Між тим, запровадження Директиви 2018/852ЄС [7] замість Директиви 94/62/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 20 грудня 1994 р. про упаковку та її відходи відтермінувало розроблення й запровадження українського технічного регламенту.

Наразі технічні регламенти затверджуються нормативно-законодавчими актами, зокрема Законами України – «Про загальну безпечність нехарчової продукції» (від 02.12.2010 р. № 2736-VI), «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» (від 06.12.2018 р. № 2639-VIII), Постановами Кабінету Міністрів України, наказами відповідних Міністерств (Мінекономрозвитку, Мінінфраструктури, Мінагрополітики, Мінрегіону). На цей час загальний перелік становить вже 86 технічних регламентів. Передбачено, що в 2020 р. буде затверджено ще 13, а в 2021 р. – 2 технічних регламенти.

Отже, в Україні впроваджено європейський підхід до технічного регулювання зовнішньої торгівлі. Розроблення й запровадження технічних регламентів відтерміновано через політичну ситуацію, зміну організаційного підходу, недостатність фінансування. Потребує подальшої уваги розроблення й запровадження гармонізованих національних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Дятлова В. В. Система організаційно-технічного регулювання економіки: трансформаційні процеси в Україні: монографія. Донецьк: ВІК, 2011. 399 с.

2. Agreement on Technical Barriers to Trade (WTO-GATT 1994, Council Decision 94/800 / EC of 22 December 1994). Official Journal. L 336. 1994. 23, 12. P. 1-2. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21994A1223%2807%29>.

3. The WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (SPS Agreement). URL: [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/sps\\_e/spsagr\\_e.htm](https://www.wto.org/english/tratop_e/sps_e/spsagr_e.htm).

4. Association Agreement between the European Union and Ukraine. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>.

5. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 14. Ст. 96. У редакції від 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text>.

6. Дятлова В. В. Забезпечення економічної безпеки і конкурентоспроможності економіки механізмами технічного регулювання. *Актуальні проблеми економіки*, 2011. Вип. 3 (117). С. 56-62.

7. Directive (EU) 2018/852 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste (Text with EEA relevance). PE/12/2018/REV/2. OJ L 150, 14.6.2018, p. 141–154. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2018/852/oj>.

УДК 351.88:342.95

## РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ІНІЦІАТИВИ ЄС В УКРАЇНІ ЯК СКЛADOVA ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

ДІДЕНКО Н. Г.,

доктор наук з державного управління, професор,  
професор кафедри публічного управління та адміністрування  
*Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України*

Одним з напрямів євроінтеграції є необхідність зниження в Україні рівня корупції і наближення національного законодавства та правової практики щодо запобігання та протидії корупції відповідно до європейських стандартів. Це передбачає такий комплекс заходів як: створення нових антикорупційних інституцій, комплексна реформа системи державних закупівель, підвищення прозорості урядових баз даних та запуск публічного реєстру електронних декларацій майна державних службовців.

Однак прогрес України у здійсненні цих реформ є неоднозначним, тому з метою підтримки в Україні антикорупційної політики Європейський Союз у 2017 р. запустив Антикорупційну ініціативу Європейського Союзу в Україні (EUACI) як програму технічної допомоги з бюджетом 15,84 млн євро, яка розрахована на три роки. Основні компоненти проекту ЄС в боротьбі з корупцією в Україні – це посилення операційної та політико-правової спроможності державних органів, що відповідають за запобігання та боротьбу з корупцією, зміцнення спроможності Верховної Ради у контролі над процесом реформування і можливості контролювати законотворчість у цій сфері та покращувати законодавчу базу, розширення можливостей для громадянського суспільства та ЗМІ брати участь у боротьбі з корупцією.

Крім того, антикорупційні вимоги ЄС до України відображені у Контракті з розбудови держави – першій стабілізаційній програмі для України, що передбачала допомогу розміром у 355 млн євро протягом 2014-2015 років. Ці вимоги були згодом деталізовані у регулярних звітах про виконання Україною Плану дій з лібералізації візового режиму, а також у кредитних програмах ЄС із низькими відсотками (MFA III та IV) на суму 2,8 млрд євро. Це посилює вплив ЄС на впровадження антикорупційних реформ в Україні, що було продемонстровано створенням таких антикорупційних інституцій як Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції, Агентство з розшуку та менеджменту активів та Вищий антикорупційний суд.

Для досягнення синергії у різних програмах ЄС для України, у квітні 2014 року в межах Європейської Комісії було створено спеціальний підрозділ, Групу підтримки для України. Її унікальність полягає в тому, що це єдина оперативна група ЄС, яка спеціалізується на конкретній країні Східного регіону, займаючись усіма напрямками двосторонньої співпраці.

Важливо, що Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу надає також допомогу місцевим органам влади у зменшенні ризиків корупції, втіленні прозорих рішень, що мають посилити їхню ефективність та цілісність, а також сприяє більшому залученню громадян, місцевого громадянського суспільства та журналістів до контролю за органами влади. Місцеві органи влади також потребують допомоги в інформуванні про свої ініціативи та досягнуті результати в боротьбі з корупцією і, таким чином, покращенні інформованості щодо місцевих справ. Так, у ході реалізації Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу в Україні були розроблені муніципальні плани доброчесності – плани дій, що мають зменшити рівень корупційних ризиків при прийнятті управлінських рішень в місцевих адміністраціях. Наприклад, у 2018 р. місто Житомир підписало Меморандум про взаєморозуміння з Антикорупційною Ініціативою Європейського Союзу.

Але, за даними Індексу сприйняття корупції-2019, Україна повернулася на рівень 2017 р. і посіла 126 місце зі 180 країн. В кінці березня 2020 р. антикорупційна інституція Ради Європи GRECO досить критично оцінила рівень боротьби з корупцією в Україні (з рекомендацій GRECO представлених в 2017 р. Україна виконала 5, частково – 15 і не виконала 11).

Задля зниження рівня корупції та збільшення довіри з боку громадян та бізнесу у 2020 році Україні було рекомендовано низку змін:

сформувати професійну і незалежну судову владу, а саме: потрібна нова процедура призначення членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя, очищення системи від недоброчесних суддів на всіх рівнях із залученням громадськості та міжнародних експертів;

позбавлення СБУ і Національної поліції повноважень протидіяти економічним корупційним злочинам, створити незалежне Бюро фінансових розслідувань;

підвищити ефективність системи запобігання політичній корупції, прописати засади приватного та державного фінансування партій, а також оптимізувати процедури, пов'язані з поданням фінансової звітності партіями. Це все має відбуватися під ефективним державним контролем;

забезпечити незалежність та операційну спроможність САП, НАБУ та ДБР, провести незалежну зовнішню оцінку їхньої діяльності із залученням міжнародних партнерів;

удосконалити законодавство щодо інституту депутатської недоторканності, захисту викривачів і реалізації АРМА (Державне агентство з виявлення та управління активами, отриманими незаконним шляхом.) функцій з управління. Тому що, наприклад, в Україні закон про викривачів був ухвалений, набув чинності з 1 січня 2020 року, але він не відповідає міжнародним стандартам і найкращим світовим практикам, адже поширюється тільки на викривачів корупції, а не загалом на викривачів суспільно важливої інформації;

запровадити відкритий і підзвітний процес приватизації державного майна, прозорими мають бути і підготовка, і реалізація приватизації, має бути ухвалене відповідне законодавство, а також має забезпечуватися підзвітність підприємств, що залишаються у власності держави [1].

15 травня 2020 р. Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні разом з Національним агентством з питань запобігання корупції презентувала результати опитування підприємців, експертів і населення «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність», за результатами якого було встановлено, що для населення корупція є другою за значущістю суспільною проблемою після військових дій у Донецькій і Луганській областях. Так, 69% громадян вказали корупцію серед дуже серйозних проблем України. Стосовно військових дій на сході України такої думки дотримується 72,7% українців. Водночас обізнаність населення про корупцію доволі низька. Так, лише близько 11% знають достатньо про результати діяльності антикорупційних органів, а 28,2% визнають «абсолютну необізнаність» у цих питаннях. Дослідники зазначають, що населення найчастіше приписує корумпованість установам, з якими стикається рідко – митниці, судам, Верховній Раді, прокуратурі, – і тільки на п'ятому місці медичні заклади, з роботою яких люди часто мають контакти безпосередньо.

44,2% українців стикалися з корупційними практиками. Так, протягом опитування було виявлено, що більшість громадян не мають чіткого розуміння щодо того, які практики варто вважати корупційними, та толерують деякі з них. Коли відповідне питання було поставлено без зазначення певної сфери, то 27% заявили про те, що вони особисто або їх родичі стикалися з корупцією за останній рік. Коли були поставлені питання щодо окремих випадків корупції (наприклад, вимагання «благодійних внесків» у лікарнях), то 44,2% громадян підтвердили, що вони особисто або члени їх сім'ї стикнулися з такими практиками.

За оцінками підприємців, рівень поширеності корупції в Україні знизився. За п'ятибальною шкалою підприємці оцінили рівень поширення корупційних практик в Україні на 4,23 (коли задавалося пряме питання). У 2017 році цей показник становив 4,52.

Бізнес та громадяни стверджують, що найперше Україні потрібно подолати корупцію у судах. Так вважають 56,9% підприємців та 52,2% від усього населення [2].

Таким чином, подальша реалізація антикорупційних заходів передбачає значну кількість завдань, вирішення яких залежить не тільки від допомоги ЄС, а, в першу чергу, зусиль української сторони.



До них відноситься, наприклад, забезпечення інституційної спроможності АРМА в частині виявлення, розшуку та управління незаконними активами, що потребує прийняття відповідного законодавства та повної функціональності, посилення співпраці АРМА з Платформою офісів з повернення активів держав-членів ЄС та підгрупи з питань управління активами, підгрупи з питань віртуальних валют в рамках Платформи, що дає можливість співпрацювати з аналогічними органами з розшуку активів держав-членів ЄС на принципі взаємності.

Потрібно посилити ведення діалогу з місцевою владою, кращого інформування громадян про антикорупційні заходи та технічні можливості для вивчення місцевих бюджетів, баз даних та адміністративної діяльності. Для цього громадянське суспільство потребує роботи у тісному контакті з журналістами-розслідувачами, які можуть дослідити, задокументувати та оприлюднити всі випадки корупції. Таке посилення можливостей журналістських розслідувань сприяє загальному контролю ситуації громадянами.

Наразі Кабінетом Міністрів України підготовлено Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційну стратегію) на 2020 – 2024 роки, яка має стати черговим етапом запобігання корупції в Україні, від якого суспільство чекає суттєвих змін.

Боротьба з корупцією не завершується проведенням окремих реформ, навіть ті реформи, які вже були проведені, вимагають постійного контролю. Вплив олігархів, неефективність судової системи, відсутність вироків у корупційних справах та надмірно широкі повноваження правоохоронних органів у розслідуванні економічних злочинів викликають занепокоєння у суспільстві. Для ЄС важливо, щоб антикорупційні питання в Україні вирішувалися відповідно європейських стандартів, адже лише на цій основі може розвиватися подальше партнерство між Україною та Європейським Союзом.

УДК 338.242.4

### **ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ЯК ОСНОВНИЙ ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПРІОРИТЕТ УКРАЇНИ**

*ТКАЧОВА Н. М.,*

доктор наук з державного управління,  
професор, професор кафедри теорії і практики управління,  
*Національний технічний університет України «Київський політехнічний  
інститут імені Ігоря Сікорського»*

*КАЗАНСЬКА О. О.,*

кандидат наук з державного управління,  
доцент, доцент кафедри міжнародної економіки,  
*Національного авіаційного університету*

З набуттям незалежності України поступово визначився головний вектор її розвитку – інтеграція до європейського співтовариства. Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженим багатьма випробуваннями. Вектором внутрішніх реформ стала Угода про асоціацію з ЄС, яка набула чинності у 2017 р. Україна рухається на

шляху до ЄС. Вочевидь, не так швидко, як би хотілося, так як існує чимало внутрішніх проблем, які уповільнюють проєвропейські реформи. Небезпечним є й вплив російського фактору, також, і ЄС нині перебуває на етапі складних трансформацій, у пошуках нової моделі розвитку. Таким чином, специфіка формування геополітичних орієнтацій громадян України значною мірою обумовлена тим, що країна опинилася в епіцентрі двох інтеграційних хвиль – європейської і євразійської, кардинально різних за цілями, умовами і природою.

На позиції громадян позначалися як інерція радянської спадщини, складні соціально-політичні процеси всередині країни, так і потужні зовнішні впливи. За таких умов в українському суспільстві поступово формувалося і зміцнювалося ядро прихильників євроінтеграційного курсу.

Яскравим прикладом випадку, коли найкращі стратегічні документи, щодо європейського спрямування України не виконуються через відсутність системи стратегічного планування та залучення громадськості є Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 роки «Шляхом європейської інтеграції». У цьому документі було задекларовано чудові речі – визначено основні стратегічні пріоритети, серед яких: створення передумов для набуття Україною членства в Європейському Союзі, забезпечення сталого економічного розвитку, утвердження інноваційної моделі розвитку, соціальна переорієнтація економіки. Однак, стратегія не спрацювала – влада продовжувала вирішувати державні питання без огляду на довгострокову перспективу і по-суті, лише прикриваючись цілями Стратегії. Відсутність чіткої візії розвитку країни і шляхів її досягнення, переконаність в можливості завжди змінити вектор руху (від Заходу до Сходу) фактично і призвели до краху влади у 2013 році. Адже саме рішення про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом призвело до Революції Гідності, яка переросла у відкрите силове протистояння.

Слід зазначити, що за роки російської агресії проти України, яка розпочалась у лютому 2014 р. кардинально змінилась картина суспільних настроїв:

- докорінно змінилося ставлення громадян України до РФ. Зокрема, більшість українців наголошують на необхідності згортання, або зменшення контактів з Росією;

- на ставлення громадян України до різних векторів інтеграції – європейської чи євразійської, вплинули Революція гідності у грудні 2013 – січні 2014 рр., яка відстояла і утвердила європейський курс розвитку України, а також російська агресія, яка фактично зняла з порядку денного євразійський вектор інтеграції для України. Євразійська інтеграція тепер асоціюється громадянами насамперед з країною-агресором. Якщо протягом довоєнних років (2011–2013 рр.) частка прихильників євразійської інтеграції складала близько третини респондентів, то в наступні роки частка симпатиків Євразійського економічного союзу (колишнього Митного союзу країн СНД) впала – у 2015 р. до 15,9%, а у 2017 ще знизилася до 7,8%. Відповідно зросла частка прихильників євроінтеграційного шляху;

- з 2014 р. спостерігається тенденція зростання європейських симпатій в суспільстві. В грудні 2017 р. вже майже 60% українських громадян підтримували вступ України до ЄС [1].

Однак, говорячи про нинішній рівень і характер проєвропейських симпатій українського суспільства слід відмітити якісно новий характер мотивації –

громадяни, з одного боку, вже більш реально усвідомлюють складнощі і тривалість євроінтеграції, а з іншого усвідомлюють природність для України саме європейського шляху, й у тому числі як засобу збереження національної державності у протистоянні агресивному російському впливу.

Нова влада зробила певні висновки з невдач попередників, і бажаючи бути більш послідовною – зробила однозначну ставку на Європейський Союз, закріпивши своє рішення підписанням Угоди про асоціацію та декларацією нового стратегічного документу – Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [2]. Документ був створений орієнтуючись на європейські взірці, зокрема на стратегію «Європа-2020», по своїй суті став найважливішим стратегічним документом країни.

«Україна-2020» повинна була стати програмою проведення загальнонаціональних реформ (загалом у документі згадується про 62 реформи), дороговказом для місцевої влади, що обґрунтовувала б свої регіональні стратегічні плани спираючись на загальнодержавну стратегію. А для громадянського суспільства служила б маркером, за яким можна оцінювати ефективність влади.

Якщо Стратегія «Україна-2020» стала орієнтиром для пріоритетів розвитку країни, то конкретним документом для впровадження цих пріоритетів стала Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. Цей документ появився у серпні 2014 року, коли новій владі в стислі строки потрібно було змінити вектор розвитку країни на європейський і сформулювати нові завдання для українського суспільства, переосмислити розвиток регіонів в контексті проведення реформи децентралізації та врахувати ряд нових проблем, що виникли в наслідок конфлікту на Донбасі та анексії Криму.

Але, на жаль, цей фундаментальний документ і досі не зайняв ключового місця в ієрархії стратегічних документів України і про нього рідко згадують, плануючи нові реформи та роблять формальні посилання при підготовці місцевих стратегій. Саме в цьому документі вперше зазвучала європейська ідея – розвиток та єдність, орієнтовані на людину. А простіше – підвищення рівня життя населення, незалежно від місця проживання людини, на основі розвитку регіонів та соціальної та економічної єдності держави.

У будь-якому випадку, за останні п'ять років ми спостерігаємо позитивні зміни в підході до європейського визначення країни: влада приділяє все більше уваги змісту стратегії і більш відповідально відноситься до її виконання. Прикладом може послужити проєкт стратегії «Україна-2030» [3]. Вектор розвитку України залишено той самий – інтеграція в Європейський Союз. «Україна-2030» виглядає набагато більш проробленою і реалістичною - замість переліку реформ тепер присутні чіткі стратегічні цілі, описано як саме буде впроваджуватися стратегія, як буде відбуватися моніторинг, а індикатори - відштовхуються від реального стану речей і реалістичні до виконання. Проєкт стратегії «Україна-2030» враховує також Європейська інтеграція України - складний, багаторівневий, поступовий процес в різних сферах - політичній, економічній, соціальній, культурній. Але саме психологічний фактор - свідомий європейський вибір громадян, підтримка руху країни до ЄС, утвердження в українському суспільстві європейської ідентичності є найважливішою складовою повернення України до європейської спільноти.

Список використаних джерел:

1. Юрій Якименко, Михайло Пашков. Україна на шляху до ЄС: оцінки, думки і сподівання громадян/ URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ukraina-na-shliakhu-do-yes-otsinky-dumky-i-spodivannia-hromadian/>
2. 2. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
3. 3. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року.

UDK 334.012.63/.64:65.017.2/.3

### **BUSINESS ENVIRONMENT FEATURES IMPORTANT FOR SME'S DEVELOPMENT**

*KAIRA Z. S.,*

*D.Ec.Sc., Prof.*

*University of High Banking School, Gdansk, Poland*

*VASCHENKO O. P.,*

*Dr.Tech.Sc., Prof.*

*State University of Telecommunications*

The business environment has a significant impact in the field of SME management, having meaningful impact even under complicated modern conditions. Globalization internationalization, and virtual economy, are just some of the features have a significant impact on the SME need for business and management in accordance with today's business environment [1].

Business Environment refers to a set of forces and conditions inside and outside the organization's boundaries that have the probability of affecting the way the organization runs. Understanding the environment within which the business has to operate is very important for running a business unit successfully at any place. Because the environmental factors influence almost every aspect of the business, be it its nature, its location, the prices of products, the distribution system, or the personnel policies. Hence it is important to consider some various components of the business environment, which consists of the economic aspect, the socio-cultural aspects, the legal aspects, and the technological aspects. The business environment is the total of all factors external to the business firm, and that greatly influences their functioning. It covers factors and forces like customers, competitors, suppliers, government, and social, economica, political, technological, competitive, and legal conditions. The changes in the business environment are unpredictable. It is very difficult to predict the exact nature of future happenings and the changes in the economic and social environment. Business Environment differs from place to place, region to region, and country to country. Political conditions in the Ukraine differ from those in the USA, UK also as taste, and values by people vary considerably.

*Importance of Business Environment.* The success of SME as any business depends on abilities SME adapting itself to the environment within which it functions such as changes in governmental policiesn, in the technology, etc. All these aspects are external factors that are beyond the control of the business. So the business units must have to adapt themselves to these changes to survive and succeed in business. Hence, it is

necessary to have a clear understanding of the concept and the nature of its various components.

Entrepreneurship is exposed in the form of a small venture.

Every big business today started as a small business [2]. Historically, small business has played a key role in our civilization. It appeared more than 4000 years ago. Small businesses flourished in almost all ancient cultures of the world. Therefore, small business is vital for the development of entrepreneurship in every economy. The definition of a small business varies from country to country and there is no generally accepted concept of small business. Speaking overall, small business is an enterprise that is comparatively small in size, operating in a geographically localized area except its marketing, employed fewer than 100 employees. It is financed by one individual or a small group of individuals.

*Characteristics of Small Business.* Different countries have adopted different definitions of small business or industry. Experts have identified the following common characteristics of small business. The business, as a rule, is managed by the owner or owners of the firm. The responsibility for decision-making normally lies with one key executive, with very little or no delegation of authority. SME's owner-managers maintain a high degree of concentration of authority. Small business contributes to the national economy of every country of the world significantly. It generates 54 percent of the sales revenues and 40 percent of the gross national product. Small businesses provide business with many of the services, supplies, and raw materials they need. General Motors, for example, buy from more than 10,000 suppliers, most of whom are small.

It is because big businesses cannot supply product and services as cheaply as do small businesses can effectively supply those goods and services cheaply whose sales volume is small, whose sales demands close personal contact with customers, and whose supply requires meeting each Customer's unique needs.

They also sell most of the products made by big manufacturers to consumers. Thus, businesses are dependent on SME businesses for their very survival in many respects.

Reasons for the Failure of Small Business include among others such factors as inadequate management, shortage of working capital, imbalance among many interrelated affairs of the organization, insufficient inventory management, and wrong location. Location is one of the fundamental reasons for the success and failure of small businesses. The need for the right location is a question to survive for the small business [3]. The survival of the firm depends on generating sufficient sales from its market. Market creation, maintenance, and expansion are the pivotal tasks of small businesses. The success of small businesses depends on careful handling and overcoming the above-mentioned situations and factors of business environment.

#### References:

1. Buntak Krešimir, Martinčević Ivana and Mutavdžija Maja. The Influence of Modern Business Environment on Management Changes (September 7, 2017). *ENTRENOVA Conference Proceedings*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3282594>.
2. Small Business: Characteristics, Strengths, Reasons for Failure in Small Business. Available at: <https://www.iedunote.com/small-business>.

3. Schroeder R. Operations Management: Decision Making in Operations Function. McGraw-Hill College; Subsequent Edition. 1993. 848 p.

УДК 658.788(477)

**ЛОГІСТИЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНА ЛОГІСТИКА  
У ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ  
В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

*КОЛОСОК В. М.,*

доктор економічних наук, доцент,

*КОЛОСОК Е. В.,*

магістрант

*Приазовський державний технічний університет*

Складність логістичних процесів, а також інтенсифікація бізнес-функцій комплексного планування на складах, перевезення матеріалів, сировини і виробів, що реалізуються в сучасних промислових підприємствах, призводять до підвищення важливості їх управління та адміністрування. Основною метою інформації, що циркулює в логістичній системі промислового підприємства, є реалізація можливості спостереження, проведення та управління перерахованими процесами і бізнес-функціями для зниження рівня загальних витрат виробничої системи [1].

Проблемам вдосконалення процесів управління промисловими підприємствами шляхом розробки і впровадження ефективних інформаційних систем управління присвячено багато робіт вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них можна виділити роботи: А. І. Амоши, Г. П. Башарина, І. А. Бланка, Г. Брейлі, В. М. Геєця, Н. Г. Данілочкіної, К. Друрі, В. Я. Заруби, Ю. Г. Лисенко, С. Майерса, А. І. Пушкаря, А. Д. Шеремета та ін.

Взаємозв'язок логістики з інноваційною діяльністю є багато-аспектним, а саме: по-перше, використання логістики як науки про оптимальне управління матеріальними та супутніми потоками, логістичними системами та процесами для оптимізації здійснення інноваційної діяльності означає її підтримку та забезпечення ефективності; по-друге, впровадження логістики (чи її окремих фрагментів, функцій) у діяльність багатьох вітчизняних підприємств, організацій та установ є вже інноваційною діяльністю для них; по-третє, сама логістична діяльність, як і будь-яка інша діяльність на підприємстві, потребує інновацій.

Інноваційна логістика націлена на підвищення рівня управління за рахунок застосування різного роду інновацій, направлених на поліпшення якості обслуговування споживачів, зростання ефективності потокових процесів і зниження сукупних витрат на їх реалізацію.

До основних завдань і функцій інноваційної логістики належать такі [1]:

а) генерування нових ідей в області управління поточковими процесами, особливо стратегічного управління, шляхом креативного використання досягнень природничих та гуманітарних наук (математики, економетрики, інформатики, економіки, соціології та інших) для по-дальшого їх використання у логістичних інноваціях відповідно до вимог постіндустріальної економіки;

б) вивчення, узагальнення, систематизація і використання світового досвіду інноваційної діяльності у галузі логістики з урахуванням економічних особливостей різних країн, регіонів, галузей, сфер діяльності, ринкових структур, їх можливостей і ступеня затребуваності ними логістичних інновацій;

в) розробка організаційно-методичного механізму використання логістичного інноваційного фонду стосовно реальних умов функціонування, розвиток ступенів готовності, а також новостворюваних структур з урахуванням сукупності передумов (соціально-економічних, організаційно-технічних, інформаційних, правових, кадрових та ін.);

г) розробка конструктивних програм у вигляді методів, алгоритмів, стандартів для різних структур, включаючи створення системних логістичних новоутворень;

д) оцінка ефективності інноваційних логістичних заходів та програм шляхом співставлення корисності, вигоди та економії від їх упровадження зі здійсненими витратами логістизації [1].

Найактивнішою логістичною інноваційною технологією у поточному часі є електронне постачання в сфері закупівельної логістики. У сфері закупівельної логістики особливе місце займає організація постачання товарами і послугами через мережу Інтернет за схемою B2B («підприємство – підприємство»), що отримала назву e-Procurement (електронне постачання). За даними [2] «на взаємні постачання між підприємствами припадає понад 70 відсотків товарообігу в традиційній економіці, а об'єми Інтернет-торгівлі за схемою «підприємство – підприємство» вже зараз значно перевершують товарообіг на споживчому ринку». За даними Boston Consulting Group (BCG), американські фірми вже в 2003 році здійснювали чверть всіх своїх закупівель у режимі онлайн. BCG оцінює сукупну вартість таких операцій в 2,8 трильйона доларів на рік. Організацію системи закупівель через Інтернет можна розглядати як інструмент зниження витрат, пов'язаних з матеріально-технічним постачанням. Проте, відносно мала частка витрат, пов'язаних з технічним обслуговуванням, ремонтом і експлуатацією (ТОРЕ), в загальному об'ємі закупівель приводить до того, що більшість фірм приділяє украй незначну увагу зниженню витрат в цій галузі. У той же час, помноживши час і зусилля, що витрачаються на кожну таку дрібну операцію, на сукупний товарообіг підприємства, вимірюваний багатьма тисячами виробів, отримаємо дуже відчутні втрати. Галузеві аналітики сходяться на думці, що 90 відсотків часу, який припадає на закупівлі, доводяться на 18 відсотків їх об'єму, а витрати, пов'язані з результатом кожної такої дрібної операції з ТОРЕ, досягають 100 доларів [2]. Використання інформаційних технологій дозволяє створити засоби інтенсифікації інформаційних потоків у ланцюзі поставок в обох напрямках. Застосування електронного обміну даними дозволило зрозуміти всю значимість вигід, отримуваних за рахунок прозорості інформаційної системи. Таким чином, постачальники можуть управляти вхідним потоком матеріалів з урахуванням представлених виробником графіків виробництва. Відсутні традиційні заявки, транспортні накладні або рахунки-фактури. Існує єдине джерело інформації, що забезпечує основу для своєчасного «фізичного» реагування, яке власне вмикає механізм перерахування коштів постачальнику [3].

Упровадження систем постачання через мережу Інтернет ставить перед покупцями і постачальниками такі завдання, як перегляд традиційної методики

ведення бізнесу і модернізація інформаційної інфраструктури, а постачальників примушує шукати нові способи представлення товарів покупцям. Усе це дозволяє і покупцям, і постачальникам значно знизити свої витрати за рахунок наступних факторів [1]:

- Підвищення використання внутрішніх резервів;
- Зведення до мінімуму відхилень від регламентів в закупівлях;
- Розширення можливостей укладання договорів та операцій;
- Зміцнення партнерських взаємин з постачальниками;
- Упровадження електронних каталогів;
- Зниження вірогідності помилок при оформленні замовлень;
- Широке розповсюдження пропозицій товарів і послуг;
- Просування у нові ринкові ніші.

Список використаних джерел:

1. Сталий розвиток вітчизняних логістичних систем в умовах євроінтеграційних трансформацій: монографія / В. С. Волошин, В. М. Колосок, О. В. Амелницька, Я. О. Ходова. Маріуполь: ПДТУ, 2020. 189 с.
2. Колодізева Т. О., Руденко Г. Р. Інноваційні технології в логістиці: навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. 268 с.
3. Кривов'язюк І. В., Смерічевський С. Ф., Кулик Ю. М. Ризик-менеджмент логістичної системи підприємств: монографія. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 200 с.

UDK 338.242:351

## **THE ROLE OF INFORMATION TRANSPARENCY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION**

*KUCHEROVA HANNA*

Doctor of Economics, Associate Professor,  
*Classic Private University, Zaporizhzhia*

Information transparency is a possibility for any economic stakeholders to track the chain of actions and stages of forming the information content [1] which is important enough to make effective management decisions. On the one hand, information transparency in required scope ensures that its provider can be held accountable for the content and consequences of its disclosure, while on the other it builds trust and reliance on a company and reduces alienation between interaction parties [2]. That is, systemic information transparency determines positive expectations regarding company development, builds up confidence and improves business climate, which is always relevant in the context of competition, economic downturn, changes in socio-political and socio-economic vectors of development.

From the point of view of content understanding, information transparency is interpreted by authors [3] as a requirement, norm, standard or as a goal which, being set, defines the specifics of achieving it. Thus, transparency as one of the 8 major characteristics of the Good governance concept [4] means that decisions taken and their implementation follow rules and regulations. It also means that information is freely



available and directly accessible to those who are affected by the decisions and their enforcement.

According to the concept, main attributes of information are the scope of information provided and that it is provided in easily understandable forms and media. Another approach can be found in the article whose authors define transparency as perceived quality of the information intentionally shared by its sender [5]. We believe that information transparency is a poorly structured category which nevertheless is a qualitative characteristic of information and at certain levels forms an additional spectrum of properties of the information which has been adequately perceived or processed. Ambiguity of information transparency complicates drawing its overall portrait for comprehensive research and identifying its optimal level for different economic entities and their various purposes.

Furthermore, in economics poorly structured categories are generally studied by means of soft modeling including dynamic cognitive modeling and cognitive mapping. In our case, information transparency is the object of the research, while cognitive modeling of how transparency and its constructs influence each other is its subject. Scientific search is aimed at structuring the information transparency factor environment, identification of strategic changes in its level and the levels of its factors which result in accelerated and decelerated development of the system, extracted from a specific socio-economic environment during  $t$  period. Information types, degree of completeness of information, the type of the company's operations, its size, organizational and legal form are decisive factors for characterizing its information transparency.

The openness of the organization's activities and management decisions, disclosure of information in a complete, timely, reliable and understandable form creates space for the formation of transparency in business for the main groups of stakeholders: employees, investors, consumers, suppliers, creditors, government and local authorities, etc [6, 32–35].

Own approach to the definition of information transparency of business entities is proposed in the research [7]. The authors of the study understand information transparency as providing free access for all stakeholders to information about various areas of the enterprise's activities, management status, ownership structure, and other data that will be useful for making decisions on interaction with this entity. The authors of the article consider information transparency in two aspects: external and internal. The external aspect contributes to the formation of a positive image and increases the competitiveness of the enterprise. The internal aspect forms trust within the organization. The authors argue that information transparency is an important tool in the process of preventing and combating economic crime.

Transparency is an integral part of public administration, which is considered in the article [8]. Transparency is determined by the degree of citizens' awareness of important manifestations of the material and procedural aspects of the activities of state authorities and local self-government.

The author of the article [9] notes a close relationship between information transparency of companies and the corporate governance model. A high level of information transparency contributes to the formation of a high-quality model of corporate governance, increasing investment attractiveness. According to the article [10] information transparency is a conceptual basis for solving investment risk problems. In the article [2] it is noted that the availability of information and transparency helps to

strengthen the reliability of the company and reduce misunderstandings between the organization and stakeholders.

Transparency as an openness that allows stakeholders to receive the necessary information for making informed decisions considers in [11]. Availability, timeliness, relevance, and quality are considered characteristics of transparency. At the same time, the lack of transparency is the basis for the development of corruption, it negatively affects economic growth in any industry. Increasing information transparency helps to improve management transparency.

The author of the article [12] considers transparency as a function that has three variables. This function consists of the owner of the information, the information, and the persons who have access to the information. Transparency is seen as a way of regulation, democracy, and efficiency. Possession of information facilitates control over the entity. At the same time, transparency is not a category that must maximize. The optimal level of transparency is between «highly desirable» and «necessary».

In the article [13] considers two conceptual approaches to transparency. The first approach looks at information transparency, which involves increasing the quantity and quality of information available to stakeholders. The second approach looks at accountability, which manifests itself in the strengthening constraints on employees to hold them accountable for their actions. So, on the one hand, transparency is a means of transmitting information and on the other, it is a tool that restrains the actions of officials. The article substantiates that due to different types of transparency and their economic effects, it is impossible to introduce a single quantitative indicator to measure the level of transparency.

Thus, for economic entities information can be transparent, partially transparent or nontransparent. The main parameters of information transparency management are time, tactical, strategic and technological constrains on the flow of information for a limited or unlimited number of stakeholders.

Information flow in the research [3] is characterized by the following parameter tuple:

$$\langle I, IP, IR, IM, IE \rangle, \quad (1)$$

information (I), information provider (IP), information receiver (IR), information medium (IM), and information entity (IE).

It seems reasonable to add information constraints (such as on the scope of information usage) to this set of defined parameters. It is also appropriate to take into account the period with its inherent social and economic trends, which can ensure more accurate and adequate interpretation of results. The authors [3] place emphasis on the importance of subject affiliation when studying the risks of achieving information transparency, which explains different quality of certain level of information transparency for different stakeholders. Information receivers and media also differ in terms of their goals, capabilities and time allocated to the operation, which should also be taken into consideration when assessing the feasibility of increasing or reducing information transparency in order to improve rather than aggravate the situation.

Transparency depends on information type (financial, non-financial, business, public, private etc.) so basic transparency attributes will be further explained through specific characteristics that determine the specialization of a particular type of information. By way of example we can mention corporate information: corporate

transparency is defined as widespread availability of relevant, reliable information about periodic performance, financial position, investment opportunities, governance, value, and risk of publicly traded firms [14]. Also, taking into account subjective nature of information (for example, information for external stakeholders) a company's external information transparency determines the degree of completeness of information regarding its own business activities, provided by each company to the market [15].

Thus, information transparency is defined as a poorly structured category which nevertheless acts as a qualitative characteristic of information, a certain level of which forms an additional spectrum of properties of information which has been adequately perceived or processed.

#### References:

1. Stohl C., Stohl M., Leonard, P.: Managing Opacity: Information Visibility and the Paradox of Transparency in the Digital Age. *International Journal of Communication* 10, 123–137 (2016).
2. Kundeliene K., Leitoniene S.: Business Information Transparency: Causes and Evaluation Possibilities, *Procedia. Social and Behavioral Sciences* 213, 340–344 (2015). DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.11.548.
3. Hosseini M., Shahri A., Phalp K., Ali R.: Transparency as a Requirement. In Proc. 21st REFSQ Conference. Poster and Demo Track, Bournemouth University, pp. 222-223 (2015). URL: <http://ceur-ws.org/Vol-1342/03-Posters.pdf>, last accessed 2020/08/07.
4. Sheng Y.: What is Good Governance? United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2009). URL: [www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf](http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf). (August 1, 2020).
5. Schnackenberg A., Tomlinson E.: Organizational transparency: A new perspective on managing trust in organization-stakeholder relationships. *Journal of Management*. 42.7, 1784–1810 (2016).
6. Olijnyk, O. O.: Naprjamy pidvyshhennja prozorosti dijajnosti orghanizacij. Areas of increase of transparency of activity of organizations. *Socialjno-trudovi vidnosyny: teorija ta praktyka*. 1, pp. 224–230 (2017).
7. Zachosova N. V., Ghorjachkivsjka, I. V. Informacijna prozoristj ta zabezpechennja interfejsnoji bezpeky jak elementy poperedzhennja ta protydiji zlochynam u ekonomichnij sferi na mizhnarodnomu rivni. Information transparency and provision of interface security as elements of the prevention and counteraction to economic crime at the international level. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskojogho nacionaljnogho universytetu* 8(1), 90–93 (2016).
8. Tkach I. V.: Pryntsyepy prozorosti ta vidkrytosti yak nevidiemna skladova publicnogo upravlinnia: teoretychnyi aspekt [The principles of transparency and openness as an integral part of public administration: a theoretical dimension] *Mezhdunarodnij nauchnij zhurnal «Ynternauka»* 12(22), 25–32 (2016).
9. Iorhachova M. I.: Informatsiina prozorist kompanii – skladnyk modeli korporatyvnogo upravlinnia. Information transparency of the company is a component of the corporate governance model. *Elektronne fakhove vydannia «Ekonomika ta suspilstvo»* 17, 543–550 (2018).

10. Kaminskyi A. B. Informatsiina prozorist u diialnosti ISI: teoretychne obgruntuvannia i praktyka realizatsii. Information transparency in CII activities: theoretical justification and implementation practice. *Finansy Ukrainy* 11, 60–70 (2010).

11. Vishwanath T., Kaufmann D. Toward transparency: New approaches and their application to financial markets. *World Bank Research Observer* 16, 41–57 (2001).

12. Schauer F.: Transparency in Three Dimensions, *University of Illinois Law Review* 4, 1339–1357 (2011).

13. Williams A. A global index of information transparency and accountability, *Journal of Comparative Economics* 43, 804–824 (2014) URL: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jce.2014.10.004>, last accessed 2020/08/03.

14. Bushman R., Smith A. Transparency, financial accounting information, and corporate governance. *SSRN Electronic Journal* 9, 65–87 (2003).

15. Vaccaro A. Privacy, security, and transparency: ICT-related ethical perspectives and contrasts in contemporary firms. *Social inclusion: Societal and organizational implications for information systems* 208, 245–258 (2006).

УДК 378(4)

## СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

ПОВАЖНИЙ О. С.,

доктор економічних наук, професор,  
*Технічний університет «Метінвест політехніка»*

Сьогодні, в епоху глобалізаційних і інтеграційних процесів, які відбуваються в усіх сферах суспільства, необхідно приділити пильну увагу формуванню й реалізації людського потенціалу, що є найвагомим чинником розвитку будь-якої країни. Історія людства свідчить, що саме освіта, і перш за все вища, є потужним важелем у вирішенні такого завдання.

Розбудова моделі вищої освіти як основи науки є стратегічним пріоритетом державної політики. Євроінтеграційні прагнення України визначили траєкторію розвитку вищої освіти, її конвергенцію задля приєднання до Єдиного європейського освітнього простору.

Єдиний європейський освітній простір базується на ідеї європейського виміру в освіті, що активно реалізується протягом останніх трьох-чотирьох десятиліть у контексті освітньої політики Європейського Союзу (ЄС). Термін використаний уперше в 1976 р. у Програмі дій в освіті Європейської економічної співдружності для характеристики засобу формування усвідомлення європейської ідентичності. Освітні цілі європейського виміру конкретизовані у Рекомендаціях Ради Європи та Міністрів освіти «Про європейський вимір освіти» від 1988 р. як складові підготовки молоді, спрямовані на демократію, соціальну справедливість, повагу прав людини та посилення почуття європейської ідентичності та цінності європейської цивілізації [1].

Важливий вклад у розвиток ідеї «європейства» внесли Маастрихтська угода, європейські освітні програми та програми освітянської співпраці, а також документи Комісії Європейських Співтовариств, такі як «Зелена книга. Про європейський вимір в освіті» [2] та «Біла книга. Викладання та навчання: назустріч

суспільству, яке навчається» [3]. Слід визначити такі основні принципи європейського виміру в освіті: навчання про Європу (знання з оглядом на глобальну і локальну перспективу); навчання в Європі (формування навичок, потрібних європейцям); навчання для Європи (підготовка до життя, комунікацій і співпраці в об'єднаній Європі). Такі основи політики в сфері освіти піддавались широкій дискусії, а в окремих випадках наголошувалося на євроцентричних освітніх наслідках, оскільки перелічені принципи, використані для розробки навчальних програм як міжпредметна інновація, не враховували багатоманітність та гібридність ідентичностей, а також соціокультурне та конфліктне минуле Європи [4].

Такий критичний розгляд підходів у європейській освіті є достатньо виваженим, але слід враховувати, що з самого початку європейська освіта фокусувалася на практичний рівень, а не як академічна галузь, оскільки започатковувалася на рівні середньої освіти. Перше покоління положень європейського виміру в освіті включало європейські вимоги до п'яти ключових умінь випускників середніх шкіл у Європі.

Наголошуючи, що європейський вимір не загрожує національній, регіональній чи місцевій ідентичностям, а, навпаки, зміцнює їх, Рада Європи проголосила його інструментом для досягнення таких цілей:

становлення відкритої Європи шляхом озброєння молоді знаннями, потрібними їй, щоб бути мобільною, зокрема у працевлаштуванні;

сприяння розвитку демократичного громадянства, що ґрунтується на спільних знаннях і взаємоповазі, а також на боротьбі з расизмом, ксенофобією і антисемітизмом;

ознайомлення зі спільною спадщиною та різноманітністю європейських культур у дусі відкритості до решти світу.

Подальша еволюція ідеї європейського виміру базується на сформульованому провідному методологічному положенні щодо його поширення й упровадження в країнах Європи за умови, що середня освіта є частиною послідовної всеосяжної стратегії, яка поєднує відповідне фахове й подальше навчання. Пропозиції щодо спільних дій країн-членів ЄС у сфері освіти до 2010 р. реалізовано в *Стратегії* розвитку національних освітніх політик, включаючи такі спільні цілі:

1) підвищення якості та ефективності систем освіти та підготовки в країнах ЄС;

2) спрощення доступу до усіх форм освіти впродовж життя;

3) посилення відкритості систем освіти європейських країн до всього світу.

У XXI сторіччі концепція європейського виміру включає три складові: по-перше, інформація; по-друге, усвідомлення та ідентичність; по-третє, уміння вибудовувати зв'язки один з одним. Основним інструментом реалізації концепції є студії європейської інтеграції. Європейський Союз надає на конкурсних засадах значний перелік проектів різнопланових програм, які реалізуються в українських вишах – Еразмус+, Темпус, Жан Моне. Виші України приймають активну участь в проектах, реалізуючи можливість створення платформи для приєднання до європейського освітнього і наукового простору. Так, в рамках Еразмус+ проекти стосуються розвитку потенціалу вищої освіти, співпраці задля розвитку інновацій та обміну успішними практиками у галузі вищої освіти.

У Стратегії «Європа-2020» одним зі стратегічних показників визначено частку осіб з вищою освітою, за яким планується досягти рівень не менше 40% [5]. Реально, відповідно передбачуваних досягнень країн-членів ЄС на основі поточних національних зобов'язань, цей показник становитиме 37,5-38,0%, що є більшим порівняно з 35,7% у 2012 р. [6].

В Україні статистичний показник щодо осіб з вищою освітою відсутній серед базових індикаторів, увага акцентується на дошкільній, середній шкільній та професійно-технічній освіті [7, с. 10]. Між тим, міжнародні дослідження доводять неприйнятність такого розуміння освітнього простору, який сфокусований переважно на шкільну освіту.

Враховуючи різний методичний підхід до розрахунку показника рівня вищої освіти в ЄС та Україні, порівняти наявні дані не можливо. У статистичних збірниках «Вища освіта в Україні» обліковується чисельність студентів, що навчаються на освітньому рівні «бакалавр» і «магістратур». Зокрема, відповідно статистиці, в 2016-2017 навчальному році їх загальна кількість становила майже 1,2 млн. осіб.

Усвідомлюючи значення вищої освіти, в Стратегії «Європа-2020» акцентовано увагу на тому, що суспільство із високим рівнем освіченості є більш продуктивним, має менший рівень безробіття, більшою мірою є соціально захищеним. Українській владі та політикам необхідно усвідомити провідну роль вищої освіти в розвитку економіки і культури, забезпеченні конкурентоспроможності країни. У контексті поліпшення управління система освіти потребує адекватного фінансування. В Україні законодавчо закріплено, що держава має забезпечити загальні асигнування на освіту в розмірі не менше 7% валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством. У 2018 р. видатки зведеного бюджету України на освіту становили 5,8%. У країнах ЄС державні інвестиції у європейську сферу освіти незначні і в середньому становлять 1,3% валового внутрішнього продукту, однак розвинутими є різні джерела фінансування.

Наразі у вищій освіті України відбуваються активні зміни. Відповідно до сучасних європейських практик передбачено різноваріантність шляхів здобуття освіти. Вважаємо, що задля систематичного включення вищих навчальних закладів у розвиток інтегрованих комунальних і регіональних планів необхідно спрямовувати зусилля на тісну співпрацю між закладами вищої освіти та підприємствами, а на цих засадах створювати регіональні освітні центри. Механізм фінансування повинен бути націлений на потреби вищів для мотивування їх сконцентрувати зусилля на індивідуальних перевагах при створенні таких регіональних освітніх центрів.

#### Список використаних джерел:

1. Resolution of the council and the ministers of education meeting within the council on European dimension in education of 24 may 1988 (88/c 177/02). URL: <http://www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=CELEX:419>.
2. Green Paper on the European Dimension of Education. COM (93) 457 final. 29 September 1993. URL: <http://aei.pitt.edu/936>.

3. White Paper on Education and Training - Teaching and Learning - Towards the Learning Society. COM (95) 590 final. 29 November 1995. URL: <http://aei.pitt.edu/1132>.

4. Stavroula P. The 'Problem' of the European Dimension in Education: A Principled Reconstruction of the Greek Cypriot Curriculum. *European Educational Research Journal*. 2005. Volume 4, Number 4. P. 343-367. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.2304/eeerj.2005.4.4.2>.

5. EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. URL: [https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1\\_PL\\_ACT\\_part1\\_v1.pdf](https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf).

6. Europe 2020 indicators, 01/04/2014. URL: [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe\\_2020\\_indicators/headline\\_indicators](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators).

7. Освіта в Україні: базові індикатори. Інформаційно-статистичний бюлетень результатів діяльності галузі освіти у 2017/2018 н. р. Київ: Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики», 2018. 209 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/1serpkonf-informatsiyniy-byuleten.pdf>.

УДК 339.9(477)

### НОВІТНІ АСПЕКТИ НАСЛІДКІВ ІНТЕГРУВАННЯ УКРАЇНИ ДО ЄС

ТОКАРЕВА В. І.,

доктор наук з державного управління, професор,  
Донецький державний університет управління

Інтеграція є одним із найважливіших питань для будь-якої держави, адже завдяки цьому можливо вирішити багато питань політичного, економічного та соціального характеру. Так, підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом засвідчило вибір саме євроінтеграційного вектору розвитку.

Дослідженням наслідків інтеграції України до ЄС займаються як науковці, так і практики. Між тим, новітні аспекти питання щодо впливу євроінтегрування на розвиток України та її різних сфер є доцільним та своєчасним.

Як відомо, Європейський Союз являє собою організацію, яка в процесі свого розвитку досягла не лише високого рівня політичної інтеграції та уніфікації права, але й економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку країн-членів, що засвідчує про доцільність використання досвіду країн ЄС в Україні.

В процесі становлення відносин між Україною та ЄС можна виділити декілька етапів:

підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною [1], яке відбулось 16 червня 1994 року. Угода була ратифікована законом України №237/94-ВР від 10 листопада 1994 року, однак набула чинності лише 1 березня 1998 року, що започаткувало співробітництво із політичних та торгівельних питань;

підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

державами-членами, з іншої сторони [2]. Політичну частину угоди було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину – 27 червня 2014 року. Верховна Рада України ратифікувала зазначену Угоду 16 вересня 2014 року, яка набула чинності 1 вересня 2017 року.

Отже, головним актом, що визначає зобов'язання України у сфері європейської інтеграції є Угода про асоціацію, яка виступає масштабним та комплексним документом. Поряд із визначенням конкретних зобов'язань Угода містить передумови для виконання інших міжнародних договорів у різних сферах, передбачає можливість укладання додаткових політичних домовленостей, дотримання яких може вимагати наближення законодавства України до міжнародних стандартів та права ЄС. Варто зауважити, що зобов'язання України у сфері європейської інтеграції не обмежуються лише основним текстом Угоди про асоціацію і додатками до цього документу, а можуть впливати з інших документів, пов'язаних з інтеграцією України до ЄС [3, с. 4].

Слід погодитися з дослідниками [4, 5], які відзначають, що інтеграція України до Європейського Союзу має переваги не лише для нашої країни, але й країн-членів ЄС. Беручи до уваги вищезазначене, проаналізуємо політичні, соціальні та економічні наслідки євроінтеграції для України.

До політичних переваг європейської інтеграції можна віднести створення надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки, адже зближення з ЄС є гарантією щодо розбудови демократичних інституцій в Україні. Окрім цього членство з ЄС відкриває шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, завдяки чому можливо більш ефективно протидіяти боротьбі з організованою злочинністю, експорту зброї, контрабанді, нелегальній міграції тощо.

Що ж стосується соціальних переваг, то вони пов'язані із високим рівнем соціальних стандартів, розвитком гуманітарної сфери, ефективним захистом прав працівника, розвиненою системою охорони навколишнього середовища. Отже, інтеграція України до ЄС зможе забезпечити громадянам право на вільне працевлаштування, адекватну оплату та безпеку праці, належні умови життя, охорону здоров'я, освіту, культуру, соціальний захист та соціальне страхування відповідно до європейських стандартів [5, с. 212].

До економічних переваг євроінтеграції можна віднести:

зростання продуктивності економіки та темпів технологічної модернізації;  
вільний доступ до новітніх технологій, капіталу, інформації; створення більш сприятливого інвестиційного середовища;  
збільшення обсягів торгівлі на ринку ЄС; підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника.

Окрім цього вступ до ЄС сприятиме підвищенню якості регулятивних інститутів у банківській сфері, фінансовій, бюджетній та у сфері корпоративного управління. Зауважимо, що окрім вищезазначених переваг, членство у Європейському Союзі надає можливість використовувати фонди регіонального розвитку для прискорення виходу на вищий економічний рівень.

Особливої уваги серед економічних переваг євроінтеграції заслуговує розвиток торгівельно-економічних відносин, який залежить не лише від політики уряду щодо стимулювання власного виробництва, але й від інвестиційної діяльності з використанням фінансово-економічних та організаційно-правових



механізмів. Безумовно, торгівля з ЄС надає багато можливостей та переваг для України:

вихід на один із найбільших, найпотужніших та найбільш захищених ринків світу;

можливість конкурувати на рівних умовах та нарощувати обсяги експорту до одного з найважливіших торговельних партнерів України;

збільшення кола потенційних споживачів української продукції;

надає можливість знайти нових партнерів та диверсифікувати свої експортні потоки з метою мінімізації ризиків у разі неможливості доступу на ринки певних країн СНД;

спрощення процесів залучення технологічних та інноваційних рішень, що реалізуються у країнах ЄС; покращення доступу до якісної імпортової техніки, насіння, засобів захисту рослин тощо;

збереження суверенітету у визначенні та здійсненні зовнішньоекономічної політики [6, с. 419–420].

Отож, інтеграція України до Європейського Союзу є стратегічною метою подальшого розвитку нашої країни, яка надає багато переваг політичного, соціального та економічного характеру. Однак вимоги щодо членства в ЄС потребують проведення реформ у різних сферах українського суспільства, багато з яких вже розпочато. Тому політичний діалог та подальший розвиток торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС є надзвичайно важливим і створить підґрунтя для ефективних процесів інтегрування.

#### Список використаних джерел:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998\\_012#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text).

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text).

3. Путівник для здійснення аналізу відповідності проектів законів зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву ЄС. URL: <http://comeuoint.rada.gov.ua/uploads/documents/29350.pdf>.

4. Осіпова Л. В. Вплив євроінтеграційних процесів на економічний розвиток України. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 75–79.

5. Свестун Л. А., Шевченко Л. І. Соціально-економічні проблеми та переваги інтеграції України до Європейського Союзу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 6 (157). С. 211–216.

6. Ситник Н. С., Юркевич Г. І. Сучасний стан розвитку торговельно-економічних відносин України з Європейським Союзом. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 417–420.

УДК 339.96

## ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА СТАН СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

*ТРОХИМЕЦЬ О. І.,*

доктор економічних наук, професор,  
*Класичний приватний університет*

Питання вибору Європейського вектору розвитку України було і залишається одним з найважливіших в сучасних умовах сьогодення. Україна є пріоритетним партнером для Європейського Союзу (ЄС). ЄС підтримує Україну у забезпеченні стабільного, процвітаючого та демократичного майбутнього для своїх громадян та непохитно підтримує незалежність, територіальну цілісність та суверенітет України. Угода про асоціацію, включаючи глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі, підписану в 2014 році, є головним інструментом зближення України та ЄС, сприяння поглибленню політичних зв'язків, зміцненню економічних зв'язків та повазі спільних цінностей. Україна продовжує амбіційну програму реформ для прискорення економічного зростання та покращення засобів існування своїх громадян.

На особливу увагу заслуговують соціологічні дослідження щодо настроїв населення України стосовно Європейської інтеграції. Фонду Демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва представив результати соціологічного дослідження на тему «Європейська інтеграція України: динаміка громадської думки». Загальнонаціональне опитування громадської думки було проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у співпраці з Київським міжнародним інститутом соціології 4-19 листопада 2019 р. Опитування проводилось в 110 населених пунктах усіх регіонів України, крім Автономної Республіки Крим. У Донецькій та Луганській областях опитування проводились лише на територіях, підконтрольних Україні. Було зібрано 2041 анкету. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3% [1].

Науково-обґрунтовано результати дослідження Фонду Демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва, згідно яких 53% громадян вважають, що Україна повинна вступити до Європейського Союзу в довгостроковій перспективі; Євразійський союз з Росією, Білоруссю та Казахстаном було обрано 13%, а 24% опитаних вважають, що Україна не повинна вступати ні до Європейського Союзу, ні до Євразійського економічного союзу. Орієнтація на Європейський Союз найбільше підтримується у Західному регіоні (71%), чітко підтримується в Центральному (60%), але в Південному та Східному регіонах думки жителів розділяються [1].

Угода, включаючи глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі, набрала чинності 1 вересня 2017 року. Частина її тимчасово застосовувалась з 1 листопада 2014 року, а глибока та всеосяжна зона вільної торгівлі – з 1 січня 2016 року, яка є важливою віхою у двосторонній торгівлі, що пропонує обом сторонам нові економічні можливості.

Глибока та всеосяжна зона вільної торгівлі підтримує постійне збільшення двосторонньої торгівлі між ЄС та Україною з моменту її тимчасового застосування. У 2019 році обсяг торгівлі досяг 43,3 млрд Євро. ЄС зміцнив свої позиції як

торговий партнер України номер один. Зараз 40% торгівлі України здійснюється з ЄС.

З 2014 року ЄС спрямував понад 205 млн. євро на інвестиції у транспорт, комунальну інфраструктуру, енергоефективність та кредитування МСП, у тому числі в місцевій валюті. Безпека енергопостачання є ключовою сферою, яку ЄС продовжує підтримувати. У 2019 році Єврокомісія сприяла укладенню нової угоди про рамки транзиту газу через Україну. Угода, підписана строком на п'ять років, забезпечить стабільність поставок та транзиту [2].

ЄС робить значний внесок в Український фонд енергоефективності (104 млн. євро) та підтримує підвищення обізнаності громадськості щодо інвестицій в енергоефективність.

Згідно даних Європейського Союзу надамо наступну статистичну інформацію: громадяни України здійснили понад 50 мільйонів поїздок до ЄС з червня 2017 року; двосторонній товарообіг між Україною та ЄС зріс на 65% із січня 2016 року; понад 15 млрд євро, мобілізованих на підтримку процесу реформ в Україні з 2014 року; разом зі своїми країнами-членами ЄС є найбільшим донором гуманітарної допомоги на Схід України, надаючи 154,8 млн євро фінансової допомоги найбільш вразливим людям, постраждалим від конфлікту [2].

З 2014 року ЄС виділив близько 80 млн. євро цільової підтримки громадянському суспільству України. Україна бере участь у Програмі «Горизонт 2020», Програмі досліджень та підготовки Євратому та Програмі «Творча Європа» та підписала Угоду про співпрацю за програмою «Копернікус». На сьогоднішній день бенефіціари програми «Український горизонт 2020» отримали гранти на загальну суму 36,11 млн євро.

Таким чином, для ефективного процесу інтеграції України в ЄС необхідно продовжити впроваджувати реформи, пріоритетними з яких є боротьба з корупцією, реформа судової влади, конституційна та виборча реформи, поліпшення ділового клімату та енергоефективності, а також реформа державного управління та децентралізації.

Список використаних джерел:

1. Фонд Демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва. Офіційний веб-сайт (2020). URL: <https://dif.org.ua/en/article/european-integration-of-ukraine-the-dynamics-of-public-opinion>.
2. European Union. Facts and Figures about EU-Ukraine Relations (2020). URL: [https://europa.eu/european-union/index\\_en](https://europa.eu/european-union/index_en).

УДК 352/354-1

## **ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ**

*ФІЛІПЕНКО Т. В.,*

доктор наук з державного управління, професор,  
*Маріупольський державний університет*

Питання децентралізації з'явилися в політиці більшості європейських країн наприкінці ХХ ст. Головна ідея децентралізації полягає в передаванні органам

місцевого самоврядування компетенції для вирішення питань, пов'язаних із місцевими потребами. Американський вчений М. Белл під децентралізацією розуміє спосіб виміру величини переходу національної економіки від адміністративно-командної до ринкової [1, с. 65].

Наразі науковці виділяють дві окремі моделі, які описують відносини всередині держави: партнерства та посередництва. Зміст кожної з моделей визначається історичним розвитком держави. Так, зокрема, Швейцарія, Нідерланди, Великобританія, утворені через об'єднання окремих їх частин з метою взаємної підтримки та захисту. Отже, вони будують модель партнерства і розглядають розвиток місцевого самоврядування як механізм досягнення інтересів громадян окремої території та громади.

У державах утворених авторитарним шляхом, обирається модель посередництва. Тут місцева влада розглядається як підпорядкований посередник між центром та громадянами. Центральні органи влади здійснюють контроль за всіма сферами соціальних відносин, обмежуючи функції місцевих органів влади. У той же час вони гарантують соціально-економічну стабільність та захист інтересів населення. Саме до таких країн належить Україна.

В Україні вперше децентралізація згадується в ст. 5 Конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р.: «Не порушуючи єдиної своєї власті, УНР надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, додержуючи принципу децентралізації» [2].

Із здобуттям незалежності Україна стикнулася з проблемами нерівномірного розвитку територій, значними відмінностями у розвитку економічних районів, підлеглості у взаємовідносинах між центральними органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування. Для вирішення означених проблем необхідним стало реформування системи державного управління, запровадження політики децентралізації та її складової – фінансової децентралізації.

Децентралізація є головним компонентом концепції «good governance» (належного врядування) та запорукою сталого розвитку. Фінансова децентралізація визнається українським урядом за пріоритетний напрям, який дає змогу зміцнити фінансову спроможність місцевих громад, упровадження місцевої демократії, розподілу повноважень, об'єднання територіальних громад.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [3], а також Плану заходів щодо її реалізації [4] змінились погляди на економічний розвиток територій, характер фінансових взаємозв'язків територіальних громад та центральної влади. Визначена необхідність нарощення фінансової бази місцевого самоврядування і, відповідно, зростання його фінансової незалежності, що передбачає реалізацію положень та принципів Європейської хартії місцевого самоврядування [5].

Об'єднання територіальних громад в Україні розпочалося 5 березня 2015 року, коли набрав чинності Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [6]. На початок 2020 року в Україні створено 1029 об'єднаних територіальних громад з населенням 11,7 мільйонів людей. До кінця 2020 року має бути повністю завершено процес формування об'єднаних територіальних громад за принципами спроможності та забезпечення повсюдності місцевого самоврядування. Уся територія України має бути вкрита громадами. Фактично може бути утворено 1300-1400 об'єднаних територіальних громад [7].

Об'єднані територіальні громади мають набагато більші можливості для розвитку, ніж окремі села чи міста, вони отримали значні фінансові ресурси і їх бюджети стали співмірними з бюджетами міст обласного значення.

Отже, державна регіональна політика в Україні набула європейських рис, її позитивними наслідками є підвищення авторитету органів місцевого самоврядування, гармонізація інтересів всіх суб'єктів щодо вирішення пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку територій.

Список використаних джерел:

1. Сунцова О. О. Місцеві фінанси: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2010. 488 с.
2. Конституція Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>.
3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.04.2014 № 333-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 30. Ст. 831.
4. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.06.2014 № 591-р. *Урядовий кур'єр*. 2014. № 131.
5. Європейська хартія місцевого самоврядування від 06.11.1996. URL: [http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994\\_036](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036).
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
7. До кінця 2020-го в Україні планують завершити об'єднання громад. URL: <https://agropolit.com/news/13571>.

УДК 65.012.8

### **ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ**

*ФОКІНА-МЕЗЕНЦЕВА К. В.,  
доктор економічних наук, доцент,  
Київський національний торговельно-економічний університет*

Сьогодні інформація перестала бути лише технічною категорією. Впровадження та розповсюдження новітніх технологій посприяло тому, що інформація перетворилася на економічну категорію, стала одним з найважливіших елементів ринку, та фактором, що регулює рівень розвитку не тільки виробництва, а й економіки загалом, адже переважна більшість економічних зв'язків набувають форми обміном інформацією. На думку фахівців, з напрямком інформаційного забезпечення та інформаційної безпеки в ринковій економіці, інформація стає товаром, і її отримання, збереження, передача та використання повинні підпорядковуватися законом товарно-грошових відносин, тобто інформація стає об'єктом та інструментом управління. При тому інформаційні впливи можуть спричиняти результат не відразу, а через тривалий час. Також визначальним фактором життєдіяльності сучасного суспільства стає глобалізація інформаційних

ресурсів. Тому важливими на цей час є питання впливу інформаційної сфери на економіку.

Стрімка глобалізація сприяє зростанню значимості інформаційної безпеки (ІБ), як для міжнародної спільноти, держави та її регіонів в цілому, так і окремо для секторів економіки для установ, для людини. Більшість країн світу, в тому числі й Україна, приділяє велику увагу питанням ІБ, формуванню загальноприйнятих міжнародних правил та норм, визнаючи потребу у співробітництві та взаємній згоді, заснованих на статуті ООН у міжнародному законодавстві та базових принципах міжнародних відносин. Тема міжнародної співпраці в питаннях забезпечення міжнародної безпеки взагалі та інформаційної безпеки, зокрема, стала гострою та актуальною у сучасному світі, особливо в межах інформаційно-психологічного впливу пандемії коронавірусу. Перехід до інформаційного суспільства в процесі глобалізації, розвиток новітніх технологій та нові виклики сучасності призвели до виникнення нових способів ведення інформаційної війни та кардинально змінили систему міжнародної безпеки.

Сьогодні вже не існує збройних міжнародних конфліктів, в яких не використовуються додаткові механізми інформаційного впливу, пропаганди чи інформаційних технологій. Вразливість, взаємопов'язаність, доступність та незахищеність суб'єктів міжнародних відносин притаманні системній кризі міжнародної економічної безпеки [1]. Міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки зумовлює необхідність пошуку спільних рішень у межах міжнародних організацій, щодо протидії інформаційним та кіберзагрозам, вироблення спільної стратегії інформаційної безпеки для протидії кібервійнам, інформаційному тероризму та інформаційній злочинності [2].

Головними трендами, які проявляються у сфері міжнародної інформаційної безпеки (МІБ) в останні роки є наступні:

- безпека стає пріоритетом (перевагою) найвищого рівня для держав і бізнесу;

- підвищується значущість інформаційних ризиків;

- відбувається розвиток і розширення сфер кіберзлочинності;

- з'являються нові виміри ІБ;

- посилюється асиметричність заходів щодо підтримки ІБ у різних країнах і регіонах світу;

- відбувається розвиток спеціальних технологій у сфері безпеки;

- загострюються проблеми захисту інформації та інтелектуальної власності (особливо в Інтернет). Розуміння цих трендів та загроз, що виникають, дозволяє розділити рівні регулювання ІБ на національний, регіональний, міжнародний і глобальний, враховуючи при цьому різні ніші, критерії та цілі.

На погляд відомих фахівців актуальними проблемами МІБ в умовах процесів глобалізації, впливу пандемії коронавірусу є:

- формування належної соціальної бази ІБ та подолання інформаційної нерівності між країнами та мегарегіонами;

- практична реалізація потенціальних можливостей ІБ для різних соціальних верств населення з метою забезпечення їхньої нормальної діяльності та інтеграції у світову систему;

- ефективне використання національних і наднаціональних структур ІБ у системі вільної міжнародної комунікації співробітництва в різних сферах життя з

метою формування взаєморозуміння і довіри та попередження міжнародних та регіональних конфліктів;

переорієнтація системи ІБ від виконання завдань суто охоронних і захисних на завдання конструктивної модернізації структур національної свідомості та формування єдиної планетарної свідомості як «інфраструктури» збереження цивілізації забезпечення виживання людства.

Міжнародна інформаційна безпека (МІБ) визначається як взаємодія акторів міжнародних відносин з операцій з підтримання сталого миру на основі захисту міжнародної інфосфери, локальної інфраструктури та суспільної свідомості світової спільноти від реальних і потенційних інформаційних загроз. Інфосфера – міжнародний інформаційний простір, що охоплює інформаційні потоки, інформаційні ресурси та всі сфери життєдіяльності цивілізації. Науковці вважають інфосферу як кіберпростір разом із засобами масової інформації [3].

З точки зору юриспруденції, враховуючи вищенаведене визначення, доцільніше, на думку автора, МІБ визначити як стан та умови захищеності міжнародного інформаційного середовища, які забезпечують його формування, використання та розвиток в інтересах акторів міжнародних відносин, включених в це інформаційне середовище, за яких підтримується сталий мир на основі аналітичних розробок, метою яких є саме забезпечення інформаційного лідерства у сфері МІБ.

В умовах глобалізаційних процесів та щохвилини зростаючого впливу ІТ на формування інформаційного простору на міжнародній арені і в Україні питання ІБ та МІБ постає на першому місці, адже інформація дійсно стала однією з головних категорій, що впливають практично на всі сфери діяльності держави: від політики до економіки та культури. Тому важливими на цей час є питання, що належать до інформаційної сфери та їх вплив на економіку (держави, їх регіонів та суспільства). Для активного формування розвитку та захисту національного, регіонального, інформаційного простору та ресурсів мають використовуватися адекватні методи і засоби, які базуються на відповідних сучасних інформаційно-аналітичних та інформаційно-психологічних технологіях, якими на сьогодні (в умовах пандемії коронавірусу і економіко-фінансової кризи) приділяється мало уваги на державному рівні.

#### Список використаних джерел:

1. Фролова О. М. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2018. № 18-19. URL: [http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol\\_n/article/view/3468/3140](http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3468/3140).
2. Макаренко Є. А. Міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки: регіональний аспект. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 102 (4.1). С. 51–62.
3. Гриняев С. Эксперты корпорации «РЭНД» об информационной стратегии. URL: <http://attend.to/commi>.

UDK 321.1

**MECHANISM OF MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT  
OF DOMESTIC LOGISTICS SYSTEMS  
IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION**

*AMELNYTSKA O.,*

PhD in Economics, Associate Professor,  
*Priazovsky State Technical University*

Today, logistics as one of the effective tools for planning, organizing and managing the processes of movement of material and related flows is aimed at maximizing profits by all participants in a particular transport and distribution process by optimizing their logistics costs in a certain space and time. At the same time, the coordination of technological, technical and organizational-economic interaction between all functional units is provided by the appropriate logistics system. According to leading experts in logistics, the use of logistics systems can reduce overall logistics costs by almost 12-35%, transportation costs by 7-20%, the cost of loading and unloading and material flow savings by 15-30%, as well as speed up turnover of material resources by 20-40% and reduce their stocks by 50-200% [1].

All this indicates that one of the important factors of economic growth is the formation of integrated transport and logistics systems, covering individual countries and regions. Transport and logistics system, like any other system, consists of specific subsystems and elements, which, depending on the functional phase of logistics services of cargo flow in the process of movement, it is advisable to include such subsystems as: transport-supplier, transport-warehouse, transport- logistics services and management, integrated information and transport and logistics solutions, as well as transport and sales.

The first level of the transport and logistics system is characterized by a low degree of interaction of logistics infrastructure. The main goal implemented at this level is the coordination and synchronization of transport and logistics services of the cargo flow "door to door" at the optimal cost and the appropriate level of logistics service [2, p. 112]. Today, the state of development of transport and logistics infrastructure of the country does not meet the needs of the national economy.

At the second level, transport and logistics centers of local, regional and international importance, as well as information and analytical centers are formed. The main tasks of the transport and logistics center are to ensure the provision of transport and logistics services with minimal costs for logistics services and logistics infrastructure through the cooperation of transport and logistics companies that provide a specialized range of logistics services. Transport and logistics centers form transport and logistics hubs - centers of growth of the national and regional economy. The presence of a developed logistics infrastructure and professional transport and logistics centers will allow to organize optimal schemes of cargo delivery by intermodal and multimodal technologies [3, p. 62].

The third level is formed by regional transport and logistics systems aimed at optimizing the flow of goods within a particular region. The main limitation of this level of integration is its territorial affiliation. Regional transport and logistics systems facilitate the interaction of transport and logistics entities in servicing the flow of goods in a particular region, using its specifics and potential. Regional transport and logistics



systems are a subsystem of the regional economic system and transport and logistics cluster.

Transport and logistics clusters are formed at the fourth level and have the main limitation not on territorial grounds, but on the approximation of the location of participants in the transport and distribution process to international transport corridors. They are aimed at optimizing the flow of freight in international supply chains. The transport and logistics cluster concentrates the transport and logistics infrastructure of border areas and certain regions, transport and logistics companies, manufacturing enterprises, etc. The concept of creating transport and logistics clusters should be based on legal regulation, organizational, financial, technical, as well as information support.

At the last, fifth, level, an integrated transport and logistics system of Ukraine is formed, the main purpose of which is to coordinate organizational, economic, technical and technological cooperation of transport and logistics services and transport and logistics infrastructure of the country to ensure optimal traffic. door-to-door freight flow; increasing the efficiency of the economic system of the state and occupying a competitive position in the world market of transport and logistics services. The creation of an effective integrated transport and logistics system as a subsystem of the economic system of the country and an integral part of international transport and logistics systems is directly influenced by: international and national regulation of freight, financial system (transport industry), market infrastructure, natural resource potential of the country (transport industry), the market of consumers of transport and logistics services [4, p. 168].

The results of a study of the international freight market have shown that the highest form of transportation organization that meets consumer requirements is integrated technology. They allow transportation organizers to take advantage of each mode of transport and offer consumers a high level of service and reasonable prices. The integration of production and transport leads to a high interdependence of production and transport process. It contributes to the harmonization of production relations and economic development (according to European transport analysts, the implementation of the idea of integration reduces the cost of delivery by 20-30% compared to the current level) [5].

#### References:

1. Agility Emerging Markets Logistics Index 2017. Interactive Map. URL: <http://www.agility.com/EN/About-Us/Pages/Emerging-Markets/2017/Interactive-Map.aspx>.
2. Корнійко Я. Р. Технологічні та інформаційні переваги формування мультимодальних транспортно-логістичних центрів. *Водний транспорт*. 2016. Вип. 1. С. 113–117.
3. Гуржий Н. М., Городова А. В., Одинец Т. Е. Состояние и перспективы экономического развития предприятий транспортной инфраструктуры Украины. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 61–65.
4. Кузьменко А. В. Концептуальні основи розвитку транспортно-логістичної інфраструктури залізничного транспорту України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 2. Т. 1 (222). С. 165–170.
5. Ценклер Н. І. Логістичний потенціал регіону: сутність і методичний підхід щодо його оцінювання. *Економічний форум*. 2016. № 1. С. 84–91.

УДК 340.12

**ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО СВІТОГЛЯДУ – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР  
ТРАНСФОРМАЦІЇ Й МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

*КОРОБКА В. М.,*

кандидат юридичних наук,  
доцент, старший викладач  
кафедри державно правових дисциплін,  
*Донецький державний університет управління*

Сучасний період розвитку українського суспільства характеризується прагненням здійснити кардинальні реформи в економічній, політичній, правовій, управлінській й інших сферах. При цьому усе більш очевидним стає пріоритетність здійснення правової реформи як ключової ланки в трансформації й модернізації суспільства. Однак недостатня ефективність такого реформування багато в чому пояснюється недооцінкою духовної складової, пов'язаної з рівнем розвитку суб'єкта суспільних відносин. Такий суб'єкт не просто повинен мати знання про право як соціальний регулятор, що орієнтується на примус і повністю залежний від державної волі, а мати глибокі переконання в безумовній цінності права як фундаментальної основи людського існування й особливого світу людських взаємодій. Таке сприйняття права носить характер особливого світогляду – правового. Формування такого світогляду, у центрі уваги якого перебуває окрема людина з її правами й обов'язками, що гармонійно погоджує свою волю з волею інших індивідів і інтересами суспільства у всіх громадян у цілому й у посадових осіб особливо, є найважливішою умовою функціонування й розвитку правової сфери суспільства. Особлива роль у здійсненні центрального завдання держави – захисту прав і свобод громадян, належить працівникам правоохоронних органів, включаючи й органи внутрішніх справ, яка не може бути реалізована без формування в них правового світогляду.

Практична актуальність підвищення значення правового світогляду в процесі реформування сучасного українського суспільства обумовлює необхідність і важливість теоретико-правового осмислення цього феномену, його історичного становлення, природи й структури, ролі в процесах правового регулювання й особливостей його формування для забезпечення ефективної діяльності правоохоронних органів.

У той же час, серед профілактичних заходів, спрямованих на вдосконалювання правового світогляду співробітників правоохоронних органів, особливе місце займає правове виховання.

Ми вважаємо, що правове виховання слід розглядати не тільки як значимий етап формування правосвідомості, а також правової культури, але і як загальний процес формування правової сфери духовного світу особистості, одним з найважливіших компонентів якого виступає правовий світогляд. Формування останнього, як, втім, і формування інших елементів зазначеного утворення, залежить від соціально-економічного укладу, політико-правового режиму, моральної атмосфери, стану законодавства, а також багатьох інших складових політико-правової системи сучасного суспільства.

Разом з тим особливу роль у правовиховному процесі, спрямованому на вдосконалювання правового світогляду відповідних співробітників, відіграє

правова поінформованість. У рамках останньої проблема правового світогляду, представлена теоретичним, історичним, праксеологічним аспектами, органічно вплітаючись у соціально-економічну, соціально-політичну, соціально-правову реальність сучасного українського суспільства, ілюструє правовий світогляд як найважливіший фактор людського життя, діяльності, що забезпечує формування й обґрунтування суспільного ідеалу. Враховуючи, що в сучасних умовах трансформації українського суспільства реалізація суспільного ідеалу (будівництво правового суспільства) немислима без правової складової (правової держави) стає очевидним, що важливим аспектом правової поінформованості співробітників органів внутрішніх справ є відомості про правовий ідеал.

Звертання до правового ідеалу як до моделі досконалого або справедливого права [1, с. 49–50] в умовах тотального дефіциту поваги до права дозволяє встановленій в законному порядку сукупності правових норм (закону) опиратися не тільки на державний примус, але й на переконання суб'єктів правовідносин, представлених у концепції правового ідеалу в образі автономної й відповідальної особистості [1, с. 49–50]. Як наслідок цього, норми права, застосовувані правозастосовувачем, вступають у дію не тільки у своєму регулятивному й охоронному змісті, але й, що не менш важливо, реалізуються також у своєму правовиховному значенні, що позитивно впливає як на правовиховний процес, так і на його результат – правовий світогляд.

У світлі відзначеного досить цікавим фактом є те, що, наприклад, у політико-правовому просторі сучасної Центральної Європи здійснювані діючої владою демократичні реформи поліції (спрямовані на встановлення й підтримку порядку, який дозволив би всім членам суспільства жити в безпеці) реалізуються тільки на основі державного примусу, тобто на основі законності, професіоналізму, підконтрольності дій співробітників поліції. При цьому аналітики, що роблять огляд практичної сторони здійснюваних реформ, підкреслюють, що законність є основним принципом діяльності європейської поліції. Законність дозволяє «не затрачаючи часу й зусиль на переконання або примус груп громадян або окремих осіб погоджуватися із заходами, які не служать їхнім інтересам» [2, с. 10]. При цьому вказується, що поліцейські утворення користуються довірою громадськості й держави [2, с. 10].

Нам видається, що наведений факт, будучи багато в чому точною копією тих відносин, які характеризували колишню соціалістичну систему, що базувалася переважно на примусі, ні з погляду перспективи, ні з погляду легітимності проведених у Європі реформ поліції не може гарантувати останній взаємність із боку населення. Ми абсолютно переконані в тому, що легітимність панування, як і легітимність порядку, і це підтверджується також думкою європейських дослідників [3, с. 486–487], прямо залежить від комплексу переживань, обумовлених світоглядом суб'єктів політико-правових, економіко-правових, а також інших відносин. Ігнорування зазначених світоглядних переживань, на думку відомого європейського філософа права Г. Дж. Бермана, сприяло тому, що сьогодні західна цивілізація переживає наймогутнішу кризу правових цінностей [4, с. 12–13].

У зв'язку з викладеним ми вважаємо, що твердження законності в діяльності співробітників правоохоронних органів слід розглядати не тільки як політичне, але й насамперед як глибоко світоглядно-правове по своїй суті явище, яке орієнтується

у своїй політико-правовій перспективі, на системі загальнолюдських цінностей, основними з яких є свобода, рівність, справедливість.

Через сказане вважаємо, що правове виховання співробітників органів внутрішніх справ повинно бути сконцентроване на досягненні наступних цілей:

1. Надбання співробітниками якісних професійних знань, що закономірно зв'язано як з розширенням обсягу пізнань в області навколишньої соціально-правової дійсності, так і з розвитком інтересу співробітників до соціальних (загальнолюдських) цінностей, що включають у себе також правові цінності;

2. Формування позитивно-стійкого відношення до права, а також до правових цінностей, уміння їх відстоювати;

3. Вироблення необхідних професійних навичок, пов'язаних зі здійсненням правозастосовної діяльності;

4. Формування світоглядно-правових установок, що закладають фундамент правомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин.

Вважаємо, що найважливішою метою правового виховання в справі вдосконалювання правового світогляду співробітників правоохоронних органів є досягнення такого рівня правового світогляду, при якому правомірна поведінка співробітника базувалася б не на «сліпій покорі» або остраху відповідальності за порушення правових норм, а на усвідомленому стійко-позитивному відношенні співробітника до права як до суспільно-правового ідеалу, що забезпечує з позиції справедливості урегульованість суспільних відносин, що сприяє формуванню і зміцненню в українському суспільстві правової держави.

Список використаних джерел:

1. Нанейшвили Г. А. Действительность права и опыт обоснования нормативных факторов. Тбилиси: Изд-во Тбилисского ун-та, 1987. 103 с.
2. П. Абрахам, Д. Бакрач, А. Бек и др. Реформирование полиции в странах Центральной и Восточной Европы: процесс и прогресс / под ред. М. Капарини, О. Маренина; предисловие А. Н. Ярмыш. К.: Задруга, 2005. 296 с.
3. Вебер М. Избранное: Протестантская этика и дух капитализма. 2-е изд., доп. и испр. М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2006. 656 с.
4. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / пер. с англ. 2-е изд. М.: Изд-во МГУ; ИНФРА-НОРМА, 1998. 624 с.

УДК 339

## **ПРОАКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

*БАЛАШОВ М. І.,*

*здобувач,*

*Донецький державний університет управління*

У сучасних умовах господарювання особливо гостро стоїть питання обґрунтування захисту економічних інтересів українських підприємств в умовах ведення глобального бізнесу, а також прийнятих рішень, які пов'язані із їх

фінансово-господарською діяльністю. Підприємства України змушені адаптуватися до підвищення рівня економіко-політичних та військових загроз та зростання конкурентної боротьби не лише у національному масштабі, але і у світовому вимірі, та шукати адекватні рішення загрозам, що виникають у процесі господарської діяльності та шляхи нівелювання ризиків своєї діяльності, особливо дана проблематика актуальна для Маріуполя.. У наш час постає актуальне завдання розробки концептуальних засад розвитку економіки підприємства в умовах ведення військового конфлікту, відтак, проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства набуває актуального характеру, оскільки класична методологічна позиція, що регламентує економічні відносини підприємства і ринку, обмежуються рекомендаціями загального характеру активної і пасивної адаптації господарських процесів промислового підприємства на економічні загрози, тому запорукою сталого розвитку підприємства є розробка ефективної системи проактивного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства [1–5].

За результатами дослідження на підставі комплексного аналізу сучасних поглядів науковців на етимологію понять «економічна безпека» отримало подальший розвиток поняття «фінансово-економічна безпека» як стан системи, який досягається комплексом заходів проактивного функціонування господарюючого суб'єкта, при якому він здатний створювати нову цінність потенціалу підприємства, забезпечувати економічну незалежність, протистояти існуючим та раптово виникаючим бар'єрам, небезпекам та загрозам. Забезпечення «фінансово-економічної безпеки підприємства» запропоновано розглядати як організацію процесів щодо певного стану захищеності, який в мінливих умовах зовнішнього середовища забезпечує умови реалізації сукупного потенціалу суб'єкту господарської діяльності відповідно до стратегії його розвитку. Визначено стан фінансово-економічної безпеки підприємства не лише як кількісний, але й якісний детермінований рівень реалізації сукупного потенціалу суб'єкта господарювання, що забезпечує стабільний захист його цінності.

Доведено, що у єдності процесів управління фінансово-економічною безпекою необхідно розглядати управління процесами використання можливостей підприємства. Створення цінності підприємства на засадах проактивного забезпечення економічної безпеки підприємства дозволяє нівелювати недоліки традиційних методик її забезпечення і перейти до системи проактивного управління економічною безпекою на підприємстві, яка ґрунтується на процесному підході в управлінні багаторівневої структури промислового підприємства з урахуванням в процесі формування стратегії забезпечення розвитку господарюючого суб'єкту кінцевих завдань на базі проактивної логіки, що дозволяє створити умови до вирішення перспективних завдань промислового підприємства в адаптаційному середовищі з вжиттям можливих ризиків.

В умовах гібридних конфліктів доцільно діяти із проактивною позицією до процесів, що не можуть бути унормованими міжнародним правом, або міждержавними економічними відносинами. Обґрунтовано, що в умовах гібридних конфліктів підприємство буде завжди суб'єктом впливу загроз, якщо воно не буде формувати власну стратегію протидії останнім.

Класифіковано об'єкти управління фінансово-економічної безпеки відповідно до бар'єрів: контрсугестивні (недовіра до власного потенціалу

підприємства), тезаурусні (низький рівень компетентностей), інтеракційні (бар'єри менеджменту організації – невміння реалізовувати підходи реактивного та проактивного менеджменту в системі реакції на події), гібридні (військово-політичні, економічні). Удосконалено класифікацію інтересів підприємств в умовах невизначеності гібридних конфліктів за принципом Паретто-ефективності.

Проактивне удосконалення сукупного потенціалу засновано на тому, що межі ринку і структура галузі не зумовлені заздалегідь і що їх можна змінювати за допомогою дій і переконань «гравців» даної галузі. У рамках концепції визначено тлумачення «проактивна стратегія» (послідовність дій керівництва, пов'язаний з розробкою системи захисту такого типу, в якій створення бізнес-пропозиції нового типу формує безпечне середовище з відсутністю загроз, оскільки підприємство знаходиться у тимчасовому вимірі власного безконкурентного середовища) та проактивні дії (кроки по забезпеченню фінансово-економічної безпеки за результатом усвідомлення проблеми – дослідження ситуації – формулювання проблеми – WV-модель вирішення проблеми). Визначено, що концепція проактивного управління фінансово-економічною безпекою дозволяє уникнути зайвих перешкод на шляху досягнення результату реалізації сукупного потенціалу шляхом реалізації методики вдосконалення управління станом безпеки, де визначені принципи і перспективи досягнення успіху в реалізації сукупного потенціалу.

Удосконалено науково-методичний підхід до тактичного управління фінансово-економічною безпекою, який на відміну від існуючих підходів ґрунтується на оцінці рівня реактивного вдосконалення процесів забезпечення фінансового потенціалу промислового підприємства як складової методології проактивного управління фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання, що містить трансформацію кількісних показників у якісні індикативні результати з позиції визначених бар'єрів, запровадження якого забезпечує досягнення оперативного управління процесами забезпечення фінансово-економічної безпеки. Так, визначено, що реактивна дія повинна забезпечувати вдосконалення процесів які є потенційно економічно вирішувані. З цією метою розвинуто науково-методичний підхід до розрахунку інтегрального показника фінансово-економічної безпеки на основі побудови матриці нормативно-індикативних значень коефіцієнтів фінансово-економічної безпеки підприємства. Даний метод дозволив узагальнити до одного показника ряд кількісних факторів і привести до якісного значення, що є індикатором впливу на процеси забезпечення фінансово-економічної безпеки, які у свою чергу відмінні за змістом, одиницях виміру, значущості та іншими характеристиками. Це спрощує процедуру управлінської оцінки в процесі забезпечення фінансово-економічної безпеки діяльності.

Удосконалено науково-методичний підхід до стратегічного управління фінансово-економічною безпекою, який на відміну від існуючих підходів спирається на проактивний метод забезпечення підвищення фінансово-економічної безпеки підприємства за рахунок реалізації послідовного впровадження проактивних управлінських рішень, розроблених з метою удосконалення використання складових фінансово-економічної системи господарюючого суб'єкта та який на відміну від традиційних спрямований на досягнення потенційно прогнозованих результатів що дає можливість визначити здатність підвищення фінансово-економічної безпеки.

Визначено науково-методичний підхід до формування стратегії фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності як ресурсу сталого розвитку на засадах проактивності, що в умовах складної організації управління промисловим підприємством еволюціонує до системи захисту, в якій створення бізнес-пропозиції формує тимчасовий вимір власного безконкурентного середовища, що дозволяє уникнути зайвих перешкод на шляху досягнення програмного результату.

Проактивний підхід, який базується на використанні теорії нечітких множин до вибору стратегій забезпечення фінансово-інвестиційного потенціалу промислового підприємства в залежності від інтегрального показника фінансово-економічної безпеки на основі формування матриці вибору стратегій забезпечення сукупного потенціалу підприємства, яка дає можливість генерувати якісно різні варіанти управлінських рішень, що будуть сталий розвиток підприємства. Визначено проактивну структуру управління, сутність якої полягає у виділенні проактивних центрів – підрозділів, що діють на засадах проактивності. Результати узагальненої взаємодії складових організаційної структури підприємств в умовах необхідної їх реструктуризації та використання сукупного потенціалу забезпечили одержання таких результатів: підрозділи з високим потенціалом і високим ступенем відповідності стратегічним цілям підприємства слід розглядати як центри проактивної діяльності, які забезпечують на базі проактивних дій разом із виробничими підрозділами підвищення рівня капіталізації підприємства. Відношення між фактичним рівнем активів і ринковою вартістю підприємства дозволяють детермінувати чинники агресивного зовнішнього середовища і тим самим сприяти підвищенню рівня фінансово-економічної безпеки.

#### Список використаних джерел:

1. Балашов М. І. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки на підприємствах / в колект. монографії «Сучасні трансформації організаційного–економічного механізму менеджменту та логістики суб'єктів підприємництва в системі економічної безпеки України» / за заг. ред. Т. В. Гринько. Дніпро, 2017. С. 345–352.
2. Балашов М. І., Толпежніков Р. О., Толпежнікова Т. Г. Стратегія проактивного забезпечення економічної безпеки промислового підприємства. Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку держави та регіонів: теоретичний і практичний аспекти: монографія / за ред. О. В. Балуєвої. Маріуполь: ДонДУУ, 2020. С.
3. Балашов М. І., Толпежніков Р. О. Забезпечення інновативності проактивного управління на промислових підприємствах. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. №30. С. 48–52.
4. Балашов М. І. Основа економічної безпеки підприємств із використанням методик європейських суб'єктів господарювання. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. №34. С. 369–372.
5. Балашов М. І., Толпежніков Р. О., Толпежнікова Т. Г. Методологічні підходи до управління змінами в стратегії забезпечення потенціалу економічної безпеки промислових підприємств. *Науковий журнал «Менеджер»: Вісник*

Донецького державного університету управління. Серія «Економіка». 2019. № 4 (85). С. 68–72.

УДК 339.5

## ЕКОНОМІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

*БІЛОУС-СЕРГЄЄВА С. О.,*

кандидат економічних наук,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Необхідність перспективних напрямів удосконалення стратегії економічного розвитку України визначається насамперед тим, що Україна має низку переваг, які забезпечують можливості для успішного розвитку економіки: країна має вигідне географічне положення, родючі землі і високоосвічене населення. Крім того, Україна традиційно має порівняльну перевагу в металургійній галузі, а також в сфері обробної промисловості та технології. Країна межує європейськими державами і має прямий доступ на ринки Близького Сходу, які розвиваються динамічно, через акваторію Чорного моря. Завдяки всім цим факторам Україна може в перспективі стати ключовим гравцем у світовій економіці Цивілізаційний вибір України, її головний пріоритет внутрішньої та зовнішньої політики полягає у повномасштабній інтеграції з Європейським Союзом. Варто зазначити, що тривалий період співробітництва України та ЄС вже посприяв формуванню різноманітних комплексних інструментів, послідовний та ефективний характер їх використання повинен стати підґрунтям сталого економічного зростання і розвитку держави, основою національної стратегії трансформації всіх суспільних сфер та впровадження євростандартів задля зростання якості та рівня життя населення нашої країни.

ЄС сьогодні займає особливе місце у сфері міжнародних економічних відносин, що підтверджується його визначальною роллю у світовій політичній системі, наявністю досягнень у соціально-економічній сфері, які свідчать про ефективність стратегії, яку обрали західноєвропейські країни, а також про ефективність механізмів та методів інтеграційного процесу.

Для України європейський вибір та створення ЗВТ ґрунтуються на наступних економічних чинниках:

- зростання обсягів традиційного експорту сільськогосподарських товарів в ЄС в результаті безмитного доступу для українських сільськогосподарських товарів у рамках тарифних квот;

- встановлюється 7-10-річний перехідний період та компенсаційний пакет щодо використання географічних зазначень. Запровадження в Україні єдиного уніфікованого режиму попереднього контролю державної допомоги, що діє на спільному ринку країн-членів ЄС, дасть можливість уникнути застосування до вітчизняних товарів на внутрішньому ринку ЄС захисних заходів, що передбачені Угодою СОТ про субсидії та компенсаційні заходи;

- усувається загроза функціонуванню ринків енергоресурсів України: Угода не передбачає прийняття додаткових до вже існуючих в рамках Енергетичного співтовариства (офіційним членом якого Україна є з лютого 2011 року)



зобов'язань. Визначені в тексті Угоди напрями співробітництва України та ЄС в енергетичному секторі виступають підґрунтям майбутніх програм фінансування національних проектів міжнародними валютно-кредитними організаціями. Зокрема, таким проектом може бути створення в Україні центральноєвропейського газового хабу на базі своїх підземних сховищ газу, який досить актуально вписується в сучасну політику ЄС щодо створення нової Цільової моделі газового ринку ЄС;

- угодою обмежується можливість застосування торговельних обмежень ЄС щодо хімічної та металургійної продукції з України та створюються кращі перспективи для інтеграційних процесів на рівні металургійних компаній. Українські хімічні концерни зацікавлені у створенні ЗВТ з ЄС та розраховують не тільки на зростання власного експорту, але й на імпорт з ЄС передових технологій, що дозволить прискорити модернізацію вітчизняних підприємств, поліпшити якість та безпечність продукції;

- формуються деякі переваги у сфері держзакупівель – підвищення рівня конкуренції у сфері закупівель, перерозподіл державних ресурсів на користь більш ефективних компаній, особливо малих та середніх, які за умови дотриманням принципу недискримінаційності учасників зможуть отримати доступ до процедур закупівлі; зростання обсягу поставок товарів і послуг українськими підприємствами згідно з контрактами в рамках державних закупівель для країн ЄС; скорочення числа випадків використання незаконних судових рішень для спотворення конкуренції і порушення принципу рівного доступу до торгів [2].

Не дивлячись на кризові явища, які свого часу відбувались як в окремих європейських країнах, так і у всьому європейському співтоваристві, значна кількість західних експертів дають прогнози щодо відносної стабільності ЄС як економічного та політичного утворення.

Розвиток інтеграційних утворень в Західній Європі свідчить про те, що поєднання (інтеграція) національних господарств країн ринкового типу є можливим за умови досягнення цими країнами значного техніко- економічного розвитку, а структура національного виробництва цих країн характеризується високою часткою переробної промисловості в загальній структурі. Таким чином, для України, згідно цього погляду, євроінтеграція є можливою та перспективною як з її боку, так і з боку ЄС. Економічним підґрунтям євроінтеграції України є те, що спеціалізація та кооперація виробничої галузі пов'язує країн-партнерів одна до одної. В разі, коли різні країни поєднані у спільному технологічному ланцюзі, їх відносини будуть надзвичайно міцними та стійкими. Результат цієї взаємозалежності обумовлює інтенсивний розвиток не лише міжгалузевої, а переважно внутрішньогалузевої торгівлі [1].

Економічною основою інтеграції України до ЄС є економічна доцільність цього процесу, її бажання подальшого розвитку, що підкреслює і переорієнтація зовнішньої торгівлі колишніх республік СРСР на більш розвинені країни-сусіди. Важливість ринкової економіки для інтеграції полягає в тому, що інтеграційні процеси між країнами чи регіонами з ринковою економікою розвиваються переважно за рахунок міцних зв'язків компаній та корпорацій, і формування та розвиток корпоративних відносин, є невіддільними урядам країн, адже вони не здатні переорієнтувати чи порушити фінансові та торговельні потоки, і можуть на

них впливати лише засобами непрямого впливу. На час створення ЄС усі держави-члени співтовариства мали розвинену економічну систему.

Таким чином можна зробити висновок, що економічна інтеграція України повинна характеризуватись взаємодією та взаємним пристосуванням національних господарств різних країн, і в результаті відбувається економічне злиття. В тих країнах, які є учасниками міжнародної економічної інтеграції, зростають темпи економічного зростання, знижується темп інфляційних процесів, зростає зайнятості, а також відбуваються інші економічні позитивні зрушення, і це є стимулом для України на її шляху до євроінтеграції. Важливою особливістю євроінтеграційного курсу України є прийняття політичного рішення щодо широкого розвитку процесів міжнародної виробничої кооперації країн-членів ЄС. Ще однією причиною економічного характеру, яка зумовила прийняття Україною євро інтеграційного курсу, є те, що між країнами-членами ЄС усуваються усі або певні економічні бар'єри, формується єдиний ринковий простір, що характеризується розвитком конкуренції та ефективною територіальною та галузевою структурою виробництва. За рахунок цього виграють усі країни, зростає рівень продуктивності праці та значно зменшуються витрати при здійсненні ЗЕД. Найбільш визначальним економічним підґрунтям євро інтеграційного курсу України стала перспектива створення зони вільної торгівлі. Україна має змогу отримати інші переваги від співробітництва з ЄС за допомогою через створення нових робочих місць в країні.

Список використаних джерел:

1. Калина М. С. Євроінтеграційна політика України в контексті розширення Європейського Союзу URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/polprav/05kmsrjs.pdf>.
2. Угода про асоціацію України з ЄС URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011).
3. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства. URL: [http://dif.org.ua/modules/pages/files/1407765948\\_3132.pdf](http://dif.org.ua/modules/pages/files/1407765948_3132.pdf).
4. WTO Statistical Database. Trade Profiles 2016. URL: [https://www.wto.org/english/res\\_e/booksp\\_e/trade\\_profiles\\_16\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles_16_e.pdf)

УДК 336.7:339.137.2

**РЕФОРМУВАННЯ РЕГУЛЯТОРНО-НАГЛЯДОВИХ СИСТЕМ  
ЩОДО РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:  
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД**

*ДЯТЛОВА Ю. В.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
*Донецький державний університет управління*

За сучасної фази фінансової глобалізації координація політики національних регуляторів у сфері фінансового нагляду є необхідною умовою. Враховуючи це, в ЄС прийнято рішення [1, 2], відповідно яким наприкінці 2010 р. відбулися зміни

щодо регулювання фінансового ринку – сформовано нову Європейську систему фінансового нагляду (ESFS) [3, с. 5]. Метою змін є створення загальноєвропейського нагляду, а також платформи для діалогу між усіма органами, в тому числі Європейським центральним банком та наглядовими органами країн ЄС.

Ключовими інституціями ESFS стали Європейська рада із системних ризиків (ESRB) та три секторальних органи, які почали діяти з 2011 р.: Європейський орган з цінних паперів та ринків (ESMA); Європейський банківський орган (EBA); Європейський орган із страхування та пенсійних фондів (EIOPA). Інституційну архітектуру та взаємодію між органами системи фінансового нагляду наведено на рис. 1.

ESRB є спеціальним структурним органом Європейського центрального банку [4], носієм наглядових функцій макропруденційного рівня. Завдання ESRB полягають: у визначенні і/або збиранні та аналізі релевантної та необхідної інформації, яка сприятиме досягненню цілей діяльності ESRB; в ідентифікації системних ризиків; у попередженні випадків, у яких системні ризики набувають великих розмірів; у наданні рекомендацій щодо вжиття корегуючих заходів у відповідь на ідентифіковані ризики і публічне поширення таких рекомендацій; у розповсюдженні попереджень Раді ЄС щодо виникнення загроз та їх оцінки з метою їх усунення; у моніторингу виконання наданих попереджень та рекомендацій; у координації дій з міжнародними фінансовими інституціями, особливо МВФ, а також відповідними органами третіх країн з питань макропруденційного нагляду [5, с. 5–6].

Мікропруденційний нагляд здійснюється в рамках системи Європейських фінансових регуляторів (ESA), в якій національні органи нагляду за ринками фінансових послуг країн-членів спільно координують свої дії для забезпечення фінансової стабільності окремих суб'єктів ринків та захисту прав споживачів. Складовими мікропруденційного рівня є: EBA; EIOPA; ESMA; об'єднана комісія європейських наглядових органів; національні органи регулювання фінансових ринків, а також Європейський центральний банк у питаннях єдиного наглядового механізму [6].

EBA функціонує як мережа органів ЄС та країн-членів, що забезпечують стабільність фінансової системи, прозорість ринків і фінансових продуктів, надаючи захист вкладникам та інвесторам. Компетенції EBA: попередження регуляторного арбітражу; надання гарантій дотримання правил гри; сприяння зміцненню у сфері міжнародної координації щодо банківського нагляду; сприяння конвергенції системи банківського нагляду; сприяння наданню рекомендацій інституціям ЄС у сфері регулювання банківської діяльності, платіжних систем та обігу електронних грошей, а також корпоративного управління, аудиту та фінансової звітності. Завданням EBA є також розробка спільних регуляторних та наглядових стандартів, стимулювання процесів делегування завдань і відповідальності між компетентними органами, надання ESRB необхідної інформації та рекомендацій [1, с. 22–23].



Рис. 1. Європейська система фінансового нагляду

ЕІОРА було створено щоб покращити функціонування внутрішнього ринку: сприяти належному та ефективному регулюванню та нагляду; забезпечувати стабільне, прозоре, ефективне та належне функціонування ринку фінансів; посилити міжнародну координацію за наглядом діяльності страхових та пенсійних фондів; попереджувати регуляторність проведення арбітражу та вирівнювати конкурентні умови у різних юрисдикціях; забезпечувати належне регулювання та нагляд за ризиками у страховій сфері, перестраховувати та здійснювати недержавне пенсійне забезпечення; захищати права споживачів у сфері фінансових послуг [2, с. 57–58].

ESMA є незалежним органом, який забезпечує стійкість, прозорість, ефективність і належне функціонування ринку цінних паперів, захищає інтереси інвесторів. Цей орган передає до Європейської ради дані стосовно виникнення системних ризиків, проводячи стрес-тести. Разом з ЕВА і ЕІОРА, ESMA створює Об'єднаний комітету, робота якого націлена на забезпечення міжсекторальної стійкості, формування спільної позиції за наглядом фінансових конгломератів та усунення сторонніх проблем.

Діяльність ESMA у сфері законодавства націлена на розробку єдиних правил функціонування ринків цінних паперів у Європі і має на меті, по-перше, забезпечення адекватного рівня захисту інвесторів шляхом ефективного регулювання і нагляду; по-друге, формування однакових умов конкуренції для надавачів фінансових послуг, а також забезпечення результативності та ефективності нагляду [5].

Приклад ЄС з реформування державного регулювання ринків фінансових послуг наслідували й країни-члени. В переважній їх більшості центральний банк виконує функції пруденційного регулювання. Наведений досвід необхідно застосувати в Україні з огляду на вітчизняні реалії.

Список використаних джерел:

1. Establishing a European Supervisory Authority (European Insurance and Occupational Pensions Authority), amending Decision № 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/79/EC: Regulation (EU) № 1094/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010. URL: <http://www.esrb.europa.eu/shared/pdf/EIOPAen.pdf?cd62c1ac93286c2c12fede3415541c32>.
2. Establishing a European Supervisory Authority (European Securities and Markets Authority), amending Decision № 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/77/EC: Regulation (EU) № 1095/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010. URL: <http://www.esrb.europa.eu/shared/pdf/ESMAen.pdf?8d02dc34ce11cd4b0a212a3ca1f4b280>.
3. Trichet J. C. The conditions for efficient global and regional macrosupervision – Key success factors in international cooperation. *Keynote address at the Eurofin G20 High Level Seminar*. Paris, 17 February 2011. URL: <http://www.esrb.europa.eu/news/pr/2011/html/sp110217en.html>.
4. Speyer B. Financial supervision in the EU. Incremental progress, success not ensured. Deutsche Bank, EU Monitor 84. August 4, 2011. 16 p. URL: [http://www.dbresearch.com/PROD/DBR\\_INTERNET\\_EN-PROD/PROD000000000276501.PDF](http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD000000000276501.PDF).
5. On European Union macro-prudential oversight of the financial system and establishing a European Systemic Risk Board: Regulation (EU) № 1092/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010. URL: <http://www.esrb.europa.eu/shared/pdf/ESRBen.pdf?3e4d7d29ed022c2569c56493542d347e>.
6. Дятлова Ю. В. Моделі інституційної організації системи макропруденційного регулювання: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Зб. наук. праць МІДМУ КПУ «Інституціональний вектор економічного розвитку»*. 2016. Вип. 9 (2). С. 26–35.

УДК 339.924:339.182

**ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ КОНТРАКТИ:  
СУЧАСНИЙ ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ УКЛАДАННЯ  
В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

*СРОХИНА Д. О.,  
асистент,  
ГЛАЗОВ Ю. С.,  
магістрант,*

*Донецький державний університет управління*

Важливою складовою зростання товарообігу в сфері зовнішньої торгівлі в теперішній час є загальносвітова тенденція розвитку електронної комерції, під якою розуміється будь-яка транзакція, вчинена через мережу Інтернет, що приводить до повної або часткової передачі прав власності на товар або послугу. Глобальний ринок електронної комерції, що сформувався в рамках Світової

організації торгівлі, необхідно розглядати в контексті загального світового процесу цифровізації всього суспільного, політичного та економічного життя. Розвиток електронної комерції не є самоціллю, це необхідно для вирішення проблеми відповідності інформаційної інфраструктури українського ринку сучасним вимогам.

Переваги електронної комерції полягають в тому, що вона дозволяє знизити витрати обігу на 20-30%, а в окремих випадках – на порядок. Загальна вартість угод електронної комерції в світі – більше 25 трильйонів доларів США [1, с. 3], причому 95 % обсягів угод доводиться на операції між господарюючими суб'єктами (підприємство-підприємство). Профілі англійською або французькою мають 205 країн світу.

Світовими лідерами в сфері електронної комерції, що ввійшли до першої десятки в 2019 р., є Нідерланди, Швейцарія, Сінгапур, Фінляндія, Великобританія, Данія, Норвегія, Ірландія, Німеччина, Австралія [2, с. 4]. І якщо обсяги електронної комерції в цих країнах становлять сотні мільярдів доларів США, то в Україні – від 2 і в перспективі до 5 мільярдів доларів щорічно. Такі незначні обсяги, ймовірно, обумовили той факт, що вітчизняні науковці не розглядали можливість включення України до міжнародної електронної торгівлі як перспективного напрямку поживлення її зовнішньоекономічної діяльності, а їх увага акцентувалася переважно на досягненні позитивних результатів у межах країни [3, с. 133].

На розвиток електронної комерції вплинуло введення в дію в 1997 році згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН Типовий закон «Про електронну торгівлю», який має рекомендаційний характер і використовується державами як основа для розробки національного законодавства. В Україні правове регулювання діяльності в сфері інтернет-економіки започатковано прийняттям у 1998 році Закону України «Про Національну програму інформатизації». На сьогодні організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції визначено Законом України «Про електронну комерцію», прийнятому в 2015 році, який, крім іншого, визначає права й обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції.

В Україні прийняті Закони «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003 рік) і «Про електронний цифровий підпис» (2003 рік). Слід зазначити, що якщо перший Закон є чинним, то другий – втратив чинність з 2018 року. Однак для досягнення цілей міжнародної інтеграції цього недостатньо. Електронна комерція на сучасному етапі вимагає особливої правової стратегії, яка б сприяла розвитку глобального та відкритого ринку. Така стратегія, по-перше, повинна спиратися насамперед на грамотне використання традиційних, базових юридичних норм і правил, а по-друге, передбачати створення нових, спеціалізованих правових інститутів і процедур. Крім цього, необхідна уніфікація законодавства та спрощення правил і процедур, які застосовуються у різних країнах, що вимагає співробітництва бізнесу та державної влади не тільки в межах однієї держави, але й на міжнародному рівні.

На сьогодні українське законодавство дозволяє укладати контракти не лише у письмовій, а й в електронній формі. Наявність законодавчої бази підвищить ділову активність шляхом збільшення можливостей для укладання міжнародних договорів купівлі-продажу товарів. Крім того, це підтверджує прихильність України глобальним тенденціям прозорості і спрощення транскордонних операцій,

а також засвідчує готовність нашої держави розвивати співробітництво з ООН у сфері міжнародної торгівлі.

Між тим, на практиці укладання електронних зовнішньоекономічних контрактів стикався з проблемою визнання цифрового підпису. Так, виставлений рахунок (інвойс) в електронному вигляді має бути засвідчений підписом. Іноземні сертифікати ключів, засвідчені відповідно до законодавства тих держав, де вони видані, визнаються в Україні чинними у порядку, встановленому законом.

Питання щодо розроблення порядку визнання в Україні чинності іноземних сертифікатів ключів не відноситься до компетенції Національного банку України. Формує та реалізує державну політику з питань використання електронного цифрового підпису Міністерство юстиції, тому норми, стандарти і технічні регламенти в цій сфері забезпечуються саме цим центральним органом виконавчої влади.

Прийняття Закону України «Про електронні довірчі послуги» з 2017 році реформувало законодавство в сфері електронного цифрового підпису, створило підґрунтя для простору довіри між вітчизняними та закордонними постачальниками електронних довірчих послуг. Наразі в Україні діють 24 акредитованих і 8 зареєстрованих центрів сертифікації ключів, при цьому половина з них – приватні.

Закон запровадив різновиди електронного підпису, а саме: електронний підпис, удосконалений електронний підпис та кваліфікований електронний підпис. Різновиди відрізняються додатковими вимогами, які ставляться до удосконаленого та кваліфікованого електронних підписів. Звичайний цифровий підпис є дійсним, але з значно меншим ступенем довіри до нього і не може виступати як повноцінна заміна власноручному. Також передбачено впровадження електронної ідентифікації, електронної печатки, електронної позначки часу, інтеперабельності тощо.

З 2019 року функціонує Порядок взаємного визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів, електронних підписів, а також використання інформаційно-телекомунікаційної системи центрального засвідчувального органу для забезпечення визнання в Україні електронних довірчих послуг, іноземних сертифікатів відкритих ключів, які використовуються при наданні юридично значимих електронних послуг в процесі взаємодії між суб'єктами і об'єктами різних держав. Таким чином, Україна на законодавчому рівні підготувала ґрунт до обопільного прийняття е-підписів, печаток та електронних сертифікатів з іноземними державами.

У країнах Європейського Союзу з 2016 року був прийнятий загальний Регламент eIDAS (Regulation EU N°910/2014). Юридичний статус нормативного акту робить його придатним для всього Європейського Союзу без необхідності приймати зміни в національному законодавстві. Цей документ забезпечує легалізацію електронних печаток для юридичних осіб, які технічно схожі з електронним підписом; юридичну рівнозначність електронних і паперових варіантів документів; імплементацію електронних позначок часу, щоб мати чіткі дані про час створення та модифікації документа. Отже, всі європейські е-підписи тепер узгоджені і стандартизовані.

Завдяки такому адаптованому законодавству, Україну в квітні 2020 року вибрали в якості учасника в пілотному проєкті Європейського Союзу EU4Digital.

До ініціативи залучені також інші країни Східного партнерства: Білорусь, Вірменія, Молдова, Грузія, Азербайджан. Метою програми визначена гармонізація законодавства. Реалізація програми забезпечить спрощення процедури торгівлі між ЄС і країнами-сусідами, утворюючи уніфіковані правила електронної комерції, логістики та митниці, а також розробляючи унікальні транспортні цифрові коридори. Українські компанії зможуть оперативніше взаємодіяти з партнерами по бізнесу в Європі без паперу.

За оцінками Українського Інституту Майбутнього, до 60% доданої вартості в Україні в 2030Е буде створено в нових високотехнологічних секторах економіки, в таких як штучний інтелект, робототехніка, біоінженерія, 3D-принтинг, наномедицина та інші. Експорт результатів діяльності буде більш ефективним за електронним документообігом.

Список використаних джерел:

1. eTrade for all Year in Review 2017-2018. URL: [https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/dtlnone2018d1\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/dtlnone2018d1_en.pdf).
2. UNCTAD B2C E-COMMERCE INDEX 2019 URL: [https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tn\\_unctad\\_ict4d14\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tn_unctad_ict4d14_en.pdf).
3. Shkarlet S. M., Khomenko I.O. The current state and prospects of development of international electronic commerce. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 2 (10). P. 2. S. 133–138.

УДК 339.9(477):(4-672ЄС)

**ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР:  
ПЕРЕШКОДИ ТА ПОЗИТИВНІ НАСЛІДКИ**

*МАЛІЧ Л. А.,*

кандидат економічних наук, доцент,

*ПЕТРИК І. В.,*

аспірант,

*Донецький державний університет управління*

Основним інструментом реалізації національних інтересів України є Євроінтеграційні процеси і членство України в Європейському Союзі, розбудова правової та демократичної держави, зміцнення вже існуючих та впровадження нових механізмів функціонування громадянського суспільства в Україні відповідно до європейського зразку. Вхідження України в ЄС – це запорука подальшого зміцнення вітчизняних позицій на міжнародній арені.

Після останнього розширення ЄС Україна стала безпосереднім сусідом Євросоюзу. Це відкриває нові можливості для поглиблення співпраці між Україною та ЄС [1]. Європейська інтеграція України виступає як окремий елемент зовнішньополітичної діяльності нашої держави, тому аналіз її кроків у цьому напрямі стає актуальним та цікавим як об'єкт наукового дослідження.

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом упроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (в редакції від 1 січня 2015 року). Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є



«забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС». Дорожню карту та першочергові пріоритети становлення та розвитку України як члена європейської сім'ї визначено Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», схваленою Указом Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року [2]. У Документі зазначено, що ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, Україна отримала інструмент та дороговказ для внутрішніх перетворень, а виконання вимог цієї Угоди дає можливість Україні в подальшому стати повноцінним членом ЄС.

Слід зазначити, що інтеграційні процеси є складними, саме тому необхідно зрозуміти, по-перше, що отримає Україна та які проблеми виникнуть на шляху до членства в ЄС, а по-друге, які очікувані перспективи у державі від цього членства в сучасних умовах.

На сьогодні для України особливе значення мають наступні аспекти інтеграційного процесу: правовий аспект – збереження суверенітету і державності; економічний – розвиток країни і добробут населення; політичний – забезпечення цивілізаційного майбутнього Українського народу [3].

Сьогодні, незважаючи на допомогу Європейського Союзу в здійсненні реформ, покликаних сприяти економічному зростанню та підвищенню добробуту населення, існують певні перешкоди різного характеру на шляху України до ЄС і вони є досить значними, хоча й не перекорними, а саме:

- низький рівень поінформованості громадян про ЄС;
- сумніви стосовно того, що євроінтеграція України матиме вигоду для всього населення України
- занепокоєність щодо конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку та еміграції робочої сили;
- вимоги до розвитку відносин Україна – ЄС, які важко буде найближчим часом задовольнити, в першу чергу це правосуддя, корупція та організована злочинність [4].

Крім того, існують певні внутрішні чинники, що гальмують рух України до ЄС, основними з яких є: повільність у проведенні економічних реформ; рівень корупції та економічної злочинності; відсутність єдиної думки серед населення, щодо європейського вибору країни; недостатність досвідчених фахівців з питань євроінтеграції [5]; значний розрив у рівнях економічного розвитку України і країн ЄС.

Оскільки євроінтеграція має як переваги, так і ризики, Україні слід акцентувати увагу на використанні саме позитивних моментів євроінтеграції. Головна перевага вступу України в ЄС полягає у можливості виходу нашої держави на один рівень з провідними країнами Європи та прийняття її до співдружності вільних, розвинутих в економічному та політичному плані держав. До позитивних наслідків вступу України в ЄС можна віднести такі вигоди:

- політичні вигоди: участь в Європейській колективній безпеці та гарантування, за її допомогою, територіальної недоторканості України;
- економічні вигоди: нові ринки збуту для українських товарів та додаткові інвестиції, в українську економіку, зменшення митних тарифів та отримання позитивного сальдо торговельного балансу;

- соціальні вигоди: ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, розширення можливостей для освіти, роботи й забезпечення високого рівня життя населення;

- культурні (ідеологічні) вигоди: широкий доступ до інформаційного потенціалу ЄС.

Отже, Україна дуже повільно здійснювала внутрішні зміни, переважно під тиском громадськості та європейських інституцій. Підписавши Угоду про асоціацію, ми взяли на себе конкретні зобов'язання, виконання яких, в першу чергу, потрібне нам самим, адже мова йде про покращення життя українців. Орієнтиром є країни-члени Євросоюзу, які мають ефективнішу державну систему управління, де громадяни є більш захищеними у своїх правах, мають більше шансів для саморозвитку, вищий рівень життя, впевненість у майбутньому. Шлях до цього орієнтиру пролягає для України через процес європейської інтеграції – внутрішні реформи, викорінення корупції, адаптацію європейських стандартів, економічну інтеграцію та політичну асоціацію з ЄС.

Євроінтеграція важлива для українців, оскільки вона є яскравим свідченням, що Україна – це невід'ємна частина Європи, що ми можемо у себе імплементувати кращі практики європейських країн і стати у майбутньому повноправним членом ЄС.

Список використаних джерел:

1. Федоришина О. О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1103>.
2. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
3. Деліні М. М. Проблеми інтеграції України в світове співтовариство в сучасних умовах. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/12.pdf>.
4. Багатеренко А. О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. URL: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>.
5. Відносини між ЄС та Україною: інформаційна довідка, 6 березня 2018 р. URL: [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartersHomepage/29685/node/29685\\_uk](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartersHomepage/29685/node/29685_uk).

УДК 339.9

## **СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ МІСТ ЯК ВЕКТОР РУХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ**

*МАМАТОВА Л. Ш.,*

кандидат економічних наук,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Європейські інтеграційні процеси та членство України в ЄС є основним орієнтиром реалізації національних інтересів країни, формування та впровадження механізмів зміцнення вітчизняних позицій та побудови громадського суспільства відповідно до європейського зразка. Саме тому, пріоритетом інтеграції постає необхідність формування оптимального вектору стратегічного розвитку та ліній поведінки відповідно в кожному секторі економіки України.

Оскільки політика європейської інтеграції кожної країни не обмежена зовнішньополітичними цілями та механізмами міжнародної взаємодії, то вона може бути успішною при наявності взаємодії на різних рівнях суспільної організації, тобто враховувати принцип багаторівневого управління та бути ефективною за рахунок мережевої взаємодії різних соціальних груп. Інтеграційна політика включає опрацювання значного обсягу задач із трансформації базових структур суспільства, сфери економіки, соціальної та гуманітарної й державно-правової системи.

Членство України в ЄС дало поштовх не тільки до розвитку держави в цілому, а й до розвитку регіонів, міст, підприємств та установ. Це дозволило сформуванню систему комплексних інструментів та методів сталого економічного зростання та трансформації суспільних сфер та впровадження євростандартів зростання рівня та якості життя населення.

Глобальним напрямком стратегічного вектору розвитку в сучасному світу у територіальному поділі праці виступає зростання ролі регіонів та міст. Саме вони стають одиницями інтеграційного управління, оскільки, наявна здатність максимально враховувати наявні ресурси та потреби населення дозволяє ухвалювати рішення на місцевому рівні, що є ефективним зменшенням навантаження на органи центральної влади. Отже незалежно від масштабів саме розвиток міст, є визначною мірою ефективності змін національного характеру, створює розвиток регіону та взагалі країни [1].

Оцінити позитивний результат змін в соціально-економічному рівні певного міста або регіону і як наслідок країни в цілому, можна лише через рівень особистого комфорту населення та відповідну систему соціально-економічних показників стратегічного планування регіонального розвитку в Україні.

Основним завданням стратегічного планування регіонального розвитку є визначення вектору руху інтеграційних змін, відповідно до цього бачення необхідних ресурсів, визначення періоду змін та відповідальних осіб. Що стосується місцевого самоврядування, то стратегічне планування дає комплексний інструмент поєднання аналізу поточного стану, прогнозу соціально-економічного розвитку та можливий сценарій обраної стратегії інтеграції.

Стратегічне планування формує загальне бачення перспектив, послідовні необхідні проекти розвитку важливі для суспільства, територіальної громади та стейкхолдерів і загалом країни в цілому. Таке планування надає перелік чітких, деталізованих кроків сталого розвитку міста, сприяє залученню необхідних ресурсів для реалізації програм та заходів за коштів державного, обласного фінансування або міжнародної донорської допомоги.

Формування стратегії та плану реалізації надають певну можливість кожному місту, регіону, кожній громаді визначити власні сильні та слабкі сторони, можливі доходи та витрати, та перспективи генерації доходів, підтримка й розвиток малого та середнього підприємництва, вирішення екологічних, соціальних проблем.

Відповідно до цього, саме спільна реалізація інтересів і взаємодія влади, бізнесу та громади дозволить подолати актуальні інтеграційні виклики, знайти необхідні ресурси та сформуванню якісно новий рівень добробуту міст, регіонів, залученню саме населення до розробки ефективної стратегії розвитку та її впровадження.

Ефективною платформою підтримки розвитку міст, регіонів, окрім вже існуючих стратегій розвитку України, стало затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Ця Стратегія є основним планувальним документом для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики у різних сферах, досягнення ефективності використання державних ресурсів у територіальних громадах та регіонах в інтересах людини, єдності держави, сталого розвитку історичних населених місць та збереження традиційного характеру історичного середовища, збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів для нинішнього та майбутніх поколінь українців [2].

Наявність вже існуючих та впроваджених стратегій (Стратегія розвитку Долинського субрегіону до 2027 року, Стратегія розвитку курорту «Хмільник» на період до 2027 року, Стратегія поводження з твердими побутовими відходами у субрегіоні «Західний Донбас» та Дорожню карту її впровадження, Стратегічний план розвитку Кривого Рогу до 2015 року, Стратегія розвитку Кременчука на період до 2028 року, Стратегією розвитку міста Запоріжжя на період до 2028 року, Стратегія розвитку Коломиї на період до 2027 року, Стратегія розвитку міста Мелітополя до 2030 року, Стратегії розвитку Ладижина до 2025 року, Стратегія розвитку Маріуполя до 2021 року, Стратегія розвитку Маріуполя до 2030 року) є чудовим прикладом переведення у практичний результат теоретичних напрацювань, які запропоновано ЄС та самими містами [3].

Саме популяризація концепцій інтеграційного розвитку залучає населення активніше долучатися до впровадження змін, бути проактивними та формувати справедливу та демократичне суспільство, розвивати національну культуру, гендерну рівність та сприяти зростанню соціального капіталу та взагалі брати на себе відповідальність за побудову розвинутого міста.

#### Список використаних джерел:

1. Стратегія «Україна – 2030»: вектор розвитку – інтеграція в ЄС. URL: <http://dialog.lviv.ua/strategiya-ukrayina-2030-vektor-rozvitku-integratsiya-v-yes/>.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
3. Розробка стратегій розвитку міст в Україні URL: <http://pleddg.org.ua/ua/strategii-rozvitku-mist/>.

## РЕАЛІЇ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

*НІКУЛЬЧЕВ М. О.,*

кандидат філософських наук, доцент

*Донецький національний технічний університет,*

*РЕВА О. В.,*

кандидат економічних наук,

*Донбаська державна машинобудівна академія*

Сучасна науково-технологічна політика країн Європи і світу виходить далеко за межі розуміння поняття «технологія» як узгодженої єдності технологій, техніки, обладнання, організованої праці і механізму управління [1, с. 26], яке домінувало на теренах України з 80-х років радянського минулого і розглядалося як «родове» поняття технічної сфери. Гуманістичний імператив сучасного соціально-економічного розвитку, коли рушійною силою економічних трансформацій стає не тільки і не стільки високотехнологічне виробництво і високорозвинене інформаційне середовище, а соціалізація – процес набуття всіма складовими економічного обігу соціальної функціональності [2], виводить розвиток соціальних технологій на одне з чільних місць.

Процеси адміністративної і фіскальної децентралізації України, окрім традиційних і укорінених в питаннях визначення стратегічних орієнтирів суспільного розвитку тенденцій патерналізму з боку органів влади і місцевого самоврядування та утриманських і пасивних настроїв з боку населення, виявили і повну технологічну неготовність структур суспільства до конструктивного діалогу і усвідомленої взаємодії. Одним із шляхів подолання такого стану може стати перехід до конвенціональної комунікації, тобто взаємодії органів державного управління, місцевого самоврядування з населенням, громадами на принципах широкої інклюзивності і транспарентності.

Вивчення європейського досвіду формування і реалізації конвенціональної комунікативної стратегії (ККС) свідчить про достатньо значні розбіжності у розумінні її змісту (табл.), однак практично цілковиту єдність в оцінці очікуваних результатів від її впровадження, які І Зарицька систематизує і узагальнює як: формування довіри у суспільстві; створення умов для публічної політики, відкритої дискусії в мас-медіа; вирішення суспільних конфліктів; створення публічної комунікації; ефективну взаємодію всіх сторін державного управління; розширення прав громадян; зміни відносин з громадянами та бізнесом [3, с. 60] і, додамо, головне – формування громадянської відповідальності, вміння і бажання усіма учасниками конвенціональної комунікації приймати на себе обов'язки, реалізовувати певні дії і відповідати перед суспільством за їхні наслідки.

Незважаючи на те, що дослідження теоретичних і методологічних засад запровадження комунікаційної взаємодії суспільства і влади в Україні проводяться майже двадцять років, на даний момент говорити про створення конвенціональної комунікативної стратегії національного рівня і механізмів її реалізації говорити зарано.

Таблиця 1

Зміст ККС на прикладі окремих країн Європи

**Секція 4. ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ТА ЗОВНІШНІХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ**

Змістовна характеристика ККС	Країна
Комунікація, яка налагоджує інформативне та прозоре спілкування й підтримує продуктивні і міцні відносини між виконавчою, законодавчою, судовою владою та суспільством.	Німеччина
Керівництво держави та суспільство мегакомунікабельні; важливість відповідального діалогу зростає; зв'язок цілеспрямований і перевірений; звичайні комунікаційні бар'єри зникають; нові партнери і нові форми співпраці необхідні; стратегія будується і реалізується шляхом діалогу.	Фінляндія
Двосторонній процес, який передає реакції і думки різних аудиторій, що беруть участь у взаємовідносинах держави і суспільства. Забезпечення цілеспрямованого впливу, необхідного для досягнення консенсусу та підтримки для будь-якого державного рішення.	Великобританія, Іспанія
Діалог влади, суспільства та бізнесу, головним завданням якого є забезпечення комунікації між різними сегментами комунікаційного середовища, досягнення змістовного договору, який дозволяє втілювати в життя практичні завдання, а також створювати структури комунікаційного середовища, здатні протидіяти маніпуляційним комунікаційним стратегіям.	Польща, Росія

В той же час, актуалізація процесів реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні закладає передумови того, що практичні напрацювання технологій конвенціональної взаємодії будуть створюватися саме на місцевому рівні, особливо у міських громадах, чому сприятиме більш висока розвиненість інформаційного й інституціонального середовищ, аніж у сільських громадах. Разом з тим, цей процес потребує державної підтримки, зокрема:

- до переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на найближчий період до найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави мають бути включені фундаментальні і прикладні дослідження з формування національної моделі конвенціональної комунікативної стратегії. Така модель повинна розроблятися на основі узагальнення європейського і світового досвіду реалізації ККС, а також вітчизняних практичних напрацювань у сфері розбудови конвенціональної взаємодії;

- забезпечення фінансової підтримки піонерних проектів зі створення комунікаційних платформ для розширення взаємодії органів регіонального управління, місцевого самоврядування, бізнес-структур, громади, населення. Така підтримка має здійснюватися як за рахунок коштів державного бюджету, так і місцевих бюджетів;

- організація підвищення кваліфікації, підготовки і перепідготовки кадрів для служби в органах державного управління, місцевого самоврядування стосовно поглиблення навичок soft skills (тобто, гнучких навичок, особистісних якостей і поведінкових установок, необхідних для запровадження принципів і технологій конвенціональної взаємодії;

- розширення правового поля у сфері нормативно-законодавчого забезпечення формування і реалізації ККС.

Список використаних джерел:

1. Комков Н. И. Роль инноваций и технологий в развитии экономики и общества. *Проблемы прогнозирования*. 2003. № 3. С. 24–43.
2. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е. М. Лібанова; Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи. Умань: ВПЦ «Візаві», 2012. URL: [http://nbuviar.gov.ua/images/nauk-mon/Staluy\\_ludskuy\\_rozvtok.pdf](http://nbuviar.gov.ua/images/nauk-mon/Staluy_ludskuy_rozvtok.pdf).
3. Зарицька І. П. Категорія «конвенціональна комунікативна стратегія» в контексті реалізації функцій державного управління. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Державне управління. 2014. Т. 242. Вип. 230. С. 56–61.
4. Зарицька І. П. Зарубіжна практика запровадження конвенціональної комунікативної стратегії при реалізації функцій державного управління. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 8. С. 42–48.

UDC 339.5

**SCENARIOS OF UKRAINE'S DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF  
EUROPEAN INTEGRATION**

*TANCHYK OLENA,*  
PhD in Economics, Associate Professor,  
*Donetsk State University of Management*

For any country, an integral component of the external Strategy and a condition for solving the pivotal development issues is the implementation of national geoeconomic policy on individual international economic associations and cooperation, integration processes. In Ukraine, the determination of international economic integration vectors has become the most urgent state development objective since its independence. When signing contracts with any integration structures, countries strive for defending national positions and interests, maintain or improve the existing trade and economic relations. However, despite the adoption of essential programs and documents on the European integration course, Ukraine has not created sufficient preconditions for the country's accession to the EU, and its recognition as an "associate" member, namely, the "Copenhagen" criteria that has to be used to assess candidate countries for EU accession has not been met; the indicators set by the Maastricht Treaty for the candidate countries have not been achieved.

Given the country's European integration aspirations, the European Union has proposed to Ukraine to create not a classic free trade zone, but The Deep and Comprehensive Free Trade Areas (DCFTA). The Deep and Comprehensive Free Trade Area is part of the Association Agreement between Ukraine and the European Union and one of the most ambitious bilateral agreements ever concluded by the European Union.

**Positive consequences of the DCFTA:**

- accessibility of Ukrainian goods, services, capital, and technology to the enlarged EU market;
- improvement of conditions for Ukrainian products export by obtaining a price advantage

**Negatives consequences of the DCFTA:**

- the need to attract significant financial resources to ensure the adaptation and implementation of new legislation;
- increase of financial costs of manufactures due to high standards of production and quality. The increase

Fig. 1. Positive and negative effects of the DCFTA establishment in Ukraine

The DCFTA will provide Ukraine with opportunities to modernize its trade relations and economic development. The tools for this are the opening of markets



through the gradual abolition of customs tariffs, the provision of duty-free access within quotas, and the large-scale harmonization of Ukrainian laws, norms, and standards force in the EU in various sectors directly or indirectly related to trade. This will create conditions for harmonization of Ukraine and EU standards in key areas [1].

The establishment of the DCFTA has both positive and negative consequences for Ukraine (Fig. 1).

In order to overcome the issues regarding Ukraine's integration into European Union, it is necessary to understand that European integration, as the primary vector of the domestic and foreign policy of Ukraine, has to be perceived as an intention to live in the space of European values, and only then - institutional accession to the EU. Ukraine needs to strive to maximize its export potential and economic and geographical location. At the same time, the presence of a total of 1.400 kilometers of border with the European Union and 500 million potential consumers in the EU market provides ample opportunities for developing the trade and transit infrastructure of Ukraine, export-oriented production in the EU cross border trading.

According to the abovementioned, it can be noted that in the current conditions of globalization, the main task of Ukraine when signing agreements with any integration structures is to maximize national positions and interests, maintain or improve existing trade and economic relations. The European Union has proposed to Ukraine to create a comprehensive free trade area, which involves creating a group of two or more customs territories that abolish tariff restrictions on significant volumes of trade territories. The format of The Deep and Comprehensive Free Trade Areas includes trade of goods and services, capital and labor, access to public procurement markets, and others. It is considered appropriate to outline that Ukraine needs to strive to maximize its export potential and economic and geographical location.

#### References:

1. EU-Ukraine: a deep and comprehensive free trade area. Ltd. "August Trade", May, 2013.
2. The basic version of Ukraine's economic development under the Strategy of economic and social development of Ukraine (2004-2015). URL: <http://journals.uran.ua/nvgeci/article/viewFile/22312/19918>.

УДК 339.5

### **СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄС**

*ТКАЧЕНКО О. Г.,*

кандидат економічних наук, доцент,

*Донецький державний університет управління*

Провідне місце в системі світової торгівлі належить країнам ЄС, що об'єднали свої зусилля задля забезпечення безперервного економічного зростання, соціального розвитку і згуртованості країн-учасниць. Сучасний рівень економічного розвитку, відкритість торгового режиму дозволяють цьому регіональному об'єднанню бути найбільшим гравцем на світовій торговій арені і залишатися територією, сприятливою для ведення бізнесу. Крім того, ЄС сам є

найбільшим у світі єдиним ринком, що представлений більш ніж 500 мільйонами споживачів, має прозорі норми та правила, забезпечений надійною законодавчою базою для інвестицій.

Нині ЄС є найбільшим торговим партнером України, на який за даними 2019 р. припадає понад 40% національної зовнішньої торгівлі [1]. Ці відносини формувалися з моменту отримання Україною незалежності і новий поштовх відчули після підписання і набуття чинності угоди про асоціацію між ЄС та Україною, включаючи поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, що і стало основним інструментом зближення України з ЄС.

Проведений аналіз зміни обсягів експортно-імпортних потоків між Україною та ЄС з 1996 по 2019 рр. показав, що в цілому за цей період експорт з України до ЄС збільшився в 7,7 рази, а імпорт – в 8,1 рази. Майже протягом усього зазначеного періоду Україна відносно ЄС мала від'ємне сальдо за винятком 1999-2004 рр., коли протягом п'яти років український експорт перевищував імпорт. Відповідно цьому коефіцієнт покриття імпорту експортом (за винятком зазначеного періоду) був меншим за одиницю і знаходився в межах 63-85%. Найменшою величиною цього показника була у 2013 р., коли його значення знизилося до 59,7% (рис. 1).

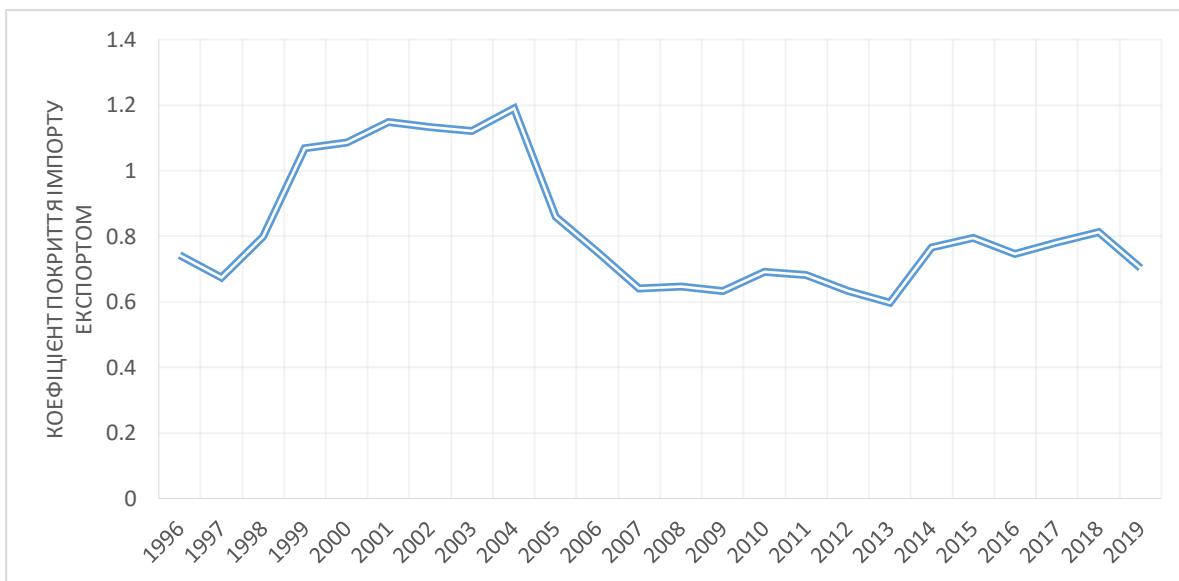


Рис. 1. Коефіцієнт покриття імпорту експортом в торгівлі між Україною і ЄС, 1996-2019 рр.

Аналіз товарної структури експортно-імпортних потоків між Україною і ЄС [2] дозволив визначити, що у 2019 р.:

найбільшою за питомою вагою товарною групою українського експорту були продукти рослинного походження (21,6%), в тому числі зернові культури, на частку яких припадало 12,7% експорту в ЄС;

другою за розмірами, а, відповідно і часткою, була товарна група – недорогоцінні метали і вироби з них із значенням 18,3%, в тому числі чорні метали – 15,7;

третю позицію в українському експорті в ЄС займають машини, обладнання і механізми із часткою у 13,6%, в тому числі електричні машини – 11,1%;

серед важливих товарних позицій українського експорту в ЄС слід зазначити такі як: мінеральні продукти – 13 %, в т.ч. руди, шлак і зола – 8,5%; жири та олії тваринного або рослинного походження (7,4%); готові харчові продукти – 4,5%.

В структурі українського імпорту із ЄС переважають машини, обладнання та механізми, частка яких становить 21,7 %, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (17,5%), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (13,5%) і мінеральні продукти (11,2%).

Загальна торгівля між ЄС та Україною у 2019 р. досягла 43,3 млрд євро, що відповідає близько 1,1% загальної торгівлі ЄС. Серед торговельних партнерів ЄС Україна займає 18 позицію. Експорт ЄС в Україну у 2019 р. значно збільшився і склав понад 24,2 млрд євро. У порівнянні із 2016 р. це зростання становило 48,8%.

Серед позитивних змін слід зазначити значне зростання українських компаній, що експортують до ЄС власну продукцію або послуги. Так, у 2015 р. таких підприємств нараховувалося близько 11700, а у 2019 – вже 14500. А також більш диверсифікованим, ніж десятиліття тому, став експортний профіль України. Все важливіше місце в українському експорті до ЄС займають такі категорії товарів як продукція тваринного походження, харчові продукти, товари машинобудування.

Означені позитивні зміни пов'язано із підписанням Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, включаючи поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, яка на тимчасовій основі почала діяти з 1 січня 2016 р. З 1 жовтня 2017 р. набули чинності інші торговельні преференції для підприємств. Так, ЄС збільшив кількість сільськогосподарської продукції, яку Україна може експортувати до ЄС згідно з Угодою про Асоціацію, не сплачуючи митних зборів. Але це і передбачає ліквідацію імпорتنих тарифів ЄС на декілька промислових товарів, що було визначено Угодою про Асоціацію.

Означена угода складає основу для модернізації торговельних відносин між Україною і ЄС, шляхом відкриття ринків та узгодження законодавства, стандартів і регулювань у різних секторах економіки.

Згідно цієї угоди українські підприємства отримують стабільний і передбачуваний преференційний доступ до найбільшого в світі ринку, а підприємства ЄС отримують переваги від легшого доступу до українського ринку та можливості будувати нові відносини з українськими постачальниками та партнерами.

Для кращої інтеграції з ринком ЄС Україна має гармонізувати багато своїх норм та стандартів щодо промислової та сільськогосподарської продукції, узгодити своє законодавство з ЄС у таких сферах торгівлі, як:

- конкуренція;
- технічні бар'єри в торгівлі; санітарні та фітосанітарні вимоги в торгівлі;
- сприяння митному режиму та торгівлі;
- захист прав інтелектуальної власності.

Ця діяльність вже реалізується і проблемні питання обговорюються на зустрічах представників ЄС і України, що регулярно проводяться і спрямовані на імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом стосовно торгівлі та сталого розвитку.

Проблемними залишаються питання, що пов'язані із високими соціальними та екологічними стандартами в контексті торгової та інвестиційної політики ЄС, питання праці, модернізації трудових відносин, законодавства у сфері соціального діалогу, колективних переговорів, а також питання відновлюваної енергетики, енергоефективності, стійкого управління рибним господарством, лісовим господарством та пов'язане з цим виробництво, продаж, переробка та торгівля деревиною, забезпечення можливостей громадянського суспільства, тощо. Ці і інші проблеми має вирішити Україна на шляху інтеграції до єдиного європейського простору із врахуванням і відстоюванням власних економічних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Eurostat. Офіційний сайт. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukraine-EU\\_-international\\_trade\\_in\\_goods\\_statistics#EU\\_and\\_the\\_Ukraine\\_in\\_world\\_trade\\_in\\_goods](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukraine-EU_-international_trade_in_goods_statistics#EU_and_the_Ukraine_in_world_trade_in_goods).
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

УДК 339.9:658.6

## **ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

*ТОЛПЕЖНИКОВА Т. Г.,  
кандидат економічних наук,  
Донецький державний університет управління*

Головною умовою проведення зовнішньоекономічної операції є її ефективність. В сучасних умовах поняття ефективності зовнішньоекономічної діяльності має комплексний і багатоаспектний характер. Воно може виражатись за допомогою різноманітних економічних показників, більшість яких демонструє переваги розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. При цьому варто враховувати те, що зовнішньоекономічні зв'язки сприяють забезпеченню оптимальних розмірів виробництва окремих видів товарів, упровадженню світових досягнень в області науки техніки, отриманню необхідної сировини і матеріалів, розширенню номенклатури продукції, яка реалізується на внутрішніх ринках тощо. Все це визначає необхідність ретельного узгодження відповідних видів діяльності, забезпечення єдності критеріїв параметрів, які використовуються відповідно із реальними потребами народного господарства.

Основні види стратегій міжнародного бізнесу поділяються на 5 основних груп, в залежності від наявності у підприємства конкурентних переваг, завдяки яким воно зможе досягти стабільного положення на ринку. До них відносяться: стратегії формування ресурсно-факторних переваг; стратегії формування технологічних переваг, стратегії формування інноваційних переваг, стратегії формування змішаних переваг, стратегії формування глобальних конкурентних переваг. Для України найбільш актуальні перші чотири групи стратегій, що визначається, в основному, належністю того чи іншого підприємства до галузей, де головну роль відіграють ресурси (сільське господарство, видобувна

промисловість), технологія виробництва (машинобудування) або інновації (фармація, авіабудування). Таким чином, використання збалансованої системи показників у сфері стратегічного управління ЗЕД підприємства дозволяє удосконалити систему прийняття стратегічних та тактичних рішень, оптимізувати використання обмежених внутрішніх резервів розвитку підприємства щодо подальшого розвитку конкурентних переваг у довгостроковій перспективі [1].

Розвиток економіки держави в цілому, як і окремих її галузей серед іншого визначається відношенням обсягів експорту та імпорту. Більшість розвинутих капіталістичних країн мають додаткове сальдо торгового балансу з значним перевищенням експорту над імпортом. В Україні, в силу об'єктивних причин перехідного періоду, поки спостерігається зворотня тенденція.

Зовнішньоекономічним зв'язкам України властиві вагомні негативні риси, що виявляються у переважанні експорті сировинної групи товарів (майже 70%). у домінантно-монополній залежності від практично одного імпортера таких енергоносіїв, як нафта й газ, у завезенні не виправдано великої кількості товарів споживчого призначення, незважаючи на скрутний економічний стан країни. Чималі суми капіталу осідають за кордоном у результаті бартерних операцій, які ще становлять в експорті та імпорті близько 10%, а у внутрішньому обороті – сягають 40%. Пасивне сальдо торгівлі товарами в матеріальній формі, перекид у бік продукції сировинного характеру та з низьким ступенем переробки а структурі виробництва та експорту (що сягає близько 70%), зростаюча (під впливом конкурентних умов світового ринку) деградація переробних галузей та висока імпортозалежність їх від так званого критичного імпорту не залишають сумнівів у тому, що загальний вектор дії зовнішньоекономічної складової не відповідає потребам стабілізації та розвитку економіки нашої держави. За даними УНІАН Україна маємо негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами в країні [2].

Серед сучасних проблем ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств виділяють:

- низька конкурентоспроможність значної частини української промислової продукції;
- недостатній розвиток систем сертифікації та контролю якості експортної продукції при зростанні на світових ринках вимог не тільки до науково-технічних параметрів, а і до споживчих та екологічних характеристик, що примушує вітчизняних експортерів збувати свою продукцію за зниженими, а то і демпінговими цінами;
- критично недостатнє інвестування експортно орієнтованих проектів за рахунок внутрішніх ресурсів та обмежені можливості використання з цією метою іноземних інвестицій і кредитів внаслідок низького міжнародного рейтингу надійності України.
- недостатнє вкладання капіталу та впровадження сучасних інноваційних розробок у пріоритетні галузі [3].

Реформа зовнішньоекономічної діяльності, насамперед, промислових підприємств є одним із істотних напрямів перебудови господарського життя країни. Вона характеризується децентралізацією зовнішньоекономічної діяльності і поступовою відмовою держави від монополії на зовнішню торгівлю. Підприємства одержують право самостійного виходу на зовнішній ринок. На їх рівні починає зосереджуватися увесь спектр питань, пов'язаних із експортно-імпортною

діяльністю, включаючи проектування експортних товарів, їх виробництво, збут і сервіс. Закріплюються економічні, матеріальні та правові умови для посилення зацікавленості підприємств в експортній діяльності і підвищення її ефективності.

Разом з тим, на сучасному етапі зовнішньоекономічна діяльність українських підприємств потребує вдосконалення. Цьому, насамперед, повинна сприяти виважена державна політика у зовнішньоекономічній сфері. Вона має бути націленою на:

- перепрофілювання підприємств, які в основному працюють на сировині і комплектуючих, що ввозяться із-за кордону, поставки яких є ненадійними й економічно невиправданими;

- випуск нової конкурентоспроможної продукції шляхом надання певних знижок при її експорті;

- зменшення ввезення низькоякісної, шкідливої продукції з закордону шляхом встановлення високого імпортного мита, та застосування інших нетарифних бар'єрів.

У перспективі промислові підприємства повинні орієнтуватись у своїй зовнішньоекономічній діяльності на збільшення питомої ваги в експорті готових виробів, значне скорочення поставок сировини, палива, екологічно несприятливих продуктів. Особливе значення для розвитку зовнішньоекономічних зв'язків повинно мати нарощування експортного потенціалу за рахунок конверсії оборонних галузей промисловості, розвитку форм виробничого співробітництва із зарубіжними партнерами, створення умов для переливу міжнародного капіталу та робочої сили. Достатня кількість дешевої кваліфікованої робочої сили дає змогу створити навіть нові галузі господарства, виробництво електронного та лазерного обладнання, що мало б відчутно збільшити експорт наших підприємств [4].

Вибір українським підприємством придбання підприємства, яке знаходиться за межами території України, як методу проникнення на іноземний ринок, потребує найменших затрат у порівнянні з іншими способами для доступу на ринок і збереження ринкових позицій, а в довгостроковій перспективі – дає змогу зайняти певну ринкову нішу. Саме тому, щоб виявити шляхи підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності вітчизняних товаровиробників необхідно:

- комплексне дослідження проблем підвищення ефективності та розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних виробничих підприємств;

- виявлення напрямків удосконалювання системи управління та планування зовнішньоекономічних зв'язків на рівні підприємства;

- виявлення напрямків удосконалювання методів експортної роботи;

- вивчення сучасних аналітичних підходів і методів дослідження зовнішньоторговельних ринків;

- розробка організаційно-економічних заходів підвищення конкурентоздатності експортної продукції;

- аналіз ефективності зовнішньоторговельної діяльності виробничих підприємств (оцінка рівня і якості виконання підприємством зобов'язань по контрактах з іноземними партнерами, дослідження ефективності, переваг і недоліків висновку контрактів і договорів;

- аналіз конкурентоздатності підприємства і конкурентоздатності продукції і ринку збуту в зовнішньоекономічній діяльності;

- аналіз динаміки (розвитку) зовнішньоекономічної діяльності підприємства;

- дослідження раціональності використання ресурсів);
- розробка методики аналітичної оцінки ефективності окремої експортної операції;
- розробка заходів підвищення ефективності експортної діяльності вітчизняних товаровиробників.

На сучасному етапі розвитку процес засвоєння вітчизняними товаровиробниками зарубіжних ринків супроводжується значними труднощами і проблемами, які обумовлені недосконалістю форм фінансових розрахунків, нерозвиненістю транспортної і ринкової інфраструктури договірно-правової бази, практики регулювання митних процедур і оподаткування [5].

Таким чином, управління конкурентоздатністю не суперечить орієнтації підприємства на одержання прибутку. Навпаки, вона є вираженням його прагнення до прибутковості. Разом з тим необхідно сказати, що управління конкурентоздатністю підприємства формує трохи інший підхід до його функціонування в цілому. Керівники підприємства починають розглядати питання прибутковості з позицій якості, споживчих властивостей продукції, конкурентоздатності, тобто реалій конкурентної боротьби. Для вдосконалення системи підтримки національного товаровиробника, усунення загрози інтервенціоністських імпорتنих поставок, запобіганням матеріальних збитків у галузях вітчизняної промисловості, відповідно до прийнятих у світовій торгівлі правових норм. Нарощувати потенціал зовнішньоекономічної діяльності підприємств треба перш за все шляхом створення сприятливих економічних умов для збільшення випуску вітчизняної продукції та надання послуг за рахунок модернізації виробництва, застосування сучасних технологій переробки, зберігання, пакування, транспортування та реалізації продукції машинобудівної, харчової і легкої промисловості, сільського господарства, закріплення на традиційних ринках збуту та виходу на нові.

Необхідно надавати держані гарантії щодо участі наших компаній у міжнародних тендерах, стимулювати вітчизняний машино-технічний експорт, а також експорт харчової та сільськогосподарської продукції шляхом запровадження спеціальної системи кредитування обігових коштів виробників. Отже, лише на основі всебічного вивчення кон'юнктури світових ринків, підвищення конкурентоздатності продукції, застосування сучасних технологій можна досягти ефект у зовнішньоекономічній діяльності як на мікрорівні (рівні підприємства), так і на макрорівні зокрема.

#### Список використаних джерел:

1. Скоропад І. С., Герасименко С. І. Ефективність маркетингових заходів у системі зовнішньоторговельних зв'язків. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. №469. С. 498–502.
2. Україна на міжнародних ринках: проблеми та перспективи. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/zovnishnia-polityka>
3. Циганкова Т. М. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ. *Маркетинг*. 2008. № 10. С. 45–49.
4. Щербак В. Г., Лозенко А. П. Проблеми проникнення вітчизняних підприємств на зовнішні ринки. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 58–61.

5. Яковлев А. І. Удосконалення методів визначення ефективності ЗЕД. *Фінанси України*. 2010. № 9. С. 25–27.

УДК 338.1:330.5

## **ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЗА УМОВ ДОСЯГНЕННЯ РІВНОВАГИ**

*УДОВИЧЕНКО К. А.,*

кандидат економічних наук

*Донецький державний університет управління*

Сьогодні питання забезпечення достатності економічного розвитку країни є як ніколи актуальними. Посилення конкуренції серед господарюючих суб'єктів, конвергенція їх розвитку, вплив світових тенденцій зумовлюють необхідність пошуку шляхів пристосування до реалій сьогодення за рахунок вироблення політики економічного зростання.

Одним з перших етапів розв'язання проблеми є встановлення однакових підходів до розуміння категорій, з якими буде реалізована та чи інша економічна політика. Це стосується, перш за все, тлумачення поняття «економічне зростання».

За Стратегією сталого розвитку України на період до 2030 року [1] економічне зростання розглядається як збалансоване досягнення визначених параметрів розвитку економіки, що базується на ефективному використанні ресурсів, й створенні конкурентоспроможної економіки. В Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [2], де виокремлено базові показники для їх досягнення, визначено однією з цілей: сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню.

Спираючись на наш досвід, вважаємо, що економічне зростання є комплексом заходів, реалізація яких забезпечує збалансований розвиток секторів національної економіки з метою побудови її раціональної структури, досягнення відповідності попиту і пропозиції та їх рівноваги за рахунок модернізації на основі досягнень науково-технічного прогресу й виробничих відносин за нової їх якості [3].

Чи має Україна можливість досягти економічного зростання в найближчій перспективі, можна стверджувати, зокрема, після аналізу її позиції за Індексом глобальної конкурентоспроможності. Так, у 2019 р. Україна зайняла 85 позицію серед 140 країн, які підлягали індексації [4]. Це на дві позиції нижче порівняно з 2018 р. (83 позиція серед 138 країн).

Аналіз групи субіндексів «Основні вимоги» та «Підсилюючі продуктивності» показують, що основні показники рівня розвитку національної економіки та власне ті, що зумовлюють її економічне зростання, мають тенденцію до зростання). Зростає ефективність ринку товарів (відповідно, позиції 101, 108, 106), поліпшується розвиток фінансового ринку (відповідно, позиції 120, 130, 121), покращується технологічна готовність (відповідно, позиції 81, 85, 86) за практично незмінного розміру ринку (відповідно, позиції 47, 47, 45). При цьому, суттєво погіршилися змінні за показником «Ефективність ринку праці» (відповідно, позиції 86, 73, 56).



Для загального висновку виділимо основні характеристики, важливі для національної економіки України. За значення 137, що показує найменше досягнення (кількість країн, що досліджувалися у 2019 р.) Україна відповідно має рівні окремих змінних від 129 до 39 позиції (рис.).

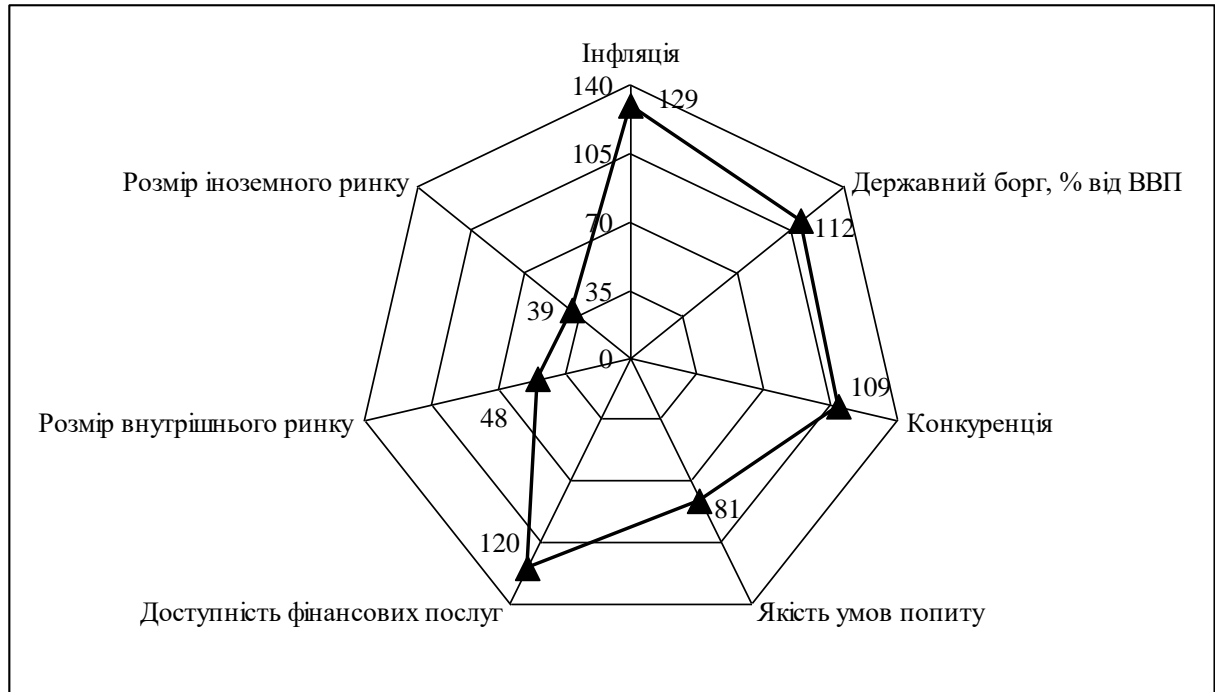


Рис. Передумови економічного зростання економіки України за складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності

Отже, з позиції глобалізаційних впливів Україна має передумови досягнення економічного зростання. Однак, слід розуміти, що загальні економічні показники залежать від досягнень первинних ланок. А в Україні все ще негативно впливають на розвиток бізнесу окремі фактори, зокрема, зростання інфляції, наявність корупції, політична нестабільність, занадто складне податкове законодавство, нерозвинена здатність до інновацій, невідповідність інфраструктури тощо [4].

Таким чином, вищевикладене дозволяє дійти висновку, що Україна має достатню базу для підтвердження спроможності економіки до економічного зростання. У зв'язку з цим, його забезпечення пов'язано з формуванням відповідної політики. Вважаємо, що політику держави у цьому напрямі слід розглядати з двох позицій:

- як структурну політику, спрямовану на забезпечення економічного зростання за допомогою здійснення структурних перетворень;
- як стабілізаційну політику, що має вирішити основні макроекономічні проблеми (інфляція, безробіття, збитковість діяльності тощо).

Структурна політика розглядається в контексті виявлення таких структурних елементів національної економіки, які слід підтримувати, оскільки вони суттєво впливають на забезпечення економічного зростання.

Слід констатувати, що в період ринкових трансформацій інструментом економічного зростання виступає зміна організаційної форми діяльності. Але за розширення меж доходу, який не дозволяє вивчати взаємодії інститутів і

організацій та підвищується непристосованість до умов нових трансформацій інститутів та організацій. Відповідно виникає процес зворотного формування, що гальмує процес отримання доходів і спричиняє додаткові витрати.

Для проведення структурних реформ в Україні необхідно:

– активно використовувати такі джерела фінансування як довго- і короткострокові кредити комерційних банків; доходи, отримані від емісії цінних паперів, а також пропозиції, що надійшли від приватизації; залучення значних коштів за рахунок розвитку страхових компаній; ефективне використання коштів позабюджетних фондів у разі профіциту тощо;

– оздоровлення фінансів підприємств, що базується на раціональному використанні власних коштів; ведення адекватної до ринкових умов господарювання політики обчислення амортизації; грамотні і вмілі дії на ринку капіталів у якості активного агента, як споживача, так і постачальника ресурсів тощо.

Таким чином, за результатами дослідження нами зроблено висновок, що Україна може на шляху трансформаційних перетворень забезпечити економічне зростання. Таке забезпечення можливе у разі реалізації державної політики щодо структурних зрушень й стабілізаційних заходів. Першочерговим завданням стає макроекономічна стабілізація, серед шляхів досягнення якої є фінансова стабільність, зниження інфляції, зменшення від'ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу, подолання безробіття та ін. За умови економічної рівноваги між виробництвом і споживанням, попитом і пропозицією для України стає можливим економічне зростання національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

2. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року. URL: [www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/.../UNDP\\_Strategy\\_v06-optimized.pdf](http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/.../UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf).

3. Ревіка К. А. Особливості дослідження і вимірювання структурних змін в економіці. Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства: зб. наук. праць Донецького державного ун-ту управління. Донецьк: ДонДУУ, 2014. Вип. 282. С. 154–163.

4. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>.

УДК 327 (477)

**УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕТАП ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

РОДІНА О. Г.,

кандидат економічних наук, доцент,

КОЛОТИЛО А. Д.,

*Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника,  
РОДІН М. Д.,  
Донецький державний університет управління*

Після проголошення незалежності Україна стала на шлях економічних перетворень, що пов'язані із встановленням ділових відносин з країнами Європейського Союзу. Перший намір побудувати відносини з ЄС на основі інтеграції був висловлений урядом України ще 5 липня 1993 року. Будучи чітко сформульованою в базових нормативно-правових актах України, інтеграція в ЄС до 2004 року здійснювалась лише на словах, практичне втілення євроінтеграційного курсу України відбулися у 2005-2006 рр., коли парламент прийняв основний пакет гармонізаційних законів щодо СОТ [1]. Процес підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом був тривалим і супроводжувався жорсткими політичними подіями, та викликав неоднозначну реакцію у суспільстві.

Роки очікування демонструють необхідність і важливість стратегічної співпраці України та ЄС. Економічний аспект інтеграції передбачає сприйняття України як важливого суб'єкта на міжнародній арені, розвиток малого і середнього бізнесу, впровадження стандартів ЄС у виробництві, реформування економічної системи, інвестиції в українську економіку, відкриття кордонів для вільного пересування трудових ресурсів та інших переваг. Тому актуальним бачиться аналіз основних економічних переваг інтеграції та змін міжнародної торгівлі в період підписання Угоди про асоціацію до сьогодні.

Європейський союз – економічний та політичний союз 27 держав, який досяг уніфікації права та тотального співробітництва у всіх сферах, починаючи від культурної та закінчуючи економічною.

Важливою подією у відносинах України і ЄС було підписання Угоди про партнерство у Брюсселі 14 червня 1994 року. Цей документ був міцною основою для майбутньої співпраці.

21 березня 2014 року Україна і ЄС підписали політичну частину Угоди про асоціацію. Економічна була підписана 27 червня 2014 року. Однак Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом була ратифікована та набула чинності з 1 вересня 2017 року [2].

Співпраця з ЄС в рамках інтеграції є основною макроекономічною стратегією України. Станом на 2019 рік Європейський Союз є основним торговим партнером України, на нього припадає понад 40% його торгівлі. Товарообіг між Україною та ЄС становить близько 1,1% від загальної торгівлі ЄС [3].

Експорт України з 2014 року до 2016 року є стабільним і становить в середньому 12,9 млрд євро. Після 2016 року відбувається активізація експортного потенціалу України, що демонструється в наступних цифрах: 2017 рік – 16,2 млрд євро, 2018 – 17,4 млрд євро, 2019 рік – 19,1 млрд євро.

У 2019 році Україна була 19-м найбільшим експортним партнером ЄС.

У 2014 році імпорт продукції Європейського Союзу до України становив 16,7 млрд євро, що на 6,6 млрд євро менше, ніж у 2013 році. З 2015 року відбувається стабільне зростання імпорту, яке спричинене підписанням двох частин Асоціації у 2014 році. Імпорт до України зріс у 2016 році на 2,5 млрд євро, 2017 рік – 3,6 млрд євро, 2018 рік – 1,8 млрд євро, 2019 рік – 2,6 млрд євро.

У 2014 році ЄС мав сальдо в торгівлі з Україною в 3,4 млрд євро. Профіцит торгівлі зберігався протягом усього періоду, досягнувши 5 млрд. євро в 2019 р. Як експорт, так і імпорт з України зросли у 2014-2019 рр. Експорт ЄС в Україну був найвищим у 2019 р. (24 млрд євро) і найнижчим у 2015 р. (13,7 мільярдів євро). Імпорт ЄС з України був найвищим у 2019 році (19 млрд євро), а найнижчим у 2009 р. (12,5 млрд євро) [4].

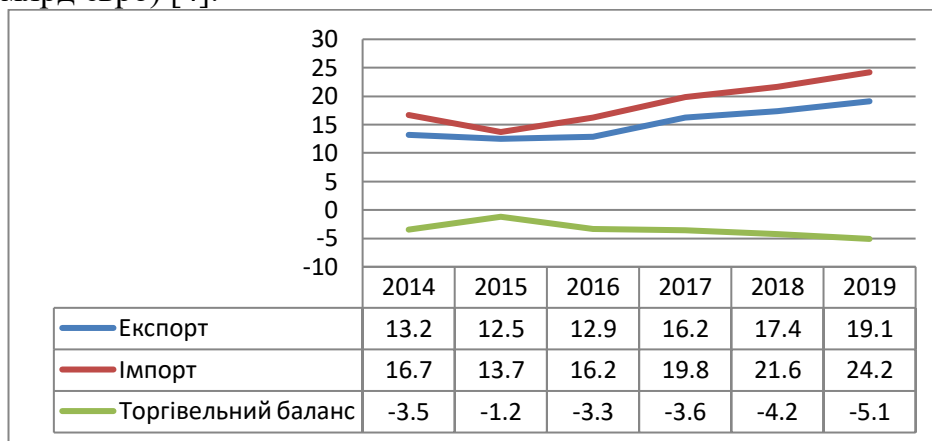


Рис. 1. Експорт, імпорт та торговельний баланс між ЄС та Україною, 2014-2019 рр.

Найбільша питома вага в українському експорті належить сировині (залізо, сталь, видобувна продукція, сільськогосподарська продукція), хімічній продукції та машинам. Експорт значно збільшився – на 48,5% з 2016 року.

Найбільш імпортованими видами товарів з ЄС в Україну є машини та транспортне обладнання, хімікати та промислові товари. Імпорт в Україну зазнав подібного вражаючого зростання з 2016 року на 48,8%.

Кількість українських компаній, що експортують до ЄС, зросла приблизно з 11 700 у 2015 році до понад 14 500 у 2019 році [3].

Зростання експорту України з 2015 року передбачається преференціями, які держава отримала внаслідок підписання Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) 27 червня 2014 року в рамках своєї широкої Угоди про асоціацію. Вищезазначені преференції скасовують імпорتنі мита ЄС на 94,7% промислових товарів та 83,4% сільськогосподарських товарів та продуктів харчування, що походять з України. Він також передбачає застосування безмитних тарифних квот щодо ряду сільськогосподарських продуктів [5].

Отже, можна зазначити, що торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом розвивається, проте можливості обох сторін ще не задіяні в повному обсязі. Тому необхідно послідовно і планово знімати існуючі проблеми на шляху до ЄС. Співпраця між Україною та ЄС у рамках Угоди відіграє визначальну роль, це потужний економічний та політичний проект, який повинен стати одним з інструментів модернізації України.

Список використаних джерел:

1. Артёмов І. В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3711>.
2. Свистун Л. А., Шевченко Л. І. Соціально-економічні проблеми та переваги інтеграції України до Європейського Союзу. *Формування ринкових відносин в*

Україні. №6. 2014. URL:  
[file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%BE/Downloads/frvu\\_2014\\_6\\_47.pdf](file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%BE/Downloads/frvu_2014_6_47.pdf).

3. Trade policy of Ukraine. European Commission, 2020. URL:  
<https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/ukraine/>.

4. Ukraine-EU - international trade in goods statistics. Eurostat, 2019. URL:  
[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Ukraine-EU\\_-\\_international\\_trade\\_in\\_goods\\_statistics](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Ukraine-EU_-_international_trade_in_goods_statistics).

5. Ukraine-EU trade and economic cooperation. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. URL: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/ukraine-eu-trade-and-economic-cooperation>.

6. Сірант М. М., Шиккульська Х. Угода про асоціацію: стан і перспективи. Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи: матеріали учасників заочної науково-практичної конференції (Львів, 31 жовтня 2017 року). Львів: ННПП НУ «Львівська Політехніка», 2017. С. 35–38.

УДК 351:327(477)

## ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ

ТОКАРЕВА У.,

аспірант,

Донецького державного університету управління

Створення реального безбар'єрного простору для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп є однією із першочергових вимог для України у зв'язку з ратифікацією Конвенції ООН про право людей з інвалідністю та Угоди про Асоціацію з ЄС. Це актуалізує дослідження європейської практики та стандартів створення безбар'єрного простору, комфортного для громадян.

У міжнародній практиці під поняттям «безбар'єрність» або «універсальний дизайн» розуміють комплекс нормативно-правових, науково-технічних, інформаційних та фінансових заходів компетентних органів, спрямованих на забезпечення конституційних прав громадян на пересування, користування закладами, пристроями та транспортними засобами громадського призначення. Це передбачає зручність у користуванні ресурсами громади для всіх членів суспільства, незалежно від будь-яких обмежень: вікових, соціальних, у тому числі і за станом здоров'я. Людей з особливими потребами відносять до такої категорії населення, яка особливо гостро відчуває прояви нерівності в економічному, соціальному, моральному і політичному аспекті внаслідок обмеженості їх життєдіяльності, тому безперешкодний доступ розрахований на переважну більшість людей, включаючи широкий спектр обмежених можливостей зору, слуху, сприйняття, руху, а також психоемоційні й інтелектуальні особливості.

У європейських країнах ще в 1950-1960-ті роки почали формувати навколишнє середовище, беручи до уваги потреби всіх людей. Це стало наслідком розуміння, що після Другої світової війни у Європі помітно збільшилася кількість людей з інвалідністю: багато військових та мирного населення отримали сумісні з

життям травми, але при цьому втратили мобільність. У 1948 році Генасамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини, а у 1950 році країни-учасниці Ради Європи підписали Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод. Ці документи стали основою для появи рухів за права людини, за включення різних соціальних груп у життя суспільства.

Європейський Союз ратифікував Конвенцію ООН про права інвалідів, ставши першою регіональною інтеграційною організацією, що підписалася під договором з прав людини. Всі установи і агентства ЄС повинні схвалити цінності Конвенції в усіх сферах їхньої компетенції, забезпечуючи першочерговість питання інвалідності, від транспорту до зайнятості і від інформаційних і комунікаційних технологій до розвитку співпраці. Вони також повинні забезпечити доступність своїх будівель, політики зайнятості та комунікацій.

У 1995 році Всесвітній саміт соціального прогресу, що відбувся у Копенгагені, визначив інклюзивне суспільство як таке, в якому кожен має належні права та відповідальність і відіграє активну роль у житті громади. Інклюзивність передбачає усунення дискримінації, інтеграцію біженців, однаковий доступ до суспільних благ та забезпечення прав людини.

Відповідно до цієї мети Рада Європи реалізувала «План дій щодо сприяння правам і повній участі людей з обмеженими можливостями в суспільстві: покращення якості життя людей з обмеженими можливостями в Європі 2006–2015 років», в рамках якого були здійснені конкретні дії в таких сферах як: участь у політичному і громадському житті, освіті, охороні здоров'я або підвищенні рівня обізнаності. План мав важливі комплексні аспекти: жінки та дівчата з обмеженими можливостями, діти з обмеженими можливостями, люди з обмеженими можливостями, які потребують значної допомоги, старіння людей з обмеженими можливостями та люди з обмеженими можливостями які належать до груп меншин. План дій також розглядав в якості політичного інструменту надання допомоги державам-членам у застосуванні на практиці КПІ ООН і, в кінцевому рахунку розглядав проблеми інвалідності, як важливий напрямок у всіх політичних сферах держав-членів Ради Європи.

На рівні Європейського Союзу наразі діє Європейський форум з проблем інвалідності (EDF) – європейська організація, що представляє інтереси 80 мільйонів людей з обмеженими можливостями та лобіює разом з іншими визнання прав осіб з обмеженими фізичними можливостями. Результатом є конкретне посилення на дискримінацію за ознакою інвалідності в Амстердамському договорі та Директиві ЄС про рівне ставлення в сфері зайнятості, яка забороняє дискримінацію у сфері зайнятості за ознакою інвалідності і заохочує до розумного пристосування.

Стаття 26 Хартії ЄС про основні права (2000 р.) визнає і поважає право людей з обмеженими можливостями на отримання вигоди від заходів, покликаних забезпечити їх незалежність, соціальну та професійну інтеграцію та участь у житті суспільства. У 2010 році Європейська Комісія прийняла Європейську стратегію інвалідності на період 2010-2020, яка спрямована на розширення прав і можливостей людей з обмеженими можливостями, щоб вони могли повною мірою брати участь в житті суспільства і в європейській економіці.

У країнах ЄС є спеціальна щорічна нагорода «Доступне місто». Під час конкурсу оцінюють зусилля міст у покращенні будинків та громадських просторів,

транспорту, способів комунікації, надання державних послуг (в тому числі медичних) та торгових центрів. Універсальний дизайн включає дворівневий підхід: відповідальне споживання – наповнення спектру «основних» продуктів, послуг, якими може скористатися якомога більша кількість людей; адаптивний дизайн – такий, що мінімізує труднощі використання для конкретних користувачів. На практиці це означає, що під час проєктування простору одразу враховані потреби та інтереси всіх категорій користувачів.

Але інклюзія у місті передбачає не лише фізичний доступ до об'єктів дозвілля, інфраструктури, а й зручність та почуття користувачів, тому має гарантувати не лише можливість фізичного доступу, а й безпеку, належність до громади, взаємодію та захищеність, тобто зробити комфортним співіснування різних груп, стерти між ними кордони.

В останні роки в Європі набула поширення концепція інклюзивного розвитку, яка передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби. В узагальненому розумінні інклюзивний розвиток полягає в необхідності посилення залучення до вирішення проблем розвитку усіх верств населення, а також зростання залученості до розвитку усіх територій.

Європейська комісія інклюзивним розвитком називає процес забезпечення високого рівня зайнятості, інвестування в освіту, боротьби з бідністю, модернізації ринків праці, системи соціального захисту, а також сприяння згуртованості суспільства.

Цілі інклюзивного розвитку в ЄС стали стратегічним пріоритетом програми Європейського союзу «Європа – 2020», де зазначається, що «зростання має бути інтелектуальним, стійким і інклюзивним при залученні до відповідних процесів усіх секторів економіки, усіх верств суспільства для досягнення високого рівня зайнятості, продуктивності і соціальної єдності» [2].

Орієнтація на європейську концепцію безбар'єрності сприяла прийняттю України у вересні 2020 року до «Партнерства Біарріц» – міжнародної ініціативи рівних прав і можливостей для всіх. У межах партнерства Україна, як повноправна учасниця, бере на себе зобов'язання у п'яти сферах:

розвиток безбар'єрного публічного простору, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення;

навчання дітей принципів рівності жінок і чоловіків;

запобігання насильству;

зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків;

створення більших можливостей для чоловіків піклуватися про дітей.

Отже, європейська політика створення безбар'єрного простору є позитивним прикладом для України і ключові завдання розвитку безбар'єрного простору в Україні передбачають впровадження відповідних європейських стандартів, всебічний розвиток людського капіталу, покращення якості життя громадян, сприяння більшому об'єднанню суспільства.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи: наукова доповідь. НАН України. ДУ «Інститут

регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор М. І. Мельник. Львів, 2019. 55 с.

2. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, EC, 2010. 34 p. URL: [http://ec.eu-ropa.eu/europe2020/index\\_en.htm](http://ec.eu-ropa.eu/europe2020/index_en.htm).

УДК 338.2:339.972

## ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕНЧМАРКІВ: ДОСВІД ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

АГАПОВА В. В.,

аспірантка,

*Університет митної справи та фінансів*

Бенчмарк є стандартом галузевої ціни – репрезентативною оцінкою цін на товари на відповідному ринку, що склались в результаті укладених договорів стосовно купівлі-продажу відповідного товару. В якості синонімів до бенчмарку застосовуються такі поняття як «еталонна ціна», «оцінка ціни», «індекс». Їх наявність полегшує ведення бізнесу, забезпечуючи стандартизацію розрізнених цін на пов'язані товари, а також дозволяє хеджувати ризики та досягти цінової прозорості на різних ринках, починаючи від товарних і до фінансових.

У своїй діяльності державні органи та державні підприємства України постійно звертаються до еталонних цін, що публікуються закордонними інформаційними агентствами, про що свідчать як нормативно-правові акти, так і дані із системи електронних закупівель. Наприклад, на сайті ProZorro є інформація про завершений тендер у липні 2019 року, в рамках якого замовник – Державна фіскальна служба України – уклала договір із переможцем – компанія Standard & Poor's Global Platts – «на придбання послуг з доступу до бази даних <...>, що містить інформацію про ринкову вартість товарів та експертну цінову оцінку (ринок нафти і нафтопродуктів, руди та металів)» [1]. Цю інформацію державні органи застосовують для податкових цілей. Зокрема, цінову інформацію можуть застосовувати щодо контрольованих операцій (регулювання трансфертного ціноутворення) принципу «витагнутої руки». Менш очевидною, проте існуючою є практика використання цінової інформації відповідно до ст. 64 Митного кодексу України, що регулює застосування резервного методу визначення митної вартості товарів, що імпортуються [2]. Іншим аспектом є ціноутворення в рамках проведення державних закупівель. З одного боку, дані спеціалізованих інформаційних агентств використовуються як для обґрунтування змін умов договорів, так і безпосередньо формування контрактних цін. З іншого боку, державне підприємство «Держзовнішінформ» використовує інформацію міжнародних цінових агентств для підготовки офіційної довідки-документу, що підтверджує значні коливання цін і використовується для обґрунтування причин для зміни істотних умов договорів в рамках держзакупівель. Крім того, ДП «Держзовнішінформ» може готувати довідки щодо очікуваної вартості закупівель чи початкових цін на аукціонах, зважаючи на дані цінових агентств [3].

В українському законодавстві відсутні визначення та роз'яснення стосовно такого специфічного сегменту інформаційної діяльності як цінові агентства та бенчмарки. Відповідно відсутні і визначення, переклад чи офіційні трактування



понять, що широко застосовуються на міжнародних ринках, в документах міжнародних організацій та в законодавстві інших країн, зокрема ЄС. До кола таких ключових понять можна віднести зокрема «benchmark», «benchmark assessment», «price assessment», «price reporting agency» та ін.

Відсутність визначення або усталеної практики перекладу та застосування наведених термінів говорить про нерозвиненість або початковий етап гармонізації традиції економічної практики України та інших країн. Розбіжності або неточності у формулюванні та/або тлумаченні понять викликають необхідність додаткового уточнення, що має ґрунтуватися на наукових розробках, кінцевою метою чого є усунення правових прогалин, чіткіше представлення багаторічних традицій ведення бізнесу.

Стратегічна євроінтеграційна орієнтація України, процес гармонізації законодавства України з законодавством ЄС є основою для імплементації досвіду та практики у питаннях регулювання сегменту еталонних цін. Регламент ЄС щодо бенчмарків №2016/1011 від 8 червня 2016 року (або регулювання індикаторів – EU Benchmark Regulation (BMR)), що використовуються в якості цінних орієнтирів у фінансових інструментах та фінансових контрактах або для вимірювання ефективності діяльності інвестиційних фондів на території ЄС та щодо бенчмарків третіх країн, які використовуються для фінансових інструментів на території ЄС не лише передбачає регулювання методологічних принципів, але й контроль безпосередньо за суб'єктами, що причасні до створення цих індикаторів [4]. Зокрема, такими суб'єктами є адміністратор індексу та контриб'ютор. Перший є фізичною чи юридичною особою, що контролює процес розробки та публікації бенчмарку, а другий – це фізична чи юридична особа, що надає вхідні дані (тобто дані, на основі яких розробляється індекс-бенчмарк). Регулювання цього сегменту взаємовідносин входить до сфери компетенції Європейського органу з цінних паперів та ринків (European Securities and Markets Authority – ESMA). Для цілей контролю створено Реєстр адміністраторів бенчмарків (Benchmark Administrators Register) під контролем ESMA, який перераховує імена всіх авторизованих адміністраторів бенчмарків (з ЄС та з країн, що не є членами ЄС). Вказаний Регламент поширюється не лише на індикатори процентних ставок, але й індикатори валютного, фондового, та на бенчмарки товарних ринків. Загальними вимогами до всіх бенчмарків є:

- управління і контроль;
- методологія розрахунку і якість даних;
- прозорість розрахунку індикатора і захист споживачів;
- розрахунку індикаторів;
- авторизація або реєстрація адміністратора;
- вимоги до контриб'ютора даних.

Разом з тим, в Регламенті зазначається, що хоча певні елементи товарних індексів виключаються з-під цього регулювання, рекомендується, аби вони відповідали принципам IOSCO (Міжнародна організація комісій з цінних паперів). Ці принципи передбачають максимальну транспарентність методології розрахунків індексів, що є бенчмарками, якість та цілісність їх розрахунків, представлення параметрів надання вхідної інформації контриб'юторами та взаємодії з оцінювачами. Адміністратор товарного бенчмарку призначає незалежного зовнішнього аудитора, який має відповідний досвід та можливість перевіряти та

звітувати про дотримання адміністратором своїх заявлених критеріїв методології та вимог Регламенту. Аудит проводиться щорічно.

Отже, Україні можна зважати на європейський досвід імплементації, критично його оцінювати і брати на початковому етапі, зважаючи на зародковий стан системи бенчмарків в Україні, найбільш значимі аспекти. Тим паче, що в ЄС процес законодавчого закріплення регулювання сфери застосування бенчмарків почався не так давно, лише у 2016 році і триває зараз. Зокрема, створення довідкового реєстру (оскільки в Україні ринок деривативів не розвинений, то фактично не має термінової необхідності та доцільності вимагати реєстрацію адміністраторів та жорстко контролювати процес їх діяльності). Рекомендувати приведення методології та діяльності суб'єктів, які мають відношення до індексів, до відповідності принципам IOSCO, оскільки зрозумілість, чіткість та транспарентність оцінки ринку є в тому числі запорукою об'єктивного ефективного виконання задач у податкових цілях та в рамках вище зазначених державних закупівель.

Список використаних джерел:

1. ProZorro. Придбання послуг з доступу до бази даних S&P Global Platts, що містить інформацію про ринкову вартість товарів та експертну цінову оцінку (ринок нафти і нафтопродуктів, руди та металів). URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2019-06-14-000043-a>
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. №4495-VI. З останніми змінами від 19.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
3. Держзовнішінформ. Роль ДП «Держзовнішінформ» у публічних закупівлях. URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/in-mass-media/rol-dp-derzhzovnishinform-u-publichnih-zakupivlyah/>.
4. Regulation (EU) 2016/1011 of the European Parliament and of the Council on indices used as benchmarks in financial instruments and financial contracts or to measure the performance of investment funds and amending Directives 2008/48/EC and 2014/17/EU and Regulation (EU) No 596/2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1011>.

**Секція 5**  
**ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО**  
**МЕНЕДЖМЕНТУ ТА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА**

---

УДК 322.12

**МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ**  
**СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ**

*ЧЕРНИШ О. І.,*

доктор наук з державного управління, професор,  
завідувач кафедри менеджменту невиробничої сфери,  
*Донецький державний університет управління*

Процеси міжнародної кооперації сьогодні торкаються все більш широкі сфери життєдіяльності людей. Проблема глобального підвищення вимог до якості середовища проживання людини знаходить рішення в різних зрізах діяльності світового співтовариства, на макро- і мікрорівнях, у суспільному та виробничій сфері, в транснаціональних корпораціях і окремих підприємствах. Існують різні способи залучення підприємств і організацій до вирішення проблеми соціального добробуту – від прямого (чи непрямого) державного регулювання до різних систем соціального страхування. Всі вони припускають деякі соціальні зобов'язання підприємств перед суспільством. Однак, як показує світовий досвід, більш високих результатів у соціальному захисті можна домогтися за допомогою соціального партнерства – добровільної співпраці між державою, працівником і підприємством. Одним з практичних підходів у процесі реалізації соціального партнерства, прийнятих на рівні світової спільноти і успішно реалізованому в національних і корпоративних структурах, є концепція КСВ – корпоративної соціальної відповідальності.

Для успішного просування концепції КСВ в Україні необхідно розробити ефективний мотиваційний механізм, який дозволить би залучити до співпраці не тільки великі національні корпорації, а й окремі підприємства великого та середньої ланки. Взагалі кажучи, управління мотивацією передбачає збалансоване поєднання таких етапів, як створення мотивації, підтримання мотивації і утримання її на потрібному, оптимальному рівні. В управлінні мотивацією необхідно враховувати і особистісні особливості.

Одним з важливих чинників успішного розвитку бізнесу сьогодні є імідж організації. Фахівці з бренд-менеджменту відзначають, що позитивний імідж дозволяє підвищити ринкову вартість компанії, залучити кращих фахівців, підвищує ефективність маркетингової діяльності. Тому діяльність по створенню та збереженню іміджу завжди включається в стратегічний план розвитку компаній. Розкриємо елементи іміджу компанії, виділені в роботах [1, 2]: образ керівництва; імідж персоналу, соціальний образ, продуктивний (товарний) імідж; корпоративна культура; фірмовий стиль; бізнес-складова іміджу організації. З метою управління мотивацією підприємств у сфері КСВ перш за все необхідно проаналізувати таку складову іміджу, як соціальний образ. Він складається із сукупності уявлень громадськості та різних соціальних груп про підприємство (фірми, організації). Соціальний імідж може бути сформований за допомогою впровадження у свідомість цільових груп уявлень про соціальні цілі і ролі організації в

економічному, соціальному та культурному житті суспільства. У цьому випадку ми отримуємо рефлексивну взаємодію трьох суб'єктів: держава, компанія, товариство. У схемі показано, що компанія, прагнучи домогтися позитивного іміджу, намагається впливати як інформаційними потоками, так і за допомогою рефлексивного впливу. З іншого боку, для того, щоб компанія приймала рішення, відповідні інтересам держави і суспільства у сфері соціальної відповідальності, держава може спробувати рефлексивно впливати на компанію.

Ключове питання в інформаційному управлінні підприємств – вивчення мотивів потенційного партнера при впровадженні принципів КСВ. У рамках аналізу мотивів вивчаються типові реакції, стереотипи поведінки керівників підприємств (стереотипи мислення), що дозволяє прогнозувати особливості поведінки певних груп підприємств на майбутнє і проводити адекватну мотиваційну політику.

Мета дослідження та аналізу проблем соціальної сфери полягає у виявленні напрямків найбільш ефективного докладання зусиль підприємств в рамках КСВ. На даному етапі необхідно визначити ємність «ринку соціальної відповідальності», межі КСВ, критерії оптимальності КСВ. Якщо ринок перенасичений, то нові учасники та заходи не потрібні – може виникнути зворотна реакція, тобто необхідна збалансованість. Певні обмеження накладають соціокультурні особливості країни: для різних типів суспільства історично склалися різні критерії / межі соціальної відповідальності.

Одним з важливих аспектів мотивації підприємств до діяльності в сфері КСВ є дослідження всіх альтернативних способів вирішення виділених соціальних проблем. Логічно припустити, що будь-яку проблему можна вирішити різними шляхами, і підприємство вибере найменш витратний з них. Для того, щоб схилити керівництво підприємств до впровадження принципів КСВ необхідно заздалегідь досліджувати альтернативи, виявити їх сильні і слабкі сторони для всіх соціальних партнерів.

На базі зібраної й обробленої інформації створюється комплекс моделей і методів рефлексивного управління мотивацією підприємств у сфері КСВ. У завдання держави і громадських організацій входить здійснення ряду заходів з метою зацікавити підприємства і спонукати їх до впровадження в економічну та соціальну діяльність принципів КСВ.

Однією з новітніх тенденцій у розвитку теорії соціальної відповідальності загалом і корпоративної зокрема є наукове опрацювання феномену консолідованої (спільної, комунітарної) соціальної відповідальності. Філософські та теоретико-методологічні засади останньої пов'язані з тим, що інтереси забезпечення сталої соціальної динаміки потребують, щоб соціально відповідальним був не окремих партнер, а всі учасники суспільної коаліції, які вправі очікувати від інших адекватної соціально-відповідальної поведінки.

Логіка консолідованих дій провідних соціальних сил (держави, корпорацій, найманих працівників та їхніх представницьких органів, інших інститутів) є такою: соціальні партнери мають не тільки свої специфічні інтереси, а й спільні цілі; їх об'єднують певні цивілізаційні цінності, вони репрезентовані тими самими громадянами. За цих умов між ними можуть і мають бути партнерські відносини, які передбачають спільну, консолідовану відповідальність. І вони (партнери) можуть і мають зробити свій посильний внесок у суспільний добробут, сталий

розвиток особистості, громади, регіону, країни.

Консолідована (спільна) соціальна відповідальність заперечує домінування індивідуального і колективного егоїзму, натомість передбачає рівноцінну відповідальність усіх соціальних партнерів. Так, бізнесова структура, яка виконує свій обов'язок перед власним персоналом, державою, громадою та постійно прагне підвищити свій внесок у соціальний розвиток організації, регіону, держави, вправі очікувати адекватної соціальної поведінки від інших партнерів по суспільній коаліції, зокрема, від держави.

Список використаних джерел:

1. Благав Ю. Е. (2011). Корпоративная социальная ответственность: эволюция концепции; Высшая школа менеджмента СПбГУ. 2-е изд. СПб: Высш. шк. менеджмента.

2. Ackerman R. W. (1973). How companies respond to social demands I I Harvard Business Review. Vol. 51(4). P. 88–89.

УДК 35.088.6

### **СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ**

*СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА І. А.,*

доктор наук з державного управління, доцент, *МАУП,*

*КУЗЬМЕНКО Г. О.,*

доктор філософії у галузі права, *МАУП*

У межах еволюційного процесу уряди західних країн сьогодні ведуть пошук нового синтезу принципів надання державних послуг. У світлі парадигмальних змін трансформуються моделі у сфері державного управління: від традиційного державного адміністрування (*public administration*) через публічний менеджмент (*public management*) до чутливого врядування (теорії «*governance*»). Сучасні стандарти ефективного та чутливого державного управління орієнтуються, передусім, на ідеї більш ефективного використання інтелектуальних ресурсів, стратегічне планування, *goal-management*, орієнтації на замовника, відкритості, прозорості та відповідальності, оцінки якості. У свою чергу, у новій парадигмі державного управління наголос поставлено на ціннісно-орієнтованій комунікації. Характер стосунків державних службовців, система цінностей, якими вони керуються, матеріально-технічне оснащення управлінських процесів свідчать про загальну культуру організацій. Тому можна припустити, що управлінська культура постає певною інтегральною характеристикою стану всієї системи державного управління.

Варто наголосити на тому, що аналіз стану підготовки державних службовців у Європі також підтверджує зростання ролі політичних і професійних міжнародних організацій у підготовці державних службовців. Міжнародні організації – Рада Європи, Європейський Союз, Організація Європейського співробітництва та розвитку – забезпечують країни потрібною інформацією, здійснюють значну фінансову підтримку та порівняльні дослідження в галузі управління.

Професійне навчання державних службовців розглядається як одне з першочергових завдань, без розв'язання якого неможливо забезпечити ефективність суспільно-політичних перетворень, зробити реальним входження України до спільноти провідних європейських держав. Не підлягає сумніву, що від професійної компетентності, моральності, бажання до самовдосконалення та службового зростання кадрів залежать динамізм і успішність проведення реформ в Україні. Нові реалії вимагають від управлінців усіх рівнів уміти знаходити нестандартні рішення, обстоювати свої погляди, бути гнучкими, комунікабельними. Їм мають бути притаманні незалежність суджень, громадська мужність, почуття власної гідності [1].

Історично склалося так, що Європа, яка характеризується багатою палітрою організації системи підготовки державних службовців, традиційно поєднує різні концепції та моделі. У контексті даної наукової розробки особливий інтерес викликає наукове дослідження Г. Опанасюк стосовно проблеми особистісно-орієнтованої підготовки державних службовців. Авторкою, зокрема, як один з принципів особистісно-орієнтованої підготовки державних службовців, розглядається принцип єдності професіоналізму й етики [цит. за 1], а серед її функцій виділяється виховна, яка має на меті сприяння моральній зрілості кадрів державної служби, формування в них високих норм загальнолюдської культури, виховання відповідальності за доручену справу, створення атмосфери взаємної вимогливості, дисципліни й організованості [1].

На наш погляд, тема особистісних вимірів професійно-етичного навчання державних службовців потребує свого подальшого спеціального вивчення. Згідно з дослідженнями вітчизняних науковців Г. Опанасюк [цит. за 1], Л. Титаренко, пострадянські країни беруть за основу одну з моделей підготовки (як правило, англійську, німецьку або французьку), адаптуючи її відповідно до історичних, національних, ментальних чинників. Це передбачає адаптацію законодавчої бази пострадянських країн відповідно до європейського законодавства, що, у свою чергу, не лише сприяє зближенню національних систем підготовки управлінських кадрів, а й значно актуалізує потребу в компетентних спеціалістах, здатних орієнтуватись у новому законодавчому просторі. Створення системи безперервного професійного навчання державних службовців є актуальною потребою і важливим фактором зміцнення державності в Україні.

Державна служба має забезпечити державному управлінню системний характер та програмно-цільовий підхід до надання управлінських послуг на основі управлінського професіоналізму, правової компетентності, організованості та дисципліни державних службовців, законності, результативності, раціональності, ефективності їхньої праці. Проблема розвитку управлінської культури у сучасній науці не втрачає актуальності протягом двох останніх десятиліть. Останні наукові розвідки з науки публічного управління обґрунтовують необхідність приділяти належну увагу умовам праці, мотивації кожного із працівників, формування нових підходів, а також традицій у процесі досягнення організаційних цілей і завдань.

У західній практиці управлінець – це суб'єкт управління в організації, професійний керівник, який усвідомлює, що він представник особливої професії, а не просто інженер, педагог чи економіст, який займається управлінням. Але, на жаль, у вітчизняній практиці цілеспрямована підготовка професійних менеджерів, що є однією з суттєвих умов реформування українського суспільства, тільки

розпочинається. На основі аналізу різноманітних підходів учених у теорії управління можна зробити такі висновки: управління пов'язане із самоактуалізацією, саморозвитком і самовдосконаленням керівника в управлінській діяльності та виробленням найбільш індивідуального її стилю.

Список використаних джерел:

1. Богатирець В. Парадигми підготовки державно-управлінських кадрів у зарубіжних країнах як приклад для запозичення для України. Освіта регіону. 2011. С. 27–32.

УДК 351.26

### **МЕХАНІЗМИ АУТСОРСИНГУ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

*ВОВК С. М.,*

доктор наук з державного управління, доцент,  
доцент кафедри організації вищої освіти,  
управління охороною здоров'я та гігієни

*Донецького національного медичного університету*

Українська система охорони здоров'я – складна, багатопланова структура де поєднуються різноманітні організаційно-функціональні структури управління у єдиний організаційний цикл. Поєднання різних форм власності, системне управління та планування, наприкінці, дає результат – поліпшення здоров'я громадян країни. Впровадження сучасних методів керування, вдосконалення медичних технологій лікування та діагностики, підвищення кваліфікації медичних кадрів – це напрямок на підвищення якості лікування населення та ефективності результатів фінансово-господарської діяльності закладів охорони здоров'я [1].

Аналізування медичної статистики України створює стійке уявлення що, не вважаючи на певні значні успіхи реформування охорони здоров'я, у певних областях, суспільство не стає здоровішим. Зростання хронічної патології та інвалідизації працездатного населення супроводжується негативними демографічними змінами (висока смертність, низька народжуваність, старіння нації тощо) [3]. Економічна не стабільність в державі підвищує потребу у якісних медичних послугах, а також у нових формах організації управління медичними закладами та галуззю в цілому.

Треба зазначити, що деякі дослідники вважають ключовим показником нормо-утворювальних цінностей суспільства саму природу охорони здоров'я. Формулювання цієї тези уможливорює наукову концепцію, що в деяких суспільствах воно розглядається переважно як соціальне або колективне благо, яким можуть користуватися всі громадяни під час отримання необхідних медичних або профілактичних послуг. Громадська солідарність доповнює такий підхід.

З метою найповнішої оцінки необхідних змін механізмів державного управління у системі охорони здоров'я треба розглянути сучасні науково-практичні методи аналізу цих змін, яких зазнають або зазнали інші сфери охорони здоров'я, як у закордонних державах, так і на пострадянському просторі.

Процеси трансформаційних змін національних систем охорони здоров'я у європейських країнах, здебільшого стосуються організаційного, нормативного,

економічного аспектів діяльності. Здійснювана переоцінка наявних механізмів управління національними системами охорони здоров'я стосується переважно питань фінансування, економічного регулювання, нормативного ставлення до питань якості надаваних послуг та інших аспектів діяльності. Усе це задля досягання найкращої ефективності та результативності в боротьбі за громадське здоров'я, з дотриманням етичних імперативів.

Різні країни це здійснюють по-різному. При цьому спільним є врахування демографічних, соціально-економічних, національних традицій, медико-організаційних, територіальних та інших особливостей. Це дозволяє нам, вивчаючи досвід різних країн світу, певні сучасні моделі медичних систем, обґрунтовувати та запроваджувати в українську національну систему охорони здоров'я організаційно-управлінські, нормативно-правові засади і критерії оцінки діяльності [2, с. 49].

Наявний досвід європейських країн констатує, що цей процес наполягає не на фрагментарних, а системних змінах, які зачіпають основу побудови і взаємозв'язків між суб'єктами галузі охорони здоров'я. Для фактичного впровадження реформ необхідні бажання змін у галузі або політична воля держави, осмислення та сприяння суспільства, чітка впевненість у майбутній моделі системи охорони здоров'я, наявність професійної команди, яка вміє реалізувати намічені дії.

Аутсорсинг – передача організацією певних бізнес-процесів або виробничих функцій на обслуговування іншої компанії, яка спеціалізується в даній галузі [14]. У більшості випадків цим механізмом директори медичних закладів користуються для послуг що мають обмеження за часом надання (початок і кінець), а також володіють разовим, епізодичним, випадковим характером, шляхом оформлення разових договорів. Тим не менш, за нашим роздумом керівнику медичного закладу є сенс окрім цього передати певні функції професійного забезпечення медичної послуги та допомоги, тобто для постійної працездатності окремих секторів медичної організації на умовах тривалої угоди (не менше року).

На відміну від постійного забезпечення надання медичних послуг на аутсорсинг можна передати непрофільні функції (харчування, пральня тощо), де зовнішні виконавці завдяки своїй високій професійній кваліфікації забезпечать найбільш якісне їх виконання. Організація яка надає їх перша стикається з труднощами які є в медичному закладі, саме вона самостійно знайде рішення для виконання завдання та при необхідності зможе провести інвестування у розробку цього рішення.

Компанії які надають аутсорсингові послуги мають вузьку спеціалізацію, постійно підвищують професійність свого персоналу, вкладають сили у розвиток спеціалізованих технологій. Завдяки цьому зруженню, на конкретних послугах, забезпечується гарантоване і якісне виконання функції, яка передається їй на умовах аутсорсингу. Тому, у зв'язку з виконанням великої кількості однорідних операцій для великої кількості клієнтів, виконавець може утримувати конкурентоспроможні ціни на свої послуги [14].

Головне, таке перетворення дає можливість залучати до співпраці приватні підприємства, наприклад лабораторії, клірингові компанії та ін., через аутсорсинг, змінити систему мотивації персоналу, передбачивши це в колективному договорі.

Відзначимо, що названі зміни, як і раніше, не є формою державно-приватного партнерства, де залучення приватного сектору в ефективне управління



державною власністю або в послуг надаються державою, на взаємовигідних умовах. Хоча, згадування щодо залучення коштів інвесторів є, але механізмів управління немає.

Важливо розуміти, що аутсорсинг – це стратегія управління медичною установою, яка передбачає реструктуризацію внутрішньогосподарських процесів і зовнішніх взаємодій установи. Розвиток аутсорсингу в практиці охорони здоров'я України відкриває широкі можливості.

Не применшуючи значущість проведених змін, деякі опоненти реформування галузі відзначають значні ризики, пов'язані з автономізацією медичних закладів, зокрема вони наголошують на можливості їх тотальної приватизації у разі зміни статусу й ризику надмірної комерціалізації української медицини [4].

Управління сферою охорони здоров'я України у межах існуючої парадигми (прийняття державно-управлінських рішень) у період системних змін не забезпечує вибір альтернатив моделі управлінських рішень, з якої у певний час здійснюється кращий вибір механізму, за думкою суб'єкта, куди вкладається інформація якою він володіє. Тому, з урахуванням цілеспрямованості поведінки учасників організаційної системи, їх функції, завдання, дії повинні описуватися у рамках певних моделей прийняття державно-управлінських рішень для поліпшення керування медичними організаціями.

Розробка стратегічної парадигми управління змінами у сфері охорони здоров'я, як відображення сучасних наукових поглядів на предмет дослідження, упровадження нових моделей механізмів управління є фактором змін у системній координації управлінських процесів для забезпечення ефективності функціонування механізмів державного управління медичною галуззю де, ним є: різниця в цільових установках; різниця в правових засадах діяльності; різниця в характері та обсягах впливу з боку контактних аудиторій; різниця в методах впливу.

З'ясовано, що «система механізмів державного управління у сфері охорони здоров'я» розглядається як сукупність певних правил, законів і процедур, що регламентують взаємодію учасників на рівні країни, з послідовною сукупністю дій прийняття управлінських рішень у рамках певної системи (організації, галузі) на державному рівні. Державне управління системними змінами у сфері охорони здоров'я – це процеси управління з використанням державотворчих, політичних, економічних відносин для поліпшення здоров'я населення.

Формування механізму аутсорсингу у медичному закладі має виключно індивідуальний підхід. Проте, в цілому, переваги та недоліки різних видів аутсорсингу не відрізняються між собою. Ми вважаємо, що будучи найбільш глибокою формою аутсорсингу, передача бізнес-процесів здатна принести медичному закладу максимальні переваги, проте це має недоліки і менш широку застосовність.

Застосування аутсорсингу забезпечує не тільки оптимізацію чисельності персоналу медичного закладу, а й мінімізацію фінансових ризиків, можливість направляти більшу кількість ресурсів на вирішення основних завдань закладу охорони здоров'я – забезпечення потреб населення кваліфікованою медичною допомогою, здійснюваної із застосуванням сучасних лікувально-діагностичних

методів; підвищення якості та оперативності медичного догляду та сервісного обслуговування хворих.

Список використаних джерел:

1. Бравар Ж.-Л., Морган Р. Ефективний аутсорсинг. Розуміння, планування та використання успішних аутсорсингових відносин. М.: Баланс Бізнес букс. 2007. 237 с.
2. Вовк С. М. Принципи організації інноваційного управління охороною здоров'я на основі державно-приватного партнерства. *Współpraca UE-Ukraina: Trendy gospodarcze Zbiór prac naukowych „Współpraca UE-Ukraina: Trendy gospodarcze”*. *Ekonomiczne nauki*. 2014. Р. 39–44.
3. Вороненко Ю. В. Методичні підходи до впровадження стандартизації організаційних технологій у систему управління якістю медичної допомоги. *Український медичний часопис: наук. практ. журнал*. №5. 2012 р.
4. Москаленко С. О. Особливості здійснення державного управління в контексті вітчизняних соціо-економічних реалій. *Державне управління: теорія та практика: електрон. наук. фах. вид. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України* №3. 2013.
5. Лобас В. М., Шутов М. М., Вовк С. М. Методологія реформування систем охорони здоров'я, за кластерними підходами. Україна. *Здоров'я нації*. 2013. № 2 (26). С. 84–88.

УДК 330.3

### УПРАВЛІННЯ ТРАФІКОМ В СИСТЕМІ ІНТЕРНЕТ МАРКЕТИНГУ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ВЕРЕСКУН М. В.,

доктор економічних наук, доцент,

ЗАХАРОВ С. В.,

кандидат технічних наук,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Одним з визначальних факторів забезпечення ефективної діяльності компанії на ринку в сучасних умовах є забезпечення відвідуваності інтернет ресурсів компанії, тобто налагодження ефективно діючого механізму забезпечення постійного зростаючого інтернет трафіку та здійснення оцінки ефективності як його окремих елементів, так і механізму в цілому.

Трафік – це цілеспрямований та регулярний обсяг відвідування сайту, об'єднаний загальною ознакою (джерело, мета, якість, інтернет–ресурс тощо). Очевидним є факт, що збільшення трафіку призводить до збільшення обсягів реалізації товарів, робіт та послуг, що надає компанія.

Різні автори в своїх роботах [1, 2, 3] пропонують різні варіанти класифікації інтернет-трафіку. Для цілей нашого дослідження найбільш зручною є класифікація, яка передбачає наявність 4 видів трафіку:

1. Пошуковий (органічний) трафік (SEO);
2. Прямий трафік.
3. Реферальний трафік.

#### 4. Рекламний трафік.

Зрозуміло, що вибір конкретних інструментів, які дадуть найкращий результат суттєво залежить від тематики та специфіки бізнесу. В таблиці 1 наведені данні щодо співвідношення різних типів трафіку в залежності від типу бізнесу.

Сучасна концепція інтегрованого інтернет-маркетингу наголошує на необхідності комплексного використання всіх можливих джерел інтернет-трафіку [4, 5, 6]. Не заперечуючи це твердження по суті, відзначимо лише, що результати досліджень свідчать, що ця теза потребує уточнення в залежності від специфіки і розміру кожного конкретного бізнесу. І якщо для великих і більшості середніх підприємств питання щодо комплексного використання всіх можливих варіантів отримання трафіку лежить, преш за все в організаційній площині, то для малого і частки середнього бізнесу актуальним буде питання визначення найголовніших напрямків отримання трафіку.

Знання особливостей та очікуваних результатів використання того чи іншого типу трафіку дозволяє керівництву підприємства сформулювати стратегію використання інтегрованого інтернет-маркетингу задля підвищення обсягів продажів і підвищення ефективності його функціонування. При цьому не слід надавати перевагу тільки одному, нехай і самому ефективному джерелу отримання трафіку. Ситуація може докорінно змінитися і залежність лише від одного каналу може дуже дорого коштувати для підприємства.

Таблиця 1

Основні джерела трафіку в залежності від типу бізнесу

	Напрямок бізнесу	Питома вага окремого виду трафіку, %				
		Органічний пошук	Прямі переходи	Платний пошук	Реферальні і переходи	Трафік із соц-мереж
1	Шини і диски	68,63	14,34	8,22	5,69	1,27
2	Доставка їжі	58,51	24,01	10,84	4,21	1,64
3	Юридичні послуги	80,1	15,44	0,91	1,42	0,82
4	Вантажоперевезення	51,86	40,34	2,27	0,71	1,79
5	Продаж нерухомості	58,33	26,31	7,73	2,98	2,08
6	Продаж меблів	58,33	16,41	18,02	1,5	2,39
7	Продаж сантехніки	68,65	16,92	5,7	6,47	1,07
8	Будівельні матеріали	67,41	14,86	2,16	13,03	1,15
9	Стоматологічні послуги	75,75	8,14	6,64	0,6	4,55
10	Розробка сайтів	64,57	26,46	0,67	4,16	2,41
	<b>Середнє значення</b>	<b>65,21</b>	<b>20,32</b>	<b>6,32</b>	<b>4,08</b>	<b>1,92</b>

Фактично в будь-якому випадку підприємство використовує два основних види трафіку: трафік, яким можна керувати, і трафік, який від вас ніяк не залежить (пошукові системи, соціальні мережі). На перший погляд, найбільш логічним виглядає висновок про те, що треба сфокусуватися на тому, що можна контролювати і не вкладати ресурси в щось інше. Проте, такий підхід є досить хибним. В результаті досліджень виявлено, що в стратегічній перспективі найкращим вибором виглядає активне SEO-просування, тобто вкладання ресурсів у збільшення потоку некерованого, проте безкоштовного, трафіку. При цьому

рекламний (платний) трафік є найефективнішим інструментом швидкого нарощування потоку потенційних клієнтів на короткостроковому часовому інтервалі.

За результатами проведених досліджень можна зробити наступні загальні висновки.

1. Визначено, що інтернет трафік – це цілеспрямований та регулярний обсяг відвідування сайту, об'єднаний загальною ознакою (джерело, мета, якість, інтернет – ресурс тощо). В своїй роботі компанія використовує два основних види трафіку безплатний (пошуковий, прямий, реферальний) та платний, або рекламний трафік.

2. В ході дослідження конкретизовані основні переваги та недоліки кожного з видів трафіку. Визначено, що стратегічній перспективі найкращим вибором виглядає активне SEO-просування, тобто вкладання ресурсів у збільшення потоку некерowanego, проте безкоштовного, трафіку. При цьому рекламний (платний) трафік є найефективнішим інструментом швидкого нарощування потоку потенційних клієнтів на короткостроковому часовому інтервалі.

3. З'ясовано, що питома вага різних джерел інтернет трафіку компанії дуже сильно залежить від типу бізнесу, яким займається фірма. Отримані результати дозволять підприємствам різних галузей корегувати свою стратегію інтернет маркетингу з урахуванням виявлених тенденцій.

Перспективним напрямком подальших досліджень є розробка підходів до оцінки ефективності використовуваних каналів вхідного трафіку на основі інтегральних показників.

#### Список використаних джерел:

1. Rabei N. Trends in Modern Internet Marketing as a Basis for Shaping the Enterprises Internet Strategy. *Modern Economics*, 17(2019), P.193-199. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-31](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-31).

2. Андросов Н. Интернет-маркетинг на 100%: под ред. С. Сухова. СПб.: Питер, 2013. 240 с.

3. Ваврик А. Б. Методи та інструменти Інтернет-маркетингу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. №22. Т.1. С. 44–47. URL: [http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22\\_1\\_2018ua/11.pdf](http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_1_2018ua/11.pdf).

4. Гайворонская С. А., Шурчкова Ю. В. Методические подходы к оценке эффективности маркетинговых коммуникаций в сети Интернет. *Современная экономика: проблемы и решения*. 2015. 12(72). С. 109–123.

5. Каргін Б. Б. Впровадження інноваційних інформаційних технологій у діяльність промислових підприємств: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04. Маріуполь, 2019. 242 с. URL: <https://pstu.edu/wpcontent/uploads/2019/06/Диссертация-Каргина-Б.Б.pdf>.

6. Ляшенко В. І., Вишневський О. С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. 252 с.

УДК 314.7

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОСНОВ РЕГУЛЮВАННЯ  
МІГРАЦІЙНОГО РУХУ НАСЕЛЕННЯ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД**

*ЧУПРИНА О. О.,*

доктор економічних наук, доцент,  
професор кафедри маркетингу,

*Донецький державний університет управління*

Регулювання міграційного руху населення є можливим за умов належного організаційного і правового забезпечення. В умовах формування стратегічних основ регулювання міграційного руху населення, дослідження провідного закордонного досвіду потребує глибокого наукового вивчення, що дозволить переглянути ставлення до питань міграції, сформувати нову парадигму та дієві механізми регулювання в цій сфері, забезпечити спрямування державної міграційної політики на розвиток національної економіки.

Зазначимо, що регулювання міграційних процесів має здійснюватися системно, тобто у відповідності до заздалегідь прийнятої стратегії.

Звертаючи увагу на досвід формування міграційної політики в країнах Європейського Союзу (ЄС), слід акцентувати увагу на тому, що вона вибудовується в рамках дотримання прав людини на вільне пересування. Така позиція отримала розвиток у багатьох європейських угодах.

У сучасній економіці, де людський капітал здобуває особливу значущість, іммігранти стають одним з важливих факторів зростання й успіхів у конкурентній боротьбі.

Дослідження особливостей імміграційної політики різних країн світу дозволили виділити два вектори, на основі яких формуються відповідні стратегії. А саме :

обмеження кількості прийнятих постійних мігрантів (за необхідності використовуються можливості тимчасової міграції або власні сили). Робочі контракти укладаються на короткий термін (до двох років з можливістю їх продовження). Після закінчення трудових контрактів мігранти повинні виїхати з країни. Громадянство приймаючих держав отримати практично неможливо, тому інтеграційні програми відсутні (наприклад, країни Перської затоки);

збільшення кількості прийнятих постійних (довгострокових) мігрантів настільки, наскільки дозволяють можливості їх інтеграції; формування і реалізація заходів, спрямованих на постійне розширення таких можливостей. В явному вигляді виявлялася в країнах класичної імміграції (наприклад, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія). При цьому чисельність іммігрантів обмежується квотами та лімітами.

Однак, слід звернути увагу, що кожна з двох позначених стратегій має свої переваги та недоліки. Тому, на практиці частіше знаходять реалізацію комбіновані стратегії, які включають в себе елементи обох зазначених вище стратегій, але особливості міграційної політики обумовлюються тим, який вектор буде прийнятий як визначальний.

Деякі експерти [1] називають сучасні міграційні стратегії гібридними, звертаючи увагу на той факт, що ще недавно можна було провести чітку межу між

постійними і тимчасовими міграційними програмами, але на даний час це зробити досить складно.

В багатьох випадках тимчасове перебування поступово переходить в постійне проживання з подальшим або одночасним отриманням громадянства. Тимчасовими сьогодні залишаються програми, в яких дозвіл на роботу або проживання видається на певний термін з можливістю обмеження кількості продовжень.

В умовах посилення міграційних викликів, а також переважання довгострокових міграційних програм в порівнянні з тимчасовими, успіх міграційної стратегії багато в чому визначається вмістом її інтеграційної компоненти [2, с. 7].

Це обумовлено тим, що політика інтеграції спрямована саме на довгострокових (постійних), а не короткострокових мігрантів.

Відмінності в діючих міграційних стратегіях відображають точку зору тих чи інших держав на процес інтеграції мігрантів до приймаючого суспільства.

У Канаді, США, Австралії, Нової Зеландії надання статусу іммігранта залишається квінтесенцією міграційної політики. Від відібраних в цих країнах за певними правилами нових постійних жителів чекають швидкої інтеграції та значного вкладу в життя приймаючих спільнот.

В ЄС статус постійного мешканця мігрант частіше отримує після тривалого періоду проживання (селекція часом), тобто після підтвердження своєї успішної інтеграції [2, с. 8].

Зростання міграційних потоків в межах ЄС призвело до необхідності формування спільної політики, яка, наряду з національною, передбачає проведення спільних заходів та єдиної загальної міграційної політики на наднаціональному рівні.

Разом з тим, країнам ЄС необхідно регулювати міжнародні переміщення населення, враховуючи реальні можливості прийому мігрантів з точки зору ринку праці, забезпечення житлом, доступу до охорони здоров'я, освіти та соціальних послуг, а також захисту від можливої експлуатації.

Розуміння того незаперечного факту, що регулювати міграційний рух населення самотужки неможливо обумовило формування зовнішньополітичного вектору міграційної політики ЄС, спрямованого на: розвиток взаємодії між країнами-членами; співпрацю з основними країнами постачальниками мігрантів; співпрацю з країнами-сусідами.

Як свідчать результати досліджень, національний рівень регулювання міграційних процесів передбачає сукупність заходів окремої держави щодо регулювання міграції, зосереджуючись на національних інтересах ринків праці.

Таким чином, імміграційна політика й правові норми країн ЄС орієнтуються на використання системного підходу, згідно з яким імміграційний контроль і прийом мігрантів узгоджуються із забезпеченням облаштованості, соціально-економічної інтеграції та адаптації, а також із вживанням зовнішніх заходів по обмеженню та попередженню потоків небажаних мігрантів.

Перенесення міграційної політики на наднаціональний рівень дозволяє простежувати зміни, проведені на загальноєвропейському рівні, та реагувати на сучасні виклики міграційного характеру без істотних затримок, спрямовуючи міграційні процеси на розвиток національних економік.

За результатами досліджень особливостей регулювання міграційного руху населення слід зазначити, що серед основних елементів міграційної політики провідних країн світу, які представляють інтерес для України, слід виокремити наступні:

розвиток співробітництва з третіми країнами;

структурування імміграції, удосконалення механізмів відбору іммігрантів (відбір претендентів, які володіють спеціальностями підвищеного попиту й високим рівнем освіти, сприяння «припливу умів» (позиція розвинених країн стосовно міграції працівників середньої та низької кваліфікації залишається досить жорсткою);

сприяння соціальній інтеграції мігрантів, проведення політики рееміграції, спрямування зусиль для повернення колишніх громадян;

розвиток навчальної міграції, яка приносить іноземні інвестиції в національну систему освіти, і стає джерелом висококваліфікованих кадрів, які адаптувалися в країні навчання;

посилення імміграційного контролю і боротьба з нелегальною міграцією; укладання договорів про реадмісію;

розвиток концепції циркулярної міграції.

Для України, в умовах активізації процесів міграційного руху населення і становлення міграційного законодавства, існуючий багаторічний закордонний досвід є серйозним матеріалом для вивчення, аналізу і адаптування на вітчизняному ґрунті.

Але відзначимо, що позитивний світовий досвід доцільно розглядати як підґрунтя для формування власної моделі стратегічного регулювання міграційного руху населення, що містить комплекс засобів регуляторного впливу, та національної міграційної політики, яка спрямована на соціально-економічний розвиток країни.

#### Список використаних джерел:

1. Papademetriou D., Somerville W. and Tanaka H. Immigrant-Selection Systems: The Next Generation of Economic Migration Schemes. URL: <https://www.migrationpolicy.org/research/hybrid-immigrant-selection-systems-next-generation-economic-migration-schemes>.

2. Позняк А. Рeadмиссия, добровольное возвращение и реинтеграция в Украине: Пояснительная записка CARIM-East RR 2013/17. Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute. 2013. 18 с.

УДК 35.07

## МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ PR-ДІЯЛЬНОСТІ

ЛИСИЙ А. О.,

кандидат технічних наук, доцент,  
завідувач кафедри «Навігація і управління судном»,  
*Азовський морський інститут національного університету  
«Одеська морська академія»*

Політичні інститути по-різному впливають на процес прийняття політичних рішень. По-перше, ступінь їх впливу залежить від ступеня згуртованості політичних і соціальних інститутів, скоординованості спільних дій, по-друге, ступінь їх впливу залежить від рівня їх участі в політичному процесі.

Можна виділити наступні форми інституціоналізації політичної участі:

1. Залучення недержавних акторів (бізнес-структури, ЗМІ, освітні та експертні співтовариства та ін.) до обговорення та розробки політичних рішень.

2. Збільшення ролі ЗМІ, в тому числі інтернет-видань та інтернет-майданчиків (форуми, блоги, соціальні мережі) у формуванні внутрішньодержавного інформаційного середовища прийняття політичного рішення. Засоби масової інформації стають альтернативною площадкою для донесення інформації від держави до суспільства і від суспільства до держави.

3. Здійснення розумного контролю або протидія спробам розумного контролю з боку зарубіжних недержавних організацій і приватних фондів на території України з метою запобігання їх впливу на внутрішньодержавну середу прийняття політичного рішення [4].

Мобілізація субдержавного середовища з боку держави розкриває ступінь зацікавленості та фактичної участі населення у прийнятті політичних рішень. Її рівень може коливатися від повної незацікавленості і необізнаності до активних протестних виступів (наприклад, пікетування посольств, проведення демонстрацій).

Держава здатна збільшувати або зменшувати рівень мобілізації населення через поширення відповідної ідеології, підтримання державного націоналізму, створення образу ворога. Детермінанта мобілізації субдержавного рівня оцінює внутрішній «фон» або середовище прийняття політичного рішення: ступінь публічності та відкритості політики, можливості і форми впливу на неї з боку громадської думки, канали комунікації між державою і громадськими силами, характер і рівень лобізму як способу впливу на прийняття рішень. Це середовище залежить від загальної соціально-політичної та економічної ситуації, соціально-психологічного клімату в суспільстві, ідеологічних уподобань населення.

Проблеми мобілізації населення в ході реалізації політичного рішення в українському контексті полягають у тому, що існують різні внутрішньодержавні «перешкоди» для втілення в життя тих ініціатив, які виходять від державних чи громадських структур. Виділимо найбільш важливі з них: забюрократизованість і корумпованість процесу реалізації громадських ініціатив у політичній, соціальній або економічній сферах; незначне політичне розмаїття, недостатня представленість у парламенті політичних партій і низька функціональна зрілість законодавчої гілки влади (брак сучасних типів партій та їх участі у вирішенні на державному рівні); нерозвинена політична культура участі створює проблеми при виробленні



політичного рішення, так як політичній системі не дістає інформації на її «вході»; соціально-економічні проблеми більшої частини населення, що заважають йому реагувати на політичні ініціативи.

Тим не менш розвиваються відносно нові форми суспільної мобілізації, які, завдяки своїй інноваційній основі, не підпадають під дію внутрішньодержавних «перешкод»: молодіжні політичні організації всього політичного спектру як носії нової політичної культури; інтернет-простір масових комунікацій; загальнодержавні громадські акції (акції проти спецсигналів на машинах державних чиновників, антикорупційні кампанії в ЗМІ).

Для субдержавного рівня прийняття політичних рішень особливо важливо враховувати індивідуальні характеристики політичних лідерів. Політичний лідер є особою, яка безпосередньо відповідає за прийняття політичного рішення. Від його політичного вибору залежить напрямок політичного вектора, зміст зовнішньої і внутрішньої політики держави.

Методологія дослідження PR-діяльності включає сукупність послідовних процедур, різних прийомів і видів діяльності, спрямованих на досягнення цілей і завдань підприємства, які визначають цілі і завдання дослідження PR-діяльності. На малюнку 1 показана модель методології дослідження PR-діяльності.



Рис. 1. Завдання PR-діяльності підприємств

Основні цілі дослідження PR-діяльності полягають в наступному:

- оптимізація контактів з цільовою аудиторією;
- розробка плану заходів PR-компанії, націленої на позиціонування організації, і її оцінка.

Організація PR-діяльності підприємств передбачає вирішення наступних завдань (рис. 1).

На основі цілей і завдань визначаються методологічні підходи до дослідження PR-діяльності підприємств. Для дослідження PR-діяльності застосовують два методологічних підходи: нормативний і аналітичний.

При використанні нормативного основний акцент робиться на виявленні істотних характеристик, що відображають функціональний аспект PR-діяльності.

Список використаних джерел:

1. Нижник Н. Р. Леліков Г. І. Інформаційні технології в структурах державної служби: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 220 с.

2. Брайченко О. Д., Васькова І. В., Загороднюк С. В., Саченко Т. А. Інформаційно-комунікаційне забезпечення діяльності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування: навч.-метод. Матеріали. К.: НАДУ, 2010. 72 с.

УДК 334.722

## **ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

*ЧЕРНИШОВ О. Ю.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри менеджменту невиробничої сфери,  
*Донецький державний університет управління*

У сучасних умовах, коли економіка України намагається подолати наслідки кризи, коли вчені всього світу шукають шляхи більш стабільного соціально-економічного розвитку, саме підприємництво як система з потужним потенціалом може стати локомотивом цього розвитку. Але реалізація потенціалу підприємництва залежить насамперед від того, наскільки ефективним буде управління – як на рівні країни, так і на рівні регіонів і кожного окремого підприємства.

Сучасна наука управління пропонує широкий спектр методів управління, заснованих як на традиційному кібернетичному підході, так і сучасних підходах, зокрема синергетичному та рефлексивному.

Кожен з означених підходів реалізує специфічні функції та механізми управління, ефективність яких залежить не стільки від обсягу зусиль, що докладаються суб'єктом управління, скільки від особливостей об'єкта управління та відповідності обраного методу управління цим особливостям.

Під управлінням в кібернетиці розуміється «функція організованих систем, яка забезпечує збереження їх структури та системоутворювальних властивостей, організацію відношень елементів, підтримку режиму діяльності, реалізацію

програм розвитку та досягнення визначених цілей» [3]. Процес управління розглядається як вплив на систему з метою зміни її поведінки.

Реалізація кібернетичного управління вимагає існування системи управління, в якій обов'язково присутні суб'єкт та об'єкт управління, зворотний зв'язок, який враховує результати діяльності об'єкта при прийнятті рішень суб'єктом управління.

Створення означеної системи управління підпорядковане умовам існування, які фактично встановлюють необхідні властивості елементів системи управління. До умов існування системи управління відносяться організованість, різноманіття, динамічність, існування прямих та зворотних зв'язків, наявність цілі управління, керованості об'єкту управління.

У ситуації, коли умови існування кібернетичної системи управління виконуються, можна застосовувати різні види управління, зокрема жорстке управління, регулювання, адаптивне та антисипативне управління. Якщо жорстке управління фактично відійшло в минуле разом з адміністративно-командною системою управління економікою країни, то регулювання залишається актуальною формою управління в ринковій економіці [1].

Виникає питання, чи задовольняє підприємництво як складна соціально-економічна система вищезначені умови.

Елементи підприємництва як системи можна розділити на три основні групи:

– множину підприємств малого та середнього бізнесу, які фактично є активними економічними агентами та у сукупності утворюють багатоагентну систему;

– сукупність державних органів і установ, органів місцевого самоврядування, які опікуються функціонуванням та розвитком підприємництва;

– неупорядковану сукупність громадських організацій, до складу яких входять як представники першої, так і другої групи.

Органи державної влади та місцевого самоврядування мають найбільш стійку ієрархічну структуру, вони фактично претендують на роль суб'єкта управління, але відсутність механізмів та важелів прямого управління діяльністю окремого підприємства обмежує вибір форм і методів управління. Що стосується сукупності підприємств, то вони є багатоагентною системою, в якій основною формою взаємодії є опосередкована. Кожне підприємство є складною економічною системою, яка здійснює управління власною діяльністю, тобто підприємство, з одного боку, є суб'єктом управління, а з іншого — підпорядковується державному регулюванню, тобто є об'єктом управління. Підприємство або група підприємств, спільно чи окремо з органами державного управління та місцевого самоврядування можуть бути засновниками недержавних громадських організацій (НГО), яким вони делегують певні функції щодо взаємодії з зовнішнім середовищем. НГО, підпорядковуючись засновникам, здійснюють вплив на діяльність органів державного управління.

Таким чином в цій складній системі неможливо відокремити елементи, які є керуючими, від керованих елементів, тобто умова організованості, а саме — віднесення елементів системи до суб'єкта або об'єкта управління, не виконується.

Підприємництво характеризується високим рівнем різноманіття станів, динамічністю, але проблематичним на сьогодні є існування прямих та зворотних зв'язків, оскільки не визначені пріоритетні напрями розвитку підприємництва та

механізми стимулювання тих підприємств, які роблять найбільший внесок саме в ці пріоритетні напрями.

Особливо вражаючою є відсутність цілі управління, яка в системному аналізі визначається як наперед відомий результат усвідомленої діяльності. Як вже зауважувалось в працях автора [2], в Україні не існує стратегії розвитку підприємництва, а відповідно не існує якісних та кількісних орієнтирів розвитку. Не забезпечується для підприємництва і умова керованості, під якою розуміється наявність у керуючої підсистеми множини управляючих впливів, серед яких знайдеться такий, що за обмежену кількість кроків приведе систему до бажаного стану. Таким чином особливості підприємництва не дають змоги застосовувати до управління його розвитком методів кібернетичного підходу.

Список використаних джерел:

1. Кашуба Я. М. Застосування системного підходу при управлінні розвитком підприємництва. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2010. № 6. С. 111–115.
2. Економічна кібернетика: підручник для студ. вищих навч. закл., що навч. за фахом «Економічна кібернетика»: у 2 т. Донецьк: ТОВ «Юго Восток, Лтд», 2005. Т. 1 / В. М. Геєць, та ін. 2005. 508 с.

УДК 001.891.34:338.242

## КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*ХАВРОВА К. С.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
*Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,*  
*СИРМАМІЇХ І. В.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
*Донецький державний університет управління*

Дослідження питання розвитку інтелектуального потенціалу підприємств показало доцільність використання в аналізі інтелектоорієнтованої компоненти (*ІК ІДП*), для оцінки якої потрібна система суттєвих факторів. Але більшість цих показників прямо не піддаються вимірюванню, тому інтелектуальний потенціал підприємства доцільно характеризувати і оцінювати шляхом проведення анкетування та отримання експертних оцінок, а після проведення експертизи і опрацювання її результатів, здійснити аналіз отриманих даних для прийняття рішень.

При формуванні групи експертів – респондентів основними є питання щодо визначення її кількісного складу: об'єм повинен бути достатнім для того, щоб врахувати суттєві властивості дослідження та забезпечити точність прогнозу. Але з однієї сторони, при дуже великій кількості експертів їх думки можуть бути не узгодженими (за рахунок експертів більш низької кваліфікації), а при малій кількості експертів виникають проблеми щодо точності узагальнених оцінок. Звичайно в групу включають від 12 до 25 спеціалістів.

Для визначення рівня компетентності експертів часто використовують методи самооцінки та взаємної оцінки. Для оцінки ІК ДПП такі методи використовувати недоцільно. У подібних випадках можна використати апарат нечітких множин і нечіткої логіки. Наприклад, відповіді на питання: «А можна респондента  $K$  віднести до множини компетентних експертів, хоча він не має достатньої освіти і (або) стажу роботи, і (або) характер роботи не відповідає кваліфікації». Дійсно, респондент  $K$  належить приблизно на 75% (або на 0,75) до множини компетентних експертів і водночас приблизно на 25% (на 0,25) – до множини некомпетентних. Тому з позицій нечіткої логіки твердження «респондент  $K$  є компетентним експертом» є істинним на 0,75 і водночас на 0,25 воно є хибним. Зазначена міра належності до вказаної множини, як і міра істинності, змінюватимуться з отриманням вищої освіти і відповідної кваліфікації, збільшенням стажу роботи. Алгоритм розрахунку компетентності кожного експерта на основі теорії нечітких множин представлено на рис 1.

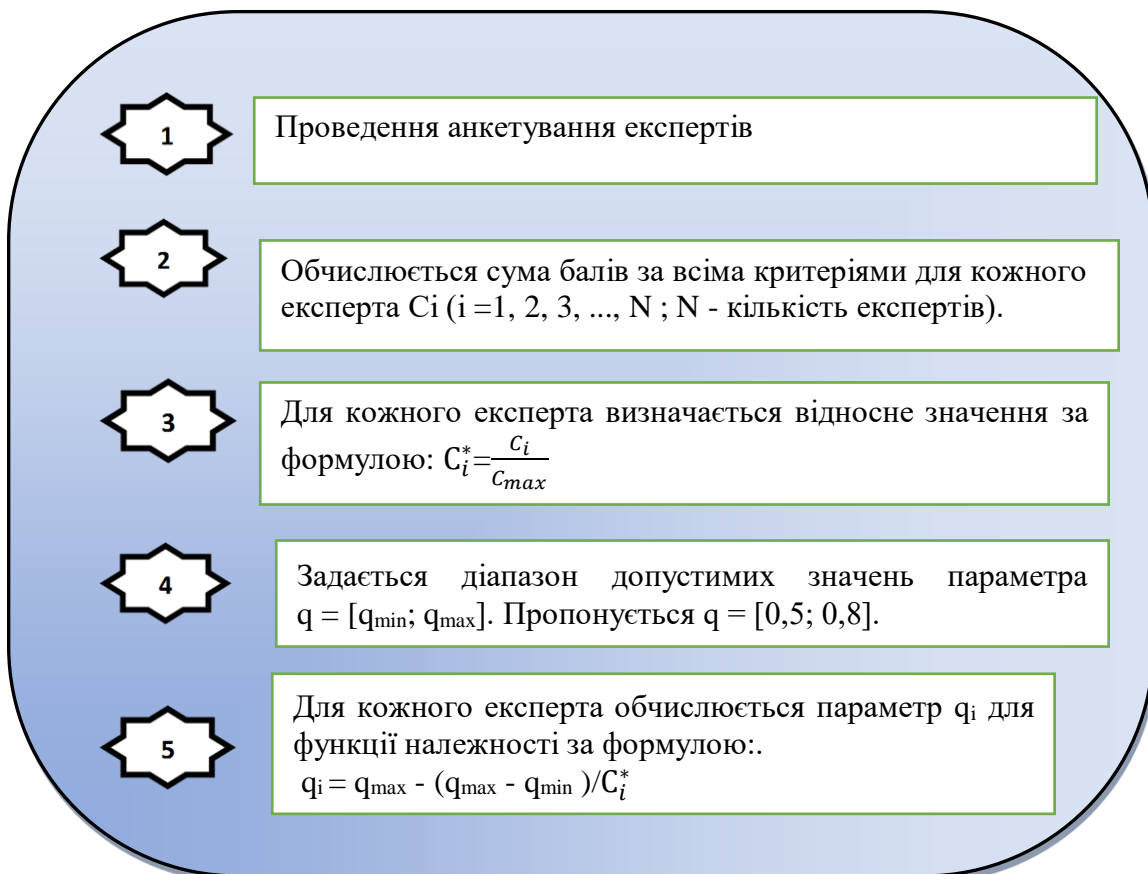


Рис. 1. Етапи розрахунку компетентності кожного експерта на основі об'єктивних даних

Джерело: розробка авторів на основі [1, с. 10].

При формуванні системи показників, що суттєво впливають на рівень інтелектуального розвитку підприємств для підвищення інформативності і значущості інтегрального показника наявну велику кількість різнопланових вхідних показників спочатку треба згрупувати за певною характеристикою, тобто звести до найбільш інформативних, тобто поділити на групи (кластери). Вивчення економічної літератури [2, 3] дозволило визначити основні групи індикаторів

оцінки ІК ІДП: кваліфікації (Q), можливості (V), здібностей (S). Виділення зазначених груп (кластерів) обумовлено тим, що оцінка ІК ІДП ґрунтується на оцінці сукупностей кваліфікацій (знань, навичок, досвіду), можливостей і здібностей працівників до саморозвитку,

Загальний інтегральний показник ІК ІДП ( $IP_{univers}$ ) можна розрахувати за допомогою лінійної зваженої згортки, як середнє значення часткових інтегральних показників, з урахуванням ваги  $w_i$  відповідної групи показників в кількісній оцінці інтелектуального потенціалу:

$$IP_{univers} = \sum_{i=1}^n w_i \times IP_i, \text{ де}$$

$IP_1$  - інтегральний показник кластера кваліфікації ІК ІДП;

$IP_2$  - інтегральний показник кластера можливостей ІК ІДП;

$IP_3$  - інтегральний показник кластера здібностей ІК ІДП.

Висновок про рівень інтелектуалізації діяльності підприємства можна зробити на основі визначення шкали значень експертних оцінок, запропонованої на основі узагальнення практики побудови подібних шкал в економічній літературі, наприклад за допомогою універсальної шкали Харрінгтона залежно від значення загального інтегрального показника, яка базується на припущенні про нерівномірний закон розподілу критерію і формуванні діапазонів його зміни таким чином, щоб ймовірність попадання критерію в кожен з них була однаковою [4, с. 47].

Згідно з шкалою Харрінгтона, шкалу оцінювання рівня ІК ІДП можна представити так:

- 1) якщо рівень від 0 до 0,20 (дуже погано), то спостерігається кризовий рівень ІДП;
- 2) якщо рівень від 0,21 до 0,37 (погано), то спостерігається низький рівень ІДП;
- 3) якщо рівень від 0,38 до 0,63 (задовільно), то спостерігається нормальний рівень ІДП;
- 4) якщо рівень від 0,64 до 0,80 (добре), то спостерігається середній (стабільний) рівень ІДП;
- 5) якщо рівень від 0,81 до 1 (дуже добре), то спостерігається високий (інноваційний) рівень ІДП.

Подальшим розвитком рекомендованої методики оцінки інтелектуального потенціалу підприємств мають стати впровадження програмного засобу для автоматизованої обробки результатів опитування і визначення за шкалою Харрінгтона відповідного рівня.

#### Список використаних джерел.

1. Методологія експертного оцінювання: конспект лекцій / уклад.: В. П. Новосад, Р. Г. Селіверстов. К.: НАДУ, 2008. 48 с.
2. Назарова Г. В. Гавкалова Н., Маркова Н. Формування та розвиток людського капіталу корпоративних підприємств. Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. 238 с.
3. Сем'ян О. В. Інтелектуалізація людського капіталу підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 4(16). С. 141–145.
4. Савків У. С. Інтегральна оцінка сталого розвитку регіону. *НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «БІЗНЕС ІНФОРМ»* № 1'2012 г. (408) URL: [https://www.business-inform.net/export\\_pdf/business-inform-2012-1\\_0-pages-45\\_50.pdf](https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-1_0-pages-45_50.pdf).

УДК 334.78:338.12.015

## РЕАКЦІЯ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ НА КОРОНАКРИЗУ

*ЛИНЕНКО А. В.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
*Запорізький національний університет*

Так звана коронакриза, що охопила без перебільшення всю світову економіку, негативно впливає на розвиток бізнесу в Україні. Певні галузі чи сфери економіки, зважаючи на їхню специфіку, зазнають більших втрат, а деякі напрями економічної діяльності виявляються краще захищеними від несприятливих кризових проявів, утім коронакриза так чи інакше вражає всіх суб'єктів бізнесу.

Звісно, це стосується й об'єднань підприємств в Україні, проте реакція інтегрованого бізнесу на вплив COVID-19 має свої особливості, зумовлені його економічною природою. Так, більшість сучасних об'єднань підприємств мають розгорнуту мережу, структура підприємств, об'єднаних у консолідовані групи, може охоплювати всю Україну, а також виходити за межі державних кордонів, отже в одних карантинних зонах господарська діяльність майже зупиняється, в інших – провадиться в нормальному режимі. Значні масштаби функціонування об'єднань підприємств, їхні потужні фінансові, трудові та інші ресурси, роблять інтегрований бізнес, як не дивно, дещо «неповоротким» і вразливим до наслідків коронакризи, однак ці ж особливості забезпечують консолідованим бізнес-створенням потенціал для адаптації до нових реалій економічної діяльності.

Сьогодні українська економіка опинилась у новій системі ризиків, пов'язаних зі світовою економічною рецесією, що заклало підвалини сповільнення економічної динаміки. Раптова зупинка відчутної частки підприємств у різних сферах економічної діяльності суттєво погіршила становище в економіці [1, с. 6].

За даними Центру прикладних досліджень і Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, карантин кардинально погіршив споживчі настрої, майже зупинив декілька галузей – роздрібну торгівлю, готельний та ресторанний бізнес, авіаперевезення. Зменшилися обсяги надходжень до бюджету. Внаслідок введення карантину українські підприємства та їхні об'єднання «заморозили» інвестиції, а також виробничі ланцюжки [2, с. 3].

Тож ще наприкінці травня урядом України було затверджено Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки [3].

Таким чином реалізується мета щодо впровадження комплексної системи нових можливостей стабілізації та сталого розвитку економіки України і підвищення рівня зайнятості населення шляхом збереження існуючих, а також стимулювання створення нових високопродуктивних робочих місць з гідними умовами праці. Серед іншого, передбачені заходи з підтримки малих і середніх підприємств, а також їхніх об'єднань. Однак, реалізація цих заходів, на жаль не завжди досягає зазначеної мети подолання коронакризи в Україні.

Процес виходу з карантину для вітчизняної економіки може містити набагато більші ризики, ніж сам карантинний період. Активізація економічних

процесів, особливо в умовах вичерпання «подушок безпеки» у вигляді особистих заощаджень і страхових резервів малого, середнього й об'єднаного бізнесу, може супроводжуватися загостренням ризиків неплатоспроможності за кредитами, ускладненням бюджетної ситуації через лаги у податкових платежах і впливи наданих у період коронакризи податкових преференцій, відновленням девальваційних трендів унаслідок активізації потреби в імпорті, посиленням інфляційних ризиків через слабку реакцію внутрішньої пропозиції на зростаючий попит, зниженням зайнятості через структурну недосконалість ринку праці [4].

Але на тлі переважно песимістичних прогнозів, є також і позитивні приклади розвитку сучасних об'єднань підприємств, коли їхня проактивна позиція дає змогу реалізовувати успішні стартапи, що не лише підтримують консолідований бізнес, але й сприяють відновленню бізнес-середовища в країні. Тож, закликаючи суб'єктів економіки до адаптивних змін, Іцхак Адізес метафорично радить зробити зі свого бізнесу міцний і коштовний діамант [5].

В Україні непоодинокі практики різноманітної підтримки об'єднаннями підприємств соціальної сфери, спрямованої на зменшення негативних наслідків коронакризи. Наприклад, група підприємств (материнська компанія – ТОВ СП «НІБУЛОН») спрямувала на боротьбу з COVID-19 уже близько 70 млн грн, що використані для реконструкції медичних закладів у Миколаєві, придбання для українських лікарень захисних костюмів, щитків, респіраторів, експрес-тестів, а також апаратів штучної вентиляції легень [6].

Сучасним об'єднанням підприємств в Україні, що мають фінансові можливості, необхідно спрямовувати їх на модернізацію своїх виробничих потужностей, перепрофілювання видів діяльності на інноваційній основі. Через обмеженість транскордонного співробітництва, інтегровані бізнес-формування можуть орієнтуватися на внутрішній ринок, що лише підсилюватиме українську економіку в стратегічній перспективі. Крім того, підтримка консолідованим бізнесом соціальних програм і наукових досліджень, спрямованих на подолання COVID-19, має стати обов'язковим компонентом корпоративної соціальної відповідальності, що сприятиме оздоровленню як бізнес-середовища, так і суспільства в цілому.

#### Список використаних джерел:

1. Україна після коронакризи – шлях одужання: тези наукової доповіді / Я. А. Жаліло та ін. Київ: НІСД, 2020. 35 с.
2. Денков Д., Каракуц А., Щедрін Ю. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України: кабінетне дослідження. Київ: Центр прикладних досліджень; Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2020. 57 с.
3. Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 р. № 534. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2020-%D0%BF#Text>.
4. Політика одужання: процес виходу з карантину для економіки навіть більш ризикований, ніж сам карантин. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/3668>.
5. Уроки коронакризи: зробіть із бізнесу діамант. URL:



[https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine\\_article/FZ002170](https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ002170).

6. У період коронакризи «НІБУЛОН» не припиняє допомагати українській медицині. URL: <https://www.nibulon.com/news/novini-kompanii/u-period-koronakrizi-nibulon-ne-pripinyae-dopomagati-ukrainskii-medicini-video-8710.html>.

УДК 659.2:398.516.4

## **ІНФОРМАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА**

*ПОТАПОВА Н. М.,*

кандидат економічних наук, доцент,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Підприємницька діяльність нерозривно пов'язана з постійним прийняттям рішень та здійсненням контролю за їх реалізацією. Ці дії передбачають отримання та переробку певної інформації про процеси, що йдуть всередині підприємства, а також про події, що відбуваються у зовнішньому середовищі. Крім того, підприємству необхідна вихідна, базова інформація про інституційну структуру суспільства, діючі закони, нормативні акти та традиції. Тобто, підприємство функціонує у певному інформаційному середовищі – зовнішньому та внутрішньому, – в якому міститься інформація, необхідна для прийняття рішень та контролю їх виконання.

У структурі сучасних продуктивних сил інформація виконує три функції: предметів праці, засобів праці і продукту праці. Тобто, інформація в підприємницькому середовищі може втілюватися у формі інформаційного ресурсу або інформаційного продукту.

Під інформаційними ресурсами розуміють сукупність відомостей про всі події та процеси, що характеризують об'єкт управління та впливають на рівень його розвитку [1, с. 12]. В сучасних умовах потенційні можливості підприємства визначаються інформаційною озброєністю його активів.

За змістом інформаційні ресурси являють собою відображення різних сторін господарського процесу, зафіксоване в результатах наукових досліджень і розробок, проектно-конструкторської документації, обліково-статистичних даних та інструктивних матеріалах у формі понять, суджень та більш складних моделей дійсності. Якість інформаційних ресурсів визначається адекватністю відображення дійсності, можливостями використання в практичній діяльності, спрямованої на всебічне підвищення ефективності господарювання.

В процесі відтворення інформаційних ресурсів виділяють фази виробництва, поширення та використання [1, с. 13]. Що стосується економічної системи підприємства фаза виробництва являє собою процес вивчення особливостей споживання ресурсів у даному об'єкті та включає збір інформації, її обробку та аналіз. Фаза поширення пов'язана зі специфічною властивістю інформації, що дозволяє одні й ті ж дані використовувати багаторазово для вирішення будь-якого числа завдань в виробничо-господарській сфері. Природним обмеженням є час, протягом якого ці дані зберігають актуальність. Фаза використання підкреслює, що крім процесу безпосереднього інформування, інформаційні ресурси є джерелом прийняття управлінського рішення щодо вдосконалення виробничо-господарських процесів.

Інформаційні ресурси в економічній системі підприємства виступають у двох формах. З одного боку, інформація стає провідним фактором виробництва поряд з сировиною, машинами та робочою силою. З іншого боку, інформація як вирішальний елемент входить в усі інші види ресурсів. Тобто, інформація втілюється в інших видах природних та економічних ресурсів й піднімає їх на якісно новий рівень. Тим самим інформаційний ресурс має двоїстий характер: з одного боку, він є самостійним економічним ресурсом, з іншого – виступає в перетвореній формі економічного потенціалу.

Використання інформації як ресурсу у підприємницькому середовищі має певні особливості. По-перше, інформація створюється в результаті інтелектуальної діяльності людини та виступає формою безпосереднього включення науки до складу продуктивних сил. По-друге, інформаційні ресурси є відтвореними та практично невичерпними. У процесі розвитку суспільства та зростання споживання інформаційних ресурсів їх запаси не зменшуються, а збільшуються. По-третє, як засіб праці інформація не має фізичного зносу, проте піддається суттєвому впливу морального зносу. По-четверте, інформація має двоїсту природу, виступаючи самостійним ресурсом виробництва, а також формою економічного потенціалу, який реалізується в поєднанні з іншими видами ресурсів [2, с. 36].

Інформація як продукт праці людини втілюється в формі інформаційного продукту. Інформаційний продукт являє собою матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення інформаційних потреб громадян, державних органів, а також підприємств, установ і організацій.

Інформаційний продукт є результатом інтелектуальної діяльності людини та як нове знання має нематеріальну форму. Однак для звернення в економічній системі він повинен бути зафіксований на будь-якому матеріальному носії будь-якої фізичної властивості у вигляді певних документів. Тобто, в користування споживачеві інформаційний продукт надходить у формі інформаційного документа.

Інформаційні ресурси є основою для створення інформаційних продуктів та послуг. Ключове значення при цьому має наявність в суспільстві певної інформаційної потреби, яка ініціює певну інформаційну діяльність та пошук необхідних інформаційних ресурсів. В процесі інформаційної діяльності інформаційні ресурси трансформуються в інформаційний продукт. Таким чином, інформаційна потреба є необхідною умовою створення інформаційного продукту.

Подальший рух інформаційного продукту в економічній системі може здійснюватися у наступних формах:

- інформаційний продукт як товар надходить на інформаційний ринок з метою обміну шляхом купівлі-продажу;

- інформаційний продукт надходить у державну власність;

- інформаційний продукт стає суспільним надбанням.

Вибір форми руху залежить від характеру та змісту інформаційного продукту, а також від суті інформаційної потреби, яка обумовила його створення.

У кожній формі руху інформаційний продукт надходить у відповідну інформаційну базу, тим самим доповнюючи й удосконалюючи її. Зростання інформаційної бази викликає в суспільстві нову інформаційну потребу, для реалізації якої створений інформаційний продукт виступить вже інформаційним ресурсом. Тим самим кругообіг інформації в економічній системі приймає форму

постійного повторення (тобто, обороту). При цьому оборот інформації підкоряється закону потреб, що піднімаються: кожна задоволена інформаційна потреба породжує інформаційну потребу більш високого порядку. На певному етапі кількісне накопичення інформаційної бази переходить в якісні відмінності та відбувається великий прорив в даній інформаційній області.

Таким чином, взаємозв'язок інформаційних ресурсів та інформаційних продуктів носить двосторонній характер. З одного боку, інформаційні ресурси в процесі інформаційної діяльності трансформуються в інформаційний продукт (прямий зв'язок). З іншого боку, інформаційний продукт, викликаючи інформаційну потребу більш високого порядку, стає інформаційним ресурсом, необхідним для її задоволення (зворотний зв'язок).

Список використаних джерел:

1. Амитан В. Н. Автоматизированные системы управления в народном хозяйстве. Киев-Донецк: Вища школа, 1982. 208 с.
2. Пономаренко Н. Ш., Фінагіна О. В. Особливості розвитку інформаційного ринку. Донецьк: ІЕПД НАН України, «Юго-Восток, ЛТД», 2006. 194 с.

УДК 338.242

### **АМЕРИКАНСЬКА МОДЕЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ СВІТОВОГО БІЗНЕСУ**

*ТАНЧИК О. І.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
завідувач кафедри іноземних мов,

*Донецький державний університет управління*

Участь бізнес-організацій у соціально-економічному розвитку суспільства є обов'язковою умовою ведення бізнесу в умовах глобальної економіки. Такий коментар є наслідком того, що способи суворої експлуатації людських ресурсів не приносять значущих фінансових результатів. Однак, подальша інтелектуалізація суспільства вимагає адекватного соціального рівня працівників, залежно від ефективності їх діяльності. Крім того, потреба враховувати соціальні аспекти міжнародної підприємницької діяльності набуває більшої актуальності. Проте, ці аспекти ділової діяльності досі не знайшли свого відображення та реалізації у багатьох країнах, які не можуть похвалитися добре розвиненим бізнес-середовищем. Особливо це стосується проблем розробки теоретичної бази та методологічного пояснення забезпечення реалізації прав найманого працівника в контексті соціальної відповідальності міжнародних підприємницьких структур на основі сучасних моделей цих процесів.

Наукові праці таких видатних вчених як Х. Агінис; Х. Смід, Дж. Глаафленд є одними з найбільш значущих досліджень, спрямованих на вирішення цієї проблеми на теоретичному рівні з точки зору їх внеску в теорію та практику застосування практики корпоративних відносин. Попри різноманітність думок, усі автори погоджуються з необхідністю подальшого вивчення особливостей соціальної відповідальності серед системи міжнародної ділової діяльності.

«Відповідальність» – одна з наукових категорій, яка є об’єктом дослідження багатьох наук. Важливість його дослідження пов’язана зі значенням цієї категорії для міжнародних підприємств. Форми відповідальності дають змогу визначити її багатомірність у діяльності суб’єктів господарювання. Рух людської діяльності до комерціалізації, формування нових складних підприємницьких структур (корпорацій) та розвиток системи управління, яка є обов’язковою в діяльності інших підприємницьких структур, дає змогу заглянути в питання моделей корпоративних соціальної відповідальності [1]. Водночас доцільно розглянути американську модель корпоративного управління через соціальну відповідальність.

Сьогодні в системі міжнародної ділової діяльності виділяють такі моделі корпоративної соціальної відповідальності: американську, європейську (німецьку) та азіатську (японську). Але в даній роботі зробимо акцент на першій.

Американська модель характеризується переважно своїм підходом, включаючи розподіл частини прибутку бізнес-організації для інвестування її суспільно корисних ініціатив. Модель орієнтована насамперед на «державних» акціонерів. Таким чином, власник лише 2-5% акцій також може розглядатися як великий акціонер. Характеризується однорівневою структурою органів управління, згідно з якою рада управління складається з виконавчих та незалежних директорів [2]. Аналізуючи слабкі позиції такої моделі корпоративного управління, слід згадати про наявність конфлікту інтересів інвесторів, спрямованих на отримання високого прибутку, та адміністрацію бізнес-організації, яка орієнтована на короткострокові цілі та, водночас, має на меті зацікавити інвесторів. У сучасних умовах американська модель соціально відповідальної поведінки є найбільш вживаною. На наш погляд, такий вибір пояснюється наступними особливостями: його легко ввести в дію, а результати його застосування часто є ілюстративними для громадськості.

Таблиця 1

Комплексний аналіз американської моделі корпоративної соціальної відповідальності у системі світового бізнесу

Американська модель	
Позитивні риси	Негативні риси
<ul style="list-style-type: none"> <li>- високий ступінь гнучкості систем управління;</li> <li>- орієнтація на збільшення вартості підприємницької організації, її прибутковості у короткостроковому періоді;</li> <li>- інноваційність та достатній ступінь ризику проєктів;</li> <li>- знаходить найбільш позитивний відгук серед зацікавлених сторін</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- наявність конфлікту інтересів інвесторів, спрямованих на отримання високого прибутку, та адміністрація бізнес-організації, яка орієнтована на короткотермінові цілі, і водночас має на меті зацікавити інвесторів;</li> <li>- сильний організаційний та інформаційний вплив на раду директорів із боку вищого виконавчого керівництва;</li> <li>- недостатня періодичність та регулярність засідань ради директорів, які не охоплюють найважливіших питань</li> </ul>

Іншим важливим фактом є те, що для інвестора участь бізнес-організації у благодійних діях характеризує її як соціально стійку і, отже, більш привабливу для зовнішніх інвестицій; у разі правильного впровадження ця модель має найбільш позитивний відгук людей, громадських організацій та персоналу, оскільки надає

цим групам можливість інтерпретувати компанію як ту, яка опікується суспільними потребами. Серед основних повідомлень, які компанія, використовуючи американську модель, може нести цільовим групам та використовувати у побудові зовнішніх комунікацій, – це екологічна безпека діяльності організації бізнесу; стабільність та надійність [3]. Таким чином, обираючи американську модель корпоративної соціальної відповідальності, підприємці повинні забезпечити залучення місцевих органів влади, громадських організацій та населення до процесу вибору об'єктів соціально орієнтованих інвестицій та відстеження їх результатів.

Треба відзначити, що в усьому світі не існує ідеальної моделі корпоративної соціальної відповідальності. Кожна має свої специфічні добрі та негативні властивості. Мета корпоративної спрямованості американської, європейської та азіатської моделей може бути властивою суспільству, маючи розвинену ринкову структуру та стійку законодавчу базу. Корпоративна соціальна відповідальність відіграє важливу роль у діяльності фірм в США сьогодні. Компаніям недостатньо отримувати прибуток, а громадяни США очікують від них отримання прибутку та поведінки етично та соціально відповідально.

Список використаних джерел:

1. Pache & Santos. Inside the Hybrid Organization: Selective Coupling as a Response to Competing Institutional Logics. *The Academy of Management Journal*. August 2012. Vol. 56 (4). Pp. 972–1001.
2. Crilly, D., Hansen, M., & Zollo, M. The grammar of decoupling: Stakeholder heterogeneity and firm decoupling of sustainability practices. *Academy of Management Journal*. 2016. Vol. 59. Pp. 705–729.
3. Lacoste, S. Sustainable value co-creation in business networks. *Industrial Marketing Management*. 2016, Vol. 52. Pp.151–162.
4. Olena Tanchyk, Viktoriia Taranenko, Yuliia Hrybovsk. Advanced models of social responsibility in the system of international entrepreneurial activity. *Academy of Entrepreneurship Journal*. Volume 26, Issue 3, 2020. URL: <https://www.abacademies.org/journals/academy-of-entrepreneurship-journal-home.html>

УДК 339.137.2

## ОПТИМАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА СТАБІЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

КОРНІЛОВА О. В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Донецький державний університет управління

Стабільність трудового колективу підприємств поряд з іншими показниками є провідним при розрахунку рейтингу конкурентоспроможності серед підприємств-конкурентів.

Про необхідність приділення уваги з боку менеджерів на значення показника стабільності персоналу, свідчать праці таких науковців і фахівців, як О. Грішної, А. Колота, А. Толкачова, Лі Якокки, П. Ленсіоні, Патті МакКорда та інших.

Більшість керівників прагнуть утримати кваліфікований персонал на підприємстві якомога довше, і тим самим, зберігати час та гроші на адаптацію персоналу.

Стабільність персоналу – це кількість персоналу що знаходиться на підприємстві протягом року і більше у відношенні до середньооблікової чисельності персоналу підприємства [1].

Оптимальне значення показника стабільності персоналу може бути в межах  $0,25 < X < 0,75$ .

Існує декілька показників, що характеризують стан стабільності персоналу на підприємстві, а саме: коефіцієнт стабільності персоналу, коефіцієнт постійності персоналу, коефіцієнт внутрішньої мобільності персоналу. Всі показники представлені як відповідні співвідношення чисельності персоналу строком роботи на підприємстві більше року, чисельності персоналу, що знаходилися у списках підприємства не менш трьох років, чисельності працівників, що змінили робочі місця в середині підприємства до середньооблікової чисельності персоналу підприємства.

Різноманітні дослідження та опитування щодо оптимальної частоти зміни роботи показують, що для кар'єри погано як змінювати роботу досить часто, так і засиджуватись довго на одному місці. Так, наприклад, кілька років тому американські вчені з'ясували, що перебування понад 5 років на одному робочому місці вводить співробітника в стан застою. Він перестає розвиватися, а також знижується ефективність його роботи. Крім цього, пропадає прагнення проявляти якусь ініціативу і просуватися вгору по кар'єрних сходах [2].

Нещодавнє опитування, результати якого було розміщено на сайті ggs.ua показало, що відсутність певної стабільності у працевлаштуванні пошукача може стати причиною відмови. Зокрема, 80% респондентів заявили, що часта зміна роботи може змусити їх «завернути» кандидата, навіть якщо він підходить за іншими параметрами.

Щодо оптимальності строку залишення в стадії стабільності для працівника, одним з факторів що впливає на стан стабільності є вік працівника. Простежується тенденція: чим старший пошукач, тим більше він схильний до тривалого працевлаштування на одному місці. Наприклад, згідно з дослідженням Bureau of Labor Statistics (BLS) серед працівників віком від 25 до 34 років середній термін перебування складає 2,8 року. Серед тих, кому виповнилось від 35 до 44 років, він збільшується до 4,9 років, до 7,6 - серед пошукачів віком 45-54 років та до 10,1 для працівників віком від 55 до 64 років. При цьому сфери робочих місць з найвищим середнім терміном перебування включають управління, інжиніринг, юридичну діяльність та освіту. Найнижчий середній термін перебування у працівників, які працюють за робочими спеціальностями [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що стабільність персоналу – це показник, межі оптимальності якого, знаходяться у постійному пошуку і залежать від багатьох факторів. З одного боку, високе значення цього показника призводить до позитивних економічних наслідків, щодо внутрішньо-фірмових соціально-економічних відносин, таких як, зростання продуктивності праці, підвищення конкурентоспроможності підприємства та рівня економічної безпеки, та інше. Зростання значення показника стабільності персоналу дає змогу керівникам підприємства проводити і заздалегідь планувати періодичне підвищення

кваліфікації працівників, надає змогу розвитку висококваліфікованих мобільних кадрів та можливість маневрування ними.

Створення стабільного, кваліфікованого та мотивованого персоналу – запорука успіху діяльності суб'єктів господарювання. Розроблення та впровадження сучасних методів збереження й утримання персоналу, забезпечення його стабільності дасть змогу не тільки знизити рівень безробіття, плінність кадрів, а й поліпшити показники зайнятості, показники забезпечення розвитку персоналу на регіональному рівні.

З другого боку, зниження показника стабільності персоналу надає можливість підприємству оптимізувати витрати на оплату праці персоналу підприємства та понизити рівень напруженості в колективі, щодо очікування можливих звільнень.

Список використаних джерел:

1. Хориняк В. Стабільність персоналу підприємства як результат ефективності забезпечення його розвитку. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. Випуск 21. 2016. С. 126–136.
2. Потяг до зміни місць, або як часто пошукачі змінюють роботу. URL: <https://grc.ua/article/27429>.
3. USA Department of labor. URL: <https://www.bls.gov/cps/home.htm>.

УДК 658.8

## НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

ЛЯШКО І. І.,

кандидат наук з державного управління, доцент,  
Донецький державний університет управління

В ринкових умовах господарювання для досягнення підприємством поставлених цілей й значних результатів діяльності, необхідне практичне виконання маркетингових технологій у менеджменті самого підприємства.

Сучасний підхід до практичного менеджменту визначає його як:

- по-перше, як процес управління сукупністю матеріальних, інформаційних і людських ресурсів, спрямований на реалізацію місії і цілей організації (підприємства);
- по-друге, сукупність власників та працівників управлінського персоналу організації, скоординована діяльність яких спрямована на реалізацію місії організації [1, с. 74].

Виходячи з такого розуміння управління, а також з того, що управління є насамперед цілеспрямованим процесом впливу суб'єкта на об'єкт ринкових відносин, сутність маркетингового менеджменту в теоретичному тлумаченні є системною сукупністю трьох складових: процесу управління, організації управління та інформації. В конкретному, практичному значенні маркетинговий менеджмент є нічим іншим як процесом управління маркетинговою діяльністю.

Об'єктом маркетингового менеджменту є сама маркетингова діяльність, тобто діяльність щодо дослідження ринків, розробки, розподілу та просування

товарів і послуг через здійснення угод купівлі – продажу, завдяки чому задовольняються потреби споживачів.

Практична можливість застосування наукового управління маркетингом визначається чотирма засадами: знаємо, хочемо, вміємо, маємо умови.

Суб'єктом маркетингового менеджменту є окремий власник або менеджер, сукупність власників та працівників управлінського персоналу певної організації [2, с. 37].

Отже, до основних завдань маркетингового менеджменту відносяться:

1) визначення місії підприємства, розробка цілей його функціонування, стратегічних напрямів його діяльності, визначення місця на ринку в цілому і в його окремих сегментах;

2) розробка стратегії діяльності фірми, визначення ринків і позицій, що забезпечуватимуть успіх;

3) планування виробництва продукції, включаючи її розробку, виготовлення і обслуговування після продажу;

4) планування і здійснення комплексу заходів щодо розвитку маркетингових комунікацій;

5) підбір персоналу для виконання запланованих заходів, формування маркетингової організаційної структури;

6) розробка і реалізація комплексу заходів щодо покращення управління маркетинговою діяльністю;

7) організація, збирання, обробки і аналізу маркетингової інформації.

Слід зазначити, що всі елементи маркетингового менеджменту в сукупності складають механізм управління маркетинговою діяльністю, а саме: цілі, принципи, функції, методи, інформацію, структуру управління, технологію управління маркетингом.

Можна визначити конкретні напрями вдосконалення методології управління маркетингом. Це наступні: [3, с. 43]

1. Вдосконалення і формування понятійно–категорійного апарату.

2. Застосування концепції взаємодії і системного підходу до формування моделі взаємодії служби маркетингу і підприємства.

3. Застосування кібернетичного підходу до формування моделі системи маркетингу.

4. Розвиток концептуальної моделі організаційних рівнів управління маркетингом.

5. Формування алгоритму управління маркетингом.

Слід наголосити, що технологія (процес) маркетингового менеджменту – це логічна послідовність реалізації процесу управлінської діяльності з маркетингу, тобто свого роду алгоритм досягнення підприємством поставлених цілей. Схематично вона розташована в такій послідовності:

1. Аналіз ринкових можливостей фірми.

2. Вибір цільових ринків.

3. Формування маркетингових стратегій ринку.

4. Розробка комплексу маркетингу.

5. Розробка маркетингової програми.

6. Реалізація маркетингової програми.

7. Контроль та аналіз маркетингової діяльності.



Таким чином, успіх будь – якої компанії забезпечується позитивними результатами маркетингового менеджменту. Компанія має професійно займатися маркетингом і управлінням ним. Це означає необхідність налагодження моніторингу оточуючого середовища, ринку, конкурентів і готовність до постійного аналізу та аудиту своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Маркетинговий менеджмент: навч посібник / за ред. Штефана Д. А. Тернопіль: Екон. думка, 2015. 241 с.
2. Маркетингова діяльність підприємства: навч. посібник / за ред. Косенко О. П. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. 1000 с.
3. Маркетингова діяльність підприємства: сучасний зміст / за заг. ред. проф. Н. В. Карпенка. Київ: ЦУЛ, 2016. 252 с.

УДК 330.47

### **КОНЦЕПЦІЯ ХМАРНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

*КРАВЧЕНКО О. В.,*

*ст. викладач кафедри менеджменту невиробничої сфери,  
Донецький державний університет управління*

В даний час на всіх рівнях виконавчої влади ведеться активна робота по оптимізації інформаційних потоків та управління інформаційним простором за критеріями ефективності та надійності існуючої інфраструктури. Додатково переслідується мета підвищення обґрунтованості, оперативності прийняття рішень, а також підвищення їх ефективності в системі управління міста.

Проте, на сучасному етапі, згідно з річним звітом про хід реалізації та оцінки ефективності законодавчого забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні [1], такий показник ефективності використання інформаційних технологій, як питома вага сектора інформаційних технологій в валовому внутрішньому продукті України, не перевищує 3,2%, що говорить про те, що за цим показником наша країна практично в 2 рази відстає, наприклад, від Швеції [2].

Важливо відзначити, що в Донецькій області соціально значущі галузі, що включають науку і освіту, соціальні послуги та охорону здоров'я, показують недостатній рівень оснащеності інформаційними ресурсами [3], що говорить про неефективне витрачання бюджетних коштів в частині інформатизації та впровадження інформаційних технологій.

Виділимо найбільш важливі завдання модернізації інформаційних ресурсів регіону в хмарні структури.

У частині інформаційного забезпечення:

– розробити єдиний нормативний документ, що визначає інформаційне забезпечення територіальних органів влади Донецької області і порядок інформаційного обміну з галузевими органами державної влади регіону і підвідомчими організаціями;

– забезпечити доступ в єдиній мультисервісної телекомунікаційної мережі в режимі реального часу до наступних загальноміських інформаційних ресурсів: база

даних об'єктів нерухомості, юридичні особи, населення;

– розробити моделі даних, що забезпечують достовірність даних за рахунок регламентації складу джерел даних, за результатами досягнення достовірності відомостей;

– забезпечити інвентаризацію складу інформаційного обміну, що реалізується із суміжними системами; здійснити приведення його до вимог законодавства щодо використання базових інформаційних ресурсів і виключення надлишкових інформацій.

У частині програмного забезпечення:

– забезпечити реінжиніринг бізнес-процесів системи приведення функцій підсистем у відповідність до чинного законодавства; встановити відповідність підсистем державних інформаційних систем (ДІС) процесам державного управління (підлягає автоматизації в складі системи) при наданні державних послуг і виконанні державних функцій;

– розробити програмні компоненти, призначені для формування та актуалізації загальноміських інформаційних ресурсів і регламентованого доступу до них інформаційних систем галузевих органів державної влади та підвідомчих організацій, забезпечити регламентований доступ до загальноміських ресурсів;

– розробити та узгодити інформаційні регламенти надання в суміжні інформаційні системи звітності, що формується в електронному вигляді;

– розробити та узгодити інформаційні регламенти доступу до загальноміських ресурсів для галузевих органів державної влади та підвідомчих організацій.

В частині організаційного забезпечення:

– розробити перелік адміністративних регламентів державних послуг і державних функцій адміністрацій районів, що автоматизуються в складі ДІС;

– розробити та затвердити нормативні акти, що визначають інформаційний обмін між інформаційними системами в частині надання звітності в електронному вигляді.

Для більшості інформаційних систем, що знаходяться в експлуатації, пропонується не тільки модернізація на основі хмарної структури, а, відповідно, і перехід на новий рівень інформаційно-технологічної архітектури. Це вимагає виконання великих обсягів і широкого спектру заходів від формування концепції до проектування, розробки, тестування та впровадження нових інформаційних систем різного профілю.

Для визначення стратегії створення хмарних сервісів відповідно до вищевикладених вимог необхідно здійснити групування інформаційних систем відповідно до раніше проведеної класифікацією [6, 7] і ранжувати кластери інформаційних систем за ступенем доцільності в залежності від співвідношення витрат на обслуговування даних інформаційних систем у порівнянні з розміщеними в РЦОД. Для цього вводимо показник сумарної вартості обслуговування кластера інформаційних систем в рік:

$$P_{\Sigma} = \sum_{i=1}^n \frac{P_k}{(1+r)^t} + \sum_{i=1}^n \frac{P_c}{(1+r)^t} + \sum_{i=1}^n \frac{P_v}{(1+r)^t} \quad (1)$$

- де  $P_k$  – капітальні витрати на реорганізацію;  
 $P_c$  – постійні витрати на обслуговування;  
 $P_v$  – змінні витрати на обслуговування;  
 $t$  – число періодів, за які виробляються витрати.

Для оцінки доцільності введемо поняття критерію  $K$  доцільності переходу в хмарний сервіс, в залежності від значення якого проведемо оцінку:

$$K = \frac{P_{\Sigma}}{P_{\text{хмарн.}}}, \quad (2)$$

де  $P_{\text{хмарн.}}$  – середнє значення вартості розміщення даної інформаційної системи в РЦОД.

Залежно від співвідношення витрат і відповідного йому значення  $K$  виділимо наступні категорії доцільності переходу до хмарної інфраструктури:

1) Найвищий рівень.  $P_{\Sigma} \gg P_{\text{хмарн.}}$ ,  $K > 1,5$ . Витрати на обслуговування системи перевищують вартість розміщення даної інформаційної системи РЦОД більше ніж у 1,5 рази.

2) Середній рівень.  $P_{\Sigma} > P_{\text{хмарн.}}$ ,  $K = 1,1 \dots 1,5$ . Витрати на обслуговування системи перевищують вартість розміщення даної інформаційної системи в РЦОД у 1,1 – 1,5 рази.

3) Низький рівень.  $P_{\Sigma} \approx P_{\text{хмарн.}}$ ,  $K < 1$ . Витрати на обслуговування системи приблизно дорівнюють вартості розміщення даної інформаційної системи в РЦОД.

4) Недоцільний рівень.  $P_{\Sigma} < P_{\text{хмарн.}}$ ,  $K < 1$ . Витрати на обслуговування системи менші за вартість розміщення даної інформаційної системи в РЦОД. Для рівнів 1–3 на рис. 1 представлені необхідні стратегії переходу до відповідних рівнів хмарних сервісів. Кількість стрілок означає тісноту зв'язку показників  $P_{\Sigma}$  і  $P_{\text{хмарн.}}$ .

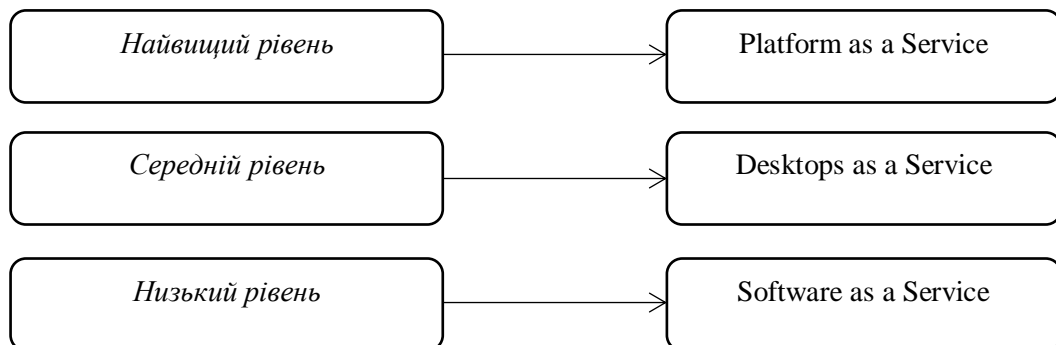


Рис. 1. Рівні переходу до хмарних сервісів в рамках концепції РЦОД

На підставі даних, представлених в Розпорядженні голови Донецької ОДА від 05 грудня 2019 № 1354 «Про обласний бюджет на 2020 рік», а також Плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року нами було проведено ранжування кластерів інформаційних систем відповідно до запропонованих вище методів (табл. 1).

Середні значення  $P_{\Sigma}$  і  $P_{\text{хмарн.}}$  визначені для тривалості в 3 роки, що обумовлено особливостями бюджетного планування в рамках поточного

законодавства. З урахуванням даних про кількість державних інформаційних систем, зареєстрованих в Реєстрі державних інформаційних систем, було визначено середню вартість розміщення однієї інформаційної системи в розмірі  $75\ 819,18/62 = 1\ 222,89$  тис. грн.

Таблиця 1

Ранжування кластерів державних інформаційних систем Донецької області за рівнями переходу до хмарної інфраструктури

№ п/п	Найменування кластеру	Кіл-ть ІС в кластері	Середнє значення $P_{\Sigma}$ , тис. грн	Середнє значення $P_{\text{хмарн.}}$ , тис. грн	Значення $K_i$	Рівень
1	Кластер багатокористувальницьких, аналітичних систем підтримки прийняття рішень	11	23 0002,56	1 222,89 тис. грн. * 11 ІС = 13 451,79 тис. грн.	1,71	1
2	Кластер багатокористувальницьких, інформаційно-довідкових систем функціонального значення	15	26 781,29	1 222,89 тис. грн. * 15 ІС = 18 343,35 тис. грн.	1,46	2
3	Кластер багатокористувальницьких, представницьких інформаційно-довідкових систем	12	15 408,41	1 222,89 тис. грн. * 12 ІС = 14 674,68 тис. грн.	1,05	3
4	Кластер багатокористувальницьких, інфраструктурних систем	14	36 637,78	1 222,89 тис. грн. * 14 ІС = 14 120,46 тис. грн.	2,14	1
5	Кластер багатокористувальницьких, функціональних систем	10	9 538,54	1 222,89 тис. грн. * 10 ІС = 12 228,90 тис. грн.	0,78	4
<b>Разом</b>		<b>62</b>	<b>111 368,58</b>	<b>75 819,18</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

Таким чином, висока доцільність переходу на хмарну інфраструктуру для двох кластерів інформаційних систем викличе з урахуванням кількості інформаційних систем істотну економію бюджетних коштів по даному напрямку, а також надані рішення по реструктуризації державних інформаційних систем в державні хмарні технології з приватним партнерством дозволяють підвищити ефективність інвестицій у сфері інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Минаков В. Ф., Минакова Т. Е. Модернизация региональных информационных ресурсов в облачные платформы и сервисы. *Международный научно-исследовательский журнал = Research Journal of International Studies*, 2013. № 10 (17). С. 56–57.

2. План заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року. URL: [http://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/strategy/strategiy2027/2019/26.12.2019/Plan\\_2021-2023.pdf](http://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/strategy/strategiy2027/2019/26.12.2019/Plan_2021-2023.pdf).

3. Про обласний бюджет на 2020 рік. URL: <https://dn.gov.ua/ua/npa/pro-oblasnij-byudzheth-na-2020-rik-05100000000-kod-byudzhetu>.

УДК 334.758.4

## **ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ХОЛДИНГОВИХ СТРУКТУР**

*ОЧЕРЕДЬКО О. О.,*

старший викладач кафедри «Менеджмент і підприємництво  
на морському транспорті»,  
*Азовський морський інститут  
Національного університету «Одеська морська академія»*

Підприємства у складі холдингу в сучасних нестабільних економічних умовах можуть досягти успіху, але потрібно розуміти, що для цього необхідно вчасно передбачати зміни та вчасно приймати антикризові заходи щодо них. Промислові підприємства у складі інтегрованого холдингу постійно працюють в умовах складної політичної ситуації та жорсткої конкуренції. На даному етапі функціонування промислові підприємства стикаються ще й з ризиками спричиненими пандемією Covid-19, ось чому виникає необхідність швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища та вдосконалювати свою діяльність. Поступовий та контрольований розвиток стає запорукою успіху функціонування підприємств. Для отримання інвестиційних ресурсів підприємство повинно відповідати ряду характеристик, тобто бути інвестиційно привабливим. Проте цей процес вимагає залучення інвестицій, які б сприяли зростанню підприємства та посиленню його конкурентних переваг на ринку. Тому для залучення інвестицій підприємство повинно постійно підвищувати свою інвестиційну привабливість.

Відомо, що інвестиції, як ключовий фактор розвитку економіки, стають стимулом до розвитку промислових підприємств, ефективність яких забезпечується залученням більшого обсягу грошових коштів. Приплив інвестицій у промисловість тісно пов'язаний із рівнем інвестиційної привабливості підприємства, який залежить від ряду факторів, а саме, чим вища інвестиційна привабливість об'єкта інвестування, тим більший обсяг інвестиційних ресурсів і нижче рівень витрат на їхнє залучення, тому вдосконалення процесу формування високого рівня інвестиційної привабливості підприємства є дуже важливим як для підприємства, так і для інвестора.

У випадку застосування антикризового управління на підприємстві, постійно буде фіксуватися інформація про те, що підприємство повинно робити в даний час, щоб досягти бажаної мети у майбутньому, виходячи при цьому з того, що оточення й умови функціонування підприємства будуть змінюватися. При цьому слід мати на увазі, що вибір стратегії і її виконання є основними частинами антикризового управління в умовах пандемії Covid-19.

В умовах ринкового середовища шляхами вирішення проблем ефективного функціонування холдингів в Україні є впровадження системи бюджетування та формування системи економічного управління холдингом з 20 центрами відповідальності (центри доходів, центри витрат, центри прибутку, центри інвестицій, центр управління і контролю), та визначення на цій основі ступеню свободи прийняття управлінських рішень керівництвом підприємств, які входять у

склад холдингу. Це створить основу для формування у холдингу ефективної системи внутрішньокорпоративного підприємництва, у рамках якої підприємства холдингу мають орієнтувати свою діяльність на зовнішнього та внутрішнього клієнта відповідно до затвердженого холдингом маркетингового плану, а їх продукція має бути конкурентоспроможною не лише у рамках холдингу, але й на відкритому ринку; при цьому, трансфертна ціна на продукцію підприємств холдингу повинна формуватися за умовами ринкового середовища.

Можна запропонувати наступні кроки розробки антикризової стратегії розвитку на підприємствах, що входять до холдингу:

- формулювання та усвідомлення місії функціонування підприємства;
- вивчення, збір інформації та аналіз про зовнішнє середовище і оцінка ступеня його впливу на підприємство;
- оцінка сильних та слабких сторін підприємства;
- контроль за процесом реалізації стратегії;
- оцінка реалізації стратегії та врахування недоліків реалізації при розробці наступної або зміні існуючої [2, с. 111].

Основою для перспективного розвитку підприємства є стратегічне управління. План дій приймає виключно власник підприємства або уповноважений ним підприємець, що буде відповідальний за результати господарської діяльності. Повністю змінюється роль планування в системі управління підприємством. Виконання плану не є самою ціллю підприємства, а виконує роль засобу ефективної організації роботи підприємств холдингу. Затверджений план повинен корегуватися в залежності від ситуацій на ринку.

На сьогодні, першоджерелами у формуванні підходів антикризового менеджменту на підприємствах холдингу є запозичення з праць зарубіжних науковців і практик американських, східних і європейських холдингових підприємств з огляду на те, що Україна ще не володіє великим досвідом у даній сфері. Побудова стратегічних планів підприємств в Україні має складатися не стільки зі швидкої віддачі інвестицій, з росту вартості акцій чи з охоплення нових зовнішньоекономічних ринків, скільки з урахуванням загальної економічної кризи, незадовільного стану виробничих потужностей тощо. Лише успішне розуміння методів і підходів сучасного менеджменту з урахуванням ризику виникнення кризових обставин і його успішне використання дозволить підприємствам працювати стабільно та забезпечить їм гарні можливості щодо зростання [2, с. 183].

Для поліпшення діяльності даних підприємств необхідне здійснення певних дій на як на рівні держави, так і на рівні підприємств. Розглянемо їх детальніше. На рівні держави та на рівні підприємств необхідно застосовувати такі заходи як:

- запровадження обов'язкових відрахувань підприємств для проведення модернізації, втілення інновацій, екологізації виробництв;
- введення державних стандартів, які відповідатимуть світовому рівню;
- запровадження в Україні державних субсидій для здійснення інноваційних проєктів;
- сприяння закупівлі новітніх технологій;
- пріоритетне повернення ПДВ, створення сприятливого податкового клімату;
- використання достатнього обсягу капіталовкладень в інновації;

- участь у державних та міжнародних інноваційних проєктах, обмін технологіями, проведення у рамках корпорацій експорту технологій;
- впровадження природоохоронних і ресурсозберігаючих технологій;
- проведення скорочення недієвих виробничих структур.

Отже, перспективи розвитку сучасних холдингових структур на території України не є занадто яскравими, якщо власники не почнуть формувати стратегії розвитку для своїх підприємств. На українських підприємствах запровадження системи антикризового менеджменту повинно бути пов'язане з великою кількістю проблем, зокрема з усвідомленням того, що для досягнення поставлених цілей необхідно в комплексі вирішувати поточні і стратегічні завдання. Однак, підприємства, які мають стратегію розвитку та запроваджує антикризовий менеджмент в умовах пандемії Covid-19, завжди мають можливість поводитися послідовно і системно, а це збільшує імовірність досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Громова Я. А. Дослідження перспектив інноваційного розвитку металургійної галузі України: маркетинговий аспект. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. №10. С. 37–45.
2. Момот Т. В., Кадничанський М. В., Лобанов О. А., Рудь Н. В. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління холдинговими компаніями: стратегія отримання комбінаторних переваг: монографія. Х.: Фактор, 2010. 220 с.

УДК 338.46(477)

### **МЕХАНІЗМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ МІСТА В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ**

*ВОВК Т. В.,*  
старший викладач,  
кафедри менеджменту невиробничої сфери,  
*Донецький державний університет управління*

Передача відомчих соціальних об'єктів до комунальної власності мають нині винятково важливе практичне значення, оскільки від його правильності та обґрунтованості рекомендацій, із завершення цих процесів залежить вибір і кінцевий результат заходів у бюджетно-податковій і фінансовій сферах, а також конкретні напрями і наслідки реформ у різних секторах соціального комплексу міста. Обґрунтованість оцінок і конструктивність рекомендацій з проблеми, що розглядається, практично важливі й у політико-ідеологічному аспекті – для вироблення і проведення загального курсу реформ, підтримуваного населенням.

Одним з найважливіших аспектів приватизації є передача соціальних об'єктів приватизованих підприємств, що має на меті поліпшення конкурентоспроможності підприємств (внаслідок звільнення їх від нерентабельного соціального сектора) водночас з підвищенням рівня утримання соціальних об'єктів після їх передачі до комунальної власності. При безсумнівній правильності рішення про необхідність передачі до комунальної власності відомчих соціальних об'єктів, однозначної відповіді на питання щодо її

результативності та економічної обґрунтованості дотепер немає. Значна частина працівників комунальних служб, визнаючи суспільну користь передачі соціальних об'єктів, оцінює її як неминуче зло, ніж як економічно і соціально виправдану акцію [1].

Передача до комунальної власності соціальних об'єктів приватизованих підприємств є складним і багатоаспектним предметом аналізу. Про хід, тенденції і результати цього процесу не можна судити, наприклад, тільки за його темпами або масштабами, не фіксуючи уваги на параметрах, що характеризують головне в будь-яких реформаційних діях – їх системних соціально-економічних наслідках.

У цьому зв'язку предмет аналізу поділяється на ряд взаємозалежних, але водночас, цілком самостійних розділів [2]. Так, мають бути окремо проаналізовані соціальні й економічні наслідки передачі соціальних об'єктів до комунальної власності для підприємства, адміністративно-територіального утворення, власно соціального об'єкта, населення (в тому числі для працівників підприємств, з балансу яких здійснювалася передача). При цьому, крім аналізу самоочевидних змін у структурі соціальних об'єктів з позиції власності, необхідно провести дослідження таких соціально значущих характеристик передачі до комунальної власності соціальних об'єктів, як спричинені цим зміни обсягів, видів, якості, цін і доступності соціальних послуг, що надаються населенню, а також зміни профілю соціальних об'єктів залежно від того, чи залишилися вони в складі підприємств, чи перейшли до комунальної власності, чи були приватизовані (якщо це допускається законом) тощо. В ході такого аналізу з'являється додаткова методична задача виділення впливів на всі ці зміни саме фактора зміни власника (і відповідно, задача елімінування впливу всіх інших факторів).

Водночас мають бути проаналізовані такі економічні наслідки передачі до комунальної власності соціальних об'єктів, як зміна витрат і доходів місцевого бюджету, необхідність цільових дотацій з бюджетів вищих рівнів, зниження витрат підприємств на утримання соціальних об'єктів і, відповідно, поліпшення економічного становища виробництва, зміни в базі оподаткування та обсягах податків, що стягуються, та інших.

Особливим об'єктом аналізу мають стати економічні й соціальні наслідки передачі до комунальної власності соціальних об'єктів з позицій успішного проведення реформ у житлово-комунальному господарстві, охороні здоров'я, освіти тощо.

Процес передачі до комунальної власності соціальних об'єктів приватизованих підприємств та його суспільно-економічні наслідки помітно залежать від вихідної ситуації в регіоні і не менш потужно впливають на її розвиток. Саме визначення «комунальна власність» свідчить про територіальний характер цього процесу, який змінює обсяг і зміст діяльності місцевої влади, збільшує масштаби комунальної власності та (в умовах неповної сплати населенням вартості соціальних послуг) витрати місцевих і дотуючи ці витрати регіональних бюджетів, робить саму систему надання соціальних послуг населенню територіально опосередкованою (їх споживачами стають не працівники підприємств, а жителі, провайдерами – на підприємстві, а місцеві соціальні служби) і т.д.

Соціальна значущість і фінансова забезпеченість процесів передачі до комунальної власності соціальних об'єктів залежать також від типу



територіального утворення («фабричне» селище чи багатопрофільний мегаполіс, сільський район чи обласний центр тощо), господарської спеціалізації територій (район концентрації підприємств оборонної, вугільної, легкої промисловості) і навіть географічного (природно-кліматичного) положення території.

Це потребує, по-перше, обов'язкового вивчення регіональних факторів, передумов і наслідків процесів передачі до комунальної власності відомчих соціальних об'єктів міста, і, по-друге, врахування регіональних відмінностей у їх масштабах, темпах і соціально-економічних наслідках передачі.

Зважаючи на вищевказані цільові настанови й особливості предмету аналізу, можна виділити кілька порівняно самостійних його розділів. Їх структура і зміст у сукупності дозволяють досить повно і всебічно охарактеризувати стан, хід і проблеми передачі до комунальної власності відомчих соціальних об'єктів, а також обґрунтувати відповідні рекомендації.

Отже, аналізувати необхідно: регіональний фон передачі до комунальної власності соціальних об'єктів; економічні передумови і наслідки передачі до комунальної власності соціальних об'єктів для підприємств; стан соціальної сфери підприємств та її фінансування, споживання соціальних послуг працівниками підприємств; економічні, соціальні й організаційно-правові аспекти власне процесу передачі соціальних об'єктів підприємств до комунальної власності, можливості і результати приватизації соціальних об'єктів; пропозиції та ініціативи з проблеми, що розглядається, в контексті реформ, які проводяться в соціальній сфері, думки керівників підприємств і місцевих органів влади, населення щодо доцільності й порядку передачі до комунальної власності і приватизації відомчих соціальних об'єктів.

Список використаних джерел:

1. Сазонця І. Л. Інвестиції стратегії конкурентоспроможної економіки: монографія. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2012. 416 с.
2. Герасимчук З. В., Вахович І. М. Організаційно-економічні механізми формування та реалізації стратегії розвитку регіону: монографія. Луцьк: ЛДТУ, 2012. 248 с.
3. Пакулін С. Л. Концепція управління потенціалом соціально-економічного розвитку регіону. Science and education LTD. 2015. 5–7 р.
4. Яцишина І. В. Соціальне спрямування інноваційної економіки: тенденції, наслідки: монографія. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я. І., 2012. 368 с.

UDK 004-042.3:811.111

**EXCELLENT APPS TO HELP BUSINESS PEOPLE OF UKRAINE  
LEARN FOREIGN LANGUAGES**

*ПОЛОВІН С. М.,*

*старший викладач кафедри мовної підготовки,  
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»*

Learning foreign languages is impossible without using special apps. The five apps I would like to talk about are user-friendly and have a wide range of useful features.

The first app is HelloTalk and it is essentially a pen pal app that allows you to meet people from around the world. You can use it to talk to people who speak your target language as their native language, and who might live either in your area or in the country or countries where your target language is spoken.

It is a great that app that allows you to connect with people with whom you might not have been able to do that without this app. Let me explain the main features of the app in greater detail. Number one – it is a great way to meet native speakers who speak your native language and also potentially form great friendships.

Number two – There are great features included in the app such as being able to send voice messages. You also have a sort of Facebook feed type of thing which is called moments where you can post pictures, you can write text in your target language and people can give you feedback which again in a nice way to connect and meet new people.

Number three – it has a location feature as well, which allows you to find people anywhere in the world both near to where you live or in the country where your target language is spoken.

The downside of this app is that if you are learning a target language which is not as popular as, let's say, Spanish, you might have fewer people with whom to talk and if your native language is not English, in certain cases there might be fewer people that are interested in learning your native language.

The second app I am going to talk about is Mango languages. It is great for you if you want to practice your listening skills, especially if you are trying to learn a language which has a different script from your native language.

The first positive of this app is that the voices are studio-recorded which gives you a great quality and allows you to listen out for the details of the pronunciation which you would not be able to do if it was some sort of robot talking.

The second positive is that the app includes a lot of sentences and not just words, which I think is very important if you want to gain a good understanding of the structure of your target language. On top of that, it also includes grammar notes, which allows you to understand how a sentence is formed. This is quite a rare feature in a language learning app because most of the time, other apps do not explain any grammar at all, and just give you sentences without any explanation.

The third positive is that Mango languages also includes a huge array of languages because it teaches in 17 languages.

The third app is Rosetta Stone. It is very similar to Mango languages. All the voices you will hear in the app are professionally recorded and are of high quality.

The second positive is that it is great for reading practice.

The downside of Rosetta Stone is that it is not really suitable for beginners, especially if you are trying to learn a language which is very different from your native language. The reason is that the app does not rely on English to teach you languages, so it does not really use translation. It relies on context for you to guess the meaning of words or sentences and in some cases, I think, it is way too hard for a beginner, but if you use it alongside another language learning resource, then, I think, it can be a great supplement to your language learning.

The fourth app is Anki. It is a space repetition software, which automatically manages flashcards.

In practice, this means that you can either import a deck that you can download from the Internet or create one yourself, and then when you are practicing and revising

your decks, the app will ask you how confident you are with each flashcard. You can press “easy”, for example, and start with easy material.

One of the strongest points of the app is that you can import decks that are already made by other people so that saves you a lot of time and it can be a lot of types of different types of decks. So, for instance, it can be a deck which is associated with a textbook that you are using. So, it can be a nice way to revise the vocabulary.

It can also be decks that cover the thousand most common words in your language.

The second strong point is that it is probably the most efficient way of learning vocabulary and some of the decks online not only include audio files which means that for each flashcard you will also be able to hear the word or sentence that you are trying to learn.

And, finally, it is Drops. It is essentially an app where each of the vocabulary is associated with a picture.

So, if you are a visual learner, that is definitely a good thing, and also it classifies all the vocabulary by category which can be quite nice if you want to practice a specific topic as opposed to using apps which usually teach you languages in a specific order.

The first positive is that each word or sentence is associated with a picture, so if you are a visual learner, then that might be the app for you.

The second positive is it teaches you a wide range of vocabulary which is organized into different categories and it also includes a wide range of languages.

And another wonderful app is Learning languages with Netflix. It is an extension for Chrome which you can install.

It is very simple and it allows you to have access to double subtitles on Netflix.

So, if Netflix is your thing, I definitely recommend to install it.

Summing up, I would recommend these apps for all who want to learn foreign languages. They can make the process much easier and more interesting.

#### References:

1. HelloTalk app review: Chat with native speakers on your smartphone. Retrieved from: <https://www.fluentin3months.com/hellotalk-review/>.
2. Mango Languages review: A practical and comprehensive look at the program. Retrieved from: <https://www.fluentu.com/blog/mango-languages-review/>.
3. Rosetta Stone Foreign Languages. Retrieved from: <https://cathyduffyreviews.com/homeschool-reviews-core-curricula/foreign-language/publishers-offering-courses-for-many-languages/rosetta-stone-foreign-languages#>.
4. Review: Anki helps you to learn and memorize virtually anything, for free. Retrieved from: <https://www.pcworld.com/article/2030095/review-anki-helps-you-to-learn-and-memorize-virtually-anything-for-free.html>.
5. Drops app review: Learning a language with Drops. Retrieved from: <https://www.langoly.com/drops-app-review/>.
6. Learning languages with Netflix – your next favourite tool. Retrieved from: <https://ltl-school.com/language-learning-with-netflix/>.

УДК 338.47: 656

## **ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛОГІСТИКИ ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ**

*КРАВЧЕНКО А. В.,*

кандидат економічних наук, доцент,

*ОНИЩЕНКО В. В.,*

кандидат економічних наук,

*Азовський морський інститут національного університету «ОМА»,*

Порти можуть відчувати синергетичні переваги від логістичних центрів для надання послуг з доданою вартістю. Порт є вигідним логістичним центром, оскільки логістичний центр може залучати вантажі, які можна перевозити через порт. Існує позитивна кореляція між вантажопотоками в логістичному центрі та кількістю суден, що прямують у порт. Іншими словами, вантаж приваблює судно, а судно – вантаж. Порт отримує вигоду завдяки збільшенню доходу та створенню робочих місць.

Порт може отримати прибуток не тільки від самого логістичного центру, але і від збільшення потоку вантажів через порт. Таким чином, ідеальний порт повинен забезпечити різноманітне коло відправників, які є дуже інтегрованими. Отже, існує потреба серйозно розглянути все більшу важливість портів в управлінні логістикою.

Логістика – це процедура оптимізації всіх заходів щодо забезпечення доставки вантажів через транспортний ланцюг з одного кінця на інший. Порівняльна ефективність торговельно-логістичного ланцюга країни має надзвичайно важливе значення для підвищення конкурентоспроможності її промисловості та торгівлі.

У зв'язку з цим міжнародні відмінності в ефективності торговельної логістики значною мірою визначають ефективність та стійкість економік. У таких розвинених країнах, як США та Японія, логістичні витрати становлять близько 10 відсотків ВВП. Для деяких менш розвинених економік ці витрати перевищують 30 відсотків. Більше того, схожі розбіжності між країнами зростають.

За даними Європейської асоціації логістики, витрати на логістику щодо щорічного обороту можуть становити понад 30 відсотків у харчовій промисловості, 27 відсотків у металургійній промисловості, 23 відсотка у хімічній промисловості, 15 відсотків у автомобільній промисловості сектор. Процентні ціни можуть відрізнятись від країни до країни та галузі за галузями, але на багато критичних факторів витрат впливає державна політика. Логістичний ланцюг складається з заходів, що сприяють переміщенню товарів від попиту до попиту. Оскільки багато таких видів діяльності вимагають використання портів, портові органи влади особливо зацікавлені в різних портових заходах, що займаються логістикою.

Витрати на логістику не обмежуються витратами, витраченими на здійснення логістичної діяльності. Швидше, їх слід розуміти як усі витрати, внесені в дану логістичну систему для забезпечення логістичного відправника.

Логістична фірма в логістичному центрі за портовою зоною здатна одночасно виконувати основні послуги з доданою вартістю та здійснювати інші логістичні послуги з доданою вартістю. Тобто логістичні центри забезпечують не тільки традиційні види діяльності, такі як зберігання, але й логістичні послуги з

доданою вартістю, такі як маркування, складання, напіввиробництво та налаштування.

Логістичні центри ефективно поєднують логістику та виробничу діяльність у великих портових районах для створення специфічних для країни та / або специфічних для клієнта варіацій або загальної продукції.

Коли логістичні центри об'єднуються в спільну виділену зону, її іноді називають Distripark (парк розподілу).

Отже, Distripark – це масштабний, просунутий логістичний комплекс з доданою вартістю, який має комплексні можливості для дистрибуції операції в єдиному місці, яке підключається безпосередньо до контейнерних терміналів та мультимодальних транспортних засобів для транзитного відвантаження, використовуючи новітні інформаційні та телекомунікаційні технології. Роттердам у Нідерландах, Бремен у Німеччині та Сінгапур – це приклади подібних домовленостей. Порти контейнерів, як правило, є кращим вибором для створення Distriparks, оскільки вони вже близько розташовані до різних засобів внутрішнього транспорту та висококваліфікованої робочої сили. І логістичні компанії, і вантажовідправники згодні з тим, що послуги з доданою вартістю в логістичних центрах важливі для управління ланцюгами поставок, і ця тенденція, як очікується, збережеться і надалі.

Для Сінгапуру, провідного регіонального та міжнародного логістичного центру Південно-Східної Азії, логістична галузь, що надає послугу з доданою вартістю, є стратегічним бізнес-сектором. Логістична галузь внесла приблизно 7% у ВВП Сінгапуру у 2000 році та зайняла 5,1% робочої сили [1]. Логістичні центри також є основою міжнародної торгівлі та логістики, які є ключовими рушіями економіки Сінгапуру.

Порт Роттердама досяг надзвичайного успіху в залученні європейських логістичних центрів та пов'язаних з ними економічних заходів у зону порту. Хоча логістичні центри не були розглянуті в традиційній моделі інтернаціоналізації, їх, безумовно, слід вважати важливим кроком у загальному процесі інтернаціоналізації. Аналізуючи обсяг прямих іноземних інвестицій за період 1960-1993 рр., можна зробити висновок, що більшість європейських логістичних центрів можуть бути розміщені між фазами «розташування торгових офісів» та «розташування виробничих центрів» в моделі розвитку. В середньому один європейських логістичних центрів призвів до 3 додаткових непрямих іноземних інвестиційних проєктів у Нідерландах (на суму понад 5 млн дол. США). Цей результат показує, що логістичні центри в портах регіону ESCAP допоможуть приймати загальні інтернаціоналізаційні структури та стратегії глобальних компаній.

Отже, спостерігається глобальна тенденція збільшення спектру портових послуг з зростаючою доданою вартістю, що має позитивні наслідки для розвитку портів та збільшення їх доходів.

#### Список літератури

1. Anderson, D.L. and R.G House, "Logistics and Material Handling Systems in the U.S.: Trends and Future Outlook," Logistics Perspective, July 1990.
2. Radstaak, Ben G. and Mark H. Ketelaar, Worldwide Logistics: The Future of Supply Chain Services, NIDC, 1998.

УДК 338.24: 656.616

**ЗНАЧЕННЯ ПОСЛУГ З ЗРОСТАЮЧОЮ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ ДЛЯ  
РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПОРТУ**

*КАЛІНІНА Г. Г.,*

кандидат економічних наук, доцент,

*УСТИНОВ Р. Г.,*

кандидат економічних наук, капітан,

*Азовський морський інститут національного університету «ОМА»,*

Відповідно до сучасних концепцій, існує три етапи розвитку порту, які визначаються політикою та стратегією розвитку портів, відмінностями у підходах, масштабом діяльності та рівнем розширення порту та рівнем інтеграції порту.

До 1960 року порти відігравали просту роль як стик між морськими та внутрішніми транспортними системами. На той час основними видами діяльності в портовому секторі були обробка вантажів та зберігання вантажів, що залишало інші види діяльності вкрай непередставленими. Такий спосіб мислення сильно вплинув на уряд та місцеву адміністрацію. Крім того, це вплинуло навіть на осіб, пов'язаних з портовою галуззю, тому вважалося, що достатньо розвивати та інвестувати лише у портові споруди, оскільки основними функціями порту були обробка вантажу, зберігання та судноплавство. Саме з цих причин були знехтувані важливі зміни в технології перевезення.

Порти другого покоління - це порти, побудовані між 1960 та 1980 роками та мали систему, що складається з уряду та портових повноважень, тому постачальники послуг порту могли розуміти один одного та співпрацювати задля взаємних інтересів. Діяльність у цих портах була розширена, починаючи від упаковки, маркування до фізичного розповсюдження. Порівняно з портами першого покоління, порти другого покоління мають характеристику того, що експедитори та власники вантажів мали жорсткіші відносини. Можна сказати, що порти другого покоління почали помічати потреби клієнтів, але коли мова зайшла про збереження довгострокових відносин з клієнтами, вони зайняли пасивне ставлення.

З 1980 року контейнерні перевезення швидко розвивалися, і з'явилася нова система внутрішнього транспорту. Діяльність по виробництву та транспортуванню пов'язана для формування міжнародної мережі. Функція колишніх послуг була розширена, включаючи послуги логістики та дистрибуції. Заходи охорони навколишнього природного середовища стають все більш важливими, тому порти розвивають тісніші стосунки з тими, хто їх оточує. У порівнянні з минулим, сьогоднішні портові органи зосереджуються на ефективності. У портах третього покоління потреби клієнтів були детально проаналізовані, а маркетинг портів активно розвивався.

Сьогодні комерційний успіх порту може впливати з переваги продуктивності в традиційному обслуговуванні вантажів, від постачальника з доданою вартістю або від комбінації цих двох. Переваги в галузі продуктивності в основному полягають в економії масштабу та економії обсягу, що дозволяє припустити, що найбільш продуктивними портами будуть ті, які обладнані для обробки великих обсягів вантажів та значно зменшують одиничні витрати за рахунок ефективного управління.

Вантажовідправники та перевізники вибирають окремі порти не тільки виходячи з можливостей обслуговування вантажів, а й від переваг, які вони можуть «доставити». Якщо тільки порт не може забезпечити переваги, які перевершують ті, що надаються його конкурентами у функціоналі з точки зору, клієнти портів, ймовірно, вибирають порти лише на основі ціни. Цей факт викликає питання про те, як порт може досягти ціннісної диференціації.

У 1970-х майже кожен порт надавав однаковий базовий пакет послуг майже кожному клієнту. Однак сьогодні порти складніше конкурують на основі послуги з перевезення вантажів. Відбулося зближення технологій у межах категорій обслуговування вантажів. Це означає, що хоча нова технологія може іноді надавати можливість для підвищення продуктивності, у багатьох випадках ця сама технологія є також і для конкурентів. Більш ефективно конкурувати на основі основних, традиційних функцій неможливо. Таким чином, потреба шукати нові засоби для здобуття конкурентної переваги набула особливої актуальності для портів.

Наприкінці 1980-х років відбулися серйозні зміни. Клієнти почали просити порти надавати більшу різноманітність послуг. Надання послуг з доданою вартістю є потужним способом створення портами стійкої конкурентної переваги. Вантажовідправники та портові замовники стають все більш вимогливими. Зараз клієнти схильні розглядати логістичні послуги з доданою вартістю як невід'ємну частину їх ланцюжка поставок. Як результат, порти повинні намагатися задовольнити ці потреби, пропонуючи диференційованих учасників. Це створює особливий виклик для управління портом.

Дослідження показують, що найуспішнішими портами є ті, які мають не лише перевагу в продуктивності послуг з перевезення вантажів, але й пропонують послуги з доданою вартістю.

Очевидно, що в майбутньому будуть мати перевагу порти покращеного обслуговування, які є передовими сервісними портами. Це порти, які перебувають на шляху до того, щоб перетворитися на покращені сервісні порти. Ряд портів відреагували на цю тенденцію, зосередивши увагу на послугах з доданою вартістю як на засобах досягнення конкурентної переваги. У цьому змісті послуга з додатковою вартістю стосується процесу розвитку відносин з клієнтами шляхом надання розширеної пропозиції, яка може охоплювати багато аспектів діяльності з доданою вартістю.

#### Список використаних джерел:

1. Christopher Martin. Logistics and Supply Chain Management. (2nd ed.), Financial Times, 1998.
2. Jun II-Soo, A New Paradigm for a National Development Strategy: Building a Logistics Centre in Northeast Asia, Korea Transport Institute, August 2001.

УДК 331.108

## МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

*ОРДА О. С.,*

*здобувач ОС «Магістр»*

*Науковий керівник: МЕЛІХОВ А. А.,*

*доктор економічних наук, професор,*

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Проблеми менеджменту персоналу підприємства стали предметом дослідження великої кількості наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, до яких можна віднести Богиню Д. П., Балабанову Л. В., Колота А. М., Завіновську Г. Т., Федулову Л. І., Генкіна Б. М., Лібанову Е. М., Данюка В. М., Кібанова А. В. та ін.

Персонал є найбільш складним об'єктом управління в організації, оскільки, на відміну від речових чинників виробництва, самостійно приймає рішення, критично оцінює вимоги, що пред'являються до нього, має комплекс суб'єктивних інтересів тощо.

Сьогодні персонал – не лише найважливіший елемент виробничого процесу на підприємстві, але і головний стратегічний ресурс компанії в конкурентній боротьбі. Навіть за наявності високих інноваційних технологій без підготовленого персоналу, його високоефективної роботи, а також ефективного управління їм неможливо добитися успіху.

Категорію «управління персоналом» різні автори трактують по-різному. Вивчення думок ряду авторів стосовно управління персоналом свідчить про те, що трактування вказаного поняття неоднозначне. Якнайповніше, на наш погляд, вказане поняття освітлює Балабанова Л. В., оскільки управління персоналом є не лише дією і ефективним використанням трудового персоналу, але і процесом, що включає планування, підбір, підготовку, оцінку, навчання і мотивацію персоналу, спрямованим на ефективне його використання і досягнення цілей підприємства і працівників.

Відповідно управління персоналом, є комплексною системою, що включає цілі, завдання і основні напрями діяльності, а також різні види, методи і відповідний механізм управління, спрямований на підвищення продуктивності праці і якості роботи.

Методи управління є способами здійснення управлінських дій на персонал, щоб досягти мети управління організацією. Виділяються наступні методи управління:

економічні;

адміністративно-правові;

соціально-психологічні.

Економічні методи управління – це способи дії на персонал, при яких використовуються економічні закони. Їх економічну ефективність визначає форма власності і ведення господарської діяльності, принципи господарського розрахунку, система матеріальної винагороди, ринок робочої сили, ринкове ціноутворення, податкова система, структура кредитування та ін. Тут можливе застосування господарського розрахунку, матеріального стимулювання і участі в



прибутках за допомогою придбання цінних паперів підприємства.

Господарський розрахунок – це метод, що стимулює персонал до наступного:

порівнювати витрати на виробництво продукції з результатами господарської діяльності (об'ємом продажів, виручкою);

повністю відшкодовувати витрати на виробництво за рахунок отриманих прибутків;

економно витрачати ресурси;

бути матеріально зацікавленим в результатах праці.

Основні інструменти господарського розрахунку можуть бути представлені самостійністю підрозділу, самоокуповуванням, економічними нормативами, фондами економічного стимулювання (оплати праці).

Матеріальне стимулювання здійснюють, встановлюючи рівень матеріальної винагороди (заробітної плати, премії), різних пільг і компенсацій. Заробітна плата – це частина ВВП, що відбивається в собівартості продукції і розподіляється в ринковій економіці між окремими працівниками на основі врахування об'ємів і якості витраченої праці, також її визначає попит і пропозиція на товарну продукцію.

В період сучасних ринкових стосунків заробітна плата є головним і безпосереднім інтересом усіх учасників ринку, до яких відносяться найняті робітники, працедавці і держава в цілому. Одна з головних умов розвитку виробництва і центральна функція управління працею і заробітною платою - це взаємовигідний механізм реалізації і дотримання інтересів вказаного трибічного партнерства. Заробітна плата – це ціна робочої сили, відповідна вартості предметів споживання і послуг, що забезпечують відтворення робочої сили, шляхом задоволення матеріальних і духовних потреб працівника і членів його сім'ї.

Адміністративно-правові методи – це способи здійснення управлінських дій на персонал, основою яких є владні стосунки, дисципліна і система адміністративно-правових стягнень. Способи адміністративно-правової дії можуть бути представлені:

організаційною і розпорядливою дією;

дисциплінарною відповідальністю і стягненнями;

матеріальною відповідальністю і стягненнями;

адміністративною відповідальністю і стягненнями.

Організаційну дію визначають ухвалені внутрішні нормативні документи, що регламентують діяльність персоналу. Це стосується статуту організації, організаційної структури і штатного розкладу, положення про підрозділи, колективного договору, посадових інструкцій, правил внутрішнього розпорядку. Вказані документи оформляються як стандарти підприємства, в дію їх вводять наказ керівника організації.

Практичною реалізацією організаційної дії визначається рівень ділової культури підприємства, бажання співробітників працювати за правилами, які наказує адміністрація. За рахунок розпорядливої дії досягаються поставлені цілі управління, дотримуються вимоги внутрішніх нормативних документів, і підтримуються задані параметри системи управління за рахунок прямого адміністративного регулювання. У розпорядливі дії також включають ряд наказів, розпоряджень, вказівок, інструкцій, а також нормування праці, координацію робіт і

контроль виконання.

Соціально-психологічні методи є способами здійснення управлінських дій на персонал, заснованими на використанні закономірностей соціології і психології. Відповідно до масштабів і способів вони бувають соціологічними, спрямованими на групи співробітників в процесі їх виробничої взаємодії, і психологічними, цілеспрямовано впливаючими на внутрішній світ конкретної особи.

Таким чином, пріоритетами сучасної концепції управління персоналом являються збереження, кооперація, якість, партнерство, інтеграція. Центром стратегічної концепції управління персоналом є людина, що виступає найвищою цінністю для організації. Відповідно, керівництво персоналом організації повинне здійснюватися із застосуванням усіх методів управління в комплексі, це дозволить підвищити ефективність діяльності організації в цілому і кожного працівника окремо.

УДК 338.14

### **АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЯК УМОВА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА**

*КУЛІК Я. В.,  
здобувач ОС «Магістр»  
Науковий керівник: ЛОХМАН Н. В.,  
доктор економічних наук, доцент,  
Донецький національний університет економіки і торгівлі  
імені Михайла Туган-Барановського*

Розвиток ринкових відносин в Україні викликає необхідність перегляду способів регулювання відносин суб'єктів підприємницької діяльності усіх форм власності, як між собою, так і в межах самого підприємства, одним із яких є банкрутство. Проблема банкрутства з кожним роком стає актуальнішою для вітчизняних підприємств у наслідок глибокої структурної кризи, що потребує антикризового управління.

Антикризове управління – це таке управління, де вже поставлено передбачення небезпеки кризової ситуації, аналіз її симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання його факторів для наступного розвитку [1, с. 229]. Структурно-логічна схема антикризового управління представлена на рисунку 1.

Суть антикризового управління виражається в наступних положеннях:

- кризи можна передбачити, очікувати та викликати;
- кризи у визначеній мірі можна прискорити, випереджати, відсувати;
- до криз можна і необхідно готуватися;
- кризи можна пом'якшувати;
- управління в умовах кризи вимагає особливих підходів, спеціальних знань, досвіду і мистецтва;
- кризові процеси можуть бути до визначеної межі керованими;
- управління процесами виходу з кризи здатне прискорювати ці процеси і мінімізувати їхні наслідки [2, с. 156].



Рис. 1. Структурно-логічна схема антикризового управління  
складено на основі [1, с. 230]

Банкрутство розглядається як неспроможність підприємства фінансувати поточну операційну діяльність і погасити термінові зобов'язання [3, с. 31].

Банкрутство формується в умовах, де наявна кризова ситуація, тобто можливо казати про необхідність антикризового управління з метою запобігання та ліквідації наслідків банкрутства.

Запобігання банкрутства на підприємстві в умовах антикризового управління передбачає:

- своєчасне виявлення ознак кризи та визначення основних напрямів, що сприяють підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання
- розробка адекватних сучасним умовам превентивних заходів, що сприяли б попередженню виникнення загроз або їх виявлення на ранніх стадіях
- впровадження політики санації як системи заходів, які здійснюються для запобігання банкрутства і фінансового оздоровлення підприємств за допомогою держави і крупних банків [3, с. 42].

Отже, антикризове управління підприємством як умова запобігання банкрутства є невід'ємною складовою функціонування сучасного підприємства.

#### Список використаних джерел:

1. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством. Київ: ЦУЛ, 2003. 504 с.
2. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. Київ: КНЕУ. 2006. 412 с.

3. Продиус И. П., Дорошук А. А. Формирование стратегии предотвращения банкротства на предприятии. Одеса: Вид-во Одеського юридичного інституту НУВД, 2003. 137 с.

УДК 330.354: 656.615

## ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ПЕРЕДОВИХ МОРСЬКИХ ПОРТІВ

*ГУСАКОВ С. В.,*

аспірант,

*КОМАР Ю. М.,*

доктор наук з державного управління, професор,

*Донецький державний університет управління*

Порти та судноплавство є ключовими факторами надзвичайного економічного зростання та розвитку регіону. Порт – це не просто зв'язок між сушею та морем. Він вміщує промислові комплекси, міста та склади для задоволення зростаючих потреб споживачів. У багатьох країнах, порти в перспективі відіграватимуть ключову роль у прагненні досягти гармонії між містами, промисловими комплексами, логістичними спорудами та шлюзами до ринків.

Розвиток сучасних портів обумовлений та спричинений надзвичайним тиском з боку все більш вимогливих споживачів портів; змін вимог користувачів щодо постачальників логістики і змін потреб у інфраструктурі та конкурентоспроможності послуг морського транспорту.

Зміна ділової практики: глобалізація виробництва та дистрибуції. Більшість експертів очікують, що глобальне ділове середовище зазнає більших змін протягом наступних десяти років, ніж це було протягом останніх ста. Ці зміни спричинить корінний зрух у бізнесі глобальних фірм, особливо стосовно ролі логістики. Оскільки світові фірми прагнуть досягти конкурентної переваги на ринку, з'являться нові системи дистрибуції.

Лібералізація торгівлі та інформаційні технології постійно просуваються, межа національних кордонів все більше зникає, а бар'єри для глобальної торгівлі падають. Як результат, глобальне виробництво та маркетинг стають все більш організованими. Щоб впоратися з цим операційним середовищем, світові фірми шукають нові виробничі та логістичні архітектури, як спосіб здобути переваги, що мають стандартизоване глобальне виробництво.

Однак при розробці глобальної стратегії функціонування виникає ряд питань, які можуть потребувати ретельного розгляду.

По-перше, оскільки світові ринки не є однорідними, все ще існує потреба в місцевих варіаціях у багатьох категоріях товарів. Зростання світових брендів та зростаюча конвергенція переваг покупців дозволить подібним чином реалізовувати стандартизовану продукцію по всьому світу. Однак реальністю глобальних операцій є те, що існують значні локальні відмінності в уподобаннях споживачів та вимогах до товару. Таким чином, хоча певні бренди та уподобання можуть бути глобальними, окремі продукти можуть вимагати різного рівня налаштування для задоволення конкретних потреб країни.

По-друге, оскільки існує високий рівень невизначеності, пов'язаний з координацією глобальної стратегії діяльності, складність управління глобальними потоками поставок може призвести до зростання витрат. Із тенденцією набирання швидкості глобалізації складність логістичного завдання зростає експоненціально під впливом таких факторів, як зростаючий асортимент продукції, скорочення життєвих циклів продукції, зростання ринку та кількість ланцюгів поставок. Ці факти представляють дві взаємозалежні проблеми: надання місцевим ринкам різноманітності, до якої вони прагнуть, отримуючи при цьому перевагу стандартизованого світового виробництва та управління зв'язками у глобальному ланцюзі поставок, від постачальників аж до кінцевого споживача. Ці виклики потребують ретельного розгляду того, який ступінь централізації є відповідним з точки зору управління, виготовлення та дистрибуції та як можна задовольнити потреби місцевих ринків при досягненні економії масштабу шляхом стандартизації.

Розвиток тенденцій глобалізації спонукав глобальні компанії зосередити виробництво на меншій кількості місць. Так само глобалізація виробництва та збуту через зосереджені фабрики вимагає нової глобальної логістичної стратегії. Як результат, світові фірми прагнули реалізувати свої глобальні логістичні стратегії двома способами: використанням централізованих запасів та / або відстрочення остаточного складання.

З кінця 1980-х світові фірми постійно зменшують кількість національних складів, консолідуючи їх у регіональні центри дистрибуції, які обслуговують значно ширший географічний район. Централізація товарно-матеріальних запасів знаменується кульмінацією послідовності логістичних стратегій, заснованих на локальних системах дистрибуції протягом останнього десятиліття.

Розробка контейнерних суден та їх вплив на порти. Щоб зменшити експлуатаційні витрати за рахунок досягнення економії масштабу, перевізники збільшили розміри своїх суден. Виникнення суден великого розміру має два значні наслідки для міжнародного судноплавства, оскільки розмір суден не тільки визначає конкурентоспроможність у судноплавстві, але й стає головним критерієм у визначенні розміру порту.

Необхідність автоматизованого стивірування та збільшення попиту на вантажно-розвантажувальні роботи в портових районах є двома причинами цього постійного збільшення розмірів портів. Зростання ширини судів і обсягу контейнерів змусило порти замінити свої крани на більші. Крім того, завдяки зростанню кількості контейнерів, що підлягають обробці на одне судно, дуга кранів з подвійним краном використовується у збільшенні кількості основних портів.

Тенденція до більшої кількості вмісту також ускладнює вибір між портовим концентратором і стратегіями порту подачі. Ця тенденція обумовлена постійним зростанням контейнерних перевезень та збільшенням розміщення мега-суден на основних торгових шляхах. Вражаючи часом роботи таких мега-кораблів означають, що їм потрібна повна навантажувальна здатність, щоб вони могли ефективно закликати в великих портах концентраторів з мінімальним часом перебування.

Однак збільшені портові витрати та більша залежність від живильників можуть призвести до зменшення економії експлуатаційних витрат, оскільки більші

судна повинні проводити більше часу в портах, але робити менше дзвінків через обмеження проекту у багатьох портах.

Проблеми, пов'язані з більшими суднами, вони повинні вкласти чималі кошти в покращення термінальних приміщень та наземний інтермодальний доступ. Крім того, щоб домогтися більшого годування для обслуговування регіональних торгів з хабу, а також для доставки контейнерів для наповнення мега-суден, судна повинні витратити більше часу та грошей у порту та нести більше маркетингових витрат. Крім того, розміщення мега-суден означає, що необхідно буде вирішити деякі технічні проблеми. Наприклад, 15 000 суден TEU потребують спеціальних причалів, які дозволять їм працювати з обох сторін. Крім того, мега-хаби повинні збільшити глибину, щоб можна було обробляти судна протяжністю 16,5 метрів. Порти без належної глибини будуть серйозно обмежені.

Враховуючи всі можливі змінні, економія масштабу не завжди може збалансувати додаткові витрати та незручності, що виникають внаслідок розміщення мега-суден. Мега-судна працюватимуть лише за умови успішного об'єднання декількох маршрутів в єдину та безшовну структуру відправника, а також можна підтримувати хороші коефіцієнти навантаження, не застосовуючи більш високі рівні перевантажувальної активності.

Отже, розгляд вказаних чинників дозволяє зробити висновок про необхідність оцінки та аналізу передових практик сучасних портів для застосування в діяльності вітчизняних морських портів.

Список використаних джерел:

1. Cheng, L.K. and Wong, R.Y.C., 1997. Port facilities and container handling services (working paper). City University of Hong Kong: Hong Kong.
2. Goh, Mark, "Strategies and Policies for Attracting distribution Centres to Singapore," paper presented at the KOTI/NEAEF Conference on Developing Regional Logistics Centres in Northeast Asia, Seoul, Korea, September 13-15, 2001.

УДК 338.1:656.615

## **ВСТАНОВЛЕННЯ ВПЛИВУ АЛЬЯНСІВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОРТІВ**

*БАРСЬКИЙ І. М.,*

аспірант,

*Донецький державний університет управління*

*Науковий керівник: МАКАРЕНКО М. В.,*

доктор економічних наук, професор,

*Азовський морський інститут національного університету «ОМА»*

Протягом останніх років спостерігаються зміни в структурі послуг галузі лінійного судноплавства, зміни, що виникли внаслідок впровадження великих суден та альянсів перевізників. Середній розмір суден, зайнятих в азіатській торгівлі контейнерами, збільшився з 2433 TEU у 1992 р. до 3562 TEU у 1998 р. Економіка портів концентраторів припускає, що використання більш великих суден сприятиме центронуванню вантажу шляхом перерозподілу відправників суден серед існуючих портів; зосередження більшої кількості судових викликів у великих портах концентраторів та надання кращих послуг (наприклад, швидкість

транзиту); усунення або зменшення кількості викликів у вторинних портах, де раніше було викликано кілька лайнерів.

Зростаюча частка цих великих суден буде експлуатуватися головним чином як частина альянсів-перевізників, і альянси слугуватимуть консолідації портових операцій. Ця ситуація схожа на ситуацію середини 1980-х років, коли перевізники вперше впровадили контейнерні судна третього покоління в лайнерні торги. З того часу реальність полягає в тому, що така концентрація трафіку ніколи повністю не реалізовувалась і економіка порту концентратора на деякий час втратила своє значення. Однак є важлива відмінність між тим часом і тепер. Сьогодні силою, що керує процесом концентрації, є самі носії, які мають здатність чинити істотний вплив на порти. Це ставить питання щодо можливого майбутнього для економіки портових центрів.

Уважний погляд на розвиток азіатської системи судноплавства протягом останніх кількох років показує, що поява величезних альянсів із наявністю 70-100 контейнерних суден різної величини дозволило збільшити кількість маршрутів обслуговування в азіатському регіоні від 29 у 1992 р. до 35 р. у 1998 р., що дозволяє широко охоплювати всіх охочих.

Перевізники розробили маршрути, що дозволяють їм скористатися економією розміру судна та виконати вимоги щодо частоти торгівлі, пов'язуючи основні концентрації вантажів у межах відповідного маршруту з прямими викликами та без надто великого розміщення портів. Як результат, середня кількість портів, що викликають зменшилася з 6,4 у 1992 р. до 5,5 у 1998 р.

Утворення альянсів дозволило перевізникам пропонувати більш прямі загальноводні зв'язки та скоротити час транзиту для більшості основних торгових зон. Розширення сфери послуг може бути виявлено у збільшенні кількості портів прямих дзвінків. Кількість прямих портових дзвінків збільшилася з 15 у 1992 р. до 25 у 1998 р. У трансаксіанській торгівлі та з 12 у 1992 р. до 21 у 1998 р. у торгівлі між Азією та Європою. Цей аналіз показує, що глибоководні контейнеровози все ще користуються широким портовим покриттям у своїх послугах, хоча їхня стратегія використовує економію розміру та швидкості суден у відповідних маршрутах обслуговування, роблячи меншу кількість прямих дзвінків та зменшуючи використання багатопортових маршрутів.

Незважаючи на концентрацію транспортних перевезень на великі морські контейнерні перевезення лише в декількох портах, що обслуговуються великими швидкими суднами, як пропонує економіка порту хабів, ми можемо виявити одночасне явище в міжконтинентальних послугах: поява структури прямих дзвінків у порти концентратори другого рівня, що може призвести до того, що існуючі головні порти відіграють дещо менш помітну роль, ніж очікувалося в раніше згаданому сценарії суперпорту.

Промисловість контейнерних судів продовжить ставати більш концентрованою через альянси перевізників. Для портів це означає більше суден і менше клієнтів. Існує багато факторів, які визначають вибір портів. Лінійні суда викликають лише порти, які пропонують маркетингові переваги, такі як найшвидший рух контейнерів, покращене обслуговування та найдосконаліша інформаційна система. Оскільки інформація стала настільки ж важливою, як і сама доставка вантажів у сучасному транспортному світі, складні інформаційні системи

будуть важливими для підтримки нових транспортних альянсів та управління операціями перетину кризи.

Альянси перевізників сприятимуть більш ефективному використанню портових споруд у тій мірі, в якій відбувається спільне використання терміналів між партнерами, особливо якщо один з партнерів не орендує власний термінал. Це також може призвести до збільшення попиту на великі термінали, особливо якщо розподіл активів поширюється. Використання загальної транспортної інфраструктури порту також покращиться, коли судноплавні виклики будуть більш рівномірно заплановані протягом тижня.

Оскільки сьогоденні гігантські перевізники вважають важливим отримати контроль над терміналами, тісна співпраця між операторами та операторами терміналів призведе до зниження витрат, а також до послуг з доданою вартістю, необхідних перевізникам. Деякі контейнерні судна намагаються максимізувати свій контроль над керуванням операціями та витратами, створивши власні термінальні засоби.

Розвиток інформаційних технологій та її вплив на порти. У наш час конкуренція на основі часу посилюється. Будь-які затримки судна та його вантажу дорого коштують усім у ланцюзі поставок. Творче використання інформаційних технологій призведе до користі, порівнянної з перевагою контейнерної обробки або будівництва Суецького і Панамського каналів. Інформаційні технології, особливо Інтернет-системи, все частіше використовуються у всіх транспортних послугах. Коли вантажовідправники стануть більш пристосованими до складного управління ланцюгами поставок, порти зіткнуться як з можливостями, так і з загрозою.

ІТ перетворив судновласників у постачальників логістичних послуг з цінністю. Електронна комерція сприятиме попиту на судноплавні послуги шляхом збільшення загального обсягу торгівлі. Корабельні посередники та інші посередники повинні будуть адаптуватися до таких змін, пропонуючи послуги на одному вантажі, включаючи організацію перевезень в океані, обробку портів, зберігання, страхування та внутрішні перевезення. Судновласники та їхні постачальники також незабаром можуть використовувати Інтернет для інноваційних цілей, таких як бункерні аукціони, перевірки судів з використанням електронно переданих даних та записів класифікаційного суспільства на базі Інтернету.

Інформаційні технології, особливо системи на базі Інтернету, можуть ефективно використовуватися для впорядкування та вдосконалення процесів ланцюгів поставок, посилення співпраці між перевізниками та їхніми замовниками, забезпечуючи миттєвий зв'язок, та усунення багатьох обтяжливих процедур та правил. Більшість розвинених країн вже реалізували різноманітні стратегії та політики щодо розвитку своєї інформаційної інфраструктури. У багатьох країнах портові інформаційні системи перетворюються на інтегровані логістичні інформаційні системи завдяки взаємопов'язаним зусиллям з іншими інформаційними системами, пов'язаними з логістикою.

Таким чином, дослідження зарубіжного досвіду роботи портів з судноплавними альянсами дозволить уникнути помилок та визначити стратегічні пріоритети в напрямку долучення до сучасних тенденцій в портовій індустрії.



Список використаних джерел:

1. Bajpai J. N., 2000. Economic Growth, Trade, Transport and Technology (working paper). Transport Sector, East Asia and Pacific Region, World Bank: Washington D.C.
2. Campell S., 1993. Increasing trade, declining port cities: port containerisation and the regional diffusion of economic benefits. Noponen, H., Graham, J. and Markusen, A. R., (Eds.). Trading Industries, Trading Regions. Guilford Press: New York. pp. 212–227.

УДК 338.3: 656.615

## **ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЗМІН ТЕХНОЛОГІЙ В МОРСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОРТУ**

*РЯБЧУК В. В.,*

аспірант

*Науковий керівник: ЧЕРНИШ О. І.,*

доктор наук з державного управління, професор,  
*Донецький державний університет управління*

Коли усуваються торговельні бар'єри та збільшуються вимоги та витрати логістичних постачальників, багатонаціональні компанії змінюють способи отримання, виготовлення та розповсюдження продукції. Вони шукають промислові та логістичні центри, де забезпечується перепаковка, маркування, штрих-кодування, легка збірка та інших постачальників з доданою вартістю на товари, що проходять транзитом. Більшість провідних портів борються за залучення міжнародного бізнесу та логістичних центрів. Успіх порту в цьому контексті значною мірою залежить від його здатності залучати глобальні, регіональні та локальні центри для різних видів цінних заходів. Ці заходи з доданою вартістю у портовому секторі відіграють ключову роль у забезпеченні тривалого економічного зростання порту.

Регіон ESCAP є унікальним у поєднанні економічного та соціального розвитку. Кожна країна цього регіону розвиває здорові економічні зв'язки не лише на регіональній основі, але й з країнами інших регіонів, головним чином за допомогою морського транспорту. Більшість країн мають географічний потенціал для створення та розвитку портів, які були б життєздатними логістичними центрами. Однак, незважаючи на швидку індустріалізацію та модернізацію портового сектору в цьому регіоні, сектором було неефективно керовано. Порти регіону не доклали достатніх зусиль для розвитку рівня ефективних послуг з доданою вартістю, яких сьогодні вимагають користувачі портів.

Тепер, як ніколи, завдяки швидко мінливому бізнес-середовищу судноплавства, успіх порту сьогодні не гарантує його успіх завтра. Відповідно, однією з головних проблем кожного портового органу має бути вивчення шляхів оптимізації його конкурентної переваги. Як показують дослідження, порт може отримати стійку конкурентну перевагу за рахунок залучення більшої активності з додатковою вартістю, зменшуючи при цьому операційні витрати. Загальні переваги наявності логістичного центру для надання логістичних послуг з доданою вартістю очевидні на прикладах успішних логістичних центрів у портах Роттердам та

Сінгапур, а також у кількох японських портах. Ці порти вважають, що функція логістичного центру є настільки ж важливою, як і традиційна функція перевезення вантажів у просуванні порту як повноцінного логістичного центру.

Порт Роттердам зазнав надзвичайного успіху в залученні європейських логістичних центрів та пов'язаних з ними економічних заходів у портову зону. Насправді, Нідерланди залучили майже 60 відсотків усіх європейських логістичних центрів, азіатських та північноамериканських МНК, що працюють в Європі. Багато іноземних фірм, які створили європейських логістичних центрів у порту в Нідерландах, згодом вирішили перенести свої європейські штаб-квартири, центри обслуговування клієнтів та центри науково-дослідної роботи в Нідерланди. Це одна з важливих причин, чому Нідерланди змогли підтримувати відносно високі темпи економічного зростання, незважаючи на сильно конкурентне середовище на європейському ринку.

Порт Сінгапуру також досяг феноменальних успіхів, перетворившись на транспортно-логістичний центр, залучаючи закордонні логістичні фірми та виробничі / складальні заводи багатонаціональних підприємств. Транспортні експерти стверджують, що Сінгапур може не перевершувати деякі інші країни регіону ESCAP з точки зору гео економічного стратегічного положення, такого як центральність та посередництво. Натомість Сінгапур був головним чином через те, що він зробив транспортний потенціал випереджаючи попиту, а також через сприятливе для бізнесу економічне та соціальне середовище.

Окрім цих провідних світових портів, є порівняно менші порти, які розвиваються як регіональні логістичні центри, включаючи Le Havre, Rouen та Barcelona в Європі. Le Havre вкладає значні інвестиції в логістичні парки, сподіваючись залучити перевізників та вантажовідправників. У порту Руан, де більша частина земель, відведених для логістичного обслуговування, вже здана в оренду, логістична зона швидко залучає бізнес, пропонуючи вантажовідправникам заощадження на транспорті, зберіганні та витратах на персонал. Ще більш вдалою є історія в Барселоні, яка створила логістичну зону в 1992 році. Сорок компаній створили магазин на цьому майданчику, створивши 9000 робочих місць та значну економічну активність та дохід.

Незважаючи на те, що вищезгадані порти досягли успіху в розробці та утриманні вузлів морського транспорту, комерційний розвиток порту як логістичного центру не обмежується лише портами першого і другого рівня. Дійсно, існує велика кількість можливостей малих портів функціонувати як логістичні центри, широко використовуючи своє місцезнаходження та земельні володіння. Кілька менших портів на західному узбережжі Північної Америки вирости завдяки перетворенню земель, які більше не використовуються для перевезення морських вантажів, у логістичні центри та зони зовнішньої торгівлі.

Останнім часом у портах регіону ESCAP було багато спроб перенести свій акцент з традиційних послуг з перевезення вантажів на логістичні послуги з доданою вартістю, щоб залишатися конкурентоспроможними на регіональному ринку.

Таким чином, необхідно досліджувати вплив змін технологій на розвиток порту для його перетворення на регіональний або національний логістичний центр, оснащений складними логістичними можливостями та інноваційними формами логістичних систем.

Список використаних джерел:

1. Notteboom, T.E., 1997. Concentration and load centre development in the European container port system. *Journal of Transport Geography* 5(2): 99–115.
2. UNCTAD, *Port Marketing and the Challenge of the Third Generation Port*, 1992.

УДК 364.3(477)

## **НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

*СРМАК В. В.,*

магістр 2 курсу навчання, кафедри  
публічного управління та адміністрування

*Науковий керівник: СЛАВКОВА О. П.,*

доктор економічних наук, професор кафедри  
публічного управління та адміністрування

*Сумський національний аграрний університет*

Система соціального забезпечення населення спрямована на підтримку осіб, котрі потрапили в складні життєві умови. Перелік соціальних послуг, затверджений законодавством є, на сьогодні, достатньо широким. Варто зазначити, що соціальне забезпечення диференціюється за такими напрямками:

- ✓ соціальна допомога, що надається з урахуванням відповідної потреби, при цьому майновий стан та дохід особи, що потребує допомоги, не враховується;
- ✓ адресна допомога, котра визначається виходячи із доходу особи та його майнового стану.

Започатковані децентралізаційні зміни призвели до необхідності корегування існуючих підходів, адже соціальні послуги повинні бути максимально наближені до міста проживання осіб, котрі їх потребують. Виходячи з даного твердження, очевидною є необхідність надання соціальних послуг безпосередньо на території громади. Крім того, важливим аспектом, запроваджених законодавчих ініціатив, щодо надання соціальних послуг є формування реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Враховуючи важливість соціального забезпечення, в умовах активно діючих процесів децентралізації, виникла необхідність адаптації діючого законодавства до запровадженої адміністративно-територіальної реформи в частині визначення повноважень різних рівнів територіальних організацій. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII [1] встановлено, що виконавчі органи сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад забезпечують надання базових соціальних послуг. При цьому даним законом визначається й відповідальність органу місцевого самоврядування щодо надання й додаткових послуг. В даному контексті важливим є механізм визначення реальної потреби осіб щодо отримання певної соціальної послуги.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про соціальні послуги» [1] для оцінки потреб необхідно опрацювати документи, проаналізувати факти та відповідну інформацію, що поглиблює відповідальність прийняття рішення безпосередньо фахівцем із соціальної роботи, соціальним працівником або соціальним

менеджером. Ґрунтуючись на змінах, котрі започатковані Законом України «Про соціальні послуги» [1], саме введення посади соціального менеджера в громаді, покликано забезпечити підвищення якості надання соціальних послуг та соціального забезпечення населення.

Запроваджені законодавчі ініціативи сформували нові підходи до надання соціальних послуг з 1 січня 2020 р. [1]. Ключовим аспектом запроваджених змін є встановлення єдиних вимог до надавачів соціальних послуг, якими можуть бути, як державні установи, так і комунальні та недержавні. Окрему увагу слід приділити надавачам соціальних послуг недержавного сектору, у складі яких можуть бути: підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації, фізичні особи – підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності [1].

Система залучення підприємств недержавного сектору до надання соціальних послуг включає різні напрями, а саме: соціальне замовлення, державно-приватне партнерство, конкурс соціальних проєктів, соціальні програми тощо. Окремо слід зазначити й про можливість створення комплексних установ, котрі будуть надавати різні соціальні послуги різним групам населення, що значно спростить доступ населення територіальної громади до отримання соціальних послуг. Запроваджені зміни розширяють можливості територіальних громад в частині відбору надавачів соціальних послуг, котрі забезпечать підвищення їх якості та зростання рівня соціального забезпечення населення. Зміна підходів щодо надання соціальних послуг посилює кваліфікаційні вимоги до провайдерів соціальних послуг, визначає порядок проведення атестації фахівців, котрі виступають надавачами соціальних послуг.

Підсумовуючи, слід зазначити, що започатковані Законом України «Про соціальні послуги» [1] ініціативи, посилюють вимоги до соціальних працівників. Крім того, виникає необхідність введення посади соціального менеджера в територіальних громадах для забезпечення управлінських та контрольних функцій щодо відбору надавачів соціальних послуг, визначення їх відповідності кваліфікаційним вимогам та проведення оцінки наданих послуг. Саме введення посади соціального менеджера дозволить удосконалити систему соціального забезпечення населення територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>.

УДК 339.138

**ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ ПОВЕДІНКИ КОМПАНІЇ НА  
РИНКУ НА ЗАСАДАХ ЕФЕКТИВНИХ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

*ШАПОВАЛОВА О. Р.,*

здобувач ОС «Магістр»

*Науковий керівник: ЄРЕМЕНКО О. М.,*

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри маркетингу,

*Донецький державний університет управління*

Ринок України у сфері виробництва товарів і послуг переживає своє становлення. Саме тому, що відбуваються тут процеси швидкоплинні і вимагають пильної уваги фахівців перед тим, як приймати рішення про вихід на нього компанії.

Аналіз ринку дозволяє грамотно спланувати стратегію просування товарів, уникнути непередбачених фінансових втрат і побудувати вигідні партнерські відносини з іншими учасниками комерційного процесу.

Проводячи аналіз ринку, що цікавить продукції, необхідно страхувати свій бізнес від провальних проєктів, а періодичні маркетингові дослідження дозволяють скорегувати діяльність фірми у відповідності до тенденцій ринку. Однак дослідження ринку має проводитися професіоналами, так як некомпетентний аналіз ринку знищив багато компаній світу.

Незважаючи на те, що ринок маркетингових досліджень в Україні активно розвивається, існує велика кількість проблем, з якими стикається дослідник. Успіх дослідницьких компаній обмежений переходом українських компаній до ринкових (маркетингових) методів управління бізнесом, і як наслідок – збільшенням попиту на дослідження. Проблема маркетингових досліджень в даний час є дуже актуальною, в економічних і фінансових виданнях є безліч публікацій на цю тему [1, с. 16–20].

Однією з управлінських функцій будь-якої комерційної організації, що має своєю кінцевою метою збільшення обсягів продажів і, відповідно, прибутку є маркетингова функція. Для більш ефективного досягнення ринкових цілей організація повинна прагнути до проведення збалансованої зовнішньої та внутрішньої маркетингової політики. Керівництво повинне вирішити, в якому напрямку повинна рухатися їх організація. Це має на увазі вибір стратегічної альтернативи, реалізацію планів і розподіл ресурсів. Щоб такі рішення були правильними, вони повинні прийматися на основі інформації.

Комерційний успіх підприємства залежить від того, наскільки повно його продукція відповідає основним споживчим перевагам. Для прийняття стратегічних маркетингових рішень, довгострокового і короткострокового планування, визначення тактики поведінки компанії на ринку і досягнення найвищих успіхів фірмі необхідна максимально повна і об'єктивна інформація як по ринку в загальному, так і по сприйняттю споживачами продукції, її торгової марки [2, с. 168–171].

Для дослідження ринку було розроблено безліч ефективних методів оцінки стану фірми на ринку. Вони дають менеджерам розуміння динаміки ринків, на яких вони діють, і поведінки споживачів, яких вони обслуговують. Таке розуміння

оптимізує процес прийняття рішень.

Дослідження ринку можуть дорого коштувати. Це інвестиція в бізнес. Як і у випадку з будь-якою іншою інвестицією, дослідження слід робити тільки тоді, коли від них можна отримати істотну віддачу. Менеджери повинні зважити, які рішення вони повинні прийняти, які ресурси знадобляться, які загрози існують, і тільки потім вирішити, чи варто вкладати кошти в добування інформації, яка підвищить якість їх рішень.

Торгові представники, перед тим як відправитися до передбачуваного клієнта, можуть витратити годину свого часу на пошук інформації про цю компанію, яку можна отримати, прочитавши річний звіт і кілька газетних статей. Фірма, що випускає на ринок новий вид товару, може витратити мільйони на аналіз потенціалу ринку, реакції споживачів на товар і на оцінку ефективності реклами. Фірма, що збирається купити іншу фірму, проведе всебічну її оцінку, яка називається перевіркою благонадійності, із залученням фахівців в області комерційної діяльності, фінансів і права, щоб переконатися, що фірма дієздатна і має потенціал [3, с. 118–126].

Ринки складаються з окремих людей, що приймають рішення. Динаміку ринку слід оцінювати з точки зору її впливу на процес прийняття рішень окремими особами і з урахуванням способу об'єднання людей в групи, породжують попит.

Отже, маркетингові дослідження в сучасній підприємницькій діяльності є невід'ємним елементом діяльності будь-якої фірми. Будучи найважливішою функцією маркетингу, дослідження припускають їх чітку організацію. Тому актуальним є рішення про формування самостійного підрозділу з дослідження маркетингу, що в значній мірі залежить від стану і намірів підприємства, стратегії і тактики його ринкової діяльності, а також від його можливостей і професійного потенціалу працівників.

Однак, як свідчить практика, більшість керівників при з'ясуванні стоять перед підприємством проблем пов'язує їх наявність з відсутністю повної і достовірної ринкової інформації.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні все більша кількість фірм починають усвідомлювати недоліки інформаційного забезпечення та вживають заходів щодо вдосконалення своїх систем маркетингових досліджень.

#### Список використаних джерел:

1. Пилипенко В. Ринок маркетингових досліджень: становлення та проблеми розвитку. *Маркетинг в Україні*. 2005. №5. С. 16–20.
2. Колесніков В. П., Харкута О. В. Маркетингові дослідження як інструментарій прийняття ефективних управлінських рішень при виході на українські та міжнародні ринки. *Прометей*. 2013. № 1(40). С. 168–171.
3. Жегус О. В. Парцирна Т. М. Маркетингові дослідження: навчальний посібник. ФОП Іванченко І. С. Х., 2016. 237 с.

UDK 658.3:005

**THE THEORETICAL ASPECTS OF THE MANAGEMENT  
TECHNOLOGIES OF THE ENTERPRISES**

*KHARCHENKO T. O.,*

*PhD in Economics*

*Senior Lecturer of*

*Public Management and Administration Department*

*LI HAOYING,*

*Master's student of Administrative Management*

*Public Management and Administration Department,*

*Suny National Agrarian University*

According to the increasingly fierce market competition, enterprises want to be invincible in the stimulating market competition, thus must constantly improve the level of enterprise management. The level of enterprise management determines the directions of enterprise development, analyzes constraints to the improvement the level of enterprise management, defines to pay great attention to and needs to solve the problem. That why enterprise management technology will play a pivotal role in their development.

First of all, will consider a basic of the enterprise management. Enterprise management is the series of activities such as planning, organizing, directing, coordinating and controlling the production and operation activities of enterprises. Enterprise management should make use of the enterprise's human, material, financial, information and other resources as far as possible, in order to achieve the goal based on the lowest possible input to achieve maximum input-output efficiency. Positive practical experience shows that excellent enterprise management can enhance the operational efficiency of enterprises, define a clear direction of development, so that each employee to give full use to their potential, so that enterprise financial clarity, reasonable capital structure, investment and financing appropriate.

Management technology refers to the general term of management methods and management tools. For any economic activity there are management problems and the complexity of administrative activities determine the special comprehensive techniques. Modern management technology with the progress of science and technology, not only involves the characteristics, structure, formation and development of general management methods. It has also to explore the special role of various management methods and management tools in management, status and their interrelationship.

With the development of the times, management technology in enterprise management has become more and more important. The proper use of good enterprise management techniques can significantly improve the efficiency of enterprise operations, thereby enhancing the profitability of enterprises. Enterprise management technology is different, the enterprise can get different results. For different enterprises to use different management techniques and methods can make the enterprise efficiency to obtain several times more. Therefore, improving enterprise management technology and using different management technology methods in different enterprises has become a very important thing.

Enterprise management technology from its emergence to modern times, development according to the order of practical development can be roughly divided into

three stages from the late 18th century to the late 19th century, the 1920s to the 1940s, and after the 1950s.

The stage of business management development from the end of the 18th century to the end of the 19th century is often called the traditional management stage and in this stage, there was a separation of management functions from manual labor. In this stage of traditional management, basically relying on the manager's personal experience, management techniques have not formed a systematic knowledge.

The stage of enterprise management development in the 1920s and 1940s is usually called the scientific management stage, and the separation of capitalists and managers appeared in this stage. Management technology from personal experience alone rose to the use of scientific knowledge and skills of scientific management stage. Managers summarize management experience, make it systematic and develop, gradually formed a set of scientific management theory [1].

Scientific management stage from the qualitative concept of economic development to quantitative analysis, the use of mathematical decision-making methods, and the extensive use of electronic computers for control in the management. In this stage weakened the importance of managers as natural persons.

The stage of enterprise management development after the 1950s is often called the modern management stage. In the modern management stage, the rapid development of science and technology, product renewal speed up, international trade is active, demand changes dramatically, production and operation to get greater results. In addition to improving production technology, play a decisive role in business decisions; at the same time science and technology in the management of the application and development of human in production to strengthen the status and role, the importance of human has been further highlighted [2].

Modern enterprise management technology of material management and management of people organically combined. On the one hand, based on scientific management gradually formed management science theory, emphasizing the use of operations research, system engineering and electronic computer and other new high-tech scientific and technological means to organize management. On the other hand, behavioral science theory in the study of enterprise management technology has received attention and development, began to gradually emphasize from the sociological, psychological perspective to study and engage in management services.

#### References:

1. Tsui E, Malhotra Y. Integrating knowledge management technologies in organizational business processes: getting real time enterprises to deliver real business performance [J]. *Journal of knowledge management*. 2005.
2. AKHMETSHIN E M, BRAGER D K, POKRAMOVICH O V, et al. Modern theoretical and methodological approaches to personnel management in manufacturing enterprises [J]. *Revista ESPACIOS*. 2018. 39(31).



УДК 374.1

## ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

*СТЕПКО В. А.,*

магістр

*Науковий керівник: БОБК Т. В.,*

старший викладач

кафедри менеджменту невиробничої сфери,

*Донецький державний університет управління*

Якісна освіта розглядається сьогодні як один із основних індикаторів якості життя, інструмент соціальної та культурної злагоди й економічного зростання [5]. Не випадково серед характеристик так званого індексу розвитку людського потенціалу, за яким програма розвитку ООН порівнює рівень соціального й економічного розвитку країн, показник освітньої діяльності є одним із трьох основних індикаторів (добробут, освіта та здоров'я) в інтегрованій оцінці якості людського життя.

Проблему якості освіти справедливо пов'язують із розвитком інформаційного суспільства, в якому випереджальний розвиток суспільного інтелекту та системи освіти стає вирішальним чинником поступу людства. Інформація за цих умов набуває найбільшої цінності та є стратегічним продуктом держав. Тому у високотехнологічному інформаційному суспільстві якість освіти є ключовим аргументом у забезпеченні такого рівня життєвої й професійної компетентності людини, який би задовольняв потреби її людського розвитку, а також потреби суспільства і держави в соціально активних громадянах і висококваліфікованих фахівцях.

Характерною ознакою сучасності є перехід до господарської культури, відповідної інформаційному суспільству. Це, в першу чергу, прогрес науки і техніки, широке впровадження інформаційних і телекомунікаційних технологій, стрімка зміна виробництва і його соціокультурного середовища. Це спричиняє істотні зміни в культурі праці, підприємництва, ринкових відносин. Встає питання про специфічну інформаційну господарську і підприємницьку культуру, що формується в контексті загальних культурних змін. Інформаційне суспільство – це новий соціально-економічний та інформаційний феномен, історично особливий тип людської цивілізації, що базується на знаннях, досвіді і нових стандартах інформаційної культури.

В Україні з переходом до ринкових відносин, розширенням діяльності за межами країни, інформатизацією всіх ланок життя спостерігається стрімке зростання попиту на різноманітну інформацію, а також підвищення вимог до змісту та форм її надання, що значно підвищує роль підприємств, які працюють на інформаційних ринках. При цьому має місце недостатня зрілість ринкових структур та повільність їхнього розвитку, що обумовлює неготовність багатьох господарських об'єктів до сприйняття інформаційних систем як складової ринкового механізму, недооцінку ролі та значення інформації і відсутність культури роботи з нею.

Але при цьому є й інша, позитивна тенденція. Вона виражається у тому, що багато підприємців, керівників вищої і середньої ланки усвідомлюють: успішне

здійснення господарської діяльності на підприємстві, в державі і регіонах неможливо без постійного аналізу і обліку потоків інформації, знань і активного використання інформаційних стандартів, оцінки процесів, опосередкуючих актів купівлі-продажу інформаційних продуктів і послуг [2].

Єдиний інформаційний простір України є не тільки необхідною умовою гнучкого й ефективного управління господарською діяльністю на основі мобільного використання інформаційних ресурсів і цілісної, демократично орієнтованої системи соціально-політичного інформування населення країни, він являється інструментом ефективного використання інформації і знань про розвиток ринкових відносин і формування нових ринків.

Сьогодні інформаційний ринок в Україні не залишається в стані вільного розвитку або глобальної ізоляції. Україна втрачає інформаційну незалежність і порушує безпеку, насичуючи ринки інформаційними продуктами і послугами західних компаній. Це негативно впливає на конкурентоспроможність багатьох вітчизняних підприємств і виливається у втрату ринкових ніш або цілих ринків як у самій країні, так і за її межами.

Розвиток зовнішнього середовища зобов'язує ЗВО до розробки, апробації і застосування власної стратегії управління своєю діяльністю. Надзвичайно важливим є розуміння вищого навчального закладу як соціокультурної системи, функції якої не обмежуються підготовкою людини до професійної діяльності. Його необхідно розглядати як форму трансляції і відтворення культурних норм, цінностей, ідей, як простір генерування суспільної ідеології. Сьогодні, коли основні ніші вже заповнені і кон'юнктура істотно модифікувалася в напрямку спеціальностей реального сектору економіки, необхідне прояснення концепції розвитку ЗВО, аналіз його конкурентних переваг і визначення тієї стратегії, що диверсифікованості, поглиблення спеціалізації чи якась інша.

Кардинальних змін вимагає система навчання і виховання талановитої молоді, широкого залучення її до управлінської діяльності та роботи в університетських технополісах. Сучасній вітчизняній системі освіти не вистачає національної програми підтримки обдарованих дітей, яка передбачала б на рівні держави чіткі механізми відбору, фінансової підтримки та навчання в провідних університетських центрах країни. Результативність такого підходу доведена міжнародним досвідом США, Японії, Фінляндії та інших країн світу.

Лише за цих умов українська освіта може стати конкурентоспроможною в європейському і світовому освітньому просторі, а людина буде захищеною й мобільною на ринку праці. Зробивши ці та інші кроки щодо трансформації державної внутрішньої політики та реформування освіти, українське суспільство має шанс протягом швидкого часу забезпечити впровадження нових і новітніх інформаційних технологій та суттєво наблизитися до рівня і способу організації життєдіяльності розвинутих країн світу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

2. Пахомова М. В. Удосконалення механізмів державного управління професійним розвитком педагогічних працівників у системі неперервної освіти. –

Дис. на здобуття наук. ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. 2018.

3. Олійник В. В. Організаційно-економічний механізм державного регулювання післядипломної освіти. Зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. «Управління якістю вищої освіти: проблеми та перспективи». Київ, 2017. С. 58–59.

UDK 658:796

### **RESEARCH OF THE MANAGEMENT SYSTEM OF CHINESE UNIVERSITIES SPORTS CENTER**

*KHARCHENKO T. O.,*

PhD in Economics,

Senior Lecturer of Public Management and Administration Department

*ZIMING LIU,*

Phd student of Public Management and Administration Department

*Sumy National Agrarian University*

China has carried out profound reforms in all fields, but the universities sports management system has become the dead corner of the reform. Therefore, it is necessary to study why the universities sports management system reform is different from the reform in other fields. In order to meet the requirements of China's rapid development, how to develop universities sports management? How to reform the sports management in Chinese universities? This is a major challenge for the management of universities sports in China. China's consolidated universities have not yet formed a more mature and perfect management system, the network of China's universities sports organization management system. Chinese universities urgently need to formulate a new management system that is more in line with the current reality, so as to coordinate the development of Sports in Chinese universities with the development of China's national economy, and to expand foreign exchanges and learning. Of merged universities organization management innovation research and theoretical discussion is aimed at through the system comprehensive analysis of the status of China's sports management work, understand the existing problems in China's universities sports management system, to find the ways and means to solve the problem, to explore basic train of thought and the construction of China's reform of universities sports management system with Chinese characteristics [1, J. 32].

Universities sports system in China based on the analysis of the status, combined with the physical education teaching and management of the international advanced experience, and further to China universities sports management system and the education of universities and the analysis of present situation of China's national conditions and the Chinese national life level, to build China's universities sports center management system, the expert, organized and overall understanding of China's reform of universities sports combined class background, significance, the existence question and the management system of the reality of the gap, to develop the right combination of development strategy of the reform of universities , Building a new scientific management system to lay a solid foundation, provides the theoretical basis for China's universities sports scientific management.

Pedagogy, the management theory of universities sports management discipline research methodology, the main research methods as literature method, questionnaire survey method, experimental method, comparison method, data statistics and logic analysis and other research methods, the merger of universities sports organization in the new situation, new problems in the rectification, make new rational generalization and description. According to the existing characteristics, development trend and international advanced universities sports management experience, the paper puts forward the management system of "sports center", and improves the sports management level of Chinese universities through the effective combination of Chinese society and universities.

Combined with limited resources, the reform and innovation of the organization and management mode of consolidated universities are carried out, and the "central" management system is established. Under the guidance of the Central management, Chinese universities work under the guidance of the Central management, adopt the combination of strong and strong, complement each other's advantages, share resources, transform from "managing sports" to "managing sports", and build a new management platform. The Chinese government changes the inherent concept, excavates the potential of the existing policies, makes full use of the existing policies, improves the scientific decision-making level of sports management, and actively strives for the pilot policies suitable for China's national conditions to gain the comparative advantage of the development of the "center"; "Center" was established, the real solution for separating, pipe separation, realize the policymaking and perform functions of dissociation, straighten out the Chinese college physical education and the Ministry of Education of China and China state general administration of sports, the relationship between Chinese college sports association of all items with Chinese college students, the relationship between Chinese local educational and sports bureau; The establishment of the "central system" has strengthened the macro-control, social administration and industrial management functions of the sports center, and established the sports administrative management system of universities with Chinese characteristics, featuring high efficiency, coordinated operation and standard behavior.

By analyzing the reform of sports institutions in China's consolidated universities, it is concluded that only by transforming the traditional "administrative management" to the centralized management, and making the "center" an entity with unified responsibility, power and interest, and fully responsible for the sports management of China's universities, can the role of China's universities sports system be brought into full play.

#### References:

Chen Qiuxi. Nature, Classification and Characteristics of Sports Management System in China [J]. Journal of Wuhan Sports University, 2018. (32).

УДК 005.96:614.2

**МОТИВАЦІЯ МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ  
РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ**

*ПОНОМАРЕНКО О. В.,*  
магістр 2 курсу навчання, кафедри  
публічного управління та адміністрування  
*Науковий керівник: ХАРЧЕНКО Т. О.,*  
кандидат економічних наук,  
старший викладач кафедри  
публічного управління та адміністрування  
*Сумський національний аграрний університет*

Багаторічна практика неефективного функціонування системи охорони здоров'я в Україні призвела до формування низки проблемних чинників, котрі з кожним роком поглиблюють свій негативний вплив в сфері надання медичних послуг та функціонування галузі охорони здоров'я в цілому. Започаткована реформа охорони здоров'я в Україні орієнтована на структурну перебудову діючої системи для досягнення результативності розвитку в розрізі наступних ключових напрямів: забезпечення громадян якісними та доступними медичними послугами; підняття значущості та престижу професії лікаря; створення сучасної інфраструктури охорони здоров'я та покращення матеріально-технічної бази медичних закладів; впровадження нової системи охорони здоров'я, зорієнтованої на створення центрів первинної медичної допомоги; підвищення процесу керованості та фінансового забезпечення розвитку первинної ланки медичної допомоги в адміністративно-територіальних утвореннях; проведення організаційних заходів щодо перетворення закладів охорони здоров'я в комунальні некомерційні підприємства, які в подальшому будуть працювати з Національною службою здоров'я України.

Враховуючи важливість окреслених трансформацій, слід зазначити, що ключовим фактором забезпечення результативності запроваджених реформ є наявність кадрового потенціалу. Даний висновок підтверджує й ситуація, котра склалась із кадровим забезпеченням медичних закладів в умовах коронавірусної пандемії Covid-19. Адже, як показує досвід, наявність належним чином обладнаного медичного закладу не забезпечує його ефективного функціонування, в умовах відсутності кваліфікованого медичного персоналу.

В даному контексті слід наголосити на важливості забезпечення всіх категорій медичного персоналу, як лікарів, так і середнього та молодшого медичного персоналу. При цьому важливим аспектом є укомплектованість персоналу в повному обсязі в розрізі всіх медичних категорій, адже не повна укомплектованість призводить до зниження обсягу медичних послуг закладу. Зовсім інша тенденція спостерігається щодо укомплектованості немедичними працівниками. Медичні заклади, як правило, в повному обсязі забезпечені, як господарсько-обслуговуючими, так і управлінсько-адміністративними кадрами.

Негативна тенденція щодо недостатньої забезпеченості медичними працівниками в першу чергу пов'язана з низьким рівнем їх заробітної плати, відсутністю мотиваційного механізму та неефективною системою відбору кадрів. Варто зазначити, що всі окреслені чинники тісно зв'язані між собою та потребують

всебічної уваги для досягнення ефекту. Враховуючи сучасні зміни, котрі започатковані в системі охорони здоров'я України, для керівництва медичних закладів важливим фактором, при створенні команди фахівців, є формування мотиваційного механізму.

Ускладнює питання мотивації медичних працівників специфіка їх роботи, адже значна кількість, як лікарів, так і середнього та молодшого медичного персоналу стикається із постійною негативною оцінкою їх роботи, що призводить до професійного вигорання та відсутності мотивації для подальшої роботи. Дана криза поглиблюється недостатнім рівнем фінансового забезпечення медичних працівників при постійному посиленні вимог до якості роботи. Саме тому, пошук зовнішніх мотиваційних чинників є вкрай важливим для медичних працівників.

Існує багато загальних підходів, щодо визначення низки мотиваційних факторів. В даному контексті працівники медичної галузі не є виключенням, проте слід зазначити про необхідність їх доповнення враховуючи специфіку досліджуваної галузі. До складу загальних мотиваційних факторів, як правило включають: фінансове забезпечення; професійний розвиток; зміцнення соціальних зв'язків; соціальна захищеність; альтруїзм та співчуття. При цьому кожен фахівець визначає особисто той чинник, котрий є найбільш впливовим для нього. Якщо розглядати дане питання в порівняльному аспекті, то очевидним є факт важливості професійного зростання, проте без належного рівня фінансового забезпечення підвищувати свої професійні компетентності вкрай складно, як для лікарів, так і для середнього та молодшого медичного персоналу.

Одним із інструментів формування дієвого мотиваційного механізму в медичних закладах є визначення мотиваційних заходів в Колективному договорі установи. Такий підхід має низку переваг. По-перше, до процесу розробки та прийняття Колективного договору може долучитись будь-яка особа з числа трудового колективу. По-друге, Колективний договір є базисом забезпечення соціальних ініціатив. По-третє, в Колективному договорі визначаються можливі умови та розміри всіх видів грошових виплат та заохочень, котрі не суперечать чинному законодавству.

Підсумовуючи, слід зазначити, що питання формування дієвого мотиваційного механізму для медичних працівників має свої особливості та потребує уваги з боку керівництва медичної установи. При цьому значних перепон його запровадження на базі медичних закладів не має, достатньо визначити коло найбільш вагомих напрямів в розрізі всіх категорій медичних працівників (лікарів, середнього та молодшого медичного персоналу) та визначити їх в Колективному договорі установи. Реалізація даного підходу забезпечить формування прозорого механізму мотивації медичних працівників, адже кожна особа, котра буде влаштовуватись на роботу в медичну установу, матиме чітке розуміння щодо можливостей особистісного розвитку, враховуючи діючі в установі мотиваційні чинники.

УДК 331.1:658

## ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

*КОРАБЕЛЬ Л. В.,*

магістр 2 курсу навчання, кафедри  
публічного управління та адміністрування  
*Науковий керівник: ХАРЧЕНКО Т. О.,*  
кандидат економічних наук,  
старший викладач кафедри  
публічного управління та адміністрування,  
*Сумський національний аграрний університет*

Побудова ефективної системи управління персоналом на підприємствах є одним із ключових факторів досягнення результативності його розвитку. Вагомий вплив людського чинника на формування стратегії розвитку підприємства обумовлює значний інтерес наукової спільноти до питань пов'язаних з управлінням персоналу. В окремих проєкціях розглядаються питання пов'язані з організаційною структурою підприємства, його кадровою політикою, вимогами до кваліфікаційних компетенцій працівників тощо. Також важливим чинником впливу на формування системи управління персоналом підприємства є сфера його діяльності.

Постійні трансформації стану економіки країни обумовили появу низки проблемних питань, котрі негативно впливають на формування ефективної системи менеджменту персоналу підприємства. На сьогодні, до низки найбільш проблемних питань слід включити міграцію кваліфікованої робочої сили, неефективні системи менеджменту підприємств, застарілі технології виробництва, низький рівень технічного оснащення, відсутність соціального забезпечення. Підприємства державного сектору не є виключенням із зазначеної тенденції.

Кількість підприємств державного сектору складає майже 3,8 тис. одиниць, що вказує на важливість поглибленого дослідження особливостей управління персоналом на даних підприємствах, враховуючи специфіку їх функціонування. В першу чергу розглянемо сучасний стан та умови діяльності підприємств державного сектору. До низки ключових характеристик функціонування державних підприємств слід включити:

- низький рівень кваліфікації членів правління;
- відсутність або низька якість внутрішнього контролю;
- відсутність стратегій розвитку та цільових орієнтирів результативності діяльності;
- складна погоджувальна процедура щодо затвердження фінансових планів;
- обмеження доступу до інформації про діяльність підприємств;
- відсутність зовнішніх аудиторських перевірок;
- низька якість претензійної роботи по стягненню дебіторської заборгованості.

Виходячи з вищенаведеного слід зазначити, що ефективність системи менеджменту державних підприємств є вкрай низькою, при цьому не виключенням є і діючі системи управління персоналом. В першу чергу слід зазначити про

необхідність запровадження мотиваційного механізму щодо підвищення професійних компетентностей персоналу підприємств. В даному контексті важливим інструментом є запровадження механізму обміну досвідом між підприємствами однієї сфери діяльності.

Виходячи із низки окреслених проблемних питань щодо функціонування підприємств державного сектору, окрему увагу слід приділити питанням пов'язаним із відсутністю стратегії розвитку та цільових орієнтирів результативності діяльності. Дана тенденція негативно впливає й на управління персоналом, адже відсутність розуміння ключових показників результативності діяльності призводить до відсутності мотивації у працівників й відповідно до зниження продуктивності праці.

В контексті зниження продуктивності праці слід зазначити й про необхідність постійного оновлення матеріально-технічної бази та технологій виробництва. Також негативний вплив на результативність діяльності працівників підприємств державного сектору здійснюють постійні зміни в організаційних структурах підприємств та систематичні реорганізації. Відсутність соціальної захищеності, постійна нестабільність, низький рівень заробітної плати призводять до формального ставлення працівників до виконання своїх професійних обов'язків.

Отже, слід зазначити, що особливості управління персоналом на підприємствах державного сектору безпосередньо залежить від специфіки системи менеджменту підприємств. Очевидною є необхідність підвищення якості системи управління шляхом впровадження інтегрованих систем управління, використання можливостей інформаційних систем, запровадження механізму обміну досвідом, систематичне оновлення технічного забезпечення та технологій виробництва. В окремій проекції слід досліджувати й кадрову політику, що діє на підприємствах державного сектору. Як показує досвід, вона не має різновекторних підходів щодо управління персоналом, а обмежується питаннями прийняття та звільнення працівників.

Визначене коло проблемних питань спонукає до пошуку напрямів вдосконалення системи управління персоналом в підприємствах державного сектору, до складу найбільш вагомих слід включити:

- відбір персоналу, виходячи із професійних компетентностей здобувачів;
- професійна адаптація, котра включає комплекс заходів, що дозволить новому співробітнику пристосуватись до умов праці, оточення, робочого місця;
- планування професійного зростання в розрізі структурних підрозділів;
- розробка мотиваційного механізму, котрий включає фінансову, професійну та соціальні компоненти;
- запровадження системи підвищення кваліфікації та оцінки професійних компетентностей;
- формування кадрового резерву.

Реалізація зазначених ініціатив дозволить підвищити ефективність управління персоналом на підприємствах державного сектору та створить умови щодо вдосконалення діючих систем менеджменту.



УДК 351.773

## **АВТОНОМІЗАЦІЯ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ**

*СЕМЕНЕНКО С. В.,*

магістр 2 курсу навчання, кафедри  
публічного управління та адміністрування  
*Науковий керівник: ХАРЧЕНКО Т. О.,*  
кандидат економічних наук,  
старший викладач кафедри  
публічного управління та адміністрування,  
*Сумський національний аграрний університет*

Визначення місця лікувальних закладів, як автономних одиниць, в системі охорони здоров'я України є одним із ключових напрямів започаткованих реформ. Обов'язковою умовою таких трансформацій є формування договірних відносин між головними розпорядниками бюджетних коштів та представниками медичних послуг, адже вибудована стратегія функціонування лікувальних закладів спрямована на досягнення ефективності розподілу та використання ресурсів. Крім того, зміна кошторисного фінансування на договірні відносини покликана забезпечити підвищення якості надання медичних послуг в рамках окреслених договірних зобов'язань.

Автономізація лікувального закладу шляхом набуття статусу некомерційного комунального підприємства значно розширює його можливості в частині самостійності ведення господарської діяльності та управління закладом. З іншого боку зростає відповідальність керівництва лікувального закладу за якість наданих послуг та ефективність використання його активів та потенціалу.

Враховуючи розширення повноважень управлінської ланки та зростання їх відповідальності за використання ресурсів, першочерговим фактором, для досягнення ефективності функціонування лікувального закладу є наявність кваліфікованого керівника, котрий володіє професійними компетентностями не тільки лікаря, а й управлінця. Адже за його безпосередньої участі формується кадрова політика лікувальної установи, визначається організаційна структура лікувального закладу та здійснюється розподіл ресурсів закладу, в тому числі і фінансових.

В даному контексті також слід зазначити, про важливість побудови ефективної системи оплати праці медичного персоналу та розробки мотиваційного механізму для забезпечення професійного зростання. Адже статус некомерційного комунального підприємства дозволяє обґрунтувати власний фінансовий план та відійти від затвердженого постатейного кошторису витрат. Проте варто дуже ретельно підходити до формування фінансового плану, враховуючи нестабільність зовнішнього середовища в якому функціонують лікувальні заклади та постійного зростання вартості ліків, інших медичних виробів та витрат на оплату праці. Враховуючи важливість співпраці між лікувальними закладами, їх автономізація дозволяє об'єднуватись з іншими некомерційними комунальними закладами, що матиме позитивну динаміку в частині оптимізації використання ресурсів: людських, матеріальних, фінансових.

Статус некомерційної комунальної установи визначає мету діяльності лікувальних закладів не пов'язану з отриманням прибутку проте надлишкові кошти отримані закладами можуть бути спрямовані на їх розвиток відповідно до фінансового плану. Цілком очевидними є ключові аспекти забезпечення ефективного функціонування лікувального закладу за умови його автономії: оптимальна організаційна структура закладу, повна укомплектованість медичним персоналом (лікарі, середній та молодший медичний персонал), розроблений фінансовий план.

До ключових складових, котрі можуть мати, як вагомий позитивний, так і вкрай негативний вплив на діяльність автономних лікувальних закладів, слід включити: стратегічні закупівлі медичних послуг та забезпечення договірних відносин між пацієнтами та надавачами медичних послуг. Саме ці два напрями створюють передумови щодо виникнення конкуренції між надавачами медичних послуг. Формування конкурентних переваг у певних лікувальних закладів, в частині забезпечення високої якості медичних послуг, матиме позитивний вплив на результативність їх діяльності та ефективність використання ресурсів. Такий підхід дозволить побудувати партнерські відносини між отримувачами медичних послуг (іншими словами – пацієнтами) та надавачами медичних послуг. Крім того, пацієнт, як суб'єкт партнерських відносин, може змінити провайдера медичних послуг в разі незадоволення якістю отриманих медичних послуг.

Отже, головними бенефіціарами впроваджених реформ, спрямованих на автономізацію лікувальних закладів будуть, як пацієнти, в частині підвищення якості послуг, так і безпосередньо лікувальні заклади. При цьому провайдери медичних послуг отримують низку переваг, до складу найбільш вагомих з яких слід включити:

- ✓ діяльність некомерційних комунальних установ регулюються Господарським кодексом, а не Бюджетним кодексом. Можливість реінвестування всіх коштів отриманих поза планом;
- ✓ власний рахунок в банку, функціонування в рамках фінансового плану;
- ✓ гнучка політика оплати паці, закріплена в Колективному договорі закладу;
- ✓ оптимізація витрат за рахунок об'єднання лікувальних закладів та спільного використання людських, матеріальних та фінансових ресурсів в розрізі надання певних видів медичних послуг;
- ✓ розробка власної кадрової політики, можливість співпраці з лікарями фізичними особами – підприємцями, котрі мають ліцензію на ведення господарської діяльності з медичної практики.

Підсумовуючи, слід зазначити, що автономізація лікувальних закладів є позитивною складовою започаткованої реформи охорони здоров'я України, котра спрямована на підвищення якості медичних послуг, формування нових підходів до фінансового забезпечення медичного персоналу (лікарів, середнього та молодшого медичного персоналу), підтримки їх професійного зростання, що у підсумку забезпечить зростання ефективності використання людських, матеріальних та фінансових ресурсів лікувальних закладів.

УДК 352.078(477)

## ОЦІНКА СТАНУ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

*ПЕТРОВСЬКА О. В.,*  
студентка 2 курсу магістратури,  
кафедри публічного управління та адміністрування  
*Науковий керівник: ХАРЧЕНКО Т. О.,*  
кандидат економічних наук,  
старший викладача кафедри  
публічного управління та адміністрування,  
*Сумський національний аграрний університет*

Надання адміністративних послуг населенню, в умовах діючих децентралізаційних змін, є однією з ключових характеристик ефективної діяльності органів місцевого самоврядування. Найбільш проблемним аспектом даного напрямку є забезпечення надання широкого спектру адміністративних послуг в одному місці з мінімальним пакетом документів. Бажання громадян отримувати весь спектр адміністративних послуг у відповідній структурі обумовлена вимогою часу. Сучасний розвиток інформаційного середовища та розширення доступу до Реєстрів дозволяє забезпечити надання адміністративних послуг, як в містах, так і в сільських населених пунктах.

Концепція Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП) набула широкого розповсюдження на території України, адже дозволяє приймати громадян та інших суб'єктів господарювання в єдиному місці й забезпечити надання широкого спектру адміністративних послуг. Іншими словами, сформована «єдина приймальня» де різні органи та підрозділи, котрі знаходились в різних місцях, надають свої послуги в одному приміщенні. Варто зазначити, що у відповідності до нормативно-правового регулювання діяльності, ЦНАП може мати різні статуси: виступати постійно діючим робочим органом або структурним підрозділом. Питання визначення статусу ЦНАПу відноситься до юрисдикції органу, котрий утворює ЦНАП. В Україні широкої популярності набула практика формування ЦНАПів на базі структурних підрозділів, котрі забезпечували діяльність державних адміністраторів [1].

Враховуючи значний вплив адміністративних послуг на суспільне життя громадян, важливим є забезпечення якості їх надання в розрізі ключових напрямів діяльності. При проведенні оцінки діяльності Центрів надання адміністративних послуг ключовими характеристиками є відповідність їх роботи вимогам Закону України «Про адміністративні послуги» [2] та концепції «універсаму послуг» (one-stop-shop), як інтегрованого офісу з надання адміністративних послуг.

Важливість оцінки діяльності Центрів надання адміністративних послуг полягає у формуванні рекомендацій, органу, що утворив ЦНАП, щодо проблемних питань та напрямів удосконалення їх діяльності. Ключовим аспектом проведення оцінки якості надання адміністративних послуг є цільові візити експертів до ЦНАПів. Даний підхід дозволяє не тільки проаналізувати документацію, а й провести оцінку зручності приміщень для відвідувачів. Окремо слід наголосити й на важливості оцінки професійної підготовки фахівців та їх відкритості до

спілкування, адже значна кількість звернень до ЦНАПів надходить від соціально незахищених осіб.

Підсумовуючи слід зазначити, що питання надання адміністративних послуг є вкрай актуальним для органів місцевого самоврядування. Для забезпечення належної оцінки їх якості, необхідно запровадити систему внутрішнього контролю, котра дозволить проводити моніторинг якості надання адміністративних послуг в кожній окремій громаді, виходячи із потреб населення й відповідно дозволить визначити коло перспективних напрямів для подальшого їх розширення.

Список використаних джерел:

1. В. Тимошук. Надання адміністративних послуг у муніципальному секторі. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 124 с.
2. Закон України «Про адміністративні послуги» № 5203-VI від 06 вересня 2012 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5203-17>.

УДК 338.48-6:502

## РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В МАРІУПОЛІ

*СТАРОКОНЬ Д. Р.,  
здобувач ОС «Магістр»  
Науковий керівник: ТУРБИНА О. І.,  
кандидат економічних наук,  
доцент кафедри екологічного менеджменту,  
Донецький державний університет управління*

Розвиток екологічного туризму в Маріуполі – один з найперспективніших шляхів покращення стану природно-заповідного фонду та інших природних територій. Організація екологічного туризму допомагає збереженню природно-заповідного фонду міста, підвищенню рівня екологічної культури туристів, позитивно впливає на економічну ситуацію у місті, надає усі можливості для популяризації за кордоном, а головне – не потребує значних інвестицій. Але для зацікавлення потенційної аудиторії потрібно розробити стратегію, що дозволить розвинути екотуризм.

За останні роки Маріуполь дуже змінився. Найприємнішим надбанням для мешканців стало збільшення розважальних закладів, кафе, барів – вони і до сьогодні продовжують з'являтися. Власникам подобається така конкуренція, і вони ставлять собі за мету стати ще краще.

Екологічному туризму в Маріуполі розвиватися допоможуть тільки самі мешканці міста. З їхньою допомогою і допомогою місцевої влади модернізується інфраструктура Маріуполя, розроблятимуться проекти з залученням інвесторів, також потрібно збільшити мережу готелів європейського класу – завдяки всім цим заходам ще й з'являться нові робочі місця.

В Маріуполя дуже багато перспектив – і з допомогою правильно підібраної стратегії вони дуже швидко почнуть працювати.

І якщо вони будуть розвиватися то місто стане одним із найкращих місць відпочинку в Україні.

Дуже чітко та точно підмітив житель міста Маріуполь Андрій Полухін: ми маємо таке прекрасне і тепле море. Було б прекрасно, щоб у наше місто щоліта приїздили туристи, а для сімейного відпочинку на узбережжі були створені всі умови. В майбутньому наше місто стане містом-курортом з чистою екологією і з яхтами для прогулянок, де будуть відпочивати люди. Дуже не вистачає в Маріуполі гарної набережної, і якби збудували аквапарк – було б чудово для усіх! Туристична сфера – це незайнята ніша, і багато серйозних бізнесменів, і малий, і середній бізнес, могли б знайти себе в сфері надання таких послуг у нашому місті [1].

Місту є куди прагнути, якщо докласти зусиль то все ми зможемо підняти місто. Для цього потрібно побудувати чітку стратегію розвитку, а успішна стратегія полягає в обліку:

- 1) вимог навколишнього середовища (в яких економічних і технологічних умовах компанія намагається виконати свою стратегію);
- 2) конкурентних вимог (обліку сильних і слабких сторін конкурентів, їх можливих дій);
- 3) стратегії компанії (можливих її намірів);
- 4) життєвого циклу товару[2].

Маріуполь – не тільки центр металургійної промисловості, це ще і місто з цікавою багатовіковою історією. Більшість фактів якої відомі навіть не всім його корінним жителям. Але ж він може відкритися з нового боку для них, а також стати привабливим для туристів.

Катерина Рудіна – слід гадати, що інфраструктура туризму в Маріуполі практично не розвинена. Бажаючи змінити цю ситуацію, члени координаційної ради з туризму і громадські працівники сіли за стіл переговорів.

На думку Євгена Ворожбита голови туристичних асоціацій Маріуполя і Приазов'я – перші кроки на шляху до розвитку туризму на місцевому рівні потрібно починати з малого – залучити до туризму, до історії маріупольців. Це питання номер 1. Коли ми це зробимо, ми станемо більш привабливі і для того, щоб до нас їхали. Буде створена база даних всіх наших культурних, історичних та інших об'єктів, на основі яких буде путівник по Маріуполю.

Олександра Проценко – голова ФГТУ Маріуполя вважає, що концепція туризму в Маріуполі – це імідж Маріуполя, перш за все. І для того, щоб створити імідж Маріуполя, потрібно займатися не тільки туристичними маршрутами, а через маршрути туристичні передати всю красу Маріуполя. Скільки жителів проживає, скільки національностей, де зайняті, скільки шкіл, скільки дітей, це вже буде не просто путівник, а вже носій інформації, дуже цінної інформації.

Петро Тесновський, керівник організації «Агенство підтримки місцевих ініціатив» виражає свою думку в тому, що владі потрібно давати вже якоесь готове рішення. Дійсно, над цим рішенням треба працювати, Бісмарк якоесь сказав, що стратегія, вона не розробляється, дивлячись на годинник, це дійсно тривалий процес [1].

На сьогодні, глобальні екологічні проблеми привертають увагу всього людства. Екологічна криза стала поштовхом до усвідомлення проблем екології та подальших дій в покращенні ситуації. В свою чергу, туризм дає можливість цілісного бачення природи, людини і культури.

Вихід екологічного туризму міста на новий рівень залежить від людей. Але щоб щось змінити потрібно самим змінюватись. Управління розвитком екологічного туризму в Маріуполі слід розглядати як довгострокову задачу яку можна вирішити тільки на професійному рівні.

Для розвитку екологічного туризму в місті потрібно розробити спеціальну маркетингову стратегію яка дозволить привернути увагу до себе великої кількості людей.

Список використаних джерел:

1. «Маріуполь: стратегія розвитку – 2021»  
URL: <https://mariupolrada.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%202021/Strategy-2021-UKR%20%283%29.pdf>.
2. Розвиток стратегії операційного менеджменту URL: [https://studopedia.su/14\\_6501\\_razvitiye-strategii-operatsionnogo-menedzhmenta.html](https://studopedia.su/14_6501_razvitiye-strategii-operatsionnogo-menedzhmenta.html).

УДК 658.014

## ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

*ЗУБЕНКО О. В.,  
здобувач ОС «Магістр»  
Науковий керівник: ТУРБИНА О. І.,  
кандидат економічних наук,  
доцент кафедри екологічного менеджменту,  
Донецький державний університет управління*

Ефективно управляти організацією або її підрозділами а сучасних умовах неможливо без глибокого розуміння суті та змісту менеджменту. Сучасний менеджмент є багатогранною системою і включає в себе важливі операції від правління до фінансового планування. Важливим завданням сучасного менеджменту є об'єднання, інтеграція всіх сторін і аспектів діяльності організації і ділянок, їх приватних цілей, для досягнення спільної мети даної системи.

Менеджмент – це процес планування, організації, приведення в дію та контроль організації з метою досягнення координації людських, фінансових, природних і технологічних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань. За словами Анрі Файоля, «управляти – це прогнозувати і планувати, організовувати, командувати, координувати і контролювати» [1].

Сучасний менеджмент змінюється під впливом змін в економіці. Фундаментальною особливістю сучасного економічного життя є збільшення темпу змін, прискорення динаміки процесів. Зміни стосуються як асортименту, технологій, і якості товарів, що випускаються, і послуг, так і способів організації багатьох економічних процесів.

За допомогою менеджменту людське суспільство з хаотичного перетворюється на високоорганізоване й ефективне. Тому при переході від теорії

менеджменту до практики необхідно застосовувати такі моделі, які відповідають місцевим умовам.

В цілому сучасний менеджмент характеризується:

- всебічним дослідженням факторів успішної діяльності;
- орієнтацією управління на досягнення стабільних успішних результатів;
- зміною змісту планування;
- розробкою ефективних технологій прийняття рішень;
- широким застосуванням математичних методів і досягнень інформатики в управлінні на базі персональних ЕОМ;
- розвинутою теорією і практикою маркетингу;
- розвинутою мережею розрахункових систем і засобів комунікацій;
- активною участю персоналу в управлінні;

Сучасний менеджер повинен володіти не тільки фундаментальними основами менеджменту, а й вміти адаптуватися і раціонально реалізовувати управління в сучасній економіці, швидко пристосовуючись до інноваційних змін.

Тому однією з основних проблем, яка стоїть в процесі розвитку сучасного управління, є проблема універсального менеджера, який в умовах інноваційної та глобалізується економіки здатний до чіткого і раціонального управління з прийняттям на себе відповідальності за прийняті управлінські рішення [2].

Одним з методів підвищення ефективності сучасного управління є впровадження і застосування в організації креативного менеджменту. Так, креативне управління ставить перед собою ряд певних цілей для підвищення ефективності функціонування підприємства у вигляді:

- наділення людини певними знаннями, забезпечення його актуальною своєчасною, а також правдивою інформацією;
- мотивація людини до творчого мислення, креативності в роботі;
- гарантувати права співробітника на результати своєї інтелектуальної діяльності;
- забезпечення прав та інтересів підприємства як економічної системи, наділила співробітником необхідними ресурсами для здійснення креативного управління.

Питання, що виникають в процесі управління проблеми необхідно вирішувати для всіх проблем, крім унікальних, необхідно застосовувати загальні рішення, наприклад з застосування загальних правил і методів менеджменту. При правильному формулюванні і функціонуванні механізму вирішення проблем певну конкретну проблему можна перемогти стандартними способами, в яких би проявах дана проблема не виникала [3].

Отже, українська модель сучасного менеджменту знаходиться в стадії формування. Сучасний менеджмент сьогодні повинен робити здібності й можливості робітника продуктивними. Йдеться про старанний підбір кадрів, високий рівень їхньої кваліфікації, моральність. Формування дієвої моделі менеджменту неможливе без реалізації стратегії розвитку персоналу.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О. Є., Мала Н. Т., Мельник О. Г., Саніна О. Р. Менеджмент: навч. посіб. 2012. 240 с.
2. Мичка С. Ю., Шаталов М. А. Аутстафінг в системі оптимізації бізнес-процесів організації: навч. посіб. 2015. 121 с.
3. Шаталов М. А., Мичка С. Ю. Проблеми сучасного менеджменту в умовах інноваційного розвитку регіону: навч. посіб. 2014. 481 с.

УДК 338.48-6:502

## **ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

*ЧЕСТЮНІНА М. Е.,*

*здобувач ОС «Магістр»*

*Науковий керівник: ТУРБІНА О. І.,*

*кандидат економічних наук,*

*доцент кафедри екологічного менеджменту,*

*Донецький державний університет управління*

За оцінками Генеральної Асамблеї ООН, Економічної і Соціальної Ради ООН і ВТО, туризм перетворюється на провідну галузь світової економіки. Будучи надзвичайно важливим інструментом у справі поліпшення економічного і соціального стану багатьох держав, зокрема тих, що розвиваються, він став важливим чинником розвитку національних економік держав світу [1].

Розширення ринку туристичних послуг часто призводить до наростання протиріч між задоволенням туристичного попиту і раціональним використанням природних ресурсів. Для вирішення проблеми неврегульованості відносин у системі «суспільство-природа» під час туристичної діяльності 1996 року була розроблена концепція сталого розвитку подорожей і туризму («Agenda 21 for the travel and tourism industr»). Провідна ідея Концепції полягає в тому, що туристична діяльність повинна задовольняти економічні і соціальні потреби без порушення культурної цілісності і біологічної різноманітності території. В Україні 2017 року розроблено Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, метою якої є повноцінна реалізація економічних і соціальних функцій туризму, збереження довкілля і культурної спадщини під час туристичної діяльності, збільшення прибутків від туристичної галузі, що забезпечує сталий розвиток України. До видів туризму, що повністю відповідають концепції сталого розвитку, відноситься екологічний туризм. [2, с. 7]

Туризм сприяє розширенню міжнародних зв'язків, створенню робочих місць, становленню малого бізнесу, зростанню економіки країни в цілому. У свою чергу екологічний туризм сприяє охороні природної території, має позитивний вплив на екологічне просвітництво населення, виховує патріотизм і гордість за свою країну, сприяє гармонійному розвитку особистості та формуванню стійких навичок екологозберігаючої поведінки. Екологічний туризм – це напрямок туризму, що базується на максимізації використання природно-рекреаційних благ та ресурсів для екопросвітницької рекреаційної діяльності з мінімальним антропогенним впливом. За даними вільної енциклопедії екотуризм або екологічний туризм – тип туризму, що полягає у подорожах до природних, недоторканих людиною, та часто,



природоохоронних територій. Туристи намагаються не здійснювати значного впливу на територію. Екологічний туризм сприяє освіті туристів та дозволяє збирати гроші на заходи зі збереження території, допомагає розвитку ізольованих поселень. Розвиток екотуризму часто розглядається як важливий засіб збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь [3].

Специфічною особливістю екологічного туризму є те, що серед організацій та закладів, що створюють та розроблюють екотуристичний продукт, значна роль належить природоохоронним та екоосвітнім організаціям, що не є турагентами та туроператорами [2]. Екологічний туризм забезпечує відновлення життєвих сил людини і раціональне використання вільного часу, відновлює регулятивні та адаптаційні механізми людського організму, посилює його імунітет.

Екологічний туризм є порівняно новим поняттям в туристичній діяльності. Саме орієнтацією на екологічну складову можна пояснити зростання уваги в останні роки до відвідування місць з незмінним або мало зміненим природним середовищем [4, с. 39]. Екотуризм сьогодні – це не тільки відпочинок. Даний вид туризму повинен бути:

- заснованим на використанні методів зберігання природних ресурсів;
- націленим на збереження місцевого соціокультурного середовища;
- нешкідливим для навколишнього середовища;
- націленим на екологічну освіту та просвітництво;
- економічно ефективним та таким, що забезпечує сталий розвиток районів, де він здійснюється [5].

Україна має великі можливості для розвитку екологічного туризму. Основний потенціал складають унікальні природні умови і ландшафти в центральній частині східної Європи, численні природні, історичні пам'ятки, культурна та етнічна спадщина народів, що населяли територію країни в різні історичні періоди.

В Україні найбільш перспективним можна вважати розвиток сільського туризму (green rural tourism), або агротуризму (agrotourism, farm tourism), як різновиду екологічного туризму. Розвиток саме цих різновидів туризму дозволить вирішити деякі важливі проблеми села, зокрема підвищити рівень зайнятості сільських жителів, збільшити рівень їх доходів, покращити благоустрій сільських територій та інфраструктури села, відродити місцеві народні звичаї, традиції [6].

Незважаючи на ресурсну забезпеченість та безмежні потенційні туристичні можливості, Україна на даний час не має можливості конкурувати з розвинутими туристичними державами. Для раціонального і ефективного використання туристичних, природних, лікувальних та рекреаційних ресурсів України необхідно сформулювати туристично-рекреаційний простір шляхом створення та забезпечення функціонування зон розвитку туризму та курортів і розробити, впровадити та запропонувати споживачеві конкурентоспроможний національний туристичний продукт.

Фінансово-економічна криза, що загострилася останніми роками, події, пов'язані з анексією Автономної Республіки Крим та проведенням антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, призвели до зменшення в'їзного туристичного потоку, негативно вплинули на структуру туризму та реалізацію туристичних можливостей країни на внутрішньому і зовнішньому туристичному ринку. Загострення кризових явищ у сфері туризму та курортів свідчить про необхідність удосконалення державної

політики у зазначеній сфері, пріоритетів і принципів її реалізації, повноважень і компетенції суб'єктів туристичної діяльності, впровадження ефективних організаційно-правових, економічних, інформаційних механізмів розвитку сфери туризму та курортів як високорентабельної галузі національної економіки.

Єдиний шлях розв'язання системних проблем у сфері туризму та курортів – це стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України [7].

Необхідність розвитку саме екологічного туризму в Україні обумовлена не тільки економічними факторами – створенням нових робочих місць, розвитком місцевих громад у віддалених регіонах (маються на увазі спустошені села), а й соціальними потребами – прагненням населення до більш цілісного і системного підходу до проблем охорони здоров'я та використання вільного часу. Розвиток екологічного туризму сприятиме небайдужість кожної людини до стану навколишнього природного середовища тому, що природні рекреаційні ресурси є незамінною умовою і матеріальною базою розвитку рекреаційного природокористування, а їх охорона від забруднення і руйнування – найважливіше завдання суспільства.

#### Список використаних джерел:

1. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм у системі суспільно-економічних відносин. *Економічна та соціальна географія*: навч. посіб. Київ 2001. С. 89–95.
2. Екологічна безпека об'єктів туристично-рекреаційного комплексу: зб. матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів: ЛДУБЖД, 2019. 181 с.
3. Екотуризм: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Екотуризм>.
4. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2001. 395 с.
5. Воробйова О. А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідних територій. *Екологічні науки: науково-практичний журнал*. Київ: ДЕА, 2012. № 2. С. 119–129.
6. Шкарупа А. К. Екологічний туризм: сутність та перспективи розвитку в Україні веб-сайт URL: <https://studfile.net/preview/8146421/>.
7. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року: розпорядження Кабінету міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 638-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246640434>.

УДК 332.142

## ОЦІНКА СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ РІЧКОВИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ

ЛИСИЙ Є. О.,

аспірант

кафедри менеджменту невиробничої сфери,  
Донецький державний університет управління

Ефективна організація перевезень – важливе питання не тільки для підприємства, а й для держави. Наприклад, якщо використовувати лише залізничний транспорт, це приведе до занепаду іншого, зупиниться проведення експлуатаційних робіт тощо.

Внутрішній водний транспорт (річковий транспорт) – транспорт, який здійснює перевезення вантажів і пасажирів судами внутрішніми водними шляхами, як природними (річки, озера, такі штучними (канали, водосховища).

В європейських країнах популярність використання річкового транспорту обумовлена його відносно низькою затратністю, більшою ефективністю та екологічністю. В Україні ж, де є і можливість, і необхідність розвитку річкового судноплавства, ситуація в останні роки тільки погіршувалася.

Загальна довжина судноплавних річок в Україні становить 4 400 км: один тільки Дніпро має протяжність майже 1 200 км. У нашій країні судноплавними є Дунай, Дніпро і Південний Буг всі вони мають вихід до Чорного моря, а Дунай і Дніпро входять до п'ятірки найбільших річок Європи. Крім цього, існує приблизно тридцять річок. Однак відсутність достатнього фінансування галузі протягом останніх десятиліть призвело до скорочення довжини річкових шляхів майже в два рази, також як і до замулювання дна.

Таким чином, Україна має великий і нереалізований потенціал перевезень річковим транспортом. Перспективними регіонами для розвитку річкової навігації традиційно залишаються дві найбільші річки Дніпро і Дунай. Розвиток інфраструктури та оновлення річкового флоту, прийняття низки законодавчих ініціатив спрямованих на спрощення роботи річкових перевізників може стати додатковим фактором активізації економічної активності в Україні. Виходячи з перспективності розвитку річкового сполучення в західному напрямку, актуальним виглядає реалізація інфраструктурних проєктів у партнерстві України та країн-членів ЄС.

Мегатренди сучасності, розвиток торгівлі, необхідність адаптуватися до впливу чинників зовнішнього середовища, зміна транспортних маршрутів перевезень вантажів в обхід Росії змушує суб'єктів ринку вантажних перевезень за участю річкового транспорту розглядати останні як один з елементів логістичної системи країни регіонального/національного значення, що характеризується перевагами (щодо екологічності, рівня шуму, безпеки перевезень та цілісності вантажів, дальності перевезень) відносно альтернативних видів транспорту. З огляду на зростання внутрішньогалузевої та міжгалузевої конкуренції річковий транспорт має перспективи розвитку за умов зростання попиту на його послуги, ініційованого відповідними інституціями. Розкриття потенціалу розвитку річкового транспорту вимагає проведення структуризації чинників зовнішнього середовища та аналізу їх впливу на діяльність підприємств річкового транспорту в Україні.

Аналіз показників функціонування підприємств сектора річкових вантажних

**Секція 5. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА**

перевезень засвідчив падіння товарообороту та обсягів перевезень вантажів. Зауважено, що домінуючим чинником впливу на функціонування підприємств галузі є похідний характер попиту на річкові перевезення залежно від розвитку основних сегментоутворюючих галузей, які обслуговує річковий транспорт (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз динаміки показників функціонування річкового транспорту України за 2013-2019 рр.

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Вантажообіг, млрд т.км, в т.ч. за видами сполучення:	3,8	2,2	1,7	1,4	1,3	1,6	1,5
Закордонне	3294,2	2010,1	1436,6	1171,4	1100,6	1287,4	1237,6
Каботажне	542,5	207,9	311,8	215,8	257,5	284,3	227,4
Обсяг перевезень вантажів, млн тонн	7	6	4	3	3	3	3
Індекс обсягу перевезень вантажів, (% до попереднього року)	136	82	75	66	111	100	115
Середня відстань перевезення однієї тонни вантажів, км, в т.ч.	549	388	407	488	432	498	402
У міжнародному сполученні	991	965	1169	1021	955	1083	885
Інтенсивність перевезень вантажів, млн ткм на 1 км довжини шляхів	1,8	1,0	0,8	0,7	0,8	1,0	0,9
Рухомий склад, од.	2064	2040	2040	2040	1261	1321	1312
Обсяг переробки вантажів річковими портами, млн тонн	6	7	7	4	4	4	4
Експлуатаційна довжина річкових судноплавних шляхів, тис. км	2,2	2,1	2,1	2,1	1,6	1,6	1,6

Питання впливу політико-правових чинників на розвиток річкового транспорту, призначенням яких є здійснювати правове регулювання роботи у цій галузі та унормувати організаційно-правові форми річкових портів, піддаються гострій дискусії у законопроектах № 2475а та № 2475а «Про внутрішній водний транспорт». Найбільш проблемними положеннями визнані норми, згідно з яким здійснюватиметься фінансування річкової інфраструктури, їх адміністрування, стимулювання конкуренції в річкових перевезеннях, умови допуску суден під іноземними прапорами до перевезень внутрішніми водними шляхами України. Розв'язання цих питань сприятиме перетворенню України на активного суб'єкта європейського ринку річкових перевезень шляхом залучення потоків вантажів на річковий транспорт; трансформації українських річкових портів у вузлові об'єкти регіональних логістичних систем, які виконують функції типових логістичних центрів з обслуговування різних видів транспорту; становленню на паритетних засадах з іншими видами транспорту річкового комплексу як складової екологічної та транспортної політики України завдяки розширенню надання комплексу логістичних послуг та адекватної попиту цінової політики на річковому транспорті, забезпеченню надійності та цілісності вантажів.

Список використаних джерел:

1. Логутова Т. Г., Полторацький М. М. Аналіз діяльності українських морських портів: перспективи розвитку. *Вісник ПДТУ: зб. наук. праць*. ДВНЗ ПДТУ. Маріуполь, 2017. Вип.34. С. 68–75.
2. Гриб В. А., Ковбатюк М. В. Полікритеріальна рейтингова оцінка морських торговельних портів України. *Водний транспорт*. 2013. Вип. 1. С. 80–87. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt\\_2013\\_1\\_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2013_1_16).
3. Бессонова С. И. Проблемы инвестирования морских портов Украины. Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції 25 травня 2017 р. м. Маріуполь. С. 12–14.

УДК 351:001.895

**ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ДЛЯ  
РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА**

*ПАВЛОВСЬКА Ю. В.,*

аспірант

кафедри менеджменту невиробничої сфери,

*Донецький державний університет управління*

У сучасних умовах глобалізації економіки коли змінюється навіть характер праці, особливо в умовах пандемії COVID-19, одним з ключових чинників економічного і соціального розвитку країни є інновації. Саме зараз інформаційно-інноваційна компонента підприємств, регіонів та країни у цілому є умовою виживання та економічного росту.

Метою даної роботи є дослідження рівня інноваційного розвитку України для підвищення її конкурентоспроможності, виявлення та аналіз проблем, з якими стикаються підприємства при впровадженні новітніх технологій та використанні об'єктів інтелектуальної власності, а також вивчення основних шляхів їх вирішення.

Інтелектуальний потенціал України на даний час залишається досить потужним (Таблиця 1). Щорічно здійснюється понад 60 тис. науково-технічних розробок, до державного департаменту інтелектуальної власності надходить 35 тис. заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем тощо, тобто об'єкти права промислової власності (в т. ч. понад 15% від іноземних замовників), видається до 25 тис. охоронних документів (патентів, свідоцтв) [1].

Таблиця 1

**Виконання наукових та науково-технічних робіт в Україні**

рік	здіянні наукові організації			
	всього, шт	державний сектор економіки, %	підприємницький сектор, %	вища освіта, %
2017	963	45,8	39,0	15,2
2018	950	48,1	37	14,9
2019	942	46,0	39,0	15,0

За даними державної служби статистики частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), в загальній кількості промислових підприємств у 2019 р. складає 13,8%, 2018 – 15,6%; 2017 – 14,3%. На виконання наукових (фундаментальних або прикладних) досліджень та науково-технічних розробок з 2010 р. по 2019 р. залучено 205205,8 млн грн. [2].

Але до повного інноваційного насичення вітчизняній економіці ще далеко. Про це свідчить і наукоємність промислового виробництва, частка якого на світовому ринку високотехнологічної продукції складає менше 0,1%. Для порівняння – частка США на ринку високотехнологічної продукції становить близько 36%, Японії – 30%, Німеччини – 17%, Китаю – 6%.

Отже, конкурентна позиція України є нестійкою, що відображено у низці світових рейтингів. Так, за даними Всесвітнього економічного форуму у Звіті про глобальну конкурентоспроможність 2017-2018 років, Україна посіла 81 місце серед 137 досліджуваних держав, піднявшись на чотири позиції. За компонентами показника, який характеризує ефективність ринків - ключового фактору на стадії інвестиційного зростання (індустріалізації) - Україна посідає 101 місце за ефективністю товарних ринків серед 137 держав, 120 - за ефективністю фінансових ринків і 86 - за ефективністю ринку праці. Готовність до адаптації технологій та інновацій оцінена на рівні 81 місця. При цьому за показником «Ринкові інституції» наша держава посідає 118 місце, а за розвитком бізнесу - 90. Серед факторів, важливих для розвитку промисловості, сприятливими є хіба що розмір доступного ринку (за ємністю ринку Україна посідає 47 місце) та освіта (наша держава посідає 35 місце).

Проведений нами аналіз інноваційного процесу встановив, що на сьогодні в Україні інноваційна система стикається зі значними викликами:

1. Слабке правове забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, ускладнена нормативно-правова та регуляторна система в сфері започаткування та ведення інноваційної діяльності, низький рівень координації наявних ініціатив у сфері інноваційної політики з боку держави.

2. Низький рівень підприємницької культури та розуміння ролі інновацій, освітні програми не відображають дійсних потреб бізнесу, слабка кооперація між університетами та бізнесом; низька якість підприємницької освіти, у підприємців недостатньо компетенцій для створення та масштабування бізнесу.

3. Дослідження носять переважно теоретичний, а не прикладний характер, слабка спроможність науково-дослідних установ, недостатнє фінансування та відсутність належної науково-дослідної інфраструктури.

4. Відсутність механізмів підтримки створення та розвитку стартапів, ускладнений доступ стартапів та інноваційних підприємств малого та середнього бізнесу до знань та технологій, відсутність мережі для посилення співпраці між суб'єктами інноваційної екосистеми, відсутність повномасштабних інкубаторів та акселераторів в регіонах України, обмежена кількість партнерств; низький рівень інтернаціоналізації.

5. Низький рівень конкуренції на ринку інновацій та слабкий попит на інноваційну продукцію, орієнтованість українських інноваційних продуктів на локальний ринок, низька інтеграція в західні ланцюги доданої вартості, які як правило є стимулом до створення нових технологій [3].

Для вирішення зазначених проблем інноваційного процесу на всіх рівнях (держава - галузь - регіон - підприємство) на нашу думку необхідно сформувати діючий ефективний механізм щодо здійснення та активізації інноваційної діяльності для створення відповідних умов для успішного впровадження інновацій, стимулюючих факторів цього процесу і їх інвестиційного забезпечення.

Насамперед це стосується удосконалення законодавчо-нормативної бази, формування відповідної інноваційної інфраструктури; прямого бюджетного фінансування та співфінансування стартапів; координації, стимулювання і контролю впровадження інновацій, а також розробка механізму ефективного фінансування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів та інших організацій [4].

Важливо також забезпечити інноваційну модель розвитку економіки України шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Проблеми фінансування та підтримки державними органами процесу розвитку інноваційної діяльності в Україні можна вирішити шляхом формування стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їх реалізації, що закріплені в ЗУ № 3715-VI «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» від 05.12.2012, розпорядження КМУ від 10.07.2019 «Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030», а також у Програмі стимулювання економіки для подолання наслідків епідемії COVID-19 від 27.05.2020.

У підсумку можна сказати, що Україна володіє значним промисловим та науково-технічним потенціалом, щоб звернути на себе увагу інвесторів для реалізації проєктів відновлення та зростання економіки країни. Інвестиції з закордону на реконструкцію можуть підвищити стан інноваційного розвитку в країні, а також рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку.

#### Список використаних джерел:

1. Шепель В. И. Инновации и нанотехнологии в Украине  
URL: <http://ubr.ua/business-practice/innovation-in-business/innovacii-i-nanotehnologii-v-ukraine-57142>.

2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Матеріали для обговорення Програми стимулювання економіки.  
URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/Prezentacii/Programa%20Ekonomichne%20stymylyuvannia/analitichni-materiali-do-programi-stimulyuvannya-1.pdf>.

Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 05.12.2012 № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20, ст. 166.

УДК 316.354: 351/354

## ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

*СЛІНЧЕНКО В. М.,*

*ОЛЕЙНИК О. А.,*

здобувачі ОС «Бакалавр»

факультету соціології і права

*Науковий керівник: ВАСИЛЕЦЬ О. І.,*

старший викладач кафедри соціології

*Національного технічного університету України*

*«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

У період глобалізації та стрімкого розвитку людства, ніщо не стоїть на місці. Кожного дня з'являються нові ідеї, стартапи та професії. Сучасний світ – це невпинний потік щоденної нової інформації, за якою треба вслідкувати, проаналізувати, критично осмислити та відкинути непотрібне.

Відповідно до світових трендів розвиваються бізнес та менеджмент. Ми бачимо, що створюється все більше професій, які пов'язані з обробкою інформації. Контент-менеджери, HR-менеджери, SMM-менеджери і багато інших – це професії, які невідривно пов'язані з критичним мисленням та відбором потрібної інформації.

Доступність інформаційних ресурсів водночас спростила та ускладнила роботу бізнесу, як великого, так і малого. Неймовірна кількість ідей та можливостей доступна в цифровому форматі. Проблема в тому, що вона доступна абсолютно всім, і тут вже починається конкурс на те, хто швидше згенерує з цього, щось, що буде продаватись.

Соціальні мережі та молодь – це основний фокус сучасного бізнес-середовища та менеджменту. Instagram, Twitter, Facebook та TikTok – ідеальне місце для аналізу тенденцій та інтересів молоді, яка в принципі є цільовою аудиторією для більшості компаній. Блогери задають тренди, а реклама на їхній сторінці є набагато актуальнішою ніж на телебаченні. Майже всі бренди мають свою сторінку в Інстаграмі, що допомагає бути «в тренді», а також мати комунікацію з потенціальними покупцями.

Велика кількість можливостей, спричинена цифровою революцією, не виключає капіталістичний устрій суспільства. Несправедлива конкуренція між великими корпораціями та малими стартапами є дуже розповсюдженими. Монополізація бізнесу є неймовірно великою проблемою сучасності. Більші підприємства просто витісняють середній та малий бізнес [1].

В Україні погано розвинена інфраструктура підтримки та розвитку малого бізнесу. Дуже часто невеликі стартапи «прогорають» через велику конкуренцію, а відповідно і велику можливість банкрутства [1].

Проблема, яка вплинула на всі сфери життя – епідеміологічна ситуація у світі. Мабуть, бізнес, як малий так, і великий, ця проблема зачепила найбільше. Хтось отримав з цієї ситуації вигоду, особливо служби доставки, а хтось навпаки потерпів збитки. Особливо ми побачили, наскільки у нашій країні не готовий до будь-яких екстремальних умов, малий бізнес. Велика кількість маленьких кав'ярень, магазинів, сервісів та центрів були вимушені закритись, через введений



карантин. Ми бачимо, що навіть у великих компаніях, сталося якщо не скорочення штату, то зменшення зарплат.

Зараз надзвичайно важливо створити інфраструктуру, що буде представляти малий і великий бізнес. Наприклад, коли населення достатньо забезпечене і має достатній рівень доходів, воно може дозволити собі відвідувати заклади малого і великого бізнесу, тим самим підтримуючи рівень розвитку цієї сфери економіки в країні. Якщо за умови достатнього запиту з боку клієнтури на споживання товару буде відбуватися зростання кількості будівель бізнес-інфраструктури, нові споживачі зможуть ознайомлюватися з питаннями вкладування певної кількості грошових ресурсів для розвитку малого і великого бізнесу, як результат: швидкий розвиток економіки в країні і перепоповнення ринку споживчих товарів та різкий спад цін. Отже, подальших варіантів розвитку даної ситуації існує в основному два: перший – населення зможе дозволити собі купувати значну кількість товарів за незначними цінами; другий – занадто різкий прогрес процвітання економіки, і, як наслідок, не менш різкий регрес у напрямку її спаду.

Сама клієнтська база має підтримувати не тільки такі великі мережі магазинів як на кшталт «Сільпо», а й до прикладу, починаючи від «АТБ» до маленьких віконечок, в яких продають цигарки. Як не дивно, на сьогоднішній день економіка країни дуже підкріплюється за рахунок розвитку саме малого бізнесу. Адже пропозиція породжує попит, і якщо середньостатистична доросла людина декілька раз на тиждень відвідує невеликі продуктові магазини, а також маленькі кіоски, у продажу яких наявні тютюнові і алкогольні вироби, можна зробити висновок, що цей бізнес існує, і він твердо стоїть на своєму рівні завдяки нагальним або додатковим потребам населення. І якщо клієнти, тобто покупці, будуть підтримувати, тобто вкладати гроші у розвиток малого бізнесу, він зможе швидше розвиватися і набирати обертів між молодими і дорослими групами населення. Звичайно, середній бізнес набуватиме темпів розвитку із часом, тому що він пропонує зручні і вигідні умови, але також має і недоліки, як, наприклад, незручне місцеположення, довгі черги або брак товару через значний наплив покупців. Отже, іноді краще обрати маленький кіоск, ніж величезний супермаркет, тому що цей вибір може допомогти зекономити час – а це, як відомо, безцінний та непоновлюваний ресурс.

Важливо звернути увагу на такий момент, як комунікація між клієнтами та компаніями, які створюють пропозицію, через соціальні мережі. Для того, щоб підприємства знали, на яку продукцію створює попит клієнтура, тим самим будуючи комунікацію через Instagram чи Twitter, інші мережі – це створюватиме фідбек компаніям для їх подальшого розвитку. Наприклад, якщо у даному випадку залучити спосіб рекламування, що в принципі є основою діяльності соціальних мереж на сьогоднішній день, можна зрозуміти, що клієнтська база ґрунтується саме на інформуванні про наявність певного товару і актуальність його як майже необхідної речі для частого користування. Схема доволі проста: підприємець (виробник) зацікавлює клієнта (споживача, покупця) цікавою і «дуже» потрібною річчю. Він показує гарну картинку, адже це один з найлегших способів привернути увагу людини – візуальне зображення: гарне, яскраве, нове. Отримуючи від клієнта зворотній зв'язок – фідбек, виробник продовжує виробляти більшу кількість товару, кількість клієнтів відповідно збільшується, адже налагоджується комунікація між ними через ті ж соціальні мережі, і відбувається приріст

клієнтської бази, а також набирає обертів виробництво товару. Не дивно, що зараз соціальні мережі заповнили ледве не весь простір всесвітньої інформаційної павутини, адже у 21 столітті стала актуальною система передавання джерел за допомогою онлайн-спілкування.

Аналізуючи дану інформацію, можна зробити висновок, що перспективи розвитку менеджменту та розвитку середовища можливі за наявності сприятливих умов між пропозицією і попитом, який власне вона породжує. Якщо країна матиме сталий розвиток економіки, то і населення зможе отримувати достатню кількість доходів для забезпечення поступового піднімання рівня розвитку економіки в країні. Для існування попиту за умови надання пропозиції через соціальні мережі потрібно використовувати рекламні заходи з метою вироблення чіткого рівню інформатизації суспільства у сферах онлайн-комунікації.

#### Список використаних джерел

1. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rozvitok-malogo-biznesu-v-ukrayini-problemi-ta-shlyahi-zabezpechennya>.

**Секція 6**  
**РОЗВИТОК ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**  
**ДЕРЖАВНИХ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ**

---

УДК 621.791.927.55

**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ МОРЕПЛАВАННЯ**

*НЕСТЕРОВ О. Ю.,*

кандидат технічних наук, доцент,

*Азовський морський інститут*

*Одеської національної морської академії*

Безпека перевезення є основною умовою, необхідним для усіх видів транспортних процесів, у тому числі і для процесу морського перевезення.

Значні розміри морських суден, ріст швидкостей їх руху, постійне збільшення кількості і інтенсивності руху судів на морських шляхах, складні гідрометеорологічні умови плавання і інші заподії роблять проблему безпеки мореплавання найбільш пріоритетною і актуальною для сучасного морського судноплавства. У недалекому минулому світова морська наука, ґрунтуючись на аналізі статистики і катастроф, вважала, що зниження аварійності судів і його запобігання можна досягти тільки за рахунок технічних рішень вдосконалення конструкції судів, вдосконалення їх устаткування, приладової бази, розвитку методів і прийомів судноводіння і технічної експлуатації. Прогрес в цих областях очевидний. І особливих успіхів наука і техніка досягли в області морської навігації. Супутникова навігація, що забезпечує точність визначення місця судна до декількох метрів, електронна картографія, автоматичні системи менеджменту судами – усе це вселяє упевненість в сприятливому рішенні проблем безпеки мореплавання, скорочення аварійності судів і зниження числа морських катастроф. Проте, число катастроф і аварій на морі не скорочується і щорічно в морі: гине понад 70 судів, близько 30 судів сідають на мілину, понад 20 стикаються і т.п. Катастрофи і аварії на морі демонструють тенденцію росту: кількості гинучих людей, матеріального збитку і забруднення довкілля. Стало очевидним, що в теперішній час помилка однієї людини може привести до техногенної катастрофи і коштувати життів сотень, а то і тисяч людей. А збитки можуть складати мільярди доларів. Досить сказати, що, наприклад, в 1987 році в результаті зіткнення у водах Індонезії танкера «Вікторія» з т/х «Донна Бас» загинуло близько 3000 чоловік. Дані аналізу причин морських аварій і катастроф, що мали місце за останні 30 років, спонукали міжнародне морське співтовариство до того, щоб перейти від підходу, орієнтованого, більшою мірою, тільки на технічні вимоги до конструкції і устаткування судів, до підходу, при якому признається і більш повно враховується роль «людського чинника» у безпеці на морі у рамках усієї морської галузі. Ці дані показали, що люди беруть участь в усіх аспектах діяльності на морі, включаючи проектування, виробництво, управління, експлуатацію і технічне обслуговування. Тому майже усі морські аварії і катастрофи пов'язані з «людським чинником».

Світова спільнота прийшла до розуміння того, що основною небезпекою, супутньою діяльності людини, є прояв «людського чинника». При цьому під «людським чинником» прийнято розуміти дії людей, неумисні або умисні, помилкові або неправильні при управлінні технікою, устаткуванням, виконанні

операцій і робіт як в звичайних повсякденних, так і екстремальних умовах, що привели або можуть привести до завдання шкоди або збитку для життя окремих людей, людського співтовариства в цілому і/або для довкілля. Тому світова морська громадськість, включаючи Міжнародну морську організацію (ІМО), берегову охорону розвинених морських держав, асоціації фрахтувальників, судновласників, класифікаційних суспільств і передових судноплавних компаній направляють всезростаючі зусилля на контроль над «людським чинником» для забезпечення безпеки мореплавання на морському флоті.

Досягнення сучасної науки дозволили використати для цих цілей системний підхід.

На практиці системний підхід виразився в розробці різних систем менеджменту. При цьому в системі менеджменту кожна окрема операція або процес розглядаються як окрема система менеджменту. Наприклад, планування переходу – це система менеджменту, несення ваhti на містку – теж система менеджменту і так далі, які, в даному випадку, є такими, що становлять системи менеджменту навігаційною безпекою плавання.

Нині на світовому морському флоті існують інтегровані системи менеджменту, що включають відразу декілька систем менеджменту, підсумовуючи цілі кожної з систем менеджменту по попередженню нанесення збитку або шкоди :

- ✓ життю і здоров'ю людей на судні і на березі;
- ✓ довкіллю;
- ✓ вантажу, судну, іншим судам, портовим і береговим об'єктам;
- ✓ якості процесу морського перевезення вантажу;
- ✓ майну і фінансам компанії і третіх осіб;
- ✓ репутації компанії і так далі;

Завдання, загальне для усіх систем менеджменту на морському флоті, – забезпечити контроль над «людським чинником» в усьому різноманітті його прояву при морському перевезенні вантажів, щоб попередити шкоду або збиток для життя окремих людей, людського співтовариства в цілому або для довкілля при виконанні суднових операцій або робіт.

Це відноситься і до управлінської діяльності берегового персоналу, і до дій суднового екіпажа.

Забезпечення безпеки мореплавання – це особливий процес загального процесу перевезення вантажів на судні морем, призначений для запобігання небезпекам, які можуть виникати при знаходженні судна в морі і які мають свої особливості для кожного учасника морського перевезення [1].

Схематично безпеку мореплавання з позицій учасників морського перевезення можна представити, як показано на рис. 1.

Визначення для складових СМБМ наступні [2, 3]:

- ✓ безпека судів і майна – стан захищеності морських суден, процесів їх функціонування і пов'язаних з ними майнових інтересів учасників морському перевезенню від загрози втрати судами морехідного стану або нанесення збитку майновим інтересам внаслідок дії небезпечних для мореплавання чинників;
- ✓ безпека людського життя на морі – стан захищеності людей, що беруть участь в діяльності на морі, від загрози їх життя здоров'ю внаслідок дії небезпечних чинників, що проявляються в мореплаванні;

✓ безпека вантажів – стан захищеності вантажів на морських судах від загрози їх псування або втрати внаслідок дії небезпечних чинників, що проявляються в мореплаванні;

✓

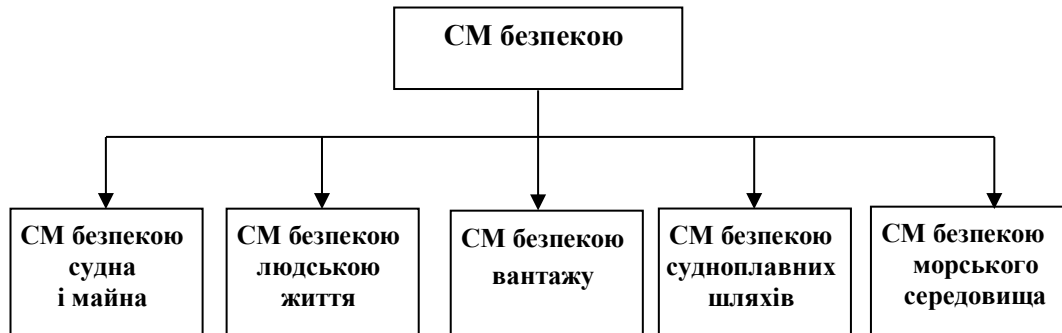


Рис. 1. Складові системи менеджменту безпеки мореплавання (СМБМ)

Визначення для складових СМБМ наступні [2, 3]:

✓ безпека судів і майна – стан захищеності морських суден, процесів їх функціонування і пов’язаних з ними майнових інтересів учасників морському перевезенню від загрози втрати судами морехідного стану або нанесення збитку майновим інтересам внаслідок дії небезпечних для мореплавання чинників;

✓ безпека людського життя на морі – стан захищеності людей, що беруть участь в діяльності на морі, від загрози їх життя здоров’ю внаслідок дії небезпечних чинників, що проявляються в мореплаванні;

✓ безпека вантажів – стан захищеності вантажів на морських судах від загрози їх псування або втрати внаслідок дії небезпечних чинників, що проявляються в мореплаванні;

✓ безпека судноплавних шляхів – стан захищеності судноплавних шляхів, їх устаткування і інших штучних споруд на море, використання, що забезпечує їх, для мореплавання, від загрози їх нормальному функціонуванню з боку чинників природного і техногенного середовища, а також несприятливих проявів самого мореплавання;

У свою чергу, кожен із складових системи менеджменту безпекою мореплавання можна розділити по видах діяльності (процесам) – навігаційний, експлуатаційний, технічний та ін., що є самостійними системами менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна конвенція про підготовку та дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 78/95.
2. Алексишин Б. Г. Международные и национальные стандарты безопасности мореплавания. Одесса: Латстар, 2002. 256 с.
3. Топалов В. П., Торский В. Г. Маркетинг и менеджмент в судоходстве (Основные понятия, элементы и принципы): учеб. Пособие. Одесса: Астропринт, 2008. 84 с.

УДК 338.47

## ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

ГАЛЬКЕВИЧ М. В.,

кандидат економічних наук, старший викладач,

*Кілійський транспортний фаховий коледж*

*Державного університету інфраструктури та технологій*

Транспорт відіграє значну роль у розвитку економіки країни. Крім того, особливості географічного положення України, проходження через її територію транзитних вантажопотоків створюють додаткові конкурентні переваги для розвитку самої галузі.

Однак, сучасний транспортний комплекс стикається зі значними проблемами, які гальмують його ефективну діяльність. А саме: значний знос основних фондів та логістичної інфраструктури; зменшення обсягу транзитних потоків; недостатній рівень запровадження інноваційних технологій перевезення вантажів та використання сучасних інформаційних технологій; низький рівень інвестиційної діяльності.

Високий рівень зносу основних фондів актуалізує необхідність оновлення рухомого складу, модернізації існуючої та розбудови нової логістичної інфраструктури. Але розв'язання цієї низки проблем гальмується нестачею фінансових ресурсів як у підприємств галузі, так і на державному рівні. За таких умов представляється доцільним використання механізму державно-приватного партнерства (ДПП), який передбачає інтеграцію зусиль приватного та державного секторів, середньо- і довгострокову взаємодію між ними, спрямовану на системний розвиток галузі.

Слід зазначити, що працюючи на єдиний результат, кожна зі сторін ДПП вносить свій внесок у розвиток інфраструктурних об'єктів та транспортного комплексу в цілому. Так, здатні до гнучкого прийняття рішень та маючи відповідний професійний досвід, приватні структури здатні взяти на себе відповідні підприємницькі ризики. Держава, в свою чергу, надає податкові та інші види пільг і гарантій, має можливість отримати додаткові фінансові надходження та зосереджується на виконанні своїх основних функцій, які пов'язані з контролем і регулюванням.

Дослідження світових практик дозволило констатувати достатньо широке використання форм ДПП для розвитку транспортного комплексу різних країн (при будівництві автомагістралей, залізниць, злітно-посадкових смуг, мостів, морських і річкових портів, об'єктів інфраструктури тощо). Це підтверджується і даними Світового Банку, згідно яких, за часткою проєктів розвитку інфраструктури на основі ДПП, транспорт посідає друге місце серед інфраструктурних галузей (27%), поступившись лише енергетиці (39%) [1].

Аналіз теоретичних напрацювань і досвіду реалізації ДПП дозволило виокремити такі основні форми взаємодії між державою та бізнесом. А саме: контракт, оренда (лізинг), аутсорсинг, концесія, контракти життєвого циклу, спільні підприємства.

При цьому слід акцентувати увагу на тому, що партнерство між державою і приватним сектором в транспортній галузі повинно здійснюватися на основі

певних принципів. А саме: прозорість; конкуренція; підзвітність; законність; зрозумілість і передбачуваність; врахування специфіки; економічна та фінансова сталість; гнучкість; рівність; соціальне залучення [3, с. 178].

Враховуючи особливості функціонування галузі, перспективними для її розвитку, залучення приватних інвестицій і висококваліфікованого управління є концесії, які можуть бути реалізовані у наступних видах: на вже існуючі об'єкти інфраструктури; на будівництво або модернізацію інфраструктурних об'єктів; передача об'єктів державної власності в управління приватної управляючої компанії.

Зазначимо, що в рамках цих видів можливі варіанти концесійних відносин, які засновані на різному поєднанні повноважень між державою й приватними концесіонерами, а також меж їх конкретної підприємницької й інвестиційної діяльності (спорудження, експлуатація, управління).

Дослідження закордонного досвіду запровадження ДПП в транспортній галузі дозволило звернути увагу на такі види концесій: обслуговування, експлуатація та передача об'єкта (ROT); обслуговування, оренда та передача об'єкта (RLT); будівництво, обслуговування, експлуатація та передача об'єкта (BROT); нові проекти або проекти «з нуля» (будівництво, оренда та передача об'єкта (BLT); будівництво, експлуатація та передача об'єкта (BOT); будівництво, володіння та експлуатація об'єкта (BOO); приватне будівництво та експлуатація об'єкта; оренда об'єкта [2].

Так, за даними Світового банку більш ніж 80% проектів ДПП в сфері транспорту реалізуються за такими видами, як: будівництво, обслуговування, експлуатація та передача об'єкта – 33%, обслуговування, експлуатація та передача – 20%, будівництво, експлуатація та передача об'єкта – 30%. В сегменті дорожнього господарства їх загальна частка сягає 94% [1].

Слід зазначити, що доцільність використання концесійних відносин при залученні приватних інвестицій в транспортній галузі обумовлено, як мінімум, наступними причинами:

- довгостроковий характер контрактів, що дозволяє державі здійснювати планування розвитку, а приватним інвесторам – отримувати стабільний дохід від інвестицій в гарантовані проекти протяг встановленого часу;
- оптимізація розподілу повноважень, ризиків та можливостей між сторонами: свобода прийняття управлінських рішень для бізнесу при користуванні об'єктами державної власності, використання гнучких, ефективних методів управління та сучасних технічних рішень, прийняття відповідних ризиків; можливість для держави знизити бюджетні витрати, скоротити терміни введення об'єктів в експлуатацію, отримання доступу до сучасних технологій та, за необхідності, використовувати інструменти впливу при порушенні умов договору тощо.

Таким чином, одним із шляхів розбудови та модернізації інфраструктури України є інтеграція держави та приватних інвесторів на засадах ДПП, яке виступає одним із інструментів розвитку вітчизняного транспортного комплексу. В свою чергу, міжнародний досвід підтверджує доцільність та перспективність використання концесійних відносин, як форми ДПП при вирішенні суспільно важливих завдань і проблем в транспортній галузі.

Список використаних джерел:

1. Report World Bank PPI Database. URL: <http://ppi.worldbank.org/explore/Report.aspx?mode=1>.
2. Private Participation in infrastructure Projects Database. The World Bank Group – The Public-Private infrastructure. URL: <http://ppi.worldbank.org>.
3. Дробот І. О. Управління проектами у сфері державно-приватного партнерства в Україні. Проблеми розвитку публічного управління в Україні: матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. 2016. С. 178.

УДК 658.788(477)

**DEVELOPMENT OF UKRAINE'S TRANSPORT-LOGISTICS SYSTEM  
IN THE CONTEXT OF INTEGRATION PROCESSES**

*KHODOVA Y. O.,*

Ph.D., assistant professor,

*Pryazovskyi State Technical University*

Building up and development of Ukraine's transport and logistics system is largely conditioned by its European integration direction. The experience of the countries of Western Europe and North America shows that the development of logistics and transport sector makes it possible to reduce logistics costs by almost 12-35%. The coordination of technological, technical and organizational-economic interaction between all functional links in such countries is provided by an appropriate logistic system that ensures the interaction of all participants in the transport and distribution process in the organizational, economic, technical, technological and informational aspect.

Further development of Ukraine's transport and logistics system should not be limited to adaptation to EU requirements and standards. With the economic and financial support within the framework of European transport and logistics projects, the comprehensive development of the national transport and logistic system of Ukraine as a subsystem of the country's economic system is possible.

The EU representative said that the EU is now Ukraine's largest trading partner, providing 37.1% of Ukrainian exports in 2016. Trade turnover between Ukraine and the EU in 2016 grew by 8.1%. It is noted that more active growth will be observed with the implementation of the Association Agreement over the next seven years. [1]

According to the State Statistics Committee, the foreign trade of Ukraine with the EU countries, taking into account the signing of the Association Agreement between Ukraine and the EU in 2016, is: exports – 13496283.2 billion dollars. USA, imports – 17140841.8 billion dollars USA. The main trading partners of Ukraine within the framework of the EU were Germany, Poland, Italy, France, Great Britain, Hungary, the Netherlands, Spain, Czech Republic, Romania, Austria, Slovakia and Belgium. Most Ukrainian goods and services were exported to Poland, Italy, Germany and Hungary.

Such improvement was achieved in the context of increased volumes of shipments of goods (in particular, by pipeline transport) and the distance of goods (road and rail transport); in water, there was a decrease of 26.5% as a result of a decrease in the range of shipments of goods and services offered by sea transport

The Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine notes that the main positive factor in the cargo segment was the demand for long-distance transport by the



enterprises of the real sector of the economy to meet high domestic investment, consumer and external demand [2].

At the same time, the support of growth in transport is high demand of the EU countries in imported natural gas, favorable price conditions on foreign markets, expansion of domestic demand from companies in the conditions of high expectations for the continued renewal of business activity [3]. Logistics costs are an important indicator of the efficiency of the country's logistics industry. So, in the EU countries logistics costs in 2016 ranged from 8.1% to 14.5%, in the USA – 8.2%, in Ukraine – 15.9%.

The above information on the structure of logistics costs indicates the significance of logistics losses in the activities of not only a separate organization – an enterprise, firm or company, but also in the life of many countries. Separating each component in the overall structure of logistics costs is an urgent issue in view of the urgency of building a system for their planning and management, as well as improving: technological and technological basis of logistics systems of different levels, starting from the enterprise and ending with chains and supply networks. But the main thing in studying the structure of logistics costs is that the results give the opportunity to develop specific measures to reduce them due to: rationalization of transport processes connected with delivery of goods to customers; mechanization and automation of loading and unloading works and warehouse processes; to reduce the value of held stocks by expediting their circulation; reduction of aging and exhaustion costs; application of modern IT technologies and information systems of cargo traffic management within logistic systems, etc [1].

The National Transport Strategy of Ukraine until 2030 (hereinafter referred to as the Strategy) determines the directions of improvement of the quality of provision of transport services, envisages approximation of their level of provision and level of infrastructure to European standards, increase of the level of safety of transport, anti-corruption policy, takes into account the necessity of decentralization of tasks and functions of central executive bodies authorities, introduction of principles of corporate governance in the public sector of the economy [2].

The strategy provides a comprehensive vision of the global priorities of transmodal policy and defines the directions of development of the industry for the period up to 2030 [6]. The overall objective of the Strategy is to determine the conceptual framework for the formation and implementation of state policy in the field of transport, aimed at creating an integrated transport network of Ukraine's efficient transport system, increasing the investment attractiveness of the transport sector, meeting the needs of the population in transportation, and improving the business environment for sustainable economic and social development of the country.

The main strategic documents for achieving these goals are the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand, and the EU-Ukraine Association Agenda [2].

However, at present, the transport strategy of Ukraine for the period until 2020 has not developed in specific program documents. Structural reforms in the transport sector are extremely slow, and in some transport sub-sectors are actually blocked.

The analysis allowed to identify the following priority areas of the logistics strategy, such as:

Priority Area 1. Implementation of effective public administration in the transport sector.

Priority direction 2. Ensuring the provision of high-quality transport services and integration of Ukraine's transport complex into the international transport network.

Priority direction 3. Ensuring sustainable financing of the transport complex.

Priority direction 4. Increasing the level of safety in transport.

Priority Area 5. Achievement of Urban Mobility and Regional Integration in Ukraine.

Thus, the expediency of implementation of these priority directions of the Logistics Strategy aimed at creating an integrated transport network of Ukraine's efficient transport sector, raising the investment attractiveness of the transport industry, meeting the needs of the population in transportation and improving business conditions for the stable economic and social development of the country is substantiated.

#### References:

1. Khodova Y. O. Determination of priority directions for development of Ukraine's transport-logistics system: the European vector. *Молодий вчений*. 2018. № 5(1). С. 337–342.

2. Ібрагімхалілова Т. В. Потенціал розвитку ринку транспортно-логістичних послуг в Україні URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1352/>.

УДК 338.47:656

## УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ В ГАЛУЗІ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

*ОЧЕРЕДЬКО О. О.,*

старший викладач кафедри «Менеджмент і підприємництво  
на морському транспорті»,

*Азовський морський інститут*

*Національного університету «Одеська морська академія»*

У теперішніх умовах розвитку міжнародної економіки суттєво збільшується роль інфраструктури як фактору, що сприяє функціонуванню та впливає на еволюцію усієї економіки під впливом пандемії Covid-19. Інфраструктура морського транспорту набуває значного значення в усьому процесі через використання вагової частки інвестиційних та трудових ресурсів, сприяє подальшому поглибленню міжнародного поділу праці. Транспортна інфраструктура займає одне із провідних місць в економічному розвитку країни. Стан і розвиток транспортної інфраструктури впливає на ефективність функціонування економіки України в цілому, також є найважливішою умовою для інтеграції у світове господарство. Перевезення вантажу морським транспортом є найвигіднішим, що підходить для переміщення важких і габаритних товарів на великі відстані.

Основними перевагами доставки товару морським транспортним засобом є [1]:

- висока вантажопідйомність, тому що жоден вид наземного або повітряного транспорту не в змозі за одне транспортування перевезти стільки вантажів, як морське судно;

- низька собівартість в порівнянні з іншими видами транспорту. Будівництво великотоннажних судів дає можливість більше товарів перевезти і дешевше стає доставка одиниці товару;

- практична відсутність обмежень на габарити вантажів і пропускну здатність морського транспорту.

Навіть якщо глибина портового каналу не дозволяє великотоннажному судну підійти до берега, використовуються сучасні технології перевантаження товарів у відкритому морі або на рейді. Сучасні судна будуються за єдиними нормативами, що істотно прискорює процеси навантаження і розвантаження, використання контейнерів для перевезення генерального вантажу захищає вантаж не тільки від злочинних посягань та випадкових пошкоджень, але і від несприятливих впливів природи. Морські транспортні перевезення регулюються єдиними міжнародними документами – Брюссельської і Афінської конвенціями.

Морський вид транспорту є одним з екологічних видів транспорту, так як викиди на транспорті становили всього 3% від загального обсягу викидів (наприклад: легковий автотранспорт 6%, вантажний транспорт – автомобільний і залізничний 4%) [2].

До основних недоліків перевезення вантажів морським видом транспорту можна віднести: тривалий період доставки, який обумовлений специфікою транспортного засобу, географічними особливостями, погодно-кліматичними умовами; технологічні складнощі вантажно-розвантажувального комплексу; залежність від пропускну здатності портів, каналів та інших споруд; значні капіталовкладення [3].

Конкурентоспроможність є головним показником стану економіки України і перспектив її розвитку. Проблема підвищення конкурентоспроможності морської інфраструктури України безперечно виникає з точки зору використання державою свого транзитного потенціалу. Одним з головних показників конкурентоспроможності країни в цілому та окремих її структур є Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index). Кожен рік Всесвітній економічний форум складає індекс конкурентоспроможності і один із показників є якість інфраструктури, в який входить і показник якості морських портів країни, й видає за результатами своїх досліджень звіт – The Global Competitiveness Report. Також найвідомішим показником є індекс обслуговування лінійним судноплавством, який складається органом Генеральної асамблеї ООН – ЮНКТАД [4].

Найважливішими пріоритетами розвитку конкурентоспроможності морської інфраструктури України повинні стати:

- поліпшення управління морською інфраструктурою шляхом координації міністерств, які втілюють морську діяльність та місцевих органів виконавчої влади;

- посилення міжрегіональної кооперації між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у сфері сприяння розвитку транспорту та стимулювання розвитку транспортної інфраструктури;

- відродження національного судноплавства за допомогою створення міжнародного реєстру (реєстру) суден з метою залучення під Державний прапор України суден;

- підвищення конкурентоспроможності морських торговельних портів за допомогою створення регіональних логістичних центрів у ключових морських

транспортних вузлах з метою оптимізації процесів проходження вантажів та створення регіональних портових кластерів, які поєднують підприємства різних видів діяльності, пов'язаної з перевалкою та обробкою вантажів, а ще із різними сервісними послугами стосовно вантажів, суден та портів;

- покращення митно-тарифної політики з метою залучення транзитних вантажів та збільшення внутрішнього сполучення (зменшення тарифів 20 на перевезення залізничним транспортом, спрощення процедури митного оформлення тарифних вантажів);

- вдосконалення інфраструктури внутрішніх водних шляхів, та переорієнтація комбінованих транзитних перевезень за напрямком «ріка-море»;

- покращення організації охорони та супроводу товарів, які транспортуються транзитом через митну територію України, розробка та введення економічно обґрунтованих тарифів;

- удосконалення транспортної інфраструктури приморських регіонів (приведення існуючих транспортних шляхів держави у відповідність з міжнародними стандартами);

- створення ефективної інфраструктури управління суднобудівною та судноремонтною індустрією через створення регіонального кластера на базі Миколаївської області, що дасть змогу поглибити капіталізацію та підвищити конкурентоспроможність галузі [5].

У результаті проведеного дослідження було визначено, що морська транспортна інфраструктура є стратегічним національним об'єктом та морські порти є центрами соціально-економічної та підприємницької діяльності. Таким чином, морська транспортна інфраструктура – це термін, використовуваний для опису колективних інженерно-технічних споруд та об'єктів, будівель, систем та послуг, розташованих в межах акваторіально-територіального простору, які сприяють морській комерційній діяльності. Морська транспортна інфраструктура забезпечує обслуговування внутрішніх та зовнішніх вантажопотоків, а також виступає умовою для розвитку вантажних перевезень, тому було сформовано фактори розвитку морської інфраструктури та розділено їх в межах конструктивного та деструктивного характеру.

#### Список використаних джерел:

1. Шiba O. A. Взаємозв'язок розвитку транспортної інфраструктури та економічного зростання. *Вісник Львівського університету*. Серія «Міжнародні відносини». 2016. № 39. С. 286–296.

2. Prysiazniuk Y. I., Shyba O. A. The impact of investment in transport infrastructure on economic growth of member of the European Union *Ekonomist. International Scientific-Analytical Journal Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Paata Gugushvili Institute of Economics*. № 1. 2017. P. 6–19.

3. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/>.

4. Офіційний сайт UNCTAD. URL: [http://unctad.org/en/Pages/Publications/Review-of-Maritime-Transport-\(Series\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/Publications/Review-of-Maritime-Transport-(Series).aspx)

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року (неофіційний текст)» від 10.04.2017 р.  
URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/NT3297.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT3297.html).

УДК 656-043.86-044.247(477:4)

## **РОЗВИТОК ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

*РОЖКОВА А. А.,*  
здобувач ОС «Бакалавр»  
гуманітарно-економічного факультету  
*Науковий керівник: ІВАНОВА Н. С.,*  
кандидат політичних наук, доцент кафедри правознавства  
*Бердянського державного педагогічного університету*

Транспортний сектор виконує провідну роль у соціально-економічному розвитку країни. Розвинена транспортна система є чинником економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку та якості життя населення. Частка транспортного сектору у валовому внутрішньому продукті України станом на 2020 рік становить 24%. Чисельність працівників галузі становить майже 19% від загальної чисельності зайнятого населення [1].

За оцінками експертів коефіцієнт транзитності України є одним з найвищих у світі. Геостратегічне положення між країнами Європи, Азії та Близького Сходу дозволяє їй бути вигідним транзитним мостом для перевезень товарів та пасажирів. Але щоб скористатися цим необхідно мати добре розвинений транспортний комплекс, високий рівень розвитку транспортної мережі, якісні транспортні послуги та впровадити відповідну державну політику.

Євроінтеграція є головним зовнішньоекономічним пріоритетом України, реалізація якого у транспортній сфері дозволить збільшити обсяги перевезень міжнародними транспортними коридорами, що розташовані на території України, покращити умови експорту українських товарів, залучити національних перевізників до транспортування транзитних вантажів між Європою та Азією, покращити безпеку руху. У сфері розвитку стабільних транспортних систем найактуальнішим для України напрямом є модернізація транспортної інфраструктури та оновлення рухомого складу. У цій сфері в Україні здійснено низку важливих кроків. Задля розв'язання питання невідповідного рівня якості ремонту автомобільних доріг відбувається узгодження широко застосованих у ЄС принципів та стандартів Міжнародної федерації інженерів-консультантів (Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils, FIDIC) з чинними національними законами та нормативними актами. Використання принципів та стандартів FIDIC має призвести до вищої якості виконання робіт у сфері будівництва транспортної інфраструктури та зростання темпів модернізації вітчизняної дорожньої мережі [2].

На залізничному транспорті України також упроваджується рух пасажирських поїздів зі швидкістю до 160 кілометрів на годину, однак при цьому необхідно вирішити достатньо складну проблему розподілу мережі на лінії з переважно вантажним та переважно пасажирським рухом та підвищити частоту руху пасажирських поїздів. Вимагає невідкладної реформації залізничний

транспорт [3]. Слід зазначити, що шляхи та напрямки корпоратизації залізничного транспорту визначені, але реформи гальмуються. Морські порти України за якісними, технічними характеристиками, залишилися на рівні кінця 80-х – початку 90-х років минулого століття. Аеропорти потребують суттєвої модернізації. Незадовільний стан вітчизняної інноваційної та високотехнологічної складової транспортної галузі пояснюється низьким рівнем тарифів на перевезення, що підлягають державному регулюванню; обмеженим фінансуванням з державного та місцевих бюджетів; відсутністю коштів на просте відтворення основних фондів внаслідок заниження їх вартості та недостатнього рівня амортизаційних відрахувань; відсутністю інвестицій на умовах концесій, державно-приватного партнерства; недосконалістю механізмів лізингу.

Нестача інвестицій призвела до стрімкого старіння рухомого складу та транспортної інфраструктури, що зумовлює невідповідність технічного й технологічного рівня вітчизняного транспорту європейським вимогам. Залишається низьким рівень сервісного обслуговування клієнтів.

У транспортному секторі склалося неоднорідне конкурентне середовище: від повністю приватизованого ще на початку 90-х років ХХ століття автомобільного та річкового транспорту до стовідсоткової державної власності на залізничному транспорті та в морських портах. Країни Європи та більшість країн СНД вже провели реформування залізничного транспорту, відділивши господарські функції від регуляторних, природно-монопольну інфраструктуру – від потенційно конкурентного ринку операторських компаній. Потребує реформування система управління й у морських та річкових портах щодо розподілу регуляторних та господарських функцій. Транспорт створює значне техногенне навантаження на довкілля, є джерелом викидів третини шкідливих речовин в Україні. Найбільше це стосується автомобільного транспорту в містах, де його частка у викидах шкідливих речовин досягає 90% [4].

Отже, задля прискорення інтеграції українського транспортного сектору до європейських стандартів необхідна модернізація законодавчої бази шляхом прийняття локальних законів, що стосуються цього сектору економіки, та доопрацювання чинних нормативно-правових актів з внесенням актуальних поправок, а також розробка програми співпраці з ЄС щодо інвестицій та підтримки транспортного сектору.

Список використаних джерел:

1. Інформація Державного комітету статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.06.2017 р. № 481 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/481-2017-%D1%80>.
3. Концепція розвитку транспортно-дорожнього комплексу України на середньостроковий період та до 2020 року. URL: <http://mtu.gov.ua>.
4. Міністерство інфраструктури України. URL: <http://mtu.gov.ua>.

УДК 339.976.2

**СПРИЯТЛИВИЙ РИНОК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЕФЕКТИВНА  
РЕАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

*КОЗЕЛЬСЬКА К. А.,*

здобувач,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Європейська інтеграція є на сьогодні зовнішньополітичним курсом держави, як запорука зміцнення її міжнародних позицій, набуття додаткових гарантій забезпечення територіальної цілісності, суверенітету та національно-культурного відродження країни, створення передумов для проведення більш ефективної оборонної політики, перебудови й підготовки національної економіки до функціонування в умовах жорсткої конкуренції з економічними системами інших країн.

Як невід’ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Дослідження географічної структури імпорту товарів та послуг показує, що для України основними імпортерами є країни Європи.

Разом із зростанням обсягів експортно-імпортних операцій, імпорт в Україну в останні роки хронічно випереджає експорт, а їх різниця досягає часом 8% ВВП. Крім того, у структурі внутрішнього товарообігу, починаючи з 2014 року, частка українських товарів скоротилася до 59-55% порівняно з 70% у 2005 році.

Таблиця 1

Динаміка експорту та імпорту в Україні у 2015-2019 рр.

Основні групи експорту/ імпорту	2015 млрд дол.США	2016 млрд дол.США	2017 млрд дол.США	2018 млрд дол.США	2019 Млрд дол.США
Недорогоцінні метали	9,5 / 3,3	8,3/2	10,1/2,3	11,6/3	12,3/3,6
Продукти рослинного походження	8/2	8,1/1,1	9,2/1,3	9,9/1,4	10,4/1,5
Машини, обладнання та механізми	3,9/8,7	3,6/6,3	4,3/7,9	4,7/9,9	5,1/12
Мінеральні продукти	3,1/16,1	2,7/11,7	3,9/8,5	4,3/12,5	4,4/14,2
Харчові продукти	2,5/2,6	2,4/1,6	2,8/1,7	3/1,9	3,1/2,3
Продукція хімічної промисловості	2,1/6,8	1,6/5	1,7/5,6	1,9/6,5	2,2/7
Текстильні матеріали	0,6/1,9	0,7/1,4	0,8/1,5	0,8/1,7	0,9/2

Це означає, що українські споживачі все більше і більше підтримують своїми доходами економіки інших країн, що внутрішніх доходів в країні стає все менше, а значення зовнішніх кредитів та рівень заборгованості стрімко зростають [1].

Іноземні інвестиції є важливим фактором структурної перебудови економіки України та підвищення ефективності бізнесу. Рівень інвестиційної активності в економіці визначає темпи економічного зростання, ступінь розвитку країни в цілому. Обмежений обсяг внутрішніх інвестицій не забезпечує всі потреби розвитку. Тому іноземний капітал є надзвичайно важливим. Розвиток ринку інвестицій є особливо важливим завданням у контексті трансформаційних змін економіки України та її реструктуризації, інтеграції в Європейський Союз. Створення сприятливого ринку інвестицій та ефективна реалізація інвестиційної політики є одними з пріоритетів економічного розвитку України. Європейська інтеграція може забезпечити гідне місце України у світі економічних відносин [2].

На шляху євроінтеграції для досягнення поставлених завдань у сфері поглиблення торгово-економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу необхідно активізувати переговорні процеси з укладання угод про вільну торгівлю між Україною та низкою держав світу і окремими угрупованнями держав, здійснити послідовну роботу щодо опрацювання проектів угод про вільну торгівлю, проведення відповідних консультацій і переговорів. Нові чинники впливу, що діятимуть у просторі зони вільної торгівлі, передбачають організацію розробки дострокової концепції спеціалізації господарства України у міжнародному розподілі праці з урахуванням тенденцій та прогнозованої динаміки балансу зовнішньої торгівлі України (за галузями, країнами, окремими товарними групами), а також дострокових сценаріїв оптимізації зовнішньої торгівлі.

Доцільним є визначити галузі, де вітчизняний виробник здатний отримати додаткові довгострокові переваги від розширення ринків збуту, або навпаки може виявитися неконкурентоспроможним взагалі. Європейський Союз надає можливість стимулювання економічного розвитку України через експорт та імпорт українських товарів і послуг [3].

Процес європейської інтеграції України ще не розкрився у повну міру. Зокрема, й тимчасово окуповані території, що наразі складають 7% України, з часом долучаться до цього процесу.

#### Список використаних джерел:

1. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
2. Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2014. 132 с.
3. Ліщинська Л. Б., Сіденко Л. Ю. Формування ефективної інвестиційної політики України.



УДК 656

## АНАЛІЗ РИНКУ ЛОГІСТИЧНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

ЛАЗАРЕВСЬКА Ю. А.,

аспірант,

*Донецький національний технічний університет*

Логістика є важливою галуззю економіки будь-якої країни, від того наскільки якісно працює логістика залежить і те, наскільки добре буде розвиватися виробництво. При цьому до логістики можна віднести всі види діяльності в ланцюжку поставок, а це транспорт, обслуговування клієнтів, управління запасами, потік інформації і обробка замовлень, складування, обробка матеріалів, упаковка, технічне обслуговування.

Логістика має величезний потенціал і перспективи. За прогнозами, до 2024 року світовий ринок логістичних послуг буде щорічно зростати з CAGR (Compound Annual Growth Rate – термін, який означає середньорічний темп зростання з урахуванням складного відсотка) 7,5% в грошовому вираженні і 6% в кількісному так за прогнозами до 2024 році обсяг світового логістичного ринку складе 236 мільярдів доларів. Виходячи з того, що вартість логістичних послуг з кожним роком буде дорожчати, то ринок логістичних послуг буде більше рости в грошовому еквіваленті.

Логістика в Україні має кілька напрямків вантажоперевезень, а саме залізничні, автомобільні, водні та авіаційні. При цьому, не дивлячись на розвинену мережу залізниць, в країні починаючи з 2015 року, йде поступове зниження обсягів вантажообігу залізничним транспортом на користь автомобільного. Обсяги ж авіаційного транспортному зазвичай не значні через його дорожнечу, а ось водний транспорт в Україні погано розвинений.

Розглядаючи кожен вид вантажоперевезень можна виділити лідерів в кожному напрямку. Перевезення залізничним транспортом складають більше половини від перевезень іншими видами транспорту. Монополістом на ринку залізничного транспорту є «Укрзалізниця», так само серед великих гравців ринку вантажних залізничних перевезень можна назвати Метінвест-Шіппінг, Лемтранс і Металургійну транспортну компанію. Оскільки основний оборот все ж доводиться на «Укрзалізницю», то як монополіст вона диктує свої ціни і умови. Так останні кілька років «Укрзалізниця» кілька разів підіймала свої тарифи, що призводило до падіння вантажоперевезень. При цьому парк вагонів має дефіцит і поганий технічний стан, що позначається на якості послуг вантажоперевезень.

На ринку автомобільних перевезень спостерігається інша картина. Зростання тарифів пов'язане зі зростанням цін на дизельне паливо уповільнює збільшення обсягів перевезень, але тим не менше цей показник все одно продовжує повільно зростати. Автотранспорт є універсальним видом, оскільки дозволяє доставляти вантажі в будь-яку точку, на будь-які відстані, забезпечуючи необхідну безпеку для вантажу. Конкуренція на ринку автоперевезень досить висока. Лідерами ринку вантажних автоперевезень можна назвати такі компанії як, Європа-Транс лтд, Транс Логістик, Транс-Сервіс-1, Спецавтоінвест.

Що стосується авіаперевезень, то вони більше орієнтовані на зовнішній ринок. Авіаційний транспорт завжди вважався самим дорогим, тому обсяги вантажообігу тут зазвичай не такі значні.

До теперішнього часу водний транспорт України був практично не розвинений, проте 24 квітня 2020 року було прийнято законопроект 1182-1-д «Про внутрішній водний транспорт», який дає старт реформі річкових перевезень. Хочеться сподіватися, що прийняття даного законопроекту дозволить збільшити вантажопотік, і вплине на ефективність річкової логістики в Україні.

Так само одним з перспективних напрямків розвитку логістичного ринку є поштова логістика, це пов'язано з розвитком e-commerce в Україні. За даними Держстату України за 2018 рік обсяг поштових послуг збільшився на 23% в порівнянні з попереднім роком. Найбільшими гравцями на ринку поштової логістики України є «Нова пошта» і «Укрпошта», також великими гравцями на ринку є компанії Кюне і Нагель і ДХЛ Україна.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити наступні висновки про ринок логістики в Україні. До основних тенденцій є розвиток сегмента вантажів до 30 кг і сегмента збірних вантажів. Так само необхідно відзначити прагнення деяких компаній вийти на ринок міжнародних покупок з розвитком e-commerce в Україні. До тенденцій так само необхідно віднести зниження частки залізничних перевезень і зростання автомобільних.

До факторів, які впливають на вартість логістичних послуг необхідно віднести наступні: поганий стан доріг, через це висока вартість амортизації транспорту, постійне зростання на пально-мастильні матеріали, підвищення страхових тарифів, висока конкуренція, тривалі терміни оплати послуг.

До драйверів зростання ринку логістики можна віднести розвиток e-commerce і міграцію населення, що впливає на зростання обсягу поштових відправлень.

В цілому прогноз розвитку ринку логістики позитивний. Збільшується обсяг автомобільних перевезень, що є міжнародним трендом. Рівень залізничних перевезень може відновитися при розвитку промислового виробництва. Ухвалення закону «Про внутрішній водний транспорт» вплине на розвиток інфраструктури річкових перевезень.

#### Список використаних джерел:

1. Логистика в Украине: парадоксы рынка и пути раскрытия потенциала. URL: <https://logist.fm/publications/logistika-v-ukraine-paradoksy-rynka-i-puti-raskrytiya-potenciala>.
2. Рынок грузоперевозок в Украине: тенденции и векторы развития. URL: <https://logist.fm/publications/rynok-gruzoperevozk-v-ukraine-tendencii-i-vektory-razvitiya>.
3. Анализ рынка логистических услуг Украины. Тренды, сложности и возможности. URL: [https://trademaster.ua/dir\\_logistik/312595t](https://trademaster.ua/dir_logistik/312595t).
4. Верховна Рада дала старт реформі річкових перевезень. Владислав Криклій. URL: <https://mtu.gov.ua/news/31816.html>.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

УДК 656.13

## **ВИЗНАЧЕННЯ СТУПЕНЯ НЕОБХІДНОСТІ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ В СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ**

*БУКІНА М. Д.,*

аспірант,

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Практично усі дослідники у своїх роботах визначили, що в загальні показники якості повинні входити наступні показники: доступність, надійність, комфортність, інформативність, безпека, регулярність, економічність.

Але в силу важливості кожного з елементів комплексного показника, необхідно враховувати не тільки всі складові оцінки якості, але й певною мірою, їх вплив на якість перевізного процесу.

Розглядаючи підходи до оцінки якості послуг пасажирського транспорту та показники, представлені в наукових роботах, в державних і міжнародних стандартах, в ієрархічній системі показників або за рівнем ранжирування, на першому місці визначені загальні групи показників [1]: (1) Доступність; (2) Надійність; (3) Регулярність; (4) Своєчасність; (5) Швидкість; (6) Інформативність; (7) Економічність; (8) Комфортність; (9) Збереження багажу; (10) Контактність; (11) Безпека; (12) Результативність; (13) Зручність користування.

З огляду на зарубіжний досвід організації роботи муніципального транспорту, якість обслуговування постійно контролюється і є максимально наближеною до потреб пасажирів [2–7]. Однак ряд питань, а саме: вимірювання якості транспортного обслуговування населення, за рахунок чого її контролювати та підвищувати і т. ін., залишаються відкритими.

Мета дослідження – визначення ступеня необхідності показників якості в системі оцінювання пасажирських перевезень; розгляд доцільності кожного показника з його складовими компонентами, визначення ступеня впливу кожного компонента на якість надання послуг з перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

Для цифровізації оцінки якості перевезень приймемо, що загальний показник якості ( $Y_{\text{заг}}$ ). Отже, для визначення важливості та оцінки кожного компонента показника приймаємо  $K_y = 0,1$ . В цифровому виразі показник якості повинен прагнути до максимального значення, яке в даному дослідженні приймаємо за 4. Для цього усі показники будуть подрібнені на окремі компоненти, вага яких буде оцінюватись в 0,1.

Визначивши важливість кожного компонента, які увійшли до показників оцінки якості транспортного обслуговування пасажирів за результатами попереднього дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. більшість показників змінили свою ранжованість від попереднього дослідження та знаходяться у іншій послідовності, а саме: (1) Доступність; (2) Надійність; (3) Своєчасність; (4) Швидкість; (5) Інформативність; (6) Економічність (7) Комфортність; (8) Контактність; (9) Безпека; (10) Екологічність.

2. обґрунтовано ступень необхідності показників якості в системі оцінювання пасажирських перевезень, що дозволить оцінювати якість обслуговування пасажирів не на вербальному рівні («погано», «добре»), а на рівні цифрового порівняння.

Отже, загальний показник оцінки якості пасажирських перевезень буде визначати конкурентоспроможність підприємства, що задовольнить потребу в якісному процесі перевезень з урахуванням усіх критеріїв і показників. Тим самим, оцінювання якості перевезення пасажирів, спираючись від мінімального значення коефіцієнта, який прагнутиме від 3,5 до 4, дозволить визначити спроможність підприємства здійснювати перевезення пасажирів за якісною оцінкою та, враховуючи її, проводити тендери на перевезення пасажирів.

Список використаних джерел:

1. Бурлакова Г. Ю., Букіна М. Д. Систематизація оцінки якості перевізного процесу при пасажирських перевезеннях. *Вісник ПДТУ*. Маріуполь 2019. № 39. С. 166–174.
2. Johansen K. W., Larsen O. I. & Norheim B. (2001). Towards achievement of both allocative efficiency & X-efficiency in public transport. *Journal of Transport Economics and Policy*, 35, P. 491–511.
3. Hensher D., Stopher P. & Bullock P. (2003). Service quality – developing a service quality index in the provision of commercial bus contracts. *Transportation Research*, 37, 499–517.
4. Hensher D. & Stanley J. (2003). Performance-based quality contracts in bus service provision. *Transportation Research*, 37, P. 519–530.
5. Friman, M. (2004). Implementing quality improvements in public transport. *Journal of Public Transportation*, 7, P. 49–65.
6. Bates J., Polak J., Jones P. & Cook A. The valuation of reliability for personal travel. *Transportation Research*, 37, P. 191–229.
7. Swanson J., Ampt L. & Jones P. (1997). Measuring bus passenger preferences. *Traffic Engineering and Control*, 38, P. 330–336.

Секція 7

**ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ УНІВЕРСИТЕТУ, БІЗНЕСУ  
ТА ВЛАДИ З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ**

---

УДК 378.1

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ В  
ДОНДУУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ EDUSPACE**

*НИКИФОРЕНКО Н. О.,*

кандидат історичних наук, доцент,

*ЧАПЛИК М. М.,*

кандидат історичних наук,

*Донецький державний університет управління*

Згідно зі стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), студентоцентроване навчання й викладання є одним з базових стандартів внутрішнього забезпечення якості освіти, який передбачає виявлення поваги до здобувачів освіти й підтримки у них відчуття автономії, врахування різноманітності їхніх потреб та інтересів, запровадження гнучких освітніх траєкторій, використання різних способів надання освітніх послуг, застосування різноманітних педагогічних методів тощо [1]. Зазначене розуміння студентоцентрованого навчання закріплено в ЗУ «Про вищу освіту» [2].

Питання імплементації стандарту студентоцентрованого навчання в Україні вивчають Т. Кудрявцева, А. Мельниченко, Ю. Рашкевич, С. Фурдуй, О. Шаров, А. Шудлот та інші. Запровадженню студентоцентризму в освітній процес істотно сприяє участь українських ЗВО в міжнародних проєктах й безпосереднє ознайомлення з діяльністю європейських освітніх закладів стосовно забезпечення якості освіти.

Досвід участі Донецького державного університету управління у проєкті за програмою Еразмус+ «Імплементація системи забезпечення якості освіти через співробітництво університету-бізнесу-уряду в ЗВО» протягом 2017-2020 років довів важливість проведення систематичних опитувань абітурієнтів та здобувачів освіти щодо їхніх очікувань, потреб та інтересів, задля забезпечення студентоцентрованого навчання. Отже, реалізація нового міжнародного проєкту ДонДУУ, в рамках Програми «Підтримка ЄС переміщеним вищим навчальним закладам на Сході України»), що передбачає реконструкцію одного з навчальних корпусів та створення в ньому «Відкритого освітнього простору для студентів та громади» (EduSpace), було розпочато саме з опитування соціологічною науково-дослідною лабораторією ДонДУУ потенційних відвідувачів даного простору – студентів ДонДУУ, слухачів Університету третього віку ДонДУУ, студентів Донецького юридичного інституту, учнів загальноосвітніх шкіл Маріуполя у березні-квітні 2020 року. За допомогою Google-форми 528 респондентів поділились власним баченням функціоналу та облаштування EduSpace», оптимального режиму його роботи, найзатребуваніших послуг.

Аналіз даних опитування стосовно намірів респондентів працювати в бізнес-інкубаторі, у студентському офісі – осередку студентського самоврядування, а також – щодо волонтерства в EduSpace, користування послугами неформальної освіти (навчальні програми, курси, тренінги, творчі майстерні), дозволив виявити

проблемні місця в плані готовності здобувачів вищої освіти до ролі активних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу й відповідно – окреслити пріоритетні напрямки розвитку студентоцентрованого навчання в ДонДУУ.

Так, опитування показало, що 35,8% респондентів не планують брати участі в діяльності бізнес-інкубатора. Даний факт можна трактувати як недостатню орієнтованість студентів на самозайнятність та підприємницьку активність у майбутньому, при тому, що в структурі спеціальностей, які представляли респонденти, переважали спеціальності правничого, економічного та управлінського профілів. Підтвердженням такому трактуванню є найбільша зацікавленість респондентів лише початковими етапами діяльності бізнес-інкубатора: навчання основам підприємницької діяльності (45,4%); підготовка бізнес-планів (40,7%), генерування ідей для стартапів (30,7% опитаних). Можливість отримати в рамках діяльності бізнес-інкубатора мікрогрант на реалізацію бізнесу цікавить менше четверту частину опитаних (22,3%). Потенційно готові бути в бізнес-інкубаторі менторами 17,4% респондентів, як офіс бізнес-інкубатор планують використовувати 16,9% респондентів.

До можливості взяти участь у діяльності студентського самоврядування студенти поставились доволі пасивно, що засвідчує недостатній рівень усвідомлення студентською аудиторією своїх прав як суб'єктів освітньої діяльності. Так, 21,9% опитаних відповіли, що «їх не цікавить участь у студентському самоврядуванні. З тих, же, хто має намір долучитись до цієї діяльності, найбільше охочих працювати в секторі спорту (21,8%). Решта напрямків набрали менше 10% голосів: піар і комунікація – 9,5%, практика і працевлаштування – 8,9%, організація дозвілля – 7,6%, якість освіти – 6,1%, соціальний захист – 6,3%, здоров'я – 5,5%, волонтерство – 5,1% опитаних. Найменше зацікавлення респондентів викликали такі важливі напрямки діяльності студентського самоврядування як: діяльність студентського наукового товариства (3%), академічна доброчесність (2,1%), зв'язок з випускниками (2,1%).

Щодо безпосереднього виконання волонтерських функцій, то респонденти більше бачать себе в загально-організаційній та комунікативній діяльності: облаштування локацій для заходів – 27,8%, організація кава-пауз – 24,4%, проведення опитувань відвідувачів – 24,1%, консультування клієнтів – 22,7%; і менше – в діяльності, яка потребує особливих навичок: ведення профільних сторінок у соцмережах – 16,5%, оформлення документів – 15,3%, реклама заходів – 14,6%, технічний супровід заходів – 11,2%, супровід маломобільних клієнтів – 8,7%. Більшість потенційних волонтерів готові приділяти роботі в EduSpace від 2-3-х годин на тиждень (21%) до 6-8-ми годин на тиждень (19% опитаних). 2 дні на тиждень готові волонтерити 13% опитаних, більше 2-х днів на тиждень – 6,3%. Дівчата / жінки в цілому виявляють більшу готовність до волонтерства. Так, якщо серед респондентів жіночої статі не готові бути волонтерами 34,3% осіб, то серед респондентів-чоловіків – 46,8%. Щодо інтенсивності волонтерської праці проявилась схожа тенденція – дівчата / жінки готові волонтерити частіше за хлопців / чоловіків.

Відповідаючи на запитання «Які навчальні програми, курси, тренінги, передбачені функціоналом EduSpace Ви плануєте відвідувати в першу чергу?», респонденти могли обрати до 3-х варіантів відповідей. У результаті – до трійки

лідерів потрапили такі курси, як ораторська майстерність (43,3%), фінансова грамотність (41,5%), розвиток креативності (40,9%).

До другої за популярністю групи тем навчальних програм, курсів, тренінгів, увійшли: лідерство в команді (36,5%), країна без сміття (32,4%), англійська мова за профспрямуванням (32,2%), критичне мислення (27,3%).

Решта запропонованих тем набрали від 20% до 13% голосів респондентів: лідерство з самоефективністю (20,7%), лідерський емоційний IQ (20,1%), навички командоутворення (19,3%), навички ефективної комунікації (21,5%), основи підприємництва (20,2%), жіноче лідерство (19,1%), бізнес-медіація (18,1%), навички посередництва та ведення переговорів (15,3%), безпека громадян в екосистемі міста (14,3%), лідерство в управлінні змінами (13,1%).

З запропонованих напрямків діяльності творчих майстерень найбільшу зацікавленість респондентів, що належать до так званого покоління Z (покоління «візуалів»), викликали: фото-студія (45,8%), відеозапис та відеомонтаж (39,3%), йога (37,3%), хореографія (29,7%), звукозапис та звукомонтаж (27,7%), 27,3% опитаних студентів хотіли б займатися хенд-мейдом, а 22,5% – арт-терапією.

Отже, запровадження студентоцентрованого навчання в ДонДУУ вимагає зосередження першочергової уваги на формуванні soft skills студентів – розвитку ініціативності та креативності, лідерських навичок, навичок ефективної комунікації (з цією метою в університеті для здобувачів вищої освіти вже запропоновано понад десять вибіркового курсів); на активізації діяльності органів студентського самоврядування та волонтерського руху, зокрема – через запуск Академії студентського самоврядування (на базі Центру лідерства ДонДУУ), на стимулюванні підприємницької активності студентської молоді (завдяки налагодженню співпраці університету зі стейкхолдерами зі сфери бізнесу).

Список використаних джерел:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с. URL: [https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines\\_for\\_qa\\_in\\_the\\_ehea\\_2015.pdf](https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf)
2. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.08.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

УДК 342.1(045)

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ  
ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ У ФУНКЦІОНАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ  
СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

*ПЕРЕСАДА О. М.,*  
кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри юридичних дисциплін  
*ДЮІ МВС України*

В умовах розвитку сучасних технологій, з появою великої кількості освітніх інтернет-сервісів та онлайн-курсів підвищився рівень конкуренції у сфері надання освітніх послуг. Дослідження практичних проблем та перспектив забезпечення

європейських освітніх стандартів як ключового чинника підвищення якості функціональної діяльності університетів із надання вищої освіти за таких зберегас та навіть набуває нового рівня актуальності. Для визначення ключових аспектів цього напрямку вбачається необхідним проаналізувати зміст та практику реалізації найважливіших міжнародно-правових стандартів забезпечення якості освітніх послуг та визначити подальші перспективи імплементації європейських освітніх стандартів на рівні університету як базового елементу системи надання освітніх послуг у суспільстві.

Як вбачається, вища освіта сьогодні є одним із визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, розвитку духовної культури українського народу, запорукою майбутніх успіхів у зміцненні й утвердженні авторитету України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, а тому сфера надання освітніх послуг у сучасних умовах суспільного життя потребує належного правового забезпечення та гарантування якісних освітніх послуг, що відповідають європейським профільним стандартам.

Слід відзначити, що об'єктивно обумовлений суспільними потребами процес об'єднання Європи супроводжується створенням загальноосвітнього і наукового простору, розробкою єдиних критеріїв і стандартів у галузі освіти і науки, де якість вищої освіти є основою формування цього простору. Ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як нині. Висунення на перший план цієї проблеми зумовлене об'єктивними чинниками: по-перше, від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності; по-друге, якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці [1, с. 34–35].

Основними завданнями, які відображають найважливіші напрями правового забезпечення системи вищої освіти України в сучасних умовах, є:

1. Створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки. Саме інноваційний шлях розвитку суспільства можна забезпечити, сформувавши покоління людей, які мислять та працюють по-новому. Звідси значна увага до загального розвитку особистості, її комунікативних здібностей, засвоєння знань, самостійності в прийнятті рішень, критичності та культури мислення, формування інформаційних і соціальних навичок. До таких підходів спонукає головна педагогічна ідея сучасності – освіта впродовж життя.

2. Адаптація системи вищої освіти України до норм, стандартів і основних принципів європейського простору вищої освіти.

3. Правове забезпечення соціального контексту вищої освіти, що дасть можливість випускникам вищих навчальних закладів формувати свою професійну кар'єру на принципах соціальної справедливості, відповідальності, загальнолюдських цінностей.

Правове забезпечення надання освітніх послуг слід вважати сферою пріоритетним напрямом правової політики нашої держави, що обумовлює конкретне юридичне наповнення категорії «забезпечення європейських освітніх стандартів» як на конституційно-правовому, так і на галузевому рівні. У цьому



контексті слід відзначити, що національна система забезпечення якості реалізується через системи ліцензування й акредитації.

Зовнішня система забезпечення якості охоплює всі вищі навчальні заклади України, а також поширюється на діючі в Україні філії іноземних навчальних закладів. До системи забезпечення якості, що існує, входять:

- внутрішнє оцінювання (самоаналіз навчального закладу з подальшою підготовкою документів на ліцензування або для проведення акредитації);
- зовнішня експертиза (експертне оцінювання діяльності вищого навчального закладу).

Створюється відповідна система інформування суспільства про результати акредитації. Крім системи акредитації, здійснюється внутрішня оцінка із забезпечення якості вищого навчального закладу через систему ректорських контрольних робіт і систему екзаменаційних комісій [2].

Таким чином, на національному рівні діє система забезпечення якості, яка застосовується до всієї вищої освіти і включає всі елементи оцінки якості вищої освіти: внутрішню і зовнішню оцінку та публікацію результатів. Така система в цілому відповідає загальним засадам забезпечення європейських освітніх стандартах в європейських державах, зокрема державах-членах Європейського Союзу, але водночас завдання щодо забезпечення якості вищої освіти потребує подальшої імплементації європейських освітніх стандартів до національної правової системи України у сучасних умовах реалізації Угоди про асоціацію з ЄС.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми правового забезпечення освітніх послуг в Україні в умовах європейської міждержавної інтеграції / За заг. ред. М. О. Баймуратова. Маріуполь: МДУ, 2015. 120 с.

2. Офіційний інтернет-сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/akreditatsiya>.

УДК 338.48

## **UNIVERSITY-BUSINESS-GOVERNMENT COOPERATION FOR THE TOURISM INDUSTRY SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

*HORIUNOVA K.*

*Senior Lecturer,*

*Donetsk State University of Management*

Sustainable tourism development attempts to find a balance between these impacts to create an improved quality of life for the host community and the destination. Sustainable tourism is a form of nature saving, community beneficial and way of economy generation which provides a quality experience for visitors while improving the quality of life of the host community and protecting the environment quality by ensuring the natural resources continuity upon which it is based and the continuity of the host community culture with satisfying experiences for visitors by maintaining balances of the tourism industry needs, environment supporters, and the local community.

The Government of Ukraine estimates the imports and exports losses of tourist services from the COVID-19 pandemic at 1.5 billion \$. Precautions taken on a global

scale have not only caused difficulties, but have made it impossible for virtually all segments of the hospitality industry around the world to function. The quarantine introduction, activity restriction, border crossings ban and internal movements indefinitely by public authorities has obviously jeopardized the dismissal of more than one million workers and led to the bankruptcy of tourism and hospitality enterprises, causing a chain reaction in related sectors. Tourism has an indirect impact on the development of more than 50 related economy sectors: transport, services and entertainment, banks, light industry, food industry, etc.) and has a huge negative impact on socio-economic development.

Given the above, tourism industry experts insist on taking urgent measures to support the tourism industry of Ukraine and save businesses.

According to experts, the greatest demand after the quarantine abolition will be the tourist services domestic market proposals of Ukraine for independent family travel by own vehicles, outdoor recreation, accommodation in recreational areas, suburban recreation complexes, green estates rent, individual houses.

So, it is time and right opportunity to focus on improving the tourism supply quality within the country. On the agenda are issues related to:

1) inventory of tourist resources – data collection, "digitization" of all possible tourist resources – development of all possible types of registers and lists in order to further create the opportunity to use such databases by tour operators, local governments, tourists directly to create unique tourist products (individual tours, tourist visit programs, calendar of events and travel schedule for it);

2) tourist destinations and routes arrangement (route marking, zoning of territories, signs and pointers, installation of tourists navigation and information stands, etc.);

3) training support – because the personnel policy in the hospitality field is decisive and forms more than 70% of the service quality;

4) tourist facilities standardization – arrangement and equipment of accommodation, routes, observation decks, picnic areas, areas for active recreation, etc.

5) tourist offers promotion – proper "packaging" of developed tourist products and information promotion about tourist opportunities of the regions in the network for domestic and foreign tourists [1].

Sustainable development of the tourism industry is to ensure and support such activity of participants in the market of tourist services, which would be in proportion to the level and pace of development was complex and proportional to the development of economic, social and environmental spheres.

Practical examples and recommendations of the university-business-government cooperation for stimulating the activity of civil society (community residents, entrepreneurs, public organizations) in the framework of the implementation of strategic goals, objectives and joint projects in the framework of the destination development strategy: cluster associations; cooperation; social dialogue; public-private partnership; migrant competitions for community residents to promote social entrepreneurship; public spaces creation (coworking spaces), hubs, business incubators for establishing communication between various stakeholders; tax and financial incentives for local businesses (microcredit, preferential taxation, etc.).

To overcome the crisis, tourism industry stakeholders call for graduates with more academic insight to solve tourism management problems in the society. Thus, the need for the development of tourism education with an academic perspective will increase [2].

The understanding of industry condition in the real situation would lead to strong benefit for the students' competency. Moreover, in order to meet the requirements of the tourism industry, graduates must also be taught the sustainable development concept.

Tourism industry needs a systematic and integrated approach with the cooperation of all levels government representatives (central, regional and local) and the joint efforts of all market participants.

References:

1. Асоціація індустрії гостинності України. URL: <http://aigu.org.ua/index.html>
2. Tourism Education and Edu-Tourism Development: Sustainable Tourism Development Perspective in Education. URL: [https://www.researchgate.net/publication/317168362\\_Tourism\\_Education\\_and\\_EduTourism\\_Development\\_Sustainable\\_Tourism\\_Development\\_Perspective\\_in\\_Education\\_/link/59283080aca27295a805734a](https://www.researchgate.net/publication/317168362_Tourism_Education_and_EduTourism_Development_Sustainable_Tourism_Development_Perspective_in_Education_/link/59283080aca27295a805734a)

УДК 378:351

**ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ УНІВЕРСИТЕТУ, БІЗНЕСУ  
ТА ВЛАДИ З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*ОРЛОВ С. В.,*

заступник міського голови з питань діяльності  
виконавчих органів міської ради м. Маріуполя

Сучасні університети стають істотними стейкхолдерами соціально-економічного і культурного розвитку, а публічне управління взаємодії університетів та бізнесу має призвести до соціального згуртування, економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності. Взаємодія університетів та бізнесу мають піднести практичне значення проваджуваних досліджень, рівня інноваційної складової бізнес-процесів та продуктів сфери виробництва та послуг. Адже якість є конкурентною перевагою та обумовлює вибір сучасного громадянина на довгострокову перспективу.

Стратегія розвитку міста Маріуполь спрямована перш за все на відновлення людського капіталу, шляхом розвитку висококваліфікованого трудового потенціалу. Співпраця з усіма стейкхолдерами – заклади освіти, бізнес та влада, – підвищують ефективність впроваджуваної кадрової політики, яка спрямована на організацію ефективної, якісної, професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб закладами освіти з урахуванням вимог підприємств міста під конкретні робочі місця. Проведення спільних семінарів та тренінгів, презентацій та круглих столів із залученням зацікавлених стейкхолдерів дозволяють проводити роботу, орієнтовану на конкретний вагомий результат [1], а не лише на формування майбутнього потенціалу.

Запрошені до міста заклади вищої освіти забезпечують розмаїття місій, способів надання освіти та співпраці, включаючи зростання інтернаціоналізації, цифрове навчання та реалізацію концепції освіти впродовж життя. Так, створена спеціальна програма навчання для співробітників муніципалітетів на базі Донецького державного університету управління, відповідає викликам сьогодення – забезпечення якості життя громади через поглиблення знань, умінь та навичок з

імплементатії міжнародного досвіду іноземних партнерів. Як показують рейтинги регіонів України, найбільшої уваги потребують медичні й комунальні сервіси, екологія та інфраструктурний розвиток. Тому, програма об'єднала керівників муніципалітетів-партнерів м. Маріуполя (рис. 1).



Рис. 1. Муніципалітети-партнери Сходу України

Завданнями навчання передбачена розробка унікальних проєктів міського розвитку, орієнтованих на ефективне задоволення потреб людини, а саме:

забезпечення більш швидкого та якісного надання адміністративних та соціальних послуг;

створення якісної комунальної інфраструктури, зокрема – вдосконалення системи водопостачання, та вирішення організаційних комунальних питань (розвиток ОСББ);

підтримка молоді, створення комфортних умов життя;

вдосконалення надання медичних послуг та інше.

Завдяки подальшому ефективному розвитку і зміцненню дружніх відносин громад в умовах децентралізації та сприяння розширенню довготривалих зв'язків, Маріуполь стане містом, що навчає. Містом, де незалежно від культурного складу та соціального стану політичної культури та економічної структури, громада має доступ до освітніх послуг.

Партисипативне міжгалузеве управління має стати наступним кроком в розвитку співробітництва стейкхолдерів вже з урахуванням гендерних аспектів, сприяння участі молоді та меншин. Університети мають стати певними майданчиками для постійного структурованого діалогу та консультацій.

Громадоцентрованість співробітництва університетів, бізнесу та уряду сприятимуть розширенню індивідуальних можливостей та соціальному розвитку, згуртованості, економічному та культурному процвітанню.

Список використаних джерел:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) URL: [https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards\\_andguidelines\\_for\\_qa\\_in\\_the\\_ehea\\_2015.pdf](https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards_andguidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf).

УДК 351:001.895

## **ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ В ЕКОСИСТЕМУ «УНІВЕРСИТЕТ-БІЗНЕС-ДЕРЖАВА»**

*НЕРСЕЦОВ В. Р.,*

кандидат наук з державного управління,  
доцент кафедри комп'ютерних наук,

*Донецький державний університет управління*

За кілька місяців, що минули з того часу, як світ виявився втягнутим в глобальну пандемію, вівся активний діалог та дебати про те, як вища освіта повинна справлятися з безпосередньою загрозою, а також розглядати можливість звернення до нових моделей та інновацій в майбутньому. Метою даної роботи є розгляд питань підвищення якості вищої освіти в умовах карантину при спільній роботі університету, бізнесу та держави.

Що відрізняє концептуальну інноваційну екосистему «університет-бізнес-держава» від бізнес-екосистеми або інноваційної екосистеми, так це спільне створення цінностей. На нашу думку, концепція спільного підвищення якості освіти в основному пов'язана з бізнес-стратегією, що орієнтована на інтерактивні відносини між виробниками і споживачами. Стратегія університетів в першу чергу пов'язана із захопленням вартості, а інноваційна університетська екосистема більше пов'язана зі спільним створенням вартості, що прив'язано до реалій бізнес-середовища та державного управління. Екосистеми «університет-бізнес-держава» не можуть бути свідомо створені як системні організації. Зазначені екосистеми будуть пристосовані до інтерактивного спільного створення цінностей, а класичні системи навчання – ні [1].

Отже, ми визначаємо нашу інноваційну екосистему як мережі спільних інновацій, в яких учасники, що займаються функціями виробництва знань, контролю норм, взаємодіють один з одним, формуючи спільну еволюцію і взаємозалежні відносини (як прямі, так і непрямі). У контексті підвищення якості освіти, за допомогою якого нові ідеї та підходи з різних внутрішніх і зовнішніх джерел інтегруються в платформу для створення спільних цінностей для стійкого перетворення суспільства, спільна робота «університет-бізнес-держава» виходить на центральну позицію. У порівнянні з найбільш часто цитованими визначеннями інноваційної екосистеми, наше визначення виділяє нові аспекти взаємодії в мережах спільних інновацій, а саме освітні інновації, міжгалузеві та інновації державного сектору.

Найбільша критика вищої освіти полягає в тому, що його випускники не готові до роботи. У той час як окупність інвестицій обговорюється більш серйозно, ніж будь-коли раніше, університети, які чітко формулюють (і реалізують) ціннісну пропозицію готовності до роботи для випускників, будуть виділятися як для майбутніх студентів, так і для роботодавців, які наймають їх на роботу. З іншого

боку, випускник університету з інноваційною складовою «університет-бізнес-держава», володіє стажуванням, довгостроковим проектом і визнаним в галузі дипломом разом зі ступенем [2].

З цього випливають ще два поняття, які необхідно розглянути в умовах підвищення якості освіти. Це цифрова трансформація університетів та інновації бізнес-моделей - гарячі теми як у діловій, так і в академічній сферах. І хоча ці дві концепції часто пов'язані, це не обов'язково одне і те ж саме. Наприклад, впровадження нових цифрових технологій дозволяє організаціям бути більш конкурентоспроможними, це не обов'язково нововведення бізнес-моделі, навіть якщо воно може бути одним із засобів або рушійних сил для досягнення цієї мети. Існує безліч прикладів того, як цифровізація змінює правила роботи цілих галузей і як бізнес-модель оновлюється в процесі. Поряд з інноваційно-цифровими бізнес-моделями з'являються нові гравці: Airbnb змінив правила індустрії гостинності; Uber зробив революцію в сфері мобільності; Netflix змінив те, як люди дивляться телевизор і фільми; Coursera не тільки об'єднує студентів та викладачів, а й, імовірно, формує університет наступного покоління. І цифрова трансформація університетів, і інновації бізнес-моделей, ймовірно, неминучі. Виявлення суперечностей між цими поняттями і управління ними матиме важливе значення для успіху і створення нової операційної бізнес-моделі підвищення якості вищої освіти.

Університет може грати пасивну або активну роль в підтримці, розвитку і просуванні інновацій в бізнес і державний апарат в майбутньому. На нашу думку, сучасний університет визнає потребу в зовнішніх джерелах знань при розробці інноваційних ідей, щоб організації не надто зосереджувалися на собі в процесі відкритих інновацій. Передбачається, що джерела, які надають корисну інформацію для нових інноваційних проектів або ті, які сприяють завершенню інноваційних проектів в стадії реалізації, є найбільш корисними джерелами інноваційної інформації, і, знову ж таки, їх можна знайти ззовні, наприклад в університеті [3].

Як висновок, треба сказати, що необхідно постійно переглядати управління інноваціями як процес, щоб гарантувати, що воно залишається чимось особливим. По суті, можна використовувати інновації або керувати умовами, в яких вони відбуваються в університеті. Завдання спільної роботи «університет-бізнес-держава» проілюструвати, як сам процес інновацій може бути адаптований, щоб викликати процес змін в освіті, який потім ще більше сприяє бізнес-інноваціям та розвитку держсектора.

#### Список використаних джерел:

1. Каплан А. М. Higher education and the digital revolution: About MOOCs, SPOCs, social media, and the Cookie Monster. *Bus. Horiz.* 2016. С. 441–450.
2. Goerzig D., Bauernhansl T. Enterprise Architectures for the Digital Transformation in Small and Medium-sized Enterprises. *Procedia CIRP* 2018. С. 540–545.
3. Warner K.S.R., Wäger M. Building dynamic capabilities for digital transformation: An ongoing process of strategic renewal. *Long Range Plan.* 2019. С. 326–349.

УДК 316.35:378

## МІСЦЕ ТА РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

*СТОЙКА А. В.,*

доктор наук з державного управління, професор,  
професор кафедри туризму

*ДРАГОМІРОВА Є. С.,*

кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри туризму

*Донецького державного університету управління*

Процес вдосконалення системи управління якістю освіти торкнувся механізму трансформації взаємодії громадського сектору та держави через удосконалення моделі державно-громадського управління й посилення взаємодії усіх суб'єктів освітньої політики.

Аналітичний огляд освітніх систем восьми європейських країн (Великобританія, Нідерланди, Польща, Словенія, Угорщина, Франція, Фінляндія, Чехія) свідчить, що окрім Фінляндії, в усіх зазначених країнах для здійснення державного контролю в галузі освіти створені центральні органи контролю, переважна більшість яких є незалежними [1], а роль громадського сектору як незалежних експертів вагома. Діячі інституту громадських експертів проходять попередню підготовку, але рівень їх зацікавленості в якості зовнішніх стейкхолдерів досі залишається дискусійним питанням. Це обумовлено тим, що поряд із активною громадською позицією, активісти є діячами мистецтва, юристи, економісти, освітяни та інші представники зацікавлених в розвитку певних секторів, а також громадянського суспільства зокрема. Тому роль і місце громадських організацій (ГО) в системі забезпечення якості освіти досі залишається невизначеною, що й актуалізує тему дослідження. В Україні на 1 жовтня 2020 року діє 91460 громадських організацій та 1831 громадських спілок [2]. Аналіз статутів деяких з них доводить, що ГО певною мірою пов'язані зі сферою освіти, в тому числі, опікуються питаннями захисту права людини на освіту, займаються підвищенням кваліфікації викладачів, тренінгами для вчителів та інш, опікуються питаннями інтеграції українського громадянського суспільства в європейський академічний, науковий та політичний простір. Деякі організації ставлять завдання підвищення грамотності зацікавлених суб'єктів та поінформованості спільноти з певних векторів розвитку країни. Наприклад, в 2020 році 2 ГО реалізовуватимуть освітні проєкти з питань Європейської інтеграції за напрямом Жан Моне Програми Erasmus+ [3]. Завдяки таким проєктам, вивчаючи законодавчу базу й успішний досвід, українські студенти, викладачі, дослідники та громада загалом наближаються до європейських стандартів у різних галузях.

До переваг взаємодії з ГО є відносна оперативність дій, можливість поєднання як юридичних, так і неюридичних засобів впливу для досягнення більшого ефекту, відносна незалежність від інших стейкхолдерів у прийнятті рішень. Так, неурядові організації прагнуть надати найкращі послуги для своїх бенефіціарів та інших зацікавлених сторін. Залучені до співпраці з державним та приватним секторами, вони все частіше намагаються продемонструвати, що вони надають якісні послуги, здійснюють ефективний менеджмент навіть за складних

обставин. Через те, що контроль за їх діяльністю здійснюється в тому числі організаціями-донорами, неурядовий сектор діє в досить прозорому полі та відповідає не лише вимогам національного, а й міжнародного рівня, підтримує ініціативи, на які зарегульований державний сектор потребує більше часу та дозвільних документів. Наприклад, саме завдяки співпраці ГО та ЮНІСЕФ в тому числі, стало можливим забезпечення доступу до освіти в умовах конфлікту, набула розвитку підтримка інклюзивної освіти тощо.

Однак, сфера аналітики і досліджень, моніторингу освітньої реформи залишається осторонь сфери інтересів. А експертиза, взагалі є штучним прикладом ефективної взаємодії всіх стейкхолдерів на шляху забезпечення якості освіти. Тому доцільним представляється залучення в якості дорадчих експертів активістів ГО до процесу вдосконалення системи управління якістю освіти. Це сприятиме по-перше, безперервності самовдосконалення галузі освіти через постійну участь експертів під наглядом сторонніх спостерігачів в оперативних змінах; по-друге, формуванню довіри до результатів самооцінки діяльності суб'єктів освіти; по-третє, співвідповідності стратегій реаліям та вимогам громади за рахунок постійної самооцінки; в четвертих, ефективному використанню ресурсів та піднесенню ролі громади в забезпеченні її сталого розвитку.

#### Список використаних джерел:

1. Проект Концепції трансформації державного нагляду (контролю) у сфері освіти. URL: <http://sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/component/content/article?itemid=101&id=18:struktura-kontseptsii-transformatsii-derzhavnoho-nahliadu-kontroliu-u-sferi-osvity&template=accessibility>
2. Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання. URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoу/ukr/EDRPU\\_2020/ks\\_opfg/ks\\_opfg\\_1020.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoу/ukr/EDRPU_2020/ks_opfg/ks_opfg_1020.htm)
3. Українські організації виграли 38 нових проєктів з питань європейської інтеграції за напрямом Жан Моне Програми Erasmus+ URL: <https://erasmusplus.org.ua/novyny/3063-ukrainski-orhanizatsii-vyhraly-38-novykh-proiektiv-z-pytan-ievropeiskoi-intehratsii-za-napriamom-zhan-mone-prohramy-erasmus.html>



Наукове електронне видання

**СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ  
ДЕРЖАВНОГО ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО  
РОЗВИТКУ**

**Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції**

Відповідальний за випуск

О. В. Балусєва

Технічний редактор

О. О. Дубравіна

Затверджено вченою радою 01.10.2020 р.  
Донецький державний університет управління,  
87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58  
e-mail: info@dsum.edu.ua